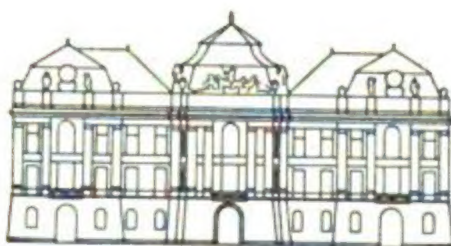

ACTORUM ERUDITORUM,

QUÆ

LIPSIÆ PUBLICANTUR,

SUPPLEMENTA.

TOMUS VIII.

Cum S. Cæsareæ Majestatis & Regis Pol. atque Electoris Saxoniæ Privilegiis.

LIPSIÆ,

Prostant apud JOHAN. GROSSII Hæredes, JOH. FRID. GLEDITSCHII B. FIL. ET THOMAM FRITSCHIUM.

Typis BERNHARDI CHRISTOPH. BREITKOPFII. A. MDCC XXIV.

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. VIII. Sect. I.

BIBLIOTHECA ORIENTALIS CLEMENTINO-Vaticana. Recensuit, digessit & genuina scripta a spuriis secrevit, addita singulorum Autorum vita, JOSEPH SIMONIUS ASSEMANUS, Syrus Maronita, S. Theol. Doctor atque in eadem Bibliotheca Vaticana linguarum Syr. & Arab. Scriptor. Tomus I de Scriptoribus Syris Orthodoxis.

Romæ, typis S. Congreg. de propag. Fide, 1719, fol. Alph. 7½.

Historiam Ecclesiasticam ex Scriptoribus Orientalibus, si cum debita cautione legantur, multum lucis accipere, eaque quæ a Latinis Græcisque vel leviter tacta, vel plane omissa, aut perperam dicta fuerunt, inde corrigi & suppleri posse, nemo harum rerum peritus in dubium vocabit. Magnus est Ecclesiæ Orientalis doctorum numerus, quorum vitas & scripta ex solis scriptoribus Orientalibus cognoscere licet. Quare dolendum omnino est, tam pauca in hoc scientiæ genere proba extare ingenii monumenta. Syriacos Scriptores quod attinet, peculiari quidem commentario eos complexus est Hebed Jesu Episcopus Sobensis, at præter nomina auctorum ac titulos librorum fere nihil exhibet. Simile opus promisit Abrahamus Ecchellensis Maronita in præfatione ad hunc Catalogum, sed ejus conatus mors intercepit,

& brevis tantum Scriptorum Ecclesiastici & profani argumenti index in calce Eutychii vindicati apparet. Naironus, ejus in Collegio Romano Successor, in præfatione Evopliæ suæ nonnullos quoque recenset. Hottingerus autem in Bibliotheca Orientali pleraque huc spectantia ex Masio & Hebed Jesu mutuatus est, & Herbelotius de solis Scriptoribus profanis Arabicis, Persicis & Turcicis sollicitus fuit. Quod perpendens clarissimus Autor noster, ex Bibliothecæ Vaticanæ, cujus historiam in præfatione pertexit, Codicibus, partim jam pridem ibi magno numero extantibus, partim itineris sui, quod fusius hic persequitur, sumtibus Clementis XI in Syriam & Ægyptum suscepti ope advectis, novam ac pleniorem Bibliothecam Orientalem admiranda industria condere aggressus est, eamque in quatuor classes divisit. Prima auctores Syros Orthodoxos, Jacobitas, & Nestorianos, sive ii primum Syriace scripserint, sive ex aliis Linguis in Syriacam translati fuerint, continebit; altera Arabes tum Christianos tum Mohammedanos; tertia Coptorum & Æthiopum libros; quarta sacros Syrorum Codices Syriace vel Arabice scriptos, ut Biblia sacra, rituales libros, & cetera hujusmodi Ecclesiastica monimenta complectetur. Singulorum Scriptorum nomina, ætatem, acta, referet, libros, librorumque auctoritatem, antiquitatem, materiam, usum, prolixe indicabit. Primam autem classem valde diffusam in quatuor itidem Tomos partiri necessum habuit, quorum primum scriptores Syriaci Orthodoxi, secundum Syri Jacobitæ seu Monophysitæ, tertium Syri Nestoriani, quartum Græci, Latini, aliarumq; gentium scriptores, in Syriacum idioma conversi, occupabunt. His appendicis loco Catalogum Hebed Jesu supra memoratum attexet, sed ex Syriaco iterum recusum, & ad Codices Vaticanos emendatum: Patriarcharum præterea Syrorum, Maronitarum scilicet, Melchitarum, Jacobitarum, & Nestorianorum, seriem adjiciet. Præsente igitur Tomo Scriptores Syri Orthodoxi sequentes enarrantur. I. *Simeon Barsaboe* seu filius tinctorum, cui a parentum arte nomen hæsit, Seleuciæ & Ctesiphontis Episcopus fuit, ac Martyrii coronam in persecutione Persica sub Rege Sapore adeptus est. II. Sanctus *Milles*, Græcis in Menologio

logio Milus dictus, Episcopus Susæ, initio fere illius persecutionis sub Hormisda Guphrizo Provinciæ Rozichensis Præfecto martyrium subiit. III *Jabachues*, Chaldæus Episcopus. IV *Isaias Adabi Arzunita*, ex regione Arzun (de qua legendus Valesius in notis ad libr. 25 Marcellini C. 7 & Pagius ad annum 503) Eques aulæ Regis Persarum, acta Martyrum, quorum nomina adjecit Autor, conscripsit. V Sanctus *Jacobus*, Nisibis Episcopus, Ephremi Magister, qui Concilio Nicæno interfuit, at Canonum illius Arabicorum Autor non est, nec Liturgiæ, quæ ejus nomen præfert. VI Sanctus *Ephremus*, Doctor Orbis & Syrorum Propheta dictus, pluribus scriptis inclaruit, quæ partim Syriace & Arabice, partim Græce & Latine extant, atque a Nostro peculiari Syllabo exposita sunt. Testamentum sancti Ephremi, quod apud Vossium in ejus Vita & in nupera editione Oxoniensi reperitur, mendis scatet, quæ ex Syriaco textu Autor noster corrigit. Acta autem Syriaca Doctoris hujus nemini adhuc cognita, ex optimo Codice Vaticano sexcentorum fere annorum, magna ex parte, præmisso eorum compendio ex alio Codice Syriaco trecentorum annorum, subnectit. VII *Isaacus senior*, qui a multis cum Isaaco Presbytero Antiocheno confunditur. Huic librum de Trinitate ac Incarnatione a Sirmondo inter opuscula Veterum Patrum dogmatica editum adscribendum esse conjicit. VIII *Balaus*, Metripentasyllabi Autor, qui varios hymnos composuit. IX *Zenobius*, Sancti Ephremi discipulus, Ecclesiæ Edessenæ Diaconus, contra Marcionem scripsit. X *Absamias*, Presbyter Edessenus ab Hebed Jesu male Abselamus vocatus, autor hymnorum de Hunnis. XI *Gregorius*, Cypri Abbas, Sancto Epiphanio æqualis. Sermones asceticos & epistolas ad Theodorum Monachum ac Epiphanium scripsit. XII *Maruthas* Episcopus urbis Tagrit in Mesopotamia, quam & Maipherkin & Maipharacta & Medinat Sohde seu Martyropolin appellant, Liturgiæ & historiæ Martyrum autor, quorum seriem per summa capita Noster retexit, ac pleniorem ejus editionem promittit. Idem historiam Concilii Nicæni & Canones ejusdem in Syriacum sermonem transtulit, quod opus vere aureum nondum inventum esse Noster dolet. Sunt hi Canones, qui Arabici

bici vulgo dicuntur, quia ex Arabicis exemplaribus primum a Baptiſta Eliano e Societate Jeſu Alexandriæ exſcripti & Latine verſi, deinde ab Alfonſo Piſano, atque Franciſco Turriano, doctis ex eadem Societate Viris, publici juris facti, tandem ab Abrahamo Ecchellenſi Maronita ad ſex editiones Orientales collati & cum elegantiori interpretatione publicati fuerunt. Rejiciuntur ut ſpurii a Pearſono in Vindic. Ignat. P. I p. 187 & poſt Juſtiniani Imperatoris ævum conficti eſſe dicuntur, ſed ab eodem Ecchellenſi in Opuſculo hac de re edito, & nuperrime a P. Thyrſo Gonzalez Soc. Jeſu de infallibilitate Romani Pontificis Diſputat. III Sectione 2 §. 9 vindicati ſunt. XIII Sanctus *Acacius* Epiſcopus Amidæ, in cujus Epiſtolas dogmaticas Mares Perſa commentatus eſt. XIV *Rabulas* Epiſcopus Edeſſæ qui Rabbulus vocatur, ab Accemeta apud Bollandum. Epiſtola ejus ad S. Cyrillum T. V Concil. Labb. extat; Canones in Edeſſena ſynodo ab eo ſancitos aſſervat Bibliotheca Medicea in Cod. MSC. cujus meminit Renaudotius T. II p. 272. XV *Ibas* Epiſcopus Edeſſæ Neſtorianiſmi accuſatus, ſede ſua ejectus, ſed reſtitutus tamen fuit. Famoſam epiſtolam ad Marem Perſam ſcripſit. XVI. Sanctus *Iſaacus Magnus* a Ninivita & ab Ephremi diſcipulo diverſus, Abbas, Presbyter Antiochenus, multa aſcetica compoſuit. XVII *Coſmas* Phaniri in Cœle-Syria Presbyter, Vitæ Simeonis Stylitæ Autor. XVIII *Simeon Stylites* in Mandra Telaneſſæ, columnas, in quibus deinde commorabatur, conſcendit, ibique diem obiit. XIX Sanctus *Baradatus*, ſeu *Barhadat* Syriace, & *Jacobus* monachi. Diverſus hic eſt Baradatus ab homonymo Epiſcopo Telæ & Baradæo ſeu Zanzalo Jacobitarum Sectæ Conditore. XX *Maras* Epiſcopus Amidæ a Mara Monophyſita differt, epiſtolam ſynodicam ad Leonem Imperatorem dedit de ſynodo Chalcedonenſi, cui ſubſcripſit. XXI. *Nonnus* Epiſcopus Edeſſæ ejecto Iba Edeſſæ præfectus fuit, mox autem ejectus Saracenorum & Heliopolitanorum converſioni incubuit. Epiſtola ejus pro ſynodo Chalcedonenſi ad Leonem Imperatorem extat. XXII *Jacobus* Diaconus Edeſſenus, qui vitam ſanctæ Pelagiæ Antiochenæ ſcripſit. XXIII *Mocbimus* Presbyter Meſopotamenſis, quem Cave male Moſchimum vocat, cum Syris *mkim*, id eſt ſuſcitator, dica-

dicatur. XXIV *Petrus* Presbyter Edessenus. XXV *Samuel* Presbyter Edessenus. XXVI *Josua Stylites*, Chronici de bello Persico sub Cavade seu Cobade Rege Persarum autor. VXVII Sanctus *Jacobus* Sarugensis Batnarum Episcopus seu urbeculæ in regione Sarugensi sitæ, quæ duo Renaudotius confundit, ac Jacobum nostrum hæreticorum Monophysitarum antesignanum injuste vocat, ex Nostri sententia, qui prolixe illi respondet. XXVIII *Georgius*, Jacobi Sarugensis discipulus, Encomium in præceptorem suum scripsit. XXIX *Simeon* Episcopus Betharsamensis, cujus epistola de Barsauma Episcopo Nisibeno, deque Nestorianorum hæresi in Persiam invecta, ab Autore adjicitur, & commentario passim addito explicatur. XXX Chronici Edesseni Autor, qui totus inseritur, ac notis doctissimis illustratur. XXXI *Xystus* Episcopus, qui Liturgiam, quæ in Missali Romano & Renuadotii Liturgiis reperitur, & alia opuscula Ascetica scripsit. XXXII *Johannes* Apameensis Monachus, quem Andreas Masius cum Chrysostomo confundit. Ascetica varia meditatus est. XXXIII *Johannes Saba* i. e. Senex, qui & a monasterio trans Tigrim sito Johannes *Adileita* vocatur, varia scripta ascetica quoque composuit. XXXIV *Isaac Ninivita*, ab Isaaco, Autore libri Causæ Causarum diversus, de monastica institutione scripsit. XXXV *Abraham* Nephtharenus ex loco Mesopotamiæ Nephtar, Sobensi, Nethphar dicto. XXXVI *Georgius* Episcopus Tagritensis pro synodo Chalcedonensi & duabus Christi naturis ad monachos S. Matthæi, quod cœnobium Ninivensium est, scripsit. XXXVII *Constantinus* Episcopus Haran. contra Monophysitas expositionem Synodi Nicænæ & Chalcedonensis edidit. XXXVIII *Leo* Episcopus Haran. Epistolam ad Eliam Jacobitarum Episcopum dedit, cum ad Monophysitas transiisset. XXXIX *Phocas* Edessenus Dionysium Areopagitam Commentariis illustravit. XL *Jacobus* Episcopus Edessenus, cum Jacobis Nisibensi & Sarugensi a Masio, Hottingero, Britio, Nairono, Caveo confunditur, ac a Renaudotio in Monophysitarum numerum falso refertur, Nostro teste, qui multis hunc refellere studet, ipse tamen dein nonnulla argumenta contra Jacobi orthodoxiam aliis discutienda proponit. Infinitis fere scriptis inclaruit, & *κατ' ἐξοχὴν*

Commentator vocatur, tum quia Canonicos Scripturæ libros Commentariis illustravit, tum quod varia e Græco in Syriacum sermonem vertit, ut Aristotelis scripta Dialectica, in quæ æque ac in Porphyrii Isagogen commentatus est. Primus Syriacam Grammaticam conscripsit, item epistolam de Orthographia Syriaca & punctis Vocalibus, Chronicon quoque, Liturgiam, & ordinem sancti baptismi edidit. XLI *Georgius* Episcopus Arabum de Chronico seu Calendario Carmen elegantissimum scripsit & in præfatione Syriacos versus Arabicis esse elegantiores contra Arabis cujusdam jactantiam ostendit. XLII *Daniel* Episcopus Salchensis scripsit expositionem in Psalmos. XLIII *Johannes Maro* Sirimensis, Patriarcha Antiochiæ, contra Monophysitas & Nestorianos scripsit. XLIV *Theophilus* Edessenus, recentiorum punctorum Vocalium Syriacorum ad Græcorum morem formatorum Autor, Homeri Iliadem in linguam Syriacam vertit & Chronicon composuit. XLV *Johannes* Lephediensis Patriarcha Maronitarum. XLVI *Moses* Accarensis Patriarcha Maronitarum. XLVII *Johannes Sulaca* vel *Siud* Chaldæorum Patriarcha, Romam profectus, fidei suæ confessionem edidit, ac a Papa Julio III inauguratus fuit. XLVIII *Moses Mardenus*, ex urbe quadam Mesopotamiæ Mardin Romam ad Pontificem Julium III missus, Confessionem fidei edidit, a Masio translatam, & Viennæ novo Testamento Syriaco imprimendo cum Alberto Widmanstadio operam dedit. XLIX *Abd Jesu* Patriarcha Chaldæorum cum Metropolita Sobensi ab Ecchellensi, Nairono & Renaudotio confunditur. Carmen de laudibus Romani Pontificis composuit, ab Isaaco Sciadrensi latine versum, quod apud Petrum Strozzam in Synodalibus Chaldæorum extat, & tria alia de Johanne Sulaca Carmina, item professionem fidei scripsit. L *Elias* Patriarcha Chaldæorum ad Paulum V Pontificem cum fidei confessione missus fuit. LI *Adam* seu *Timotheus* Episcopus Amidæ, postquam ad eundem Pontificem legatus, Nestorianum errorem ejurasset. LII *Gabriel* Hasan Zephæ urbis quæ & Hesno dicitur, Archiepiscopus, duo carmina in laudem Pauli V Pontificis composuit, quæ apud Strozzam loco citato comparent. LIII. *Georgius Amira*, Patriarcha Maronitarum, Romæ primum

primum ſtudiis incubuit, ubi & Grammaticam Latino ſermone edidit anno 1569, cum prolegomenis de ejus linguæ præſtantia & antiquitate, qua & Hebræam ſuperare opinatur. LIV *Iſaac* Sciadrenſis Epiſcopus Tripolis, Romæ quoque literis operam dedit, ac Grammaticam Syriacam, bina carmina in Urbanum VIII Pontificem, & Quæſtiones Theologicas Arabice ſcripſit. LV *Joſeph* Accurenſis, Maronitarum Patriarcha, Carminum Arabicorum de Maronitis & Melchitis, ac Calendarii reſtitutione adverſus Orientalium calumnias autor. LVI. *Abgarus* Edeſſæ Rex & *Archelaus* Epiſcopus Caſcaræ. Ceterum eruditiſſimas paſſim notas Autor inſpergit, ex quibus pauca delibabimus. Pag. 119 occaſione Bardeſanis hæretici, qui Syriace ܒܪܕܝܨܢ Bardaizan appellatur, annotat, fluvium prope Edeſſam vocari Daizan i. e. *Saltator*, quam vocem Græci per σκιρτὸν expreſſerunt. P. 121 de Cuchitis hæreticis obſervat, autorem eorum Syrum quendam fuiſſe Cuch, a quo Cuchitæ, vel *Amphorarii* dicti. Ab his autem diſtingui debere alios orthoxos Cuchitas, qui ܩܘܩܝܘܬܐ i. e. artem figularem exercuerint. P. 205 in originem Neſtorianiſmi in Oriente inquirit & Renaudotium refellit. P. 261 omnes Toparchas Edeſſenos prænomen Abgar habuiſſe, quod claudum ſignificat, nec cum Spanhemio Acbar i. e. *magnus* ejus loco ponendum eſſe cenſet. P. 294 Nomen Tabelitæ, quo Jacobus Sarugenſis inſignitur, explicat, ac doctorem univerſalem Syriace ſignificare, Canonesque Conciliorum Oecumenicorum ܛܒܠܝܬܐ *Tibeloje* vocari oſtendit. P. 359 de regno Indorum & quomodo belli cauſa Chriſtianam religionem amplexi ſint, hiſtoriam Johannis Aſiæ Epiſcopi apud Dionyſium Patriarcham in Chronico, & p. 364 epiſtolam Simeonis Betharſamenſis de Homeritarum martyrio doctis commentationibus illuſtrat. P. 469 Johannem Seldenum emendat ac Edeſſam Meſopotamiæ urbem a Syris *Araeh & Orrhoa*, Arabibus vero *Roha & Orfa* appellari monſtrat, & hinc provinciam Edeſſenam Græcis Latiniſq; Scriptoribus corrupto nomine Oſrrhoenam dici obſervat. P. 507 de Melchitarum, Mardaitarum & Maronitarum origine diſſerit, ac nomina

na illa Melchitarum & Mardaitarum coæva & opposita fuisse putat, eaque non religionis aut ritus, sed civilis duntaxat factionis differentiam indicasse putat. Nam rebelles adversus Imperatorem Syriace Mardaitas, sed obedientes Melchitas, i. e. Imperiales dictos fuisse existimat. P. 554 Epistolam Abgari ad Christum nullo νοθεύσεως vitio laborare asserit, suamque sententiam variis argumentis tueri conatur, quæ pariter atque illa quæ ad harmoniam Ecclesiæ Orientalis & Occidentalis stabiliendam attulit, examinare nostrum non est. Adjectus est in operis hujus calce Index MStorum, quæ in Codices Nitrienses, Berroeanses, Amidenses, Græcos, Ecchellensis & Petri a Valle dispescuntur.

BERNHARDI SEBASTIANI CREMERI, B. F. SS. Th. Doct. & ejusd. Facult. in Academ. Harderovic. Prof. Prodromus Typicus continens Exercitationes Philologico Theologicas in V. & N. Test. loca.

Amstelodami, apud Jansonio-Waesbergios, 1721, 4.
Alph. 1 plag. 7.

CL. Autor in ea versatur opinione, totam Veteris Testamenti historiam sacris literis comprehensam esse Typicam, ac Judæorum cæcitatem & infidelitatem in eo consistere, quod literæ & cortici legis & rerum gestarum inhærerent, nec ad finem legis Christum respicerent: quod studium typicum ex Mose & Historiis sacris Veteris Testamenti tum statim in præfatione, tum quoque sub finem hujus Prodromi vindicare satagit: nec enim causam allegari posse, cur non, cum de rebus sub Mose gestis hoc unanimi fere consensu concedatur, idem quoque de sacra historia post Mosen affirmari debeat? cur verbi gratia exitus ex Ægypto sub Mose esse possit typicus, & non item introductio in Canaan sub Josua? cur introductio in Canaan sub Josua, & non confirmatio Israelitarum in ea per illustres liberationes sub Judicibus? & ita porro. Sane esse has res ejusdem naturæ & indolis, ac proinde idem de illis, quod ad essentialia, affir-

affirmari debere, id est, omnes res gestas esse typicas, & ad Christum ejusque Ecclesiam respicere. Diversitates vero rerum gestarum rerum antitypicarum diversitatem designare, neque etiam absque hac relatione rationem reddi posse, cur illæ potissimum historiæ & non plures aliæ ex innumeris, quæ æque fata communis providentiæ continebant, a divinis Scriptoribus literis consignatæ fuerint, cum liber bellorum Domini, liber justorum &c. eadem nos docere potuissent. At vero delectum talem habitum esse & ex annalibus populi Dei multis paucas reservatas & ad ruminandum traditas esse has historias propterea, quod istæ fata Christi & Christianæ Ecclesiæ continerent. Eandem esse rationem, cur post Johannem non reperiantur divini amanuenses, qui annales Christianæ Ecclesiæ componant, eo quod tunc Ecclesia Christiana ad tempus implementi typorum venerit, quæ proinde non indigebat divinis amanuensibus, qui Ecclesiæ res gestas componerent, utpote quæ ab Ecclesia non debebant ut typicæ spectari, & propterea annotari ac Ecclesiæ prælegi: sicut quod ad Historiam Veteris Ecclesiæ attinet, res se habebat. Hisce argumentis studium Typicum Autor munire in præsens allaborat, quæ alibi accuratius se persecuturum esse pollicetur. Ut autem in hoc studio felices progressus facere posset, facile in animum induxit, ut crederet, clavem prophetiarum, quæ vel Israelem, vel hostes ejus (de aliis jam non disputat) non tantum literaliter sed & mystice proponunt, ex Historiæ filo depromendam esse. Nullum enim tempus ipsi videbatur esse, ubi populus Israeliticus, ejusque adeo hostes, typice aut mystice considerari non possint aut debeant. Et propterea tutius nunquam sibi incedendum esse Autor existimabat, quam ut Historiam V. T. totam faceret parallelam cum Historia Ecclesiæ, ejusque hostium sub N. T. inde enim juxta suam hypothesin certus esse poterat, intra quos terminos Prophetia de Israele vel ejus hostibus agens, continenda erat; & quæ Ecclesiæ ætas & hostes sub N. T. indigitabantur. Cum vero ipso usu expertus fuerit Autor, non ea, ac quidem, ut ipsi saltem videtur, decebat accuratione, Typos esse tractatos, necessarium duxit Dissertationem de Typorum usu & abusu conscribere, ut eruditi percipiant, quid Autor desideret

Præfat.

& quid ipsi ab eo expectare debeant. Primo igitur in laudata dissertatione Autori displicet, quod multi subjectum & argu-
p. 4. §. 8. mentum typi, non, ut in prophetia verbali faciunt, accurate explicent, sed observatis quibusdam analogiis ex quibusdam phrasibus nunc hoc nunc illud subjectum, nunc Christum nunc Apostolos, vel fideles designent, cum tamen typi sint umbræ, adeoque prædicata in sua connexione omnia lustrari debeant, ut subjectum antitypicum inveniatur. Dein minus probatur Autori,
p. 5. §. 9. quod alii in typis explicandis, præterquam quod longe plurimas circumstantias non attingant, nescio quos saltus committant, atque materiam typicam ὕστερον πρότερον tractent. Ex gr. relatum legi, Simsonem cum tribus mulieribus rem habuisse, & de singulis distinctam posteritati historiam relictam esse, cum vero de Simsonis Antitypo agatur, tres illas historias ita inter se confundi, ut nihil supra. Quemadmodum etiam sæpe in typis multa ut minutiæ vel περίεργα considerentur, quæ tamen sæpissime subjectum
p. 8. §. 11. determinent, sicut parvi ductus & lineamenta suum Archetypon: quandoquidem etiam sapientiæ divinæ non conveniat, in Typis dari περίεργα, quæ a principali abludant scopo, nec ei subordinari queant. Quamvis enim possit in typis principalis scopus a minus principali distingui, & dignosci, nihilo secius tamen omnia, etiam quæ περίεργα dici possint, sibi subordinanda & spirituali sensu illustranda esse. Porro miram plane rem esse dicit Autor, quod,
p. 10. §. 12. cum ab una parte multæ circumstantiæ materiæ Typicæ dicantur esse supervacaneæ ratione sensus spiritualis, ab altera parte multa vel ex S. Scriptura, vel ex ratione, vel ex Judæorum traditionibus materiæ typicæ addantur, & mystico sensu explicentur, cum tamen typi legales a mente divina ita sint concepti & circumstantiis circumscripti, ut religio nobis esse debeat, aliquid addere: siquidem typi legales unice ab arbitrio divino sint determinati, ubi moralitas & immutabilis ratio non datur; ubi propterea quoque unum ex alio legitima ratiocinatione deduci non potest. Ex. gr. Lev. XXI, 1-3 prohibetur Sacerdotibus se polluere propter quemcunque mortuum: sed permittitur propter Patrem, Matrem, Filium & Filiam, Fratrem & Sororem virginem. Hic Judæi pro sua δοκησισοφίᾳ ratiocinantes cogitant omnino alienum

lienum, Uxorem hic prætermitti, utpote quæ omnium reliquorum propinqua magis sit marito, ideo sub voce שאר illam intelligi sciscunt. Verum si cogitassent non rationem aliquam moralem Præcepti hujus rationem esse, sed arbitrium Dei, ita ratiocinari desiissent. Etenim si ratio valeret, tum propter sororem maritatam, liberosque post se relinquentem, major luctus materia esset, quam propter sororem Virginem, quando fato concedit una aut altera. Abusu typorum, ab Autore enarrato, progreditur quoque ad rectam explicationis eorundem methodum; & hic ante omnia requirit, p. 13. §. 14. ut eadem interpretationis methodus adhibeatur, quæ in prophetiis verbalibus; ut scilicet investigetur subjectum, & prædicata pro subjecti natura explicentur. Cum vero subjectum in prophetia verbali non ex his vel illis prædicatis, sed ex omnibus in sua connexione & forma consideratis innotescat, idem in Typis, prophetiis realibus, observandum esse; id quod Autor variis exemplis illustrat, & quid speciatim in typis legalibus, historicis & propheticis observari debeat, uberius edisserit, ac inter typos legales & historicos hoc potissimum discrimen constituit, quod Legales habeant usum quodammodo generalem, ad universam spectantem Ecclesiam; Historici autem particulares tantum delineent p. 17. §. 18. casus, ita ut verbi gratia Leges Mosis, quæ tabernaculum, sacrificiorum apparatum, tempora, personas sacras respiciunt, systematicam fere Theologiam contineant, Historiæ autem hujus aut illius temporis fata depingant. Quemadmodum sacrificia, prout in Levitico descripta sunt, in genere Christi vel fidelium sacrificium delineare, sacrificium autem a Samuele oblatum & victoriam contra Philistæos promovens 1 Sam. VII singulare temporis cujusdam factum adumbrare Autor existimat, qua ratione itidem Paschatis leges mysterium agni nostri Paschalis, Jesu Christi describere; sed paschata tempore Josiæ & Hiskiæ celebrata, singularia respicere tempora censet. Ut jam alia exempla taceamus, ab Autore in præsenti strictim adducta, sed quorum plura tum ex Legalibus tum Historicis typis, ac inter alia Historiam Simsonis juxta datam methodum elucidatam, publici juris facere constituit. Interim speciminis loco in præsenti prodromo explicationem unius typi legalis, de sacerdotibus & Pontifice ex Lev. XXI. alterius

Hiſtorici ex Num. xxi, 4-9 de ſerpente æneo exhibet, ita ut primo in Commentario literali brevibus ſtricturis ac ſcholiis litera elucidetur, tum majori ſtudio ſenſus myſticus inveſtigetur, quæ prolixius recenſere inſtituti ratio non permittit. Hinc pauca tantum obſervare juvat. In explicatione prioris typi legalis ex Lev. XXI, extra controverſiam poſitum eſſe Auctor judicat, hanc legem tum quod ad ſummum pontificem, tum quod ad reliquos ſacerdotes attinet, omnino eſſe typicam, adeoque Spencerum maximæ co-
p. 60. §. 24 ſq. arguit ἀτοπίας, qui omnia hæc præcepta eo tantum tendere autumat, ut honori perſonarum ſacrarum Deus conſuleret, & ipſis venerationem quandam conciliaret; ſiquidem vulgus κατ' ὄψιν judicare, & prout externa corporis ſpecies in oculos incurrat, ita perſonam & officium hominis ſpernere aut admirari conſueverit. Quam ob cauſam a Perſis quoque religioſe obſervatum ſit, neminem ad imperium admittere, quem corporis mutilatio, vel naturæ in quibusdam membris infirmitas notaret. Id quod etiam apud Romanos quandoque ſervatum ſit: nam referente Dionyſio Halicarn. Horatium Coclitem & Mutium Scævolam, quia mutili, magiſtratus incapaces judicatos eſſe. Recte itaque alibi Curtium teſtari: pleriſque gentibus ingentem in corpore venerationem eſſe, magnorumque operum non alios capaces putare, quam
p. 61. §. 25. quos ſpecie egregia & eximia natura donavit. Verum hanc Spenceri commentationem mali eſſe commatis Autor pronunciat; nam primo etiamſi concedatur in litera aliquid latere huic rei ſimile, tamen nimis vagum & generale eſſe, nihil aliud Deum hac lege intendiſſe. Et ſi verum ſit, Pontificatum alio reſpicere, per rerum naturam fieri non poſſe, quin etiam hic iſtud admitti debeat, ubi de requiſitis Pontificis agitur. Dein delectum vitiorum habitum eſſe, cujus ſpecialis debeat eſſe ratio, prætereaque talia corporis vitia eſſe taxata, quæ a vulgi cognitione ſint remota, v. gr. quando Pontificem non debere eſſe attritum teſte, vel μόνορχιν ſancitur, quid hoc facit ad vulgus, quod κατ' ὄψιν judicat, & prout externa ſpecies in oculos incurrit? illi enim vitium hoc nullo modo apparebat. Cur tandem quæſo vitioſus Pontifex non in altari adolere, & tamen de eodem ſacrificio coram altari in ſanctuario edere poteſt? ſi Deo judicatur eſſe dedecori, gibboſum Ponti-

tificem sacrificium offerre, nonne adhuc magis dedecori esse debet, talem in domo Dei, & de mensa Dei alere, talem amiciti Dei frui? &c. Quemadmodum vero extra controversiam esse Autor censet, Pontificem V. T. respicere ad Pontificem N. T. Aaronem ad Christum, & omnia praecepta, quae ad Pontificem spectant, etiam illa, quae de matrimonio & de luctu funebri agunt, simile quid in Christo, vero Pontifice, adumbrare: ita certissimum quoque esse, sacerdotes gregarios non posse hic Christum figurare, quia sacerdotibus & Pontifici diversa injungantur. Quod sacerdotibus licitum, Pontifici illicitum erat. Per sacerdotes igitur p. 62. §. 26.
Apostolos Christi delineari Autor existimat, qui sensu mystico mortem spiritualem cognatorum & propinquorum, nimirum Judaeorum lugere queant, imo sibi indulgere aliquid indecori, caput nudando aut vestes lacerando, remittendo v. gr. aliquid de li- p. 68. sq.
bertate accessoria N. T. & de rigore justitiae Christi, ut Judaeis Judaei fiant, si forte lucrifacere quosdam possint. Cum vero Domini sint, Principes sacrorum, qui affectibus imperare debent, ne ministerium sanctum profanetur, propterea non debent calvitiem capiti & barbae inducere & carnem incidere, vel ex nimio affectu & zelo libertatem Christianam mutando in licentiam carnis, loco libertatis a peccato, peccati servitutem revocare; nec non spem resurrectionis abjiciendo Dei judicium crudelitatis insimulare: vel ex superstitione, libertatem Christi abnegantes, servos se legis in Judaeorum gratiam facere, ac si talis abnegatio libertatis & servitutis professio Deo esset grata: nec non in carne gloriari, & praeputium circumcidere, ac si hoc quicquam conduceret per se ad iram Dei mitigandam, & salutem impetrandam, quale quid non poterat non esse profanatio ministerii, quod Apostoli obituri erant. Sic Apostoli quoque ab conjugio, vel voluntario contractu cum me- p. 76. §. 38.
retrice, profanata & repudiata, spirituali sensu abstinere debent. Quod si filia Sacerdotis i. e. proles Apostolorum spirituali modo per verbum ab ipsis procreata profanaverit se scortando, quando dogmata profana, vitamque profanam sectatur, & in impuritate & cupiditatibus sibi indulget, igne irae divinae exemplari poena afficienda est. Nam tales impuri Christiani per ipsos Apostolos ad Christianismum traducti profanant Apostolos, quia occasionem

præbent cogitandi, ac ſi dogmata & facta profana, ſi non illorum juſſu, tamen illorum conniventia & permiſſione patrentur vel patrari queant. Pontifex autem Chriſtus propter oleum Spiritus S. tam ſancte ſe gubernare affectibusque imperare debet, ut propter nullum ſpiritualiter mortuum ſe contaminare debuerit, ſed abſolute ſe ſubjicere Dei ſanctæ & juſtæ voluntati. Idem ille Pontifex Chriſtus rejicere & averſari debet conjugem, viduam, repudiatam, meretricem profanatam, ſenſu myſtico, ſed virginem ſpiritualiter caſtam accipere uxorem. Denique Pontifex Chriſtus debet eſſe integer vitæ ſceleriſque purus, nec cœcus, claudus &c. ſpirituali modo. Nullus enim verus Pontifex eſſe poteſt, qui vitio aliquo laborat; ſed qui vitioſus eſt, poteſt per Pontificem Chriſtum integrum Deo reconciliari, & edere de ſacrificiis piacularibus & ſalutaribus, Chriſti ſacrificio cum omnibus fructibus, neutiquam vero ad altare accedere, aut intra velum, ut gratiam impetret & populum Deo reconciliet, appropinquare: quæ ſingula ab Autore fuſius deducuntur. Ea vero methodo, qua Autor typum legalem explanare ſategit, in explicatione itidem typi Hiſtorici de Serpente æneo utitur, ita ut primo ſenſum literalem ipſius Hiſtoriæ, prout revera geſta fuit, dein vero etiam ſenſum myſticum ejusdem indaget. Ac in eo quidem omnes fere interpretes conveniunt, quod nimirum hæc hiſtoria ſit typica, ſed omnes fere
p. 152. §. 60. inſigni præjudicio occupatos ad myſterium hujus rei oſtendendum acceſſiſſe Autor contendit, dum per ſerpentem æneum intellexerint Chriſtum, cum tamen multo rectius jam ſubtiliſſimus D'Eſpange & poſt eum Cl. Vitringa, Obſerv. ſacr. l. 2 c. 11, oſtenderint, per Serpentem non Chriſtum ſed Diabolum a Chriſto in cruce ſuperatum & debellatum intelligendum eſſe. Primariam autem cauſam erroris hic commiſſi eſſe, quod interpretes non obſervaverint, Serpentem æneum fuiſſe verum ac naturalem preſterem, quem Moſes juſſu Dei arripiens non ſolum vi veneno inficiendi orbarit, ſed etiam in ſerpentem æneum mutaverit & ſic perticæ eundem victum & veneno ſuo orbatum ceu perenne
p. 121. §. 25. triumphi monumentum impoſuerit, uti pluribus ab Autore in Commentario literali adſtruitur. Quæſtionem igitur hic non eſſe, quomodo Chriſtus vocari poſſit ſerpens æneus, ſed quomodo
com-

comparari queat presteri, qualis Israelitas mordebat, id quod Autor plurimis aliis argumentis, quibus sententiam suam adstruere conatur, objectiones simul diluens, prolixe deducit.

Colophonis loco Dissertatio ex N. T. de prædicatione Christi crucifixi ex 1 Cor. I, 23, 24 huic Prodromo mystico adjungitur; ubi hoc tantum observare liceat, Autorem, postquam accurata exegesi hoc dictum pertractavit, exinde reprehendere ac convincere Syncretismi autores & fautores, quod diversus admodum ab Apostolico in ipsis Spiritus regnet. Sint dogmata, inquit, vel mysteria religionis multarum occasio sectarum, hæresium, simultatum, dissensionum, ergo vel parva vel nulla eorum est habenda ratio? Ergo vel adulteranda vel mollienda, ut carni grata sint, mundanæ sapientiæ arrideant? Ergo solus amor Dei & proximi, posthabita cognitione mysteriorum, urgendus, inculcandus, colendus est? Apage; Apostolo Paulo aliter stat animus. Judæis mysteria Evangelii crucis scandalo, Græcis stultitiæ erant, non tamen Paulus se accommodavit Judæis Græcisque, justitia sapientiaque mundana turgidis, neque mysteria illa aut occultavit, aut adulteravit: non denique mysteriorum istorum præconium desinit esse vocatis sapientia & potentia Dei. Id quod itidem sibi dictum putent illi, qui mysteria quidem non negligenda tradunt, attamen clamare non desinunt, non necessariam esse adeo eorum doctrinam, quam quidem virtutum & officiorum Christianorum. Videant tales, inquit Autor, ne præpostero abripiantur zelo & cœco partium studio. Christus, qua crucifixus, est vocatis potentia & sapientia Dei. Qui se virum in Christo adultum absque clara & distincta mysteriorum Evangelii cognitione creparet, næ is falleret & falleretur. Qui se virtutes & officia Christiani optime adimplere opinaretur, neque tamen a Christo crucifixo derivare, & ad eum referre sciret, profecto se aliosque deciperet. Mysteria Evangelii continent doctrinam ad pietatem, neque datur pietas veri nominis absque cognitione mysterii Dei Patris & Christi. Homines, inquit Lactantius de falsa sapientia Q. 3, ideo falluntur, quod aut religionem suscipiunt omissa sapientia, aut sapientiæ soli student omissa religione, cum alterum sine altero non possit esse verum.

P. 208. §. 58.

Hæc

Hæc est prima pars Prodromi Typici Autoris, quam mox alteram partem secuturam esse promittit, ubi agere in animum induxit de die expiationis magno juxta Levit. XVI, de servis eorumque statu vario ex Exod. XXI, 1-11, de ossium aridorum vivificatione in valle Ezechielis c. 37, 1-14, quibus tandem accedet tertia pars de Naziræis ex Num. VI, & de Simsone ex Jud. XIII, 16, quibus etiam forsitan dissertationes alius argumenti subjungentur.

SERMONI FAMILIARI DI S. CARLO BORROMEO.

i. e.

S. CAROLI BORROMAEI, CARDINALIS S. Praxedis, & Archiepiscopi Mediolanensis, Sermones familiares, ad Moniales dictas Angelicas, Mediolani quondam habiti, & ex ore ipsius ab AGATHA SFONDRATA calamo excepti, quos nunc prima vice ex MSC. edidit D. CAIETANUS VULPIUS.

Patavii, typis Josephi Comini, 1720, 4.
Alph. 1.

Carolus Borromæus, ex Illustri & florentissima adhuc Borromæorum familia a. 1537 natus, atque a Pio IV Pontifice Romano, avunculo suo a. 1561 Cardinalis cum titulo sanctæ Praxedis, & Archiepiscopus Mediolanensis constitutus, tantam celebritatem nominis non tam nobilitate generis & gloria majorum, ac muneris, quod sustinuit, amplissimi dignitate, quam singulari morum probitate & indefesso promovendæ rei ecclesiasticæ studio consecutus est, ut ab universo orbe Christiano in debito honore, & a Romano-Catholicis in cultu religioso habeatur, a Paulo V a. 1610 in Sanctorum numerum relatus. Etenim quod de Ambrosio Eusebius, & de Basilio M. ipsemet Carolus Borromæus in hisce sermonibus p. 125 prædicat, Episcopi cum fuerint, Monachorum more, i. e. duriter ac religiose ipsos vixisse, idem & se sectatum esse ibidem fatetur, & vere de illo prædicari potest, quandoqui-

doquidem, missis negotiis publicis, ad quæ gerenda primum magna cum laude adhibitus fuerat, in visitandis cœnobiis, congregandis conciliis, habendis concionibus, & coercenda religiosorum licentia, ætatem suam consumsit. Licet vero permultas conciones habuerit, nullam tamen unquam in chartam conjecisse, sed summa tantum dicendorum capita, ut memoriæ succurrerent, arboris instar delineasse dicitur, cujusmodi sciagraphiarum novem spissa volumina in Bibliotheca Ambrosiana, a Cardinali Frid. Borromæo, Caroli nostri nepote ex fratre, Mediolani instituta, se vidisse testatur Cl. Vulpius. Hi itaque sermones devotioni & industriæ Agathæ Sfondratæ accepti sunt referendi, quæ Nicolai Sfondrati sive Pontificis Gregorii XIV Neptis, & cum tribus ejusdem sororibus ordini Monacharum Angelicarum adscripta fuit. Cum enim Carolus Borromæus in Angelicarum monasterio, quod *il suo gioiello*, cimelium suum dicere solitus est, diebus festis frequenter sacra faceret, & concionaretur, hæc eruditissima femina, quæ etiam Chronicon hujus Monasterii scripsit, verba ipsius perorantis, calamo festinante, & characteribus adhibitis, excepit, & postea ex recenti memoria magno cum studio descripsit. Ne quis vero dubitet, quin genuini sint hi Caroli Borromæi sermones, in præfatione Cl. Editor, quomodo in manus suas pervenerint, quamque solicitus fuerit de eorundem ἀξιοπιστίᾳ, orbi litterato exponit, refertque, se Mediolani A. 1716 in officina quadam libraria MSCtum eleganter compactum invenisse, sub titulo: *Sermoni, o raggionamenti dell' illustrissimo e reverendissimo Carlo Borromeo*, cui in charta e regione tituli hæc verba inscripta fuerunt: *Maria Visconte scrisse l' anno del signore 1605*, quæ verba indicant, Angelicam quandam hosce sermones in usum privatum descripsisse. Hoc MSCtum se quidem primum non æque magni fecisse: perlectis vero duabus epistolis Agathæ Sfondratæ, eleganter scriptis, quarum altera sermonibus præmissa, altera annexa est, datisque ad Joseph. Ant. Saxium Bibliothecarium Ambrosianum, litteris, a P. Claudio Galizia, Angelicarum confessionario, certiorem factum esse, S. Carolum utique ad Monachas Angelicas verba fecisse, ejusque sermones manu Agathæ Sfondratæ

dratæ scriptas, tanta in veneratione hodie adhuc haberi, ut istis diebus, in quibus quondam habiti sunt, quotannis publice ad mensam accumbentibus prælegantur, certissimum quoque esse, Serenissimam Principem Margaretham Farnesiam, Ranutii I Ducis quarti Parmensis sororem, qua præsente nonnulli sermones ex his in titulis habiti dicuntur, & ad quam peculiaris concio directa, tum temporis per aliquot menses in Angelicarum monasterio fuisse: & denique hosce sermones nunquam hactenus in lucem editos esse. Editionis itaque curam in se suscepit Vulpius, suumque MSCtum cum Mediolanensi accurate contulit, orthographiam ad præsentem usum accommodavit, loca nonnulla evidenter corrupta ex sensu emendavit, & indices adornavit luculentissimos, de S. Carolo optime hoc ipso meritus, dum hosce sermones, veluti præstantissima ejus λείψανα, ab interitu vindicare voluit.

Ut vero ipsum opus paucis perlustremus, præmissa nos invitat epistola Agathæ Sfondratæ, in qua obitum Caroli deplorat, & qua ratione hos sermones conscripserit, amitæ exponit. Sunt autem Sermones XVII, quorum primum A. 1577, alterum A. 1581, tertium A. 1582 & reliquos A. 1583, atque adeo paulo ante obitum suum habuit, A. 1584 vita defunctus, (pro quo in Lexico sanctorum perperam ponitur A. 1590.) De illis non inepte judicat Cl. Editor in præfatione, stylum quidem esse familiarem, gravem tamen & oratore apostolico dignum, & argumentum ad captum statumque audientium accommodatum. Nec negari potest, nativum quendam leporem, & verborum copiam ex his elucere sermonibus, & multa præclare recteque
p. 10. in illis dici, e. g. in omni actione cogitandum, hanc posse esse ultimam; in tentationibus, quæ fiunt sub specie boni, id prius es-
21. se faciendum, quod mandatum, quam voluntarium: sine
47. Spiritus sancti gratia neminem quicquam boni efficere posse;
67. unum bonum opus viam præparare ad majus præstantiusque agendum; caussam principalem & radicem teporis ac præcipitii nostri esse neglectum meditationum, quod non satis consideremus statum, in quo vivamus; gratiam, quam a Deo acceperimus, rationem, qua gratiam acceptam in usum nostrum conver-

ver-

vertere queamus; passiones animi &c. Dicta autem Biblica vel obiter tantum explicantur, e g. Esai. LVIII, 13, ubi *sabbatum* ideo *delicatum* dici arbitratur, quod facile profanari violarique possit; vel ad sensum mysticum applicantur, e. g. Matth. XX, 18, 19 seqq. Exod. XXXIV, 2, 3. Nec diffiteri possumus, statum vitamque monachalem plus justo subinde extolli, & ex dicto Paulino 1 Corinth. II, 14 felicitatem ejus non nisi expertis cognitam esse, minus recte probari. Monachatum tamen non esse statum perfectionis, sed ad perfectionem tendentem: & multos quidem dari Monachos; perpaucos vero vitam ordine suo dignam agere, diserte & ingenue fatetur. Hinc etiam moniales, quomodo semet ipsas explorare debeant, & ad majorem perfectionis gradum adspirare, bene instruit. In annexa epistola, ad Matrem Angelicarum Cremonensium data, Agatha Sfondrata mortem Caroli Borromæi describit, & acerbissimo planctu persequitur, ac laudibus ejus cumulatis, pictam quandam tabulam ab Antonio Campo factam, Angelicarum Cœnobio a Carolo Borromæo legatam esse, gloriatur.

p 18. 73. 116. 26. 68. 127.

HISTOIRE DU CONCILE DE Trente,

hoc est,

HISTORIA CONCILII TRIDENTINI, Autore LUDOVICO ELLIES DU-PIN, Theol. D. in Facultate Parisiensi, & Philosophiæ Professore Regio. Tomi duo.

Bruxellis, typis Simonis Serstevens, 1721, 8.
Alph. 3 plag. 1½.

DUm in eo sumus, ut viri summis in historiam ecclesiasticam meritis inclyti, descriptionem Tridentini Concilii recenseamus, opportune recordamur, nos jam A. 1711 in his Actis p. 126 sqq. hoc officio defunctos esse. Scilicet Dupinianæ *Novæ bibliothecæ scriptorum ecclesiasticorum* Tomus XV, ibi a nobis recensitus, hanc ipsam historiam complectitur, quam haud ma-

 lo

lo consilio Bruxellensis typographus nunc separatim edidit, magnam profecto initurus gratiam ab iis, qui amplum illud clarissimi viri opus non possidentes, carere tamen nolunt historia tam luculenta Concilii cognitu dignissimi. Nos quidem actum agere hic noluisse, nemo mirabitur. Illi vero, qui jam possident modo memoratum Tomum Bibliothecæ Dupinianæ, hoc nostrum indicium læti gratique, nisi fallimur, excipient.

AUGUSTINI VALERII, PATRICII Veneti, S. R. E. Cardinalis, Episcopi Veronensis, Opusculum, de cautione adhibenda in edendis libris. Ejusdem Vita Bernardi Naugerii, Cardinalis. Accessere PETRI BARROCII aliorumque Patriciorum Venetorum Orationes.

Patavii, typis Jos. Comini, 1719, 4.
Alph. 1 plag. 20½.

EXhibentur hic orbi literato præclarissima Patriciorum aliquot Venetorum monumenta, quorum pars maxima nondum typis erat exscripta, pars cætera jamdudum adscripta libellis rarissime obviis. Fecit itaque Io. Antonius Vulpius, vir doctissimus, eruditis omnibus pergratum, cum in animum induxit, uno complecti volumine tam sacras magnorum virorum reliquias. Inter quos cum primum non immerito locum tribuat *Augustino Valerio*, (cujus Elogium & *Erythræus* primæ suæ *Pinacothecæ* inserere dignatus est,) hujus Opusculorum, quæ quidem non sunt universa edita, Indicem præmisit toti volumini. Ex eo libet commemorare libros publica luce jam dudum fruentes. Exstant igitur Valerii illius *de recta philosophandi ratione libri duo; de theologia cum philosophiæ studio conjungenda Dissertationes; de Acoluthorum disciplina libri duo; Vita Bernardi Naugerii Cardinalis; Rhetoricæ ecclesiasticæ libri tres; Episcopus, seu de optima Episcopi forma; Cardinalis, sive de optima Cardinalis forma; Episcoporum Veronensium antiqua monumenta; Vita Caroli Borromæi; de benedictione Agnorum Dei libellus.*

Ac-

Accedimus ad librum nunc primum editum *de cautione adbibenda in edendis libris.* In quo eleganti dicendi genere *Valerius* vitæ ſuæ curſum inde ab anno ætatis decimo ſexto perſequitur, diligenterque, qua occaſione ſingulos ſuos libros orationesve conſcripſerit, exponit. Scripſit autem quam plurima, ipſeque §. 43 *ingenii ſui luxuriem accuſat, qua fiat, ut novis opuſculis excogitandis & novis fœtibus gignendis delectetur incredibiliter.* Poſtquam igitur ſuos commemoravit libros, demum §. 51 ad cautiones venit in edendis libris adhibendas. Quinque igitur hic conſiderari jubet, *quis ſcribat, quid ſcribatur, quomodo, cur, & ad quos.* Primo igitur, cum ſcriptores librorum non ſolum ſuæ ætatis, ſed etiam poſteritatis doctores ſe profiteantur, non niſi doctiſſimos ad ſcribendum ſe accingere debere, judicat. Deinde non vult in novos transferri libros, quæ jam ab aliis ſcripta fuerunt. Agnoſcit enim, noſtro quoque ævo ſcribi poſſe, quæ nondum ſcripta habemus; eorumque refellit errorem, qui ita admirantur priſcorum ingenia, ut poſt Platonem & Ariſtotelem in philoſophia, poſt Patres Eccleſiæ in theologia, poſt Homerum & Virgilium in poeſi, nihil ſcribi poſſe contendant, quod lectu dignum ſit. Tertio non niſi eos vult ſcripta concinnare, qui facultatem conſecuti ſunt, pure atque eleganter Latino ſermone ſcribendi. Quarto varios ſcribentium fines commemorans eos ſolos approbat, qui ſcriptis ſuis utilitati humani generis conſulunt. Quinto denique ex hiſtoria oſtendit, alios filiis, alios regibus, alios aliis libros inſcripſiſſe ſuos. Sed hoc quidem inter cautiones locum non habet. Abſolutis ita cautionibus ſuis, Valerius noſter §. 61 *ſqq.* percenſet patricios Venetos, qui doctrinæ laude effloruerunt. Hinc, interjecta mentione librorum ſuorum, quos unquam edi nolit, commemoratisque argumentis, de quibus adhuc ſit ſcripturus, finem imponit huic opuſculo. p. 3-60.

Sequitur *Vita Bernardi Naugerii Cardinalis*, quæ quidem jam A. 1602 Veronæ fuit edita. Hic Naugerii, viri multis magiſtratibus domi, foriſque multis legationibus obitis inclyti, actiones breviter deſcribuntur, ſimulque quomodo uxore mortua in ordinem ſacrum receptus fuerit factusq; Epiſcopus & ad p. 65-79.

ultimum Cardinalis. Obiit is diem suum Veronæ A. 1565, ejusque Vitam compendiosissime descriptam a Io. Antonio Petramellario in *Continuatione Panvinii de summis Pontificibus*, hic
p. 98 · 182. quoque subjunctam licet legere. Quæ sequuntur tres Orationes *Petri Barrocii*, Patricii Veneti & Episcopi Patavini, nunquam
101 · 107. antea lucem viderant. Iis præmissa est *Christophori Marcelli*, Canonici Patavini, Oratio in Barrocii funere Patavii publice recitata, itemque aliorum honorifica de eodem testimonia. Prima Barrocii Oratio laudem continet Sledi cujusdam, ICti Patavini; altera laudem Christophori Mauri, Venetiarum Ducis; tertia Antonii Roicelli, in Patavino Gymnasio Professoris Juris Canonici: fatendumque est, adeo nitide conscriptas esse hasce Orationes, ut inter sæculi sui ornamenta non immerito referatur Barrocius.

183. Subsequitur nondum ante edita *Pauli Barbi*, Patricii Veneti, Oratio ad Ludovicum XI Galliæ Regem habita A. 1461, itidem
193. satis Latina; *Bernardi Iustiniani*, Patricii Veneti, ad eundem
201. regem Oratio A. 1462 recitata; *Petri Contareni* Oratio A. 1479 habita in funere Marci Cornelii, qui pater fuit Catharinæ
213. Corneliæ, Cypri Reginæ; *Caroli Capellii*, Patricii Veneti, Oratio in funere Georgii Cornelii, qui prioris fuit filius; *Angeli*
216. *Gabrielii*, Patricii Veneti, Oratio A. 1501 habita in funere Car-
237. dinalis Baptistæ Zeni; *Petri Paschalici*, Patricii, Oratio ad Lusitaniæ Regem, ad quem legatus a republ. Veneta erat, A. 1501
245. habita; *Francisci Pisani*, Patricii, Oratio de laude philoso-
268. phiæ; denique *Antonii Longi*, Patricii Veneti, Oratio in funere *Nicolai de Ponte*, Principis Venetiarum, recitata.

VOYAGE &c.

h. e.

ITER IN TERRAM SANCTAM FACTUM A. 1719.

Lutetiæ, apud Io. Bapt. Coignard, 1720, 12.

Plag. $17\frac{1}{2}$.

AUtor hujus Itinerarii, qui Dedicationi nomen suum subscri-

ſcripſit, *Marcellus Ladoire*, Vicarius Terræ Sanctæ, A. 1719 d. 14 Januarii e portu Masſilienſi provectus, Hieroſolymam venit d. 19 Aprilis, & inde rurſus diſcesſit d. 23 Septembris. Initio paucis commemorat loca Palæſtinæ, quæ Hieroſolymam tendens attigit, ſimulque e Scriptura S. adducit, quæ ſingulis locis olim contigerunt. Hinc urbem Hieroſolymam deſcribit p. 28 ſqq.
cum veterem, tum hodiernam. Quæ e codice ſacro hic refert de hac urbe & fatis ejus, tanquam notisſima merito præterimus, itemque ea, quæ de ejusdem fatis Chriſti adventum ſequentibus ſtrictim exponit. Nam nec ea ſunt ignota, nec facile quæruntur in Itinerariis. Hinc ſitum urbis deſcribit, monaſteria ejus, (quorum Græci ibi viginti habent,) palatia præcipua, potisſimum vero templum Anaſtaſeos, & ſepulcrum Chriſti. Ubique ſignat loca, ubi quid accidiſſe vulgo traditur, ac facillima fide vulgi fabulas amplectitur. Sic p. 143 ſcribit, loco illo, ubi Chriſtus inſtituit S. Cœnam, olim fuiſſe Davidis domum regiam, Chriſtumque ea re demonſtratum iviſſe, ſe eſſe Davidis ſucceſſorem ac regem Iſraelis legitimum. P. 157-165 uberius defendit traditionem, quod prope Hieroſolymam ſit locus, ubi ſepulta fuerit Chriſti mater Maria, & unde poſt aliquot dies asſumta ſit in cœlum: ſimulque refutat eos, qui putant, Mariam Epheſi fuiſſe ſepultam. Hic igitur Lector offendet cavernam, (ſi quidem monacho noſtro fidem habet,) in qua Jeremias compoſuit libros Threnorum; locum, ubi Abſalon ſe ſuſpendit ab arbore; illum locum, ubi Chriſtus cœcum ſanans ſtetit; piſcinam, in qua Bathſeba ſe lavit, cum David viderat hanc, viſamque cupit, potiturque potita. Talia pleraque hic leguntur, ut non immerito hic liber habeatur pro Sylloge traditionum, quas Græci circumferunt de locis Terræ ſanctæ religioſis. Etſi vero Autor noſter pluribus locis ſe infenſum præbet Chriſtianis Græcis tanquam ſchismaticis, in ejusmodi tamen relationibus Græcam fidem habet pro fide incorruptisſima, eosque, qui fabulas illas de ſingulis locis tradi ſolitas nolunt habere pro veris, p. 277 appellat Pyrrhonios.

P. 107 ſqq. refert, Turcarum Principem, deprecatore per legatum Rege Galliæ, libertatem monachis Latinis concesſiſſe

repa-

reparandi templum ſepulcri Chriſti, fruſtra obnitentibus Chriſtianis Græcis, poſſeſſionemque illius ſepulcri exteris tradi graviter dolentibus. Cæterum ne populus, ut jam A. 1696 factum, Gallicanis monachis ædem S. ſepulcri ædificaturis vim afferret, dandi Turcicis magiſtratibus fuerunt 35000 Imperiales, pluresque poſtea ingentes pecuniæ ſummæ impendendæ, ut hi eſſent ædificatoribus præſidio. Tamen exortus eſt contra hos monachos tumultus gravis, qui pro eo, ac ſatis eſt, deſcribitur. Ipſa etiam ædificatio, cui adhibuerunt Galli monachi operarios quingentos, deſcribitur usque ad p. 138. Prorſus in exitu libri p. 397 Autor noſter e literis ad ſe datis nos certiores facit, ædificium illud templi S. ſepulcri feliciter perfectum fuiſſe A. 1719 d. 13 Decembris. Subjicit quoque p. 399 ſqq. Gallice verſum Diploma Imperatoris Turcici, quo is Chriſtianis Latinis, exorante legato Gallico, poteſtatem dedit templum iſtud reparandi.

P. 139 ſqq. deſcribit loca ſacra extra Hieroſolymam ſita, montem Sionis, vallem Joſaphat, montem oliveti. De quibus quæ repetit e Veteri Teſtamento, prætermittimus. P. 181 ſequitur relatio de itinere ſuo Bethlehemum ſuſcepto. Diſcimus hinc, Bethlehemum hodie eſſe perexiguum oppidum, vix trecentas domus habens, easque a Turcis, Græcis, Armenianis & Maronitis, ſatis concorditer viventibus, habitatas. Diſcimus vero indidem, monachos Gallicanos Bethlehemi habere templum adeo magnificum, ut ei ſimile ſive magnitudine ſive ornatu non ſit (fides eſto penes Autorem noſtrum) in tota Gallia. P. 213 ſqq. iter ſuum in oppidum S. Joannis deſcribit. Creditur ibi natus eſſe Joannes Baptiſta. Igitur & hic feſtivam traditionum Græcarum copiam Autor noſter cum lectoribus ſuis communicat, & ſingula loca, ubi Joannes ille materque ejus aliquid vel fecit vel tulit, accurate ſignat.

A. p. 231 ea recenſet loca, quæ poſt ſuum ab urbe Hieroſolyma diſceſſum, cum patriam repeteret, ſumma cum admiratione atque gratulatione vidit. Hic & Phœnices urbes, in quas venit, paucis deſcribit: ubi, quod mirum, p. 244 incredulum ſe præbet vulgari traditioni, qua Joppe, urbs maritima, (quam Græ-

Græci *Iapha*, Galli *Jafat*, vocant,) jam ante diluvium creditur fuisse condita a Iapheto, Noæ filio. Ipse credere mavult, conditam fuisse hanc vrbem a Iapheto statim post diluvium, Iaphetumque hic loci primam construxisse navim, eaque vectum fuisse in Europam. Ne vero lectores ignorent, quo Europæ loco primam vrbem Iaphetus ille exstruxerit, Noster p. 247 antiqua nixus traditione patriæ suæ, (nam addit, se in regione Petrocoriensi natum esse,) docet, Petrocorium, non ignobile Galliæ oppidum, (incolæ appellant *Perigueux*,) opus esse Iapheti. Quæ porro ex historia recitat de fatis vrbis Ioppes, tanquam aliena omittimus. Nec hæremus in iis, quæ de monte Carmelo, de montibus Thabor & Hermon, de oppido Nazareth, profert. Duntaxat enim loca signat more suo, quibus singulare quid contigisse a credula plebe traditur. P. 354 sqq. disserit de variis sectis Christianorum Hierosolymæ habitantium. Vivunt scilicet ibi Græci, Armeniani, Georgiani, Nestoriani, Copti, Abyssini & Maronitæ. Horum doctrinam & regimen in Oriente ecclesiasticum breviter describit. Sed omnia doctis jam sunt notissima, ideoque silentio hic prætereunda. Nec rariora sunt, quæ concludens librum p. 374 sqq. profert de Turcarum religione & institutis. Nam omnia sunt in vulgus nota, nec doctorum, sed imperitorum in gratiam huc loci congesta.

IOURNAL D' UN VOYAGE FAIT AUX INdes Orientales.

i. e.

DIARIUM ITINERIS IN INDIAM ORIentalem, duce du QUESNE, cum classe VI navium ab A. 1690 d. 24 Febr. ad 1691 d. 20 Aug. jussu Regiae Societatis Indiæ Orient. Gallicæ facti.

Tomi III.

Rothomagi, apud Jo. Bapt. Machuel juniorem, 1721, 12.

Alph. 2 pl. 6.

ITineris, quod *du QUESNE*, cognomine *de Guiton*, nepos magni illius *du Quesne*, qui se officio & dignitate præfecti

regii & Mareschalli Franciæ abdicare maluit, quam fidem & religionem Reformatorum abjurare, ex Gallia in Indiam orientalem jussu sumtuque Societatis regiæ, commercia ad Indos usque prosequentis, suscepit ac feliciter confecit, descriptionem iam dudum edidit *Michael Puchot de Chantassin*, qui in ipsius *du Quesne* nave prætoria *Garde marine* i. e. miles navalis nobilis fuit : cujus itinerarium, in vernaculam nostram translatum, Hamburgi prodiit A. 1696 in 12. Eadem quidem expeditio in hisce voluminibus describitur, sed longe majori adhibita opera & doctrina, siquidem in illa descriptione nude & leviter tantum recensentur, quæ in ipso itinere visa vel facta fuerunt : in hac vero non solum, quæ singulis evenerunt diebus, solerter annotata leguntur ; sed etiam quam plurima ad geographiam, physicam, politicam, historiam, quin & theologiam spectantia immiscentur, quæ curioso lectori non possunt non multum conciliare voluptatis. Autor, quantum ex ipso opere attente perlecto constat, Parisiis natus est A. 1659 & litera initiali dicitur Mr. C- - in hoc itinere scribæ officio defunctus est in nave quarta *l'Ecueil* scopulus maris dicta : ingenio fuit venusto & hilari, in scriptis Poetarum, Ovidii inprimis bene versatus, ex quo, uti etiam ex Petronio, sales nonnunquam narrationi adspergit, & licet religioni Pontificiæ addictus, acriter nimis in Calvinianos invehatur, quos idololatras conceptæ opinionis suæ dicit ; tamen ad scepticismum magis pronus fuit, quam ad superstitionem, evidentia in omnibus quærens rationis argumenta, & præjudiciis vulgi excussis, sensa animi sui libere exponens. Hocce vero diarium, in quo Autor vera se semper dixisse, per omnia sacra affirmat, ex tribus aliis compositum est, ex quibus unum in gratiam jussuque *de Seignelai* consignatum, cui etiam Autor noster itinerarium Canadense obtulit : & uti in præfatione perhibetur, nunquam in lucem editum fuisset, eo quod multas veritates palam exponat, quas celare multorum intersit, nisi post mortem Autoris, insciis cognatis ejus, amicus quidam typis id describendum curasset, & ita quidem, ut in manuscripto nihil quicquam mutaretur, licet nonnulla nec caute, nec caste satis posita, nonnulla etiam superflua & minus necessaria videantur. Habetur autem in tomo *primo* itineris initium a portu Ludovici in Britannia

tannia

tannia usque ad Promontorium bonæ ſpei: in tomo *ſecundo* progreſſus in Siam usque: & in hiſce duobus tomis acta anni 1690 recenſentur: tomus *tertius* incipit cum primordio anni 1691, & quæ in patriam revertentibus contigerunt, perſequitur, inſerta prolixa Martini, Ducis Gallorum in India, de rebus Gallorum in India orientali, earumque incremento promovendo, relatione.

Curioſo atque erudito lectori non ingratum fore ſperamus, ſi ex hoc itinerario potiora & inſigniora quædam capita paucis tantummodo, uti noſtri fert inſtituti ratio, indicaverimus. *Geographia* cultor deſcriptionem montium S. Mariæ, Canadam ab Acadia ſeparantium, montisque Pici, qui omnium altisſimus creditur, nec non diverſarum inſularum, e. g. Sancti Jacobi, Madagaſcar, Johannis de nova, de Ponticheri, de Negrades, Bengalæ, Ceylani &c. lepide non minus, quam ſcite compoſitam, non ſine voluptate perluſtrabit; mappasque geographicas multis ex partibus corrigendas eſſe cognoſcet. Qui *Phyſicis* quæſtionibus delectatur, non ſolum peregrina, quæ India alit, animantia, accurate deſcripta inveniet; e. g. piſces, ſerpentesque volantes, crocodilos & caimannos perpetua inter ſe bella gerentes, & eximiæ magnitudinis oſtreas &c. itemque falſum eſſe, quod vulgo creditur, leonem & tigridem non in uno commorari loco; & cercopitheci admirabitur exemplum, quam proxime ad rationis uſum accedentis: ſed etiam, unde nives in apicibus montium; unde ſcaturigines aquarum in illis oriantur; unde ignes in montibus ignivomis; unde pluviæ ſub linea, uti vocatur, æquinoctiali proveniant, & id genus alia, non inepte heic diſputatum eſſe fatebitur, & Autorem inſulas natantes fere ridentem animadvertet. Medicis vero & Chirurgis dum omnem fidem derogandam eſſe contendit, haud levem infert injuriam. Ad *politicam* ſpectant, quæ de Batavorum artibus, de Gallorum commerciis, & quare florere non potuerint, de Mogolis prudentia, de orientalium populorum timiditate diſſeruntur. Nec prætereunda ſunt, quæ ad *hiſtoriam* tum litterariam, tum civilem illuſtrandam pertinent. Evremontii fata & ingenium Epicuræum Autor ex familiari converſatione deſcribit, ejusque verſus de ignorantia humana, ſcepticiſmum redolentes, inſerit: Abbatem *de Choiſi*, qui itinerarium Indiæ orientalis edidit,

ſæpius refutat. Sic etiam de Batavorum prælio navali cum Gallis, in quo Reuterus cecidit, ſingularia nonnulla refert: & ritus nautarum, lineam, uti aiunt, tranſeuntium, ludicros; Indorum, mortuos in cineres redigendi, ſepulcrales, & in ſpecie vivam Braminis uxorem comburendi fere tragicos, magna cum induſtria & ex αὐτοψίᾳ deſcribit. Nec injucunda ſunt, quæ de incolis Inſulæ Madagaſcar eorumque origine diſputat, quos ab Amalekitis ortum trahere, opinatur. *Theologis* denique plurima heic obſervanda veniunt, quibus, cum operis hujus non facile rationem ſint habituri, rem longe gratisſimam facturos nos eſſe ſperamus, ſi eadem paulo accuratius in Acta noſtra retulerimus. De æternitate integra
T. I p. 142. hic habetur oratio, ab Abbate quodam in concione litteratorum, qui rem litterariam inquirendi ſtudio ſocietatem in Belgio inierunt, nullam vero actorum ſuorum memoriam extare volunt, habita, digna omnino, quæ accuratiori diſquiſitioni ſubjiciatur. In
I p. 115. eodem tomo *de gratia Dei*, quam cum ſole, radios quidem ſuos in omnes terræ incolas, ſed diſpari ratione, diſpergente, comparat, dum mentionem injicit, Auguſtinum ſecutus, prædeſtinationem reſpectu hujus vitæ ridet, reſpectu æternæ concedit, atque efficaciam gratiæ in converſione latronis & Pauli potisſimum eluxiſſe, arbitratur. Nec poſſumus, quin probemus ſerio, quando Autor, di-
I p. 113. rectionem intentionis & reſtrictionem mentalem rejiciens, chriſtianos ait vita & moribus paganizare, gentiles e contrario evange-
II p. 364. lio conformiter eſſe locutos. *Religionem Luſitanorum & Hiſpanorum*, non Chriſti, ſed Monachorum eſſe dicit, in indulgentiis, reliquiis, imaginibus cæteriſque abuſibus, quos inquiſitionis tribunal foveat, tueaturque & multiplicet, conſiſtentem. Ineptam ve-
III p. 52. & 71. ro *Mahomedis* religionem, vel ſi mavis, ſuperſtitionem ideo tam longe lateque omnes orientis partes occupaſſe ait, quod Mahomed de religione diſputare prohibuerit, polygamiam conceſſerit, & terrenas voluptates poſt fata promiſerit. Et ſane tantum abeſt, ut Pontificiorum placita cœco obſequio proſecutus ſit Auctor, licet Romano-Catholicam religionem publice profeſſus fuerit, ut potius eadem aperte proſtratum iverit. *Infallibilitatem* Pontificis Romani, homo cum ſit, ab ullo mortalium ratione prædito credi
I p. 95. 109. 176. &c. poſſe, plus ſimplici vice negat, & Clementem VII in finibus terræ
maris-

marisque Orientalis Regibus Hispaniæ & Lusitaniæ constituendis graviter errasse, & triplicis coronæ papalis fundamentum admodum lubricum esse: imo religionem ab ipso Papa commodo sæpius terreno postponi, non diffitetur. *Cultum sancto-* T. III p. 21.
rum cum idololatria Indorum comparat, & fraudes sacerdotum, II p. 201.
falsas fictasque producentium *reliquias*, detegit. Sic Patrem Bernhardum, monachum Augustinum, natione Lusitanum, radium quendam stellæ Magorum ostentasse, aqua chrystallo inclusa II p. 362.
ope minutæ candelæ cereæ splendorem emittente, & de hac fraudulentia interrogatum respondisse refert: *ad populum phaleras*. Sic etiam inter alios a Franciscanis in sanctorum numerum relatos, sanctum quendam *René de pierre* Nannetibus a mulierculis ad- II p. 207.
oratum, quin imo arrosum fuisse, ut gravidæ fierent, huncque cultum durasse, donec de la Beaume de Blanc Episcopus factus sit, sancte testatur. Imprimis Societatis, quæ nomine JESU, quod præ se fert, multis modis indignam se reddat, artes, studia & characteres vivis in hoc opere depinguntur coloribus. *Jesuitas* enim in Indiam proficiscentes martyres esse fatetur, non Christi nec reli- I p. 390 f.
gionis christianæ, sed avaritiæ: hos gemmis & adamantibus, quos III p. 43.
subdole nonnemo in ocreis bracteatis celasse perhibetur, duntaxat III p. 115.
inhiare, & neglectis regionibus, in quibus nullæ vel exiguæ opes, 124.
multæ vero hominum convertendorum dantur myriades, eas tantum in terras abire, quæ splendido suo luto ipsos alliciant: hos ha- 120. sq.
bitu incedentes civili, clandestinam mercaturam facere, eamque missionarios alios ideo non detegere, ne suæ nundinationes ab illis vindictæ cupidis propalentur: hos Confucium palam adorare, 169.
vel parvulam Christi crucifixi imaginem in manibus suis occultantes, vel formam crucis manibus a capite ad terram, & a dextra ad sinistram protensis, fingentes: hos decreta papalia in India floc- 130 sq.
ci facere & ne speciem quidem christianorum gerere, atque rebellione in Japonia excitata, nomen Christi prorsus exosum reddidisse: hos ab ipsis incolis Canadæ exclusos esse, quorum legatus, pace cum Rege Galliæ inita, publico nomine eum obtestatus est, ut 176 sq.
ne ullus Lojolita adveniat, causam interponens, nigros illos ludiones nil nisi feminas & castores quærere: hos & triplici potissimum spectabiles esse charactere, quod scilicet omnibus sint odio, 175.

ab omnibus tamen timeantur, & hac de causa honorentur: & ipsum Regem Galliæ invitum sæpe Jesuitis assurgere debere, ne novus Ravilliacus exsurgat. Ceteros quidem missionarios in informandis ethnicis, & propaganda religione christiana, longe diligentiores esse commemorat, eorumque relationes de rebus Indicis & simpliciores & a vero non ita alienas esse, cum Jesuitæ rhetoricantes impudentissime mentiantur: tribus vero de causis reliquos missionarios in India contra Jesuitas nihil efficere posse, docet: primum, quod Principes Indiæ disputationes missionariorum cum Jesuitis parvi faciant, totam religionem christianam fabulam esse reputantes: deinde quod Jesuitæ lautioribus donis magnates in suas partes trahant; & denique quod Jesuitæ in aulis Principum non tanquam prædicantes, sed tanquam litterati & mathematici compareant. Ipse vero Autor modum convertendi paganos optimum indicaturus, Paulum sequi jubet, Christum tantummodo, & hunc crucifixum, claris & perspicuis verbis prædicantem. Et licet Anglis, a quibus Autor se in captivitate sua male habitum esse queritur, sit infensissimus; eos tamen hoc nomine maximopere commendat, quod eorum ministri evangelium longe majore cum studio, quam Romano-Catholici rem ecclesiasticam apud Gentiles tractent, & puriore zelo in miseras hominum mentes ad Christum perducendas ferantur, a spiritu principatus & imperii, ab avaritia & luxuria paullo alieniores.

p. 162.

T. I p. 365. II 36. sq. III 40. 41.

TROISIEME VOYAGE DU SIEUR PAUL LUcas fait en M DCC XIV par ordre de Louis XIV.

i. e.

PAULI LUCAE ITER TERTIUM, JUSSU Regis Ludovici XIV in Turciam, Asiam, Syriam, Palæstinam & Ægyptum superiorem atque inferiorem A. 1714 susceptum.

Tomi III.

Rothomagi, apud Rob. Machuel, 1719, 12.
Alph. 2 pl. 6 tabb. æn 28.

SOla quidem autoritas Gallorum Regis, cujus jussu & auspiciis post

post primam & secundam profectionem, quarum illam Hagæ Com. 1705, hanc Amstel. 1714, utramque in 12 duobus Voluminibus, prodiisse novimus, tertium iter ingressus est Cl. Autor, ipsi fidem ac nomen conciliare, atque salivam ea noscendi quæ tantum Regem oblectare debebant, movere poterant. Sed cum multa eorum, quæ ante proposuerat Autor, in dubium fuerint vocata, ante omnia fidem asserere narrationi suæ molitur. Postquam itaque generatim eos probandos observat, qui suis oculis visa recensent, sibi propterea maxime credi vult, quod plurima eorum, quæ retulit, ea imprimis quæ aliis intacta aut plane nova sunt, per Consules nationis, Regis Legatos ejusque ministros inter diversas gentes abunde confirmata fuerint. Quibus tamen præpostere se tuetur Autor, si vera sunt, quæ de iisdem Viris palam sæpe ipsum mendacii arguentibus scribit Autor Novellarum historiæ literariæ. Finem autem eum libro huic proposuit, ut cujusvis generis lectoribus, antiquitatum studiosis, iis qui Geographiam ex itinerariis perficere student, aut qui alia duntaxat curiosa de moribus, vestimentis &c. diversarum gentium requirunt, satisfaceret. Nihil tamen eorum, quæ ante jam narravit, se repetiisse contendit, cum, licet easdem adierit gentes, diverso tamen modo eas respexerit, ut hic liber loco supplementi priorum esse possit. Ea enim de causa nunc quoque ablegatus fuit, ut quæcunque occurrerent rariora, colligeret, antiquitates rimaretur, & quæ plantas peregrinas, ac historiam naturalem concernunt, sedulo annotaret. Allata deinde ab ipso Dux Aurelianensis sic dispertitus est, ut Bibliothecæ Regiæ inferrentur omnis generis MSta, numismata & lapides pretiosiores gazophylacio regio, Academia vero literaturæ elegantioris designationes, inscriptiones & tabulas, & Academia Scientiarum plantas, metalla, aliaque curiosa haberet. Ceterum subinde pollicetur, se Tomo alteri subjecturum esse inscriptiones antiquas Græcas passim inventas, quarum vero præter perpaucas, quæ vel suo loco inseruntur, vel æri incisæ admodum quidem truncatæ & corruptæ exhibentur, nihil sub finem libri comparet. Sedulum tamen antiquitatum scrutatorem ipsum fuisse nemo negabit, qui indefessum ejus in lustrandis monumentis ac pertinax studium sæpe cum vitæ periculo conjunctum pensitaverit. Ægyptiis enim & Arabi-

Præfat.

Arabibus cunctis persuasum est, Europæos omnes, Gallos præcipue, magicarum artium peritissimos esse, nec ut prætendunt, rudera antiqua investigare, sed evocatis dæmonibus, qui thesauros in monumentis defossos custodiunt, patriæ suæ divitias sibi suffurari. Unde non aliis solertius insidiantur prædatores Arabes, quam quos norunt in antiquitatibus ejusmodi lustrandis operam ponere. Ea tamen Nostro felicitas fuit, ut inaccessa aliis multa loca adierit, licet sæpe impeditus omnia vel explorare, vel dimetiri, ac annotare nequiverit. Ut adeo iis, qui eandem regionem olim forte repetent, indicis loco liber esse possit, qui monstret, quibus in locis delitescant, quæ uberiori examine digna sint. Verum inservit quoque aliorum erroribus corrigendis, siquidem Sponii lapsus Apameam (nunc *Montaguiat*) cum Nicopoli confundentis, T. I p. 182, ac portæ ferreæ exstructionem secus ac probabile est, Alexandro M. asserentis, p. 185, Monconysii, parvum Mæandrum cum majori miscentis, p. 219, nec non Petri de la Valle Alexandriæ
Tom. I hodiernæ muros ab Alexandro M. exstructos credentis, T. II p. 28, aliorumque errata passim emendat. Massilia itaque Byzantium profecturus, cum discessus ejus ex Gallia aliquantum retardaretur, viduæ Polonorum Reginæ adventum ex Italia cum solenni-
13. bus, quibus excipiebatur, ceremoniis describit, & de sepulcro celebris Astrologi Nostradami, quod interea inspexerat, disserit. Byzan-
21. tium advectus, obiter commemorat, ut Galliæ Regis Legatus Residentem Imperatoris Romanorum inviserit, ubi vix fidem meretur, quando Legatum Gallicum primas præ Imperatoris Le-
77. gato semper habuisse narrat. Inde cum Græciam versus abiisset, mox Constantinopolin repetiit eo tempore, quo supplicium sumebatur a Pseudo-Principe Abassonio, qui se Persarum Regis fratrem, regno injuste pulsum, simulaverat, & multis aliquando inter Gallos quoque imposuerat, cujus historiam uberius Noster per-
88. sequitur. Porro ritus sacros Turcarum, quos ob religionis zelum
93. valde commendat, describit. Mira sunt, quæ de planta, quam Turcæ sua lingua Serquis vocant, narrat, quæ conjuges Imperatoris ita vegetas servet, ut quæ 70 annorum ætatem attigerant, vix triginta annorum esse Autori viderentur. Cum vero alias nulli conce-
datur

datur & gynecæo Imperatoris soli destinetur, Autor tamen se in A- p. 361.
rabiæ petrææ montibus largam ejus segetem reperisse atque Europæis inde attulisse testatur. Historiam primorum Veziriorum inde exhibet, & artes politicas omnes, quibus Sueciæ Rex Carolus XII Benderæ degens, omnique argento destitutus (quo alias per Sultanos omnia in aula Turcarum reguntur) gratiam tamen apud primarium Sultanum validam inierit, ejusque consiliis effecerit, ut castellum Azoph cum aliis regionibus a Russorum Imperatore Turcis traderetur, exponit. Ingressus deinde Natoliam, terram in- 155.
cultam, sed quæ, si accedat labor, fertilissima, ignaviam & paupertatem incolarum detestatur, moresque & vestimenta ipsorum 203.
delineat. Smyrnæ Consulem nationis Anglicanæ convenit, quem ob museum omnis generis numismatibus rarioribus refertum, & præcipue Catalogum plantarum regionis, Horto Malabarico multo instructiorem, & publico olim haud invidendum, vehe- 252.
menter laudat. Inde urbis haud procul Lacedæmone sitæ, quam Sagalassum esse suspicatur, rudera recenset, & amphitheatrum delineat. In Syriam profectus historiam Maronitarum texit, quorum & religionem Romano-Catholicæ affinem & animum Rom. Pontifici valde addictum observat. Dignum notatu est, quod cir- 329.
ca regionem, quæ in sacris literis Ogi Regis Basan & terra gigantum dicitur, sepulcrum hominis admodum proceri detexerit, & testantur incolæ, iis in locis persæpe monstrosæ ejusmodi magnitudinis ossa inveniri. Geographicas inde mappas inferioris Æ- Tom. II.
gypti, quam deinde adiit, & omnium Nili riparum delineat. Re- 6.
rum natural. curiosos præparationem salis Ammoniaci, & ut temperati caloris ope gallinarum pulli in furnis excludantur, prolixe docet. Antiquitatum studiosis rudera splendidi Isidis templi, quod 12.
ex spatio a ruinis ejus nunc occupato 500 circiter passuum ambitu suo complexum fuisse conjicit, cum nonnullis ibi repertis figuris hieroglyphicis sistit. Addit Pompeji columnam antiquissimam Alexandriæ positam, quam accurate est dimensus, una cum Cleopatræ columna hieroglyphicis refertissima. Porro Nili inundationem & religiosos populi cultus exponit, & natam inde fabulam docet de Sphinge, quam Græci postea adoptarunt. Ea incrementum fluvii, quod circa Maji finem contingat & ad mensem Augu-

flum usque, quo tempore Sol cursu suo Leonis & Virginis signa
conficit, continuatur, designari, atque adeo modo quodam hiero-
glyphico corpus Leonis cum capite Virginis repræsentari antu-
p. 131 mat. Transiens inde ad cultum divinum Ægyptiorum nostri
temporis, iter versus Meccam & superstitiosam religionem, qua
iter hoc prosequuntur, describit. Civilis etiam ac militaris status
173. admodum corrupti apud eosdem mentionem injicit, & rationem
reddit, cur ex vasta adeo regione ac opulenta exigui reditus ad
261. Turcarum Imperatorem perveniant. Accedit denique ad Laby-
rinthum, quo neminem peregrinantium hactenus pervenisse con-
tendit, superbum ædificium, cum quo humanum opus aliud ipsæ-
que tam mirabiles tantæque molis pyramides comparari neque-
ant. Factas hic observationes suas cum Herodoti, Pomponii Me-
læ & Plinii recensione confert, quorum ultimum fere ubivis falsi
arguit, admodum miratus; quod post tantum temporis interval-
lum Herodoti narrationi accurate adeo omnia respondeant. Hoc
fere unico ab ipso discedit, quod hic duplicem meatuum implexo-
rum seriem, alteram super alteram, infra terram statuat, cum Auto-
Tom. III ri nostro tres potius superimpositas sibi fuisse videatur. Confir-
p. 8. mat & αὐτόπτης id quod a Plinio relatum multisque fabulis per-
mistum fuit, de ave Trochilos, quæ rictum hiantium Crocodilo-
rum intrat, & mox rursus illæsa exit. Avis hæc, ex Autoris opinio-
ne reliquiis prædæ adhærentis dentibus bestiæ pascitur, sed
cum alas habeat admodum aculeatas, adigit crocodilum, a quo
clausis maxillis detinetur, ut diducto rursus rictu illæsam dimit-
20. tat. Adiit inde templum olim magnificum Jovis Hermonthita-
rum, cujus Strabo & Stephanus fecere mentionem, illudque ac-
curate delineat, gentemque hanc numen istud olim juxta cum Isi-
de & Apolline coluisse probat, numisma quoque addens, quod ab
una parte Hadriani caput, ab altera Jovem, altera manu hastam
parvam, symbolum divinitatis, altera aquilam tenentem, cum in-
scriptione ΕΡΜΩΝΘ. i. e. ΕΡΜΩΝΘΙΤΩΝ exhibet. De subter-
raneis cavernis & meatibus, qui rupibus montibusque incisi passim
in Ægypto inveniuntur, judicat, eos non, ut vulgi fert opinio, ana-
choretarum opus esse, sed primorum post diluvium hominum, ar-
74. chitectonicam artem ignorantium. Denique de promontorio
quo-

quodam, quod avium montem vocant, refert, quod certo anni tempore incredibilis volucrum multitudo in Ægyptum inde descendat. Subjicit litteras, quibus prolixius describuntur fata monachorum trium, martyrium apud Abyssinios expertorum, unde religionis Catholicæ in Abyssinia status intelligitur. Sexto libro notatu digniora de populo, moribus, forma imperii &c. occurrunt, fines ejus geographici curatius determinantur, historia diversarum in Ægypto formarum regiminis, commercia Ægyptiorum ab antiquissimis usque temporibus, proponuntur, & speciatim merces annotantur, quæ hodie ex Ægypto commode accersuntur. Refert ad illas balsamum, quod ex Arabia inde ad nos affertur, quod in tres classes, scilicet primæ, secundæ & tertiæ guttæ discernit, ex quibus non nisi ignobilius, quod secundæ est vel tertiæ guttæ, Europæis conceditur, cum id, quod primæ guttæ dicitur, soli Turcarum Imperatori sub capitis pœna reservetur. Attulit tamen Autor vasculum pretioso hoc liquore repletum, quod aureo horologio, pretio satis vili, si usum spectes, se redemisse testatur. Inde de temporis anni divisione apud Coptas usitata, quam Mahumetani quoque ab illis mutuantur, de varii generis animalibus Ægypto propriis, de arboribus & plantis &c. agit. Instituit denique Autor parallelismum inter hodiernorum Ægypti incolarum & antiquorum ceremonias, & ratione religionis, expiationis, votorum &c. miram convenientiam observat, quibus ea confirmari possunt, quæ antiqui autores de moribus Ægyptiorum commentati sunt, dumque res naturales Ægypti, ab antiquis recensitas, cum iis, quæ nunc ibidem inveniuntur, comparat, egregiam naturæ constantiam miratur. Annexa est libro epistola amici de situ Ægypti, quæ loco compendii Geographiæ antiquæ Ægypti posset esse. Ad multa curiosa, quæ Autor ejus quæsierat, succedit responsio, qua contenditur, dubiis Chronologorum satisfieri non posse, quam si ante Christum natum 6000 annorum tempus statuatur. Optandum vero, ut prolixius respondisset ad quæstionem, an Alexandriæ mœnia, quæ olim integro milliari a mari distabant, mare nunc alluant. Inde enim partim de nonnullorum ex antiquis opinione constaret, qui integrum Ægyptiorum Delta Nili opus esse crediderunt, ex limo & terra a flumine advectis forma-

p. 88.
Lib. VI p. 124.
191.
194.
246.
266.
286.

tum

tum, partim an Ægyptiaca terra continuo versus septentrionem augmenta capiat, sicut oræ maritimæ in Europa austrum versus decrescere videantur, discerni posset.

VOYAGE AUX COTES DE GVINEE ET EN Amerique par M. N.

sive

DESCRIPTIO ITINERUM AD LITORA Guineæ. & in Americam institutorum a N. *

Amstelodami, sumptibus Stephani Rogerii, 1719, 8.
Pl. 18 cum figur. æn pl. 6.

BInis vel pluribus vicibus Autor itinera in Africæ Americæque insulas ac regiones quasdam mari adsitas instituit. In quibus quæ memorabilia ipsi occurrerunt, exponit, delineationes & descriptiones satis curiosas variorum naturalium corporum, testarum scilicet marinarum, concharum, piscium, arborum, herbarumque, animalium serpentium, brutorum rariorum, alitumque, nec non descriptiones morborum imprimis in insula MARTINIQUE Americaque frequentiorum, cum remediis iis adhiberi solitis, exhibet. Nullo vero ordine usus tædium lectionis suæ multis fabulis & narratiunculis ex parte scurrilibus distinguit, clericorum mores acerbissimo sale quavis occasione perfricans. Paucorum, quæ ad Geographiam spectant, summam repræsentabimus. GOREA Insf. aqua, ad 3 leucas inde petenda, lignisque destituitur, sita ad Caput viride Africæ, cujus tractus incolæ sunt Muhamedani. Inde venit ad promontorium MESURADE in regione, quæ MALAGUETTE dicitur a piperis quadam specie, inde ad ISIGNIS castrum, a Gallis iterum desertum. In eadem regione occurrit GRAND SESTRE pagus, & in ejus vicinia BAFFAU, & Caput LAHOU, ubi peculiaris aliquis Rex rerum potitur. Porro LAMPY, ex quo tandem Galli iter suum in regnum JUDÆ dirigere solent. Regnum JUDÆ cinctum ex omni parte, præterquam a latere maritimo, regno ARDRES, vigesies eo majore; cujus etiam primo pars fuit, postea rebelli-

one

one ſeparatum ab ipſo, ſed tamen tributarium factum, & cum tributum recuſaſſet, iterum ad idem pendendum compulſum. Regni ARDRES primaria & maritima civitas eſt JAQUIN, ubi Angli, Batavi, Galli Luſitanique negotia ſua exercent. Regni JUDÆ urbs principalis XAVIER vocatur, 2 leucis a mari diſtans. Rex Judæ circa tempora prioris itineris ab Autore anno 1702 facti centenario major deceſſerat, poſt cujus mortem uxores ejus, quas magno numero habuerat, venditæ. De ſucceſſione certabant duo filii. Nam cum eadem jure ad primogenitum non ſpectet, ſed ab electione procerum & commendatione Regis decedentis dependeat, natu ſecundus poſt mortem patris electus fuerat. Quod iniquius ferens natu primus filius bellum excitavit, quod uno prælio, in quo legitimus Rex ope tormentorum ſex campeſtrium, ut vocant, quibus natu major deſtituebatur, victoriam reportavit, finitum. Magnam in hoc regno eſſe venerationem ſpeciei cujusdam ſerpentum memorat Autor, factumque aliquando, ut cum aliquis ex Gallis ſerpentem ejus generis clam occidiſſet, & metu periculi cadaver ſecreto loco condidiſſet, idem pauciſſimis horis aliquot centenis hominum jam innotuerit, qui parricidam hunc ad mortem depoſcentes, ipſum locum, quo conditus fuiſſet ſerpens, accurate definiverint.

Alio itinere attigit MARGARITAM inſulam, quæ Hiſpanorum eſt, CARRAQVES, GVIANAM, CARTAGENAM, PORTUM BELLUM, ubi navis ipſius 600 mancipia vendidit: etenim dictis Africæ oris atque hiſce Americæ locis commercium fere ſolum eſt mancipiorum Æthiopicorum. GRAVAM minorem in Inſula S. DOMINICI aeris fervore & intemperie incommodam: MARTINICAM, prius MATANINAM dictam, circiter 18000 incolas Gallos, 150000 barbaros utriusque ſexus habere, notat. Occupata primum fuit a Gallis 1635, ſubjugata plane 1658. Statio AU CUL DE SACROYAL, ab omnibus maris inſultibus tuta, 500 fere navigia capit. Inſula TABAGO, de qua pridem tot nationes diſceptarant, nunc plane non habitatur.

Vernünfftige Gedancken von GOtt, der Welt und der Seele ꝛc.

i. e.

MEDITATIONES METAPHYSICÆ DE Deo, Mundo & Anima, Autore CHRISTIANO WOLFIO, P.R.B. Consil. aulico, Math. & Nat. P.P.O. Soc. Reg. Brit. & Bor. Sodali.

Halæ Saxonum, sumptibus Rengerianis 1722 8.
Alph. 2.

PRiorem harum Meditationum editionem recensuimus in Actis A. 1720, quo lucem adspexerat: cum vero nunc ob plausum eruditorum exemplis omnibus distractis novam dare coactus fuerit Autor, nostrum est, ut ejus a priori discrimen exponamus. Quoniam veritates morales atque politicas ex methaphysicis continuo nexu deduxit, eundem retinere debuit articulorum numerum, ne citationes in Philosophia morali & civili occurrentes confunderet. Etsi itaque (quod in præfatione monet) multa haberet nova, quæ adderet, eaque non exigui momenti, ab iis tamen hac vice consulte abstinuit, præsertim cum adhuc firmum teneat propositum, partibus Philosophiæ Germanicis absolutis Philosophiam universam Latino habitu vestitam eamque multo locupletiorem edendi. Non aliud egit, quam ut sphalmata citationum, quæ in priorem editionem irrepserant, multo cum studio corrigeret, lectionem libri cum fructu facilitaturus, tum ut nonnulla adjiceret, quibus quæ difficiliora visa illustrarentur. In præfatione grato veneratur animo plausum eruditorum, inprimis quod Theologi non modo nostrates, verum etiam Reformati ac Pontificii insigniores, librum utilem judicent ad intimiorem Theologiæ notitiam & religionem contra objectiones profanorum defendendam. Monet autem, nimis angustam capitis quinti, quod de anima ac spiritibus a priori agit, ideam animo concipere, qui sibi persuadent, in eo nonnisi Systema harmoniæ præstabilitæ Leibnitianum explicari: se enim ibidem particulatim

tim persequi, quicquid veri ac solidi habeat idealismus, quid materialismus, ex cujus utriusq. combinatione sequitur systema harmoniæ præstabilitæ, ipso *Leibnitio* fatente, ac ex illis rationem reddere eorum, quæ animæ inesse ac in corpore ejus perceptionibus & appetitibus conformiter fieri observamus. Eum in finem Sectas Philosophorum generaliter ita distinguit. Alios esse *Scepticos*, a dogmatibus cudendis abhorrentes metu erroris committendi, alios *dogmaticos*, dogmata seu veritates generales, unde observatorum ratio reddatur, inquirentes. Dogmaticos distingui in *Monistas* & *Dualistas*, quorum isti nonnisi unicam substantiarum speciem, hi vero duplicem admittant. Monistas esse vel *Idealistas* vel *Materialistas*, quorum illi præter substantias immateriales non admittant alias, corporeis tantum idealem in istis existentiam tribuentes: hi vero solas substantias materiales agnoscant, immateriales pro fictitiis venditantes. Dualistas utriusque substantiæ, cum immaterialis, tum materialis, existentiam defendere. Idealistas denique vel esse *Pluralistas* vel *Egoistas*, quorum illi plures substantias simplices, hi vero non nisi unicam, qvam voce ego indigitant, existere arbitrantur. Observat etiam, editis meditationibus metaphysicis prodiisse objectiones nonnullas contra systema harmoniæ præstabilitæ *Leibnitianum*, sed ex male intellecto profectas. Multis majoribus difficultatibus premi systema influxus physici vulgare, quod immortalitati animæ parum faveat. Denuo etiam exemplo confirmat, quomodo veritates mathematicæ, præsertim analyticæ, notiones metaphysicas illustrent & vicissim methaphysicæ lucem affundant mathematicis. Mentionem quoque injicit Scientiæ novæ condendæ, quam *Architectonicam* vocat, cujus est ostendere, quomodo maxima perfectio concilianda sit composito. Ex ejus principiis etiam dijudicandum esse, quænam constructionum geometricarum ejusdem problematis sit altera melior, plus nempe perfectionis continens ceteris. Obiter monemus, propediem prelum evasuram tertiam Meditationum Logicarum de intellectu ac ejus in veritate cognoscenda usu editionem, exemplis uberioribus illustratam, indicatis simul locis in Meditationibus Metaphysicis, Moralibus & Politicis, atque Experimentorum Tomis, unde plura peti possint.

RESPONSIO AD JOANNIS BERNOULLII Animadverſionem in ſolutionem Problematis cujusdam, quæ animadverſio edita eſt in Actis Lipſienſibus Menſis Junii A. MDCCXXI.

TOmo VII Sectione VIII p. 352. 353 Supplementorum ad Acta Lipſ. Nicol. Bernoullius, Joannis Filius, Problema a Patre acceptum Geometris propoſuit. Brevi poſt adventum hujus Libri in noſtram regionem (Angliam) charta incidit in manus, quæ Problematis Solutionem exhibere præ ſe ferebat; cujus ſolutionis exemplum inſcio nec opinante chartæ Scriptore in publicum emiſi; & nuperrime inveni, Jo. Bernoullium abhinc amplius ſex menſibus animadverſione illud cohoneſtaſſe. Quod videam Cel. Virum elaborare, ne quis Amici mei ſolutionem ſuæ anteferret, is arctum quidem temporis ſpatium ad eam ſolutionem ſumebat; & ut otium ei defuit rem ab illo tempore ulterius proſequendi, ita alia negotia jam quoque obſtant quo minus animum eidem rurſus applicet. Cuperem igitur ſine mora videre ipſam Bernoullii ſolutionem, & ne ſuſpicio de nobis eum impediat, quaſi noſtram ſolutionem ex ea quam prolaturus ſit adornare inſtituerimus, pauca, quæ Amico meo inveniſſe contigit, Notis fictis apponam.

Curvarum, quæ Problemati conveniunt, quæcunq. ſumatur Ordinata illius *ngjy4ubp8ilwiyq4rt7qa2pæn3taxn7blq3jbi2widsr ngamwtiſ* ut ſermone Arithmeticorum utar *9l7ap5an21e61ztſi9an rb7vwtyushgcmsiqdgr72ſxæbrc4ny6r98oſ3pn27bxt45pxseojil7295l lgil*ordinatæ *bqzxnægſy3pxjvojlsæ5nvyzzcr8beig182ſcq6a* jacentes & *qgln3qzti4anap:n96vsyſ8zbcp8* diſtantiam. Hujuſmodi autem Curvæ inveniri poſſunt *use5iiqib7mz2pqænvszaps9ulh2* Curvam, qualem Problema requirit *6vntrqwt6djſ8wzi7xpr5ælv* Curva *bxz zgb4769apadbm3* quæ habeat *ſbvrjb271q4jæ6ri6dtæ* a principio ſuæ Abſciſſæ Ordinatas *sqcrmznrt12cn9p3taxnvglc3pq* Abſciſſæ poſitas. Eſt enim Ordinata Curvæ *g68imxſ6cſvjezvrlqpnqæyv ius* ordinatam habentis *nme2btb9ilmna9ſid2rjavi6g3ti029cvsqms* terminato a *ænv21zdwjvtscbt2pw8* æquales areæ Curvæ *xbcse9tn 2rbqæp5xoſ6xjcigdyl* autem *xwdænoſ3p* pendet a *vbse9h* & Curvam Problemati ſatisfacientem *ipy7tclicdugtmxmyodjaqbmxlæ5*

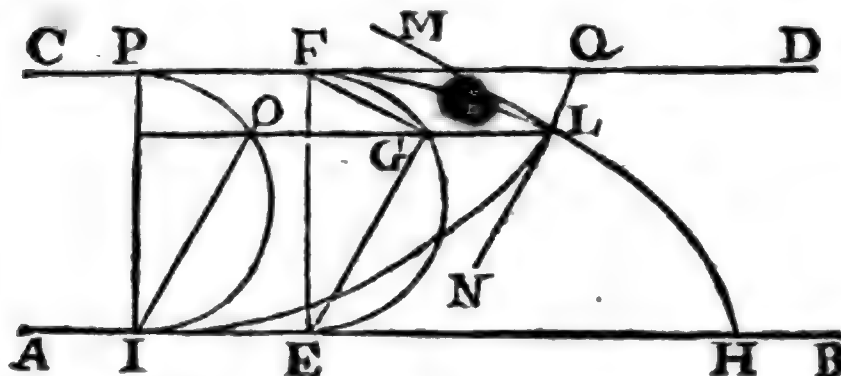
dqæ

d4æcjbæpı derivat, quæ habeant *qbdvxbrjb2nz2ysı915qrmnhpqrw
sx5ıæloqdhæps* Abſciſſæ Ordinatas *qınez hgpixfg9aſhs73clbsepıcd
suxlacwxn2crqyxlbıgi8* poſitas. Et hæc *pxwen8lſgafc9rdb2bqbu
378ıqz5r* ſequens præbet, nimirum ſi aliqua Curva ſumatur, qua Problema ſolvi poſſit *waıbsqzevgyl52ct5ſb9* & ſi hujus Ordinatæ *eyıpgi3473fvixæ5wgi8xzn3v9ıg2p7æthdy45m7wqzi.la6vı* Curva Problemati ſatisfaciens *qgimln3bldyx9d7* Abſciſſam conſtruatur *gſybph2ey7dwixjız* ea lege, ut illius Ordinata *dnæ2hıqzıtwrıxſd* Abſciſſæ ubique *62vr5wnryı2ugrc9rſ3z* aſſumptæ *yt7p8h4cbærru
lbzqæ4a5* Ordinatæ *z3yaæxwc5vtſc7ımno4qpæn8ogcwnmqwgc8* Ordinata *ixcbdrjgſynzrqænyılſzemc9* Curvæ conſtruendæ Ordinata, quæ *tæxzrſ6gelxovjſd* Abſciſſæ *3zædſ* omnes enim Curvæ hac ratione *bw8ymsiwug82csvy95ſ3mhz7wp7m4byu3twhiu796g
ıpn6sta2* demonſtratur Propoſitione ſequenti, quod *qdnſdag713
cmbhymi2817wudqiepmhct4ır6p5xzavrſejcg3csyſ39cpxvsıcrpqıay
6l* adjacenti æquale eſt rectangulo ſub *ap5na2phı93zorhpıtsybmp
ſug4yz17n8ıd* adjacentis *h2qoaıdæczriepmlajæp75zi4ıtſibcıluıi5v
pſgjpc973mlpscnlſ3taxrbhq6zgcd5*. Denique *3pcnıypxjditrz* derivatur a *qæaypibvhgz292c8uv6ryızdſqdæilxs6r5ajln39* quadratura Curvarum *fb7zq6bxs5wæmprlc7* Exemplum generale, quod exhibui, Curva Logarithmica & Cyclois *g2gydctv4i5zabeı* inveſtiari poſſunt *xb3pnrstugdyzq6* Unus Caſus Curvæ Logarithmicæ commode invenitur *wntsgcqzepmr5wijg5lb9bıxwgd523ſ* Linea *cpbxſzr8æpn8015myg7pynbbbslmzqmt* memoratæ. Alter hujus Lineæ caſus deducitur ex *ıaebi2dı7wzyn32qlwanrvt8zqzd
cx5ı2vienrzam* nonæ *byſtpgcd53pcq6djlı4xlsgri* quæ omnium Curvarum in *myb2hs7gr4qmtv6jmdp5aæn79strzavhyqydægim5
l2c839c* Parabolam cubicam & Hyperbolam conicam. Cyclois *b8cuc97pyælnſz101q6ſn96stapxſd2p9vjeitnhprt8lqi4t* deduci diximus Exemplum iſtud generale *9rydmg9m7wpbycuisgcqzxicnbb
bu7gcq6dn2phyzxwıdjqlıg9rbinbqjbı* non ſine ambagibus *sgpnu
qpxrlwgiqzynoſbvhn9g3bulxjnıgtlbznaq5l4dægit59* inveniuntur Curvæ geometrice rationales *binm3tq4pyg473bis7ucd9hu3lgsns
qzx7zbuxd5bysn9qcxcrbdnagipn806yx9bzx7* pendente; quandocunque enim Curva *zwgidnavıxvſnpq5mhicd6pbvpyl9jqtnads3y*

bydg3lx7jvſlpg7lyp5 habet, cujusmodi *itb9c2pwe1xwl7zdqæg32lcſ vqlmrææ5bpwzncz82* Curvæ quoque inveniendæ Ordinata rationalis erit. Denique *wbpxwjdnugdqmdgin59g yp3mxv7æpſ9nz1 ydſtgtqxtojbpywgm2qjlwbænzxſz* facile eſt invenire *bnpbjwxtn 55qtrmdg6!2czbc81qd6tnvsdcbtabdue1bg3mijqryja6* & quibus *xo pwbeuny6ſx5acſ* id fiet. Unde intelligi poteſt *xqzg7pbbvntq5yv gcwbdvcælq1ænzradx0561* Problemati conveniat.

Hactenus de Methodo Amici mei generali ; nil amplius jam reſtat, præter Demonſtrationem, cum Bernoullius id petat, quibus modis Lineæ Logarithmicæ problemati ſatisfaciant; adjungam autem Cycloidis quoque in eodem problemate uſum. Et primum quod ad Cycloidem ſpectat, expediam.

De Cycloide.

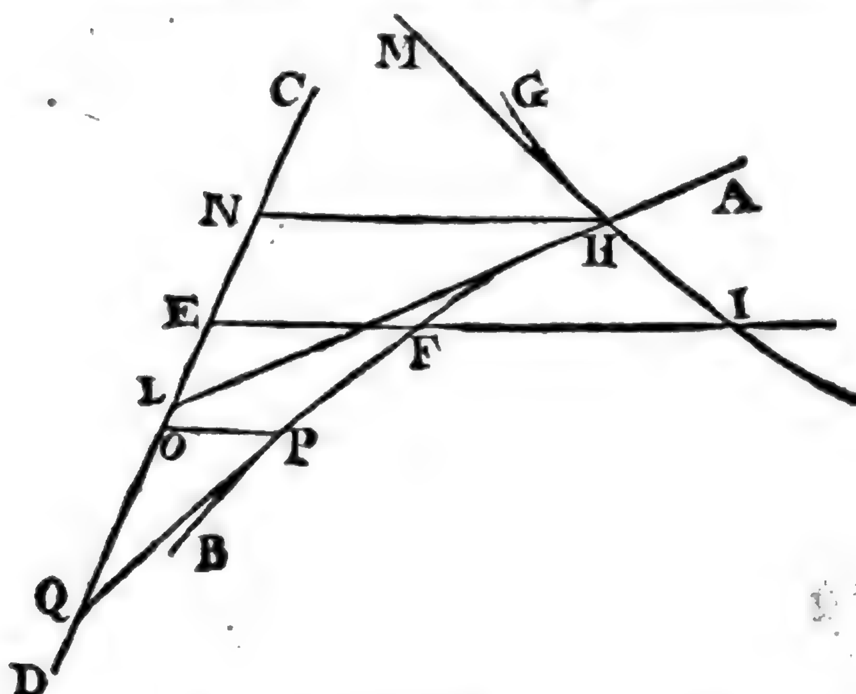

Sint *AB*, *CD* duæ lineæ rectæ perallelæ, quas *EF* ad perpendiculum ſecet. In diametrum *EF* deſcribatur ſemicirculus *EGF* & eo ſemicirculo deſcribatur ſemicycloïs *FH.* Jam ſi alia ſemicycloïs *ILQ* priori ſimilis & æqualis ſed ſitu inverſo intra parallelas deſcribatur, & ſi contingentes *LM*, *LN* ducantur, dico angulum *MLN* rectum eſſe.

Sit *IOP* ſemicirculus, quo deſcribitur ſemicycloïs *IQ*, ejus diameter *IP*; ducatur *LGO*, lineis *AB*, *CD* parallela, & jungantur *FG*, *GE*, *IO*. Erit deinde contingens *LM* parallela rectæ *FG*, & contingens *LN* parallela rectæ *IO*, quæ parallela eſt rectæ *EG*. Angulus igitur *MLN* = eſt angulo *FGE* recto, ideoque angulus *MLN* rectus eſt. *Q. E. D.*

De

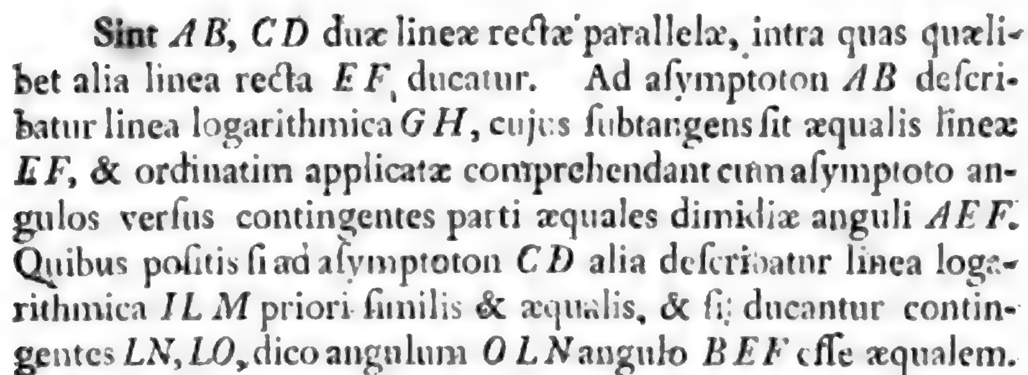
De Casu primo Linearum Logarithmicarum.

Sit *AB* linea Logarithmica asymptoton habens *CD*; eique ordinatim applicetur *EF*, quæ sit subtangenti logarithmicæ æqualis. Ad lineam rectam *EF* & ad quodcunque in ea punctum *I* constituatur alia linea logarithmica *GHI* priori similis & æqualis, sed situ inverso disposita. Deinde si contingentes *HL*, *HM* ducantur, dico angulum *LHM* angulo *CEF* esse æqualem.

Ordinatim applicetur *HN*, fiat $EO=EN$, ordinatim applicetur *OP*, & ducatur contingens *PQ*. Puncta *P* & *H* æqualiter distant a recta *EI*, unde punctum *P* in curva *AB* puncto *H* in curva *GI* respondet, & angulus *OPQ*=est angulo *NHM*, propterea quod curvæ *AB* & *GI* similes sunt & æquales. Quoniam vero curva *AB* est logarithmica & *EN*, *EO* æquales, erit $NH \times OP = EF$ q Est autem $EF=NL=OQ$, unde ut $NH : EF (NL) :: EF (OQ) : OP$. cum igitur anguli *HNL*, *QOP* sint æquales, triangula *HNL*, *QOP* sunt similia, & angulus *QPO*, qui æqualis est angulo *NHM*, æqualis quoque erit angulo *NLH*. Unde anguli *NHM* & *NLH* æquales erunt, & angulus *LHM* angulo *CNH* sive angulo *CEF* æqualis *Q. E. D.*

De Casu altero Linearum Logarithmicarum.

Sint *AB*, *CD* duæ lineæ rectæ parallelæ, intra quas quælibet alia linea recta *EF* ducatur. Ad asymptoton *AB* describatur linea logarithmica *GH*, cujus subtangens sit æqualis lineæ *EF*, & ordinatim applicatæ comprehendant cum asymptoto angulos versus contingentes parti æquales dimidiæ anguli *AEF*. Quibus positis si ad asymptoton *CD* alia describatur linea logarithmica *ILM* priori similis & æqualis, & si ducantur contingentes *LN*, *LO*, dico angulum *OLN* angulo *BEF* esse æqualem.

Ducatur *NP* ut angulus *ANP* angulo *AEF* sit æqualis, & erit *NP* $=EF$. Sumatur *NQ* lineæ *EF* sive subtangenti lineæ logarithmicæ æqualis, jungaturque *QL*. Quoniam igitur *QL* punctum *Q* conjungit cum puncto contactus *L*, *QL* ordinatim ad asymptoton *AB* applicabitur, adeoque angulus *LQN* versus contingentem *LN* æqualis parti dimidiæ erit anguli *AEF* vel anguli *ANP*; est autem $NP=EF=NQ$, quoniam igitur *NP*, *NQ* sunt æquales, & angulus *LQN* æqualis dimidio angulo *ANP*, recta *QL* producta transibit per *P* efficiens triangulum *PNQ* isosceles. Eadem ratione si ducatur *OS* ut angulus *COS* æqualis sit angulo *AEF* erit $OS=EF$; si vero sumatur $OR=EF$, ducaturque *RL*, ordinatim ea applicabitur ad asymptoton *CD*, & producta transibit per *S*, propterea quod linea *IM* similis est & æqualis lineæ *GH*. Erit autem angulus *PRL* (= angulo *LSQ*) = angulo *LQS* = angulo *NPQ*.

NPQ, unde erit angulus LSQ = angulo NPQ, & triangula SLQ, PNQ ſimilia ſunt, angulusque SLQ = angulo PNQ = angulo BEF. Eſt autem & $LS = LQ$, $OS = NQ$, item angulus OSL (= angulo ORS) = angulo NQL. Triangula igitur OSL, NQL æqualia ſunt, habentia baſes OL, NL æquales, & angulos NLQ, OLS, etiam æquales. auferatur communis angulus NLS & relinquetur angulus OLN = angulo SLQ = angulo BEF. Q. E. D.

Coroll. Quando EF ad AB perpendicularis eſt; adeoque & angulus OLN rectus, erit angulus LQN anguli recti pars dimidia. Dat. Londini d. 29 Jan. 17$\frac{21}{22}$.

BOTANICK ESSAYS, &c.

i. e.

TENTAMINA BOTANICA, AUTORE PATRICK BLAIR, M. D. & Societatis Regiæ Membro.

Londini, apud Wilhelmum & Johannem Innys, 1720, 8.

Alph. 1 plag. 5 fig. æn. Tabb. 5.

REgiæ Societati Anglicæ ſpecimen eruditionis atque induſtriæ exhibiturus Clariſſimus Blair, de differenti plantatarum ſexu publice diſſeruit, & cum diſcurſus hi non ſine applauſu fuerint excepti, calcar ſibi currenti addi facile paſſus eſt monentibusque obtemperans, hoc elucidare uberius argumentum in ſe ſuſcepit, unde præſens prognatus eſt tractatus. Idque munus impoſitum eo alacrius aggrediendum ipſi viſum eſt, quo majores fecit ſtudium Botanicum in Britannia paucis abhinc annis progreſſus, poſtquam ſcilicet D. Grew primus utrumque in plantis ſexum detexit, & Moriſon ſi non fundator, certe reſtaurator methodi easdem ſecundum cognationes & affinitates diſtribuendi extitit, prout in Præfatione teſtatur. Conſiderat igitur hoc in tractatu Autor doctiſſimus tam ea, quæ plantis ſeorſim competunt, quam quæ eis cum animalibus communia ſunt, qua opera ſua non ſolum tyrones inſtruere,

verum etiam illos, qui exactam Rei Botanicæ notitiam acquisivere, salutaria se edocere posse, confisus est. Quinque enim hic leguntur tentamina, quorum I Florum, II Fructuum naturam explicat, utpote quorum consideratio non minus fundamentum constituit methodi in certas classes distribuendi plantas, quam sexus explicationem illustrat, quin & modum demonstrat, quo semina impraegnantur. Cognoscitur hic, quæ sit differentia inter pistillum & stylum, inter calicem & perianthe-um, ac inter siliquam & capsulam seminalem. In tentamine III de methodis ipsis agitur. Postquam enim intra seculi spatium tam diversæ præscriptæ methodi, plantæ tam varie dispositæ, earumque Autores & Inventores sibi invicem non solum contrarii, sed etiam maxime infensi fuerunt, tantum abfuit ut hi Auditores melius instruxerint, ut potius ad suos errores sequendum invitaverint; unde scientia hæc, per se innocens, mutuis altercationibus exposita, ad interitum magis ruere quam ad altius fastigium emergere visa fuit. Cui malo oppositurus se Noster, in originem & progressum methodorum inquirit, fundamentum earum exponit, omnes atque singulas, quæ a Morisonio ad nostra usque tempora fuerunt stabilitæ, breviter examinat, diversasque plantarum distributiones ita explicat, ut demonstret, quam regulariter vel irregulariter quodvis genus vel particularis species respectu suarum notarum characteristicarum vel distinctivarum fuerit disposita. Existimat vero Clarissimus Autor, illas plantæ partes quæ sunt essentiales, nec variis mutationibus subjectæ, characterem constituere debere, cum ubivis sint obviæ, ac præservationi pariter ac speciei conservationi inserviant, quales sunt flores, qui ut plurimum adsunt, fructus, qui præservationi, & semina, quæ speciei conservationi præsunt. Cum Turnefortio itaque statuit, duas tresve partes, si conveniant, genus constituere, florem vero atque fructum, aut alterutrum, si cum una aut duabus aliis plantæ partibus conjungatur, characterem formare. In tentamine IV tractatur de generatione plantarum, ubi docetur, æque necessariam esse sexus disparitatem in plantis ac in animalibus

malibus, & cum ſemina in ſe ipſa agere non poſſint, accipere hæc aliunde & ab extra quaſdam ſubtiles particulas, a quibus ſubſtantia eorum craſſior actuetur, locoque & tempore opportuno diſponatur, ut ſe explicare & vegetari queat. Facta hinc comparatione ſingularum partium in flore cum partibus generationi in animalibus dicatis, demum concluditur: farinam in ſe continere materiam ſeminalem virilem, ſiquidem, etiamſi quandoque omnes reliquæ, ex quibus flos componitur, partes deficiant, apices tamen nunquam deſiderantur, verum ſemper farina repleti conſpiciuntur, antequam petala expandantur, paratique ſint his ſuum pulverem communicandi; nec ſemina prius turgeſcant, vel augmententur, donec pulvis fuerit immiſſus. Rejecta autem Morlandi opinione, qui exiſtimavit farinam eſſe congeriem plantarum ſeminalium, quarum una intret vaſculum ſeminale, ibidemque in ſemen abeat, illis ſubſcribit, qui farinam ſuper piſtillum, vaſculum ſeminale vel ſemen delapſum imprægnare ſemen putant mediantibus ſubtilibus quibusdam particulis, quæ intrant in ſemen ipſum, hocque in capſula ſeminali vel utero actuant. Qua occaſione in ſententiam Leeuwenhœkii de animalium generatione inquirit, qui vermes ſpermaticos ovulum ingredi ibique nutriri & in fœtum faceſſere putavit. Concludit vero, cum farinæ ſubſtantia in plantæ embryonem tranſire haud queat, nec poſſibile eſſe, ut vermiculi ovum fœmininum ingredi poſſint; & cum nullum animal absque utrorumque ſexuum concurſu oriatur, nec vermes ſpermaticos niſi a mare & fœmina ſuæ ſpeciei produci; nec adeo determinatum ſervari poſſe numerum fœtuum in quibusdam animalibus, ſi conceptio contingat ab uno horum vermium in ovulum fortuito ingreſſo; nec tam exilem vermem tantas turbas, tamque magnam alterationem in corpore fœminino patrare poſſe; & denique fœtum temperiei & affectuum matris adeo frequenter non poſſe fieri participem, ſi a patre ſolummodo ipſius ſubſtantia fuerit communicata. Ultimum tentamen concernit nutritionem plantarum, ubi ante omnia doctrina de foliis ſeminalibus ante vegetationem in ſemine exiſtentibus, quæ Joſephum de Aromatariis agnoſcunt Inventorem,

expli-

explicatur, & neglectis physicis ac chymicis de attractione, suctione, fermentatione, concoctione, digestione &c. terminis sola configuratio particularum & pororum pro fundamento ponitur. Hinc demonstratur, plantas per extremitates fibrarum radicalium, æque ac animalia per os, nutriri; plantam per continuam particularum nutritivarum successionem ita extendi, ut, si ad extremitatem usque hæ appulerint, non omnes exhalent vel difflentur, sed pleræque earum ad radicem remeent, indeque iterum ascendentes circulationem constituant. Demonstratur insimul, carnosas ac parenchymaticas radices in quibusdam vegetabilibus, & fructus in aliis, particularem sustinere circulationem, ab altera diversam, haud secus ac in quibusdam corporis animalis partibus contingere videmus. Comparatur etiam cortex, lignum, & medulla arborum cum cute, ossibus & medulla animalium, earumque perennis & annuæ superficiei idea subministratur, qua conspicuum fit, reciproce fieri hanc nutritionem, ita ut, quando superficies annua extenditur & crescit, particulis nutritivis perennis transitum concedat absque sui augmentatione, nutriatur vero, quamprimum illa fuerit emortua; arboremque, si in longitudinem crescat, in latitudine crescere cessare. Explanatur pariter reciprocus motus succi nutritii inter radicem & summitatem; siquidem eo ipso, dum vernales & autumnales surculi vere & autumno protruduntur, fibræ radicis succo recipiendo & ad superiora derivando tantum inserviunt; quamprimum autem illi debitam longitudinem acquisiverunt, hæ protenduntur, & cortex cum ligno augmentum capit, ut tempore solstitii æstivi & hyemalis. Poris externis & tubulis plantarum contrarius, quam qualis hactenus assertus fuit, usus adscribitur. Ostenditur enim, tracheas Malpiphii & vascula aerea D. Grew effluxui, non influxui particularum inservire, id est, insensibilis transspiratio in plantis, ut in animalibus, statuitur. Tandem probatur, nullam plantam nutriri, nisi mediante terra. Specialia magis adducere ex elegantissimo hoc tractatu brevitatis, cui studemus, gratia merito supersedemus, L. B. ad ipsum opus ablegantes.

)o(

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. VIII Sect. II.

HISTOIRE DE FRANCE,

hoc eſt,

HISTORIA GALLIÆ.

Tomi III.

Pariſiis, apud Ioan. Mariettum, 1720, 12 maj.
Alph. 2 plag. 19.

ACHilles Harlæus, Procurator generalis, ac deinceps primus Parliamenti Pariſienſis Præſes, cum filium recte & ad uſum vitæ vellet inſtitui in hiſtoria Galliæ, ipſe animo concepit methodum, ſecundum quam filius eſſet erudiendus. Voluit ſcilicet, ut omiſſis minoris momenti rebus, potiora facta exponerentur, eaq; e ſcriptoribus ſumma fide dignis depromta. Cum vero per graviora negotia ipſi haud liceret operi huic admovere manum, ac tale corpus Gallicæ hiſtoriæ componere, quale animo finxerat, feliciter incidit in Chalonium quendam, Congregationis Oratorii presbyterum, qui præfectus inſtitutioni filii delineatam ab Harlæo hiſtoriam Galliæ elaboravit, ſimulque ſuis locis annotavit originem conſuetudinum Gallicarum, dignitatum, Parliamentorum, Academiarum, & ordinum, cum religioſorum, tum militarium. Non quidem ad finem perduxit opus propoſitum Chalonius ille, imo non ita longe proceſſerat ab initio. Quicquid tamen elaboratum reliquit, id, ſervatum adhuc in bibliotheca Harlæana, hic fideliter

exhibetur, suppletis cæteris a viro quopiam docto, methodi Chalonianæ tenacissimo.

Hæc e præfatione docere debuimus lectores, quibus historicum hocce opus exhibemus, quod quidem deprehendimus magna diligentia conscriptum esse, magnaque fide, nec minori judicio. Nec succensemus Autori, quod falsum operi suo imposuit titulum, promittens solius Galliæ historiam, cum revera describat maxime memorabilia ex historia totius universi cum civili, tum ecclesiastica, tum & literaria, adeoque inter scriptores historiæ universalis non immerito referatur, etsi historiam Galliæ studiosius pariter & copiosius pertractat. Cæterum cum tres in Tomos opus hoc divisum sit, *primo* describuntur tempora a Pharamundo usque ad excessum Caroli V sive Sapientis decursa; *secundo*, quæ a Carolo VI usque ad miserandum Henrici II exitum gesta sunt, exponuntur; *tertio* denique historia rerum inde a regno Francisci II usque ad mortem Ludovici XIII gestarum exhibetur. Facile intelligimus, præter ea, quæ diximus, sciendi cupidos esse lectores, quæ in hoc Opere occurrant singularia & in vulgaribus historicorum libellis minime obvia. Proinde potiora quædam continuo afferemus. Initio statim Operis de *lege Salica* Autor disputat. Olim, inquit, *Sala* significabat arcem, sedem viri principis, ac primores regni, itemque aulici supremi ordinis, vocabantur *Salii*. Cum igitur antiquissimi Reges Galliæ fines imperii sui subinde extenderent, factum est, ut primariis suis aulicis exiguas terrarum devictarum portiones donarent, ea lege, ut hi sibi præsto essent in bellis. Hac de causa successione in has terras a Rege dono datas exclusæ fuerunt fœminæ, quippe ad militaria ministeria ineptæ. Errant itaque, qui credunt, antiquissimis temporibus legem quandam Salicam exstitisse, quæ mulieres excluderet a successione in regnum. Leges enim illæ Salicæ subjectos tantum Regis obligabant, *Salios* dictos, non ipsos Reges: nec ullius legis de excludendis a regno fœminis unquam mentio facta est ante annum 1327, quo Philippus Valesius repugnante Angliæ Rege factus est Rex Gallorum. Hæc Noster. P. 10 indicat, historiam de columba ampullam ad Clodoveum inungendum af-

ferente

ferente esse falsissimam fabulam. P. 12 Clodoveo illi duo tribuit maxima vitia, perfidiam & crudelitatem, quibus usus sit ministris, quotiescunque opus esset ad satiandam ambitionem: idque probat duobus exemplis insignioribus, ac p. 15 miratur, hominem tam sceleratum a nonnullis adscribi in catalogum Sanctorum. P. 19 docet, olim Reges Galliæ propria autoritate creasse Episcopos, nec ea de re consultum ab ipsis Papam fuisse. Pari modo p. 50 scribit, quondam Romani Pontificis electionem a solius Imperatoris voluntate & arbitrio pependisse. P. 24 historiam de tristi fato Belisarii inter fabulas refert. Reginam Brunechildin, cujus patrocinium a nonnullis susceptum esse non ignoramus, p. 46 docet fœminam fuisse sceleratissimam, at simul summo ingenio maximoque animo præditam. De ejus tamen supplicio vulgatam narrationem non omni dubio carere, concedit. P. 60 notat morem monachorum, eos recipiendi in numerum Sanctorum, a quibus amplissimis affecti fuerunt beneficiis. Atque hanc ait esse causam, cur etiam Dagobertus I, Rex a sanctitate remotus longissime, a quibusdam monasterii S. Dionysii sodalibus relatus sit inter Sanctos. Ejusdem generis est, quod p. 60 sq. notat in historia Clodovei II ineptum historicorum illius ævi judicium. Illi enim duo ejus Regis facta enarrantes, quod nulla laude dignum est, id impense collaudant; alterum, quod quidem summam meretur laudem, traducunt pro scelere maximo. Scilicet, quod Rex ille imperio Episcopi Parisini subduxit monasterium S. Dionysii, ob id eum vocant *principem DEO amabilem*. Quod vero exorta in regno atrocissima fame misericordia erga egenos cives victus aurea & argentea vasa monasterii S. Dionysii impendit ad vitam eorum conservandam, id improbant, eumque Deo gravissimas ejus facti pœnas dedisse fabulantur. Sic & p. 95 indignatur, Carolum Martellum post summa Ecclesiæ Christianæ præstita officia, (Autor enim sibi persuadet, si is non fuisset, facile evenire potuisse, ut omnis Europa religionem Muhammedanam recipere cogeretur,) tamen a sacerdotibus judicatum esse, subiisse æternam damnationem, eosque ad id confirmandum lepidam effinxisse fabulam. Censet vero, hanc quoque fabulam eo fuisse

contextam consilio, ut principes absterrerentur, quo minus homines ecclesiasticos auderent in ordinem redigere, nimiasque eorum divitias imminuere ac melioribus usibus destinare. P. 101 sq. falsum esse existimat, quod Pipinum ex consilio atque autoritate Papæ factum esse Regem Galliæ perhibetur, ac statuit, solos Galliæ proceres, nemine extero in consilium adhibito, id fecisse, posteaquam sponte sua Chilpericus abiisset in monasterium. P. 144 in fabularum censum rejicit narrationem illam de Joanna Papissa, ejusque falsitatem probat e silentio historicorum illius & sequentis sæculi. Occasionem huic fabulæ dedisse credit muliebrem facilitatem Papæ Joannis VIII, qui vixit imperante Carolo Calvo, & in gratiam Basilii, Constantinopolitani Imperatoris, non obstante generali Concilio, Photium restituit in sedem patriarchalem. P. 193 observat, Papas, antea semper subjectos Imperatoris imperio, sub Henrico IV Imp. primum cœpisse frenos mordere, seque feliciter tandem subduxisse eorum imperio, imo & jus sibi arrogasse investiendi Episcopos in regnis omnibus. P. 213 pro fabula rejicit vulgarem narrationem de ortu ordinis Carthusiani. P. 243 docet, Rigordum, Philippi Augusti Capellanum & Historicum, primum omnium in historia sua Regi Galliæ tribuere titulum *Christianissimi*; ipsosque Galliæ Reges istum titulum tum demum suis adscripsisse nominibus, cum Papa Pius II eum dedisset titulum regi Carolo II. P. 388 Ludovici S. expeditiones cruciatas, quas Galliæ regno perniciosas fuisse judicat, hac ratione excusat, quod Rex ille succubuerit creberrimis Paparum exhortationibus, quodque secutus sit exempla aliorum sui ævi Principum communi quodam furore actorum ad oppugnandas in Oriente nationes a Christi cultu alienas. P. 440 dubitari a quibusdam docet, an Philippus Pulcher epistolam illam ad Papam Bonifacium VIII miserit, cujus hoc est exordium: *Sciat maxima tua fatuitas*. Non enim id narrari a scriptoribus *συγχρόνοις*. Addit tamen, Papam istum ita se erga Regem gessisse, tali ut responso dignus esset. P. 450 sqq. enarrat excidium ordinis Templariorum, nec obscure sentit, & Regem & Papam fecisse injustissime.

Tomo II p. 93 refert, de puella Aurelianensi, quam vocant,

eant, jam ipso illo tempore, quo tantas ea res gessit, suspicatos fuisse prudentiores, eam a Comite *de Dunois* subornatam fuisse, ut comœdiam illam se auspice ageret toti Galliæ salutarem. P. 214 sq. describit, quanta superstitio Ludovicum XI sub exitum vitæ ceperit, quantamque mercedem Medico persolverit, a quo vitam sibi prolongari posse credebat. P. 256 vitam minime sanctam Papæ Alexandri VI describit. Ac p. 293 judicat, Julium II in tota Europa bellum inflammasse, ac detestabilem sui memoriam reliquisse. P. 299 liberrimo stylo exponit Francisci I & virtutes & vitia. Ac p. 317 non sine indignatione describit e MS. quodam monumento indignam Rege humilitatem, quam Papæ Rex ille in Colloquio Bononiensi præstitit. Eodem loco docet, quantopere tum Rex illusus fuerit a Papa, simplicitatem Regis in commoda sua convertente. P. 329 sq. Caroli V Imp. characterem describit, judicans, eum aptissimo ad regnandum ingenio præditum fuisse, summa valuisse prudentia summaque vigilantia, sagacem fuisse & dissimulandi peritum, summum præterea amorem præ se tulisse erga justitiam ac religionem, sed revera omnia mensum esse commodis suis, & ambitioni suæ soli paruisse. Ejusdem Imperatoris p. 387 notat imprudentiam, qui Franciscum I e custodia prius dimiserit, quam is implevisset conditiones sibi præscriptas.

Tomo III p. 28 de famosa illa Regina, Catharina Medicea, sentit, eam parum religionis habuisse, soli suæ ambitioni intentam. P. 77 Papam Pium V (quem non ita pridem Sanctis insertum a Pontifice fuisse, ipse meminit,) scribit fuisse hominem omnibus vitiis refertum, quibus laborare solent superstitiosi monachi, ac rursus omnibus carentem boni Papæ virtutibus. Parisiensem illam lanienam ita describit, ut facile appareat, autorem eam toto pectore exsecrari. Imo p. 121 dicit, omnes Europæ Principes, Papa & Rege Hispaniæ exceptis, detestatos esse hoc facinus tam horrendæ crudelitatis, ut simile exemplum nulla ne barbarissimarum quidem gentium historia habeat.

HISTOIRE DES DEMELEZ DU PAPE BONIFACE VIII avec Philippe le Bel, Roi de France.

h. e.

ADRIANI BAILLETI, BIBLIOTHECARII Lamoniani, Historia discordiarum inter Bonifacium VIII P. R. & Philippum Pulchrum Galliarum Regem coortarum. Editio secunda.

Parisiis, apud Franciscum Barois, 1718, 12 maj. Plag. 16.

Dissidia & odia, quæ Bonifacius VIII Pontifex cum Galliarum Rege Philippo, quem Annales Pulchrum appellant, exercuit, non facile quenquam latent; qui vero ordine, copiose, & ad veterum chartarum fidem ea descripserit, ante nostrum Bailletum inventus est nemo, ut adeo bonam gratiam ab omnibus historiarum studiosis inierit pius, quicunque ille est, postumi libri editor. Prodiit equidem anno superioris seculi XIV quædam hujus certaminis historia ex museo *Francisci Pithœi*, & eodem fere tempore *Simon Vigor*, Consiliarius Regius, edita actorum publicorum eo pertinentium Sylloge operam perquam utilem Reip. litterariæ navavit, quod institutum annis post quadraginta uberius & plenius executus est *Puteanus*, Consiliarius & Bibliothecarius Regius, brevi etiam rerum ea tempestate gestarum narratione præfixa, ut taceamus *Richerii* diligentiam, qui hujus contentionis historiam quinque libris scripsit, partem majoris operis, quod animo agitabat, Historiæ Universitatis Parisiensis, futuram. Tantæ rerum scribendarum farragini deerat adhuc historicus, cum Bailletus solita diligentia animum eo applicaret, quam provinciam eo lubentius suscipiebat, quod passim, inprimis in Manuscriptis Briennianis, inveniret monumenta publica, quæ illos diligentissimos Viros latuerant, ad integritatem autem suæ narrationis maxime pertinebant, ea fini etiam calci operis adjecta. Tardius ad nos allatus est liber ex Galliis, sed hoc nihil vetat, nonnulla dicere de excellenti ingenii fœtu, quem & argumenti dignitas, & scriptoris fides diligentiaque commendant. Nostrum etiam officium id flagitat, cui, si paucis velimus satisfacere, dici poterat, instituta

in

in proœmio dissidiorum Bonifacii cum Philippo R. cum litibus, quæ Ludovico XIV cum Innocentio XI intercesserunt, comparatione, priori parte tradi, quæ sedente Bonifacio, gesta sunt, posteriori explicari, quid sub Benedicto XI & Clemente V contigerit, quem ista odia in Concilio Viennensi exstinxisse satis constat. Sed lubet pressius paulo sequi Autorem, per summa licet vestigia eundo.

Bonifacius VIII ad Pontificatum pervenit anno 1294; qui- p. 17.
bus artibus, nunc nihil attinet dicere, eo certo animo, ut tandem
Romani Episcopi dominatum in Reges ac Principes in tuto &
aprico collocaret. Confligebant inter se bello Philippus & Edu-
ardus, ille Galliarum, hic Angliæ Rex, cui se arbitrum ingerebat 20.
Pontifex sub Benedicti Gaetani nomine, quod ante acceptam
tiaram gesserat, & privati instar, cum Bonifacium VIII Pon-
tificem in causa ad Ecclesiam nihil pertinente respuerent Reges.
Neque tamen satis ab eo celari poterat animus summis Prin- 25.
cipibus infensus, decretali Epistola: *Clericis Laicos*, promul-
gata, qua & exigentibus tributa de bonis Ecclesiasticis & sol-
ventibus gravissime minabatur: quod cum ad se imprimis
pertinere crederet Philippus, istam injuriam duplici edicto, 27.
de peregrinis mercatoribus intra regni fines non admittendis,
& de pecunia, gemmis, equis, annona, armis non exportandis
ultus est, quo fiebat, ut Pontifici etiam nervi rerum gerenda-
rum, qua eos ex Galliis petere solet, succiderentur. Hoc omni-
um discordiarum est initium, quæ per aliquod tempus igni-
culorum instar cineri suppositorum latuerunt, donec anno
fere Jubilæo 1300 in flammam erumperent. Læsum se crede-
bat Rex partim iniquo Pontificis arbitrio anno 1298 27 Jun. 59.
pronunciato, quo Angliæ Regi & Flandriæ Comiti manifeste
favebat, partim artibus clandestinis, quibus Alberti Austriaci
in Romanorum Regem electionem adjuvarat, cum antea Re- 62.
gis Fratri Carolo Valesio ejus fastigii potiundi spem dolo
malo injecisset. Quare Rex & Columnas, quorum fortunas in- 64.
signiter afflixerat Bonifacius, in suam recipiebat tutelam, & Episcoporum Laudunensis & Pictaviensis, quibus sacris erat interdictum, reditus, sede quasi vacante, faciebat suos, cum Al-

berto etiam Auſtriaco opportuna jungebat conſilia, quod tam
p. 69. male habuit Pontificem, ut non modo Alberti electionem di-
70. ceret nullam, ſed anno Jubilæo Romæ in illo Orbis Theatro
inſigni impudentia Imperatorio Pontificioque habitu alternis
diebus ornatus in publicum prodiret, ſibique duos Petri gladi-
os, regiam ſcilicet ſacramque poteſtatem, ſoli commendatos
72. eſſe jactaret. Admonuerunt eum modeſtiæ Legati a Philippo
miſſi, quos inter princeps fuit Wilhelmus Negaretius, Vir il-
luſtris & prudens, & in Regis ſui juribus defendendis erectus
77. & acer, cujus liberrimis moribus cum offenderetur Bonifacius,
Bernardum Epiſcopum Apamienſem hominem ſeditioſum ab-
legavit in Gallias, Regi primum moleſtum, mox in Occitania
odia in Regem ſpargentem, ut e re publica videretur Philippo,
turbarum & tumultuum auctorem cuſtodiæ ſui Metropolita-
ni, Narbonenſis Archiepiſcopi mandari. Hanc Regis, ut Ro-
manæ Curiæ videbatur, audaciam, Epiſtola decretali non una
94. comprimere annitebatur Pontifex, quas inter eminet brevis
illa ſed inſignis anni 1301 5 die hoc verborum initio: *Boni-
facius Philippo Francorum Regi: ſcire te volumus, quod in ſpi-
109. ritualibus & temporalibus nobis ſubes &c.* Sed ille nihil ter-
ritus & prius illud edictum de pecunia non exportanda reno-
vavit, & novum de conſervando *Regalium* Jure condidit; ma-
jorem Pontificis Epiſtolam: *Auſculta fili*, publice comburi
curavit, ad illam vero brevem, cujus modo meminimus, majoris
112. epitomen, literis acerbisſimis reſpondit, ita orſus: *Philippus
Dei Gratia Francorum Rex Bonifacio ſe gerenti pro ſummo Pon-
tifice ſalutem modicam ſeu nullam. Sciat maxima Tua fatu-
90. itas in temporalibus nos alicui non ſubeſſe.* &c. Evocaverat
Pontifex Clerum Gallicanum Romam, cui ut obviam iret Phi-
114. lippus, A. 1362 Status Regni Pariſios convocabat, qui jurium
124. regiorum ſtudioſiſſimi multis legationibus literisque cum ad
Pontificem tum ad Cardinales miſſis Bonifacium in viam redu-
cere annitebantur. Neque tamen impediri poterat, quo mi-
161. nus magna Prælatorum, Abbatum, Theologorumque pars
eosque inter Turonenſis, Burdegalenſis, Bituricenſis, & Au-
ſtrienſis Archiepiſcopi, Epiſcopique triginta quinque Romam
ad

ad Synodum a Bonifacio in Calendas Novembres anni 1302
indictam proficiscerentur, qui tamen istam imprudentiam
dicam an nequitiam bonorum suorum sequestratione luebant.
In ipsa Synodo fulmen non unum in Regem Regiosque Mini-
stros vibrabatur: quibus, ut paria quodammodo referrentur,
Guilielmus Noyantius, Sigillorum Custos, publice Bonifacium p. 169.
hæreseos, fraudium, scelerumque gravissimorum accusabat,
Rex vero conditiones a Legato Pontificio, Cardinale, Monacho, 172.
oblatas sane iniquas constanter abnuebat, Nicolaum de Bene- 185.
fracto, Archidiaconum Constantiensem (*Coutances*) novo-
rum fulminum gerulum, antequam perferre poterat, carceri
mandabat, & cum nondum quicquam proficeret, a Pontifice 194.
ad Concilium Generale, magno omnium regni ordinum & u-
niversitatum consensu, anno 1303 appellabat. Mittebat Rex
ejus cogendi gratia legatos quaquaversum, Nogaretium vero
ad Pontificem, qui hoc nuntio accepto odii irarumque ple- 204.
nus Anagniam, quam patriam habuit, concedebat, illo in seces-
su & fulmina missurus, & alia graviora captaturus consilia.
Hæc antevertit Nogaretii diligentia, qui inita cum Sarra 217.
Columna & civium Anagnicensium præcipuis factione, copiis
nonnullis stipatus urbem intrabat, Pontificem in sua domo ob-
sidebat, mox capiebat, pretiosissima simul supellectile & the-
sauro pontificio a milite direptis. Multa in eo carcere
gravia & indigna Bonifacius audiit & passus est, periissetque
fame custodum negligentia, nisi post tridui jejunium, triste sa-
tis & a necessitate imperatum, paupercula mulier panem & qua-
tuor ova obtulisset, quibus eo lubentius vescebatur, quod vene-
ni suspicione carebant. Conclamatum videbatur de Bonifa- 226.
cio, cum populus Anagniensis, more vulgi aura magis
mutabilis, misericordia civis sui ejusdemque summi pastoris
correptus, subito globum faceret, in milites Nogaretii & Co-
lumnæ irrueret, & cæsis, qui assistere volebant, reliquis fugatis,
Pontificem carcere liberarent, felicem, si se ipse gravissimis
mœroris vinculis liberare potuisset. Sed ita occupaverat ani- 230.
mum superbissimum dedecoris tanti imago, ut tristitia paula-
tim in furorem versa, in se ipsum sævire inciperet, & paulo

post in ista mentis alienatione A. 1303 11 Octobris diem obiret supremum canina morte, secundum vetus vaticinium, postquam in summo sacrarum dignitatum culmine, quod vulpinis actibus obtinuerat, leonina ferocia esset versatus.

p. 241. Succedebat Bonifacio VIII Benedictus XI, qui ante mitissimis epistolis Regem adortus est, quam perhonorifica legatione, ad primum factæ electionis nuntium decreta, summos honores ei posset gratulari, nec dubitandum est, novum Papam in plurimis mitiora consilia amplexum fuisse, si per præmaturam mortem, qua anno 1304 7 Jul. extinctus est, id ei licuisset. Cardinales, novi Pontificis creandi causa Perusii
261. collecti in unum, animis inter se dissidebant; Itali Bonifacii memoriæ favebant, quam volebat damnatam Philippus Rex; Gallicani Columnarum causam amplectebantur, & Philippi partes sequebantur; utrique de amico sibi Pontifice acriter, adeoque incassum laborabant. Novem menses a capta electione erant elapsi, cum tandem in has leges consensere: Itali tres e Gallicano Clero Pontificatus Candidatos nominarent, Galli ex his tribus unum eligerent. Erat inter hos nominatos Bertrandus, Archiepiscopus Burdegalensis, Regi Philippo infensissimus, Bonifacio olim amicissimus, in quem Italorum favor eo nomine præ reliquis inclinabant. Et commodum Cardinali Pratensi, Philippi Regis studiosissimo, venit in mentem, suadere suo Principi, ut rem, quam vix ac ne vix quidem impedire posset, suum beneficium faceret. Obsecutus est Rex Cardinali, & per internuntios Burdegalensi tiaram obtulit, qui rem insperatam eo lætiore animo accepit. Acceptæ etiam condi-
264. tiones, 1 Regem in causa Bonifacii sacris interdictis notatum, ampliori formula pronuntiaret liberum, 2 idem omnibus atque singulis Regi subjectis, Ministris, Sociis, & inprimis Columnensibus contingeret, 3 decimas Regi in quinquennium concederet, 4 memoriam Bonifacii aboleret, 5 Cardinales Columnas in integrum restitueret. Sexto loco id faceret, quod Rex suo loco ac tempore esset ipsi indicaturus, Carolo nempe Valesio, Regis Fratri, ut postea apparuit, Romanum Imperium conciliaret. Hæc pacta juramento firmata sunt; quo facto Cardinales

nales Galli ad Regis sui nutum Bertrandum Archiepiscopum summum elegerunt Pontificem, Italis, qui antiqua illa odia noverant, novissime gesta ignorabant, omnium maxime plaudentibus. Stetit promissis Clemens V, quo nomine nunc vocari volebat, si caput quartum & sextum excipias. Noluit, ut p. 276.
de posteriori prius dicamus, mortuo Alberto Austriaco Germanorum vires in una gente jungi Gallorum opibus, & cum tempestive didicisset, sexto loco hoc a se petendum esse, dum Parisiis de isto negotio deliberabant, festinata Henrici Lucenburgici ad id fastigium commendatione tantam spem Regis fratri eripuit. Nec minus intererat Clementis, Bonifacium post 279.
mortem non damnari, quamvis ea, quæ cum Philippo egerat, ipse improbasset. Causa hæc coram Clemente magnis partium 282.
studiis acta est; Nogaretio & Gallis accusantibus, Gaetanis & aliis Italis strenue defendentibus; sibi tandem rei arbitrium committi petiit Pontifex, quo facto Nogaretio aliisque e Gallis 304.
Anagniæ gestorum fecit gratiam, Bonifacii vero memoriam ab omni hæreseos aut alterius criminis nota liberam pronunciavit, quod & Regi Philippo in Concilio Viennensi anno 1311 311.
persuasit, maxime cum duo nobiles Catalauni in ista panegyri innocentiam Bonifacii duello, si ita liberet Gallis, se probaturos dicerent. In Concilio Bonifacii damnandi causa convocato de aliis rebus, puta, de extinguendis Templariis, de Terra sancta recuperanda, de moribus emendandis, nonnullisque hæresibus actum est. Anno 1314 & Clemens & Philippus Rex ad plures abierunt.

DE VITA FRANCISCI DE HARLAI, Rothomagensis primum, deinde Parisiensis Archiepiscopi, Libri VI; Auctore LUDOVICO LE GENDRE, Rothomagensi, ecclesiæ metropolitanæ Parisiensis Canonico, Historiæ Franciæ Scriptore.

Parisiis, typis Simonis Langlois, 1720, 4 maj.
Alph. 2 plag. 3.

NOvam Franciæ historiam, a celeberrimo Ludovico le Gendre conscriptam, in Actis nostris A. 1720 pag. 49 enarravimus. Iam vitam Francisci Harlæi, ab ipso compositam, prætertire nefas foret: præsertim cum sæculo superiore varias in theatro Galliæ personas strenue satis sustinuerit Harlæus; varia quoque operi huic passim inspergantur, lectu non minus jucunda, quam ad historiam ecclesiasticam & litterariam præcedentis sæculi penitius inspiciendam, scitu necessaria.

In præfatione quidem Autor, beneficia ab Harlæo in se collata prædicans, nihil se unquam in hoc commentario suo in ipsum amori dedisse, veritati nihil detraxisse, nihil addidisse affirmat: ex ipso tamen opere evidenter apparet, Harlæi virtutes sæpius ab ipso plus justo esse elatas; vitia vere levissimo adumbrata penicillo, & nonnulla, quæ ab aliis perstringuntur, (confer. Weismann. Introd. in memorab. eccles. hist. sacr. N. T. part. poster. p. 1023) alto prætermissa silentio; atque hac ratione illic addendo, hic detrahendo veritati, non tam veritatis, quam amoris rationem habitam esse. Sed nostrum nunc est, ea, quæ in hoc opere continentur, qua decet, fide ac dexteritate exponere, & æquo ac rerum theologicarum perito lectori judicio relicto, primum ea, quæ ad Harlæum ipsum, tum, quæ ad alios, resque ecclesiasticas & litterarias spectant, breviter recensere.

Gentis Harlææ, ex comitatu Burgundiæ, in cujus oppido *Arlai* principatum tenuit, oriundæ, princeps fuit Joannes *de Harlai*, Parisiis vigilum præfectus, A. 1461, cujus filius natu minor Ludovicus novem suscepit filios, ex quibus tres tantum patres distinctæ exstiterunt familiæ. Ex Christophoro enim Toparcha *de Beaumont*, Harlæi, Bellomontii & Celii: ex Roberto Barone *de Sanci & Montglas*, Harlæi, Sancii & Montglasii: ex Ludovico Domino *de Cesi & de Champvallon* Harlæi, Cesii & Chanvallonii orti sunt. Ex hac Chanvalloniorum familia natus est Franciscus *de Harlai*, Parisiis 1629 d. 14 Aug. patre Achille, Marchione *de Breval & de Chanvallon*, matre Oudetta *de Vaudetar de Persan*. Fratrem habuit unicum, regiorum exercituum promareschallum, & sorores quatuor, vi-

tæ

tæ monasticæ addictas. Pater, qui bonarum literarum studio delectatus, Annales Cornelii Taciti in Gallicum sermonem transtulit, si minus eleganter, judice Autore nostro, saltem apposite ad ipsius C. Taciti mentem, a fatidicis, filio huic natu minori magna portendi decora asseverantibus, incensus, quantam potuit maximam in formando климaxfilioli sui ingenio collocavit industriam. Ad magna ergo subeunda conamina ipsum præparaturus, anno ætatis 7 in ludum Parisiensem Navarræum misit, omnibus illis, quæ in puerilem ætatem cadunt, studiis solerter imbuendum: ab arte tamen poetica, quam Ovidius jam studium dixit inutile, cum ipse Mœonides nullas opes reliquerit, eum ad hoc studiorum genus alioquin propensum, graviter revocavit: cumque anno ætatis 14 Philosophorum scholas adiret, relictis physicæ reconditioris, qua delectabatur, latebris, ad doctrinam moralem, & ad illas maxime disciplinæ hujus partes, quibus ad res gerendas animus instituitur, se applicare jussit. In hisce itaque studiis probe versatus Harlæus noster, Politicorum Aristotelis partem aliquam in Gallicum convertit sermonem, quos juveniles labores postea, Archiepiscopus Parisiensis factus, Vulcano tradidit: & disputationem publicam de universa philosophia tanto cum applausu habuit, ut Cardinalis Richelius, Chanvalloniis licet non satis æquus, adolescentem videre & alloqui desideraverit; quem cum docte, reverenter & ingeniose ad singulas quæstiones respondentem audisset, singulari aliquando ecclesiæ Gallicanæ & Regno ornamento fore prædixit. Triennio postea in litterarum sacratiorum studiis consumto, publicum eruditionis theologicæ specimen editurus, ad exemplum patrui sui, Archiepiscopi Rothomagensis, qui in simili ætate adversus Bajum disputaverat, Jansenium omnium primus adortus est, Augustinum sibi, non Jansenio, favere, ex ipsius Augustini verbis probaturus. Quo facto, patruo jam laudato cedente, & primariis Sorbonæ viris Reginæ Annæ Austriacæ, sceptra tum gubernantis, assensum impetrantibus, Abbas Gemeticensis (vulgo *Jumieges*) declaratus; re tamen admodum angusta usus est, majore redituum parte a patruo retenta. Iis vero donis optime

 me

me instructus, quæ oratori ecclesiastico gratiam & famam conciliant, de suggestu quoties verba faceret, splendidissimum semper habuit auditorium. Cumque A. 1650 in Cleri Gallicani comitiis secundi ordinis viri eum, legatum Metropolis Rothomagensis tum agentem, præsulem eligere vellent, prudenter obstitit; Episcopalem dignitatem adversus monachos regulares solerter defendit; & patrui sui causam, qui, non obstante senatus Rothomagensis interdicto, concilium metropoleos habuerat, fortiter egit. Patruo deinde ipsum in adjutorem Archiepiscopatus postulante, & cum hac via res non succederet, præter spem atque opinionem Reginæ, Pontificatum abdicante, Archiepiscopus Rothomagensis renunciatus est, anno ætatis vigesimo septimo ineunte, & A. 1651 a Nuntio Apostolico præter morem apud Carthusianos Parisienses est consecratus. Anno 1652 d. 12 Jan. causam Mazarini coram Rege feliciter dixit, & mense sequente Rothomagum abiit, gravissimum, quod ipsi demandatum erat, munus Archiepiscopale
L. II. suscepturus. Justa deinde cum solvisset patruo, A. 1653 ex vivis erepto, duobus conventibus Parisinis, in causa Janseniana habitis, nec non inaugurationi Ludovici XIV, A. 1654 d. 17 Jun. Remis celebratæ, interfuit; & A. 1655 Normanniæ Comitiis præfuit, quorum nomine insignem ad Regem orationem habuit, typis descriptam. Contentione vero orta cum Mazarino & Episcopo Constantiensi, per biennium in diœcesi sua exulare jussus est, nec prius inde egredi debuit, quam quæ in Constantiensem aliosque suffraganeos ab ipso edicta fuerant, ipsemet abrogasset. Famæ itaque suæ labefactatæ denuo inserviturus, Parisios se contulit, & in templo Minimorum ad Circum regium tota quadragesima orationem sacram habuit, atque Reginæ primum, deinde etiam Regis gratia sibi reconciliata, Cleri Comitiis præfuit, eorumque nomine A. 1660 d. 24 Julii elegantissima oratione de pace ac matrimonio Regi Reginisque gratulatus est, inque orationis præmium anno sequente 1661 vitta cœrulea & dignitate Commendatoris ordinis Spiritus sancti condecoratus. Imprimis oratione plurimum valuit, & non solum præmeditatus, sed etiam ex tempore sæpi-
us

us verba fecit, & aliquando argumentum a Franciscano quodam in Cathedra propositum, quod raucitate & deliquio correptus absolvere non potuit, secundum omnes partes egregie est persecutus. A. 1668 Jansenistas, ut formulæ ab Alexandro VII propositæ subscriberent, commovit, Antonium Arnaud in suas potissimum partes trahendo. In morbum vero implicitus, Medici inepte chirurgum agentis, & in venæ sectione arteriam lædentis, imperitia pœne extinctus esset, nisi Parisiis opportune advolasset vulnerarius peritissimus, qui cicatricem obduxit. A. 1671 secundo post obitum Perefixii die Archiepiscopus Parisiensis a Rege renunciatus, qui Versaliis in regiis ædibus ipsi ex singulari gratia locum adsignavit, Richelii ac Mazarini vestigia pressurus, regni administri munus ambiit, &, cum id consequi non posset, Cancellarii: Rex vero, ut precibus ipsius locum relinqueret, peculiare rerum ecclesiasticarum judicium constituit, novumque tribunal in Archiepiscopali palatio aperire jussit. Cujus præsidium Harlæo cum demandatum esset, lites monachorum in Gallia examinandi potestate accepta, leges illis præscribere, eosque partim ad pristinam disciplinam revocare, partim excitare potuit. Et laudi omnino ei ducitur, quod ipso monente & pro causa ecclesiastica animose dicente, Rex, gravioribus pœnis constitutis, prohibuerit, ne nuptiæ coram Notario fierent, cum eo audaciæ nonnulli devenissent, ut matrimonii testem non alium asciscerent, quam tabularium. A. 1673 Ducis & Paris Franciæ dignitate splendidior factus, breviarium Parisiense emendare ac corrigere non dubitavit, a Clero quidem donatus, sed variis simul convitiis expositus. Ad colloquia vero de re morali habenda cum instituto prorsus laudabili animum applicuisset, studium & occasio Calvinianæ, uti Autor loquitur, hæreseos exstirpandæ eadem abrupit, ubi Harlæi consilia & molimina summis elogiis extolluntur. Neque minus Innocentio XI sæpius se opposuit, a cujus insultu ut Galliam sartam tectamque præstaret, de damnis nationi Gallicæ illatis & inferendis etiam ad concilium generale appellavit. Cardinalem quidem eo jam tempore ipsum Rex destinaverat, quo Wilhelmum Principem de Fürstenberg Cardinalitia purpura

L. III.
L. IV.
L. V.

pura discrimini mortis eripere debuit. Sed quanquam Rex A. 1690 d. 10 Martii publice eum Cardinalem designaverat, citius diem obiit supremum, quam hac quoque dignitate ornari potuit. Etenim cum in comitiis A. 1695 nimiæ in Regem propensionis insimularetur, rumore hoc, ac præsulum nonnullorum, mentem cum senio ei defluxisse insusurrantium, sermone fractus ac perturbatus, alvi profluvio, quod ex esu peponis, glacie refrigerati, ad ægritudinem accesserat, a Medico imprudenter cohibito, quarto post die apoplexia, qua dudum jam laboraverat, correptus, remediis tardius adhibitis, d. 6 Augusti
L. VI. in Villa *de Conflans* animam efflavit. Quo victu cultuque delectatus, quibusque ingenii animique dotibus instructus fuerit, ab Autore etiam prolixe enarratur, & inter singularia refertur, quod litem de autore libri de imitatione Christi, inter Benedictinos & Canonicos regulares agitatam, opera acutissimorum criticorum adhibita, inquisiverit quidem, attamen dirimere ausus non sit, eamque in medio reliquerit: quod editionem operum Augustini a Benedictinis adornatam promoverit, & omnia impedimenta removerit ac correxerit: quod Theologum quendam, comœdias defendentem, in operibus Boursautii, mulctaverit, & ad recantandum coegerit: quod novam Dupinii Bibliothecam ecclesiasticam proscripserit, eumque ad palinodiam reduxerit: quod denique tres libros mysticos, nempe orationis mentalis analysin per Franciscum *de la Combe; Moyen court & facile de faire oraison*, & *Cantique des Cantiques de Salomon interpreté selon le sens mystique*, edicto A. 1694 promulgato damnaverit. Cæterum plurima in hoc opere larga manu inspersa sunt historica & litteraria, paucis adhuc delibanda. Et sane non solum plurimorum ordinum monachorum origines, mutationes litesque heic accurate descriptas invenies, e. g. Norbertinorum p. 106, Præmonstratensium p. 107 sq. Carmelitarum p. 113, Cluniacensium p. 142, Congregationis sancti Mauri p. 146, Cœlestinorum p. 154, Cisterciensium p. 124, Fratrum S. Trinitatis de redemtione captivorum p. 224, Franciscanorum p. 240, Minimorum p. 266 &c. &c. sed etiam virorum, summa dignitate & eruditione per orbem litteratum

teratum longe lateque celeberrimorum, acta & instituta, dotes laudesque studiose describuntur. Dictis ut fidem faciamus, conferantur, quæ de Mazarino p. 14, inter quem & Richelium comparatio instituitur p. 37, de Jacobo Chartono & Vincentio de Paul p. 15 & 35, de Jo. Franc. Paulo Gondio de Retz, Archiepiscoporum Parisiensium primo, quem alterum Catilinam fuisse dicit, p. 52, de Alexandro VII, suorum amantissimo, p. 66, de Antonio Arnaldo p. 74, de Tellerio & Colberto p. 78, de Harduino *de Perefix*, præceptore Regis, p. 85, de Ferrerio p. 94, de Cæsare *de Buss*, qui Doctrinariorum, sive sacerdotum, doctrinæ Christianæ elementa pueros docentium, cœtum instituit, p. 100, de Bourdaloue, Bituricensi, quo nullus unquam in Galliis auditus dicitur orator sacer vel naturæ vel doctrinæ præsidiis paratior, p. 225, aliisque observantur. Sic etiam historia controversiæ Jansenisticæ, nec non Regaliæ ortus, causa & progressio, & id genus alia momenta in hoc opere percensentur & illustrantur, quæ exinde repetere atque excutere nimis prolixum foret.

Annexum est triplex Harlæi elogium ab eodem Autore conscriptum, quorum *primum* vitam Harlæi Gallico idiomate in compendium exhibet & in hoc exstirpatio Hugonotarum augustum Harlæi dicitur institutum; *alterum* est oratio Panegyrica in memoriam Harlæi A. 1696 Gallico sermone composita: *tertium* vero oratio Latina ejusdem argumenti A. 1698 habita, censu annuo ad Harlæi memoriam anniversariam celebrandam a Paula *de Gondi* Ducissa *de Lesdiguieres* liberaliter legato. In fine habetur sequens epitaphium mox ab Harlæi morte ab Autore nostro in lucem editum:

HIC JACET
Reverendissimus in Christo Pater,
FRANCISCUS ex antiqua atque illustri HARLÆORUM gente,
ROTHOMAGENSIS primum, deinde PARISIENSIS
ARCHIEPISCOPUS;
Dux & Par Franciæ; Regiorum Ordinum Commendator;
VIR MAGNI NOMINIS:
Forma egregia, vivido sublimique ingenio:

præcellenti litterarum omnium notitia:
facundia ſupra fidem, eaque extemporanea:
morum ſuavitate & elegantia:
incredibili de omnibus bene merendi ſtudio:
exquiſitisſimo rerum uſu:
ſingulari in pertractandis negotiis ſolertia:
eximia in Regem fide:
amplificandæ religionis zelo
longe clariſſimus.
ROTHOMAGENSI ARCHIEPISCOPATU
annis undeviginti ſapientisſime adminiſtrato,
ad PARISIENSEM CATHEDRAM provectus eſt
a LUDOVICO XIV REGUM MAXIMO.
Tum
Regis voluntate, omniumque exiſtimatione,
Eccleſiæ Gallicanæ Arbiter,
Controverſias omnes, pacis amantisſimus,
aut compoſuit, aut dijudicavit.
Cleri comitiis novies, quater ſolus, præfuit.
A Chriſtianiſſimo Rege deſignatus eſt Cardinalis,
Purpuræ tamen caruit honoribus:
repentina quippe morte correptus, rebus humanis excesſit
ſeptuagenarius, minus octo diebus,
VIII Idus Aug. A.MDCXCV, Pontificatus Pariſienſis fere XXV.

ANIMADVERSIONES IN ÆQUATIONES differentiales ſecundi gradus, Autore Co. JACOBO RICCATO.

REductio æquationum differentialium ſecundi ordinis plerumque eſt adeo perplexa, atque involuta, ut Analyſtam minus attentum frequentiſſime eludat. Dum ſyntheticæ viæ inſiſtimus, & a primis fluxionibus ad altiorem gradum aſcendimus, cum aſſumatur tanquam conſtans vel nota differentia, vel nulla, eæ difficultates, de quibus ſermo erit, vix occurrunt; quæ tamen evitari nequeunt, ſi problema aliquod proponatur

ſecunda elementa involvens & analytica methodo procedendum ſit. Infinitas dari formulas differentio-differentiales, ad quas pervenitur, nulla adhibita conſtante, nemo profecto ignorat: totidem quoque exhiberi poſſe, ad quas pervenire non conceditur, niſi conſtante in ſubſidium vocata, acutiores non latet Analyſtas: at quomodo ab invicem dignoſci queant, & qua ratione tractandæ ſint, non ita compertum neque obvium puto; cum tamen ſublimioris Geometriæ officium ſit inſpicere, quousque, & quibus in circumſtantiis expreſſiones iſtæ ſolutionem admittant.

Sit ex. gr. conſtruenda curva, in qua quælibet abſciſſæ dignitas ſe habeat directe ut ſecunda differentia ordinatæ, & inverſe ut ſimilis differentia ejusdem abſciſſæ, quæ curva exponitur per æquationem differentialem ſecundi ordinis $x^m ddx = ddy$: ajo nullam curvam inter poſſibiles quæſtioni ſatisfacere, ſi a primis ad ſecundas fluxiones fiat tranſitus, absque eo quod aliqua prima differentia uſurpetur pro conſtante, nec juvabit, ſalva æqualitate, æquationes ipſas quomodocunque alterare ſive per additionem terminorum æqualium, ſive per valorum ſubſtitutionem: at ex oppoſito, conſtante determinata, inveniuntur quidem curvæ problematis conditionem implentes, ſed numero infinitæ, & indole differentes; utpote quæ variantur ad arbitrariæ conſtantis mutationem. Poſteriores haſce expreſſiones, quæ ſub falſa ſpecie nobis imponunt, a veris, atque legitimis ſecernere, videtur eſſe profundioris indagationis; nihilominus certum, & quantum ſubjecta materia patitur, generale Criterium Mathematicis examinandum propono, quod ſaltem uſui erit in his omnibus caſibus, in quibus nos calculus integralis haud deſerit.

Porro ad formulas primis tantum differentiis implicitas revocantur æquationes omnes differentiales ſecundi gradus, ad quas, ſive aſſumta ſive non aſſumta conſtante, perventum eſt, & in quibus ſecundæ fluxiones cum primis, & cum finitis magnitudinibus quomodocunque miſcentur, dummodo alterutra ex indeterminatis fluentibus cum ſuis functionibus æquationem propoſitam non ingrediatur; quod dicendum pariter de illis

expressionibus, quæ ad hanc formam aliqua adhibita industria redigi possunt: cæterum in reliquis, quas progressus noster non complectitur, ad aliquos casus particulares se extendere potest Analystarum solertia; at si quis canonem generalem inveniret, is profecto esset mihi magnus Apollo. Interim consideranda venit æquatio catholica (A) $zdx = dy$, in qua omnes formulæ differentiales primi gradus continentur; cum litera z designet magnitudinem utcunque datam per functiones coordinatarum x & y. Transeo ad altiores differentias, nulla assumta constante, proditque æquatio (B) $zddx + dzdx = ddy$, quæ, dum in eodem statu permanet, nullo negotio integratur. Quod si ipsius forma immutetur, subrogatis valoribus ab expressione (A) mutuo acceptis, tunc infinitæ formulæ oriuntur, quæ majus artificium postulant. A simplicioribus exemplum peto: loco ipsius dx substituatur quantitas æqualis $dy:z$, & primus terminus æquationis (B) multiplicetur per dignitatem $z^m dx^m$, reliqui vero per æquivalentem dy^m, unde resultet nova æquatio (D) $z^{m+1} dx^m ddx + dy^{m+1} dz : z = dy^m ddy$.

Hujusmodi formulæ expedite reducuntur ope alicujus constantis, quod ut fiat quantum fieri potest, generaliter designo pro constante fluxionem $dx:q$, est autem q magnitudo quomodocunque data per indeterminatas x, y, & constantes. Pono $dx:q = dp$, & cum sit $dx:q$ constans, erit pariter constans dp. Hinc in æquatione $dx = qdp$ transeundo ad secundas differentias habebimus $ddx = dqdp$. Præterea statuo $dy = udp$, & sumtis secundis differentiis in eadem hypothesi constantis dp, erit $ddy = dudp$. Subrogatis in expressione (D) valoribus ut supra determinatis, & inventis, orietur æquatio $z^{m+1} q^m dq dp^{m+1} + u^{m+1} dz : z \times dp^{m+1} = u^m du\, dp^{m+1}$, & dividendo per dp^{m+1}, $z^{m+1} q^m dq + u^{m+1} dz : z = u^m du$, & summando per regulas vulgares, non omissa constantis g additione, $g + q^{m+1} : \overline{m+1} = u^{m+1} : \overline{m+1 \times z^{m+1}}$, quæ æquatio dat $u = z \times \overline{q^{m+1} + \overline{gm} + g}^{\frac{1}{m+1}}$, & quia $dy = udp = udx : q$, opportuna adhibita substitutione, occurrit æquatio reducta (E) $dy = zdx : q \times \overline{q^{m+1} + \overline{gm} + g}^{\frac{1}{m+1}}$.

Ex

Ex hoc operandi modo ſponte fluunt nonnulla conſe-ctaria.

Si determinata magnitudine z, æquatio (E) conſtruatur 1.
ſaltem per quadraturas quando fieri poteſt, & indeterminatæ ſunt ſeparabiles, manifeſtum puto curvas infinitas noſtræ formulæ reſpondere, variatur enim natura curvæ, ob mutatam conſtantem $dx : q$, & quilibet valor quantitatis q novam ſemper æquationem localem, ſive algebraicam, ſive tranſcendentem ſubminiſtrat.

Quanquam alterato valore magnitudinis q curvæ diverſæ 2.
originem ducant, certum tamen eſt in quacunque hypotheſi locum invenire inter ipſas curvam, ut ita loquar, principalem dependentem ab æquatione fundamentali (A) $zdx = dy$; nam ſi fiat æqualis nihilo conſtans g, quam addidimus integrando, ſtatim æquatio (E) tranſit in æquationem (A). In hoc caſu nihil refert, quænam differentia $dx : q$ accepta ſit pro conſtante, cum evaneſcente g, etiam quantitas q evaneſcat.

Si æquatio (E) ulterius differentietur, non reſtituet expreſ- 3.
ſionem (D) niſi duobus in caſibus; vel ponendo $g = o$, & procedendo ad ſecundas differentias nulla conſtante aſſumta, multiplicatis tamen terminis per quantitates æquivalentes, ut ſupra factum eſt; vel iterum differentiando, determinata prius pro conſtante fluxione $dx : q$. Utrumque patet relegendo analyſeos veſtigia. Cæterum æquatio (E) rurſus differentiata, neutra conditione impleta, formulam toto cœlo diverſam ab expreſſione (D) quam reducendam aſſumſimus, exhibet.

Idem omnino contingit, ſumto pro conſtante elemento 4.
$dy : q$; nam operationem juxta traditam methodum inſtituendo, quam brevitati conſulens omitto, deveniemus ad æquationem reductam $dx = dy : q \times \overline{mg + g}^{\frac{1}{m+1}}$ reſpondentem noſtræ formulæ (D), in quo pariter notandum; quod facta conſtante ſuperaddita $g = o$, prodit expreſſio fundamentalis (A) $zdx = dy$.

Denique ex dictis colligi poſſe videtur, quod propoſita 5.
nuda formula differentiali ſecundi gradus (D) $z^{m+1} dx^m ddx + dy^{m+1} dz : z = dy^m ddy$, putarem ex aſſe me ſatisfeciſſe Analyſtæ

quantumvis moroſo, obſervando ad hanc expreſſionem perveniri potuiſſe, vel nulla conſtante aſſumta, quo in caſu locum invenit æquatio integralis $zdx=dy$, vel deſignando pro conſtantibus fluxiones $dx:q$; $dy:q$, & tunc ſummatorias eſſe $dy=zdx:q \times \overline{q^{m+1}+gm+g}^{\frac{1}{m+1}}$; $dx=dy:z-dy:q \times \overline{mg+g}^{\frac{1}{m+1}}$. Adderem, æquationem unicam $zdx=dy$, quæ differentiata absque conſtantis beneficio tranſit in æquationem (D) ab aliis infinitis artificio ſupra explicato diſtingui poſſe, quia ſemper eadem manet in quacunque conſtantis ſuppoſitione, reliquæ vero variata conſtante mutationi ſunt obnoxiæ.

Supereſt ut videamus, utrum in aliis expreſſionibus, & præcipue in æquatione (F) $x^m ddx = ddy$ reſpondente problemati ab initio propoſito aſſignatæ conditiones adimpleantur ad mutationem conſtantis, & quæ rurſus differentiata, nulla conſtante aſſumta formulam (F) ſaltem terminis additis, vel ſubductis, aut valoribus ſubrogatis, ſalva æqualitate reſtituat. Fiat igitur de more $dx=qdp$, eritque propter conſtantem dp, $ddx=dqdp$. Sit iterum $dy=udp$, hoc eſt $ddy=dudp$, & ſubſtituendo $x^m dqdp=dudp$, ſeu $x^m dq=du$, & integrando $\int x^m dq+g=u$; ſed $dy=udx:q$; ergo $dy=dx:q \times \int x^m dq+gdx:q$.

Hic noto, quod facta $g=0$, & reducta ultima æquatione ad ſimpliciorem formam, videlicet $dy=\int x^m dq \times dx:q$, quilibet valor ipſius q æquationem, & curvam diverſam ſubminiſtrat, niſi fortaſſe poneretur exponens $m=0$, quod aſſumtam hypotheſin evertit. Idem dicendum ſtatuta conſtante fluxione $dy:q$, ex quibus infero, fruſtra quæri æquationem differentialem primi ordinis, quæ propoſitum præſtare queat, & formulam (F) $x^m ddx=ddy$, ſine conſtantis auxilio, reſtituere; nam ſi daretur talis æquatio, prodere ſe deberet in quacunque conſtantis ſuppoſitione, cum tamen noſtra analyſis contrarium oſtendat.

Conſtat igitur problema propoſitum, nempe curvam invenire, in qua data dignitas abſciſſæ ſit ſemper directe ut ſecunda fluxio ordinatæ, & reciproce ut ſimilis fluxio ejuſdem abſciſſæ, ſolvi non poſſe, ſi curva quæſita talem proprietatem obtinere debeat, ſumtis ſecundis differentiis nulla conſtante determinata,

&

& ex opposito curvas infinitas satisfacere, si modo una, modo altera constans usurpanda sit.

Non erit abs re aliud exemplum in medium afferre, & sequentem formulam (G) $x^m ddx = zddx + dz^2 + zz\,dz^2$ examini subjicere. Hanc sub canone nostro non comprehendi, videtur primo aspectu colligi ex eo, quod æquatio utramque indeterminatam x, z cum suis functionibus contineat: verum si fiat $zdz = dy$, nova expressio (H) $x^m ddx = ddy + dy^2$ ex hac substitutione resultans juxta regulas supra explicatas solutionem non respuit.

Inprimis designo pro constante differentiam dx, unde fit $ddx = o$. Evanescente igitur termino $x^m ddx$, remanet $-ddy = dy^2$, vel $-ddy : dy = dy$, & integrando log. $dx : dy = y$, vel $dx : dy = 1^y$, hoc est $dx = 1^y dy$, & tandem $dx : x = dy$, quæ æquatio dat logarithmicam vulgarem. 1.

Statuo tanquam constantem alteram differentiam dy, in qua hypothesi, existente $ddy = o$, erit $x^m ddx = dy^2$. Pono $dx = sdy + cdy$, c constans est sive affirmativa sive negativa, & s variabilis determinanda. Transeo ad secundas differentias, & sese offert æquatio $ddx = dsdy$. Hinc substituendo $x^m ds = dy$, sed $dy = dx : \overline{s+c}$; igitur $sds + cds = x^{-m}dx$, & summando omissa inutili constantis g additione $ss : 2 + cs = x^{-m+1} : -\overline{m+1}$, seu $s + c = \sqrt{2x^{-m+1} : -\overline{m+1}) + cc}$: atqui $dx = \overline{s+c} \times dy = dy \times \sqrt{2x^{-m+1} : -\overline{m+1}) + cc}$; igitur $dx : \sqrt{2x^{-m+1} : -\overline{m+1} + cc} = dy$. 2.

Quæro utrum logarithmica inventa num. 1 adhibita constante dx, locum pariter habere possit in suppositione constantis dy num. 2 usurpata. Facta constante $c = o$, periculum facio an forte quantitas $\sqrt{2x^{-m+1} : -\overline{m+1}}$ possit esse æqualis magnitudini x. Quoniam hinc inde quadrando $2x^{-m+1} : -\overline{m+1} = xx$; igitur $2x^{-m+1} = -\overline{m+1}\,xxx$, & cum eadem quantitas debeat esse, tam in coefficiente, quam in exponente binario æqualis, sequitur ad æqualitatem non perveniri, nisi ponendo $-m+1 = 2$, quo in casu determinatur valor exponentis $m = -1$. 3.

In

4. In formula (H) $x^m ddx = ddy + dy^2$, limitando, ut dictum est, valorem exponentis $m = -1$, tunc ad æquationem $x^{-1} ddx = ddy + dy^2$ pervenire possumus nulla assumta constante, ejusque summatoria in hac hypothesi est æquatio differentialis ad logisticam $dx : x = dy$; nam ascendendo ad secundas differentias absque constantis auxilio, habebimus $ddx : x - dx^2 : xx = ddy$, sed $dx^2 : xx = dy^2$; ergo $ddx : x = ddy + dy^2$.

5. Quod si valor ipsius m non sit æqualis quantitati negativæ -1, ad expressionem (H) nullo modo pervenire conceditur, nisi aliqua fluxio tanquam constans determinetur.

6. Procedendo autem generaliter, ut supra factum est, repeto æquationem (H) $x^m ddx = ddy + dy^2$. Sumo pro constante elementum $dx : q = dp$, & statuo pariter $dy = udp$, ut obtineam rursus differentiando $ddx = dqdp$; $ddy = dudp$, & substituendo $x^m dqdp = dudp + dy^2 = dudp + udydp$, & dividendo per dp, $x^m dq = du + udy$; sed $dy = udp = udx : q$; igitur $x^m dq = du + uudx : q$.

7. Methodus generaliter separandi variabiles in hac expressione, etiamsi quantitas q detur quocunque modo per functiones solius ignotæ x, pro desperata habenda est. Moneo tamen, quod si fiat exponens $m = -1$, simplicior indeterminatæ u valor prodit æqualis fractioni $q : x$; nam loco ipsius u hoc valore subrogato, omnes termini in æquatione se mutuo destruunt. Hinc collocata in æquatione subsidiaria $dy = udp = udx : q$ hoc valore, redit æquatio ad logarithmicam $dy = dx : x$, quæcunque fuerit constans assumta per magnitudinem $dx : q$ expressa.

Denique manifestum est, nostrum operandi progressum in maximam difficultatem separationis indeterminatarum postremo desinere. Hanc spartam olim exornandam suscepi, specimenque aliquod in Diario Italico exhibui: sed aut ego fallor, aut negotium tam subtile, tam arduum, ex quo potissimum pendet calculi infinitorum optata perfectio, non nisi conjunctis viribus promovendum est. Ut igitur ad hanc inquisitionem profundioris analysis & Geometriæ cultores excitem, sequens problema propono.

In

In ſuperiori formula $x^m dq = du + uudx : q$, dato ad libitum exponente m, ſtatuatur quantitas $q = x^n$. Peto qua ratione determinandi ſint valores alterius exponentis n, ut ſuccedat indeterminatarum ſeparatio, & æquationis conſtructio per ſolas quadraturas.

DANIELIS BERNOULLI, JOH. FIL. MED. Cand. Notata in præcedens ſchediaſma Ill. Co. Jacobi Riccati.

ANimadverſiones has in *æquationes differentiales ſecundi gradus* ab Autore acceptas Frater meus, Nic. Bernoulli, apud Italos h. t. agens, transmiſit ad Patrem, quem nomine Autoris rogavit, ut illas una cum ſcriptis ſuis Actis inſerendas Lipſiam deferri curaret. Perlectis, priusquam mitterentur, Riccatianis Animadverſionibus, ſequentia in illas mihi obſervata fuerunt.

Recte quidem aſſerit Ill. Riccatus, ſæpiſſime difficulter methodo, quam vocant *a priori*, integrari, cujus integratio *a poſteriori* nullo negotio exhiberi poteſt: ſed exemplum, quo illud probare contendit, ſcopo quem habet non ſat bene reſpondere videtur: Æquatio differentio-differentialis exempli loco allata hæc eſt (D) $z^{m+1} dx^m ddx + dy^{m+1} dz : z = dy^m ddy$, quam peractis nonnullis ſubſtitutionibus deduxit ex æquatione differentiali $zdx = dy$. Hæc enim æquatio (D) differentialis ſecundi gradus haud magno negotio *a priori* reducitur ad æquationem ſimpliciter differentialem, nimirum hoc modo: Æquatio (D) æquivalet huic $dx^m ddx = dy^m z^{-m-1} ddy - dy^{m+1} z^{-m-2} dz$, quæ poſitis $dy = q$ & $ddy = dq$ (ut integrabilitas terminorum eo melius pateſcat) degenerat in hanc $dx^m ddx = q^m z^{-m-1} dq - q^{m+1} z^{-m-2} dz$, quæ integrata dat $\frac{1}{m+1} dx^{m+1} = \frac{1}{m+1} q^{m+1} z^{-m-1} + \frac{c}{m+1} dr^{m+1}$ (per $\frac{c}{m+1} dr^{m+1}$ intelligo quantitatem conſtantem arbitrariam reliquis terminis homogeneam) & tandem reſubſtituto pro q valore dy habebitur æquatio dif-

 feren-

ferentialis gradus primi $\frac{1}{m} dx^{m+1} = \frac{1}{m+1} dy^{m+1} z^{-m-1} + \frac{c}{m+1} dr^{m+1}$ seu $dx^{m+1} = dy^{m+1} z^{-m-1} + c\,dr^{m+1}$; posito autem $c = 0$ posteaque reducta æquatione habetur $zdx = dy$. Q. E. F. Errat quoque ex inadvertentia Ill. Riccatus, cum æquivalentem statuit æquationem log. $dx : dy = y$ huic æquationi $dx : dy = 1^y$; illa enim est pro logarithmica, hæc pro linea recta, siquidem 1^y seu unitas ad quamcunque potestatem sive determinatam sive indeterminatam elevata nil nisi ipsam producit unitatem. Autor in animo haud dubie habuit dicere æquationem log. $dx : dy = y$ sumtis logarithmorum numeris abire in hanc $dx : dy = n^y$, ubi per n non quidem ipsa unitas sed talis intelligendus est numerus, cujus logarithmus est unitas, adeo ut Autori contigerit confundere unitatem cum numero, qui unitatem habet pro logarithmo, quem numerum designo per n. Postea transformat æquationem $dx : dy = n^y$ (loco 1^y substituam semper n^y) in hanc $dx = n^y dy$, ex qua colligit $dx : x = dy$, id quod verum quidem est, sed patet Cl. Riccatum hanc consequentiam formando supponere $x = n^y$, quæ jam est ipsissima æquatio pro logarithmica, uti dudum hoc ostendit Parens meus, vid. Act. 1697 p. 132, unde liquet Riccatum delabi in petitionem principii, dum supponit æquationem esse pro logarithmica, quod id ipsum est, quod demonstrare sibi proposuit.

Ostendit tandem doctiss. Riccatus, quam necessaria sit separationis indeterminatarum doctrina, in qua excolenda multus fuit, strenueque, ut audimus, etiamnum se exercet non sine successu egregio; quin & stimulos admovet Mathematicis, ut conjunctis viribus negotium hoc promovendum amplectantur. Hunc in finem iisdem problema proponit dignum a se habitum, cujus solutionem tentent. Perscribit Frater meus, se illud solvisse; sed præter ipsum alii quoque existunt solutores, solutionem enim eruerunt Pater & Patruelis Nic. Bernoulli, pariter ac egomet: eorum vero analyses nondum vidi, excepta illa a Parente excogitata, quæ ratione operationis & in procedendi modo a mea diversa est. Interim nos singuli sua quisque methodo utentes in eosdem valores exponentis n incidimus, unde

suspi-

ſuſpicor, alios non dari ſeparabilitatis caſus, quam quos per diverſas vias deteximus; ſolutionem addo, ne tamen aliis idem tentandi occaſionem adimam, illam characteribus occultis involvo, revelaturus ſignificationem, quando tempus poſtulaverit.

Solutio problematis ab Ill. Riccato propoſiti characteribus occultis involuta.

24 a, 6 b, 6 c, 8 d, 33 e, 5 f, 2 g, 4 h, 33 i, 6 l, 21 m, 26 n, 16 o, 8 p, 5 q, 17 r, 16 s, 25 t, 32 u, 5 x, 3 y, +, −, ——, ±, =, 4, 2, 1.

COMITIS JULII CAROLI DE FAGNANIS, Patritii Senogallienſis, Defenſio Art. VII Tom. XXXI Diarii Eruditorum Italiæ, qua occurritur reſponſioni a D. N. Bernoulli vulgatæ in Actis Eruditorum Lipſiæ Anno 1720 Menſe Julio, atque exhibetur ſolutio Problematis ad calculum integralem pertinentis.

CUm ab ingenio in privatis epiſtolis commendavi doctiſſimi Domini Nicolai Bernoulli primas oppoſitiones, meque ab eisdem nequaquam lædi affirmavi, non illo id egi conſilio, ut ipſis tanquam veris aſſentirer, publicisque ſcripturis quæ falſa eſſent refellendi eam mihi libertatem adimerem, qua unice uſus ſum, ut illorum emolumento proſpicerem, qui hujusmodi ſtudiis oblectantur. Et quamquis mea cum hoc Geometra agendi ratio minime culpanda ſit, præſertim ubi innoteſcant quæcunque nobiscum interceſſerunt, quæque hic nihil attinet commemorare, eandem tamen in poſtremis ſcripturis vehementer accuſat, verbisque utitur maxime abhorrentibus a mea loquendi circumſpectione in Art. VII Diarii XXXI. Liceret mihi non minus acri ſtylo certare, ſed quia argumentis occurrere præſtat quam verbis; ea, qua literariæ contentiones tractari ſolent, moderatione reſpondebo.

Breviori quidem Defenſione indigerem, ſi Domino Bernoulli libuiſſet aſſertiones meas juxta genuinum ipſarum ſenſum interpretari, meque ab onere dilucidius easdem explicandi liberare.

rare. Principio nunquam affirmavi ex binis hisce æquationibus

(1) $Xdy^n : y^m dx^n = \frac{a}{x} + \frac{b\,ddx}{dx^2} + \frac{c\,ddy}{dx\,dy} + \frac{f\,dy}{y\,dx}$. (2) $dy : y^{m:n} = x^{t:n} dx :$ $\left(\frac{n}{u} \int X x^{n\,t:u} dx + k\right)^{1:n}$ secundam esse *solam*, & perfectam integralem primæ. Ajo alteram ab altera perfecte integrari, sed nusquam enuntio hac unice via ad integrationem perfectam perveniri, vocando scilicet integrationem perfectam, quæ non involvit expressionem numeri infiniti constantis, & multiplicantis quantitatem constantem finitam (consulatur pag. 69, & 70 Diarii 31). Scripsi equidem pag. 72 ejusdem Diarii „Ma in „virtu del mio Teorema ritrovasi in primo luogo, che per giun„gere alla perfetta integrazione &c. dee prendersi questa co„stante (3) $x^{t-a} dx^{u-b} y, \frac{mu}{n} - f dy^{-c-u}$; sed non ideo asserui alia methodo inveniri non posse constantem aliam aptam integrationi æquationis (1), verbum quippe *dee* Italis interdum necessitatem significat, interdum etiam convenientiam, quo posteriori sensu ab animo studiis partium libero vocem illam accipiendam confidebam, atque in fine hujus Defensionis Problema resolvam, quo ostenditur infinitas constantes suppetere novarum curvarum productrices, quibus integrari possit æquatio (1). Minus recte etiam interpretatur D. B. hæc mea verba prostantia pag. 77 Diarii 31 „Il Sigr. Bernulli ammette l'uso di tali „equazioni solamente nel caso in cui la costante fu assunta, „e determinata *prima* di pervenire all equazione differenzio „differenziale del Problema, ed io l' introduco liberamente „anche nel caso, in cui l' assunzione, o determinazione della „costante siegue *dipoi* che si è ritrovata la medesima equazi„one finale, attesoche intanto nel primo caso ha luogo quest „uso, in quanto l' assunzione della costante non determina l' „essenza della curva ricercata, ma la medesima ragione mi„lita con tutta la sua forza eziandio nel secondo caso; perchè „dunque hanno da sopprimersi in esso i dritti della costante „assunta, che furono istituiti per dilatare i confini della nuova

Analisi

Analisi? &c. Dixi præterea pag. 396 Diarii 27. „Poichè per „giungere all' equazione (1) nulla di costante è stato supposto, „io sono in libertà di supporre costante quella quantità dif„ferenziale che mi parrà più propria, mentre potendo farsi „questa supposizione in tutte le curve immaginabili senza va„riarne l'essenza, essa lascerà tuttavia indeterminata la natura „della curva, che dee soddisfare all' equazione (1). Dixi insuper p. 73 Diarii 31: „la quantità costante (3), laquale può „sempre assumersi in qualunque curva immaginabile dove al„tra costante non sia stata supposta differenziata anch' essa &c. „dimostra &c. Ex hisce locutionibus, attento præsertim scopo in quem verba collineant, æquum fuerat nihil aliud inferre, nisi quod, cum possit quælibet differentialis constans assumi in qualibet curva, nulla differentialis constans ex se sola spectata alterat vi tantum sua essentiam curvæ cujuscumque; & consequenter nec curvæ quæsitæ, quanquam differentiales constantes (antea, vel postea acceptæ) si referantur ad æquationem problematis, atque ut cum ipsa permixtæ & confusæ considerentur, in casibus utique infinitis generare queant curvas diversæ indolis infinitas. In hac significatione mea verba usurpanda fuerant, etiamsi ulteriori eorundem explicationi supersedissem. Quid igitur rei est quod D. B. a recto sensu aberrando sibi & aliis persuadere nitatur, sentire me ab æquatione (2) unam eandemque semper curvam repræsentari, etsi constans (3) variet, aut alia constans assumatur? In hanc sententiam me invitum trahere illi certe omnium minime licuit, quippe qui legerit pag. 399 Diarii 27, in Corollario scilicet Theorematis quod oppugnat, hanc explicationem „le lettere „indeterminate *t*, & *u*, che entrano nell' equazione (2) deno„tano esponenti arbitrari, e conseguentemente infinite curve „sodisfanno all' equazione (1), il che é degno d' osservazione. Nimirum quemadmodum liquet a variis *t*, & *u* valoribus pro variatione constantis (3) diversas curvas ex æquatione (2) simul progigni; ita patet quæ hac de re mea mens fuerit ab initio. Sed nihil facilius alteratione sententiæ germanæ allegando textum avulsum a præcedentibus, & subsequentibus verbis autoris.

Non absimili artificio contemnitur oppositio mea petita ex curva respondente huic analogiæ (4) $dx^n . dy^n :: \frac{X.}{y^m} \frac{a}{x} + \frac{bddx}{dx^2} + \frac{cddy}{dxdy} + \frac{fdy}{ydx}$, ex qua D. B. absurdum per vim deducere conatur, nempe possibilitatem cujusvis proportionis, in qua duo primi termini sint homogenei, & reliqui duo finiti. Verum enimvero apparebit æquo rerum æstimatori tam ab homogenitate duorum primorum terminorum anologiam quartam constituentium, quam a finita quantitate duorum postremorum, atque ab æquali uniformique intelligibilitate quarti termini, sive $c = -b$, sive c æquetur cuilibet alteri numero rationali, apparebit inquam ex his omnibus non nisi unam partem oppositionis in medium productæ constitui, partemque alteram resultare ex analytica expressione analogiæ (4) ubi quantitates x, & y cum ipsarum primis, ac secundis differentialibus ita Geometrarum oculis loquuntur, ut quacumque alia expressione vehementius eorundem animis insinuent quidquid evincere contendebam, eaque de causa me nequaquam teneri ad rem verbis involvendam, quam non brevius modo, verum etiam enucleatius disertiusque analyticum idioma manifestat. His addatur me ideo de homogeneitate duorum primorum terminorum analogiæ (4) locutum fuisse, ut eam opponerem argumento Bernoulliano tunc a me soluto quod innitebatur æquationi heterogeneæ, cujus alterum membrum quantitate finita, alterum infinita, vel infinitesima constabat, quemadmodum liquet ex Art. 5 Diarii 31. Neque hic D. B. finem facit sensus meos perperam exponendi; audiamus quam belle interpretetur hanc meam assertionem art. XI Diarii 27 p. 396: „Poiche per giungere all' equazione (1) nulla di „costante è stato supposto, io sono in libertá di supporre co„stante quella differenziale, *che a me parrà più propria.*„ Eandem ille p. 312 Actorum Lipsiensium sic effert: „In articulo XI „Tomi XXVII dixit, & recte quidem, licitum esse ponere con„stantem quam libuerit„

Jo nol dissi giamai ne dir potria
Per oro, per cittadi, o per castella.

Aliud

Aliud est dicere: liberum mihi est constantem ponere eam differentialem, quæ opportunior videbitur, aliud vero longe diversum asserere: licet mihi ponere constantem quam libuerit. Etsi in qualibet curva quælibet constans poni queat, non tamen inde sequitur quamlibet positam constantem idoneam esse ad æquationem (1) integrandam Ergo erroneum est illud *recte dixit*, quo D. B. sententiam mihi tributam cohonestare dignatur; ego quidem adeo gratiosam approbationem alias ultro postulassem, nunc vero, sua venia, eam respuere cogor tanquam *non hos quæsitum munus in usus*, & interim ad rationes, quas noviter attulit, discutiendas transeo. Unam ex iis per modum responsionis intorquet, ait enim, mihi in eadem opinione permanenti se melius respondere non posse, quam rogando, ut exemplum, vel solutionem alicujus problematis proferam, ubi ad æquationem controversam perveniam sine suppositione differentialis constantis. Quanam, Deus bone, responsione, & ratiocinatione redarguor! Si mihi exemplum non suppetat, numquid de aliis omnibus conclamatum erit? Si antiquiores, recentioresque Geometræ ad Circuli atque Hyperbolæ tetragonismum nondum pervenerunt, numquid dimensiones hujusmodi pro non possibilibus habendæ? Plura ex Geometricis inventis partim fortunæ partim industriæ debentur: at quomodo innotuit D. B. quibus limitibus posterorum fortuna atque industria tenebuntur? Esto, posteritas nunquam perveniat ad requisitum exemplum proferendum, solutionemque alicujus problematis juxta expositas leges depromendam: numquid inde demonstratum fuerit adynaton esse? Hobbes forte id sibi suaderet quippe qui definiret possibile: quod fuit, est, vel erit. At norunt quicunque non eo usque desipiunt, validioribus fulcris stabiliendum quidquid in Geometria adynaton pronuntiatur; atque idcirco cum D. B. ingenue fateatur, *se melius respondere non posse*, de causæ suæ statu candidus lector conjecturam faciat. Ex alia parte expendendo notionem a voce *Problema* importatam constat per hanc significari propositionem, quæ aliquid faciendum præscribat. Hac definitione utitur in scientia

cal-

calculi celebris Pater Reyneau, quæ quidem communi Geometrarum ideæ conformatur. Ergo si quis curvam exposceret huic analogiæ satisfacientem $yy. s :: 1. x$ (ubi y significat ordinatas, x abscissas, s subtangentem, unitas vero arbitraria homogeneorum leges supplere concipitur) procul dubio is problema enodandum proponeret. Siquis autem curvam peteret aptam ad hanc analogiam servandam $r. s :: \frac{ddx}{dx2}. 1$ (ubi r subnormalem repræsentat, & (x) accipiendæ sunt in axe) qua tandem de causa problema nequaquam proponere dicendus esset? Si hæc propositio aliquid faciendum præscribit, cur a notione problematis est excludenda? Num fractio $ddx : dx^2$ hanc quæsito appellationem interdicet? At quotusquisque mortalium jus sibi acquisivit duram hanc legem ferendi, qua excludantur ab aditu in novas Geometriæ regiones problemata non omnino immunia ab expressionibus infinitesimis secundi gradus? Porro si hæc secunda quæstio problema est, ægre admodum evincetur hanc tertiam propositionem problema non esse: Curvam invenire per quam salvetur sequens analogia (ubi (s) significat subtangentem $s^n. y^n :: \frac{X.}{ym} \frac{a}{x} + \frac{bddx}{dx^2} + \frac{cyddy}{sdy^2} + \frac{f}{s}$ & si hujusce analogiæ beneficio ad æquationem (1) sine ullius constantis assumtione, ac determinatione pervenitur, censura vacabit meum Theorema art. XI Diarii 27 propositum, atque in logomachiam desinet tanto strepitu excitatum certamen. Neque huc facit opponere ab hac analogia æquationem involvi, quæ sine assumtione alicujus differentialis constantis integrationem non patiatur, quia, uti adverti in art. V Diarii 31 p. 74, rursumque hic repetere operæ pretium arbitror, motæ litis cardo in eo vertitur ut constet num ad æquationem (1) pervenire liceat ante determinationem atque indicationem illius differentialis constantis, quæ integrationem parit, an non? Sed tempus postulat ut cum D. B. Achille congrediar, cum illo scilicet novo ratiocinio quod directe demonstrativum autumat, & cujus viribus me prosternendum confidit.

Nunc animis opus, nunc pectore firmo.

In

In hunc finem ſequens lemma præmittit. Omnis æquatio differentialis ſecundi gradus in qua *dx* eſt variabilis, & *dy* conſtans transmutari poteſt ſalva æquatione integrali in aliam, in qua *dx* eſt conſtans, & *dy* variabilis ſcribendo pro *ddx* hunc valorem $-\frac{dxddy}{dy}$. Tum *dy* conſtantem ſupponit in æquatione (1) quæ in hanc transformatur (5) $Xdy^n : y^m dx^n = \frac{a}{x} + \frac{bddx}{dx^2} + \frac{fdy}{ydx}$. Ponit præterea conſtantem *dx*, & æquatio (1) in ſequentem mutatur (6) $Xdy^n : y^m dx^n = \frac{a}{x} + \frac{cddy}{dxay} + \frac{fdy}{ydx}$. Demum æquationem (5) abſque variatione integralis transformat ſubſtituendo vi præmiſſi lemmatis $-dxddy : dy$ pro *ddx*, ut æquatio infra ſcripta reſultet, quæ differentialem *dx* conſtantem ſortitur (7) $Xdy^n : y^m dx^n = \frac{a}{x} - \frac{bddy}{dxdy} + \frac{fdy}{ydx}$: quibus peractis pronunciat ab æquationibus (6) & (7) congruentiam ſervari, atque idcirco æquando membra ſecunda, ac delendo redundantes terminos hanc æquationem aſſequitur $cddy : dxdy = -bddy : dxdy$, ex qua admodum facile concludit $c = -b$. At enim D. B. ante hanc præcipitem illationem onus incumbit probandi quod ex præſuppoſita æqualitate inter ipſas *x*, earumque differentiales ad æquationes (6) & (7) pertinentes, etiam ipſæ *y*, earumque differentiales tam primæ quam ſecundæ, immo vero etiam quantitas per *f* deſignata vere æquentur in utraque æquatione: quippe ſi ſecus res ſe habeat ſuppoſita utriusque æquationis congruentia evaneſcit, ac tota novæ directæque demonſtrationis moles in purum putum paralogiſmum diſſolvitur. Ipſius demum ſolertiæ fuerat advertere quod quemadmodum in communi uſu loquendi eadem vox nonnunquam diverſa ſignificat; ita in idiomate analytico quamvis *y*, *dy*, *ddy*, & *f* eædem viſui appareant, poſſunt in æquationibus (6) & (7) diverſis quantitatibus reſpondere

Per eſto loco
ſi vuol tenere agli occ[hi] ſtretto il freno
Però ch' errar potrebbeſi per poco.

Et revera si exempli gratia æquationem (1) integremus methodo a me exposita in art. XI Diarii 27 supponendo primo dy, deinde dx constantem; inveniemus quod cum in primo casu ddy sit $=o$ potest subtrahi $cddy:dxdy$ ab æquatione (1), quæ transmutabitur in hanc (8) $Xdy^n:y^m dx^n = \frac{a}{x} + \frac{bddx}{dx^2} + (c-c)\frac{ddy}{dxdy} + \frac{fdy}{ydx}$. Oportet igitur æquare constantem (3) quantitati dy^λ, in eaque concipiendo $c=o$, quia (c) in ipsa repræsentat coefficientem ipsius $ddy:dxdy$ in æquatione (8), scilicet zerum, orietur hæc æquatio $x^{t-a}dx^{u-b}y^{\frac{mu}{n}-f}dy^{-u} = dy^\lambda$: ex qua resultabit $t=a$; $u=b$; $\frac{mu}{n}-f=o$, sive $f=mb:n$; $\lambda=-u=-b$, qui valores ipsius (t), & (u) in æquatione secunda substituti eandem sic transformant (9) $dy:y^{m:n}=x^{a:b}dx:\left(\frac{n}{b}\int . Xx^{na:b}dx+k\right)^{1:n}$. Apparebit etiam ex suppositione ipsius dx constantis resultare $ddx=o$ ita ut subtrahi possit $bddx:dx^2$ ab æquatione (1), quæ vertetur in istam (10) $Xdy^n:y^m dx^n = \frac{a}{x} + (b-b)\frac{ddx}{dx^2} + \frac{cddy}{dxdy} + \frac{fdy}{ydx}$. Æquando igitur constantem (3) ipsi dx^π, in eaque concipiendo b æqualem zero, eo quod b in ipsa denotet coefficientem fractionis $ddx:dx^2$ in æquatione (10), obtinebitur hæc nova æquatio $x^{t-a}dx^u y^{\frac{mn}{u}-f}dy^{-c-u}=dx^\pi$, quæ manifestat $t=a$; $-c-u=o$, vel $u=-c$; $\frac{nm}{u}-f=o$, vel $f=-\frac{nm}{c}$; $\pi=u=-c$, atque hi valores quantitatum t, & u in æquatione (2) substituti illam in hanc aliam convertunt (11) $dy:y^{m:n}=x^{-a:c}:\left(\frac{-n}{c}\int . Xx^{-na:c}dx+k\right)^{1:n}$. Tandem videbimus quod vi lemmatis a D. B. indicati, & supra citati potest substitui in æquatione (8) pro ddx hic valor $-dxddy:dy$ salva æquatione integrali (9) ita ut liceat transmutare æquationem (8) in sequentem, ubi dx constans est, & loco ipsius f apparet ejusdem valor $mb:n$ (12) $Xdy^n:y^m dx^n = \frac{a}{x} - \frac{bddy}{dxdy} + \frac{mbdy}{nydx}$; sed etiam æquatio

quatio (10) substituendo pro f ipsius valorem $-mc:n$ hanc speciem induit (13) $Xdy^{n}:y^{m}dx^{n} = \frac{a}{x} + \frac{cddy}{dxdy} - \frac{mcdy}{nydx}$. Ergo liquet primo, quod cum binæ æquationes (9) & (11) sint respective integrales binarum æquationum (12) & (13) quantitates y, & dy valorem diversum in binis postremis æque ac in binis primis sortiuntur (ex hypothesi quod in unaquaque ipsarum concipiantur æquales x, & dx simulque c non æquetur $-b$) & consequenter quod y, dy, ddy multum differre debent in æquationibus (12) & (13) quando c non æquatur $-b$. Liquet secundo æquationes (12), & (13) esse respective easdem cum æquationibus (6) & (7), unde sequitur quod cum illæ congruentiam nequaquam servent nisi in casu quo $c = -b$, neque istæ eandem congruentiam extra casum $c = -b$ servabunt. Liquet tertio ab argumento Bernoulliano nihil aliud evinci quam c æquati $-b$ cum c æquatur $-b$, id quod parergis omissis significat nihil probari. Atque hic D. B. documento meo uti oportebat, quod contra me pag. 312 frustra retorquet videlicet „che l' influsso della costante assunta è va„levole a produrre vari fenomeni nel Mondo intelligibile

In una parte più, e meno altrove.

Quod si ipse contendat ex impotentia integrandi æquationem (1) absque assumtione alicujus differentialis constantis, atque ex generatione diversarum curvarum prodeuntium ab eadem æquatione hac vel alia methodo integrata quoties dy, dx, vel alia quantitas pro non fluente sumitur, *demonstrativa indicia* haberi, quibus constet ad æquationem (1) perveniri non posse sine præcedenti determinatione differentialis constantis; hanc ego a doctis, & partium studia declinantibus lectoribus æquitatem imploro, ut id ipsum illi non ante concedant, quam debitas probationes in medium produxerit, quas si forte repetat *a sola inductione*, id est ab exemplis variarum, notarumque curvarum, atque ab earum æquationibus, quæ bis prius differentientur, rursumque integrentur, advertant eruditi ratiocinia hujusmodi omnino invalida esse ad litem hanc dirimendam, quippe ipsis geometricæ probationis vim tribuere perinde esset, ac *generalem conclusionem manca inductione fulcire*. Inductioni

L 2 vitiosæ

vitiosæ (ut alibi notavi) originem debet etiam illa propositio, quam D. B. pag. 305 secundæ dissertationis condecorat specioso titulo *Axiomatis nobilissimi*. Ego in art. 5 Diarii 31 ejusdem imbecillitatem ostendi argumentis, quæ minime refellit Adversarius, cum tantummodo conetur propositionem eandem clarius enunciare, eo tamen infelici exitu, quem cuique ostendet collatio hujus mei schediasmatis, atque articuli 5 Diarii 31 cum binis censuris Bernoullianis. Idcirco hac super re verbis parcam, dummodo mihi liceat breviter iterare primo quod binæ æquationes differentio-differentiales concipi possunt *F*, & *H* ejus naturæ, ut aliqui termini reperiantur in æquatione *F* diversi ab aliquibus terminis æquationis *H*, & nihilominus æquatio *H* æquipolleat æquationi *F* vi differentialis constantis assumptæ ab Analysta *ante* vel *postquam* pervenerit ad æquationem *H*, quia eadem differentialis constans ubi differentietur producit æquationem cujus secundum membrum nullum est, atque hæc nova æquatio aptata æquationi *H* eandem transformat in æquationem *F*. Secundo quod in isto casu æquatio *G* quæ integralis est æquationis *F* repræsentat curvam, in cujus, ut ita dicam, visceribus utraque æquatio *F* & *H* continetur. Tertio quod ex his præmissis sequitur æquationem *G* non modo integralem esse æquationis *F*, verum etiam æquationis *H* æquipollentis æquationi *F*. Quare si æquatio *G* absque ullius constantis assumtione differentiata producit æquationem *F* non autem æquationem *H*; inde inferre non licet æquationem *G* integralem non esse æquationis *H*, aut ipsam æquationem *H* ejus naturæ esse ut ad ipsam pervenire non detur absque assumptione alicujus differentialis constantis. Id quod unice colligitur est, ad integrandam æquationem *H* ope æquationis *G* requiri assumtionem alicujus differentialis constantis vel *antequam* Analysta ad æquationem *H* perveniat, vel *posteaquam* perveniret ad eandem. Hisce ad meam defensionem productis supervacaneum reputo in cæteris ubi D. B. nihil solidi mihi objicit diutius immorari, atque idcirco gradum facio ad fidem promissi Problematis liberandam.

PRO-

PROBLEMA.

In ſubjecta æquatione (14) *literæ b, c, f, g, n exprimunt quemvis numerum integrum, vel fractum, poſitivum, vel negativum comprehenſo etiam zero. X, & P majuſculæ ſignificant quantitates quomodolibet datas per x, conſtantesque finitas, & ipſum zerum; at Y, & Q denotant quantitates quomodolibet datas per y, & conſtantes, ipſumque zerum; demum litera* $\mathcal{E}$ *repræſentat quantitatem quomodolibet compoſitam ex variabilibus, & conſtantibus. Invenire ſuppoſitionem differentialis conſtantis*, quæ æquationem (14) integrabilem reddit. (14) $XYdxdy^n : dx^n = Pdx + \frac{bddx}{dx} + \frac{cddy}{dy} + Qdy + \frac{gd\mathcal{E}}{\mathcal{E}}$.

Solutio prima

Ponatur $adz : z = Pdx$, & $fdb : b = Qdy$ (a, & f ſignificant quemvis numerum integrum, vel fractum, poſitivum vel negativum, ipſumque etiam zerum ubi nulla fuerit P vel Q) dabunturque z, & b ſaltem tranſcendenter prima per x, ſecunda per y, quia integrando obtinebitur (15) $a\,l.\,z = S.\,Pdx + M$, (16) $f\,l.\,b = S.\,Qdy + N$. ($l.$ eſt characteriſtica logarithmorum, M, & N indicant conſtantes arbitrarias cum ſuo ſigno). His poſitis æquatio (14) mutabitur in ſequentem (17) $XYdx\,dy^n : dx^n = \frac{adz}{z} + \frac{bddx}{dx} + \frac{cddy}{dy} + \frac{fdb}{b} + \frac{gd\mathcal{E}}{\mathcal{E}}$. Valor majuſculæ C expreſſus in infra ſcripta æquatione (18) eſto differentialis conſtans quæſita ubi θ denotat exponentem arbitrarium, t, u, e, i ſignificant exponentes incognitos, & majuſcula A indicat quantitatem quomodocunque datam per x & conſtantes, & conſequenter etiam per z (18) $C = dx^t dy^u Y^\theta b^e A \mathcal{E}^i$. Concipiatur nunc hæc æquatio, in qua r eſt numerus incognitus (19) $\frac{dV}{V} = \frac{ardz}{z} + \frac{brddx}{dx} + \frac{crddy}{dy} + \frac{frdb}{b} + \frac{grd\mathcal{E}}{\mathcal{E}}$. Multiplicetur æquatio (17) per hanc quantitatem $rz^p dx^n dy^{-n} Y^{-1} A^q$, in qua p, & q repræſentant exponentes adhuc incognitos, ac ponendo in eadem æquatione (17) $dV : V$ pro ſuo valore, illa hanc formam ſubibit (20) $rXz^p A^q$

 $dx = z$

$dx = z^p dx^n dy^{-n} \Upsilon^{-1} A^q dV:V$, cujus æquationis secundum membrum ut integrabile appareat concipiatur (21) $V^k = z^p dx^n dy^{-n} \Upsilon^{-1} A^q$: (k est exponens incognitus) & substituendo V^k loco sui valoris in æquatione (20) obtinebitur $rXz^p A^q dx = V^{k-1} dV$, atque integrando $rS.Xz^p A^q + B = \frac{1}{k} V^k$. (B est constans arbitraria cum suo signo) hinc restituendo pro V^k ipsius valorem supra expressum apparebit (22) $r\int . Xz^p A^q dx + B = \frac{1}{k} z^p dx^n dy^{-n} \Upsilon^{-1} A^q$. Supereſt nunc detegendus valor literarum r, k, p, q ad hanc æquationem integralem pertinentium, ipsarumque t, u, e, i, quæ locum habent in supposita constanti (18). Ad hoc consequendum integretur æquatio (19) atque orietur $l.V = l.z^{ar} + l.dx^{br} + l.dy^{cr} + l.h^{fr} + l.\mho^{gr} + s\,l.C$. Logarithmus constantis C multiplicatus per numerum incognitum s est quantitas constans, quam huic æquationi integrali mihi addere libet, ex qua rejectis logarithmis deducitur $V = z^{ar} dx^{br} dy^{cr} h^{fr} \mho^{gr} C^s$, atque elevando utrumque hujus æquationis membrum ad dignitatem k, simulque ponendo pro C ipsius valorem consequemur (23) $V^k = z^{ark}, dx^{brk+stk}, dy^{crk+suk}, h^{frk+sek}, \mho^{grk+isk}, \Upsilon^{\theta sk}, A^{sk}$. æquando mox hunc valorem ipsius V^k alteri, qui apparet in æquatione (21) id est æquando utriusque exponentes respectivos; infertur primo nullos esse exponentes ipsarum h, & $\mho$, adeoque detegitur (24) $e = -fr:s$, (25) $i = -gr:s$, (26) $k = p:ar$, (27) $k = n:(br+st)$, (28) $k = -n:(cr+su)$, (29) $k = -1:s\theta$, (30) $k = q:s$. Quare ex comparatione æquationum (29), & (30) resultat (31) $q = -1:\theta$, ex comparatione æquationum (26), & (29) (32) $p = -ar:s\theta$, ex comparatione æquationum (27), & (29) (33) $t = (-ns\theta - br):s$, ex comparatione æquationum (28), & (29) (34) $u = (ns\theta - cr):s$, tandemque valores ipsarum e, i, k, g, p, t, u desumpti ab æquationibus (24) (25) (29) (31) (32) (33) (34) ac substituti in æquatione (22), & in constanti (18) Problema resolvunt. *Q. E. J.* Notandum literas r, & s indeterminatas remanere, sed r nullam esse non debere, s vero nullam esse non posse nisi in casu, quo æquatio (14) integrabilis fuerit sine assumtione alicujus differentialis constantis.

Solu-

Solutio secunda.

Multiplicetur primum membrum æquationis (17) per $\frac{dy}{dy}$, mutabiturque in sequentem (35) $XYdydx^{1-n}:dy^{1-n} = \frac{fdh}{h} + \frac{cddy}{dy} + \frac{bddx}{dx} + \frac{adz}{dz} + \frac{gd\&}{\&}$ hinc ratiocinio simillimo ei, quo in præcedenti solutione usi sumus, quodque idcirco iterare non est opus, constabit quod concipiendo $e = -ar:s$; $i = -gr:s$; $k = -1:s\theta$; $q = -1:\theta$; $p = -fr:s\theta$; $t = (ns\theta - s\theta - cr):s$; $u = (s\theta - ns\theta - br):s$, & faciendo constantem infra scriptum valorem majusculæ G (ubi E repræsentat quantitatem quomodolibet datam per y, & constantes, & consequenter etiam per h) (36) $G = dy^t dx^u X^\theta z^e E \&^i$, integrale æquationis (35) id est æquationis (14) erit ut sequitur (37) $rS.Yh^p E^q dy + B = \frac{1}{k} h^p dy^{1-n} dx^{n-1} X^{-1} E^q$. Q. E. D.

Cor. 1. Ad dignoscendum quibus in casibus æquatio (14) integrabilis sit absque assumtione ullius differentialis constantis; fiat in constanti (18) atque in æquatione (23) $A = 1$, itemque θ, t, u, e, i omnes æquales zero, comparatio quippe æquationis (23) hoc pacto modificatæ cum æquatione (21) deteget $Y = h^{-frk}$; $k = n:br = -n:cr = p:ar$, atque ex his valoribus ipsius k deducetur $c = -b$; $Y = h^{-fn:b}$; $p = na:b$. Hinc liquet quod si in æquatione (14) habeatur $Y = h^{-fn:b}$; $c = -b$; & $g = 0$ integrale ejusdem æquationis obtinebitur absque assumtione ullius quantitatis constantis eritque æquatio (22) dummodo substituantur pro A, p, k ipsarum valores in hoc Corollario expressi; litera X juxta hanc methodum suam universalitatem retinente.

Cor. 2. Similiter concipiendo in constanti (36) $E = 1$, omnesque θ, t, u, e, i æquales zero, atque adhibendo analysin conformem Corollario præcedenti, constabit æquationem (35) & consequenter æquationem (14), quæ eadem est integrari absque constantis assumtione quando habeatur $X = z^{a(n-1):c}$; $b = -c$, & $g = 0$; integrale vero esse æquationem (37) dummodo fiat $k = (1-n):cr$; $p = f(1-n):c$; $E = 1$; litera Y hic suam generalitatem retinente.

Cor. 3. Quare quoties in æquatione (14) habetur $X = z^{a(n-1):c}$; $Y = h^{-fn:b}$; $b = -c$, & $g = 0$ bina Corollaria præcedentia, binæ-

binæque æquationes (22) (37) binas formulas fubminiftrant ad integrandam eandem æquationem (14) absque affumtione ullius differentialis conftantis.

Cor. 4. Si in æquatione (14) b, c, g, n fuerint eodem tempore æquales zero, annihilentur hæ ipfæ literæ in æquatione (17), tum fupponatur conftans (18) æqualis unitati, eritque etiam $A = 1$; atque obfervetur in hifce fuppofitionibus ab æquatione (21) exhiberi $V^k = z^p Y^{-1}$ ab æquatione autem (23) refultare $V^k = z^{ark} b^{frk}$ ex comparatione vero binarum expreffionum ipfius V^k prodit $k = p : ar$; $Y = b^{-frk} = b^{-pf:a}$, ac ponendo valores ipfarum K, Y, A, n in æquatione (22) dignofcitur quod (fuppofitis binis æquationibus (15) & (16), in quibus faltem tranfcendenter continentur valores ipfarum z, & b) æquatio fequens $Xdx : b^{pf:a} = Pdx + Qdy$ habet pro fua integrali hanc aliam $\int \cdot Xz^p dx + B = \frac{a}{p} z^p b^{pf:a}$.

Cor. 5. Si in æquatione (17) fupponatur $z = x$; $b = y$; $Y = y^{-m}$; $g = 0$, atque infuper in conftanti (18) concipiatur $i = 0$; $A = x^{\varphi - a}$; $\theta = -\omega : n$ (φ, & ω repræfentant exponentes arbitrarios, & φ poteft effe etiam zerus) r autem, atque s fiant ambæ æquales unitati; hi valores ipfarum θ, r, & s fubrogati in æquationibus (24) (33) (34) (29) (31) (32) manifeftant $e = -f$; $t = \omega - b$; $u = -\omega - c$; $k = n : \omega$; $q = n : \omega$; $p = na : \omega$. Hinc valores ipfarum $Y, b, t, u, e, \theta, A, i$ pofiti in conftanti (18) ac valores ipfarum r, z, A, K, Y, p, q fubftituti in æquatione (22) pariunt formulas mei Theorematis vulgati in art. XI Diarii 27 Literatorum Italiæ, ubi vocantur t, u, k quantitates quæ hic refpective appellantur φ, ω, B.

Schol. 1. Non erit inutile advertere quod ubi Pdx, vel Qdy refolvi poffunt in differentiales quantitatum logarithmicarum per quantitates conftantes multiplicatarum, valor ipfius z in æquatione (15), vel ipfius b in æquatione (16) dabitur per x, vel per y ope æquationis algebraicæ, vel exponentialis.

Exemplum æquationis algebraicæ.

Efto $Qdy = e^3 dy : (y^3 - eey)$; fecundum hujus æquationis membrum, in quo e fignificat quantitatem conftantem in fequen-

quentes differentiales logarithmicas resolubile est $\frac{1}{2} edy : (y+e)$; $+\frac{1}{2} (\pm edy) : (\pm y \mp e)$; $-edy : y$ ita ut habeatur $\int . Q dy = \frac{1}{2} l.(y+e) + \frac{1}{2} l.(\pm y \mp e) - l.y$: collocando autem hunc ipsius $\int . Q dy$ valorem in æquatione (16), facto in eadem $N = l.F$, sublatisque per notas methodos logarithmis, æquatio (16) in hanc aliam abit $bf = \frac{eF}{y} (\pm yy \mp ee)^{1:2}$ ubi F est quantitas constans cum suo signo.

Schol. 2. Considerando æquationes (14) & (17) perinde ac si nullam involverent relationem ad æquationem (35); apparebit, quod tam in prædictis æquationibus (14) & (17) quam in constanti (18) atque in integrali (22) pro $dx^{\pm n}$, & dx^{r} substitui potest respective $dw^{\pm n}$, & dw^{r} dummodo pro $\frac{ddx}{dx}$ subrogetur $\frac{ddw}{dw}$ in æquationibus (14), & (17). Eadem valent respectu $dy^{\pm n}$, & dy^{n}, pro quibus licet substituere $d\Delta^{\pm n}$, & $d\Delta^{n}$ dummodo in æquationibus (14) & (17) pro $\frac{ddy}{dy}$ ponatur $\frac{dd\Delta}{d\Delta}$.

Exemplum.

Una ex formulis solventibus Problema directum circa radium circuli osculatoris absque suppositione ullius differentialis constantis est ista $e = xdxdw^2 : (adydxdw + xdwddy - xdyddw)$ ubi e radium evolutæ significat, dw in hoc exemplo indicat elementum curvæ, a vero unitatem exprimit quando applicatæ x discedunt ab eodem puncto fixo, & zerum indicat ubi applicatæ sint ad axem normales. Hæc omnia inferuntur ex prima formularum radii evolutæ a celebri Varignonio demonstratarum in Monumentis Academiæ Regiæ Scientiarum ad an. 1701, & 1706, ubi ille vocat y, dy, ddy dx, ds quantitates quas ego respective appello x, dx, ddx, dy, dw. Jam vero multiplicando hanc formulam per $(adydxdw + xdwddy - xdyddw) : e$, atque inde resultantem quantitatem per $xdydw$ dividendo, hæc alia invenitur (38) $\frac{dxdw}{edy} = \frac{adx}{x} - \frac{ddw}{dw} + \frac{ddy}{dy}$ quæ est æquatio in-

serviens solutioni Problematis inversi circa radium circuli osculatoris, supponendo radium ε quomodolibet datum per x, & constantes: ad eam autem integrandam adverto ipsam revocari ad æquationem (17) atque ad casum Corollarii primi concipiendo $Y = 1 = y^o$; $X = \frac{1}{\varepsilon}$; $n = -1$; $dx^n = dw^n = dw^{-1}$; $ddx : dx = ddw : dw$; $b = -1$; $c = -b = 1$; $z = x$; $f = o$. Quapropter integrale æquationis (38) est æquatio (22) dummodo valores quantitatum Y, X, n, dx^n, b, c, z in ipsam, atque in formulas, quibus relatio cum ipsa est invehantur, faciendo $E = 1$; $p = a$; $k = 1 : r$; ita ut substituendo $(dx^2 + dy^2)^{1:2}$ pro dw in eadem æquatione (22) uti dictum est modificata, illamque debita cautela tractando obtineatur $dy = dx \left(\int \frac{x^o dx}{\varepsilon} + B\right) : \left[x^{2o} - \left(\int \frac{x^o dx}{\varepsilon} + B\right)^{1:2}\right]$ brevitatis studio ulteriora persequi non vacat. Addam tantummodo Corollarium, quod cum nostra controversia cognationem habet.

Cor. 6. Supponendo quemadmodum in Corollario 5 quod in æquatione (17) sit $z = x$; $b = y$; $Y = y^{-m}$; $g = o$, & primo concipiendo $ddy = o$ poterit ab æquatione (17) subtrahi $cddy : dy$ inque ipsa coefficiens ipsius $ddy : dy$ reddi æqualis $c - c = o$: habebitur præterea constans (18) æqualis ipsi dy^u, hoc est nulli evadent omnes exponentes ejusdem constantis præter u; at A æquabitur unitati, atque idcirco erit $Y \theta b^e \left(= y^{-m\theta - \frac{fr}{s}}\right) = y^o$, unde oritur $f = -ms\theta : r$. Atqui concipiendo $t = o$ in æquatione (33) resultabit $s\theta = -br : n$; ergo hunc valorem ipsius $s\theta$ ponendo in inventa expressione quantitatis f, & in æquationibus (29) (32) (34) detegetur $f = mb : n$; $k = n : br$; $p = na : b$; atque $u = -r(b + c - c) : s = -br : s$. In æquatione (34) generaliter considerata repræsentat litera c coefficientem ipsius $ddy : dy$, quæ quantitas in casu nostro est $c - c$, & propterea in præsenti valore ipsius u ponitur $c - c$ pro c. Secundo supponendo $ddx = o$ poterit subtrahi $bddx : dx$ ab æquatione (17) ubi coefficiens ipsius $ddx : dx$ æquabitur $b - b = o$. Erit etiam constans (18) æqualis dx^r, nempe nulli evadent omnes ejusdem constantis indices præ-

ter

ter t, resultabitque ut supra $f = -ms\theta : r$ ac ponendo $u = o$ in æquatione (34) resultabit $s\theta = cr : n$, quæ expressio ejusdem $s\theta$ substituta in valore ipsius f nuper invento, atque in æquationibus (29) (32) (33) deteget $f = -mc : n$; $k = -n : cr$; $p = -na : c$; $t = -r(b - b + c) : s = -cr : s$. In æquatione (33) generaliter considerata ponitur litera b pro coefficiente ipsius $ddx : dx$, scilicet in casu nostro pro b − b, atque hac de causa $b - b$ subrogatur pro b in peculiari valore ipsius t.

Schol. 3. Nota quod ubi in primo casu ipsius dy constantis habetur $b = o$, & $n = o$, fieri potest ut valor ipsius u non sit nullus non subtrahendo $cddy : dy$ ab æquatione (17) at in isto casu $b : n = o : o$ nihil detegit, atque ideo in formulis primi puncti hujus Corollarii pro $b : n$ substituenda est quantitas $f : m$, eo quod hæc fractio æquetur $-s\theta : r = b : n$. Similiter ubi in secundo casu ipsius dx constantis nullæ sunt c, & n, fieri potest ut valor ipsius t non sit nullus non subtrahendo $bddx : dx$ ab æquatione (17), sed quia in hoc casu habetur $-c : n = -o : o$, in formulis secundi puncti hujus Corollarii pro $-c : n$ ponenda est quantitas $f : m$, eo quod fractio hujusmodi æquetur $-s\theta : r = -c : n$.

Schol. 4. Resumendo nunc sextum Corollarium, & inde ratiocinium eruendo simile ei, quo superius ad trutinam revocavi D. B. argumentum, palam fiet etiam in hac generaliori methodo a supposita *demonstrqtione nova, & directa* nihil concludi.

Joh. Christoph Sturms, Math. & Phys. P. P. O. in Acad. Altorffina, Vorstellung von der lügenhaften Stern-Wahrsagerey rc.

hoc est,

JO. CHRISTOPHORI STURMII DEMONstratio vanitatis astrologiæ divinatricis, cura GEORGII RICHARDI STURMII, filii natu minimi, cum præfatione M. BONIF. HENR. EHRENBERGER'S, Math. & Methaphys. in Gymnasio Casimiriano P. P. O.

Coburgi, sumtibus Pauli Güntheri Pfotenhaueri, 1722, 8.
Plag. $9\frac{1}{2}$.

ETsi videri possit, libellum hunc posthumum *Sturmianum* eundem esse cum Prælectione prima ab *Algæwero* inter ceteras ejusdem Prælectiones nuper edita, de quo libro alibi dicemus, conferenti tamen patebit, utrumque esse diversum. Cum enim in illa prælectione de omni astrologia agatur, in hoc libello nonnisi de arte themata genethliaca erigendi tractatur, quam omni ratione destitutam, immo rationi adversam ut ostendat, omnem Autor lapidem movet.

THE ANSWER OF THE EARL OF NOTTINGHAM to Mr. WHISTONS Letter to him concerning the Eternity of the Son of God and of the holy Ghost.

id est,

RESPONSIO COMITIS A NOTTINGHAM ad WHISTONI Literas ipsi missas de Æternitate Filii Dei & Spiritus S.

Londini, apud Eduardum Valentinum, 1721, 8.
Plag. 12.

IN hoc scripto fatetur Ill. Autor, se quidem Theologicis rebus non ex professo incubuisse, eoque non esse mirum, si forte optimæ causæ defensoris imperitia sit præjudicio: interim tamen negari haud posse, quin in causa Dei æque ac in publica proditione quisque arma arripere aciemque instruere debeat & hinc sua quoque ausa non fore spernenda. Et patet sane ex totius materiæ tractatione, eum ab isto militiæ genere non alienum esse. Whistoni primo opiniones adducuntur ex ipsius epistola citata: *Filium nempe esse creaturam a Deo Patre, voluntate ipsius factam, cum id commodum duxisset scil. paulo ante creationem mundi, genitam vel natam ineffabili quodam modo: & Spiritum S. quoque creaturam esse per Filium factam. Lumen naturæ & sensum communem Athana-*

siana

stianæ doctrinæ adversari: *Testimonia pro ipsa* (si comparative agatur) *pauca esse & incerta, quæ contra ipsam sint & numero & gravitate abundare.*

Contra hæc opinionum portenta ita pugnat Autor, ut 1) ostendat, Filio Dei non posse adorationem præstari divinam, nisi Deus sit. Quod si excipiat adversarius: *non eum proprium directumque adorationis objectum esse*: respondet Autor, eo nullam suspicionem prolabi posse, siquidem adoratio Christi non tantum permittatur, sed & jubeatur, Ps. XCVII, 7, Hebr. I, 6, *Adorabunt eum omnes angeli Dei.* Unde & Whistonus ipse Epist. ad Londin. Episc. p. 9, 10 fateri cogatur, nonnullas Scripturæ doxologias ad Patrem & Filium simul: nonnullas ad Christum solum dirigi. 2) Res omnes creatas rursum extingui & destrui posse, quis autem illud de Filio Dei ausit dicere, eum destrui posse? 3) Whistoni allegata secum pugnare. Alio enim loco dici: *Filium ex substantia Patris oriundum*: alio asseri: *Eum factum quendam atque a Patre creatum Deum esse.* Jam vero Patris substantiam indubitato increatam esse, qui igitur Filius ex ista substantia oriundus creatus dici posset? 4) Whistonum haud negaturum: Christum verum, proprium & satisfactorium sacricificium pro peccatis hominum justitiæ Patris fuisse. Si vero sit creatura aliqua Christus, fix fieri posse, ut tantum valeat creaturæ passio, quantum Christi valuit, ad iram Dei placandam, & obtinendam plenariam peccatorum remissionem. 5) Ex Irenæo Whistonum ipsum probare, verba illa: *Faciamus hominem*, Filio & Spiritui S. a Deo dicta esse: jam si sit Filius creatura, & Spiritus S. Filii creatura, perversissime creaturas hasce ad creationis opus gloriosissimum & non nisi divina virtute peragendum consiliarios adhiberi. 6) Si Spiritus S. sit creatura Filii, qui posset ab ipso formari ulla ex parte is a quo ipse creatus sit? At vero expresse in sacris literis dici: *Spiritum S. obumbrasse Mariam*: & quod *vi ea natum sit, ex Spiritu S. esse*, Luc. I, 35, Matth. I, 20. Progreditur Autor & ostendit, quam periculosa sit hæc doctrina & quantum disper-

gat venenum. Primo enim Mahometismum non aliunde originem suam trahere quam ex Arii pestiferis opinionibus. Secundo per eandem Judæos in infidelitate sua blasphemiisque contra Christum confirmari. Tertio scepticos hujus seculi, qui omnem relevationem præfracte negent, mirum in modum quoque in erroribus suis roborari. Accingit se postea ad demonstrandum, quam illa testimonia, quæ Whistonus alleget, sint partim inepta ad id probandum, quod probare debent, partim mutila, partim contradictoria: ubi & ὡς ἐν παρόδῳ monet, Ante-Nicænos Patres, veræ fidei de Trinitate confessores, satis a Rev. Episcopo *Bullo*, & D. *Waterlando* in Vindiciis divinitatis Christi defensos esse: Whistonum quoque ipsum in sua epistola multoties sibi ipsi contradicere, dum Filium Dei *vere Deum, verum Deum* appellet: *divinam naturam, ipsam paternam dignitatem in eo esse: omnem eum potentiam Dei Patris possidere* affirmet, quæ omnia ejus sint generis, ut male *creaturæ* conveniant. Origenem quidem *factum Deum* eum appellare, sed propterea ab Epiphanio graviter notari: imo Pamphilum innocentiam Origenis in hoc fidei articulo urgere & in Apologia sua pro illo scripta luculenter declarare, quod Origenes de Trinitate non minus accurate ac postea Nicæna synodus aut Athanasius ipse senserit. Cumque Pamphilus longe propior ætati Origenis quam Epiphanius & martyr fuerit, longe etiam credibiliora esse, quæ iste proferat, quam quæ hic. Accedere & istud, quod Origenes jam suo tempore de corruptione scriptorum suorum conqueratur. Ostendit porro Autor alias contradictiones in Whistoni allegatis testimoniis, carpitque eundem, quod ex Euseb. demonstr. Ev. IV, 15, ubi Eusebius dicit: *Deum Verbum solum ex ips.* (scil. Patre) *genitum*, μετοχῇ τοῦ γεννήσαντος, reddiderit *per communicationem*, cum μετέχειν & κοινωνεῖν eosdem habeant significatus, & *communionem*, quod majus est, non vero *communicationem*, indicent. Eundem, quod male efferat Eusebii sensum in eodem loco, rursum carpit: quod & alibi facit. Testimonia ex Athenagora, Irenæo, Tertulliano a Whistono adducta Autor scrutatur, verumque eorum sensum excutit, quem Whistonus fœde torserat, cui & Tertulliani illud, quod in Hermogenem conjecerat, applicat: *A quibusdam verbis ansam, prout haeretici solent, arripit, planas & dilucidas res detorquendi.* Origenis veram sententiam tutatur contra ejusdem frivolas detorsiones, præcipue in loco, quem ex lib. contr. Cels. p. 238 adduxerat, & de Filio Dei interpretatus erat, quasi de *effluvio luminis æterni*, quod Origenes Platonizans stellis tribuerat: οἱ ἐν οὐρανῷ ἀστέρες ζῶα εἰσι λογικὰ καὶ σπουδαῖα καὶ ἐφωτίσθησαν τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως ὑπὸ τῆς σοφίας ἥτις ἐστιν ἀπαύγασμα φωτὸς ἀϊδίου. Si idem Origenes appellet eum *antiquissimam creaturam*, explicandam ejus opinionem per alia ipsius verba, ubi eum ἀγέννητον & *primogenitum* omnis creatæ naturæ dicat ex lib. contr. Cels. p. 287 L. 6. Fatetur quidem de *generatione Christi æterna*, eam comprehendi non posse, sed addit, angustum

no-

nostrum intellectum non esse mensuram, qua id quod infinitum est, metiamur: æternitatem Dei quoque esse incomprehensibilem, nec tamen propterea negandam. Cum Patres subinde durius hac de re loquantur, perutilem observationem adjicit Autor, eos fere omnes, cum de hoc venerabili mysterio dicendum sit in genere, illud reverenter agnoscere & divinitatem uniuscuiusque personæ S. S. Trinitatis verbis apertissimis declarare: ubi vero ad similia & comparationes descendant, tunc plerumque in labyrinthos & errorum varios nexus implicari, cum similitudines a finitis rebus petitæ infinitas res nunquam nisi imperfecte & obscure, interdum & falso, repræsentare soleant. Objicit & Whistono, Eusebium ab ipso citari, qui generationem Christi ἀΐδιον, æternam prædicet: & dicat, Filium *semper* ἄναρχον h.e. sine principio fuisse: *semper eum cum Patre & omni tempore antiquiorem fuisse: inde ab omnibus seculis principio & fine carentibus extitisse & cum Patre regnasse*; & Presbyteros Alexandrinos dixisse: *Deum ante æternitatem omnem ipsum genuisse.* Quæ quidem adeo clara sint de æternitate, ut ineptissime a Whistono pervertantur ad exprimendum tantummodo tempus quoddam ante mundi initium: ineptiora vero adhuc esse, quæ idem Whistonus prodat, *nonnullos istorum Patrum vitio educationis in istum quoque fatalem de æternitate Filii errorem inductos esse*; ex Eusebio manifestum facit, eum Filio tribuere *nomen tetragrammaton*, ejusque textum pluribus locis a vitiosa Whistoni traductione purgat. Maximopere vero invehitur in Whistonum, quod audeat impudentissime pronuntiare: *sacros scriptores nullibi intellectum nostrum obruere absoluta ejusmodi æternitate vel a parte ante* (ut ait) *vel a parte post, quam Scholastici commenti sint*: monstratque, si ne in Scripturis quidem plene & plane exprimatur *Æternitas a parte post*, jam immortalitatem omnem animarum pessum ire, nec aut gaudia cœli aut tormenta inferni æternum duratura: & si nulla alia afferatur ratio, quam quod intellectus nostri facultates ejusmodi æternitatis idea obruantur, illam *a parte post* haud dubie immerito ita culpari: multos enim impios adeo parum de morte cogitare, ut vel suspicari liceat, eos æternæ cujusdam durationis spe hac quoque in vita teneri: extitisse vero etiam veterum Philosophorum multos & hujus seculi atheos adhuc extare, qui terram semper duraturam sibi fingant, adeoque vel *Materiæ* æternitatem a *parte post* tribuant. Paganorum quoque adducit testimonia Autor, Plutarchi, Platonis &c. qui fere in Mosis sententiam de æternitate Dei pronuntiarint & Deum τὸ ἀεὶ ὂν h.e. qui semper sit, & in quem nec *ante*, nec *post*, nec *nunc*, (quæ particulæ durationem in tempore exprimant) cadat, definiverint. Verum sensum Græc. vocabulorum αἰώνιος, ἀΐδιος, συναΐδιος præclare evolvit, tueturque usitatum eorum significatum *veræ æternitatis* contra varias Whistoni ludificationes. Atque inde contra eundem loca Prov. VIII, 4, 22, Col. I, 15 aliaque p. 77, 89, 91 & passim accurate vindicat. Denique Ill. Autor divinitatem Christi ulterius probat 1) quod varia V. T. loca, quæ expresse de Deo loquan-

quantur, a doctis Judæis Verbo Dei ὑποστατικῷ applicentur, qualia sunt Deut. XXXIV, 4, 10, Exod. XIX, 3. XVII, 7, Gen. XXVIII, 20, 21, Jes. XLIII, 10. 2) Messiam, ut æternum Deum, prædici atque promitti, Gen. I, 26, ubi Eusebius H. E. p. 6 verba: *Faciamus hominem* Christo, Irenæus autem Filio & Spiritui S. simul arbitretur dici; Jes. XL, 9, LIV, 5, Exod. VI, 3. Jer. XXIII, 6 3) Judæos hanc de Messia suo concepisse opinionem, quod filius Dei, & sic æqualis Deo futurus esset: idque apparere ex S. Pontificis quæstione Matth. XXVI, 36: Esne tu *Christus Filius Dei?* Luc. XXII, 69, 70. ex quo etiam pateat judicium extremum Messiæ tanquam Filio Dei a Judæis assignatum; Joh. XIX, 17, Joh. V, 18, Joh. X, 30, 33, Joh. I, 45, ubi Nathanael eum, postquam pro Messia agnovit, Filium Dei statim salutat; Joh. XI, 27, ubi Martha inquit: *Tu Christus Filius Dei es, qui in mundum venire debuit*; Matth. XVI, 16. Si locus Joh. VII, 27 objiciatur: *Cum Messias venerit, nemo sciet unde sit*, de generatione hoc ejus æterna tanquam *Filii Dei* accipi debere, Jes. LIII, 8, Act. VIII, 3, tanquam Messiam enim ut hominem compariturum eum & ex semine David oriturum, compertum satis fuisse, Act. VIII, 42 & Matth. XXII, 42. conf. Joh. XII, 34, Ps. CX, 4. 4) Scripturam N. T. expresse Salvatorem nostrum Deum sensu excellentissimo & summo appellare, Matth. I, 23, Jes. VII, 14, Immanuel, Luc. II, 11, Christum Dominum, Matth. III, 16, 17, XVII, 5, Joh. IV, 26, IX, 35, VIII, 12, Lumen mundi, eo sensu quo Deus ita appelletur, 1 Joh. I, 5, Joh. VI, 38, 33, Joh. XVI, 28, 29, 30, VIII, 24, 28, 58, conf. Exod. III, 14, Deut. XXXII, 39, &c. Col. I, 19, Joh. I, 14, 2 Pet. III, 12. Phil. II, 6, ubi optime notatur ab Autore, si forma Dei tantum per similitudinem quandam explicari debeat, formam quoque servi non verum hominem, sed tantum similitudinem quandam & apparentiam significaturam, quod sit absurdum; Rom. I, 20, 1 Cor. VIII, 6, Rom. XI, 36, Col. II, 9, Rom. IX, 5, quo loco inepte pro τῶ ὁ ὢν, quod est in textu, & secundum ordinem cohærentiamque aliter fluere haud potest, τὸ ἴσω a nonnullis Trinitatis hostibus substitui monet; 1 Joh. I, 5 cum Joh. I, 9 & VIII, 12, 1 Tim. II, 15, Apoc. XVII, 14, XIX, 20, Act. XX, 28, Ebr. XIII, 8. Fides quoque in Christum, adoratio Christi, preces ad Christum &c. divinitatem ejus recte demonstrare probantur.

Errata:

In Actis 1721 pag. 271 lin. 5 pro *algebraicum* leg. *algebraicarum.* Ibid. lin 7 a fine pro *aliquo* lege *obliquo.* In Actis 1718 pag. 459 lin. 11. 12, 13, 14. Hic quædam verba a Typotheta omissa pervertunt sensum: Ubi enim legitur, *Constat, corpus hoc motum in circulo horizontali, cujus radius = 2a, habiturum vim centrifugam æqualem illi, quam voco normalem corporis projecti, quæ reperitur faciendo* &c. inter voces *æqualem* & *illi* restituentur omissæ hæ *vi sui ponderis & comparandam;* legatur itaque hunc in modum, *Constat, corpus hoc motum in circulo horizontali, cujus radius = 2a, habiturum vim centrifugam æqualem vi sui ponderis & comparandam illi, quam voco normalem corporis projecti, quæ reperitur faciendo* &c.

ACTORUM
ERUDITORUM,
Quæ Lipsiæ publicantur,
SUPPLEMENTA.
Tom. VIII Sect. III.

CLEMENTIS UNDECIMI PONTIFICIS Maximi Orationes Consistoriales.

Romæ, apud Jo. Mariam Salvioni, superiorum permissu, 1722, f. Alph. 3 pl. 8.

SPlendidum opus allegamus, quod ad typos, chartas, & ornamenta æri incisa attinet, splendidius, si Autorem intuearis, Pontificem Maximum, quem, post juventutem in litteris tritam, post ætatem adultam in usu rerum, & negotiorum ecclesiasticorum administratione exactam, fata nondum senem in Pontificio fastigio collocarunt, & in eo ultra vicennium inusitata felicitate commorari siverunt, quam provinciam temporibus sane dubiis & ancipitibus quam multa virtute & gravitate administraverit, res ab ipso gestæ satis loquuntur. Nostrum est inspicere quid dixerit, postquam ejus ex fratre nepotis, Annibalis S. Mariæ in Cosmedin Diaconi Cardinalis *Albani*, Romanæ Ecclesiæ Camerarii, beneficio ea nunc verba legere est, typis excusa, quæ disertissimus Papa per omne sui Pontificatus tempus in Secretis Consistoriis ad Venerabiles Fratres fecit. Continet hoc Orationum Consistorialium Volumen, ut Cardinalis Albani in Præfatione, qua opus Innocentio XIII dedicat, verba repetamus, *sinceram genuinamque Prædecessoris Imaginem*; qua in re, si forte fallitur Nepos, si Patruus eam aliquando aliter expressit, quam fuit; jucundum tamen est noscere, qualis tan-

tus Pontifex videri, qualis haberi maluerit. Eloquentiam, pu-
ritatem, in dicendo dignitatem, gravitatem Pontificiam, &
quidquid ad decus & majestatem tanti Oratoris pertinet, ubique
elucere, nec poterit negari ab hoste. Sed meretur Pontifex, ut
ipsum paulo curiosius, & in iis etiam, quæ ex Sectæ suæ placitis
concionatur, patienter audiamus.

p. 1. Orationum sunt quatuor & nonaginta. I Cardinalium
1700. 15 Collegio de sua in Pontificem electione gratias agit. II Obitum
Dec. Caroli II Hispaniarum Regis Catholici commemorat, gravissi-
p. 3. mum sane casum, ex quo orta sunt atrocia illa bella, quæ Pontifi-
1701. 21 cem per omnem reliquam ætatem curis exercuerunt. III Con-
Febr. queritur, *Fridericum Marchionem Brandenburgensem nomen &*
p. 6. *insignia Regis Prussiæ, profano prorsus ac forte inaudito hactenus*
1701. 18 *apud Christianos more, omni Ecclesiæ Dei autoritate contemta,*
April. *nec sine gravi antiqui juris, quod in ea provincia sacro & milita-*
ri Theutonicorum ordini competit, violatione, sibi publice arro-
p. 20. *gasse.* V Obitum Jacobi II Magnæ Britanniæ Regis significat,
1701. 3 laudes prosequitur. VII De Religionis Christianæ in Sinarum
Octob. & Indiarum Regnis statu, & de Carolo Thoma Maillardo Tour-
p. 16. nonio, Visitatore Apostolico cum potestate Legati a latere,
1701. 5 quem Alexandrinum Patriacham creat, eo ablegando verba fa-
Dec. cit. X Iram divinam, cujus argumentum erat urbs proxima
p. 23. nocte ingenti terræ motu concussa, precibus placandam Cardi-
1702. 15 nalibus indicit. XI Quassata iterum vehementius urbe, cum
Jan. ipse sacris operaretur, *ut in memoria æterna sit dies, qua cogi-*
p. 25. *tantem Dominum dissipare murum filiæ Sion impavida precum*
19 Febr. *humilitate placarunt, singulis annis in festo purificationis Beatissi-*
mæ Virginis Mariæ, absoluto Sacro, quod ea die in Pontificia Cap-
pella de more peragitur, hymnum Te Deum laudamus perpetuo de-
cantari, ipsiusque festi pervigilium in ejusdem Deiparæ obsequi-
um cum jejunio, dilectis Filiis Senatu Populoque Romano id
ipsum quam enixe expetentibus, perpetuo itidem in Alma Urbe
p. 29. *sua servari vult ac præcipit.* XIII *Nuncio de obitu cla. me.*
1705. 18 *Leopoldi Romanorum Regis in Imperatorem electi allato, iisdem*
Maji. *plane verbis utitur, quibus Beatus olim Ambrosius suam in Theo-*
dosii Imperatoris funere exorsus est laudationem: Hoc nobis, *in-*
quit

quit ille, hoc nobis motus terrarum graves minabantur, quod clementissimus Imperator excessurus esset e terris *Eam Christianæ Reipublicæ jacturam nuper nutante solo naturam ipsam præsensisse ait.* XVII Cardinales, ut pacis obtinendæ causa, Do- p. 39.
minum precibus adeant, emendatioreque vita propitium reddant 1706. 6
cohortatur, iis verbis, quæ Pontificiam gravitatem prorsus præ se Dec.
ferunt. *Agite*, inquit, *Venerabiles Fratres, opportuno hoc atque acceptabili Dominici Adventus tempore, qui est multæ misericordiæ omnibus invocantibus se, sine intermissione obsecrate*, ut auferens bella usque ad finem terræ, arcum conterat, & confringat arma & scuta comburat igni; *in oratione, in lacrymis, in jejuniis atque eleemosynis scindite corda vestra atque estote cœlestis iræ atque divinæ ultionis placamina. In omnibus, ut Apostolus admonet, & Vos, miserante Domino, facere consuevistis, præbete vos ipsos exemplum bonorum operum; sublimemque ac præclarum locum, quem in Catholica Ecclesia obtinetis, eximiarum virtutum splendore illustrare pergite. Enixe vobis potissimum commendamus, ut vigilem domesticorum vestrorum curam habeatis, quorum aliquando vitiis ipsa dominorum virtus obnubilatur. Illos proinde ita regite atque instruite, ut in omnibus suis actibus nil, nisi grave, moderatum, ac religione plenum præ se ferant; ab iis porro, quos ex illis in sortem Domini vocatos esse contigerit, exacte adeo ac fideliter Sanctionem illam, quam pro veteri Clericalis habitus disciplina instauranda, ac abusibus, qui hac in re deplorandum in modum irrepserunt, tollendis propediem evulgari curabimus, observari studete;* ut per decentiam habitus extrinseci, *(Concilii Tridentini verbis loquimur)* morum honestatem intrinsecam ostendant, aliisque exemplo esse possint, sicut decet Ministros Mysteriorum Dei. *Splendor Vester facit, Venerabiles Fratres, ut peccare sine summo Reipublicæ detrimento ac periculo non possitis. Ab iis quippe, quibus plus datum est, plus etiam requiretur.* Vos estis lux mundi & civitas super montem p.45.
posita: *in quos ex universa Ecclesia Populi, tanquam in Speculum, oculos suos conjiciunt; necesse ergo est, ut ex Vobis habeant,* 1707. 8 Jun.
quod imitentur. XIX Narrat, quomodo auctoritati sedis Pon- 58.
tificiæ in causa electionis Monasteriensis satisfactum sit. XXIII 1709. 19
Significat Cardinalibus, Franciscum Mariam Mediceum purpu- Jan.

ram ſponte poſiturum, quod quibus ritibus fieri ſoleat, ibidem traditur. Nos id per Procuratorem Vincentium Amadorium de Manieris Signaturæ Juſtitiæ Votantem factum, literis tamen Cardinalis ſeſe abdicantis & Pontifici & Purpuratorum Patrum collegio ſimul oblatis, & poſt ceſſionem Cardinalatus admiſſam, Pontifici Galerum Cardinalitium ſuper Pollubrum argenteum a Procuratore oblatum, a Cerimoniarum Magiſtro receptum, notamus.

p. 71. 1709. 14 Octob. XXVII Se Carolum Imperatoris fratrem pro Rege Hiſpaniarum Catholico agniturum, indicat, ſed ad normam Clementinæ in Concilio Viennenſi editæ, *qua cautum fuit, quod ſi quem ſummus Pontifex ſub titulo cujuslibet dignitatis ex certa ſcientia, verbo, conſtitutione vel litteris nominet, honoret, ſeu quovis alio modo tractet, per hoc in dignitate illa ipſum approbare non intelligatur, aut quicquam ei tribuere novi juris.*

p. 76. 1710. 7 Maji. XXX Eccleſiis Polonicis Antiſtites ſe daturos pollicetur, & docet, quam diligenter Annibal Albanus Regem urſerit, *ut conſilium ineat adjungendi quamprimum Principi ejus nato pios ac probos Viros, qui illum orthodoxæ religionis præceptis ac ritibus imbuant.*

p. 81. 1710. 19 Maji. XXXI Nunciat purpurato Collegio, *dilectum filium, Nobilem Virum Antonium Ulricum Ducem Brunſuicenſem & Luneburgenſem, inclytæ ſuæ ſtirpis longe omnium Principem & Caput, magno non tam annorum, quam ſingularium animi dotium numero ſpectabilem ſenem, ob illuſtria Regiarum affinitatum decora præclarum, ob excelſæ ac non vulgariter eruditæ mentis ornamenta præſtantem, nullo præcipitis conſilii incitamento commotum, nulla ingenii levitate ſive inconſtantia impulſum, nulla temporalis ſui commodi illecebra illectum: poſt diuturnam complurium annorum deliberationem, poſt prævifam ingruentium ſibi diſcriminum ac moleſtiarum graviſſimum cumulum, ſola agnitæ veritatis ratione excitatum, ſola ſupernæ gratiæ illuſtratione perfuſum, ſolo demum animæ ſuæ ſalutis deſiderio incenſum, Lutheranæ hæreſe in qua natus & educatus fuerat, erroribus ejuratis, Catholicam religionem ac fidem amplexum fuiſſe.*

p. 129. 1712. 5. Octob. XLVIII Franciſcum Ludovicum ex Comitibus Palatinis Rheni Epiſcopum electum Wormatienſem, Adminiſtratorem Eccleſiæ Uratislavienſis nec non Theutonicæ militiæ Magnum Magiſtrum, Coadjutorem

cop-

constituit Archiepiscopo Moguntino, sed qua lege, intelligere operæ est pretium. *Curavimus per eum*, inquit Clemens, *qui Archiepiscopo Moguntino dandus erit Coadjutor, literas ad nos scribi, quibus postquam ad sui favorem factus fuerit locus successioni in regimine Ecclesiæ Moguntinæ, omnis honoris ac reverentiæ significationes nostris & Apostolicæ sedis nunciis sive ordinariis sive extraordinariis quandocunque & ubicunque juxta antiquum morem se exhibiturum & delaturum esse spondeat, tam expressis ac disertis verbis, ut omni prorsus ambiguitate sublata, nihil jam ejusmodi in re nobis desiderandum supersit. Indicabunt profecto hæ literæ, quid etiam ab aliis, quos Ecclesiis pari Electoralis S. R. I. Principatus prærogativa gaudentibus de cætero præfici continget, similiter præstari debeat. Nec alias de illius tam diu petita deputatione in Coadjutorem Archiepiscopi Moguntini agi permisimus, nisi prius accepto ejus responso, quo ea omnia, quæ tum in Pactionibus* (Altranstadensibus) *tum in Recessu* (Religionis A. 1705 in Palatinatu edito) *præfatis Apostolica censura judicii confiximus, ita se habiturum esse aperte declararet, perinde ac si nunquam emanassent, ac insuper se enixe curaturum esse sponderet, ut illa in Wormatiensi ac Vratislaviensi respective diœcesibus sibi commissis omni prorsus effectu de cetero carerent.* Quinquagesimæ orationis loco narrantur, quæ in Consistorio secreto 28 Aprilis 1713 habito gesta sunt. Ea nempe die Samuel Capasulis, Patriarcha Alexandrinus ritus Græci, a Cosma quodam Episcopo istam Ægypti sedem ambiente oppressus fere, & post magnam pecuniæ vim, jus suum tuendi causa in avidissimos Turcarum magistratus erogatam atque effusam, valde obæratus, per Joannem Josephum Mazet, ordinis fratrum Minorum S. Francisci de observantia nuncupatorum Professorem & in Terra S. Missionarium, fidem Græcam solenniter ejuravit, ubi & literæ Capasulis, & ejurationis formula, & quæ Clemens XI in tam splendida Panegyri locutus est, præ ceteris legi merentur. LI Idem Pontifex ecclesiæ Tornacensi, cessante iterum Indulto Christianissimis Regibus a Clemente IX concesso, Episcopum dat Joannem Ernestum ex Comitibus a Lowenstein. LIV Marchioni de Prié, Oratori Cæsareo, literas Caroli Imperatoris

p. 139.

p. 157. 1713. 22 Maji.

p. 165. toris, ut inscriptio habet, *Beatissimo in Christo Patri Domino*
A. 1714. *Clementi XI, divina providentia sanctæ Romanæ ac Universalis*
16 Februar. *Ecclesiæ summo Pontifici, Domino Reverendissimo*, scriptas, offerenti, & *omnem observantiam & filialis amoris affectum* spondenti respondet.
p. 171. LVI Antonii Ulrici Ducis Brunsuicensis & Lu-
A. 1714. næburgensis obitum Cardinalibus nuntiat, & ejus animæ refrige-
7 Maji. rium publicis Exequiis in Ecclesia Collegii de Propaganda fide comparari mandat.
p. 180. LX Pontifex suam de Badensi pace dicit
A. 1715. sententiam, & uti lætatur, in tertio ac decimo illius pacis capiti-
21 Januar. bus Riswicensem firmari, Electores Bavarum & imprimis Coloniensem in integrum restitui, huic etiam Hildesiensis Episcopatus possessionem promitti, & articulo 27 caveri, *ut in locis Belgii, quæ a Rege Christianissimo Imperatori Electo ceduntur, omnia, quæ Religionem Catholicam concernunt, immutata custodiantur*; ita dolet, Pacem Westphalicam, non semel ab Apostolica sede damnatam & reprobatam, fundamenti loco poni, Ducem Hannoveranum pro Electore, Marchionem Brandenburgensem pro Rege haberi, articulo 25 caveri, *ut nihil ratione fructuum aut proventuum* (etiam ex bonis Ecclesiasticis) *perceptorum & tempore præteriti belli usque ad diem publicationis tractatus Radstadiensis cessorum petere possint*, denique de Siciliæ utriusque regno, *absque ulla Pontificii assensus præservatio-*
p. 201. *ne*, constitui. LXVI Obitum Christianissimi Regis Ludovici
A. 1715. XIV iis verbis nunciat, ut facile cuilibet constare possit, ea ex
23 Sept. intimo Pontificiæ caritatis sensu esse profecta.
p. 243. LXXX *Ex clarissima domo Saxonica Principem Regis filium, Cardinalis et-*
A. 1717. *iam de Saxonia Germanum fratrem natu majorem, ejusque ex*
11 Octobr. *altero fratre nepotem ad agnitionem veritatis adductos*, ait, ubi simul *Cardinalis Albani*, sui & Nepotis & ea tempestate *in Germania Legati, rogatu Ecclesiam in civitate Lipsiæ ad usum Catholicorum in illa degentium apertam*, magnam vero in Serenissimo Principe Ecclesiæ suæ accessionem, *Bononiæ in manibus Joannis Baptistæ Salerni, Societatis Jesu Presbyteri, coram Laurentio S. R. E. Cardinali Casono tum Bononiæ suo & Apostolicæ Sedis Legato, ac uno ex Cardinalibus in tota republica Christiana contra hæreticam pravitatem generalibus Inquisitoribus,*

ab

ab eadem ſede ſpecialiter Deputatis, die XXVII Novembris anni MDCCXII factam narrat. LXXXV Ambigi monet Pontifex, p. 258.
an Conſtitutione Pauli IV, qua ſancitur, *Decanatum Collegii* A. 1719.
Cardinalium non niſi ad Epiſcopum Cardinalem antiquiorem 26 April.
in Romana Curia præſentem, aut ex cauſa publica abſentem, atque extra eandem curiam per Romanum Pontificem deſtinatum, devenire poſſe; an, inquam, illa Conſtitutione *comprehenderentur, an potius excluderentur Cardinales promotione antiquiores, qui incidente ejusdem Decanatus vacatione ab eadem quidem Curia abſuerint, ſed apud illas Metropolitanas ſeu Cathedrales Eccleſias reſederint, quibus eos una cum aliqua ex iis Cathedralibus Eccleſiis, quæ ipſis Cardinalibus antiquioribus pro ſuis titulis ſeu dominationibus aſſignari ſolent, præeſſe contigerit*, quæ lis equidem tunc ſpontanea juris ſui, quod habere videbatur, remiſſione a Cardinale Urſino ſopita eſt, Decanatu in Aſtallium Cardinalem collato. LXXXVI Mediobarbum, p. 261.
Viſitatorem Apoſtolicum cum poteſtate Legati a latere per Luſi- A. 1719.
taniam, ad Sinas proficiſci jubet, hoc autem iter per Luſitaniam, 28 Sept.
non ex neceſſitate quadam, ſed liberrimo ſuo juſſu a Legato ſuſcipi, multis verbis monet atque inculcat. XCIV, quæ ultima p. 289.
eſt, docet, litem de Decanatu exortam eſſe veterem, aliamque A. 1721.
novam Cardinales Tanarium inter & Judicem, illum antiquio- 3 Maji.
rem Epiſcopum, juniorem Cardinalem; hunc juniorem Epiſcopum, antiquiorem Cardinalem, & quid in veteri lite a ſeptem Prælatis decretum ſit, prælegi curat.

Attigimus potiora, quæ ad nos propius attinere videbantur, ea fide, quam res ipſa exigit, ea verecundia, ut ſperamus, quam illis, qui dixit, & de quibus dictum eſt, debemus, & ipſis plerumque Pontificis verbis, in eorum maxime gratiam, qui ipſum librum manibus verſare non poterunt. Cui dabitur integrum perlegere, ille id cum voluptate faciet & multa alia ad interiorem Hierarchiæ Pontificiæ cognitionem pertinentia diſcet. Gratias debemus Cardinali Albano, qui poſthuma in Patruum pietate incenſus, liberali ſimul in omnes beneficio, quemcunque Latinæ linguæ non expertem in ſecretius Pontificis Conſiſtorium admiſit: num omnes dederit Clementinas, num

pror-

prorſus tales, uti ab Oratore recitata ſunt, non definimus. Dubitare facit p. 91, ubi exempla ſciſſa habent nonnulla, quæ in iterato expreſſis non leguntur. Noſtrum eſt, pro diligenti opera, quam huic libro navavimus, doctos viros de hac re monere; vulgare ea, quæ Romæ vulgari, quamvis minus caute, voluerunt, religioni nobis ducimus.

ANNALES TYPOGRAPHICI AB ANNO MD ad annum MDXXXVI continuati. Opera MICH. MAITTAIRE, A.M.

Tomi ſecundi Pars prior & poſterior.

Hagæ Comitum, apud Fratres Vaillant & Nic. Prevoſt, 1722, 4. Alph. 4 plag. 18.

SI primus horum Annalium Tomus, cujus in noſtris Actis A. 1719 facta eſt mentio, ſuo jure meruit, ut a peritis rerum æſtimatoribus vehementer probaretur, fatendum profecto eſt, hunc alterum Tomum, ſive rerum pertractatarum varietatem ac jucunditatem, ſive accuratam nobiliſſimi Autoris diligentiam conſideres, nihilo minori laude atque applauſu dignum eſſe. XXXVI annorum tempus complectitur, ſcilicet a ſeculi ſexti decimi initio ad obitum magni Eraſmi, cujus vita complures libri paginas implevit, ob frequentes neceſſariasque, quæ ipſi per totum ætatis ſtadium cum eruditis variorum locorum Typographis interceſſerunt, conſuetudines. Quamvis enim, cum prius Volumen quinquaginta circiter annorum ſpatium comprehendat, eundum huic quoque numerum deſtinaviſſet doctiſſimus Maittaire, atque adeo Catalogos ſuos ad medium usque ſeculi tempus continuare decreviſſet; tamen ſentiens, chartarum molem jam plus, quam a principio inſtituerat, intumuiſſe, ac lectori longius forſan (ut ipſe ſubveretur) iſtius materiæ tædium faſtidienti, ſibique ex crambe hac cocta ac recocta pæne nauſeanti, aliquod reſpirandi ſpatium daturus, continuit calamum, voluitque, hunc ſecundum ſuarum lucubrationum

Tomum

Tomum intra tempus, de quo diximus, consistere. Divisit eum in partes duas, quarum altera res typographicas annorum XX, altera annorum XVI persequitur. In utraque doctissimorum istius ætatis virorum, rerumque ad illos pertinentium, frequens occurrit mentio. Ea enim tunc erant plerique Typographi eruditione, ut sua non solum edendis doctorum hominum operibus commodarent prela, sed ab iisdem etiam in familiaritatem consuetudinemque ultro reciperentur. Quo factum est, ut illorum historiam contexens Cl. Autor etiam horum ex magna parte vitas describere cogeretur. Frequenter, quas ad se invicem de literariis rebus dederunt eruditi, litteræ fuerunt admiscendæ; mutuumque istud commercium his Annalibus multam & elegantiorum rerum intulit farraginem, quæ omitti sine operis ipsius detrimento haudquaquam potuit. Quod ad insertos librorum Catalogos pertinet, non vult expectari Noster perfectum omnium, qui ubique ab omnibus excusi prodierunt, Codicum Indicem: in quo absolvendo opere scriptorem (si quis reperiri possit, cui cunctas & publicas & privatas Bibliothecas in toto terrarum orbe dispersas attentissime evolvere licuisset,) tempus, charta, patientia, necessario deficerent. *Novi, eruditis causam fore conquerendi*, inquit, *multas imo & præcipuas notabilesque a me editiones fuisse prætermissas: sed hanc materiam exhauriendi, vix ullarum, pro dignitate aliquatenus ornandi, non mearum est virium. Necessariam harum rerum cognitionem mihi non permisit ignobilis meæ vitæ obscuritas, nulla in exteris (quod semper percupivi & adhuc percupio) regionibus peregrinandi occasio, & non satis liber & frequens Bibliothecarum insigniorum aditus.* Quemadmodum vero spem sibi facit certissimam, inventum iri a Lectore post annum quingentesimum supra millesimum Typographos, quorum gratia hoc alterum Annalium Volumen non minus quam prius gratum fuerit: ita multos, præsertim in Anglia, editionum vetustissimarum seculi XV nimia admiratione captos esse, ingenue atque libere fatetur. *Ex quo*, ait, *antiquariæ illæ editionum merces requiri ubique, & Sosiis merere æra cœperunt, tanta transit mare huc ad nos advecta earum seges, adeo*

nullus vel intimus non penetratur angulus, nullæ non perreptantur tabernæ, plateæ, gymnasia, latebræ, tot in lucem protrahuntur hactenus incognita volumina, pleráque vermiculorum dentes passa, cariosa, interlinearibus glossis oblitterata, sola vetustate spectabilia; tot, inquam, quotidie confluunt, ut, absque pretio esset, (quod, cum & ratione & fide majus nec modum nec fines certos norit, emptores non nisi marsupiis bene nummatis onustos admittit,) metuendi foret causa, ne rursus evilescerent, & ad antiquum pretium recidentes ad pauperiorum etiam Scholasticorum forulos pervenirent. Non autem id ago, ut antiquitatem impotens oblatrem, meque opinioni receptæ, magistelli instar ineptientis, opponam, ac honorem vetustatis autoritati debitum elevem. Contendo nihilominus, his ut & aliis rebus, pretii plus nimio statui posse; ideoque id intra quosdam limites esse coercendum, nec arbitrio quorundam, qui nil aliud quam lucrum spectant, Bibliopolarum permittendum. Hæc nobilissimus Maittaire; cujus diligentiamne magis collaudes, an suspicias eruditionem, an denique ames modestiam & candorem, difficile est judicare. De cetero præterire non possumus, quin paucis verbis mentionem faciamus epistolæ Jo. Tolandi ad Hug. Wrotteslejum, quam huic alteri suorum Annalium Tomo præmisit clar. Autor. Agitur ibi de prima Typographiæ inventione, eademque negatur ad Europæos pervenisse a Sinis, quippe cum horum imprimendi ratio, ut antiquissima, ita a nostra prorsus aliena, & Cholcographiæ quam Typographiæ similior sit. Perquam vero probabile existimatur, primam ideam, quæ inventori Typographiæ sese obtulit, e Cicerone haustam esse. Locus, qui huc spectat, reperitur lib. II cap. 20 de Nat. Deorum, ubi Balbus Stoicus contra Vellejum Epicureum sequentibus argumentatur verbis: Hic ego non mirer, esse quemquam, qui sibi persuadeat, corpora quædam solida atque individua vi & gravitate ferri; mundumque effici ornatissimum & pulcherrimum ex eorum concursione fortuita? Hoc qui existimet fieri potuisse, non intelligo cur non idem putet, si *innumerabiles unius & viginti formæ litterarum (vel aureæ vel quales libet)* aliquo conjiciantur, posse ex his in terram excussis Annales Ennii, ut deinceps legi possint,

possint, effici: quod nescio anne in uno quidem versu possit tantum valere fortuna. Ipsa denique locutio, *imprimendi litteras* apud Tullium occurrit lib. I de Divin. cap. 13. Sed minime timendum est cum Celeb. Petro Lescaloperio, ne ex hujusmodi locis adolescentes sibi persuadeant, cognitam fuisse Romanis typographiam: cum inde solummodo concludendum sit, quod, si hujus inventi suggestio ab ullo antiquorum manaverit, ea Ciceroni imprimis tribuenda videatur.

REMARKS UPON NAZARENUS &c.

id est,

ANIMADVERSIONES IN NAZARENUM, in quibus falsitas Evangelii Muhammedici & recensionis, qua TOLANDUS Muhammedanorum de Christiana religione opiniones exhibuit, ostenditur; Autore THOMA MANGEY, LL. D. Rect. ad S. Nicol. in Guilford. & Capell. Episc. Londini.

Londini, apud Guil. & Joan. Innys, 1719, 8.
Plag. 17 & dimid.

TAntum abest, ut ea, quæ Cel. Tolandus, de cujus Nazareno diximus Supplem. Tom. VII Sect. 7, occasione novi sui Evangelii, Muhammedici quidem, cum orbe erudito communicavit, amicam quandam animorum consensionem restituerint, ut potius nova dissensionum semina sparserint ubique, Virosque eruditos inter ipsos cives ejus contra illum excitaverint. Producimus jam in aciem contra illum Cl. Mangejum, qui priorem epistolam Tolandi de Evangelio Muhammedico & Muhammedanorum de Christianismo & primæva Christianismi facie judiciis in Animadversionibus capp. XV exhibitis examini subjecit. Ea vero, quæ in alteram epistolam de MSto Hybernico quatuor Evangeliorum animadverti possent, exspectare jussit eruditos a Cl. Wanlejo in observationibus in MStum Hybernicum. Praef. p. 3. Inscripserat Tolandus libellum suum *Nazarenus*, quod primi & genuini Christianismi sectatores semet ipsos hoc nomine insigniverint. Hac in re vero falli Tolandum æque ac Epi-

 phanium

p. 6, 7. phanium Mangejus, Cap II evincit ostendens, Christianos nunnunquam semetipsos hoc nomine appellasse, sed hoc ipsis nomen æque ac Galilæorum a Judæis in contumeliam datum esse, cum prius fratres, discipuli, & si Chrysostomo fides, οἱ τῆς ὁδοῦ
9. viri viæ dicerentur. Quod si vero sectæ suæ nomine frontem libelli sui exornare Tolandus voluisset, porro observat Mangejus, non Nazareni, sed Nazaræi nomen inscribendum fuisse, cum illud civem urbis Nazareth, hoc vero ab aliis separatum, & Deo sanctificatum notet. Hoc vero nomen hæreticos ceremonias legales fidei Christianæ adjungentes, ut peculiaris sanctitatis titulum affectarent, sibi arrogasse credit. Dixerat Tolandus præfat. Nazareni sui p. 2, testimoniis omni exceptione majoribus a se demonstratum esse, priscos scriptores Ecclesiasticos Evangelium quoddam Barnabæ vindicare. Opponitur illi silentium
p. 12. 13. omnium veterum patrum, sola autoritate relicta, quæ illi ex decreto Papæ Gelasii sec. V, si vera fabula, enato, veteribus ante sec. IX non allegato, & manifestæ νοθείας propter scripta
14. ipso decreto recentiora allegata suspecto, vindicari posset. Ipse vero Mangejus fabulam de Evangelio, cujus Autor sit Barnabas, ex eo ortam, ingeniose suspicatur, quod Theodorus, Nicephorus, & Sigebertus referant, reliquias Barnabæ in Insula Cypro repertas; simulque Evangelium Matthæi a Barnaba descriptum pectori ejus superimpositum, inventum narrent, quod cum a Barnaba descriptum dicatur, eodem modo alios, ut Ludov. Vivem not. in Aug. de C. D. in errorem inducere potuit, ut Barnabam Autorem alicujus Evangelii crediderint. Autoritate Ev-
16. angelio Barnabæ conciliata, Cap. IV eandem translationi Italicæ Evangelii Muhammedici a se inventæ vindicare sategerat Tolandus. Poterat vero illum ab hac opinione avertere totum argumentum Evangelii, in divinitatem, mortem & resurrectionem Christi, nec non θεοπνευστίαν Pauli injurium, præterea vero ad-
18. versum prorsus doctrinæ epistolæ Barnabæ, quæ extat. Verum epistolam hanc, quæ in Græco adhuc extat, testimoniis Tertulliani, Origenis, & Hieronymi comprobatam, quæque tot loca totidem verbis, quibus ea citat Clemens Alexandrinus, exhibet, spuriam esse vult Tolandus, ut Evangelio antea prorsus in-

inaudito autoritatem conciliet, cujus tamen ſola aliqua trans-
latio barbara in linguam recentiorem, quæ annos trecentos vix
ſupergrediatur, extet, in qua tandem portiunculam invenerit,
ab ipſo tamen ne quidem verbis Evangelii exhibitam, ſed paral-
lelam ſententiæ a MSSto quodam Barocciano allegatæ. Cap. V p. 24.
negat Mangejus contra Tolandum, Chriſtianos in eo conſentire,
quod quinque ſint inſtituta divinitus orbi revelata, probatque
teſtimoniis Irenæi, & Methodii, quod ipſi quatuor, ſub Noacho,
Abrahamo, Moſe & Chriſto recenſeant, Muhammedanis lon-
ge aliter horum inſtitutorum Autores recenſentibus. Porro o- 28.
ſtendit Mangejus, quod Turcæ Evangelio, licet illud cœlitus
quidem ad Jeſum miſſum credant, nec autoritatem tribuant, nec
teſtimonia ex illo producant, nec ut librum ſacrum legant,
multo minus quatuor Evangelia præ aliis libris recipiant. Oſten-
dit etiam, quod nullum Evangelium Barnabæ Turcæ adſcribant,
cum ſolum Jeſum ejus Autorem credant. Oſtendit, Tolandum 29. 30.
in eo quoque falli, quod ſibi quidem perſuadere videatur ea,
quæ Muhammedani de Chriſto habent, ex exemplaribus Evan-
geliorum, quæ a noſtris diverſa fuerint, depromta fuiſſe, cum
& ſententiæ & phraſes oſtendant, eſſe illa ex noſtris, prout a
Neſtorianis, aliisque in Arabia hæreticis expoſita fuere. Ea, quæ
Tolandus hiſtoriæ de Sergio Monacho opponit, non contra
rem, ſed contra nomen Sergii a recentioribus adinventi diſputa- 35.
ri notat. Cap. VI Genealogiam Chriſti apud Matthæum contra
Tolandi ſuſpicionem autoritate antiquiſſimorum codd. & ver-
ſionum, teſtimonio Africani apud Euſeb. confeſſione denique
Cerinthi, & Carpocratis, hæreticorum ſec. I ad hanc Matthæi
Genealogiam provocantium, defendit. Neque vero ex eo, quod
hæc genealogia in Evangelio Nazaræorum, & MSSto Hibernico
non extet, eidem ſuſpicionem moveri poſſe oſtendit, cum Ev-
angelium Nazaræorum non ſit Matthæi Evangelium, MSStum
vero Hybernicum ſingulare, nec tantæ antiquitatis, contra codd.
conſenſionem nihil evincere poſſit. Idem notat, Muhamme-
danos Evangelium noſtrum Joh. XVI in voce παράκλητος ma-
le corruptionis arguere, cum vox ab ipſis ſubſtituta περίκλυτος
nec Scripturæ vox ſit, nec ſenſum vocis Arabicæ Muhammed

exprimat. Hac occasione integritatem Scripturæ tum Vet. tum N. T. vindicat Mangejus: negat, dari variantes lectiones, quæ ipsam religionis nostræ doctrinam corrumpant. Siquidem cor-
p. 38. ruptioni librorum N. T. obstitit exemplarium a primo statim scriptionis tempore in omnes terræ partes dispersio, publica ejusdem in Ecclesia lectio, studium denique hæreticorum hanc ma-
40. culam orthodoxis, si potuissent, adspergendi. Integritatis contra indicia sunt doctrinarum consensio, & frequens earundem in variis locis repetitio; mutatio si qua facta esset, in illis locis facta esset, quæ vel ad rationem vel ad affectus accommodanda magis videri poterant, quod tamen factum non est. Quædam vero lectionum varietas singulari Dei providentia non omnino impedita est, cum ejusdem doctrinæ alibi facta repetitio genuinum sensum satis nos edocere possit. De Christianismo Muhammedico dum agit Cap. VII Mangejus, concedit, Tolandum
49. hic quidem ea commemorare, quæ in sectatores Alcorani com-
50. petant, observat tamen, Socinismum hoc nomine abs eo egregie commendari potuisse. Provocat ea propter ad epistolam quandam Socinianorum A. 1682 ad Imperatoris Maroccani nuntium exaratam, a Leslæo in controvers. Socin. exhibitam,
46. qua, si genuina epistola est, Sociniani Turcas pugnæ pro veritate socios dixerint. Ipse vero docet, Muhammedismum
44. complecti partim reliquias superstitionis Arabum, partim opiniones hæreticorum in Arabia maxime errores suos disseminantium. Hi vero in eo potissimum consenserant, ut divinitatem Christi impugnarent, hinc & eædem Muhammedis blasphemiæ: Christum servum similem aliis servis, nec sua virtute miracula fecisse, nec Deum filium habere: hinc ille Christianos divinitatis Christi & trinitatis confessores damnat, alios vero qui Christi nempe divinitatem negant, Cap. V Alcorani absolvit. Ex quo patet, tantum abesse, ut nomen Christianismi ulla ratione Muhammedismo vindicari possit, ut potius sententiarum, quæ fundamentalibus fidei nostræ capitibus opponuntur, farrago Mumammedismus dicendus sit. Porro Nazaræorum seu Ebio-
56. nitarum res Cap. VIII excutitur. Negatur contra Tolandum, Ebionitas quasi אביונים a paupertate dictos, ostenditur veterum

torum testimoniis allegatis, extitisse Ebionem Hæresiarcham, neque illud Origenem & Eusebium negasse, etsi hoc nomine ad vocem Hebraicam, quæ paupertaten notat, alludi crediderint. Hæc vero allusio etiam non satis commoda judicatur, quod non sit ex lingua Syriaca tum vernacula petita, nec evangelicam paupertatem significet. Observatur de his Ebionitis, quod non p. 57. 58.
tantum in Paulum Apostolum, sed etiam in Redemtorem nostrum J. C. quam maxime fuerint injurii, dum divinitatem ejus omnes negaverint, etsi quidam ex illis nativitatem ejus miraculosam ex Maria virgine concesserint: notatur etiam, quod reliquos libros Canonicos fastidiverint, Evangelium quoddam Matthæi Hebraicum se sequi prætexentes, quod tamen a nostro Matthæi Evangelio diversum esse ostenditur. Adstruitur con- 54.
tra Tolandum, quod Nazaræi & Ebionitæ non modo Christianis ex Judæis, sed & ex gentibus conversis jugum legis Mosaicæ tanquam ad salutem necessariæ imponere tentaverint. Quod dum contra Tolandum evincit Mangejus, provocat partim ad defectum testimoniorum ex veteribus, quæ Tolando faveant, partim ad contrarium testimonium Augustini. Denique 59.
quod Ebionitæ & Nazaræi non fuerint, quos primævos Christianos dicere debebat Tolandus, ex eo demonstratur, quod post excidium Hierosolymæ, testibus Epiphanio, Eusebio in chronico, chronico Alexandrino & Theodoreto demum exorti fuerint. Cap. IX de abolitione successiva legis Mosaicæ agitur. Conveniebat quidem praxis Apostolorum & Ebionitarum, in lege Mosaica observanda, si ad externam speciem attendas, causæ & fundamenta vero multum discrepabant. Apostoli legem Mosai- 61.
cam tanquam ceremoniam ἀδιάφορον suis temporibus tolerabant: Ebionitæ contra eandem tanquam rem ad salutem necessariam inculcabant. Scilicet lex Mosaica per gradus ad tantum fastigium elevata erat, per gradus eadem abolenda erat. Quare Christus quidem, etsi exemplo suo ad legem Mosis se componeret, eidem tamen sua præcepta (instar novorum præceptorum a Mangejo habita) quæ Mosaica non obscure abolerent, addebat. Tollebat ciborum distinctionem, redarguebat 64.
praxin divortiorum Judæis receptam, legem denique & Prophetas

phetas usque ad tempora Johannis, i. e. initia Evangelii de regno cœlorum valere, expresse docebat, etsi nec discipuli hæc satis intelligerent, nec ipse praxes Mosaicas suo tempore tolleret.
p. 65. Factum hoc existimat Mangejus, tum, ne uno impetu Judaicæ religioni addictos opprimeret, tum, ne Christum sequentes in illam opinionem adduceret, ac si vetus Testamentum, nec Deo dignum, nec aliquis ejus apud Christianos usus sit. Discipuli ergo Christi per gradus eo denique pervenerunt, ut legem Ju-
67. daicam abolerent. Petrus occasione sic ferente visione cœlesti monitus Evangelium gentibus annunciandum esse didicit, idem in Concilio Apostolico, quod Christianorum quorundam Pharisaicorum superbia excitaverat, una cum reliquis Apostolis legem ceremonialem respectu gentium, & Judæorum jugum intolerabile dixit. Ex hoc tempore Apostolorum sententia fuit, observationem legis Judaicæ, si gentes spectes, vitium habere: si Judæos spectes, ἀδιάφορον & superfluam ceremoniam esse. Contra vero Ebionitæ & Nazaræi in præjudicium efficaciæ satisfactionis Christi necessitatem hujus legis ad salutem inculcabant. Facile ex his judicare licet de diversa praxi Pauli Apostoli
68. in circumcidendo. Circumcidebat ille Timotheum ex συγκαταβάσει, qua infirmis favebat, ut ostenderet, non peccari, si quis circumcideretur: nolebat idem Titum circumcidere, cum tanquam medium ad salutem necessarium circumcisio a falsis
69. fratribus urgeretur. Petrum a Paulo reprehensum esse propter vitæ conversationem fatetur Mangejus, contra vero nullam propterea labem præconio ejus aspergi defendit. Qua occasione
70. Tolandum etiam reprehendit, quod Augustinum quidem Nazaræis favere, aliis persuadere tentaverit, cum idem diserte adserat, illum, qui ceremonias Judæorum observaverit, sive ex Judæis, sive ex gentibus sit, in barathrum diaboli devolutum iri.
71. Denique destructio urbis Hierosolymæ, & expulsio Judæorum ab Hadriano facta, Episcopos Hierosolymæ, qui fuerant ex circumcisione, discrimen Judæorum & Gentium, totam denique legem ceremonialem sustulit, ita, ut qui ab illo tempore legem ceremonialem Evangelio jungerent, Nazaræi hæretici, quorum
77 sqq. causam Nazarenus egit, dicerentur. Cap. X primæva Christianismi

nisini delineatio exhibetur. Negat Mangejus contra Tolandum, Deum intendisse, ut conversi ex Judæis legi Mosaicæ obstringerentur, & contrarium ex Rom. III, 20, Hebr. VIII, 7, Gal. III, & inprimis ex cap. V, 1 ostendit. Observat ad locum posteriorem sermonem Apostolo esse non de conversis ex gentibus, quippe qui nunquam ante jugo servitutis Mosaicæ colla supposuerint, sed de conversis ex Judæis, quos nolit iterum jugo servitutis subjectos. Probat idem ex re ipsa, quod alias duriorem cultum Ju- p. 79.
dæis ad Christum conversis, quam conversis ex gentibus præscripsisse Deus videatur, quodque Judæi & gentes in unum cor- 81.
pus coaluisse, dici non possint, si diversis institutis perpetuo scinderentur. Ne vero aliquid in Paulo offendat Tolandum, sin- 75.
gulare opus divinæ providentiæ in eo agnoscit Mangejus, quod hunc vel maxime testem fidei Christianæ elegerit, qui quod antea hostis fuerat, minime poterat esse suspectus. Porro vero 83.
ejusdem cum Petro & universo Apostolorum collegio consensum ostendit provocans ad egregium Petri 2 epist. c. III, 15 judicium, & Clementis, Ignatii & Polycarpi de Paulo testimonia, iis, quæ ex epistola quadam Petri ad Jacobum ab Ebionitis ficta allegavit Tolandus, longe anteponenda. Cap. XI pergit Mangejus ex ipsa lege Mosaica abolitionem hujus legis adstruere. Ostendit multa præcepta Mosaicæ legis data fuisse populo Israelitico, ut a cultu gentium idololatrico abduceretur. Sic boum ovi- 86.
umque sacrificia, ea propter quod ab Ægyptiis religiose colerentur, imperata Maimonides docet. Ex hoc vero infert Mangejus, eandem horum præceptorum necessitatem nostro tempore non esse, cum jam non idem sit seductionis ad idololatriam periculum, ingenio quippe humano variis artibus & scientiis cultui spirituali magis accommodato. Sic & lex ceremonialis ea parte, 88.
qua typos rerum futurarum exhibere debuit, rebus ipsis exhibitis exspirabit. Liberatio insignior per redemtionem Jesu Christi, 89.
cujus & recentior memoria, vix locum reliquit memoriæ liberationis ex Ægypto festo Paschatos alias celebratæ: quin & recentius beneficium evangelii dati festo Pentecostes memoria recolere conveniebat magis, quam legis in Sina datæ. Quapropter & ve- 91.
teribus Judæis visum fuit, novum fœdus a Prophetis promissum novam legem esse per Messiam promulgandam. Nec obstat,
 quod

quod lex Mosis dicatur duratura לעלם. Vox enim עולם
p. 92. non tempus sine omni fine, sed durationem, qualem res permit-
tit, stylo Scripturæ significat. Sabbathum Christianorum non
93. constitutioni legis Judaicæ, sed autoritati primitivæ Ecclesiæ, ad
exemplum Judaicæ, hunc diem eligentis, deberi statuitur.
De lege Mosaica, quæ usuras vetat, observatur, illam Judæos
tantum in terra Canaan obligasse, quod incolæ Judææ nullum
ex commerciis cum aliis gentibus fructum pecuniæ mutuo acce-
ptæ capere possent. Statuerat Tolandus, esum sanguinis Act. XV
illis tantum Christianis, qui in societate civili cum Judæis vi-
105. vant, propter *συγκατάβασιν* cum Judæis conversis interdictum
esse. Hanc vero sententiam Tolandi Mangejus Cap. XII incon-
gruam dicit ex ea potissimum ratione, quod nec restrictio ad lo-
97 sqq. ca a Judæis inhabitata in textu reperiatur, nec conveniat, præ-
ceptum de sanguine ad certa loca restringere, cum præceptum de
idololatria & fornicatione ita restringi non possit. Ipse contra
cum Tertulliano, Cypriano & aliis de abstinentia a cæde huma-
na hæc exponit. Rationem, cur decreto quodam Apostolico
hujus generis abstinentia prohibita fuerit, ex eo petit, quod gen-
tes homicidia in ludis gladiatorum, ex more infantes exponendi,
parvi fecerint, quodque recens conversi moribus prioribus mul-
101. tum adsueti fuerint, ut absonum non fuerit, decreto Apostolico
illos abstrahere, illo præsertim tempore, quo epistolæ Aposto-
licæ nondum extabant. Præceptum vero de suffocato ingenio li-
102. brariorum, quorum oscitantia *τοῦ πνικτοῦ* irrepserit, textui illa-
tum esse, sibi quidem persuadet. Praxin primitivæ ecclesiæ, qua
a sanguine abstinebant, in qua plus justo tenaciores erant, non
tam ex decreto Apostolico, quam ex præcepto Noachico priscis
Christianis receptam fuisse, credit. At vero nec præceptum No-
achicum eo trahi potuisse, judicat. Hoc enim esum membri ani-
malis vivi prohibebat, ut homines esui carnis, qui gratum man-
suetumque edentium animum proderet, assuescerent, cum contra
præceptum de sanguine prorsus non comedendo Judæis datum
fuerit, ut ab idololatria vicinarum gentium, quæ victimarum
109. sanguinem dæmonum pabulum esse credebant, avocarentur.
Cap. XIII loca quædam Scripturæ contra Tolandum vindican-
tur. Legem non tantum respectu gentium, sed Judæorum ma-
xime

xime Pædagogum ad Christum dici, observatur: opera, per p. 111.
quæ Jacobus fidem declarari velit, non legis ceremonialis, sed moralis opera notare, demonstratur. Cap. XIV Tolandum reprehendit Mangejus, quod legis Mosaicæ abolitionem, odiumque Christianorum veterum Judæos a fide Christiana absterruisse dixerit, cum constet, sua acerbitate in Christianum nomen ab ipsa fide alienatos Judæos fuisse. Hujus rei testimonia, oppressiones Christianorum, calumnias nomini Christiano adspersas, imprecationes, quas inter preces suas contra Christianos Judæi evomant, allegat; contra vero primos Christianos in gratiam Judæorum, & legem Mosaicam usque ad destructionem Hierosolymæ servasse, & eorundem Sabbathum, & tempus Paschatos mul- 121.
to etiam post retinuisse observat. Provocat ad edicta Romanorum Imperatorum in cod. Theod. obvia, quæ magistros Judæ- 123.
orum ulla contumelia affici vetant. Denique Cap. XV demonstratur, maximam conversis ex gentibus injuriam fieri, si, gloria primævi Christianismi solis Ebionitis & Nazaræis relicta, a primævo Christianismo deflexisse perhibeantur.

DISQUISITIO DE LOCO ANIMÆ SEU Mentis a corpore penitus separatæ; Autore M. ADAMO ZAHN, Ecclesiaste Palæo-Dresdensi.

I. Antithesis.

NOva in his Actis M. J. Vitriarii opinio de loco & commoratione fidelis animæ post mortem A. 1722 p. 394 sqq. legitur: „animam nempe non plane separari, ac e corpore migrare, „sed in sepulchro commorari, in quo intelligat, cogitet, libe„ra sit ab omni miseria, Deum clarius videat, ac illum laudet „usque ad diem extremum, quo anima corpori unita resurget. „Hanc veritati magis consentaneam judicat, quam sit commu„nior assertio Theologorum Evangelicorum, qui separatæ pe„nitus animæ locum extra sphæram nostram collocant, in alias „regiones illum transferentes, quo Deus majestatem suam reve„let, ex raptu Pauli in cœlum sententiam suam probantes.

Dignitas sane rei exposcit, ut doctrinæ receptæ veritatem

 soli-

ſolidiſſimis plane argumentis corroboratam ſubſiſtere, aliter ac Clariſſimus Autor ſibi & aliis perſuadere annititur, cuivis ad oculum pateat: nec dubito, quin Præſtantiſſimi Domini Collectores eo fine Vitriarii ſchediaſma ficulneum commentariis ſuis literariis infererent, ut materia exactius excuſſa in apricum produceretur: propterea quod Vitriarii ſententia, forſan aliis etiam ſubnata, multos mortis timendæ ſcrupulos novos piis hominibus injicere, minus probis & infidelibus vero hoc majori offendiculo eſſe poſſit.

II. Theſis.

Anima ſive mens fidelis hominis penitus ſeparatur in morte a corpore, nec communem cum hoc locum nempe ſepulchrum ſortitur, extra ſphæram potius noſtram collocata.

III Confirmatio.

Probatur iſta aſſertio qua beate defunctos, de quibus expreſſe nunc quæritur,

A) ex Scripturæ ſacræ oraculis.

1) Ipſe animæ ſeparatæ ſtatus ibi propriiſſime deſcriptus hanc ſtatuminat, cum beate mortui dicantur, *ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον*, h. e *peregrinari extra corpus*, & præſentes eſſe ad vel apud Dominum, 2 Cor. V, 8. Hic conſignatum legimus *terminum*, *a quo* ſeparatur localiter mens fidelis, eumque ſuum corpus eſſe; deinde *effectum*, qui ſequatur, & commoratio mentis extra corpus eſt, hoc ipſum dicit Apoſtolus *τὸ ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος* peregrinari extra corpus; tandem *terminum, ad quem* perveniat, non quidem ſepulchrum, ſed domum illam glorioſiſſimam Patris cœleſtem, ubi Chriſtus Dominus noſter præſentiam ſuam auguſtiſſimam & beatificam conſpiciendam fruendamque exhibet: & hoc quidem vult *τὸ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον*, quod non ſimpliciter commorationem ſignificat, ſed ſigillatim *cohabitationem*, qua quis alicubi tanquam domi in populo ſuo habitat: componitur enim verbum *ἐνδημῆσαι* ex *ἐν* in & *δῆμος* populus: adeoque alluditur ad phraſin Malaicam, qua ſtatus ſeparatus animarum fidelium beatificus exprimitur, & colligi hæ dicuntur ad populum ſuum in Patria ſupracœleſti. Tantum abeſt, ut Paulus commorationem quandam animæ adhuc in corpore mor-

mortuo concedat, ut potius permanere in carne seu corpore idem ipsi sit ac hic vivere & vivum esse, e contra beate mori ipsi dicatur τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι, h. e. dissolvi & cum Christo esse, id quod sibi utilissimum judicat. Nam licet dissolvatur, & locum suum sicut navis anchoram solvendo mutet, atque sic a corpore plane sejungatur anima, tamen vice corporis relicti Christus visibiliter unitus, animæ quasi diversorium foret. Velut præterea oppositum καταλῦσαι significat in loco commorari, ita ἀναλῦσαι commigrare aliorsum.

2) Ecclesiastæ locus c. XII v. 7 concordat bellissime cum Paulina expressione, ubi status mortis itidem hic delineatur: & redibit pulvis in terram, quemadmodum fuit, spiritus autem redibit ad Deum, qui dedit eum: ab initio commemorat *partes hominis essentiales*, pulverem seu corpus ita dictum, quod ex pulvere fabrefactum primitus a Deo fuit, & spiritum seu animam rationalem mentemve, quæ ita appellatur, quod spiritualis sit essentiæ: deinde *separationem localem*, cum spiritus pulveri in terram reduci non adesse in sepulchro, sed ad Deum primum ejus in creatione auctorem reverti feratur, ut maneat cum ipso in patria sua & optime vivat. Namque Ecclesiastes de ejusmodi homine loquitur, qui meminerit creatoris sui inde a diebus juventutis suæ, & summam omnis doctrinæ, quæ Deum timere & mandata ipsius servare jubet, in oculis & mente gestat.

3) Promissio Christi discipulis suis adhuc in vita hac constitutis in solatium, quo egebant ob subtrahendam mox illis visibilem præsentiam suam, & capessendam visibilem cohabitationem in cælo beatorum, facta rem eandem expedit Joh. XIV, 2 3. In domo illa Patris mei mansiones multæ sunt (quotquot electorum sunt, stationes ibi selectissimas inveniunt) alioqui dixissem vobis: proficiscor paraturus vobis locum, rursum veniam & assumam vos ad me ipsum, ut, ubi ego ero, & vos sitis. Exinde hoc certissimum est: a) Christum alicubi cum omni gloria sua *singularissime præsentem* esse & videri cum Patre suo, quod τοῦ dicitur domus Patris: exinde tamen male infertur, quod Christus totus non itidem omnipræsentiam suam Ecclesiæ præsertim suæ licet invisibiliter præstet, quam promisit verbis: ego

 sum

ſum vobiſcum per omnes dies usque ad conſummationem ſeculi, amen. Matth. XXVIII v. ult. b) deinde paratum ibi eſſe fidelibus ſingulis, præcipue vero Apoſtolis ſuis *idem domicilium*, eundem locum, ibique participationem ſtatus ſui beatiſſimi: c) ut vero ejus veram & realem poſſeſſionem fructumque adipiſcantur, velle ſe redire, ut ex hac vita ipſos revocet, animabus ipſorum a corporibus diſſolutis, & in cœleſtem unam *eandemque omnium patriam* ad ſe tranſumtis, ſuo tempore corporibus glorificatis reduniendis; inde Chriſtus de Johanne aliquando morituro eandem dictionem uſurpat: ſi volo, ut maneat, donec veniam animam ſuam a corpore avocaturus, Joh. XXI, 22, collat. Apoc. II, 25, c. III, 11. Reditus *Chriſti particularis* ergo ad colligendas ſingulas diſcipulorum animas, non univerſalis ad congregandos omnes ante tribunal ſuum homines, debet hic intelligi; quod hunc reditum ad ſuos ſaltim tunc diſcipulos primum reſtringat, deinde omnibus fidelibus & cuique ſuo temporis articulo communicabilem: ſicuti phraſis hæc alibi etiam reditum particularem indicat, quem infideles oculis non obſervabunt ſuis, & non niſi primo Apoſtolis, deinde aliis etiam fidelibus reſervatum, aboo & redeo ad vos, infra v. 28. d) Inſignis hic affertur conſolatio, licet abitus Chriſti triſtitiam allaturus ſit diſcipulis, hanc tamen fide allevandam eſſe, ſe eſſe aliqnando rediturum, ut itidem eos transferat in ſedes ſuas beatas, ubi ſe perpetuo & fortunatiſſime intuendum offerat: licet etiam hoſtes doctrinæ ſuæ eos e tuguriolis mundanis & domorum & corporum exturbarent, nec tamen eos prohibere poſſe, quin Pater cœleſtis alibi de domicilio ſuis proſpiciat, ubi inimicorum nulla omnino habetur ratio.

4) Succedat evidentiſſimus, iſtumque magis illuſtrans locus Paulinus 2 Cor. V, 1. Scimus enim, quod, ſi terreſtris noſtrum domus hujus tabernaculi diſſoluta fuerit, ædificium ex Deo habeamus, domicilium videlicet non manu factum, æternum in cœlis. Ante omnia declarandum eſt, quod *terreſtris noſtrum domus* hujus tabernaculi non mundus periturus, ſed corpus fidelium cenſeatur. Nam ejusmodi domus memoratur, qua exui nolebat, ſed quam malebat ſuperindui domicilio, quod e cœlo

eſt

est juxta v. 2 & 4, exinde sequitur, quod nullum aliud tabernaculum, nulla alia domus quam corporis possit intelligi. Nimirum in votis Paulinis erat, ut ipse absque morte immutationem saltem, aliquid mortis analogum, cum Enocho, Elia & in extremo die superstitibus fidelibus passus, adeoque tota statim persona sua, anima nempe corpore suo vestita, in cœleste domicilium reciperetur. In eo enim differt superindui & exui. Exuitur fidelis corpore, quando morte corpus tanquam vestis deponitur suo tempore reparanda & resumenda: superinduitur fidelis in novissimo die adhuc vivus, corpore suo non ablato, sed statim ita in momento immutato, ut absorbeatur mortalitas a vita, & glorificatum conspiciatur. b) Deinde videndum, quid, cum vix Apostolus & alii sui ævi fideles adventum Christi Domini ultimum consecuturi sint superstites, solatii capiant, corpore tanquam domo hujus tabernaculi dissolubilis exui. Hoc affertur, habemus ædificium ex Deo, domicilium videlicet non manu factum, æternum in cœlis, in quod loco dissoluti tabernaculi, tanquam in templum stabile, Apoc. III, 12 c. VII, 15, animæ nostræ recipiuntur: quantis prærogativis & bonis affluat illud, ex hoc potest conjici, quod opponatur gloria omnibus manu factis palatiis, duratione æterna omnibus caducis domiciliis; & quod Johanni Apostolo prævisum, omnes visui formas præberet pretiosissimas, quibus incomprehensibilis pulchritudo & excellentissima ratio ejus animo humano conspectui quadantenus detur, Apoc. XXI, 2. 10-23. Cum cœlum regnum vastissimum sit, in illo demum curia Patris splendidissima sita est, quam separatæ fidelium Christianorum animæ tanquam domicilium suum occupabunt.

5) Ebr. XII, 23. *Spiritibus justorum τετελειωμένων* suus isque *communis* assignatur locus, quem omnes una & in *consortio* tenent, isque Jerusalem cœlestis figitur, ubi myriades angelorum, panegyris & Ecclesia primogenitorum, in cœlis singulari descriptione in hunc censum (*ἀπογεγραμμένων*) relatorum, (eorum scilicet, qui cum primitiis illis dormientium Christo & virtute Christi primarii ad vitam æternam resurrexerunt, post illum *πρωτότοκοι* facti) & omnium Judex Deus cernendus, una

sunt,

ſunt, ſecundum collationem v. 22, 23. Τετελειωμένοι autem ſunt illi Chriſtiani, qui usque ad τέλος & conſummationem vitæ in vero Dei cultu perdurarunt. Exinde omnino conſtat, animarum ſeparatarum fidelium domicilium non cum corpore ſepulchrum, ſed cœlum beatorum eſſe. Argumentor enim ita: quæcunque animæ ſeparatæ ita extra corpus peregrinantur, ut ſint apud Dominum, redeant ad Deum, ædificium ſtatim ex Deo, domicilium non manu factum, æternum in cœlis habeant, ſuumque & eundem communem in Eccleſia triumphante & cœleſti Jeruſalem teneant locum, illæ non poſſunt corporum exuviis ſepulchrisque ſuis adhærere. Ratio hæc eſt: creaturæ ſimul & vere in diverſis locis eſſe non poſſunt, v.g. in cœlo glorioſo & ſepulchro corporeo. A. animæ fidelium ſeparatæ &c. ſecundum dicta allata. E. illæ non poſſunt &c.

B. Ex precibus morientium, eorumque theopnevſtorum ſeu divinitus inſpiratorum; quæ fuerunt

1) *Chriſti capitis*. Pater, in manus tuas commendo ſpiritum meum, Luc. XXIII, 46; quis manus Domini Patris diceret ſepulchrum, ubi tantum depoſitum reponendum erat? & ſi ſpiritus corpori adhuc adhabitaſſet poſt mortem, utrumque fuiſſet commendandum.

2) *Davidis*. In manus tuas commendo (depono) ſpiritum meum: redemiſti me Domine Deus veritatis, Pſ. XXXI, 6; quid per manus Domini tunc temporis cœtus fidelis intellexerit, cognoſcimus ex declaratione conjugis Nabaliticæ: erit anima Domini mei colligata (cuſtodita quaſi colligata) in faſciculo viventium apud Dominum Deum tuum, 1 Sam. XXV, 29: ſenſus hic eſt: quam tuto animæ beatorum apud Dominum tuum Deum, collectæ quaſi *faſciculus* in ***unum* πᾶ**, requieſcant & ſubſiſtant, tantam & tutiſſimam etiam in variis periculis immunitatem anima tua jam hic experiatur: proinde priſca Hebræorum fides credidit animas beate defunctorum non huc illuc in ſepulchris corporum ſuorum late diſperſas, ſed in unum faſciculum quaſi in cœlo collocatas.

3) *Eliæ*. Sufficit nunc, Domine, tolle animam meam neque enim melior ſum, quam patres mei, 1 Reg. XIX, 4. Quem in finem

finem precaretur, ut Deus animam tolleret suam, nisi emigrationem animæ a corpore ad superas sedes in morte arbitratus esset? Inde & septuaginta viralis cum Syriaca versione rem dilucidavit, verbi Kach emphasin exprimens hoc modo: λάβε τὴν ψυχήν μȣ ἀπ' ἐμȣ̃, quam & Lutherus B. secutus in Germanica translatione, ubi legitur: So nimm nun, HErr, meine Seele von mir: saltem hoc exinde patet, in morte Ecclesiam Judaicam statuisse localem animæ separationem relicto plane corpore.

4) *Stephani.* Domine JEsu, suscipe spiritum meum, Act. VII, 59. Ideo voluit animam suam a Christo in morte cruenta suscipi, quod derelictam alias, vagam, insultibusque Diabolorum expositam sciret: ut taceam, verbum δέχεσθαι hic usurpatum de susceptione & receptione in domum, consortium & curam in N. T. utplurimum dici. Matth. X, 40, 41, XVIII, 5, Luc. XVI, 4, 9.

5) Tandem *Simeonis Justi.* Nunc dimitte, Domine, servum tuum secundum verbum tuum in pace. Ita verba concipit Syriaca versio Luc. II, 29. Lætam quidem *spei suæ fiduciam* primo loco Simeon exponit, quid quam proxime futurum exspectet, cum in Indicativo loquatur, ἀπολύεις exsolvis, dimittis: eam tamen etiam *cum voto conjunctam*, ut quam citissime exspectatum eveniat: quam supplicem una mentem Syrus interpres non male exprimit in Imperativo verbo posito: scheri h. e. solve, libera. Ceterum statum hominis hoc verbum in hac vita gravatum & vinctum insinuat; componitur enim ex ἀπὸ a & ab, quo terminus a quo designatur, qui omne id quod gravat, est, & ex λύω solvo, libero, quod actum explicat. Inde ad omnem liberationem & solutionem applicatur, quæ fit ex vinculis certis captivitatis, Act. V, 40, Matth. XVIII, 22, debiti Luc. VI, 37, officii Act. XIII, 3, conjugii Matth. I, 19: hic vero dimissionem ex carcere corporis & corporearum gravitatum significat, quamobrem Syrus vim vocis circumscripsit: *ex claustris libera.* Quæ liberatio hæc esset, si quadantenus saltem, non omnimode a claustris corporis, aut saltem non claustro sepulchri liberatus esset? Omnimoda liberatio intenditur, quia in pace plena & absoluta fieri debebat, & futura erat.

Inde colligo: Quemcunque ſpiritum & animam Viri divinitus inſpirati in manus illas Dei, ubi faſciculus viventium eſt colligatus, commendarunt, & per Dominum a ſe tolli, ſuſcipi a Domino Jeſu in conſortium, ſolvi a Domino ex clauſtris expetierunt, illius receptaculum vel quodammodo corpus, vel ullo modo ſepulchrum poſt mortem ſuam nec ipſi cognoverunt & ſtatuerunt, nec alii ſtatuere debent. In cauſa hoc eſt: quia ut doctrina ipſorum ſic & preces canoni Scripturæ ſacræ illatæ ſunt, ut exemplum aliis præbeant ſalutariter imitandum, & ſententias utrisque contrarias acerrime devitare jubeant. A. Chriſtus, os Dei, ipſa veritas & ſanctitas, David, Elias, Stephanus & Simeon Juſtus, ſinguli divinitus inſpirati, animam immortalem, ſeu ſpiritum ſuum in manus &c. id quod ex allatis jam probatum dedi. E.

C) Ex exemplis morte ſeparatarum plene a corporibus ſuis animarum ſanctarum alio quam cum corporibus in ſepulchrum translatarum.

1) Fide mortui Patriarchæ collecti ſunt ad ſuos (æl amav) populos. Dicitur hoc de Abrahamo Gen. XXV, 8, Iſaaco Gen. XXXV, 29, Jacobo Gen. XLIX, 33, Aarone & Moſe Deut. XXXII, 5, quod ſpiritum emiſerint & collecti fuerint ad populos ſuos. Ex quibus locis pateſcit, veterem Eccleſiam ab initio huic fidei articulo inhæſiſſe, quod ſit alicubi locus, ubi poſt mortem omnes fideles *colligantur*, & quaſi populos ſuos faciant, ſeu ratione proſapiæ ſeu ratione graduum gloriæ diſtinctos. Id quod de corporibus, quæ ſepulchris ſeorſim tradita ſunt, dici non poteſt: ſed de animabus ſeparatis, cum collectio hæc ſepulturam etiam corporum anteceſſerit, & ſtatim cum expiratione animarum conjuncta fuerit. Quis ille locus ſit, Paulus oſtendit Hebr. XII, coll. v. 10, 16, 17; nimirum Patria audit cœleſtis & civitas Dei vivi, Jeruſalem cœleſtis, quæ fundamenta habet, cujus artifex & conditor eſt Deus, ubi cum myriadibus angelorum commercia & convictum agitant, & ſuaviſſime atque beatiſſime inter ſe invicem converſantur.

2) Factum eſt autem, ut moreretur Lazarus, & aſportaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ. Luc. XVI, 22. Primum ſeparatio

paratio animæ a corpore contigit, & ita quidem, ut corpus relinqueretur in terra & anima *ablata* & asportata sit. Nisi separatio perfecta mentis facta sit, dic mihi quid ablatum fuerit ab angelis, cum ἀπενεχθῆναι motum a loco ad locum significet? Quorsum angelis opus fuisset aufferentibus, si anima corpori involuta sepulchro destinata fuisset? Tandem sinus Abrahæ & locum & statum a pristino diversum, videlicet & jucundissimum & tutissimum, ubi tantum accipit solatium allata Lazari anima, comprehendit. Non sepulchrum ille potest esse, quod e longinquo a divite epulone conspiceretur, & magno chasmate ab inferno disterminaretur. Nam licet corpus Lazari communi cœmiterio & epulonis proprio inderetur, non tanta tamen distantia utrumque dissitum erat, quantam Abrahamus prodit. Quod vero animæ Lazari in Græco textu sacro non singularis saltem κόλπος, sed κόλποι etiam in plurali vindicentur, exinde perspicimus, vocem non in sensu proprio, sed figurato de loco & statu omnigenis prosperitatibus & delitiis plenissimo accipi.

3) Pœnitentis in cruce latronis anima non in sepulchrum ad corpus amandata, sed in *Paradisum delata*, ita ut cum Christo esset in Paradiso, Luc. XXIII, 43. Quemadmodum esse cum Christo statum gloriosum & beatificum indicat, ita Paradisus locum cœli amœnissimum & omnibus bonis gaudiisque affluentem: ergo non cohabitabat amplius corpori pœnitentis in sepulchro anima.

4) Animæ separatæ fidelium martyrum a Johanne in spiritu visæ non seorsim in sepulchris quiescendo gaudebant, sed in *unum collectæ ante thronum Dei* (ubi se cum omni gloria sua spectandum revelat) & in templo Majestatis suæ superstites, & diem noctemque illi servientes erant, Apoc. VII, 14, 15. In magnificentissimo Dei visibilis habitaculo ante thronum ipsius cum collocentur advenæ ex magnis afflictionibus, non amplius corporibus in sepulchris variis ratione locoque disjunctis cohabitarunt. Accedit & hoc, quod ex hac nova hypothesi thronus Dei nescio quo non sit statuendus: tota vero Apocalypseos syntaxis demonstrat, thronum Dei esse illud πȣ̃, in quo gloriosissima Dei præsentia ita ut nullibi amplius se manifestat.

D. Ex loco decedentium animarum infidelium & impiarum contrario & beatis fidelium animarum separatarum sedibus plane opposito.

1) Primum exemplum *Sennacheribi* aliorumque tyrannorum in infernum qua animas detrusorum demonstrat Jesaias c. XII, 9, 13, 15: & ne quis sepulchrum exinde exsculpat, prohibet locus parallelus c. XXX, 33, qui πᾶ illud profundissimum & latissimum depingit.

2) Secundum divitis & voluptuarii *œconomi* specimen Christus in medium profert in Luca c. XII, 20, qui subita morte noctu ita correptus est, ut animam ab ipso repeterent: namque dixit illi Deus: stulte, hac nocte animam tuam repetent a te ἀπαιτοῦσι ἀπό σοῦ. Hic bis habetur præpositio ἀπὸ quæ & simpliciter & in composito adhibita *remotionem* significat, semel ante pronomen & altera vice cum verbo ponitur: inde hoc certior mentis separatio a cadavere statuitur, ut non amplius ulla ratione ipsi adhæreat: & quidem locus infelicissimus occupandus ipsi fuit, quod stulti instar de meliori, dum viveret, hospitio non provideret: qui igitur ministri divinæ iræ erant, ab ipso animam exposcentes, non nomine certo inducebantur, facile tamen hic mali dæmones deprehenduntur, qui malos ad regnum tenebrarum abripiunt, sicut bonos in cœlum boni angeli transportant. Matth. XIII, 41 s. coll. cum Luc. XVI, 22.

3) Tertium documentum divitis, voluptuosi & damnati *epulonis*, anima separata offert, quæ corpori sepulto magnifice non adsociata in sepulchro mansit, sed sejuncta in aliumque locum rapta ad infernum descendit, ibique cruciatus igneos perferendos habet sine intermissione Luc. XVI, 23, 24, 25. Locus iste non sepulchrum corporeum potest esse, quod infernalem ignem flammasque elementi loco capiat, & eo non venissent quinque fratres pœnitentiam seriam acturi, etiamsi cum ipso in dormitorio hæreditario reponerentur v. 28. Inde concludo: quorumcunque animæ diversissimum & sphæra & conditione sortiuntur post mortem domicilium, illarum mansio non potest esse sepulchrum cum corpore. Ratio. Nam corporum mortuorum una domus sepulchrum est, cujus exquisitissima etiam forma

ma ſpiritum rationalem non afficit. A. animæ fidelium & infidelium ſeparatæ diverſiſſimum ſphera & conditione domicilium poſt mortem ſortiuntur. Ratio. Fidelium animæ in cœleſtia, & infidelium animæ in infernum igneum transferuntur, id quod antecedentia ſatis docuerunt. E. animarum ſeparatarum manſio non poteſt eſſe ſepulchrum cum corpore.

E. Et niſi fidelium animæ penitus a corpore in morte ſepararentur, quæ abſurda inde profluerent? Tot martyrum corpora igni conſumta fuerunt, & pulvis inde remanens in omnes auras diſperſus eſt, tot martyrum corpora in mare piſcibus comedenda, aut beſtiis devoranda projecta ſunt, ubi quæſo animæ illorum erunt quærendæ? Cum ſupra ante thronum Dei beate defunctorum animæ ſiſterentur, ubi quæſo tandem thronus Dei non erit conſtituendus?

IV Objectionum reſolutio.

1) Nullæ dantur intelligentiæ finitæ, ab omni materia ſeparatæ. E. nec poſt mortem hominis anima poteſt omni materia deſtitûta ſubſiſtere. Reſpondetur a) problema illud Leibnizianum nondum eſt evictum, nam quicquid hac in re poteſt dici, meræ ſunt rationis ſine revelatione conjecturæ tam levi brachio dejiciendæ quam proferendæ. Qui illis innititur, dicitur ab Apoſtolo *ἃ μὴ ἑώρακεν ἐμβατεύειν*, vel pedem inferre in ea quæ non vidit, Col. II, 18. b) Poſito non conceſſo, nullas intelligentias finitas ab omni materia abſtractas dari, hæc nec deerit animæ penitus ſeparatæ, cum ex corpore morientium pedetentim aut uno impetu, pro diverſo genere fati, æther ſubtiliſſimus inde ab utero matris inſitus, & ſubinde ſpiritu mundi paſtus, quem mercurium, archæum, balſamum naturæ, humidum radicale, animam vegetativam & ſenſitivam aliisque nominibus appellites, emittatur, quem ex ſphæra ætherea ſibi competentem, & ex magnetica ratione in vicinia corporis ſui adhuc undulantem, ſibi mens conformet, ab integro induere, & deinde ferri, quo debet, poſſit. Nec proinde neceſſe eſt, ut corpori craſſiori ejusque pulveri adhæreſcat; ſi animæ ſeparatæ veſtis adhuc quædam materialis poſt mortem eſſet concedenda, cur non ſubtiliſſima magis illa, qua adhuc in corpore craſſiori ſubſiſtens, tanquam magis

sibi congruo & quam proximo medio & organo operationum suarum utebatur, præferenda?

2) Anima in Eutyche revera mortuo adhuc commorata fuit, quia dicitur Act. XX, 10: & sublatus est mortuus: cum descendisset autem Paulus, prolapsus est in eum; & simul eum complexus, dixit: ne tumultuamini: anima enim ejus in ipso est. Respondetur, distinguenda esse tempora. Si Paulus dixisset statim, ubi sublatus est mortuus, & corpori hujus defuncti ille appropinquavit: anima ejus in ipso est; tunc specimen argumenti varie tamen etiam retundendi pronuntiatum daret. At enim tunc temporis anima non amplius erat in Eutyche, nondum virtute divina Pauli resuscitatrici affecto: postea vero quam prolapsus est in ipsum, & simul complexus est eum Paulus, tunc rediit anima separata, & divinitus admonitus Apostolus miraculi consummati eventum enuntiabat verbis hisce: anima enim ejus in ipso est.

3) Argumentum a resuscitato filio viduæ Tzarpaticæ desumtum, si saltem verbis Scripturæ recenseatur, plenariam animæ separationem adstruit, quam tamen eo voluit destruere: audiamus igitur sacram enarrationem rei: Tum inclamans Elias Jehovam dixit: o Jehova, mi Deus, etiamne viduam hanc, apud quam ego hospitor, malo affeceris, mortem afferendo filio ejus? Et admensus se super puero ter, inclamavit Jehovam, dicens: Jehova, Deus mi, revertatur quæso anima pueri hujus in medium ejus: & auscultavit Jehova voci Eliæ, ita ut reversa anima pueri in medium ejus, revixerit. Tunc acceptum Elia puerum deduxit e suo cœnaculo domum, & reddidit eum matri ejus, dixitque Elija; vide, vivit filius tuus. 1 Reg. XVII, 20, 21, 22, 23, 24.

a) Filius viduæ ita erat mortuus, ut non amplius anima rationalis in ipso esset, si enim adhuc in ipso fuisset, non debuisset reverti. Quid? quod v. 17 expresse referat Spiritus sanctus: non remanebat amplius in ipso neschama h. e. mens sive anima rationalis, qua notione propriissime spiritum rationalem Hebræi Philosophi designant. b) Ad hunc resuscitandum puerum exanimatum requirebatur, ut Deo ita jubente denuo reverteretur anima, quæ jam alio ex divino decreto abierat; inde supplicat

inter-

intensissimo & animo & clamore Elias Deo, ut reverti jubeat animam ex Paradiso repetendam & quidem in medium ejus, ad totum corpus restaurandum & regendum. Luditur in re seria, cum reversionem animæ puerilis separatæ ardentissimis ab Elia precibus expetitam illorum refocillationi, qui animi deliquium passi ad se redire dicuntur, comparatur. Nimium nempe quantum differt, deliquio mortuo paululum similem reddi, & intermori vere. Ibi anima saltem ex defectu organico ad tempus quiescit, sed hic reapse & ad spatii usque distantiam discedit, ut exemplo pueri mortui a Spiritu sancto ipso hic edocemur. Exinde una comparet, omnem mortuorum resuscitationem miraculosam per reditum animæ in corpus divina potentia & arbitrio patratam esse, quia hunc Propheta a Deo exorat mortuum excitaturus. c) Quod se Elias admetiretur ter super puerum mortuum, id ad restaurationem corporis virtute miraculosa a Prophetico contactu efficiendam spectabat. Quo Christus non usus est, sicut Elias, Elisa & Paulus, ut differentia inter Dominum & servos elucesceret, & major Christi in carne manifestati vis mirifica comprobaretur, qua Petrus etiam actus Tabeam absque istiusmodi complexu in vitam revocavit suam. Act. IX, 40.

Hæc summatim erant proferenda, ut malésuadum commentum de residua in corpore defuncti ejusque sepulchro anima evanesceret, unde felicitati seu infelicitati animarum separatarum & fidei Christianæ multa derogari, & fulcra variis erroribus incrustandis suppeditari possent: qua recensione supersedeo & brevitatis studiosus & confisus, in rebus fidei verbo revelato, non ratiunculis humanis porro morem geri.

DE SYSTEMATE OPTICÆ NEWTONIANæ & de aberratione radiorum in Humore Crystallino refractorum. Excerpta e literis JOANNIS RIZZETI ad CHRISTINUM MARTINELLUM, Patricium Venetum.

UT ad rem aggrediar, non injuria existimabas, luminis aberrationem, a Newtono nuper inventam, Telescopiis absolvendis

vendis te insuperabili adversari. Newtonus enim cum lumini Solis objecisset Prisma triangulare, agnovit, spectrum solare magis produci quam lex vulgata refractionis postulasset: ideoque lumen Solis in refractione dispergi, ita ut unicus simplexque radius in plures discindatur. Unde opinatus est, id ipsum fore si lumen transversum aliquam quoque lentem irrumpit: radium scilicet *A B*, qui a lente *B b* ex nota refractionis lege in punctum *e* dirigitur, nequaquam agi in unica recta *B e*, sed in plures discissum ampliari in Conum lucidum *e B G*. Idem facientes reliquos quoque radios, qui fluunt ex puncto *A*, quamvis ex veteri refractionis lege urgeantur, omnes ad unicum punctum *e*, vi tamen novæ legis ita distrahi, ut totum circulum impleant, cujus diameter *FG* est in ratione constanti ad lentis latitudinem *Bb*. Porro hanc Newtonianam luminis aberrationem ipse Newtonus corrigi minime posse censuit. Hoc si ita foret, actum esset de perficiendis Telescopiis consummandisque, quamvis enim auferremus de medio aliam aberrationem, quæ oritur ex sphærica lentis figura, attamen illa radiorum copia, quæ de singulis principalibus radiis erumpit, in causa foret, ut lumen fluens ex quolibet puncto objecti minime coiret in altero puncto imaginis, ut proinde fieret in visione confusio. Quem, Christine, putes posse tanti Viri præceptis tantique operis experimentis refragari, cum illis cesserit quoque Vir ab omnibus commendatus Hugenius. Quæso tamen, ut paulisper moreris, donec Newtoniana isthæc expendam. Super chartam albam a Sole probe illuminatam unum posui capitis mei capillum unius pedis intervallo ab oculo remotum, & cum illum distinctissime cernerem, ita mecum rationabar: in ea ab oculo distantia diameter capilli ad diametrum imaginis in oculi fundo depictæ est saltem sicut 25 ad 1, diameter pupillæ ad diametrum capilli ut 24 ad 1. Hujusmodi proportiones accepi justo minores, etenim esse malui potius intra quam ultra modum, ut veritas clarius elucescat. Porro juxta Newtonianam sententiam, dum radii ex puncto longinquo incidunt in lentem sibi invicem paralleli, diameter luminis aberrantis est æqualis quinquagesimæ quintæ parti latitudinis lentis; dum radii ex puncto propinquo incidunt in lentem a se invicem diver-

gentes

gentes, est adeo major ipsius luminis aberrantis diameter. Si hæc igitur foret æqualis quinquagesimæ quintæ parti diametri pupillæ ipsa diameter esset ad diametrum imaginis capilli saltem sicut $\frac{25 \cdot 24}{55}$ ad 1 vel proxime sicut 11 ad 1 & proinde imago capilli foret in oculo a lumine aberrante chartæ delenda & capillus e conspectu abeundus, si illius crassitudo foret quoque undecies major. At quoniam capillus licet tam sit exilis, attamen cernitur tam distincte, dicendum est utique, nec ullum quidem esse in oculo vestigium illius aberrationis, quam tanti Clar. Anglus existimat. Cum applicem oculo eum aberrationis calculum, quem Autor in lentibus vitreis elicuit, a nemine arbitror hujusmodi applicationem refelli ratione diversitatis materiæ; dum enim lens vitrea conjungit ad datam distantiam in foco lumen ab aliquo puncto fluens, si manente latitudine materia lentis mutetur & simul ejus figura ita ut constans maneat distantia foci, per principia Newtoniana constans quoque manet aberratio, unde hujus calculus relativus ad vitream lentem applicari poterit ad aliam diversæ materiæ lentem, a qua focus æqualiter distat. Tandem ne quid dubii reliquum sit, capillus per lentem vitream debite interpositam transpiciatur, & eadem distinctione visionis inventa argumentatio modice mutata repetatur & idem consequens eliciatur. Cum dixerim, in visione capilli locum minime esse aberrationi Newtonianæ, quia minime cernitur, adversus hujusmodi argumentum rationabilior mihi videretur objectio ducta a propositione VII Autoris: nimirum adeo extenuari lumen aberrans in distantia a suo centro, ut (loquar illius verbis) non sit sensibile, nisi in eodem centro, aut prope illud. Ut objectioni respondeam divisa, semidiametro luminis aberrantis in undecim partes æquales ejus densitas juxta Newtonianam sententiam decrescit in talem Arithmeticam proportionem, ut cum expressa sit in prima parte a numero 21, exprimatur in secunda a numero 19, & sic deinceps adeo, ut in parte ultima exteriori exprimatur per unitatem. Non temere igitur aspexi capillum positum super chartam albam a Sole probe illuminatum sed ita compositum aspexi, ut lumen aberrans chartæ suppositæ melius posset manifestari, si minus in tota sui

extensione, saltem in magna sui parte. Quamvis igitur in extensione hoc lumen occupabat juxta Newtonianam sententiam spatium undecies majus imagine capilli, & intensione erat illud supra imaginem capilli vicies densius quam esset prope extremitatem, attamen ipsius luminis nec indicium quidem apparuit. Quis igitur dicere poterit, ipsum lumen ibi esse (propter autem suam raritatem insensibile) cum ipse Newtonus fateatur, quod ubi est sentiatur in partibus saltem centro suo proximioribus? Ut de medio tandem hanc difficultatem auferrem, posui ob oculos prisma triangulare vitreum, & quantumvis parvus esset angulus refringens, vidi semper capillum a lumine aberrante turbari. Quemadmodum igitur in hoc casu, in quo hoc lumen cernitur, non potest negari illius præsentia, ita in casu nudi oculi, in quo minime cernitur, necesse est, ut concedatur ipsius absentia, donec saltem fiat ut melius cernatur. Si nunc quæras cur lumen dispergatur transiens per prisma triangulare, & non itidem dispergatur transiens per lentem, respondeo, quod res tanta nequit unica epistola contineri, tibi autem satisfaciam in quadam refractionum disquisitione, quæ nunc in manibus est. Interea ne mirere, si Newtoni amplissimi viri præcepta ab his nostris experimentis dissentiant. Ipsi enim laus debetur utique magna, quod princeps refracti luminis dispersionem animadverterit, at non illa quidem (ut vulgo censetur) quod ejusdem dispersionis causam affectionesque detexerit. Vidit sapientissimus Anglus speciem solarem magis in longum porrectam quam lex refractionis vulgaris postulasset, cumque illam cerneret diversicolorem, scilicet rubram, mox flavam, deinde viridem, postea cœruleam & tandem supra violaceam, hoc experimento fretus suum confecit systema luminis atque colorum. Omnia experimenta, quibus illud innixum est, renovare curavi, & ea (proloquine id licet?) partim falsa, & omnia reliqua inveni propter omissionem alicujus circumstantiæ æquivoca ac minime concludentia. Ut unicum attendas obsecro. Bipartitus est Newtonus verticali linea paginam quadrangulam oblongam & mediam delinivit colore rubeo, mediam cœruleo. Deinde serici nigerrimi filum sæpius circumvolvit ita, ut singula fila paginæ coloratæ

loratæ ſuperinducta lineas nigras exhiberent. Ex adverſo paginæ ſex pedum duarumque unciarum intervallo erexit lentem vitream uncias $4\frac{1}{4}$ latam, quæ radios ex diverſis paginæ punctis ita colligeret, ut ad totidem alia puncta ex altera parte eodem ſex pedum duarumque unciarum intervallo ultra lentem emergerent. Cum tandem altera charta alba imaginem coloratæ paginæ collegiſſet, animadvertit vel potius animadvertere viſum fuit, quod maxime concupiſſet, quo ſcilicet in loco imago chartæ rubeæ apparebat diſtincta, eo in loco cœruleam apparere confuſam & e contra. Intervallum vero fere ſeſquiunciæ inter duo loca, in quibus geminæ imagines ſeorſim diſtinctæ apparebant, cœrulea propius lentem, rubea longius a lente diſtinctioonem exhibente. Ego utique idem experimentum in omnibus iisdem circumſtantiis ut in aliis quoque mihi exhiberi curavi, & nihil unquam inveni, quod ſatisfaceret. Nunquam mihi contigit, ut cernerem diſtinctam imaginem unius paginæ & confuſam alterius, ſed in qualibet diſtantia a lente utraq; ſimul vel diſtincta vel confuſa apparuit ſemper. Miſſis itaq; ejuſmodi experimentis, quæ ſine ingenti apparatu peragi nequeunt, unum ego ſimpliciſſimum afferam, quod fallere nequit, quodq; cuivis & ubiq; in promtu ſit. Duo ſubtiliſſima fila, alterum rubeum, alterum violaceum, ita invicem conjungo, ut ſeſe contingant, deinde illa intervallo debito inſpiciens eadem diſtinctiſſime video, unoque intuitu craſſitiem & colorem ſingulorum agnoſco. Quis poterit hanc ſenſus apparentiam cum hypotheſi Newtoniana comparare? Geminis filis poſitis uno ad partem dextram, altero ad ſiniſtram puncti *A*, emittat rubeum radios ſuos ad oculum *B b*, extremique *A B*, *A b* refracti in *B e*, *b e* occurrant in puncto *e*, in quo cæteri quoque phyſice concurrent, oculus enim (ut ſuo loco oſtendetur) vim habet illius aberrationis corrigendæ, quæ a figura ſphærica ſecundum legem vulgarem refractionis oritur. Radii deinde ex filo violaceo fluentes, utpote magis refrangibiles, concurrant omnes in puncto *c*, imago fili violacei erit in puncto *C*, imago rubei in puncto *e* magis remoto a lente *Bb*, quam ſit punctum *C* differentia diſtantiarum *c e*, eſt ſatis ſuperque ſenſibilis, ſiquidem diameter aberrationis cum diametro imaginis conferatur:

feratur: calculus quidem positus fuit in superiori experimento capilli, nec opus est ut is repetatur. Nunc fundus oculi in *FeG* geminas accipiet imagines: illa fili rubei contracta in unico puncto *e* eximia distinctione excellet; altera violacei distracta in spatium *FG* (cujus diameter erit undecies major diametro alterius) speciem sui referet confusam. Fundus oculi attollatur & aptetur lineæ *ss*. In hoc casu geminæ imagines distractæ in idem spatium *ss* non gemina fila distincta, sed unum objectum ex coloribus geminis exhibebunt. Tandem fundus oculi collocetur in loco *Vu*, tunc pictura fili violacei distincta fiet in puncto *C*, at illa rubei distracta in spatium *Vu* (cujus diameter erit septies vel octies major diametro alterius) confusione turbabitur. Si igitur nullo casu in systemate Newtoniano visio nostra potest discernere gemina fila æqualiter distincta, quonam pacto defendi potest apparentia sensus, qui singula conjunctim distincta æqualiter percipit? Habentne oculi humores facultatem, ut queant radiis diversimode coloratis naturam suam auferre, atque alteram substituere, qua sint omnes æqualiter refrangibiles? At si universi radii sunt omnes utique æqualiter refrangibiles, unde colores oriuntur, quos a prismate refracti præ se ferunt? Sentio te, Christine, summa cupiditate duci, ut hanc rem abditam occultamque cognoscas: ea non est utique tam facilis explicatu, cum Vir quoque summus Mariotus in ejus investigatione oleum perdiderit atque operam. Inventa tamen ea est, & ego quoque in hac inventione partem habeo, gaudeas interim, quod brevi in lucem prodibit. Expectas jam, puto, ut de altera aberratione loquar, quæ secundum legem vulgarem refractionis in lente sphærica cernitur. Nimis forsitan audeo, dum arbitror novæ methodi auxilio scopum attigisse. Quotquot scriptores præ manibus venerunt, inveni omnes quæsisse, quænam aberratio ex lentibus vitreis oritura foret, nullumque investigare, quisnam effectus in oculo nostro oriturus. Ego oculum ingressus prius ejus structuram cognovi, postea proprietates lentium investigavi. Unde miratus sum, quod ea opera, qua telescopia & microscopia credebantur fieri meliora, fiebant utique deteriora. Ut res objecta adsit in visione distincta, ejus imago est in oculo distin-

ſtinguenda, ſcilicet radii ex ſingulis objecti punctis fluentes ſunt ita ab oculi humoribus refringendi, ut ad totidem alia puncta in in oculi fundo urgeantur. In illa igitur lentis vice quam gerit oculus, duplex ex refractione incommodum oritur, alterum ſcilicet aberrationis, alterum diſtractionis. In lentem ſphæricam *B b*, cujus axis *A e* radiante puncto lucido *A* talis refractio ſit, ut radii axi infinite vicini (quos centrales impoſterum appellabo) conveniant in puncto *e*, extremi *A B*, *A b* in altero puncto *C*, manifeſtum eſt aliquot intermedios coituros in punctis intermediis inter *C* & *e*: *ſcias* in ſententia Hugenii linea *Ce* appellatur aberratio ipſius puncti lucidi *A*. At quoniam ducta per punctum *e* recta *FG* parallela lenti *Bb* productisque radiis extremis *BC*, *bc* in *GF* lumen puncti *A* circulum implens (cujus diameter *FG*) alteram exhibet aberrationem, ut itaq; æquivoca de medio tollantur, prima erit aberratio in axe, altera aberratio in imagine. At quoniam punctum *C*, in quo radii coeunt extremi, poteſt eſſe minus & magis a lente remotum quam ſit punctum *e*, in quo concurrunt centrales, in primo caſu aberratio in axe dicetur poſitiva in ſecundo negativa. Rurſus extra axem lentis alterum ſit punctum lucidum *H*, cujus aberratio in imagine ſit *IT* a duobus radiis extremis *HB*, *Hb* refractis in *BF*, *bI* terminata, ſi aberratio *IT* erit major aberratione *FG*, exceſſus, quo prima ſuperat ſecundam vocetur diſtractio. Præmiſſis definitionibus ſolutionem ſequentis problematis mihi propoſui: Lentem invenire in qua gemina aberrationis ac diſtractionis vitia corrigantur omni meliori modo quo fieri poſſit. Huic quæſtioni fruſtra Carteſius ſatisfacere conatus eſt: lenti enim ſphæricæ aliis ſuis cauſticis ſubſtitutis dum aberrationem emendabat, diſtractionem augebat: quin imo male arbitratus eſt figuram ſphæricam eſſe ſemper diſtractionis immunem. Diſtractione caret integra ſphæra ſolum, non autem lens quæ ſit integra ſphæra minor. Verum eſt utique, quod, ſi lens fuerit ex uno vel duobus ſphæricis ſegmentis compoſita, diſtractio erit minor quam ſi fuerit in quamlibet aliam figuram formata. Ut igitur problema propoſitum ſolveretur, erat aberratio in lente ſphærica corrigenda. Hinc ita mecum loquebar: ſi lens *B b* cogit radios fluentes ex puncto *A* ſci-

 licet

licet in *C*, centrales in *e*; introducta in lentem majorem *Bb* altera lente minore materiæ densioris, ita poterit (sine mutatione radiorum extremorum, qui refringuntur a sola lente exteriore) focus centralium a geminis lentibus refractorum accedere, ut is quoq; conveniat in puncto *C*. Inde discebam, quod si ars conficere posset lentem sphæricam in partibus internis densiorem, in externis determinata lege rariorem omnes radii fluentes ex puncto *A* possent (omni aberratione correcta) in alterum punctum coire. Hoc porro in nostra potestate non est, at ubi nos deficimus, incipit industria naturæ. Humorem chrystallinum ita confectum inveni, scil. ex duobus inæqualibus sphæricis segmentis compositum duriorem ac densiorem interius, molliorem ac rariorem exterius. Dum enim partes exteriores chrystallini ex oculo bovino recenter eruti in aqua leniter attererem, interiores partes semper duriores sentiebam: rursus positis in una lance partibus chrystallini exterioribus, in altera interioribus, donec in aere fieret æquilibrium, geminas lances in aquam demittebam, & subsidentibus geminis pars interior chrystallini præponderabat. Ab hoc mirando artificio pendet nostræ visionis œconomia Fingatur, lentem in oculo ex unico liquore ubique homogeneo formandam, eligenda erit materia aut levior ac rara aut gravior ac densa. Si agilitas oculi in levitate materiæ quærenda erat, concursus radiorem ex quolibet objecti puncto fluentium ita longius a lente fiebat, ut pro imagine colligenda gemini essent tubi oblongi monstrosique nobis in capite collocandi: si oculus erat contrahendus, ut imago satis propinqua lenti distingueretur, geminæ lentes in capite inserendæ erant gravitate adamantem æquantes. Unde oculus in materiæ densitate contractus nimio pondere laboraret, vel in materiæ raritate diductus nimium spatium occuparet. Iterum humor unicus & utique homogeneus debebat figuram aut sphæricam aut aliam induere: in primo casu poterat distractio cohiberi & erat nimia permittenda aberratio; in secundo poterat prohiberi aberratio, at erat nimia permittenda distractio. Densitas materiæ in lente sphærica inæqualiore distributa de medio omnia incommoda tollit; oculum contrahit levitate servata, aberrationem corrigit distractione cohibita. His cogni-

cognitis quis dicere audebit casum tanto judicio callere, ut inter infinitos modos, quibus visionis organum fieri poterat, deligeret optimum? Magna vis Geometriæ! Mentem infinitam existere, quæ omnia facit ac gubernat, artes cæteræ scientiæque docent, illa autem sola demonstrat. Sed non omnia adhuc dicta sunt, cum aberratio simul atque distractio in omnibus objecti distantiis æqualiter corrigi nequeant, industriam attende, qua natura illas dirigit. Quod attinet ad aberrationem, fingatur punctum lucidum *A* in ea ab oculo distantia in qua (correcta aberratione) cogantur omnes radii in fundo oculi ad punctum *e*. Hoc posito si punctum *A* ab oculo removetur, decrescit inclinatio omnium radiorum in oculum incidentium & proinde ad chrystallinum (docente dioptrica) accedit focus tam centralium quam extremorum. Quoniam vero inclinatio centralium minus decrescit quam inclinatio extremorum, accedit itaque ad Chrystallinum focus centralium citius, focus extremorum tardius. Hi duo igitur foci, qui simul ante convenerant, a se invicem sejungentur, & foco extremorum longius a lente morante, aberratio negativa profiliet. Si vero punctum *A* ad oculum nimis accedit, inclinatione radiorum in oculum incidentium in sensu contrario recepta, facile intelligitur aberrationem ex negativa in positivam mutari. Præterea considerandum est, quod si oculus esset inanimata lens, in unica lucidi puncti distantia radii centrales simul in ejus fundo coirent. Quoniam autem oculus est organum instructum musculis & vivens, is utique conformatur ad diversas lucidi puncti distantias, ne radiorum centralium concursus ab ejus fundo discedat. Ab omnibus opticis (si unum excipias de la Hire) oculo hæc prærogativa conceditur, de modo tantummodo disputatur, nec ego in præsens volo decisionem afferre. Hoc tantum moneo, quod punctum *A* potest ita oculo appropinquare, ut deficiente debita conformatione radii centrales ultra oculum colligantur, puncto vero *A* ab oculo discedente experientia didici, debitam semper conformationem adesse, & semper quoque radiorum centralium concursum in oculi fundo manere. His positis visio in ea distantia puncti *A*, in qua illa est maxima distinctione perspicua, nos docet radios

cen-

centrales debita conformatione operante & reliquos quoque aberratione pariente ac lente simul in oculi fundo coire. Si igitur punctum *A* ab oculo longius discesserit, debita ubique conformatio concursum centralium in fundo oculi retinebit, at reliquos negativa aberratio ultra oculum cum axe conjunget. Si vero punctum *A* ad oculum nimis accesserit, ita ut deficiente debita conformatione radii centrales ultra oculum coeant aberratione affirmativa exiliente, radii extremi poterunt in oculi fundo occurrere, vel ipsi quoque ultra oculum convenire. In explicanda igitur confusa colorum congerie, quam campus dives floribus exhibet ex longinquo, si Cartesius docet, florum imagines in oculi fundo depictas ita esse exiguas, ut plures contentæ in unica sensorii fibrilla sensationem ex omnibus mixtam producant, responde, Christine, quod lumen unius imaginis revera in oculo cum lumine alterius (aberratione inficente) confunditur, unde in visione colores florum sunt quoque ad invicem confundendi. In explicanda luminosorum corporum magnitudine quæ major apparet quam pro ratione distantiæ videnda foret, si Mariotus docet, motum quibusdam fibrillis a vehementi lumine impressum propagari quoque in propinquas, & huic motus propagationi respondere apparentis magnitudinis incrementum, dic quod lumen aberrans quo vehementius est eo magis dominatur & delet imaginem infirmioris: si igitur noctu in oculo imago longinquæ facis depingitur, dic utique, quod illa distracta ab aberratione locum occupat debitum imagini campi vicini obscurioris. Unde quoque in visione magnitudo facis augenda est. Hoc deinde simplicissimo experimento confirma: dum enim exiguum foramen paginæ immissum oculo opponimus, exclusis radiis extremis qui sunt aberrationi obnoxii, fax minor & distinctior apparet. Si quod aliud addere velis, stellas ostende: lumen aberrans cœli noctu infirmum cedit locum vehementiori lumini illarum, quæ proinde capillitium latius ostentant, diluculo auctum, castigat luxurians lumen earum, quæ proinde minores apparent, denique interdiu robustum debellat totam lucem ipsarum, quæ proinde in visione evanescunt. Aberratione, quæ in oculo gignitur, explicata, superest,

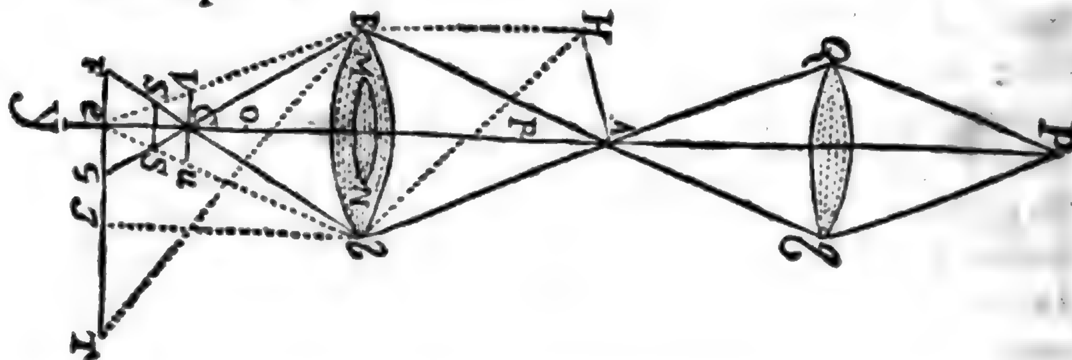
est ut de distractione dicamus. Hæc porro, ne longa series demonstrationum occurrat, sufficiat ut ab effectibus intelligatur. Objectis ab oculo discedentibus distinctio in visionis axe decrescit, at, qualibet illa sit, lato intervallo longius ab axe diffunditur. Unde discimus, in illa rerum longinquarum visione, in qua est aberratio permissa, distractionem esse correctam. Objectis oculo appropinquantibus distinctio in axe visionis augetur, sed campus distinctionis ita contrahitur, ut, si liber legendus est, oculus continuo movendus, unde est hic rotundus & levis, ut facillimo motu singula objecta axem visionis successive ingrediantur. Hinc igitur intelligimus, in illa rerum propinquarum visione, in qua est aberratio correcta, distractionem esse permissam. Si dixerit itaque de la Hire, distinctionem decrescere in partibus objecti longius ab axe positis, quia in respondentibus sensorii fibrillis sensus decrescit, respondendum est, causam phænomeni ex lege vulgari refractionis deduci, & proinde hypothesin non esse in ejus explicatione fingendam. Si postea, Christine, cupis hunc magis convincere, ubi eo tum remotum, ostende, deinde roga, num campo distinctionis amplificato fibrillæ sensorii fiant in ictu oculi sensibiliores? Hypothesi de la Hiri devicta ad sublimiorem speculationem attende. Si vitia aberrationis & distractionis in una rerum visibilium distantia utraque corrigebantur, in eadem futura erat distinctissima visio. At quoniam in aliis distantiis erant vitia simul utraque permittenda, in iisdem visio præ confusione pene inutilis futura erat. Vitiis igitur simul utrisque correctis essetne desiderabilis tanta distinctio in unica rerum objectarum distantia, ut in reliquis ipsa deficeret? Nonne erat melius ita vitia distribui, ut ubi alterum dominatur, alterum excludatur? Providentiam itaque naturæ miramur: distractio permittitur in rebus propinquis, in quibus est aberratio correcta, ut corrigatur in longinquis, in quibus est aberratio permissa; unde visio in utrisque satis distincta occurrat. Si vastam igitur molem inspicimus procul, partes ab aberratione inficiuntur, totum a distractione non læditur; propius totum a distractione inficitur, partes aberrationem non sentiunt.

Veruntamen minime existimetur, oculum semper esse alterutro horum vitiorum expertem. Correctio physica est non Geometrica. Quamvis aberratio vel distractio sit insensibilis, insunt tamen materiæ partes incomparabiliter minores, unde distinctio referenda est rerum visibilium magnitudini atque distantiæ. Quoniam natura nobis oculos dedit, non ut nostræ curiositati indulgeret, sed potius ut nostræ conservationi consuleret, ipsa igitur aberrationem & distractionem corrigit pro ratione nostræ necessitatis. Dat nobis, ut distinguamus in omnibus distantiis illa objecta, quæ satis magna vel satis propinqua ad nos pertinent, fugienda vel accipienda, reliquum, quod nimis exiguum vel nimis longinquum nobis non interest, vel visioni aufert, vel objicit confusum & perturbatum. Non ita in cæteris animalibus, in illis enim quæ perexigua sunt (veluti insecta) corrigit aberrationem eo modo, quo possint distingui res minimæ & minimo intervallo remotæ. E contra avibus aeris incolis visionem dedit eo modo aberrationis immunem, quo procul præda distinguenda foret. Hactenus dicta ea, quæ remanent, illustrabunt: cum primum patuit utilitas, quam nostræ visioni lentes vitreæ afferebant, quanta opera data fuit, ut tollerentur de medio quædam imperfectiones, quæ fuerunt in microscopiis & telescopiis suppositæ? At de recto tramite Dioptrici aberrarunt, dum enim a falsa theoria decepti meliora instrumenta quærebant, in deteriora incidebant. Nimis esset longum omnes figuras & combinationes lentium expendere, sat erit geminas tantum simpliciores eligere. Sit punctum *P* ita propinquum oculo *Bb*, ut omnes radii cum axe concurrant ultra fundum oculi *Vu*, scilicet centrales in *Y* & (aberratione oriente positiva) extremi in *e*. Si lens intercesserit hyperbolica, tanti a Cartesio æstimata, cujus focus sit punctum *P*, ipsa utique (docente Cartesio) transmittet omnes radios ipsius puncti *P* sibi invicem parallelos. Hi igitur ab ejusmodi lente refracti in oculum incident, ac si ex puncto infinite remoto in oculum nudum inciderent. Sicut igitur in hoc ita in illo casu oculus poterit conformari, ut radii centrales cogantur in fundo oculi ad punctum *C*, & aberratione

nega-

negativa exiliente convenient extremi ultra fundum oculi in puncto *e*. Loco hyperbolicæ substituatur lens sphærica, cujus focus principalis sit in eodem puncto *P*. Ipsa utique radios centrales (dioptrica docente) transmittet (sicut hyperbolica) sibi invicem parallelos, extremos autem, quos hyperbolica itidem parallelos transmittebat, sphærica transmittet sibi invicem convergentes. Hinc radii centrales in oculum incidentes in secundo casu sicut in primo poterunt quoque in eodem centro convenire, in quo ante convenerant; extremi vero qui in primo casu incidentes in oculum paralleli conveniebant in puncto *e*, cum in secundo casu in oculum incidant convergentes, conspirabunt refracti ad alterum punctum Chrystallino magis propinquum quam sit punctum *e*, & pro diversa sphæricæ lentis figura poterunt convenire in aliquo puncto intermedio inter *C*, *e* & contrahere aberrationem negativam *C*, *e*, vel concurrere in eodem puncto *C* & aberrationem *C*, *e* omnino corrigere, vel denique cogi in alterum punctum *O* & aberrationem *C*, *e* ex negativa mutare in positivam. Interposita igitur lente hyperbolica erit in visione coufusio similis illi, quæ adest in objectis longinquis, aberratione permissa & interposita lente sphærica poterit esse in visione distinctio similis illi, quæ adest in objectis propinquis aberratione correcta. Expleta theoria Microscopii accedamus ad Telescopium duplicis lentis sphærico-convexæ. Sit punctum lucidum *R*. Hujus radii refracti a lente objectiva *Q*, *q* cum axe (dioptrica docente) concurrent in linea *A P*, nempe centrales in *P*, extremi in *A*, aliqui in punctis intermediis inter *A* & *P*: inter punctum *P* & oculum *B b* sit altera lens ocularis, cujus focus principalis sit in *P*. Hæc utique (dioptrica docente) transmittet radios centrales sibi invicem parallelos & extremos sibi invicem convergentes. Cum igitur radii puncti lucidi refracti a duplice lente telescopii in oculum incidant eodem pacto, quo prius incidebant refracti a lente unica microscopii, itaque de aberratione, quæ in oculo oritura est, eadem consequentia deducatur. Si igitur radii puncti longinqui seorsim incidunt in lentes sphæricas & in nudum oculum, superiori theoria docente,

ratio lentis major sit in ejus apertura majori, quoniam tamen in visione excellit distinctio, inde cognoscitur, aberrationem negativam oculi optima correctione gaudere, quamvis altera aberratio positiva lentis augeatur. Cum lens ocularis objectivæ adderetur, decrescebat in visione distinctio. Procul dubio secunda lens aberrationem positivam augebat, unde aberratio negativa oculi poterat nimis corrigi, ita, ut in sensu contrario mutaretur. Attamen distinctionis defectus est potius distractioni assignandus. Si hoc explicare vellem nimis longa futura foret epistola.

M. GOTTHARD GUNTHERS, DIACONI Grimmens. Schediasma Historico-Dogmaticum de Anima, qua ortum concernit, agens, ubi aliorum sententiis historice recensitis, nova, quæ media dicitur, exhibetur.

Lipsiæ, apud Hæred. Lanckisii, 1720, 8.
Plag. 8.

TRibus liber absolvitur sectionibus, quarum prima Plur. Rev. Autor Patrum, secunda vero Scholasticorum recentiorumque sententias recenset, suam tandem in tertia fusius exponens. Quo minus vero ei animus fuit aliorum sententias sugillare, eo magis se commendabunt Lectori priores duæ sectiones, in quibus historica variarum de ortu animæ sententiarum narratio instituitur. Quod ipsius quidem, quam mediam vocat, sententiam attinet, illa eo abit, ut neque tradux pure naturalis

lis & unice agens statuatur, neque immediata creatio assumatur, sed quod totus quidem homo vi benedictionis ex semine generetur, anima tamen non statim cum corpore, sed demum suo tempore, ex semine nobiliori, benedictionis divinæ operatione & concursu elevato, producatur. Cujus assertionis sensum rite capturum animum advertere juvabit tam ad principium, ex quo animæ natales deducit, quam ad tempus productionis. Principium ipsi est semen a Creatore nobilitatum, quod licet non habeat secum partem animæ, quæ indivisibilis semper manet, habeat tamen elevationem a Deo promissam, ut effectum debitum suo tempore dare queat. Duo itaque concurrere bene notanda, vim seminis intrinsecam & naturalem, quæ per se apta & habilis ad corpus producendum, dein divinam seminis elevationem, quæ unice ex Dei benedictione fluat, qua semen utriusque parentis, in uterum ad corpus efformandum delatum, ultra suas vires elevetur, & ad animam producendam apta reddatur; ut ita materiale semen vi concursus singularis divini essentiam spiritualem dicere queas, non quatenus semen, sed quatenus per benedictionem elevatione divina stipatum. Tempus vero, quo divina benedictio & operatio semen ab ipsa elevatum ad producendam animam determinaret, non esse ipsum imprægnationis actum, existimat, tum enim animam nec communicari, nec traduci, imo ne quidem existere, sed quando membra corporis adcurante natura efformata & ad vitales actiones adaptata fuerint, tum demum ex quintessentia seminis, in cerebro usque huc a provida natura asservati, progenerari, & in throno velut suo h. e. in cerebro ad omnes regiminis actus expediendos, imprimis ad vitam exercendam, majestatice collocari, quod XX hebdomadibus præterlapsis fieri Physici statuant. Hinc si abortum patiatur mater, antequam fœtus vivere incipiat, i. e. antequam anima progeneretur, tunc nullam animam interire putat: contra multis difficultatibus premi sententiam eorum, qui animam statim communicatam defendant, cum paulo post imprægnationis actum, cum in satis efficaci coagulatione semen jacet,

fortu-

fortuito casu per abortum ejici eoque imperfectam hanc genituram perire observant, quid de anima sentiendum, illico nempe communicata, prorsus dubii. Sed & probare sententiam suam Autor conatur Scripturæ dictis, quæ cum creationi refragentur, supra traducem tamen ascendant quodammodo, eoque cum media sententia optime conspirent. Locum Zach. XII, 1: *Ego Dominus sum, qui format Spiritum in medio ejus*, non de Adamo sed posteris ejus agere, nec nudum traducem (ob verbum יוצר) nec immediatam creationem (ob verbum בקרבם) admittere putat: Esa. XLIV, ubi dicitur: *formavi te ex utero*, totum hominem innui, & Deum formare animam, dum operi invigilet & animam ex semine mirabili cooperatione eliciat: Jes. XLII, 5 verbum נתן & nullam creationem involvere & traducem removere contendit, collatis locis Eccles. XII, 7. 1 Cor. XV, 38. Num. XVI, 22. Joh. V, 17. Act. XVII, 26. Denique probat, salva sententia sua evitari contradictiones & absurditates: Deum non offendi: primævam benedictionem *crescite* promoveri: ineptitudines naturales seminis ad animam producendam tolli: in abortu respectu animæ tutissimam viam monstrari, animæque dignitatem elevari: denique obviam iri dubiis, ut cum objici solet incapacitas seminis ad generandam animam, cum elevatio divina adsit; vel quod anima animam producere nequeat, quod suæ sententiæ repugnare putat. Ceterum utrum, quod de edenda Clerogamiæ historia inde ab Apostolorum temporibus ad nostra consilium ceperat P. R. Autor, cujus hactenus unica dissertatio prostat, quæ ad Concilium Nicenum pertingit, persequi constituerit, an vero officii ecclesiastici laboribus obrutus, omiserit plane, nobis quidem haud constat.

ACTORUM ERUDITORUM,
Quæ Lipsiæ publicantur,
SUPPLEMENTA.
Tom. VIII Sect. IV.

ORIGINES ECCLESIASTICÆ: OR THE ANtiquities of the Christian Church.

h. e.

ANTIQVITATUM ECCLESIÆ CHRISTIanæ Volumen VIII, quo disciplina veteris Ecclesiæ enarratur: una cum Appendice, qui duos continet Sermones, duasque Epistolas ad Reverendissimum Wincestriæ Episcopum de Natura & Necessitate variorum Absolutionis generum; Autore JOSEPHO BINGHAM, Rectore Headborna-Worthensi.

Londini, apud Rob. Knaplock, 1720, 8.
Plag. 19.

Volumine VII, sive Lib. XVI harum Antiquitatum, quem in Actis A. 1722 M. Sept. p. 424 recensuimus, Cl. Autor generalius de disciplina Ecclesiæ, prout omnia ejus membra spectavit, egerat, & delicta enarraverat, propter quæ quis obnoxius illi fuerit. Jam Vol. VIII specialius disciplinam illam tribus libris persequitur. Et libro quidem XVII exercitium disciplinæ in Clerum repræsentans, Cap. ejus I de differentia pœnarum Ecclesiasticarum, Clero & Laicis constitutarum, differit. Quo loco ex differentia illa deducit, quod communio Ecclesiastica & excommunicatio Ecclesiastica aliquando peculiari & restricto sensu vel participationem bonorum & privilegiorum, quæ hominibus Ecclesiasticis pro- p. 2.

 pria

pria fuerint, vel exclusionem ab illis significet. Observat præter-
ea, juxta antiquos Canones non licuisse, Clerum ordinaria ex-
communicatione punire, sed ab officio saltem illum remo-
veri debuisse; quamvis ob delicta graviora utroque modo
animadversum sit. Pœnas autem Cleri proprias fuisse, ut vel
p. 4. reditibus, vel functione sua ad tempus privati, vel etiam peni-
5 sqq. tus de gradibus officii dejecti sint. Cap. II de pœna, qua Cle-
8 sq. rici ad Laicam communionem detrusi sunt, agens, notatis Bel-
10 sq. larmini, aliorumque Pontificiorum, Lindani item, Forbesii &
Vossii de communione illa sententiis, Chamiero assentitur, qui
illam a personis appellatam putat; quod scilicet Clericus, ad
illam damnatus, non amplius Clericus, & in Clericorum no-
menclatura, sed Laicus & in Laicorum ordine fuerit. Docet
quoque, illos, qui semel ad illam deturbati sint, raro in pristi-
13 sq. num statum restitutos esse. Neque characterem indelebilem or-
dinationis pœnæ illi obstitisse, cum veteres non aliam de chara-
ctere illo notionem habuerint, quam de charactere indelebili
16 sq. baptismi. Si vero Clerici in contemtum disciplinæ illius officio
suo fungi obstinate perrexerint, illos Laicorum etiam commu-
nione exclusos, & aliquando auxilio brachii secularis remotos
18 sqq. esse. Hac occasione etiam Noster disquirit, quid *curiæ tradi*
olim significaverit, & Gothofredi in Cod. Theodosianum de
22 sqq. eo sententiam confirmat. Cap. III, ubi de communione pere-
27 sqq. grina, variis de illa Canonibus recensitis, aliorumque de ea-
dem sententiis refutatis, eorum partes sequitur, qui statuunt,
per illam ejusmodi communionem intelligi, qua Clerici pere-
grini, sine literis commendatitiis venientes, benigne quidem
excepti, & sumtibus Ecclesiæ alti sint, sed nec ullis ordinis sui
muneribus fungi, nec sacra cœna uti potuerint; atque adeo, si
dicatur, quod Clericis communio peregrina tributa sit, eo ipso
innui, quod illis neque officio suo fungi, nec ad tempus sacra
cœna in nonnullis casibus uti licuerit, sed saltem e reditibus Ec-
clesiæ alimenta quædam ex charitate & gratia concessa sint, us-
que dum, peracta justa pœnitentia, stationi pristinæ fuerint red-
32 sqq. diti. Cap. IV alios quosdam peculiares Clerum puniendi mo-
dos commemorans, tradit, aliquando illos in perpetuum re-
motos

motos, ſed ita, ut titulum & dignitatem ſuam retinuerint, aliquando de ordine ſuperiori in inferiorem dejectos, aliquando p. 34 ſq. parte officii ſui privatos, & Epiſcopis quoque interdum poteſtatem 36. ſuper partem gregis ſuæ ademptam eſſe. Ut plures ejusmodi 37 ſqq. pœnas tam Epiſcoporum, quam Clericorum in genere, quas 47 ſqq. Autor doctiſſimus affert, taceamus. Cap. V crimina recenſet, propter quæ Clerici pœnas ſolvere debuerint, in quibus tamen filum ejus ſequi nimis prolixum foret. Lib. XVIII varios pœnitentium ordines, & publicæ pœnitentiæ gradus deſcribens, 95. Cap. I narrat, pœnitentes diviſos fuiſſe in quatuor diſtinctas claſſes, in Flentes, Audientes, Subſtratos & Conſiſtentes. Bellarminum & Caveum quintam illis claſſem addere, ſed ſine ſolido fundamento. Plura vero de claſſibus illis, & gradibus pœnitentiæ ex Autore noſtro referre non opus, cum aliunde jam ſatis de illis conſtet. Vid. Autores magno numero citati Celeb. J. A. Fabricio Bibliogr. Antiqu. Cap, XI §. 27. Cap. II ceremonias ob oculos ponens, in admittendis pœnitentibus ad pœnitentiam publicam ſolemnes, & modum pœnitentiam in Eccleſia agendi memorat, pœnitentes, poteſtate publice 102 ſqq. petita, & impoſitione manuum impetrata, cinere aſperſos, & cilicio opertos, imo &, juxta Canones quosdam, tonſis antea comis, aut, ſi mulieres fuerint, velato capite in Eccleſia comparuiſſe. 106 ſqq. Illisque notat a balniis & aliis recreationibus abſtinendum, & obſervanda fuiſſe omnia publica Eccleſiæ feſta. Imo 109. teſtimonia occurrere, unde appareat, quod & a concubitu ab- 110 ſeq. ſtinere debuerint. Hinc etiam illis, qui in conjugio vixerint, pœnitentiam non niſi ex conſenſu utriusque partis conceſſam eſſe; nec cuiquam tempore pœnitentiæ matrimonium inire licuiſſe. Cumque aliqui diebus feſtis, & diebus relaxationis, quæ 112. dicebantur, ſtantes potuerint orare; pœnitentes illis æque ac aliis diebus flexis genibus preces fundere, & ſingularem præterea erga pauperes liberalitatem exercere debuiſſe. Et in nonnullis quoque Eccleſiis curam mortuos ſepeliendi illis incubuiſſe. Cap. IV ſpeciatim exomologeſin conſiderans, ſive confeſſionem, in 113. pœnitentia publica uſitatam, multis probat, quod a privata vel 114 ſqq. auriculari confeſſione, quæ in Romana Eccleſia recepta eſt,

plane differat. Cap. IV rigorem & severitatem disciplinæ veteris exponens, monstrat, quod ordinarie homines semel tantum ad
p. 142 sqq. publicam pœnitentiam admissi sint: quod ob certa peccata per
147 sq. omne vitæ tempus pœnitentiam agere debuerint, & in mor-
149. tis hora demum sint absoluti, sique absoluti illi forsitan reconvaluerint, statutis pœnitentiæ legibus adhuc fuerint obnoxii: quod
152 sqq. nonnullis ob peccata graviora omnis reconciliatio cum Ecclesia denegata, & sine communione moriendum fuerit, quod quidem
158 sq. in nonnullis casibus cum praxi Novatianorum, neutiquam vero cum principiis illorum convenerit; qui tamen rigor postea cessa-
164. verit: quod Episcopis magna libertas fuerit relicta, pœnitentiam pro arbitrio suo vel difficiliorem vel faciliorem reddendi, atque inde exempla ocurrant, quod nonnulli bis ad publicam pœniten-
165 sq. tiam admissi sint: porro quod Episcopi, si singularem observaverint in pœnitentibus ardorem & sedulitatem, angustiores pœni-
167. tentiæ terminos constituerint, quod olim *indulgentiæ* nomine
168. venerit; hæcque indulgentia aliquando & martyrum deprecationibus, & efflagitationi magistratus civilis concessa sit: denique quod Episcopi potestatem habuerint, naturam & qualitatem pœ-
169. næ vel mutandi vel minuendi. Atque inde Noster cum Albaspinæo explicat, quid per *pœnitentiam legitimam* apud Cyprianum
170 sq. & in Concilio Eliberitano intelligendum sit. Hic etiam disquirit, quid sit in Concilio Ancyrano, *inter hyemantes orare*, nihil tamen certi de hyemantibus, aliorum sententiis enarratis, de-
173. finiens. Interim refellit Balzamonem, qui illos de secunda pœnitentium classe, qui Auditores dicebantur, exponit. Lib. XIX absolutionem, vel modum, quo pœnitentes in Ecclesiam iterum recepti sint, pertractans, Cap. I naturam ejus & varia genera explicat, & speciatim illa, quæ ad pœnitentiæ disciplinam
174 sq. spectant. Et hic quidem tradit, veteres credidisse, independentem & absolutam potestatem remittendi peccata Deo soli competere, & absolutionem in Ecclesia mere ministerialem esse, eamque consistere in applicatione mediorum, quorum usu ordinario remissio peccatorum hominibus conferatur. Hæc
176. vero media illos ad quinque capita retulisse, ad absolutionem 1) baptismi, 2) Eucharistiæ, 3) verbi & doctrinæ, 4) impositio-
nis

nis manuum & precum, 5) reconciliationis cum Ecclesia, disciplinæ relaxatione factæ. Duas priores appellari posse sacramentales absolutiones, tertiam declaratoriam, quartam petitoriam, & quintam judicialem absolutionem. De singulis Noster p. 177 sq.
plenius edisserit, & de postrema, quæ huc præcipue pertinet, 191 sqq.
notat, quod illa pœnitentes, canonica pœnitentia absoluta, paci & plenæ communioni Ecclesiæ restituti sint, eademque, si baptismum excipiamus, omnes alios absolutionis modos comprehenderit. C. II de ritibus & circumstantiis dispicit, in publica absolutione olim observatis, ibique inter alia arbitratur, absolutionem in forma indicativa, *Ego te absolvo*, quam ante seculum duodecimum in usu non fuisse refert, triplici sensu admitti posse, 1) ut actum jurisdictionis illorum, quibus potestas da- 202.
ta sit recipiendi publicos pœnitentes in communionem, & solvendi vinculum excommunicationis, quo antea ligati fuerint:
2) ut declarationem voluntatis Dei erga peccatorem pœniten- 203.
tem, ita ut, cum minister Ecclesiæ aliquem coram Deo absolutum esse judicet, etiam absolutum pronunciet atque declaret, quemadmodum sacerdotes V. Test. observante Hieronymo in Matth. XVI, dicantur leprosum mundum vel immundum facere, non quod immunditiei ejus autores fuerint, sed quod declaraverint, illum esse immundum, qui multis antea mundus visus sit:
3) tanquam actum externum ministerii, qui adhibeatur ut me- 205.
dium obtinendi remissionem peccatorum a Deo. Itaque Ecclesiæ ministrum æque dicere posse, *Ego absolvo te*, ac, *Ego baptizo te*, cum baptismus pariter sit quædam absolutio, & medium externum, quo remissio peccatorum, & interna animarum in sanguine Christi ablutio hominibus conferatur. C. III eoque ultimo
ministro de ministro disciplinæ Ecclesiasticæ, & speciatim de 215.
quædam absolutionis afferens, docet, omnem potestatem disci- 216 sq.
plinæ primario in manu Episcopi fuisse, in multis autem casibus
quoque Presbyteris atque Diaconis, sive generali, sive speciali 219 seqq.
mandato datam fuisse. Docet præterea, quousque & quo sensu 227 sqq.
absolutio dici possit data a Laico. Quantum ad Appendicem, duobus sermonibus, qui primo loco ibi sese offerunt, in Joh. XX, 23 habiti, 1) in naturam potestatis retinendi vel remitten-

 di

di peccata, 2) in varios actus vel modos, quibus ministri Ecclesiæ potestate illa uti possint, 3) in rationem, qua omnes homines
p. 265 seqq. obligati sint, legitimo exercitio ejus sese submittere, inquirit. In totidem, quæ sequuntur, Epistolis ad Wincestriensem Episcopum agit de necessitate absolutionis, ostenditque, quousque illa sese extendat, & quibus finibus circumscribatur.

MARMI ERUDITI.
i. e.
SERTORII URSATI MARMORA ERUDITA, sive Epistolæ de nonnullis antiquis Inscriptionibus, Opus posthumum, cum annotationibus JO. ANT. URSATI.

Patavii, apud Joseph. Cominum, 1719, 4 maj.
Alp. 2 pl. 6.

MArmorum titulorumque antiquorum explicationem tanta cum difficultate, quanta cum jucunditate & in omnes politiores literas diffusa utilitate conjunctam esse, vel ex his Illustris Ursati marmoribus perspici ac dijudicari potest, quæ nepos ipsius Jo. Ant. Ursatus, Monachus Benedictinus Casinensis, in antiquitatum studio avitæ gloriæ æmulus, ex operibus avi sui manuscriptis cum orbe erudito communicavit, & doctissimis observationibus suis illustravit. Prius vero quam ad ipsa marmora, ea, quam merentur, solertia perlustranda, deveniamus, vitam Sertorii Ursati, a Cl. Jo. Ant. Vulpio conscriptam, & huic operi præmissam, paucis exponemus. Inter illustres Patavinas familias priscis jam temporibus gens Ursatorum eminuit, ex qua Joannes Ursatus ab Imperatore Friderico III A. 1452 ad Comitis Palatini dignitatem, in omnes posteros devolvendam, evectus, & a Ladislao Rege Hungariæ in equestrem ordinem receptus, atque catena aurea donatus fuit, quæ crucem appensam exhibebat cum literis O. Q. M. E. D. I. E. P. in hanc sententiam vulgo explicatis: *O Quam Misericors Est Deus, Iustus Et Patiens.* Natus est Sertorius noster A. 1617 ipsis Calendis Februar. eodem anno agnati Sertorii, sine prole defuncti, hæres

res ex asse, ea lege, ut, qui essent primogenituræ jure præcipui, & nomine Sertorii uterentur. Post juventutem in literis naviter actam A. 1635 summos in Philosophia honores consecutus est, habita dissertatione, cui titulus: *Sertum Philosophicum, ex variis scientiæ naturalis floribus consertum.* A. 1638 uxorem duxit *Irenem Mantuam Benavidiam*, ex Marci Mantuæ, JCti quondam famigeratissimi, progenie ortam. Neque ideo Musis aut literis nuncium misit, quod testantur *Poemata* ipsius Italica A. 1657 in 12 edita, & *Monumenta Patavina*, quæ Patavii 1652 edidit & Senatui Veneto inscripsit, a quo ordini Equitum S. Marci est adscriptus: itemque *Marmora erudita* ibidem anno 1669 edita, atque eruditissimus *de Notis Romanorum Commentarius*, qui Patavii 1672 typis descriptus, in Tomo XI Thesauri Græviani recusus est, & cujus epitome in calce Marmorum Oxoniens. 1676 editorum exstat: & denique *Historia Patavina*, a condita hac urbe ad A. C. 1371 Italico sermone descripta, & A. 1678 in fol. edita. Atque hac ratione effecit, ut non solum litteratorum, Caroli Patini, Octavii Ferrarii, Comitis Joannis de Lazara, assidui antiquitatum collectoris, & Comitis Caroli de Doctoribus, Poetæ celeberrimi, aliorumque amorem, sed & Principum ac Purpuratorum, qui sæpius ad ipsum literas dederunt, favorem sibi conciliaverit, & in Academiam *Recuperatorum* cum plausu receptus fuerit. Erat animo generoso, & ab omni avaritia alieno, amantissimus patriæ, ita tamen, ut veritatem majori amore prosequeretur: siquidem statuam, in publico quodam Palatio Patavino conspicuam, quæ per tria sæcula Tito Livio historico posita credebatur, a Marquardo Gudio monitus, in Marmoribus eruditis, non Titi Livii istius, sed alterius Titi Livii, Halys dicti, liberti cujusdam Liviæ Quartæ, Titi filiæ, & sacerdotis Deæ Concordiæ, quam ethnici olim Patavii singulari cultu prosecuti fuerunt, monumentum esse, plurimis rationibus asserere non dubitavit. Inter Sanctos S. Antonium, Patavinum, maxime coluit, publico edito monumento A. 1653 sub titulo: *Le Grandezza di S. Antonio di Padua*, in quo solennem, qua λείψανον aliquod hujus sancti Patavio Venetias in templum S. Mariæ translatum fuit,

fuit, rationem deſcribit. Poſt mortem uxoris ſecundas quidem nuptias celebravit cum *Franciſca Sfortia*; prolem tamen non ſuſcepit. Ætate jam provectus Profeſſor Academiæ Patavinæ publicus eſt conſtitutus, & meteora Ariſtotelis expoſuit. Cum vero hiſtoriam ſuam Patavinam, cujus jam ſupra mentio injecta, A. 1678 Duci & Senatui Veneto prolixa oratione offerret, quo Comitis decus cum omnibus poſteris ſuis meruit, urinam nimis diu retinendo ſemetipſum graviſſime afflixit, eoque eodem anno, die tertio Julii, diem ſupremum obiit, unico relicto filio Sertorio Antonio, ex quo duos habuit nepotes, Sertorium, & Joannem Antonium, Benedictinum Caſinenſem, cui hæc Marmora Avi debemus. In ipſo autem opere tredecim primum habentur Epiſtolæ, ad Viros perilluſtres exaratæ, quorum deſideriis Autor, pro oraculo ſui temporis in antiquis Inſcriptionibus explicandis habitus, pro virili reſponſurus, Inſcriptiones oblatas erudite non minus quam ſagaciter enodavit. In *prima* epiſtola, ad Comitem Joannem de Lazara, Equitem S. Stephani, & celebrem antiquarium data, ſequens explicatur Inſcriptio Aræ haud procul ab antiquo templo Sophiæ effoſſæ:

I. D.
C. HELVIVS
ROMANVS
PRO SE ET SVIS
V. S.

Hæc verba ita legit: *Junoni Divinæ Cajus Helvius Romanus pro ſe & ſuis votum ſolvit*, & præter alia de epithetis Junonis diſſerit, eamque divinam a Patavinis cultoribus dictam fuiſſe, monumentis aliis licet tacentibus, exiſtimat, quod domus Imperatoria divina quondam dicta, & Sol in Inſcriptionibus divinus appellatus ſit. In *ſecunda* epiſtola nummus illuſtratur, in quo Turpilianus IIIVir feminam extenſis brachiis, ſparſisque & intricatis capillis, ſcutis circumdatam, cudi curavit: & hanc Erizzus Armeniam, Urſinus vero Tarpeiam a Sabinis oppreſſam ſignificare conjicit; cui poſteriori opinioni Autor noſter ſubſcribit, & nummum, a Marſilio Papafava, nobili Veneto, ſibi oblatum, Auguſti monetam eſſe contendit, eo tempore cuſam,

quo

quo C. Petronius Turpilianus Triumvir monetalis fuit, qui ex gente Sabinorum ortus, Tarpeiæ imagine gentem suam indicare voluit. In *tertia* Epistola duæ exponuntur inscriptiones, a Frigimelica, Medicinæ Professore in Acad. Patavina primario, exhibitæ, quarum prima hæc est:

L. FABIO G. F.
PATRI. FABIAE
L. L. HELENAE. MATR
FABIA L. F. QUINCTA.
V. F.

ita legenda: *Lucio Fabio Caji Filio Patri, Fabiæ, Lucii Libertæ, Helenæ Matri, Fabia Lucii Filia Quincta Vivens Fecit.* Altera Inscriptio est memoria sepuchralis hujus formæ:

T. F. I.
T. AEB. C. F.
IN. FR. P. XLV
RET. P. XXX

quæ ita explicatur: *Testamento* (non Titulum) *Fieri Jussit Titus AEButius Caji Filius. In Fronte* (i. e. in latitudine) *Pedes quadraginta quinque, Retro* (i. e. in longitudine) *Pedes triginta.* In *quarta* Epistola ad inscriptionem, quæ sub imagine feminæ multis figuris hieroglyphicis & floribus, non tam existimationem, quam mortem præmaturam significantibus, ornatæ inventa fuit, ita scriptam:

BRAETIAE
ꟿ. F
QVARTAE

figuram ꟿ in Gruteri Inscript. p. 1043 n. 5 minus recte in MV immutatam, *Manium* denotare, cujus *Filia* Bræti a fuerit, erudite ostendit. *Quinta* Epistola octo complectitur inscriptiones ex Istria transmissas, ex quibus attingemus *secunctam:*

P. VALERIO. L. F. PVP
IIIIII VIR. CONIVGI
P. VALERIO P. F. PVP
TIRONI. FILIO
VOLVNTILIA. PAVILA

ita legendam: *Publio Valerio, Lucii Filio Pupinia, Seviro* vel

U sex-

ſextum viro, *Coniugi. Publio Valerio Publii Filio Pupinia Tironi Filio. Voluntilia Pavila*, vel, ut Autor noſter corrigit, *Voluntilla Paulla*, L per injuriam temporis ſorte in I mutato; & *ſeptimam* in vaſculo vitreo, cujusmodi veteres, mortuos ſuos deplorantes, ad excipiendas lacrymas oculis ſupponebant ſuis, ita exhibitam p. 92. Enimvero vaſculum iſtud Clariſſimo

Autori noſtro rariſſimum eſt, qui vaſculum vitreum literis ornatum ſe antea non vidiſſe teſtatur. Literas vero in illo expreſſas ita legendas eſſe judicat: *Opimius*, vel *Oppius*. aut *Opelius*, *Caii Filius*, In *ſexta* Epiſtola tres inſcriptiones votivæ illuſtrantur, ex quibus primam tantum afferemus;

I. O. M. OPSEQVE
M. VARENVS
POLYBIVS. PRO. SE
ET. SVOS
V. L. S. M.
M. CORNELIO. CAETHEGO. C. EPVCIO. CLARO
COS

ita expoſitam: *Jovi Optimo Maximo Obſequenti*, P, quod ſæpius fit, pro B poſito, quod epitheton Fortunæ frequenter, rarius Jovi appoſitum legitur, & juxta Giraldum idem eſt ac indulgens, clemens &c. *Marcus Varenus Polybius pro ſe & ſuis Votum Libens Solvit Merito*, &c. In *ſeptima* Epiſtola tres iterum explicantur inſcriptiones, quarum duæ priores ob ſingularem ſcribendi rationem notari merentur, qua Græcorum Lambda ſimplex pro Latinorum L & A, & geminatum pro M & ANN nec non duplex II pro E poſitum. Ita enim ſcriptæ ſunt:

L.Pλ SELLIO PLλV
TIλE TERTVLLλE
- - -SEλIF. MEREN
VI, POSVIT

D. M.
P. IIλIO VICTO
RIλ. MORVM
VIII. λλ III
PλRIINTIIS. PI
IINIISSM

quas ita legit Autor noſter, iſtam quidem: *Lucius Plautius Sellio*

lio Plautia Tertulla - - - Selli Filia merenti vivus posuit, hanc vero: *Dis Manibus Publio Elio Victorillo, Annorum octo, mensium trium, parentes pientissimi.* Pari ratione in Epistola *octava* varia explicat monumenta Mutinensia: in *nona* & *decima* vero ad Henricum Norisium de literis in nummo aureo Licinii Jovi Conservatori sacro, OB. DV. FILII. SVI. suam perscribit sententiam, literas illas legendas esse ratus *Ob Decreta Quinquennalia Filii Sui.* Norisius autem, qui de eodem nummo postea dissertationem suam edidit Florentiæ 1575, 4, legi oportere statuit: *Ob Decreta Vota Filii Sui.* Quæ in Epistola *undecima* illustratur inscriptio, Divum Augustum, Tiberium Cæsarem Divi Augusti Filium, Divi Nepotem, Augustum, aquas in coloniam perduxisse testatur: &, quæ in Epist. *duodecima* habetur de Grania Bacchide, quod nomen fuit feminæ quæ DEANAE DO. DE. id est Dono Dedit; exigui est ponderis: majoris vero, quæ in Ep. *decima tertia* Autori de gente Pupia, nec non de purpurariis, seu purpurarum non piscatoribus, qui murileguli aut conchileguli dicti fuerunt, sed negotiatoribus disserendi materiam dedit.

Hisce epistolis subjuncta est commentatio eruditissima, Cardinali Casanatæ inscripta, in sepulcrum A. 1674 in via Flaminia casu quodam detectum. Id ipsum quidem Jo. Petrus Bellorius Ovidii Nasonis monumentum fuisse arbitratur, cujus descriptionem, sermone Italico Romæ 1680 editam, Kusterus in Latinam linguam transtulit, & Tomo XII Thesauri antiquitatum Romanarum cum nitidissimis figuris inseri curavit. Verum sagacissimus Ursatus in longe aliam nos ducit sententiam, & hoc sepulcrum Q. Nasonii Ambrosii fuisse evidenter ostendit. Præmissam descriptionem Roma transmissam ne prætermittamus, sepulcrum hoc caverna dicitur affabre facta, multisque emblematibus & figuris symbolicis exornata; ad ingressum in loculo quodam Mercurius cum caduceo, & Apollo coronatus cum lyra depicti, & sub illis homo exhibetur togatus & coronatus, qui speciem extenso brachio dicentis præ se ferens, a persona nobili familiæ Senatoriæ vel Consularis retrahitur, & ad dextram Mercurii femina apparet stolata. In ipsa vero commentatione de sepulcris primum in genere, præsertim Roma-

 nis,

nis, prolixe agitur: ſepulcrum ſcilicet dici omnem ſepulturæ locum, ubi corpus oſſave hominis condita ſunt: hæc in ipſa urbe quondam condita fuiſſe, donec lege XII tabularum interdictum fuit: *in urbe non ſepelito*: poſtea a pleriſque extra urbem ſepulcra in vicinis hortis campiſque eſſe conſtituta: & loca ſepulturæ deſtinata ſacra admodum habita & religioſa, ſicuti etiam ſepulcrum in inſcriptione quadam Gruter. p. 1035 n. 11 *terrenum ſacrum* dicitur, addita imprecatione, vel pœna, ſi quis ſepulcrum violare auderet: hac quoque de cauſa magnitudinem terræ ſepulcralis in monumentis ſolicite eſſe notatam, *in fronte*, *in agro*, quot pedes longa & lata ſit: ex agro autem culto, eove, qui coli potuerit, nullam partem ſumtam eſſe ſepulcro, ut, indice Cicerone lib. 2 de legibus, mortuorum corpora ſine detrimento vivorum reciperent, ſed ex agro ſterili, vel locis ſaxuoſis, aut extremis finibus agrorum, & plerumque ſecundum viam, quo prætereuntes admonerentur, & defunctos vixiſſe, & vivos eſſe mortales: atque hoc nomine celebres inprimis factas eſſe viam Flaminiam & Latinam: nobiliores vero aut ſub montibus aut in montibus ſepultos fuiſſe, quæ conſuetudo Noſtro Pyramidibus Ægyptiacis exſtruendis anſam dediſſe videtur, quum Ægyptus montibus careat: ſepulcra reperiri etiam in rupibus aut montibus cavata, & licet XII tabularum lege cautum ſit: *Rogum aſcia ne polito* ambitionem mortalium in dies ſuccreſcente, ad miraculum uſque ornata: ſepulcra etiam diſtinguenda eſſe ab *arcis*, in quibus corpora condebantur, quæ *ſarcophagi* dictæ, & *conditoriis* ſive *hypogæis*, in quibus plures ejusmodi arcæ poſitæ erant; quanquam autores vocibus illis promiſcue uſi ſint: porro ritum ſepeliendi corpora, uti antiquiſſimum, etiam eo tempore, quo corpora combuſta fuerunt, a multis familiis ſervatum fuiſſe: quando vero corpora cremandi conſuetudo ſit abrogata, certo definiri non poſſe: denique ſepulcra fuiſſe vel ſingularia vel communia, & hæc rurſus vel hæreditaria, vel gentilitia, vel familiaria: ſingularia dici, quæ quis ſibi conſtituit, omnibus hæredibus ſuis excluſis, hiſce literis in ſaxis ſepulcralibus inſignita: H. M. H. N. S. id eſt: *Hoc Monumentum Hæredes Non Sequitur*, vel: H M.
H. N.

H. N. S. N. H. H. id est: *Hoc monumentum Hæredes Non Sequitur, Nec Hæredes Hæredum:* vel H. M. G. N. S. i. e. *Hoc Monumentum Gentiles Non Sequitur:* vel etiam: IN. H. S. (i. e. *Hoc Sepulcro*) SIVE. SERVVS. SIVE. LIBERI. SIVE. LIBER. INFERATVR. NEMO. & hæc singularia sepulcra vel vivos sibi posuisse, vel T. F. I. S. id est, *Testamento Fieri Jussisse Sibi*, vel a superstitibus constituta: communia vero, quæ pluribus sepeliendis inservierunt, primum fuisse hæreditaria, quæ quis sibi hæredibusque suis constituit, sequentibus notari solita literis: H. M. H. S. i. e. *Hoc Monumentum Hæredes Sequitur;* H. M. S. S. I. A. H. E. P. i. e. *Hujus Monumenti Sive Sepulchri Jus Ad Hæredes Ejus Pertinet:* tum gentilitia, ad omnes eos, qui eodem utebantur cognomine pertinentia: cujusmodi sepulcrum e. g. fuit Fabiorum hac Inscriptione notatum:

L. M.
FABIORVM
Q. Q. V. P. L.

hoc est: uti Autor cippum nunc apud se conservatum explicat: *Locus Monumenti Fabiorum, Quoquoversum Pedes quinquaginta:* tum familiaria, quæ quis sibi familiæque suæ constituit, & hæc modo hæredes non secuta, modo sine ulla conditione, modo ex parte tantum vel dimidia, vel tertia, vel ex sextante, communia fuisse; quibus annumerari possent subterranea ædificia arcuato opere exstructa, pavimentis strata ac parietibus circumsepta, in quibus varii habentur cippi sepulcrales, cum memoriis inibi quoquo jure vel titulo sepultorum, nec non polyandria, sive communia militum aliorumve sepulcra. His magno cum eruditionis apparatu præmissis, ad ipsum, quod illustrandum sibi sumsit, sepulcrum tandem accedit, & missis emblematibus in parietibus passim depictis, hominem togatum & coronatum minime Ovidium indicare, & Q. Nasonium nec de gente Ovidia, nec Ovidii libertum fuisse, alioquin non *Nasonium*, sed *Ovidium* appellandum, cum Naso non Ovidiæ solum gentis sed etiam Actoriæ, Juliæ, Ottaciliæ, Sextiæ & Pontiæ cognomen fuerit, haud incongrue tradit, ac, omnibus

circumstantiis probe ponderatis, concludit, hoc sepulcrum ex numero communium & familiarium; gentemque Nasoniam, in nulla alia Inscriptione, quotquot viderit, memoratam, procul dubio plebejam; Q. Nasonium quoque fuisse libertum, de quo præter necessitatem Autor subdubitare videtur, cum collibertorum in Inscriptione mox afferenda mentio fiat. Et ne quis objiciat, tam splendidum monumentum esse supra dignitatem hominis plebeji, plebejos maximo præ reliquis luxu usos fuisse, ex Statio & Martiali observat. Tum Inscriptiones IV, in hoc sepulcro inventas, more suo, hoc est, scite admodum & pererudite exponit, quarum prima, quæ quidem præcipua, ita descripta exhibetur:

D. M
Q. NASONIVS. AMBROSI
VS. SIBI. ET. SVIS. LI
BERTIS. LIBERTABVSQVE
---- NASONIAE. VRBICAE
CONIVGI. SVAE. ET. COL
LIBERTIS. SVIS. ET
POSTERISQVE. EOR

Altera hujus sepulcri Inscriptio hæc est:

D. M.
AELIO. COGITATO. VETERANO. AVGG. N.N.
QVI. VIXIT. ANNIS. XXXX. MENSIB. X. DIEB. VIII
ET. MILITAB. ANNIS XVIII. AVREL. IOVIN
VETERANVS. ET. LOLLIVS. CONSTANTIN
MILEX. COH. II. PRAETORIAE. VLPIVS
MARCELLIANVS. EQVES. SINGVLARIS AVGG. N.
BENEMERENTI. FECERVNT

ita legenda: *DIs Manibus. Ælio Cogitato, Veterano Augustorum Nostrorum*, (duobus simul imperantibus) *qui vixit annis quadraginta, mensibus decem, diebus novem, & militavit* (B pro V posito) *annis decem & octo, Aurelius Jovinus Veteranus & Lollius Constantinus Miles* (X pro S) *Cohortis secundæ Prætoriæ, Ulpius Marcellianus eques singularis Augustorum Nostrorum bene merenti fecerunt*. Ubi de Veterano milite, de cohor-

corte Prætoria, de equite singulari, multa distinctius ponderanda cumulat, quibus tamen diutius immorari nobis non licet. Ad tertiam properamus Inscriptionem ita descriptam;

D. M.
L. VOCVSIO. VALENTINO
FECIT. SCADRIA. FOR
TVNATA. CONJVX. QVAE
VIXIT CVM IVM ANN
IS X. M. III. CONJVGI BE
NEMERENT. QVI VI
XIT. AN XI M. III. DIE
BVS. VI. BENEMEREN
TI. FECIT
B. M.

ab Autore nostro ita expositam: *L. Volusio*, (ita pro Vocusio legendum arbitratur) *Valentino fecit Scadria Fortunata*, ex liberta forte civis Romani facta *Conjux*, *quæ vixit cum ium* (id est, *cum eum*, pro *cum eo*, uti *cum quen* in Inscriptione ex Grutero citata positum pro *cum quo) annis decem*, *mensibus tribus*, *conjugi bene merenti*, *qui vixit annis XI* (rectius XL, i. e. quadraginta, quod Autor alterius conjecturæ præfert, qui XN, i. e. octoginta, N nonaginta significante, ponendum statuit) *mensibus tribus diebus sex. Bene merenti fecit. B. M.* ex sententia Autoris *Bene Maneat*: quidni *Bona Mente*, vel *Bene Merens?* In quarta denique Inscriptione:

P. O. M. EB I
ROMA.NI.AE. VI.TALI
FI.LE.TI. FILIA §
CONJV.GI MEREN.TI
CAE. SONIVS. PROBVS. FEC

Prima tantum linea Oedipo indiget, quam Autor hoc loco, non legendam esse monet: *Patrone Optime Merito e Bonis*, uti quidem in aliis fieri potest: sed ita legi oportere conjicit: *Posteris Omnibus Monumentum & Romaniæ Vitali Fileti Filiæ* &c. Utut vero Autor non in omnibus Inscriptionibus rem acu tetigerit, ex dictis tamen cuivis perspectum satis erit magnum illum

illum sua ætate fuisse Apollinem, in Historia antiqua & arte veterum monumenta sagaciter pervestigandi versatissimum: quandoquidem etiam in hoc opere quamplurimas Inscriptiones a Grutero collectas peregregie explicatas dedit. Jam quod ad *notas* Jo. Antonii Ursati attinet, & Epistolis & Commentationi commemoratæ annexas, ingenue fatemur, easdem operi huic plurimum conciliare pretii. Etenim nonnulla modeste dextreque emendat, multa copiosius illustrat, & in omnibus maturum judicium, variamque lectionem & eruditionem criticam ostendit. Ex. gr. quando avus in Inscriptione votiva Soli divino facta literas M. G. L. Q. ita legit: *Merito Gratias Libens Quæsivit*, hæc lectio nepoti inusitata, & sequens præferenda videtur: *Merito Gratus Libens Que.* p. 23. Sic literas in fine Inscriptionis cujusdam positas D. M. V, quas avus legerat: *Dis Manibus Universis*, significare potius judicat *Dis Manibus Votum* sive *Vovit*. Sic etiam quando avus diem natalem in Inscriptione sequente sepulcrali a Grutero p. 636 n. 12 adducta: *Hi horti, uti optimi maximique sunt, cineribus serviant meis. nam curatores substituam, qui vescantur ex horum hortorum reddita natali meo, & præbeant rosam in perpetuum* &c. de die mortis accipi posse largitur, nepos persuaderi sibi non patitur, apud gentiles diem natalem pro die mortis unquam usurpatum, sed diem nativitatis a vivis celebrari solitum, jussu quoque defunctorum floribus sparsis, vel alia quadam solenni ratione celebrandum fuisse, sequente Inscriptione ex Montfauconii Diario Italico excerpta probare conatur:

DECRETA
AEDICVLAM. STATVAS. HAS. HOSTIAM. DEDICATIONI
VICTIMAE. NATALI. AVG. VIII. K. OCTOBR. DVAE QVAE
P. P. IMMOLARI. ADSVETAE SVNT. AD. ARAM. QVAE
NVMINI. AVGVSTO. DEDIC. EST. VIIII.
ET. VIII. K. OCTOBR.
IMMOLENTVR.

In qua Inscriptione cum dies natalis Augusti dicatur VIII Kal. Octobr.

Octobr. i. e. d. 24 Sept. Suetonius vero Augustum natum esse referat d. IX Kal. Octobris, Clar. Ursatus, Inscriptionem hanc cum Suetonio conciliaturus, Augustum forte in fine d. IX Kal. Oct. & principio sequentis diei in lucem editum esse conjicit, idque ex hac ipsa Inscriptione colligi posse opinatur. De cetero non prætereunda nobis est pietas Jo. Ant. Ursati, qua Avum suum in Annot. ad Epistolam quintam vindicat, a Grævio erroris insimulatum, ac si Jo. Calvinum, Professorem quondam Juris in Academia Heidelbergensi, cum Jo. Calvino Theologo perperam confudisset, dum illius Lexicon Juris citans in Commentario suo de Notis Romanorum, Autorem *damnatum* appellat. Nam Jo. Calvinum, JCtum, non Romano-Catholicorum, sed Zwinglianorum seu Calvinistarum sectæ addictum atque adeo ab illis pro hæretico habitum, *damnatum Autorem* ab Avo suo dici potuisse, cum etiam Lexicon ipsius, quoad unam alteramve legem, cum aliis ejus operibus, ab ecclesia Romano-Catholica sit proscriptum: nec de hæresiarcha, uti loquitur, Joanne Calvino, Avo suo sermonem esse, vel ex eo cognosci posse indicat, quod in eodem commentario Franciscum Hottomannum eodem sensu Autorem damnatum dixerit. Id quod etiam Lectorem candide monere nostrum esse duximus, ne nos, qui ex Grævii Thesauro in Tomo III Supplementorum nostrorum p. 495 erroris insimulati mentionem fecimus, inculpati nominis vindicias temere prætermisisse videamur. Denique præstantissimum Commentarium *de Notis Romanorum*, librum jam diu in bibliopoliis desideratum, quem cum Avi sui accessionibus & correctionibus auctiorem & emendatiorem denuo se editurum promisit Clar. Jo. Ant. Ursatus in Præfatione hujus operis, avide exspectamus, & fidem publice datam, primo quoque tempore liberatum iri speramus.

BALTH. BRANCHU NOTATA AD CHRISTFR. WÆCHTLERI Excerptum ex ejusdem Branchu Observationibus ad Jus Romanum, nuper Actis Eruditorum Lipsiensibus insertum, hoc A. 1722 M. Majo p. 248 & seqq.

Bis vitiose nomen meum est ibi scriptum, ex hac vera ejus scriptura emendandum.

1) *Pag. 248 vers. 2, 3 excerpti illius in Act. Erud. Lips.* Mirum est, Virum nitidioris Jurisprudentiæ studiosum, qualem se profiteri Cl. Wæchtlerum puto, res ad studia humaniora pertinentes tangere nolle, easque Criticis relinquere.

C. I. 2) *P. 249 v. 8, 9.* Verum semper manet, Basilicos Interpretes male *d. l. 22* accepisse.

3) *Ibid. v. 12, 13, 14.* Recedit Cl. Wæchtlerus ab eo, quod solum mihi proposueram; agit ille de jure, de quo scripsi *p. 2 Obs. m.* agere me nolle, quia Cujacius id optime jam egerat. Ego vero *ago* de vera specie *d. l. 22.* Ergo licet, quantum ad jus attinet, nihil referat, utrum Titius dederit XV an XX, semper tamen, qui factum & speciem ipsam *d. l. 22* novisse cupiet, quæret, quamnam ex iis quantitatem dederit Titius. Scripsit Cujacius XX, ego docui XV, nec me errasse ostendit Cl. Vir, licet refutare me voluerit.

II. 4) *Ibid. v. 21.* Si innuit Cl. Wæchtlerus, scripsisse me, Ulpianum non habuisse pro certo rationem decidendi, quam affert, rem mihi absurdissimam tribuit, quamque nusquam scripsi.

5) *Ibid. v. 22.* Distingue, vel ratio dubitandi est propositio falsa, vel est propositio vera, sed ad casum, qui tractatur, ob circumstantiarum diversitatem non pertinens. Prior inepta est, & nuda inficiatione rejicitur, ut in *l. 1 ff. de rescind. vend.* Posterior gravis est, nec aliter tollitur, quam si ostendatur, speciem, quæ tractatur, esse diversam, ut in nostra *l. 2 §. 2 ff. de hered. vend.* Ibi propositio, quæ dubitationem afferebat, hæc erat: *Pars ejusdem hæreditatis, quæ adcrevit, emtori partis, cui altera adcrevit, est restituenda.* Hanc propositionem non negat JCtus; sed negat ei, quam veram esse adgnoscit, esse locum in *d. l. 2 § 2*, quia non ejusdem hæreditatis pars venditori adcrevit, sed alia & nova hæreditas, i. e. non pars hæreditatis paternæ, sed hæreditas filii.

III. 6) *Ibid. v. 30 quia &c.* Multo firmius est meum argumentum *p. 16 ad fin. Obs. m.*

7) *Ibid. v. 33.* Immo, argumento ex alio juris Capite ducto, etiam teneri eundem nullos fructus restituere.

8)

8) *Ibid. v. 35, 36.* Putabam perspicue me scripsisse *p. 17 Obs. m.* Sed mentem meam neutiquam intellexit Cl. Vir. Postquam ostendi, argumenta duo ex juris capitibus duobus petita contraria omnino suadere, scripsi, mediam tenuisse viam JCtum, ideoque neque omnes, neque nullos, sed aliquos fructus conjugi concessisse, atque divisionem eorum petivisse ab opera in iis colendis & curandis posita, ut industriales ideo conjugi concederet.

9) *P. 250 v. 7.* Non sic est: nam adjectio vocis *alterius* mihi noceret: unde improbo Basilicos Interpretes, quod addiderint ἄλλȣ, ubi Pomponius nihil simile scripsit.

10) *Ibid. in seqq.* In iis, quæ quasi novam proponens opinionem scripsit Vir Cl. fere credam me cæcutire: tot enim in iis mihi displicent, ut vix sustineam ea Viro docto tribuere. Nihil scribit aut quærit Pomponius de restitutione, sed de sola fructuum acquisitione. Ad rem non pertinet, quod objicit Cl. Vir, nullum occurrere in lege æquitatis vestigium: nec enim ego egi de æquitate, aut ei opposito jure stricto; egi de sententia inter oppositas duas media. Quod conjux fructus dicatur a Cl. Viro in *d. l. 45* suos facere *non tam per solam perceptionem, quam quia Societas vitæ quodammodo dominum facit conjugem:* id & alienum penitus est a verbis *d. l. 45* & juris civilis indoli incognitum, quod nullam inducit inter conjuges bonorum communionem. Porro scribit Cl. Vir *v. 17, 18, 19, 20*, conjugem in *d. l. 45* dici fructus omnes suos facere multo magis adhuc, quam b. f. possessorem: at *d. l. 45* disertis verbis id negat, & tribuit conjugi tantum fructus industriales, quia ex facto ejus ii nascuntur; idque & comparatio cum b. f. possessore illud est quod adeo torquet Interpretes. Quæ porro addit, aliena satis ab hac disputatione sunt; ideoque nolo super iis novas ciere lites.

11) *P. 251 v. 4 & infra v. 23.* Quid? Suntne Cl. Wæchtlero diversi a Cassianis Sabiniani? C. IV.

12) *Ibid. v. 20.* Omnis m. c. donatio mihi fit sub conditione, *ubi ante mortuus ero.*

13) *Ibid. v. 21.* Immo illud *fere* σχεδὸν pertinet ad indicandum, similitudinem cum legatis non procedere per omnia.

14) *Ibid. v. 29.* Mirificum id foret, quum Julianus Marcello multo sit antiquior. Hujus dubii autorem, Lector, Cl. Wæchtlerum habe: nam talia ego nec somniavi unquam.

15) *Ibid. v. 33.* Immo ostendi ipse *p. 27 Obs. m.* in hoc eos consensisse. Sed dissensus de hoc fuit: *An ita m. c. donari queat, ut nullo in casu revocetur?* negavitque id Marcellus in *d. l. 29*, post alios nonnullos in *l. 13 §. 1 l. 35 §. 4 ff. de m. c. donat.* Sed contendit esse eam magis *causam donandi*, i. e. pure factam liberalitatem, sive propriam donationem, quomodo explicui *p. 32 Obs. m.* & confirmant *l. 2* §. *ult. ff. de donation. l. 3 eod.*

16) *P. 252 v. 5, 6, 19, 20.* Hæc eadem est opinio Bachovii, memorata a me *p. 29 Obs. m.* ac deinceps refutata.

17) *Ibid. v. 7.* Neque ego id dixi. Videtur Vir Cl. duas quæstiones, quas separatim tractavi, hic permiscere.

18) *Ibid. v. 9.* Immo agit Paullus tantum de modis, quibus m. c. donari potest.

19) *Ibid. v. 10.* Si concedatur, quod negari non potest, fuisse hic dissidium inter Proculejanos & Cassianos, satis apertum est, Paullum Cassianos esse sequutum, ideoque negavisse, esse hac in parte locum in rem actioni. Atque hæc est causa, cur Ulpianus in *l. 29 ff. de m. c. donat.* adeo sollicite ostendere nitatur, semper esse locum in rem actioni. Conf. *p. 23 Obs. m.*

20) *Ibid. v. 22.* Quidni?

21) *Ibid. v. 24.* Hoc non est adeo perspicuum. Sed & ago ego de similitudine m. c. donationum cum legatis majore quam cum propriis donationibus. Verum vitium, quod ad *v. 7 huj. p.* Viro Cl. objeci, in causa est, cur non cernam, quo ejus disputata redeant, & qui refuter.

C. V. 22) *P. 253 v. 6.* Non modo Budæum non culpavi, verum etiam eum laudavi, *p. 40 Obs. m.* quod inter paucos, forte & primus, perite hic noverit distinguere. Sed & ex modo, quo Vir Cl. Budæi quasi errorem hic refert, & *v. 15, 16* eum defendit, apparet, eum non intellexisse distinctionem illam, quam observavi *p. 39, 40 Obs. m.*

23) *Ibid. v. 3, 4.* Immo scrupulum non tolles, si verba *Bestias* &c. uncis includas: quia ejusmodi illa sunt, ut non idonea sint ad sensum separatum efficiendum; sed omnino respiciunt

unt

unt orationem, cui innectuntur, & sic eam hic turbant. Audi verba ipsa: *Bestias autem accipere debemus*, ergo in loco, de quo agitur: deinde oppositio instituitur *ex feritate magis quam ex animalis genere*, quæ sic ad locum illum relata penitus eum conturbat, uti fuse ostendi. Additur tandem interrogatio: *nam quid si leo sit &c.* quæ iterum locum illum respicit, quasi Ulpiani definitio tunc falsa foret, quod neutiquam fit.

24) *Ibid. v. 4, 5.* Objectum dubium a Cl. Viro tolletur, si in locum vocis *autem* post *Bestias* substituas *enim*. Sed nescio, an ita fastidiosum esse semper cum veritate magis conveniat. Certe peccamus Critici omnes, dum tacite ponimus, Autores quod aptissimum est semper scripsisse.

25) *Ibid. v. 9.* In transitu pro *commota* in *l. 1 §. 4 ff. Si quadr. paup. fec.* emendat Vir Cl. *non mota*. Sed nihil est mutandum. Scripsit revera, atque optime scripsit Ulpianus *commota feritate*, i. e oborta feritate in quadrupede contra exspectationem & naturam ejus. Sic eodem modo in hac ipsa lege §. 7 scripsit Ulpianus: *Et generaliter hæc actio locum habet, quotiens contra naturam FERA MOTA pauperiem dedit.*

26) *Ibid. v. 12, 13.* Cessat actio, non quod bestia nocuit; desiit enim juxta Ulpianeam *bestiæ* definitionem esse bestia, quæ naturalem feritatem exuit, sed ideo cessat actio, quia leo concitatus ab alio fuit, *l. 1. §. 7, 11 ff. Si quadr. paup. fec.*

27) *Ibid. v. 13, 14* Quia sola *l. 1 §. 10 ff. Si quadrup. paup.* egebat ea glossa, ut sensus in ea commode constet. Adde quod *d. l. 1* etiam Ulpiani sit, quum leges a Cl. Viro adductæ sint aliorum. Immo & penitus nego, posse juris expositi veritate salva inseri iis in locis hanc glossam. Juris periti ejusce dicti mei rationem norunt. Quum ergo *bestiæ* definitio illa non generalis sit, sed ad materiam juris quandam tantum accommodata, sequitur, non posse illam parenthesin esse in *l. 1 §. 6 ff. de postulando* ad reliquam orationem non pertinens: & confirmatur insigniter ejus situs in *d. l. 1 §. 10*, quum ibi sit ea verissima.

28) *Ibid. v. 27, 28.* Quidni sæpius errarunt? nolui loca omnia adferre, exempla manifesta tantum attuli. Ceterum hoc nolim JCtis verti vitio, quod prædonem dicant *possidere pro* C, VI.

 possessore;

possessore; sed quod in Edicto de hæreditatis petitione verba *pro possessore* de prædone acceperint.

29) *Ibid. v. 30, 31, 32.* Quæ affert hic Autor, minime probant, quod intendit. Nam non nego ego, prædonem quemcunque posse hæreditatis petitione conveniri. Id de quibusdam tantum negavi, e. g. de eo cujus est mentio in *l. 12 ff. de hæred. pet.* non etiam de eo, qui licet mala fide, affectat tamen hæredis titulum, qualis occurrit in *l. 1 §. 9 ff. Si quis omiss. caus.* nam is liti se offert, quem ob dolum suum liti etiam subjici constat *l. 45 l. 13 §. 13 ff. de hæred. pet.* Ceterum omnino existimo, errorem, quem hic carpo, jam fuisse admissum in prima & antiquissima edicti illius Prætorii expositione.

30) *Ibid. v. 34, 35, 36, 37.* Hic revera movetur dubium, nec errore minus intellectæ meæ opinionis nixum, nec levis momenti. Unde lætor, ita offerri mihi ejus removendi occasionem: quod jam ab aliquo tempore optaveram. Dubia hic quasi duo observari possunt. I Prædonis interrogati, *an pro hærede possideat*, silentium interpretationem in ejus damnum recipit, quasi dixisset se *pro hærede possidere*. (Nam sic objectio concipienda est, & est laudanda *l. 11 §. 4, 7 ff. de interr. in jur. fac.* & pro silentio habendum est, ubi quis ad interrogata non respondet; alioqui nulla erit objectio). II Titulus *pro possessore* titulos alios omnes complectitur *l. 13 §. 1, 2, 3 ff. de hæred. pet.* Ergo qui *pro possessore* possidet, videtur *pro hærede* possidere. Statim observabo, non esse objectionem, si quis dicat, non posse alia actione res omnes hæreditarias uno impetu prædoni auferri. Nam, qui ita objiceret, temere supponeret, esse jure civili proditas actiones omnes maxime commodas: nec insuper ostenderet, qua ratione seu fictione hæreditatis petitio contra prædonem a Prætore fuerit inducta, quod omnino est necesse facere, si, quomodo demonstravi, verum sit, juris indoli penitus hoc repugnare, maxime quum constet, non habuisse Prætorem potestatem legislatoriam. Ergo ut, juris principiis salvis, propugnetur hæreditatis petitio contra prædonem instituenda, videtur statuendum, prædonem aut interpretatione tantum haberi pro possessore *pro hærede*, aut insuper id ipsum simul indicari in dictione *possidere pro possess-*

possessore, quasi elliptica ea sit pro plena hacce: *possidere pro possessore hæreditatis.* Sed si prius dicatur, tunc non necesse fuit, a Prætore & a JCtis perpetuo inculcari, dari hæreditatis petitionem contra eum, qui *pro hærede* aut *pro possessore* possidet: satis erat docere, dari illam contra eum, qui *pro hærede* possidet, quum ea dictio complectatur quasi fiduciarium hæredem *l. 16 §. 7 ff. de hær. pet.* bonorum possessorem *l. 11 pr. eod.* & sic etiam prædonem, si contra eum hæc actio detur. Immo & aliter loqui, maxime Prætori, fuit vitiosum: nam si hæreditatis petitio contra prædonem danda sit, non inde danda erit, quod is *pro possessore* possideat, sed quod *pro hærede* possidere videatur. Sed si *possessor* ibi intelligendus sit *bonorum possessor*, ut ego contendo, optime erit Prætor loquutus; simili ratione, qua respectu actoris speciali nomine dicitur *possessoria* hæreditatis petitio. Videamus igitur, nonne conjectura altera sit probabilior, quod *possidere pro possessore* ellipticum sit, dicaturque pro *possidere pro possessore hæreditatis*. Sed hoc admitti non potest. Nam ubi dictio illa exponitur, ejus ellipseos non fit mentio: immo satis intelligas, in dictione illa vocem *possessorem* denotare prædonem, ut perspicuum satis est ex *l. 13 §. 1, 8 ff. de hæred. pet.* nec mirum est prædonem κατ' ἐξοχὴν dici *possessorem*, nam innuit satis Ulpianus in *l. 12 ff. eod.* inde esse petitum ejus nomen, quod non aliam, veram certe i. e. nullam, possessionis suæ dicere causam queat, quam *quia possideo.* Sed & in aliis juris articulis, ubi de hæreditatis petitione non est sermo, æque dicitur prædo *pro possessore* possidere *l. 33 §. 1 ff. de usurp. & usuc. l. 16 ff. de acq. vel am. poss. l. 110 ff. de condit. & demonstr.* quod ineptissime fieret, si elliptica & eo modo supplenda hæc dictio foret. Tandem quis non videt, nimiis ambagibus laboraturam eam dictionem, si hoc modo explicetur: quippe si prædo ille pro hæreditatis possessore sit habendus, dicetur simpliciter *possidere pro hærede*, non vero *possidere pro possessore hæreditatis*. Denique & ellipticam illam expositionem plane respuit laudata jam *l. 13 §. ff. de hæred. pet.* maxime in verbis: *Item in titulo* pro donato *quæritur, an quis* pro possessore *possideat, utputa uxor vel maritus? Et placet nobis Juliani sententia,* pro possessore *possidere eum; & ideo petitione tenebitur.* Nam si ellipsis admittenda esset, foret illa *pro possessore*

fore pro donato, quod non finunt verba ſequentia; unde certum eſt, vocem *poſſeſſorem* denotare in dictione illa prædonem. Ad objectionem alteram, ſive objectionis ejusdem partem alteram, quod attinet, perſpicuum eſt, in *l. 13 §. 1, 2, 3 ff. de hæred. petit.* aliud nihil dici, quam titulos omnes cum mala fide poſſe eſſe conjunctos: ſane qui titulum aliquem ſuæ poſſeſſionis adducit, poteſt ſemper ſibi eſſe conſcius, non ſibi juſtum eum eſſe. Sed *d. l.* minime vult, prædonem intelligi poſſe poſſidere quovis titulo, licet titulum illum non obtendat. Sed &, quum in hiſce verſer, occupabo & aliam objectionem. Licet mihi *poſſeſſor* eſſe hic prædo concedatur, nihilominus, dicet quis, comparat eum JCtus etiam in alio juris articulo cum hærede, ſc. in *l. ult. ff. ſi quis omiſſ. cauſ. teſt.* Sed parata eſt reſponſio in *l. 1 §. 9 ff. eod.* agi de illo prædone, qui ſe hæredem *bonorumve poſſeſſorem jactat.*

C. VII. 31) *P. 254 v. 7.* Nec eſt neceſſe, quum negem agi in *d. l. 6 pr.* de parte pretii.

32) *Ibid. v. 8, 9.* Sed non poteſt ſtare nova opinio, priusquam mea ſit everſa.

VIII. 33) *Ibid. v. 31 & ſeqq.* Hæc non evertunt, quæ ſcripſi, nec Imperatoris arguendi modum in *§. 1 I. quib. ex cauſ. man.* defendunt. Porro non video, quo pertineat, aut cujus ſit uſus, loca multa de *vindicta*, re ſatis nota, cumulare.

34) *P. 255 v. 5, 8, 9 &c.* Dare libertatem non fuit res majoris momenti, quam pretium ſervi erat, Sed accipere libertatem & olim fuit & ſemper erit res inæſtimabilis. Sed nec hæc Cl. Autoris diſputatio Imperatorem noſtrum reſtituit.

35) *Ibid. v. 15, 16.* Etiam in *§. ult. I. quib. ex cauſ. man.* de teſtamentaria manumiſſione tantum agit Imperator. Non eſt id diſſimulandum.

IX. 36) *Ibid. v. 23 & ſqq.* Non recte aut diligenter ſatis opinionem meam refert Cl. Vir, ergo tu, Lector, inſpice potius, quæ ipſe ſcripſi *p. 86 & ſeqq. Obſ. m.*

37) *P. 256 v. 6 & ſeqq.* Anxie diſquirit Cl. Vir, ex duabus Cujacii opinionibus quæ fuerit poſterior, & hanc poſteriorem ſtatuit, quam ego priorem conjeceram. Dubia res mihi fuit

& ad-

& adhuc est. Ceterum id ad rem non pertinet, quum neutram sim sequutus.

38) *Ibid. v.* 29. Ad oppositionem quod attinet (ut de hac prius dicam) non video, quæ major oppositio sit in specie Cujaciana quam in mea. Deinde observat Cl. Vir, *plane me abire a mente Ulpiani.* Vehemens sane hæc est increpatio pro tam notabili probationum defectu. Nam quod scribit a *v.* 29. *Aliud* &c. ad *v.* 32. *Hic* &c. idem in speciebus meis continetur. Pergit: *Hic constitutio* (JCti contractum illum constanter vocant *constitutum*) *non fuit facta in tempus legationis obeundæ* &c. Mihine id tribuis Cl. Vir? At ubi hoc negavi? Sed & hoc nullius est ponderis respectu speciei meæ: quia in altero illo casu *l.* 5 *§.* 1 *ff. de constit. pec.* statuo ego, quæri de actione de constituta pecunia in provincia instituenda. Confer quæ scripsi *p.* 88 *Obs. m.* Sed mirum est, Virum Cl. si Cujacii sententiam sequi velit, non respondere prius iis, quæ contra eum scripsi.

39) *Ibid. v.* 36. Modo a mente, nunc a verbis JCti juxta Cl. Virum discedo in *l.* 8 *ff. de judic.* Rogo Lectorem, dicat, quis verbis legis magis obtemperet; egone, qui juxta legis inscriptionem, quæ docet tractari jus in Provinciis observandum, statuo, locum legationis actionisque instituendæ esse in Provincia, an Cl. Vir, qui cum Cujacio, nihilo ei favente neque lege ipsa neque ejus inscriptione, statuit, locum illum esse Romam: atque insuper incidit in interpretationis inconstantiam & vitium notatum a me *p.* 82 *Obs. m.* ne reliqua memorem, contra Cujacii interpretationem a me scripta, quæque Vir Cl. intacta reliquit.

RESPONSIO CHRISTFRIDI WÆCHTLERI.

INterpretes Basilici recte acceperunt textum, citra certam quantitatem; quia illam non inveniebant ibi. Licuit tamen illis aliunde adjicere, *vel ultra quam accepit ὁ πρωτότυπος.* Agunt enim passim paraphrasten. Certum est, ultra mandatum Titii fuisse numeratum. Titium autem minus credidisse, quam ei per errorem promissum erat, non est in textu. Laudo CAP. I.

 studi-

ſtudium imitandi Mathematicos; ſed applicatio illius methodi hic deficit. Neque regulæ Carteſianæ fuerunt adeo reconditæ,
CAP. II. ut nunc demum aperiantur. Rem abſurdiſſimam nolim cuiquam tribuere. *Tentandum eſt*, inquis, *quid novi: oſtendam, Ulpianum ſententiam meam habuiſſe pro ratione dubitandi, ideoque pro dicto nemini dubio.* Rejecit illam Ulpianus, adjecta ratione decidendi expreſſa, *quia alia hæreditas eſt. Ergo*, inquis, *pro certo habere debuit Ulpianus, hæreditate vendita partem ejusdem, quæ poſtea acquireretur venditori*, (emptor enim impuberi non erat ſubſtitutus,) *ex empto actioni locum facere.* Si poſt venditionem demum delata ſit impuberis hæreditas, adhuc alia eſt, nec ſimul vendita: niſi de ea ſimul quoque actum appareat. Cur ſcribere debuerit Ulpianus, *an etiam id in ex emto actionem veniat?* non vero, *an id etiam ex emto actioni locum faciat?* i. e. denuo actionem emtori pariat, non tangam. Retineo etiam, *& magis eſt, ne veniat*, ſcil. in ex emto actionem. Applica hic methodum illam Mathemathicam, ſi ea cujusvis legis ſpeciem facile detegit. Ego vero
III. putabam, mentem Tuam facile intelligi: *conditio m. f. poſſeſſoris plane non ferebat, ut is omnes fructus lucraretur*, ideoque Pomponius *mediam ſententiam, pro ſolita veterum Prudentum æquitate, amplexus eſt.* Loqueris ergo de æquitate ſolita. Improbas Baſilicos, quod addiderint ἄλλε. Pomponius autem ſimiliter, *ſicuti nec cujuslibet b. f. poſſeſſoris.* i. e. *dari quosdam b. f. poſſeſſores*, quorum non fiunt fructus irrevocabiliter, qui ex facto illorum non naſcuntur. Hic non oportuit præciſe addi, *cujuslibet alius*, vel *alterius:* quia ſenſus per ſe patet. Si Pomponius non agit de reſtitutione fructuum, perit argumentum tuum p. 19 & 20 allatum, de poſſeſſore b. f. in hæreditatis petitione. Dico autem, Pomponium loqui de ſolo facto perceptionis fructuum; *fructus percipiendo ſuos facit* hos, non & illos. Quilibet poſſeſſor b. f. etiam in re aliena interim loco domini pene eſt, i. e. ſalvo jure domini. Ergo & conjux in re donata a conjuge, quodammodo domina interim eſt. *l. 1 ff. rer. amot.* donec donatio revocetur. Si cœcutis ad hæc, lux eſt in L. 11 pr. L. 13 §. 1, L. 32 §. 1 & 10, L. 57, L. 62 § 1 ff. de donat.

int.

int. vir & ux. L. 5, L. 18, C. eod. L. 40 ff. de mort. cauſ. donat. Si alienum hoc eſt a verbis Pomponii in *l. 45 ff. de uſur.* non eſt tamen alienum ab aliis textibus ejusdem, *L. 18, L. 29, L. 31*, & Pauli, *L. 2, L. 24, L. 26, L. 28* §. *2 ff. de don. int. V. & U.* ibi: *ſane non amare, nec tanquam inter infeſtos, jus prohibitæ donationis tractandum eſt, ſed ut inter conjunctos maximo affectu, & ſolam inopiam* (cauſam ecce prohibitionis) *timentes.* Ceſſante igitur metu inopiæ, *ſi pomum decerpſerit*, nil timebimus; ac perit hactenus iterum argumentum de m. f. poſſeſſore, Pomponio imputatum. Communio tamen bonorum nondum ſequitur. Mens veterum JCtorum non ex cortice textus unius, ſed ex harmonia omnium, eo ſpectantium, ex vi, inquam, & poteſtate legum eruenda, & in conſonantiam redigenda eſt. Tunc nihil torquebit amplius interpretes. Parentheſin eos pridem vidiſſe & uncostuos, bilem movere non debuit. Et ſola epiſtola uxoris ad maritum in d. L. 57 Pauli, digna eſt, quæ adhuc excutiatur. Caſſianos dixi conſenſiſſe Sabinianis; non quod diverſæ ſectæ fuerint, ſed eo modo, quo Caſſiani & Sabiniani p. 23, 24 permutantur. Conjunguntur hi Paulo, in *L. 3 §. 18 ff. de acqu. vel amitt. poſſ.* Disjunguntur eidem Caſſius & Sabinus, in *L. 1 ff. rer. amot.* Sed & diverſæ ſcholæ ſæpius concurrunt, ut Sabinus & Proculus, Sabinus & Pegaſus, Caſſius & Pegaſus, Julianus & Proculus. Mortis cauſa donationes, Veteres in varia genera diſtinxiſſe, manifeſtum eſt, nobisque adeo loquendum cum iis. Si aliqua ſimilitudo cum legatis innuitur in §. 1 I. de donat. licuit utique Juſtiniano in Nov. 87 approbare ſententiam Juliani. Fieri autem id non poſſet, ſi in §. 1 omnes ſpecies donationis m. c. per omnia reduxiſſet ad exemplum legatorum. Sicut ergo licebat recipere donatum, ſi ſupervixiſſet donator, vel, ſi eum donationis pœnituiſſet, vel ſi prior deceſſerit donatarius ipſe; ita licebat m. c. ita donare, ut nullo caſu ſit ejus repetitio, ne ſi convaluiſſet quidem teſtator. Marcellus *L. 13 §. 1*, Paulus *L. 35 §. 4 ff. de mort. cauſ. don.* ſive quis ita donat, imminente periculo commotus, ut ſtatim fiat accipientis, Ulpianus *L. 2 d. t.* ſive ut nullo caſu revocetur, Marcianus *L. 27 d. t.* etſi tunc cauſa donandi magis ſit, quam mortis cauſa donatio, & aliquis non tam mortis cauſa, quam moriens donet: C. IV.

net, Papinianus in *L. 42 §. 1 d. t.* Minime ergo Marcianus in *d. l. 27* refutare voluit Marcellum, aut reprehendere Paulum. Julianum Marcello esse antiquiorem, nemo nescit. Hinc ille, aliique notas scripserunt in Julianum. Sic in *L. 16 ff. de peculio* præmittitur textus Juliani; statim: *Marcellus notat.* Similiter in *L. 11 §. 4, 5 ff. de minor.* bis: *Marcellus apud Julianum notat.* Lectoris autem est, attendere, ubi architecti nostri loquantur. Juliani tamen verba videbantur contraria Marcello. Bachovii opinionem hic meam non feci, sed textus ipsos intueor. Duæ diversæ quæstiones non omnino permiscentur, & cohærentia textuum ostenditur. Paulus in *L. 35 §. 2* incipit a donatione inter vivos, eamque vocat veram & absolutam. Talis est, *ut nullo casu revocetur.* Posse tamen ait & mortis causa ita donari, *ut nulla sit repetitio. §. 4.* Dissidium utique fuit olim aliquod inter principes Proculejanorum & Cassianorum; sed inde natum, quod casuum differentiam non satis discernerent. Fecerunt id eorum successores, Marcianus, Ulpianus, Paulus:

C. V. & hinc videntur nunc hanc, nunc illam scholam sequi: neque tamen alter alterum hic voluit refutare. Brissonius equidem reprehenditur p. 40, quasi confundens eos, qui bestiis sub vel objiciebantur, cum iis, qui ad bestias tantum dabantur vel condemnabantur. Et annotavit Budæus ad Pandectas, differentiam horum ibi non semel occurrere. Brissonius tamen itidem vidit, discrimen istud non esse ibi perpetuum. Paulus enim Lib. 5 tit. 19 *de sacrilegis*, ait, *bestiis objiciuntur.* Ulpiano autem *L. 6 pr. ad L. Jul. peculat.* damnantur *ad bestias.* Imperator §. *3 I. quib. mod. jus patr. pot. qui bestiis subjiciuntur, servi pœnæ efficiuntur.* Ulpianus autem: *ad bestias, vel in metallum damnatus, servus pœnæ fit. L. 25 §. 3 ff. de acquir. vel omit.* juncta *L. 12 ff. de pœnis.* Iterum Paulus *Lib. 5 tit. 24: parricidæ hodie vivi exuruntur, vel ad bestias dantur;* Modestinus autem in *L. 9 pr. ad L. Pomp. de parricid. bestiis objiciuntur.* Ne quid dicam de veteranis, & filiis decurionum. Quæ omnia latent in textibus Brissonio allegatis: apud Budæum vero non item. Sed nec fugiebat Brissonium, eos, qui bestiis objiciebantur, fuisse ad stipitem alligatos. Jacobum Gothofredum (p. 231) hæc confundere, iterum nolim arbitrari. De his enim ait toties jam ab aliis incul-

inculcatum, ut monere amplius pigeat, quid sit bestiis objici. Jam toties porro aliis esse dictum, quid sit ad bestias dari, ut dicere sit supervacuum. Copiose ea de re scripsisse Petrum Fabrum *Semestr. Lib.2. C. XI.* Is autem p. 162 seq. datos ad bestias depugnandi causa, ab iis, qui bestiis objecti & surrecti ad stipitem, diserte distinguit. Ipse etiam Gothofredus: *proprie, bestiis objici dicebantur;* quia aut inermes in arenam ad bestias dabantur seu bestiis objiciebantur, vel etiam ad stipitem deligati, bestiis in prædam dabantur. Et sola adeo a me facta mentio Jul. Cæs. Bulengeri *de Venat. Circi, c. 30, 31, 32, 33 Paris. 1598* (ubi fusius illustrantur hi textus Juris, quam hic in toto cap. 5) admonere poterat, rem mihi non novam a Te, sed pridem intellectam proponi. Nec pertinet huc *L 8 §. 11 ff. de pœnis* (p. 40) non enim loquitur de damnatis ad bestias, sed junioribus illis, qui dabantur in ludum venatorium, ut instituantur in hac arte vel in aliam quandam voluptatem, gesticulandi, vel aliter se movendi gratia: de quibus dubitabatur adhuc, an servi efficerentur. Atque ideo dicuntur distare a ceteris, qui dabantur ad bestias. Et Ulpianus *Tit. XI §. 7 Collat. LL. Mosaic.* differentiam tradit inter eos, qui ad ludum, & qui ad gladium damnantur. In textu Ulpiani *L. 1 §. 6 ff. de postuland.* invicte putabas te probasse, totam illam periodum: *Bestias autem accipere - - mansueta?* expungendam, ut loci illius intellectum turbantem. Ergone hic cœcutiebat JCtus Belga magnæ famæ, Gerh. Noodt, qui in Comment. ad h. tit. nihil tale vidit? *Locus obscurissimus*, inquit, *brevitate sermonis.* Sed evidens mens Ulpiani; sermonem esse non de mansuefactis, sed adhuc feris bestiis. Nam & leo mansuefactus, adhuc est bestia, genere animalis; hic autem exulat, perinde ut alia vel maxime dentata bestia, sed non amplius fera; quia feritatem exuit. Verum est, ex periodo illa non deduci consequentiam cum verbis, quæ subjuncta sunt, neque connexionem cum iis, quæ præmittuntur. Promptissimum autem remedium in uncis Tuis. Si pertendas, periodum illam decerptam ex *L. I §. 10 ff. Si quadrupes.* neque textum istum posse intelligi, nisi ibi iterum restituatur, doleo vehementer. Tautologia certe tanta nunquam transivit in commenta-

 menta-

mentarium loci obscuri: ac perinde est, sive scribas, *bestias enim accipere debemus*, an, *bestias autem.* Si Ulpianus in libris ad Edictum ἔτυμον bestiæ voluit tradere, præstabat id fieri sub initium, aut libro sexto, (ex quo sumpta *L. 1 de postuland.*) quam libro demum decimo octavo, ad quem refertur L. 1 §. 10 *si quadrupes.* Verum est, in L. 4, 5 ff. *de A. R. D.* L. 3 §. 14, 15 ff. *de aquir. vel amit. poss.* non loqui eundem Ulpianum, sed alios JCtos. Nobis autem sufficeret cohærentia melior, quam foret in d. l. 1 §. 10. Si jurisperiti rationem dicti tui jam norunt, verbo illa potuit elucidari etiam aliis. Melius autem nunc fuerit, lectionem genuinam L. 1 §. 4 *si quadrupes* tueri. Actio hæc locum habet, cum quadrupedem mansuetam non movit ad nocendum feritas ipsa, §. 10, sed vitium naturæ; puta, si equus calcitrosus calce percusserit, aut bos, cornu petere solitus, petierit, propter nimiam scilicet ferociam suam. Neque adeo obest nobis §. 7, sed juvat lectionem. Similiter enim ibi dicitur, *locum habet hæc actio, quoties fera, quæ contra naturam fuit mota, pauperiem dedit.* Nam si equus mansuetus, sed dolore concitatus calce petierit, cessabit actio ista: sicut cessat, si propter loci iniquitatem, aut propter culpam mulionis, aut si plus justo onerata quadrupes, onus in aliquem everterit, §. 4, vel si instigatu alterius damnum dederit. §. 6. Omnibus his casibus movetur contra naturam. *pr. l. si quadrupes.* Si legas, *oborta feritate*, utrumque vocabulum casus sextus occupabit; nobis autem §. 4 & 7 quadrupes *non mota*, & *mota*, dicitur casu nominante. Versus, quos dixi Manilii esse, Juvenalis sunt. Laudo, si

C. VI. non erravit Julianus & Ulpianus, aliique Veteres, dicendo, quod prædo possideat *pro possessore.* Mallem tamen p. 166 v. 19 *non possidere*, cum Ulpiano §. 4 *si negasset.* Sed neque in eo errarunt, quod affirmant, Prætorem in Edicto de hæred. petitione, verba illa, *pro possessore*, accepisse de prædone. Nam si porro largiris, prædonem *quemcunque* petitione hæreditatis posse conveniri, mutata est sententia prior, *p. 50, 52, naturam petitionis hæreditatis non pati, ut instituatur contra prædonem.* Instas: negasse te id tantum de quibusdam, v. g. de eo prædone, cujus mentio in l. 12 ff. *de hæred. pet.* At ibi, & L. 11 §. 1 de omnibus primordinis prædonibus dicit Ulpianus, *pro possessore possidet prædo*

do, qui responsurus sit, possideo, quia possideo, nec contendit se hæredem, vel per mendacium. Si consentis, hæreditatis petitionem dari contra illum prædonem, qui occurrit in L. 1 §. 9 ff. *si quis omiss. caus.* (ubi quasi – prædo, sibi aliquem titulum ab intestato possessionis fingit, & legata tenetur præstare, perinde ut is, qui quasi legitimus hæres pro hærede possidet, aut qui est Bonorum possessor Prætorius,) dabitur tanto magis contra prædones primi ordinis. Neque dicas, prædonem in L. I §. 9. se liti obtulisse, atque eatenus teneri ob dolum. Nam nihil ibi reperio tale, bene autem in *L. 13 §. 13* & *L. 45 h. t.* Si in Edicto Prætorio dictum fuit, regulariter eum teneri hac actione, *qui vel pro hærede*, vel *pro possessore possidet*, *L. 9 h.* Si porro & possessor bonorum Prætorius pro hærede videtur possidere, *L. 11 pr. h.* frustra negabitur, in Edicto illo prædonem omnis generis dici possidere pro possessore. Neque hic excipiuntur, qui scientes jactant falsum titulum, pro emtore, pro donato, pro dote, pro legato: quia omnes recipiunt pro possessore possessionem ex falsa causa. *L. 13 §. 1 d. t.* Julianus ait, pro possessore possidere eum, qui sciens emit rem alienam, bonorum autem possessorem Prætorium aliquoties jungit hæredi, *L. 33 §. 1 ff. de usurp. & usuc.* Si is hic non erravit, Te fatente, ubi de hæreditatis petitione non cogitabatur, si Pomponius lapsus non est in *l. 110 ff. de condit. & demonstr.* (ubi par iterum est ratio,) quomodo errassent Ulpianus & Paulus circa mentem Prætoris, qui ad illius Edictum perpetuo quasi commentantur in textibus de hæreditatis petitione? Necesse foret, Ulpianum hoc unico titulo plus quam XXVII errores commisisse. Cui addo Paulum *L. 16 §. 4, L. 19 §. 2, L. 22. L. 28, L. 36 §. 3, L. 38, L. 40 pr. & §. 1 h. t.* Hermogenianus autem in L. fin. ff. *si quis omiss. caus.* minime comparat prædonem cum hærede; quin potius excludit ibi eum, qui pro hærede & pro possessore possidet. Qui vero citra omnem falsitatem causæ, vere possidet hæreditatem pro emtore, vel pro dote, vel pro donato, sive alio quolibet justo titulo, hunc dicit a legatariis & fideicommissariis non conveniri. Huic autem opponit Ulpianus e diametro etiam illum, qui forte quasi prædo possidet hæreditatem, fingens sibi aliquem titulum ab intestato pos-

ſeſſionis, ex falſa cauſa; quocunque enim modo hæreditatem lucrifacturus, calliditate & circumveniendi animo quis ſit, legata utique præſtabit, *L. 1 pr. & §. 9 d. t.* Deceptos ais JCtos priſcos, quia apud illos vox *poſſeſſoris*, ſimpliciter poſita, raro de bonorum poſſeſſore Prætorio accipiatur, ut in rubrica t. 5. Lib. 41 ff. *de eo, qui pro hærede vel pro poſſeſſore* uſucapit. Et ita factum, ut in Edicto Prætoris de hæreditatis petitione, verbum *pro poſſeſſore* intellexerint de prædone, quod tamen debuerint de Bonorum poſſeſſore. De rubrica iſta legendus Galvanus c. 25 p. 315. Sæpiſſime autem apud Veteres etiam occurrunt Bonorum poſſeſſores. In ipſo SCto Hadriani, quod Ulpianus recitat L. 20 §. 6 ff. *de hæred. petit.* Bonorum poſſeſſores in eadem ſunt cauſa & conditione cum iis, qui pro hærede poſſident, ſive, qui ſe hæredes & poſſeſſores bonorum exiſtimant, *§. 13.* Utrisque ibidem opponuntur, qui bona invaſiſſent, cum nullam haberent cauſam poſſidendi, h. e. prædones, *L. 25 §. 3 d. t.* Si non errarunt JCti in exponendo hoc SCto, cur errarint in ſenſu Edicti Prætoris, circa eundem articulum de hæreditatis petitione? Huic autem cohæret t. t. ff. *de poſſeſſ. hæred. petit.* & oſtendit differentiam inter Bonorum poſſeſſorem, & qui pro poſſeſſore poſſidet. Sono vocis affines ſunt, re autem disjunctiſſimi. Si raro occurrebat priſcis vox *poſſeſſoris* ſimpliciter poſita pro Bonorum poſſeſſore, dicam eadem facilitate, vocem *poſſeſſionis* raro occurrere pro Bonorum poſſeſſione Prætoria. Eoque crebrius utrumque conjungitur. JCti autem iidem, qui ad Edictum Prætoris de hæreditatis petitione ſcripſerunt, ſcribunt etiam ad totum librum XXXVII & XXXIIX *de Bonorum poſſeſſionibus.* Ibi loquuntur de eo, qui pro poſſeſſore poſſidet, i. e. prædone. Hic de Bonorum poſſeſſore, qui utique, qua talis, & quamdiu talis, non eſt prædo. Rectiſſime etiam dixit Imperator §. 3 I. *de Interd.* ei, cui Bonorum poſſeſſio data eſt a Prætore, dari interdictum Quorum bonorum contra illos, qui iſta bona pro hærede aut pro poſſeſſore poſſideant. Concurrit hic uterque, bonorum poſſeſſor, & qui pro poſſeſſore poſſidet. Utrumque ergo intellexiſſe & diſtinxiſſe neceſſe eſt. Nec tamen ſingula verba JCtorum ex tit. de hereditatis petitione repete-

petere debuit hic Imperator, quæ uno complexu comprehendit. Nam qui pro hærede possidet, putat se hæredem esse, aut scit, se non esse, contendit tamen esse. Qui pro possessore possidet, aliquando ne contendit quidem se hæredem esse, vel per mendacium, ὡς ἅρπαξ νέμεται ὁ ἰταμὸς καὶ ἀναιδής, Basilici. Alii sunt quasi prædones, & eorum loco habentur. L. 13 §. 1 *de hærpetit.* *L. 1 §. 9 si quis omiss. caus.* Elliptica denique plane repudianda est. Limitaverat Noster p. 65, non posse contingere, ut sententia Neratii habeat locum, cum ea de re pactum in specie præcesserit. Respondi, nihil de hoc in illa *L. 4 § 1 ff. de L. Commissor.* Urget ille *L. 6 pr.* atqui Scævola & Neratius de diversis casibus respondent. Neratius etiam non de notabili & insigni parte pretii, sed *aliqua*, i. e. qualicunque accipiendus. Mallem hic & alibi non toties provocari ad refutandum, quod video tam ægre ferri. Bene autem castigatur hic audacia A. Fabri, qui totam periodum, *igitur sententia Neratii - - dedit*, ceu imperiti interpretis, expungere tentabat. Ergo & nostrum ingenium non anteponendum, sed postponendum veteribus, in simili meminerimus. Dixerat Noster, male *vindictæ* mentionem fieri §. 4. *I. quib. ex caus. manum.* Ulpianum & Theophilum eam non habere, Hotomannum vero illam tollere. Contrarium itaque ostendendum fuit. Si res ista Tibi satis nota, perit censura Tua. In §. *ult. d. t.* loquitur Imp. si literam spectes, de manumissione testamentaria, majoribus XVII annis danda. Inter vivos autem minor erat ratio dubitandi. Hic enim domini suomet ingenio difficiliores erant ad manumittendum; scientes, se servis, qui totam tunc rem familiarem instruebant, absque metu egestatis carere non posse. In testamentaria autem, & in procinctu mortis, procliviores erant, etiam sine causa, cessante scil. metu egestatis, eoque fraudibus servorum magis obnoxii. Quæ mens Imperatoris hic fuerit in Nov. 119 c. 2, non adeo liquet. Si enim vivis eandem licentiam dare voluit, omitti poterat argumentum de potestate testandi. Olim etiam vivi, totam familiam libertate donantes, vix intelligendi sunt fuisse vix puberes. Potestas enim testandi, & alienandi inter vivos, iisdem finibus non incedit. Si alienatio totius familiæ a tutoris auctoritate excipienda sit, etiam alienatio

C. VII.

VIII.

aliarum rerum, quæ ſunt mancipi, ſicut ſervi, fuit excepta.
C. IX. Dubiam ſibi fatetur Noſter fuiſſe rem & adhuc eſſe, quid prius ſtatuerit Cujacius de foro Legatorum ad L. 5 §. 1 ff. *de conſtit pec.* & L. 8 ff. *de judic.* quid deinceps placuerit. Mihi facile fuit, percurrere ordinem librorum Cujacii. & ſeriem opinionis ſuæ concinnare. Utique etiam hæc inſpectio in quocunque auctore plane ad rem pertinet & neceſſaria eſt. Si enim intelligas, quid prima, quid altera, vel ultima vice illum moverit ad mutandam ſententiam, quæ ſemel placuerat, jam demum omnia illius momenta librabuntur, nec fluctuabimus inter incerta. Si vehemens eſt increpatio, dicere Te abire a mente Ulpiani, qualis erit permulſio, ſi dixeris, Veteres JCtos ipſumque Imperatorem toties imprudenter & inepte ſcribere, atque imprudentiſſime in contraria & abſurda incidiſſe? Forte etiam verum eſt, abiiſſe Te a mente Ulpiani, *d. l. 5* §. *1* quoad alterum membrum. Sic enim ille, *Si legatus, cum in provincia adhuc eſſet, conſtituit, ſe Romæ ſoluturum, denegatur in eum actio de conſtituta*, i. e. Romæ non debet conveniri, ſed in provincia. Noſter contra p. 88, denegatur in eum actio in provincia, & Romæ debet conveniri. In L. 8 ff. *de judic.* ait Gajus, *Si quis in legatione conſtituit, quod ante legationem debebat, non cogi eum ibi judicium pati, ubi conſtituit.* Noſter p. 89: conveniri is poteſt in loco legationis, ſed poterit domum revocare. Abit igitur a verbis Gaji. Unci [ ] non indicant, quomodo exſtet in Codice Florentino. Valde enim differunt inter ſe, quos primi editores excogitarunt: deinde mutarunt formas vehementer & varias acceperunt hinc inde impoſitiones.. Stellulas invenies apud Laur. Theodorum Gronovium in Specimine emendat paſſim, non & iſtos uncos. Et jam demum eundum nobis eſt ad H. Brencmanni V. Cl. *Hiſtoriam & Fatum* Codicis iſtius, librum diu exſpectatum, ſed qui ſpem nunc omnem plane ſuperat. Si rixari porro velit Cl. Branchu, omnia iſta Lectorum judicio commiſſa ſunto: & nihil minus quam noſtrum eſt, novas ciere lites. Raro lectoribus æque perſpicua ac facilia ſunt; quæ ſcribuntur, atque auctori erant, cum ea ſcriberet. An multum ſit nitoris in Cap. X, non liquet, ideoque omittimus.

ULTE-

ULTERIOR DEDUCTIO AC EXPLANATIO status animæ separatæ post mortem, pro illustranda historia Lazari aliorumque a mortuis resuscitatorum;
Autore M. J. VITRIARIO.

BRevem jamdum dedimus delineationem status animæ separatæ pro interpretanda historia Lazari aliorumque, Actis Erudit. A. 1722 p. 393 insertam, quam paucis, ne temerario quodam ausu quædam Scripturæ Sacræ ac analogiæ fidei contraria proferre aut cum cavillatoribus ac vanæ religioni addictis vim miraculorum debilitare imo evertere videamur, illustrare adhuc placuit. Multæ adsunt rationes, quæ locum animæ separatæ ante resurrectionem in loco quodam subterraneo sive sepulcro quærere nos impulerunt; partim, ut evitemus difficultates a Theologis ac Medicis factas; partim ut rationem miraculorum a Christo aliisque viris θεοπνεύστοις patratorum melius perspiciamus; partim Veterum ac Patrum Theologorum auctoritas nos eo deduxit. 1) In tollendis difficultatibus Theologorum ac Medicorum ex vulgari interpretatione adhuc superest: an justitiæ, bonitati ac sapientiæ divinæ congruum sit, hominem beate defunctum ex loco communi beatorum in locum peccatorum deducere? quod quidam bonitati, justitiæ ac sapientiæ Dei plane non convenire, judicarunt; inter Medicos proinde disceptatum: quamdiu adhuc anima in corpore post mortem commoretur. Juxta nostram autem sententiam hic nodus facile solvitur, si dicamus, animam fuisse in corpore & visiones interea exemplo Pauli 2 Cor. XII, Esaiæ cap. VI, Johannis Evangelistæ Apoc. IV &c. habuisse divinas. 2) Quoad miracula ex communi opinione illa præter necessitatem multiplicantur. Si dicamus, animam Lazari aliorumque ex beneplacito & voluntate Dei nondum cœtui sanctorum associatam, sed ob miraculum patrandum adhuc in corpore fuisse detentam; quæritur: an anima Lazari aliorumque excitatorum fuerit deterioris conditionis præ aliis in locum beatorum statim receptis? & num illa retentio animæ in corpore absque miraculo fieri potuerit? quod affirmari non potest. Porro, si sequamur vul-

garem interpretationem, animam Lazari &c. e loco beatorum eductam & corpori rursus fuisse adjunctam, novum miraculum admittere cogimur, & sic perpetua occurrunt miracula; cum unum tantum, quod in reparatione corporis a putrefactione facta consistit, in quolibet individuo sufficiat. Hinc miracula non subvertimus, sed potius stabilimus, rationem miraculorum clarius inspicientes, Deique sapientiam magis admirantes; cum extra controversiam positum sit, quod, mortuos excitare, omnes transcendat vires humanas & per consequens miraculum sit a Christo aliisque viris Spiritu Dei agitatis perpetratum. 3) Græci locum, quo animæ usque ad diem extremi judicii adserventur, per vocem ᾅδης exprimunt; ut ait Theophanes Hom. VIII: *Ἅδης λέγεται, ἡ ἐκ τȣ͂ ὁρωμένȣ πρὸς τὸ ἀειδὲς καὶ ἀθέατον κατάστασις τῆς ψυχῆς. ȣ̓δὲν γὰρ ἄλλο οἱ παρά τε τῶν ἔξωθεν καὶ τῆς θείας γραφῆς σημαίνει τὸ ὄνομα, τȣ͂το ἐν ᾧ τὴν ψυχὴν γίνεσθαι λέγȣσιν ἀπολυθεῖσαν τȣ͂ σώματος. Infernus dicitur animæ domicilium* (Joh. Casp. Suicerus Thesaur. Eccles. sub voce ἀΐδης p. 87 mavult legere *animæ status* vel potius *transitus*, ut legatur *μετάστασις*) *a visibili ad tenebricosum & invisibile migrantis. Nihil enim aliud hoc nomine cum apud exteros scriptores, tum in sacris literis significatur, in quo animam corporis vinculis solutam esse dicunt.* Et sic vox ᾅδης, quo animæ detinentur usque ad resurrectionem, denotat locum tenebricosum, Solis expertem, sepulcrum, sive, ut canit Virgilius, sine luce domum, ut pluribus Suicerus l. c. consuli potest. Vocabulo ᾅδης respondet Hebræum שאול a LXX Interpr. ita translatum, conf. Gen. XXXVII, 35 &c. sicque Judæi æque ac Græci eandem amplexi sunt sententiam. Interdum vocabulum ᾅδης pro communi domicilio omnium animarum tum piarum tum impiarum sumitur, *πάντας ὁμῶς θνητȣ̀ς ἀΐδης δέχεται καὶ εἰς κοινὸν ᾅδην πάντες ἥξȣσι βροτοί*, quod & Hebræis non infrequens, ut Es. V, 14. Ezech. XXX, 17, v. 14 dicit: אֶרֶץ תַּחְתִּיָּה, Germani dicunt: Einen zur Erde bestatten, cum tamen cuilibet proprius adsignetur sepulcri locus. Si hæc observemus, statim patet, quid Patres voce ᾅδης seu inferni, infero-

ferorum velint & quomodo commode explicari possint. Tertullianus de Anima c. 55, *Habes*, inquit, *de paradiso a nobis libellum*, (hodie non extantem) *quo constituimus omnem animam apud inferos sequestrari in diem Domini*; & c. 48: *Omnes ergo animas penes inferos? inquis. Velis & nolis & supplicia jam illic & refrigeria habes, pauperem & divitem. Cur enim non putes animam & puniri & foveri in inferis, interim sub expectatione utriusque judicii in quadam usurpatione & candida ejus?* Hieronymus in c. 3 Ecclesiast. *Ante adventum Christi omnia pariter ad inferos ducebantur. Unde & Jacob ad inferos pariter descensurum se dicit, & Job pios & impios in inferno queritur retentari, & Evangelium chaos magnum interpositum apud inferos & Abrahamum cum Lazaro & divitem in suppliciis esse testatur.* Locus autem animæ separatæ non semper nomine inferorum venit, sed varias ac diversimodas accipit denominationes, Lactantius L. VII c. 21 vocat *communem custodiam*; Julianus Archi-Episcopus Toletanus Prognost. L. II c. 9 vocat *abdita receptacula* &c. quæ omnia apprime huc faciunt egregieque nostram confirmant sententiam. Sed quid adhuc moramur? Concilium Eliberitanum sub Papa Marcello I anno 305 habitum diserte nostram propugnat sententiam c. 34, *Cereos*, inquit, *per diem placuit in cæmeterio non incendi: inquietandi enim spiritus sanctorum non sunt, qui hæc non observaverint, arceantur ab Ecclesiæ communione.* Quid verbum *inquietare* significet, Baronius in Annal. Eccles. ad annum Christi XXXIV num. 312 p. 275 docet; esse defunctorum animas carminibus magicis aliisve superstitionibus adhibitis eas advocare, alludens ad 1 Sam. XXVIII, 15: *Quare inquietasti me, ut suscitarer*; idemque testatur Josephus Ant. Jud. L. XVIII c. 2, animam Samuelis ἐξ ᾅδου fuisse reductam. Consentit quoque Ellies du Pin Nouvelle Biblioth. T. II p. 305: *Le Canon 34* ait, *est fort obscur: il porte qu'il ne faut point allumer de Cierges dans les Cimetiéres, parce, qu'il ne faut pas inquieter les Esprits des saints. Quelques uns entendent par les esprits des saints les ames des morts: pour moi, je croi qu'il est plus naturel entendre le repos d'esprit des fideles, qui est troublé par la grande quantité de luminaires*

allumez pendant le jour; fusius adhuc pertractat Baronius l. c. sufficit Patres Concilii Eliberitani animas in sepulcris commorari statuisse. In superioribus etiam diximus, clausuram illam in monumentis felicitati piorum nihil detrahere, neque infelicitatem impiorum minuere; justos præmia, improbos pœnas recipere, ὑπὸ χθόνος sive καθ' ᾅδε in sepulcro. Idem senserunt Patres, ut Julianus Archi-Episcopus Toletanus l. c. *Per tempus*, inquit, *quod inter hominis mortem & ultimam resurrectionem interpositum est, animæ abditis receptaculis continentur, sicut unaquæque digna est vel requie vel ærumna pro eo quod sortita est in carne vivens.* Et M. Aurelius Cassiodorus de anima c. 19: *Nos usque ad tempus judicii aut de præteritorum actuum pravitate mœremus, aut de operationis nostræ probitate lætamur. Tunc autem recipiemus factorum omnium plenissimum fructum, quando voce Domini aut repudiati fuerimus aut ad regnum perennitatis admissi. Hanc igitur mortem in ista vita pene quietus somnus imitatur, quando seculi istius desideria cuncta ambitumque deponit, & quicquid hic agitur, tranquillus animus sopore mentis ignorat.* Statum, felicitatem ac infelicitatem, animæ scite nobis depingit Justinus Martyr T. III p. 106: *Justorum,* ait, *animæ abducuntur in Paradisum, ubi consuetudine & adspectu fruuntur angelorum & archangelorum per visionem* (κατ' ὀπτασίαν) *autem & ipsius Servatoris Christi - - Injustorum autem animæ in ipsius Orci loca - - & adservantur quæque in locis se dignis usque ad resurrectionis & compensationis diem.* Quoniam itaque opposita oppositorum eadem est ratio; subjungamus tandem harmoniæ causa judicium Lutheri de statu animæ in Comment. super Gen. XXV: *Apparet animas dormire & requiescere, sed nihil assero. Homo defatigatus diurno labore sub noctem intrat in cubiculum suum, tanquam in pace, ut ibi dormiat, & ea nocte, fruitur quiete, neque quicquam scit de ullo malo sive incendii sive cædis. Anima autem non sic dormit, sed vigilat & patitur visiones & loquelas angelorum & Dei. Ideo somnus profundior est in futura quam in hac vita. & tamen omnino coram Deo vivit.* Ibidem: *Verborum Christi ad latronem hæc est sententia. Hodie mecum eris in Paradiso, h. e. In sinu meo.*

Ubi

Ubi ego sum, similiter tu eris. Ibi cœlum & paradisus idem sunt, nisi quod adhuc apud sanctos quies & pax est, non regnum nempe plenarium, quod erit in conjunctione animæ cum corpore. Hæc sunt cogitata nostra de statu animæ separatæ post mortem pro illustranda historia Lazari &c. Scripturæ sacræ, analogiæ fidei, sanæ rationi ac effatis Theologorum satis conformia.

DE COGNITIONIBUS LIBER UNUS; Autore FERDINANDO CACCIA, *Bergomate.*

Romæ, e typogr. de Martiis, 1719, 4.
Alph. 1 plag. 6.

Cum nostris temporibus multi in explicandis nominibus, quæ artibus propria sunt, occupentur, eaque secundum ordinem literarum Lexico complecti nonnulli susceperint, ne integras disciplinas ediscere opus sit, ad intelligenda pauca, quæ scriptores a se invicem mutuantur, nemo tamen inventus est, qui terminorum in liberalibus artibus occurrentium concinnam nec alienis perturbatam explicationem tradere ausus esset. Sane dictionario, ut vocant, id commode fieri non poterat, cum ex nexu disciplinarum liberalium sensus nominum, quibus res proponuntur, sæpenumero facillime intelligatur: disciplinarum tamen ordo servari vix ab iis potest, qui literarum seriei adstricti sunt. Noster itaque ut & facilem tyronibus ad ediscendas artes pararet aditum, eorumque, qui iis imbuti jam sunt, memoriam juvaret, nec literarum serie nexum disciplinarum negligere cogeretur, libellum hunc evulgavit. Alteri, ut cuivis artium encyclopædiam haud tenenti opus hoc inserviret, locupleti indice medetur, alterum, ut cognito artium connubio facilius edisci voces possint, ordine singularum disciplinarum limites pertractando assecutus est. Omnia igitur, quæ occurrunt in Philosophia, Theologia, Medicina, Jurisprudentia, quantum in scholis docentur, vocabula opusculo hoc complexus est, & terminos dispositionis suæ eo usque extendit, ut sub Philosophiæ voce ipsam quoque Theologi-

logiam tam revelatam, quam naturalem comprehendat. Ety-
p. 120 mologias nominum quandoque evolvit, non tamen ſcrupu-
loſe nimis ſectatus eſt, cum uſum ſæpe ab illis recedere notiſ-
ſimum ſit, Ariſtotelis autem placita in philoſophicis maxime
ſecutus eſt, cui ſoli tanquam omnium Philoſophorum principi
eum habuit honorem, ut ad ſcripta ejus quandoque provocan-
do, quandoque nonnulla ex iis excerpendo nomini ejus in li-
bello ſuo locum reliquerit.

A DISCOURSE CONCERNING THE RE-ſurrection of Jeſus Chriſt.

i. e.

DISSERTATIO DE RESURRECTIONE Jeſu Chriſti, diviſa in Tres Partes, in quibus eæ concluſiones, quæ ex hac doctrina fluunt, formantur primo hypothetice: dein evidentiæ moralis natura, & quatenus obliget, evolvitur: tertio probationes facti ipſius, h. e. reſurrectionis Chriſti proponuntur, examinantur & quod invicti roboris ſint, demonſtratur; Autore HUMPHREDO DITTON, Rectore Novæ Scholæ Mathematicæ in Xenodochio Chriſti.

Londini, apud Andream Bell & B. Lintott, 1714, 8.
Alph. 1 pl. 10.

CL. Autor arduum fidei articulum aggreſſus, ut nullum ad-
verſariis dubium relinquat, fere hypothetice procedit, eo-
10. que concluſiones, quæ ex reſurrectionis Chriſti veracitate flu-
ant, has primo ponit 1) Chriſtianæ Religionis originem & au-
toritatem eſſe divinam; 2) omnes promiſſiones, quas Evange-
lium de futuræ vitæ beatitudine continet, in Chriſtianis certo
impletum iri; 3) Chriſtianos non tantum ſecure præceptis
Chriſti obedire ſed & ſapientiſſime facere ita obediendo. De-
4. monſtrat hinc ulterius, Deiſtas contrarium aſſerente falli. Primo
enim eos argumento ſuo & cauſa cadere, & de jactura æternæ
beati-

beatitudinis periclitari; 2) de necessario ipsis cogitandum esse, de fugiendo periculo & Christi doctrina amplectenda: nisi enim argumentis muniti sint clarissimis ad falsitatem ejus arguendam, pacem ipsorum rem esse ineptissimam: quo loco de pace seu tranquillitate sapientum præclare docet Autor. Injungit illis ulterius, ut probent, doctrinam de Jesu Christi resurrectione ne probabilem quidem esse, quod nisi faciant, tranquillitatem ipsorum consistere non posse. Progreditur & osten- p. 20.
dit, quid inde fluat, si ista doctrina de resurrectione statuatur falsa: nempe 1) de Christiani orbis causa tunc plane actum esse; 2) Deistis non esse metuendas pœnas: nec Christianis promissiones Evangelii expectandas; 3) eos qui rejiciant divinam revelationem, variis de causis pro sapientioribus & felicioribus, quam eos, qui illam tueantur & amplectentur, reputandos 21.
esse, quod tamen limitat, nequis putet liberum esse hominibus, 33.
etiam naturales leges solvere & bestiarum more vagari potius quam vivere. Nam & hoc in statu cognitionem Dei, & gratitu- 34.
dinem erga summum benefactorem, nec non exercitium virtutum moralium ad cujusque propriam felicitatem & humanæ societatis commodum requiri. De natura porro Christianæ religionis agit, monstratque, 1) ad finem istum, qui humanæ 36.
naturæ correctionem ac reparationem moliatur, nihil illa magis facere; 2) eandem nos præclare fingere ad futurum beatiorem statum, qui, siquid unquam recte de Deo cogitetur, dignus esse debeat iis perfectionibus, quæ in Deo sunt, & secundum quas sine dubio creaturas, mente præditas, felices reddere cupiat: quod viva fide, mortificatione affectuum, & charitate consequamur; 3) ex ista natura Religionis Christianæ perspici quoque Deistarum originem. Hos enim, cum sint homines, qui unice tendant ad præsentis vitæ felicitatem & quidquid obstet, perrumpere & amoliri conentur, contra omni nisu ea promoveant, quæ cum hoc fine conveniant, ea quoque 41.
de causa Christianam religionem tantopere a se profligatam cupere. Dari tamen adhuc alias causas Deismi, easque magis theoreticas: posse ipsis nonnullas doctrinas & mysteria videri contradictoria & absurda: imo &, quod Noster statuit, nonnul-

las leviculas corruptiones & σφάλματα Canonis offensioni
46. esse &c. imprimis tamen ea quæ Evangelium præcipiat aut vetet, maximopere illis adversari. Hoc enim inde liquido patere, 1) quod nunquam impune nostram libertatem coarctari patiamur; de iis, quæ rationem nostram offendunt, minus curemus; 2) quia, si tantum de nonnullis scrupulis intellectus agatur, haud facile ad tam acerbas & virulentas disputationes procedatur; 3) quod, si scrupuli doctrinæ tantum religioni Christianæ officerent, haud perspici possit ratio, cur reli-
p. 48. quæ religiones, absurdis repletæ multo majoribus, minus ta-
53. men exagitentur, quod imprimis longius deducitur de Mahometana p. 48, 49, 50 sq. Porro ostendit, quantopere Christiani præ reliquis hominibus ad ea facienda, quæ lex naturæ injungit, adstringatur, per revelationem Evangelii: legem enim naturæ a profanis tantum haberi pro quadam impressione ex educatione, exemplis vel consuetudine orta: scriptam vero le-
55. gem, quæ ubique in Scripturis obvia & adeo evidens est, ut arte opus sit iis, qui illam in pravum sensum flectere cupiunt, longe potentius esse vitiorum antipharmacum & obligatio-
59. nem ejus multo fortiorem fieri, cum nova beneficiorum Dei per Christum exhibitorum meditatione, præceptorumque ejus sublimiori stylo quodammodo acuatur. Hinc & a Christianis fideliorem & diligentiorem omnium officiorum pietatis observantiam expectandam, quam ab aliis hominibus: quod ipsorum obligatio sit eximia, & reatus, si contra eam peccent, tanto major. Sed ut ceteras Deistarum objectiones omittamus, ad quas Autor satis accurate sed ex hypothesi respondet,
85. accedamus nunc ad Partem II, quæ est totius operis fere præstantissima. Declarat hic Autor 1) quid per Evidentiam moralem, quæ unumquemque obliget ad percipiendum id, de quo quæritur, tanquam veritatem, intelligi velit; 2) quod ejusmodi evidentia, cum adsit, reapse obliget, ut, quod proponi-
123. tur, firmiter & indubie tanquam veritas aut factum credatur. Ut itaque naturam evidentiæ moralis clarius exponat, theses quasdam ponit, quas utique huc transferri operæ pretium putamus. *Th. 1.* Sunt quædam certæ fixæque regulæ & leges actionum,
ad

ad quas homines non tantum velut entia ratione prædita, quæ
agere possunt, sed & tanquam membra societatis, multis rela- p. 125.
tionum & conjunctionum vinculis innexa, necessario re-
spicere debent. *Thes. 2.* Vi harum regularum, quæ tam con-
stanter & ubique apud omnes, qui secundum rectam rationem 129.
sentiunt, obtinent, sequitur, hoc vel illud eventurum: & vice
versa hoc vel illud, quod in istis pugnat, non eventurum. *Thes.
3.* In quibusdam casibus, ubi humanum tantummodo testimo-
nium allegatur, istæ universales modo dictæ leges possunt esse
ita implicitæ, & respectus ad eas, ob ipsius casus naturam, tam
esse necessarius, ut de veritate & certitudine istarum rerum,
quæ solum testimonium humanum absque ulteriori probatione
confirmat, tam securi & certi esse possimus, quam qui maxi-
me. *Thes. 4.* Strictus ille & perfectus demonstrationis modus a 136.
talibus præmissis & quidem unice talibus procedit, quæ sunt
veræ, primæ, potiores, priores, & causæ conclusionis. *Thes. 5.*
Quædam propositiones in, quibus moralis tantum probatio lo-
cum habet, æque evidentes esse possunt ac aliæ, quæ perfecta
demonstratione sustinentur. *Thes. 6.* Ut in ratiocinatione geo-
metrica veritates subinde per indirectam quandam demonstra-
tionis methodum & deductionem, qua ad impossibile recurri-
mus, eliciuntur: ita eadem argumentatio in rebus, quæ mora-
li probatione defenduntur, obtinet, ut subinde crasseat & palpa- 140.
bilia absurda justo & legitimo concludendi modo ex quibusdam
hypothesibus eliciantur. *Thes. 7.* Reductio ad absurdum in re-
bus probationis moralis multo magis cavenda est, quam in iis 143.
rebus, ubi ejusmodi absurdum ex negatione propositionis cu-
jusdam Physicæ aut Mathematicæ nascitur. *Thes. 8.* Quæ-
dam probationes morales veritatem rerum tam aperte evin- 144.
cunt, quam per genuinæ demonstrationis vias effici potest.
Thes. 9. Assensus noster conclusionibus quibusdam moralibus
tam prone & lubenter, ac sine ullo de veritate ipsarum dubio,
impertiendus est, ac solemus eum dare conclusionibus a priori,
via strictissima & rigidissima factis. *Thes. 10.* Ubicunque unum
idemque probationis genus omnibus casibus, qui & ipsi unius
ejusdemque generis sunt, applicatur, tunc quidem ista pro-

batio in specie casui cuidam particulari, licet gravissimo, plane
p.149. ut levissimo & infimo, sine ulla hæsitatione applicari debet.
Thes. 11. Si quando nobis testimonii alicujus veritas dubia aut suspecta est, semper distinguenda est suspicio, quæ non nisi meram physicam possibilitatem, (quod nempe testis in eo, de quo testatur, fallere forsan queat,) pro fundamento habet, ab ea, quæ
150. oritur ex quadam causa actuali positiva, sita nempe vel in istius testis perversitate & moribus, aut defectu quodam testimonii ipsius evidenti. *Thes. 12* explicat Physicam possibilitatem, ubi nempe in stricto quodam & abstracto sensu vel secundum intrinsecam rerum naturam non absurdum, impossibile aut contradictorium est, ut aliquis ab altero testimonio circumveniatur:
155. licet nullæ causæ adsint, quæ suspicionem de actuali deceptione moveant, imo potius gravissimæ adsint, quæ contrarium suadeant. *Thes. 13.* Mera deceptionis possibilitas physica non est in ullo testimonii casu, cum factum aliquod probatur, justum & legitimum fundamentum, cur testimonium illud repudiari aut veritas facti ullo modo infirmari debeat. *Thes. 14.* Inter istas præcautiones, quas prudentia hominibus subinde observandas dictat, ut eo securius procedant & certius, nullo
162. tamen modo referri potest principium istud meræ possibilitatis physicæ deceptionis: nec ex eo concludi, quod vere decepti sint. *Thes. 15.* Cum de imminutione fidei testimonii alicujus (vel oralis vel scripti) agitur, distinguendæ causæ illius, quæ oriuntur in nostris mentibus & notionibus ab illis, quæ tantum ex natura & circumstantiis rerum extra nos promanant. Siquid deficit in posteriori, fides quoque testimonii vacillat: secus est
172. in priori. *Thes. 16.* Testimonium, per seriem seculorum licet longissimam productum, non tamen quidquam eam ob rem de probabili & credibili sua natura perdit. His propositionibus expositis usum & necessitatem evidentiæ moralis Autor uberius exponit, probatque, 1) in hoc genere evidentiæ administrationem justitiæ & consequenter conservationem omnis politiæ & regiminis versari: rationem nobis nulli usui esse, si tolletur cognitio & societas mundi: hanc vero tolli sublata certitudine morali; adeoque 2) non tantum regimen omne seu politi-
tiam

tiam in specie destrui, sed & societatem omnem in genere dissolvi, si hæc evidentia destruatur. Absque hac enim omnem mutuam fiduciam, quæ vinculum maximum omnium societatum sit, tolli: quod, si hæc tollatur, ut nemo fidem aut dare aut accipere ita possit, ut in ea plene acquiescat, æternas inde suspiciones, diffidentias, odia & inimicitias regnaturas. 3) Omnes nostras immunitates & privilegia civilia hac evidentia morali niti, & absque ea nullam cuiquam restare probationem juris sui aut tituli. 4) Eruditum orbem absque ea nil fere retinere doctrinæ præter id quod demonstrabile est. Parte denique III omnis hæc Evidentia moralis ad factum ipsum resurrectionis Christi traducitur, & variæ observationes jucundæ immiscentur. Inprimis p. 215 testimonium Josephi de Christo & ejus persona defenditur contra eos, qui suppositum a Christianis putant. Argumenta sunt, 1) quod ab Eusebio, Niceph. Callisto, Sozomeno, Suida, Hieronymo, Isidoro Pelusiota citetur; 2) quod alia testimonia Josephi, ab aliis autoribus allegata, non deficiant, unde credi non possit, Judæos nonnulla ex isto Historico erasisse, quo factum sit, ut Tertullianus, Justinus Martyr, Origenes &c. qui hoc testimonio ipsius de Christo non usi sunt, inciderint in ejusmodi exemplaria mutilata. Sub finem accedit Autoris dissertatiuncula de impossibili productione humanarum cogitationum ex materia & motu, de natura humanæ animæ & brutorum & reliquis.

p. 179.

215.

219.

TEXTUS ROFFENSIS: ACCEDUNT Professionum antiquorum Angliæ Episcoporum formulæ de canonica obedientia Archiepiscopis Cantuariens. præstanda, & LEONARDI HUTTENI Dissertatio de Antiquitatibus Oxoniensibus. E Codicibus MSS. descripsit ediditque THO. HEARNIUS.

Oxonii, e Theatro Sheldoniano. 1720, 8 maj.
Plag. 19 & Tab. æn. 1.

INter libros novos, Cl. Hearnii opera prodeuntes, quibus paucitas exemplarium pretium constituit, non est nobis

plane prætermittendus Textus, quem vocant, Roffensis, ab Earnulpho Episcopo seculo XII, ut creditur, collectus, & e Codice Eduardi Dering descriptus, ac nutu Antistitis Roffensis, quem sinistro nunc, ut constat, fato carcere detentum, Noster vocat *virum sine dubio eruditissimum, & in dicendo non solum sapientem atque elegantem, sed etiam fortem*, publici juris factus. Continentur hic chartæ & diplomata inde a Saxonum Regum temporibus ad A. 1143, quæ cumprimis quidem Roffensis Ecclesiæ acta, emptiones, donationes, onera, immunitates spectant: præterea tamen leges ecclesiasticas varias a Regibus promulgatas, constitutiones de ceremoniis, ut *exorcismi aquæ ad judicium Dei demonstrandum* p. 19, *adjurationis ferri vel aquæ ferventis ad judicium* p. 29, *exorcismi panis ordeacii & casei, quorum appensio unius unciæ*, p. 33, & alia hic deprehendas, quæ nunc repetere supervacaneum ducimus. Quæ accessere professionum antiquorum Angliæ Episcoporum formulæ de canonica obedientia Archiepiscopis Cantuariensibus præstanda, a Th. Smitho ad Nostrum translatæ, sua pariter antiquitate se commendant, & præter obsequii promissionem, fidei quoque subinde confessionem brevem continent. Nec morabimur *Leonhardi Huttenii* S. T. P. & Ædis Christi Canonici, Antiquitates Oxonienses, Anglico sermone conscriptas, quas ex Br. Twyni Apologia Antiquitatum Acad. Oxon. magnam partem descripsisse fertur, teste Wood Ath. Ox. T. I p. 488.

BIBLIOTHECA MANUSCRIPTORUM, maxime Anecdotorum, eorumque Historicorum. Recensuit JO. JACOBUS MOSER DE FILSECK & WEIYHLERBERG, Serenissimi Wurtenbergiæ Ducis Consil. Reg. &c.

Noribergæ, in officina Hoffmanniana, 1722, 4.
Plag. 17.

QUod Cl. Autoris institutum sit in libris MSS. recensendis, illud ipse brevi Præfatione exposuit. Recensebit nimirum tam antiquos, quam recentiores ex omni scientiarum genere, maxi-

maxime tamen Historicos. Si vulgati jam sint, varias lectiones adferet, lacunas supplebit, menda eluet: si vero nondum publice fuerint expositi, argumenta librorum sedulo enumerabit. De Autore, forma, ætate aliisque Codicis memorabilibus, quæ poterit, dicet. Interdum nudos indices, & Catalogos integrarum MSptorum Bibliothecarum dabit. Hujus consilii specimen sive pars est præsens Bibliotheca Manuscriptorum: ipse vero Partem primam appellavit post Præfationem, etsi operis æqualitatem spondere noluerit. Hac continetur I *Wassenbergii Diœcesis Ratisbonensis illustrata*, quod opus post annum 1654 conscriptum in Bibliotheca Monasterii Scotorum ad S. Jacobi Ratisbonæ extat. Dignum Cl. Autor judicat, quod in lucem edatur; & cum ad id exigua spes appareat, saltem illam partem, quæ *Ratisbona illustris* inscribitur, sine piaculo tenebris tegi non posse, innuit. II *Valentini Prevenhuberi Annales Styrenses*. Servatur Codex satis spissus minutis literis scriptus in publica Viennensi Bibliotheca, cui a conditore *Windhagiana* nomen est. Ex eo inter alia didicit, *Josephum Grienbeckium*, cujus Biographias Imperatorum Friderici III & Maximiliani I Autor ex MS. edidit, obiisse munus Historici & Mathematici in aula Cæsarea & ortum fuisse Styra. III *Jo. Josephi Ganzenmilleri Matricula Diœcesis Ratisbonensis*, ex supra laudata Ratisbonensium Bibliotheca. IV *Volumen varia Jura, Privilegia & Diplomata antiqua, Austriaca præsertim, continens*, ex Bibliotheca S. Mariæ ad Scotos Viennæ Austriorum. Scriptum est sub medium Seculi XV. Complectitur inter alia *Speculum Suevicum*, cujus *Jus Provinciale* Cl. Autor diligentissime contulit cum editione Burgermeisteriana; *Jus* vero *Feudale* cum editione Schilteri. Sunt vero plurima, in quibus istæ impressiones ex MS. insigniter possent augeri, vel emendari. Præterea *Recessum Comitiorum Würtzburgensium* comprehendit, quem Cl. Moser comparavit simili modo cum editione Lehmanni in Chronico Spirensi. Descripsit inde etiam varia Diplomata, quæ hic integra exhibet. Inter utilitates hujusmodi Recensionum Cl. Autor eam pro primaria habet, quod ita possent servari quædam tabulæ de classibus olim fortasse naufragium facturis,

quale

quale loci cujusdam Bibliothecæ MStorum imminere memorat. Scilicet plusquam Bœotica claustri cujusdam ingenia bibliopegis venum exposuisse sexaginta mille MStorum libras, singulas pro 24 grossis vulgaribus. Simile & nos exemplum referre possumus. Ante triginta enim, & quod excurrit, annos ex vicina nobis Bibliotheca vetustissimæ membranæ, pleræque autorum Classicorum, Bibliopegis tanto numero sunt venditæ, ut pretium inde ter centum uncialium (notum est, quo usu id genus hominum membranas æstimet) conficeretur.

CARMINA ILLUSTRIUM POETARUM Italorum. Tomi VIII.

Florentiæ, apud Jo. Cajetanum Tartinium & Sanctum Franchium, 1719, 1720, 1721, 8.
Alph. 11 pl. 6.

ETsi prostent jam pridem Delitiæ Poetarum Italorum, quas, ut Germanorum, Gallorum, Belgarum, collegit *Janus Gruterus*, & sub anagrammatico *Ranutii Geri* nomine vulgavit, longe tamen ejus industriam superavit, quisquis novam hanc Syllogen in lucem emisit. Is enim non edita modo, quotquot prostant, Italorum Poetarum carmina, verum & plurima alia, quæ in bibliothecis tum publicis, Medicea nimirum Divi Laurentii & Strozzia, tum privatis Salvinii Bangiacchiique hactenus latuerunt, collegit, in quibus tamen ita versatus est, ut lasciviora carmina, quæ legentibus offendiculo esse possent, prætermiserit. Et prodiere hactenus Tomi VIII, quibus trecenti & octo Poetæ continentur, quos cum secundum seriem alphabeti disposuerit Editor, ita ut Tomus VIII ad literam S. pertingat & Jul. Cæs. Scaligeri carminibus finiatur, nullum est dubium, quin aliquot adhuc operis tomi imprimendi restent. Ceterum accessere cuique tomo Indices, quibus argumenta Carminum aliaque notata digna continentur.

ERRATUM.

Pag. 166 lin. 17 pro II lege I.

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. VIII Sect. V.

S. CYRILLI OPERA, QUÆ EXTANT, omnia & ejus nomine circumferuntur, &c. Græce & Latine. Cura & studio ANTONII AUGUSTINI TOUTTEE, Presbyteri & Monachi Benedictini e Congregatione S. Mauri.

Parisiis, typis Jacobi Vincent. 1720, fol. maj. Alph. 7. plag. 8.

QUantum in edendis & ab interitu vindicandis Seculorum priorum Græcæ & Latinæ Ecclesiæ Patribus R. P. Ordinis S. Benedicti e Congregatione S. Mauri debeat Orbis eruditus, nuper dictum a nobis fuit, cum, quo labore, quo studio in poliendis suoque nitori restituendis S. Basilii M. Operibus versatus fuerit & etiamnum versetur Clarissimus Garnierius, exponeremus in nostris Annalibus. Et suum illud cum de universa Antiquitate Ecclesiastica, tum inprimis de Patribus bene merendi studium iterum nobis probarunt nova S. Cyrilli, Hierosolymitani, dum vivebat, Archi-Episcopi, Operum editione, quam ad Codices MSS. castigatam, Dissertationibusq; illustratam, cum nova interpretatione, ante biennium nobis dedit Antonius Augustinus Toutteus, ejusdem sodalitii Monachus. Magna est Cyrilli, quam ob rerum præclare gestarum amplitu-

 dinem

dinem in orbe Christiano impetravit, existimatio. B. Theodoreti, Theophanis, Photii, Glycæ aliorumque bene multorum notiora sunt de illo testimonia, quam ut & hic eadem proferre necesse sit. Et hac quidem sancti olim Antistitis auctoritate, inprimis summo, ut ait, quo in eundem ferebatur, amore & admiratione accensus novæ Editionis laborem in sese suscepit vir Clarissimus, quo nomine obstrictos sibi reddidit, quibus bene exculta habere Cyrilli Opera, non parum interesse videtur rei Ecclesiasticæ. Non sic emendatæ erant Seculorum superiorum Editiones, ut suo prorsus nitori dici potuissent restitutæ. Præter Editionem namque Sclavono-Polonam Jacobi Uchanski, Gnesnensis Archi-Episcopi, quæ prima omnium esse videtur, absque tamen origine Græca, Parisiensis Morelii 1564 ad unius Codicis fidem ejusdemque mutili & mendosi elaborata erat; hinc lacunæ frequentes & voces plurimæ majorem in modum deformatæ. Iisdem fere vitiis scatebat Grodeciana, quæ vocatur, Editio, cujus autorem habemus Glogoviensem, dum vivebat, Decanum, Johannem Grodecium; in hac enim occurrunt lacunæ, interpolationes, vitiosæ lectiones, codicum, quibus usus est sua ætate Grodecius, vitio tribuendæ; præterea quoque dum verbum & literam in interpretando sequitur, obscurus interdum fit ac barbarus. Nec meliora pollicebatur Johannis Prevotii, Burdegalensis, editio, quæ Parisiis an. 608 supra millesimum apud Claudium Morellum prostitit aucta Catecheseon titulis, omissis a Johanne Grodecio. Sic quidem nondum Cyrillo contigerat, quod multis nostra Patrumque memoria Scriptoribus, ut accuratiore industria illustratus prodiret. Nihil habebant illæ editiones præter Catecheses & Epistolam ad Constantium. Quæ sub Cyrilli nomine feruntur, collegerat nemo, nemo latentia in Bibliothecis fragmenta eruerat. Ad hæc contextus mire deformatus, nævis scatens interpretatio, nullæ animadversiones, quæ vulnera sanarent, lucem obscuris darent. Hanc operam in se suscepit vir Clarissimus Thomas Milles, cujus Editio prodiit Oxoniæ e theatro Sheldoniano tertio, quod nunc vertitur, Seculi anno, eo characterum nitore & chartæ splendore, nihil ut elegantius requiri possit. At quamvis non exiguam sui laboris laudem repor-

portaverit Vir Cl. sic tamen in eo versatus est, ut aliorum quoque labori nonnulla reliquisse, dicendus sit. Praeterea enim quod in textu emendando non pauca eum fefellerint, in rebus sane contritis & pervulgatis multus & disertus, in arduis autem & spissis jejunus est & pene taciturnus. Novae hinc Editionis consilium cepit Cl. Toutteus & primum quidem praecipuam, ut ait, suscepti muneris partem existimavit, Graecum exemplar ita purum edere & intaminatum ac si e manibus autoris prodiret. Ac proinde non defuerunt optima quaeque subsidia, quae ad assequendum eo felicius scopum non parum contulisse videntur. Antiquos, ad quorum fidem & autoritatem Graecum exemplar castigaret, codices MSS. subministrabant Bibliothecae, viris quoque doctissimis ad emendandum opus operam suam consiliumque conferentibus, suamque ipsi humanitatem significantibus. Plurimum autem debere se fatetur Vir doctus Ottoboni, Eminentissimo Ecclesiae Romanae Cardinali, cujus ditissima Bibliotheca, ut saepe alias istius Societatis Monachis, ita ipsi ad hoc opus magno usui extitit, Codices MSS. explorante D. Philippi Raffier, qui tum erat sodalitii illius in Curia Romana Procurator Generalis. Hic enim Roma ad illum misit collectas a se summa industria varietates trium Ottobonianae Bibliothecae Codicum MSS. qui ex Altaempsiana in illam transierant. Continent Catecheses omnes & Epistolam ad Constantium. Primus illorum, qui vetustus est & membranaceus, multum variavit ab editis. Parisiis autem Bibliotheca Regia, magnum illud literatorum perfugium, percommode ipsi patuit, annuente Illustrissimo Abbate Camillo de Tellier de Louvois, Bibliothecae moderatore. Sed praesidium longe maximum in Coisliniana constitutum habuit, quam Excellentissimus Metensis Episcopus, Henricus de Cambout Dux de Coislin in San-Germanensi monasterio asservandam deposuit. Ex ea namque habuit membranaceum Codicem undecimi circiter seculi, qui Enclistrae in Cypro fuit, quo quidem maximopere adjutum se fuisse fatetur, inde multae magni momenti emendationes. Ad hos ergo aliosque, quorum rationem post praefationem nobis reddit Vir doctus, Codices MSS. exacta potissimum sunt S. Cyrilli Opera. Ad eorum

fidem, quam diligentiſſime potuit, Græca recenſuit, cum Grodeciana interpretatione, Morelii & Prevotii editionibus, quorum ille Meſmiano, hic Vaticanis Codicibus uſus erat, contulit, & quæ ex Anglicanis collectæ fuerant a Milleſio lectionum varietates, eas quoque ad uſus ſuos adjunxit. Neque etiam negligenda eſſe exiſtimavit producta ab antiquis ex Cyrillo teſtimonia, ex quibus, quid olim lectum in Cyrillo fuerit, quamve in ſententiam verba ejus accepta, perſpectum fuit. Natus exinde eſt maximus lectionum diverſarum numerus, in quibus eligendis non minus operæ fuit, quam in colligendis: alterum enim diligentiæ, alterum meditationis erat & judicii non mediocris. Ac proinde, ut Cyrilli emendandi rationem ex Codicibus MSS. repetere ſolet Autor Cl. ita interdum ipſos Codices MSS. ad Cyrilli & loquendi & ſentiendi rationem referre coactus eſt, & uni Codici cum ejus ſtylo & doctrina conſentienti plus tribuere quam multis diſſentientibus. Præterea quorum ad emendationem nihil afferrent Codices antiqui, eadem conjecturis ſanare coactus eſt, non tamen in textum injectis, ſed in margine poſitis: at ubi certiſſimis indiciis ad fontem erroris pervenit, ibi & contextum mutare, haud ſibi duxit religioni, parce tamen pudenterque hanc ſibi ſumſit licentiam, lectore nonniſi ſemper admonito, paulo liberius verſatus in diſtinguendis interpunctionibus, quæ temere & ad arbitrium poſitæ Cyrilli orationem ſæpiſſime deformaverant. Ad hæc quoque novæ interpretationis curam in ſe ſuſcepit Vir doctus; et Grodecianam tantum, quæ jam a nonnullis emendari cœperat, diligentius caſtigare, primum quidem ipſi deliberatum erat; ſed tam multa mutari neceſſe erat, ut novum opus conficere non valde difficilius viſum fuerit, quam emendare vetus. In interpretando autem ipſi inprimis propoſitum fuit, ſcriptoris ſententiam accurate & perſpicue reddere. Et quamvis elegantiæ verborumque concinnitatis, quoties fieri potuit, rationem ſimul habuerit, diligens tamen potius & accuratus eſſe voluit, quam elegans & ornatus. Quam obrem literam & verbum, quantum utriusque linguæ diſſimilitudo patitur, in interpretando ſequutus eſt, neque voces uſu contritas Eccleſiaſtico, etſi non placere caſtigatum dicendi genus amantibus

bus sciebat, usurpare dubitavit. Relicto præterea numerorum sive paragraphorum, quos magno quidem commodo in Cyrillum primus induxit Millesius, ordine, satius ipsi visum est in distribuendo textu oculos habere intentos ad diversa orationis capita & cujusque capitis argumenta; hæc non solum numeris distincta, sed summatim quoque notata ad marginem; ibidem res observatione dignæ, loca similia indicantur, voces obscuriores brevi interdum scholio explicantur. Quæ autem a nostro præmissæ sunt singulis Catechesibus admonitiones, totius orationis descriptionem breviter ante oculos ponunt, lectoris animum necessariis observationibus præmuniunt, quo die pronunciata Catechesis, quos ad Codices emendata, simul demonstrant. In his autem non omnis versatur labor, quem Cyrillo suo impendit Autor Cl. Dictum fuit in antecedentibus, nihil prius, nihil antiquius ipsi fuisse, quam ut textus emendandi rationem susciperet, suoque olim nitori, quantum fieri posset, Græca Cyrilli restitueret; at vero textum emendasse, cum nondum sufficiat, sed lucem obscuris dare, simul boni Autoris sit, duplex hinc observationum genus in hoc opere animadvertas, aliis quidem illarum Græca Cyrilli spectantibus, aliis varias ejusdem sententias illustrantibus. In iis, quæ ad contextum pertinent, 1) variæ lectiones recensentur, non omnes tamen, sed quæ majoris pretii, neque illas modo simpliciter ac nude refert, sed momento quodam & judicio, ubi habendus fuit earum delectus, examinavit. 2) Ut quæque res in textu mutata, emendationis ratio lectori subjicitur. 3) Quæ Cyrillus ex aliis scriptoribus, aut alii ex Cyrillo, sive expresso nomine, sive tacito, mutuati, in iisdem simul indicatur. In altero observationum genere 1) voces antiquæ quam vim & sententiam habeant, expenditur. 2) Majoris momenti sententiæ similibus Cyrilli aut aliorum locis explicantur. 3) Quæ doctrinam aut historiam spectant, variis modis illustrantur, lucem obscuris dando, male in dubium vocata confirmando, fontem erroris, si quid erratum sit, investigando. 4) Quæ apud Cyrillum de sacrorum locorum situ aut de ritibus Ecclesiæ Hierosolymitanæ propriis leguntur, auditoribus quidem ob oculos posita satisque cognita, ne lectoribus nimium facessant negotii, aliis monu-

mentis illustravit. 5) Cum sæpe discedat Cyrillus a communi legendæ & interpretandæ Scripturæ ratione, qui eidem ea in re præiverint, quique suffragati, paucis in iisdem animadversionibus demonstrandum duxit. Atque in his potissimum labor Viri docti versatur atque industria. Ne autem ea, quæ diximus, gratis dixisse, videamur, habe jam utriusque observationum generis specimina, quæ obviam nobis venerunt, novum hoc opus paulo
p. 45. curatius inspicientibus. Catech. III de Baptismo n. XII hominem peccata ferentem in aquam descendere ait, sed gratiæ invocationem, animam obsignantem, non permittere ipsum ab immani sorberi dracone οὐ συγχωρεῖ λοιπὸν ὑπὸ τοῦ φοβεροῦ καταποθῆναι δράκοντος, ubi vocem καταποθῆναι ex nonnullis codicibus Noster bene reposuit: Prevotius namque & omnes Editiones ante Oxoniensem ferunt καταπονθῆναι nullo plane sensu. Ac proinde Millesius ex conjectura Isaaci Casauboni scripsit καταποντωθῆναι, cui favet versio Grodecii, qui vocem interpretatus est, submergi; at vero cum rebus ipsis, tum Cyrilli proposito convenientius est, ut a dracone absorberi, quam submergi, dicamur; quod ex aliis Catechesibus, quarum eodem loco injecta
47. fuit mentio, simul apparet. Sic quoque n. XVI: Θάρσει Ἱερουσαλήμ, περιελεῖ κύριος πάντα τὰ ἀδικήματά σου· Ἐκπλυνεῖ κύριος; ubi verba περιελεῖ & ἐκπλυνεῖ restituit ex nonnullis Codicibus ex sacro Jesaiæ textu, quem hic citat Cyrillus. Edidit Grodecius: περιεῖλε & ἔπλυνε. At futurum tempus, non præteritum postulat primum circumstantia Cyrilli ad catechumenos de Baptismi gratia loquentis: tum deinde sequentes in futuro
199. phrases, ῥαντιεῖ, καθαρισθήσεσθε &c. Catechef. XIII n. XXXIII de crucis Christi fructu, hominum nempe reconciliatione, loquitur Cyrillus, ubi inter alia: Ἔδει οὖν ἓν ἐν ἐκ τῶν δύο γενέσθαι. Hanc lectionem restituit ex Codicibus, addita ex editis præpositione ἐκ, aliter in editis per interrogationem, τί οὖν ἐκ τῶν δύο γενέσθαι ἔδει; Quodnam igitur ex duobus fieri oportuit? at nulla ad interrogationem sequitur responsio. Sic quoque in Cateche-
243. seos XVI titulo nonnihil mutavit Noster, quod male scriptum legitur in editionibus prioribus. Agit hæc Catechesis de uno Spiritu S. Paracleto, ubi Codices editi: εἰς ἓν ἅγιον πνεῦμα τὸ πα-

ρά-

ϱάκλητον: satis corrupte. Hinc articulum, quem in neutro genere scriptum habent editi, tum Codicum, tum rationum auctoritate ductus, in masculinum τὸν bene mutavit, uti etiam eundem restituit Cat. 17 n. 3, quo loco Cyrillus symboli verba recitat. Nusquam enim ille, cum Paracleti vocem Spiritus S. mentioni subjungit, τὸ παϱάκλητον scribit; sed ὁ παϱάκλητος. Ita Catech. XVI n. III, XIII, XXIV & Catech. XVII n. XXXIV, quibus in locis perspicue alludit ad verba Symboli, quæ repetit. Paracletus non est adjectivum nomen Spiritus Sancti, ut, Sanctus, consubstantialis &c. sed appellativum ab effectis ejus ductum & alterum quoddam ipsius nomen, quod Christus abunde significat his verbis Joh. XIV, 26: ὁ δὲ παϱάκλητος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Et adeo distincta sunt hæc quidem nomina, ut occasionem inde arriperent Hæretici distinguendi Paracletum a Spiritu: cui sententiæ ut obviam irent veteres, in Symbolo Paracletum conjunxere cum Spiritu, ut testatur Cyrillus Catech. XVII n. II, III. Quare in Symbolo Constit. Apostol. Lib. VII Cap. XLI sic habetur: εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τουτέστι τὸν παϱάκλητον, quod simul servatum in Symbolo Antiocheno apud Athanasium de Synodis. Posteriores Græci dixere τὸ παϱάκλητον, unde hoc fluxit librariorum nostrorum vitium. Tandem homilia in Paralyticum ad piscinam n. 6 locum castigavit Noster tum in duobus MSS. Codicibus, quorum mentionem injecit in adjecta animadversione, tum in editione Millesii, quam omnium optimam esse, hucusque crediderunt eruditi, depravatissimum. Græca Cyrilli sic legit Millesius: Νῦν δὲ καὶ θεὸν καὶ ἄνθϱωπον κληϱονομοῦντες, καὶ ἀμφότεϱα ἀληθῶς ἐξ ἀληθινοῦ πατϱὸς γεγενημένα, καὶ ἄνθϱωπον οὐ κατὰ φαντασίαν, ἀλλὰ κατὰ ἀλήθειαν ὁμολογοῦμεν, ἀληθινὴν σωτηϱίαν ἐκδεχώμεθα. Et hunc quidem locum tum ex ipsis secum collatis, tum ex conjectura Noster restituit. Primum loco κληϱονομοῦντες, quod post ἄνθϱωπον positum, nullum nisi perabsurdum sensum efficit, ex Regio quodam Codice scripsit, ὁμολογοῦμεν. Tum voces θεὸν ἀληθῶς uncinis inclusas, ex conjectura quidem adjecit & sine Codicis autoritate; ad sensum tamen perficiendum visæ sunt necessariæ. Post ἀληθινοῦ πατϱὸς, loco γεγενημένα, quod in nonnullis Codicibus ex- p. 338.

tat,

tat, *γεγεννημένον* repoſuit. Poſtremo, verba *γεγεννημένον προσκυνοῦντες* ex Codice Regio deſcripſit, loco unius vocis *ὁμολογοῦμεν*, & ex eodem pro *ἐκδεχώμεθα* ſcripſit *ἐκδεχόμεθα*. Atque ſic tandem interpretandus erit emendatus a Noſtro locus: *Nunc vero & Deum & hominem confitemur & utrumque vere: [Deum vere] ex vero Patre natum, hominemque non ſpecie tantum, ſed veritate factum adorantes, veram ſalutem expectamus.* Bonus verborum ſenſus eoque magis præferendus vulgatis Editionibus, cum non ſoli Autoris conjecturæ ſed & Codicum autoritati innitatur verborum emendatio. Atque hæc prioris obſervationum generis, quod in emendando Græco Cyrilli idiomate verſatur, ſpecimina dediſſe, ſufficiat. Jam ex altero quoque, quo illuſtrantur, quæ *δυσνόητα* ſunt & obſcura, nonnulla accipias. Et primum quidem in Procatecheſi ſequentia leguntur apud Cyrillum; *Πολὲ μὲν ὑμῖν δείξῃ ὁ Θεὸς ἐκείνην τὴν νύκτα, τὸ σκότος τὸ ἡμεροφανὲς, aliquando vobis oſtendat Deus noctem illam & tenebras diem ſplendore referentes.* Sic interpretatus eſt Noſter *τὸ σκότος τὸ ἡμεροφανὲς*, contrario plane ſenſu verba hæc vertente Grodecio, *tenebras in die apparentes*, cum potius dicendum fuerit *diem in tenebris apparentem.* Sed in genuinum illorum ſenſum vix penetrabis ſine antiquitatis teſtimonio. Reſpicere autem videtur S. Antiſtes ad ritum Eccleſiæ Hieroſolymitanæ proprium. Vigiliam nempe Paſchalem intelligit Cyrillus, quam luminum tota Eccleſia accenſorum frequentia & lampadum a Neophytis geſtatione ita colluſtratam referunt autores Eccleſiaſtici, ut nox fere diem vinceret. Ad hæc ad celebrandam reſurrectionis lætitiam curabatur, ut, accenſis, priusquam nox irrueret, nec ante ſolis exortum extinctis luminibus, nox quodammodo illa excluderetur, & in unam diem Dominicæ Paſchæ cum Sabbatho ſan-
p. 270. cto conjungeretur. In Catecheſ. XIV n. VI inter alia locum reſurrectionis Salvatoris noſtri Martyrium vocat Cyrillus: *βλέπεις ὅτι καὶ τὸν τόπον τῆς ἀναστάσεως προεῖδεν ὁ προφήτης, Μαρτύριον ἐπικληθησόμενον·* Deducit hoc quidem Cyrillus ex loco Sophoniæ, cujus hebraicam vocem per *μαρτύριον*, teſtimonium, reddiderunt LXX Interpretes. Ad hæc autem obſervat Noſter, cum Eccleſiæ, quæ ſuper Martyrum tumulos ædificari ſolerent,

rent, Martyria dicerentur, e variis, quæ in ſacris locis Chriſto conſtructæ ſint, Eccleſiis, ſolam, quæ ad monumentum ejus condita, Martyrii nomen retinuiſſe; quod Eccleſiis nativitatis Bethleem & aſcenſionis in monte olivarum, & ſuperiori in monte Sion Eccleſiæ, tribui non potuerit. Non dubium eſſe ait, illi Eccleſiæ præcipue conveniſſe nomen Martyrii, quæ ad Chriſti ſepulchrum & in loco, ubi præclaram confeſſionem teſtatus ſit, ædificata fuerit, quamobrem apud Euſebium variis in locis, aliosque Seculorum ſuperiorum ſcriptores, Eccleſia Reſurrectionis proprio nomine *martyrium*, vel *magnum Martyrium*, vel *Martyrium Salvatoris*, dici conſueverit. Martyrii vero nomen ipſi ſepulchro aut loco & ſacello reſurrectionis ſeu ſancto monumento peculiariter attributum legi, e.g. apud Euſebium & Hieronymum. Ceterum Eccleſias martyribus ædificatas, horum Sanctorum martyria dicta fuiſſe, quemadmodum etiam templa Prophetis, Apoſtolis & virginibus condita, horum προφητεῖα, ἀποςολεῖα &c. appellata legantur. In ejusdem Catecheſeos n. IX brevibus deſcribit Cyrillus, quæ ratio fuerit Salvatoris tumuli? Ad hæc ſequentia ex antiquitate obſervat Noſter: Conſtabat, „ inquit, ſepulchrum Chriſti ſpelunca duplici in rupe excavata: „ quarum prior alteri pro veſtibulo erat, ex antiquo more loci, ut „ videtur Gen. XXIII. 19, XXV. 9. Patens erat prior illa ſpelunca, „ de qua Juvencus lib. 4 hiſt. evang. *Limen concludunt immenſa* „ *volumina petræ*. Altera vero interior ita deſcribitur a Paſchaſio „ Ratberto lib. 2 in Matth. XXVII, 60, ut rotunda fuerit domus in- „ tus infra rupem vaſtiſſimam præciſa; tantæ altitudinis, ut intra „ ſtans homo vix manu extrema culmen ejus poſſet attingere. Ad „ eam aditus erat ab Oriente per oſtium monumenti, cui lapis ille „ magnus advolutus atque appoſitus cum ſignaculis fuit. Ibi com- „ poſitum fuit Chriſti corpus ad Aquilonarem partem, in loculo „ ipſa in rupe excavato, ſeptem pedibus longo, & trium palmarum „ menſura pavimento eminentiore; cujus apertura ad inferendum „ corpus non ſuperne, ſed in latere meridianam partem reſpici- „ ens perfoſſa erat. Hæc Paſchaſius. Cum vero Adrianus totum „ monumentum plurima humo aggeſta penitus abdidiſſet, loco- „ q; ita ad mediocrem altitudinem evecto ac lapidibus ſubſtrato, „

p. 208.

 ædem, „

„ædem ac simulacrum Veneris imposuisset; Constantinus dissi-
„patis omnibus impietatis monumentis, sepulcrum egesta humo
„aperuit; sacramque Resurrectionis specum convertit in Ecclesi-
„am eximii operis, rotundam, triplici pariete distinctam, in cujus
„medio monumentum erat. Sic eam describit loco jam citato
„Paschasius. Ut novæ ædi eximiis columnis, maximoque cultu
„& cujusque modi ornamentis decoratæ, locum faceret pius Im-
„perator, rupis maximam partem, ac priorem speluncam destrue-
„re necesse fuit. Hinc ædes excitata satis capax, ut in ea Cyrillus
„quinq; mystagogicas Catecheses haberet, & aliquando Epipha-
„nius coram Johanne, Cyrilli successore, & frequenti populo
„concionaretur, Hieronymo teste epist. 61 nov. ed. 38.„ Omitti-
mus alia, quæ de paradiso, in quem latro perductus est, de cate-
chizandi & baptizandi ritibus, de neophytorum & baptizando-
rum officio, aliisque temporum istorum historiam illustrantibus
ex Ecclesiæ antiquitatibus observat: hoc tantum silentio præterire
nefas fore existimamus, usum fuisse S. Cyrillum loquendi for-
mulis parum accuratis & ad Nestorianam interdum hæresin ac-
cedentibus. Talis habetur Homilia in paralyticum ad piscinam
p. 339. n. IX, cui simillima occurrit Catech. II n. XX: *Ne attendas ad eum, qui nunc ortus est ex Bethleem, verum adora eum, qui sempiterno ex patre genitus est.* Sed harum aliarumque minus recte
dictarum locutionum innocentiam abunde ostendit in adjectis
animadversionibus Autor Cl. atque, ut notum est, ante Nestori-
anam ætatem frequentissimæ extiterunt apud Patres etiam illos,
qui & magis orthodoxe senserunt & magis caute accurateque
sunt loquuti, quod observandum de Gregoriis Nysseno & Nazi-
anzeno. Non desunt tamen alia loca, in quibus de homine Jesu
Christo magnificentissime loquitur Cyrillus: hunc enim eadem
homilia l. c. vocat *factorem & conservatorem omnium*, *solum ex solo Patre genitum*, vocat eum *Deum & Hominem simul sub diverso respectu*, *fontem vitæ & fontium autorem*, & quæ alia sunt, qui-
bus orthodoxe satis de Christo eundem sensisse, potest probari.
Plura speciminis loco non sistimus, ne plus justo detineamur in
recensendo hoc Opere. Si prudens es hujusque rei intelligens
æstimator, quid de Autoris nostri labore sperare possis, ex iis, quæ
dixi-

diximus, dijudicare, haud tibi difficile erit. In utroque observationum genere multa habentur, sine quibus ad mentem Cyrilli vix accedes; utrumque ergo sua tibi commendatur utilitate: tamen, si dicendum quod res est, priori longe præstare posterius, fidenter affirmare haud dubitamus. In hoc enim omnia transtulit, quæ illius ætatis antiquitates Ecclesiæ illustrant, nominatis simul magno interdum numero optimis quibusque autoribus, quibus lucem obscuris fœneraturum se esse existimavit. Sed & in his quoque Cyrilli doctrinam ad suæ, Romanæ nempe, Ecclesiæ placita unice trahit, graviter interdum invectus in Andream Rivetum, nobilem suæ ætatis Criticum, qui calamum adversus Pontificios strinxerat in suo de Cyrillo ejusque scriptis judicio, quod suæ Editioni adjecit Thomas Millesius, vel ideo a nostro in Præfatione notatus. Omnia tandem Cyrilli Opera, tum quæ vera & germana, tum quæ supposita sunt aut dubia, cum fragmentis in nova hac Editione continentur. Admonitio singulis præfixa, quid de illis judicet Noster, declarat. Post Opera Cyrilli diversarum lectionum indicem apposuit, deinde dedicatorias Grodecii & Prevotii Epistolas, in quibus de editionum suarum instrumentis differunt. His addidit brevem de vita & scriptis Cyrilli Grodecii Dissertationem, Millesii item Præfationem cum selectis ejusdem animadversionibus. Appendicis loco subjecta est Hierosolymitanæ sanctæ Crucis seu Resurrectionis Ecclesiæ erudita descriptio; cumque in hac [illegible]issimum Ecclesia sacras conciones habuerit, ejusque ædis adjunctique sancti sepulchri & utriusque ornamentorum frequentissimam mentionem Cyrillus injecerit, rem certe gratissimam fecit lectoribus Autor Cl. qui magnifici hujus templi in monte Golgatha ad ipsum sepulchri locum ædificati tam eruditam nobis descriptionem reliquit, ex quo temporis injuria periit liber singularis, quem de eadem re se scripsisse testatur Eusebius; Ichnographiam hujus templi simul delineari curavit, ejusque historiam brevi oratione persequitur. Sequuntur duo indices copiosi: Scripturæ testimoniorum primus, alter rerum in Cyrillo memorabilium, tum etiam earum, quæ in animadversionibus, præfatione, Dissertationibus continentur. Initio voluminis ante veterum & quorundam

dam recentiorum de Cyrillo testimonia triplicem Dissertationem instituit. Prima est de vita & rebus gestis Cyrilli, quas dum non perfunctorie, ut superiores Editores, sed operosius persequitur, multum in illustranda hac historiæ parte præstitisse, dicendus est. Agit altera de ejusdem scriptis, quorum index texitur, veritas, antiquitas, integritas vindicantur, ac de Catechesibus potissimum, quo tempore & loco habitæ, qua ratione, methodo & stylo compositæ, inquiritur. Tandem quæ de Cyrilli doctrina disserere non licuit autori in animadversionibus, ea in tertiam Dissertationem conjecit; inprimis autem, quæ fuerit Cyrilli de Christi & Spiritus S. Divinitate sententia, expenditur, variaque ex eodem a Nostro producuntur testimonia, quibus suæ religionis dogmata, de Traditionis nempe autoritate, de præsentia reali & transsubstantiatione probare conatur, quæ an omni exceptione majora sint, dijudicare nostrum non est. Hic tamen locus esse videtur monendi lectorem, novæ hujus Editionis Autorem, cum typis mandasset totum Cyrilli Opus, in hoc laboris decursu obiisse; ac proinde ne te lateat, quis fuerit ille, cui Opus debeas tanto labore excultum, sequentia de eodem accipe. Natus erat Riomagi Idib. Decemb. an. 1677 ex patre forensi eloquio, juris civilis scientia, morum probitate spectato. Peractis egregie apud eruditos Oratorii sacerdotes literarum humaniorum, Philosophiæ & Theologiæ studiis, monasticam vitam amplexus est, seque votis solen[illegible] obstrinxit in monasterio Vindocinensi IV Calen. Nov. an. 1698. Post navatam iterum rebus Theologicis operam, Presbyter mense Decembri an. 1702 creatus, Philosophiam annis duobus, tribus Theologiam in monasterio Floriacensi docuit. Quo munere magna cum laude pietatis & eruditionis perfunctus, in monasterium S. Dionysii accersitur an. 1708, ubi saniorem Theologiam per annos quatuor profiteri perrexit. Hanc autem docendi viam sequebatur, ut, missis Scholasticæ spinis, quid sancti Patres sensissent, unice curaret, atque ex eorum libris, quos nocturna diurnaque manu versabat, omnem dictandi materiam comportaret. Hos ad usus literarum Græcarum præsidium sibi paraverat, in quibus ita contritus fuit, ut cum excellentibus in hoc genere comparari posset. Sic instructus &

muni-

munitus ad novam editionem S. Cyrilli adornandam accessit, suadentibus amicis, præpositis jubentibus. Opus inceptum in monasterio S. Dionysii, absolvit in San-Germanensi, Lutetiam vocatus an. 1712. Præterlapsis quibusdam annis tussis perincommoda eum tentabat, male curata vellicabat interdum; sed an. 1716 exeunte sic insedit pectori, ut sanguinis vomitum non semel exciverit, nec ulla medicorum arte sanari potuerit. Hujus rei causa non extitit in studiis immoderatis; nam, ut ceterarum rerum, ita & studiorum modum tenebat, nec eis quidquam tribuebat, quod aut monasticis muniis, aut necessariæ corporis procurationi ereptum esset. Sed minime mirum, si assiduus labor, vitæ austeriori additus, bonam valetudinem labefactavit. Quinque aut sex ante mortem diebus lecto affixus, cum jam mortem faucibus concepisset ac spiranti mortuo similis videretur, erat robusto ut cum maxime & constanti animo. Tandem quo die nascentem Deum celebramus, præclare secum agi existimans, quod sibi tam sancto die moriendum esset, duabus ante mortem horis ultimam absolutionem in ipso extremo spiritu petiit, sicque obdormivit an. 1718, ultimum ingenii sui monumentum relinquens, S. Cyrillum, quo non exiguam apud eruditos nominis sui laudem ipsum esse reportaturum, cur dubitemus, causam habemus plane nullam.

THE HISTORY OF THE LIFE OF JOHN Wicliffe.

i. e.

VITA JOHANNIS WICLIFFI, THEOLOGIÆ Doctoris & Professoris in Academia Oxoniensi, per JOHANNEM LEWIS, A. M. & Verbi Præconem Meregatensem.

Lond. ap. Robertum Knapsock & Richardum Wilkin, 1720, 8.
Alph. 1 plag. 4.

IN summis sæpe viris accidit, ut, cum copiosos scriptores nanciscantur, quorum vix mediocris est fama, ipsorum contra memoria brevibus episodiis & per occasionem quasi aliorum argumento-

mentorum natis, coarctetur. Hæc Wicleffi (vel Wicliffi potius) fata fuerunt, de quo strictim hic illic quædam narrata leguntur apud autores, quos vel Anglicarum rerum vel memorabilium Ecclesiasticorum series ad ejus commemorationem deduxit: ex instituto vitam illius describere nemo sibi adhuc sumserat. Quid enim *Varillasium* dicamus? qui, licet A. 1682 *Historiam Hæreseos Wiclefi, Hussi & Hieronymi Pragensis* Gallice publicaverit, post etiam 1686 Tomo primo Historiarum de Hæresibus insertam, tamen ob fidem nimis lubricam dudum inter illos censeri desiit, qui rerum hominumque memorias ab interitu digne vindicarunt. Inventus nihilominus (v. Præfat.) est, qui se Anglicanæ Ecclesiæ Presbyterum diceret, & Historias omnium, qui Reformatorum personam unquam sustinuerunt, scribere polliceretur, ab initio autem tam turpiter se daret, ut in Wiclefi rebus narrandis plane Varillasium exprimeret. Id saltem boni huic malo debemus, ut melioris Viri studium accenderetur, curatius ac fidelius Anglis repræsentandi vitam civis adeo memorabilis. Neque vero harum virtutum laude, si quid videmus, privandus est Cl. *Lewisius*, dum res, prout gestæ sunt, nullis vel conjecturis indulgens, vel suspicionibus inhærens, opiniones autem & dogmata propriis Wiclefi verbis, non pro suæ persuasionis ratione sensum accommodando, exponit. Cura porro atque integritas, cum ea sint, quæ primum in Historico requirantur, facile compensabunt, quicquid cultus & ornamenti narrationi Cl. Autoris decesserit.

Argumentum universum decem capitibus absolvitur, studia ejus, controversias, fata, doctrinas, libros, asseclas complexis. Natales circa annum 1324 obscuriores nactus est in Paro-
p. 1. chia Wiclissensi prope Richmundiam Eboracensis provinciæ. Est
315. vero adhuc in illis locis familia quædam Wicliforum antiqua nobilitate insignis, Theologum hunc inter suos referens. Clarior mox studiis factus est, postquam illis in Academia Oxoniensi incubuit, loco etiam inter Socios Collegii Mertonensis obtento. Aristotelem & quicquid erat Scholasticæ doctrinæ penitus tenebat, legum etiam & civilium & Canonicarum & municipalium probe peritus. Inprimis operam dabat Scripturæ Sacræ, cujus
3. varias partes exponendo *Doctoris Evangelici* agnomen consecu-
tus

tus est. Quantum apud Anglos turbarum omni tempore dederint mendicantium Monachorum ordines, satis ex ejus regni Historia & Documentis patet. Academiis præsertim graves erant, ad se cuncta trahere nitentes. Illis dum se fortiter opponit Wicliffus, inde primum nata ipsi fuit occasio ea proponendi adversus doctrinas tum receptas, ob quæ in Hæreseos crimen non venire non poterat. Scilicet totum illorum institutum vahementi vituperio prosequebatur, autoritatem ejus ab exemplis Christi & Apostolorum, quos pariter mendicos faciebant, graviter impugnabat, in eos causam omnium in rebus divinis errorum, omnis in Ecclesia corruptionis conferebat, quæ omnia quinquaginta articulis ab ipso Wicliffo comprehensa repræsentat Autor, ex MSto quodam ejus opere. p. 20. sqq. Redeunt tamen hæc eodem fere, ut ex comparatione patuit, quo in *Trialogi L. IV c. 34 & 35* tendit Wiclifus, duodecim capitibus abusus fratrum proponens. Ibi autem (nec pigebit enim lectores nostros ex libro rarissimo, unde brevius possumus, hos articulos exhiberi) sequentia fratribus objicit: 1 *quod in Sacramento altaris stultificent Ecclesiam*, dogmate scilicet, de transsubstantiatione; 2 *quod imponant in Christum, quod mendicavit* (ita enim pro *mendicant* legendum apparet) *notabiliter ab homine*; 3 *literas fraternitatis*, quibus meritorum suorum se alios participes reddere ad questum faciendum fingebant; 4 *excellentiam supra Christum*, cujus affectationem prodant, quod homines Christo jam obligatos ad sua vota, tanquam ad perfectiorem statum pelliciant & Christo ereptos suis conventibus mancipent; 5 *quod mentiantur, se esse Christo simillimos in pauperie & quorumcunque temporalium possessione*; 6 *Simoniacam collectionem temporalium per officium simulatorie prædicandi*; 7 *quod contra Christum & suum Apostolum sint fidelibus onerosi*, emendicando scilicet a civibus opes, quæ utilius Reipublicæ necessitatibus impenderentur; 8 *quod in contractis, quas habitent, contemnentes Pauli laboricium, otientur*, cui otio fratrum tot fundorum in Anglia sterilitatem, illaboratis terris simul & multiplicatis fratrum habitaculis, qui utpote otiosi noxia exhalent, aeris intemperiem & frequentes tum morbos manifeste tribuit; 9 *quod postponentes legem & ordinationem*

Christi

Christi cum sua sententia adinventiones fratrum frivolas antepo-nant; 10 *quod deserant executionem legis Evangelicæ de corre-ptione fratrum*, dum scilicet, siquis obsit sibi aut ordini suo, eum tetro carcere & ipsa morte multent; 11 *quod omnino subver-tentes ordinem charitatis, plus ament honores & lucra mundana, quam ipsos homines;* 12 *quod simulent, se confessos suos purgare & omnino facere mundos ab omni macula quoad Deum ex præ-sumta Antichristi potentia, lege & satisfactione Domini præter-missis.* Hæc in Trialogo summatim dicta amplius & copiosius per partes eundo, inde vero gravius etiam urgentur eo loco
p. 18. quem præ oculis habuit *Cl. Lewisius.* Eodem tempore mutuis querelis inter se collidebantur Pontifex & cum Rege populus Angliæ. Ille scilicet, quantum a Johanne Rege iniquo suo tem-pore concessum & tributi & potestatis fuerat, nunc etiam exige-bat. Rex autem Eduardus III & Parliamenta non Johannis mo-do acta rescindebant, sed &, quicquid autoritate propria, tan-quam jure suo in Anglia statuere Pontifex consueverat, acriter impugnabant. In his controversiis Regis & Parliamenti causam
29. scriptis tuebatur Wiclissus. Legationem etiam cum aliis ad eas componendas obibat An. 1374, ex qua, sive, quod arcana Ponti-ficum propius inspexerat, sive, quod pactis ille non stetisset,
34 sqq. confirmato magis animo Romani Pontificis dignitatem & vitia cleri aggressus esse observatur. Inde ob novendecim articulos ad
42. Pontificem An. 1376 fuit delatus, in quibus præter Dominium Ecclesiasticorum civile, immunitatem Ecclesiasticam & potesta-tem clavium nihil aliud videas impugnatum, ut adeo eum tum quidem, quæ de transsubstantiatione, sacramentis &c. docuit, nondum proposuisse pateat. Neque vero hoc ipsi impune fuisset, ni singulari fato, quod paucis ejus similibus accidit, ereptus fuis-
46. set hostibus. Scilicet, cum irritatus Pontifex pluribus simul Bullis eum aggrederetur, obstitit tamen non Academiæ solum Oxoniensis & populi, sed procerum etiam favor, penes quos im-pubere Richardo II rerum summa erat, quo minus violenter ali-
50. quid in illum statueretur. Oxonienses eum captivum tradere, prout jussi fuerant, abnuebant, & eum ad causam dicendam co-ram Archiepiscopo Cantuariensi & Londinensi Episcopo in æde

Pau-

Paulina Londini compareret, Dux Lancastriæ, qui Wicliffum in clientelam suam receperat, & Angliæ Mareschallus eo illum p. 52.
comitabantur, tam manifeste defensionem ejus suscipientes, ut minis etiam cum Præsulibus agerent, unde per tumultum & re infecta tum quidem discessum. Alia deinde dies Wicliffo dicta; 54.
neque is recusabat in Lambethano Archiepiscopi sacello adesse. Tum vero non civium solum Londinensium & plebejorum hominum manus irrumpere minitans adversarios Wicliffi territabat, sed Regia quoq; Mater misso nuntio sententiam adversus ipsum ferri prohibebat. Dum hæc fiunt, moritur Gregorius XI & 63.
in eligendo novo Pontifice Cardinales scinduntur in partes, aliis Clementem VII, aliis Urbanum VI sequentibus, quo fiebat, ut motus adversus Wicliffum conquiescerent. Ille vero interea in cœptis eo magis se confirmabat, & Monachos quidem ita pergebat aversari, ut etiam, cum in gravem morbum incidisset, & 64.
quidam eorum illum de vita periclitantem coram hortarentur, ut fateretur, injuriam se ipsis hucusque fecisse, animum quasi, eorum aspectu incensus, reciperet, & erectus in lectulo clara voce pronunciaret; *se non moriturum, sed ad exponenda fratrum pessima facinora victurum.* Tum etiam idem cum offensio- 66 sqq.
ne maxima cleri Romani sacrorum Bibliorum, quanquam ex Latino tantum idiomate, translationem in Anglicum suscipiebat, quem laborem, defensum hoc Canone, quod cuivis Christiano de fide judicandum sit, circa annum 1381 absolvit. Dubitatum est, an primus inter Anglos fuerit Wicliffus, qui vernacula lingua sacram Scripturam ediderit, quod magnis autoribus licet 329 sqq.
negatum, asserit tamen Cl. Autor, ita saltem, ut neminem ante Wicliffum neque universa Biblia, neque eo sermone, qui post Normannorum in Angliam transitum obtinuerit, vertisse dicat. Vulgatum, vero ita sacrorum Voluminum usum eo iniquius omnino Romani cultus statores ferre debuerunt, quo majori cura hucusque id egerant, ut illa manibus hominum excuterent, adeo ut in Academia Oxoniensi statutum fuerit, ne quis sacerdos 72.
legeret Biblia, nisi post novennium aut decennium in sacro munere absolutum. Quousque Wicliffus Regis tantum & regni jura adversus injurias Cleri tutabatur, & abusus in disciplina taxabat,

 satis

ſatis ipſi erat in proceribus Angliæ præſidii. Simulac autem in doctrina hucusque recepta errores varios publice demonſtrare, & transſubſtantiationis inprimis dogma evertere nitebatur, pa-
p. 85. tronos etiam offenſos ſentiebat. Itaque cum a Theologis Oxonienſibus ob ea, quæ de Sacramento Altaris docebat, condemnaretur, ipſe vero ad Regem & Parliamentum eſſet provocaturus, interdictum id ei a Duce Lancaſtriæ, & ipſe ad palinodiam adactus fertur, quanquam, quæ palinodia eſſe debebat, confeſſio potius nova & repetita ſententiæ ſuæ confirmatio fuerit. Neque
97. proderat illi quicquam, quod Cancellarius Oxonienſis eum protegendum ſuſciperet, & ex populi numero aſſeclæ ipſius indies creſcerent. Majori enim potentiæ denique cedendum, & poſitis muneribus Academicis Lutterworthum in Leiceſtrienſi provincia fuit abeundum An. 1382, ubi Parochiæ curam dudum habebat demandatam. Sed & ibi pergebat reformandæ Eccleſiæ ſedulo dare operam, nec dubitabat, peculiari ſcripto Urbanum
98. VI Pontificem aggredi, cum is ad opprimendum æmulum Clementem Anglos tanquam ad ſacram militiam invitaret. Ad ultimum fortaſſis ſui exitium ea conſtantia inimicos accendiſſet, cui per evocationem ad Pontificem haud obſcure præludebatur,
100. niſi paulo poſt initum exilium paralyſi correptus fuiſſet, quæ, ſpe facta adverſariis, eum non diu fore ſuperſtitem, eum a ſuppliciis præſtabat tutum, utpote poſt biennium A. 1384 ultimo
101. Decembris die placide exſtinctum. Attamen, quemadmodum fieri ſolet, ut in mortibus eorum, qui multum turbare nobis viſi ſunt, aliquid παράδοξυ, & quod argumentum adverſus ipſos ſuppeditet, quæramus, ita & a Wicliffi adverſariis factum legimus. Scilicet, cum Miſſæ intereſſet, illum eo ipſo tempore, quo elevabatur Sacramentum, ex paralyſi ſubito concidiſſe & linguæ inprimis uſum amiſiſſe obſervarunt, ut ad mor-
103 ſqq. tem usque verbum non amplius fecerit. Eo itaque ſublato e vivis, majore nunc niſu ſcripta ejus damnando, lectionem eorum & poſſeſſionem ſub graviſſimarum pœnarum denuntiatione prohibendo, miſerosque Wicliffi aſſeclas ad carceres & ultima ſupplicia paſſim rapiendo, id quærebatur, ut dogmatum per eum diſſeminatorum memoria e mentibus evelleretur. Quanquam,
quo

quo successu id factum sit, posteriora tempora satis monstrarunt, ubi & scripta Wicliffiana passim adhuc extare, & animos Anglorum ad recipiendas doctrinas, quæ Pontificiis adversarentur, promtissimos esse apparuit. Tum tamen ita saltem oppressi fuere Wicliffiani, ut publice ad incrementa rerum suarum grassari non auderent, maxime, postquam Constantiense Concilium lata ideo sententia opiniones Wicliffi condemnavit, ipsum in hæresi mortuum pronunciavit & ossa ejus comburenda, A. 1415 censuit, quod, quanquam moras nectendo elusuri viderentur Angli, repetito tamen A. 1428 Pontificio mandato, fuit exsequendum. Articulos, quibus contentas Wicliffi doctrinas Concilium rejecit, miramur non exhibuisse Cl. Autorem. Extant autem in *Fasciculo rerum expetendarum & fugiendarum* p. 140 b. sqq. *Lewisius* quadraginta quinque fuisse articulos, & totidem etiam sententia Concilii damnatos esse, dicit. Sed cum numerum iniremus ipsi, quatuor tantum supra quadraginta reperti sunt. Inveniuntur præterea in eodem *Fasciculo* p. 133 b. sqq. articuli longe plures, e scriptis Wicliffi excerpti, qui pariter a Concilio dicuntur damnati. Hos eosdem putat esse Cl. Autor, quos magno numero per duodecim judices An. 1396 e scriptis quibusdam Wicliffi excerptos esse invenit. Id saltem dicendum arbitramur, eos materiam tantum Concilii patribus ad cognoscendam Wicliffi doctrinam præbuisse, ceterum, cum esset pronuntiandum, ob prolixitatem in minorem numerum fuisse contractos. Ita, quæ ad vitam Wicliffi pertinebant, absolutis, integro capite doctrinas viri præcipuas verbis etiam ipsius repræsentat, unde patet, quam inique ab aliis plerumque fuerint expositæ, inter quos Philippum Melanchthonem inprimis notat, passim non adeo præclare de Wicliffo sentientem. Sententiam tamen ejus de Sacramento Altaris hic omisit, ob quam quidem maxime a Melanchthone fuit notatus, forte quod supra jam capite sexto copiose hoc argumentum tractaverat. Ceterum non negat, Wicliffum inconstantius de hoc Sacramento locutum, quod ipsum appositis duobus e Trialogo locis, quæ comparere possunt lectores, confirmabimus. Nostræ sententiæ fere consentire videtur, cum L. IV c. 4 p. 105 a. scribit: *Oportet, cum*

p. 110.

340.

113. sqq.

331.

ista materia sit positiva, ad fidem Scripturæ attendere & ipsi plane credere, & sicut virtute verborum fidei Scripturæ conceditur, quod hoc Sacramentum est corpus Christi, & non solum, quod erit vel figurat sacramentaliter corpus Christi, sic concedatur eadem autoritate simpliciter, quod iste panis, qui est hoc Sacramentum, est veraciter corpus Christi. Sequentibus contra capitibus aliam longe sententiam prodit, sæpius repetens: *habitudinaliter, id est figurative tantum panem esse corpus Christi*, maxime vero c. 8 p. 113 a. ita scribens: *Non est intelligendum, corpus Christi descendere ad hostiam in quacunque Ecclesia consecratam, sed manet sursum in cœlis stabile & immotum, ideo habet esse spirituale in hostia & non esse dimensionatum & cætera accidentia, quæ in cœlo.* Quicquid tamen in hoc argumento Wicliffus quandoque titubaverit, illud ex accuratiori patet inspectione, magis ipsi placuisse, quæ postea Reformatorum quoque fuit, sententiam. Quod ad

p. 143 sqq. scripta Wicliffi attinet, cum capitale diu fuerit, quicquam eorum habere, adeo illa fuerunt occultata, ut *Lolandus*, diligentissimus indagator, nonnisi octo videre potuerit, & quanquam totidem nominatis, septem tantum Cl. Autor recenseat. Successu autem temporis liberius monstrari cœperunt, unde *Balæus* longum illorum Catalogum texuit, quem retinet *Lewisius*, uberiorem subinde singulorum notitiam propria solertia comparatam addens. Ex omni numero trecentorum fere Tractatuum, quatuor tantum notamus impressos, quos inter duo etiam sunt, de quibus non liquet, an Wicliffum autorem habeant. *Trialogus*

144. in Germania forma, quod ajunt, quarta, non nominatis vel loco editionis vel curatore, A. 1525 est excusus, qui magnæ dudum fuit

149 coll. raritatis. *Elucidarium Bibliorum*, sive *Prologus* Anglice Londi-

330. ni 1550 in 12 editus, a multis ante Wicliffum scriptus existima-

156. tur. Liber Anglicus *de Christianorum villicatione* A. 1582 editus *Wimbledonum* quendam autorem in titulo refert, qui quod plane ignoretur, inde per conjecturam Lewisii Wicliffo tribuitur, cum præsertim circa argumentum ipsi alias satis frequens,

162. vitia scilicet cleri & procerum regni, versetur. Denique *Ostiolum Wiclevi* vernacula pariter lingua Norenburchi (qui locus ubi quærendus sit, nescimus) A. 1546 dicitur excusum. Finem dicen-

cendorum de Wicliffo facit Cl. Autor, fautores ejus præcipuos & asseclas commemorando. Ibi vero id simul agit, ut rebellionum suspicionem, qua, quod populum faventem haberet, oneratus fuit Wicliffus, amoveat. Eduardi III Regis & Johannis Lancastriæ Ducis memorias pariter a criminibus, quibus apud Pontificios quosdam scriptores deturpatæ inveniuntur, vindicat. Inter omnes causæ Wicliffianæ patronos nemo facile magis insignis est Domino Cobhamo, quem nec nobilitas, nec Regis favor ultimo supplicio eripere potuerunt, prout ex *Goodwini Historia Henrici V* olim jam retulimus *Supplem. T. IV Sect. 3 p. 98.* In eorum numero, a quibus sustentatæ res Wicliffi fuerunt, recensetur etiam Anna Richardi II uxor, Caroli IV Imperatoris filia, post cujus mortem multi Wicliffiani libri ab ejus ministris domum revertentibus Bohemiæ illati, multisque ad discedendum a Pontificiis dogmatibus occasionem dedisse dicuntur. Idem etiam Cobhami opera factum, quem a Johanne Husso rogatum curasse ajunt, ut omnia Wicliffi opera in Bohemorum gratiam describerentur. Inde vero suppleri possunt, quæ *Æneas Sylvius* de origine doctrinæ Wiclephiticæ in Bohemia tradit, solius Hieronymi a Putrido pisce mentionem faciens, qui Oxonia redux & libros & dogmata Wicliffi divulgarit. Olim *Polydori Virgilii* fide creditum fuit, ipsum etiam Wicliffum post Eduardi III mortem, ut inimicos fugeret, in Bohemiam aliquandiu concessisse. Illa vero fabula dudum explosa nunc etiam magis concidit, cum Cl. Lewisius, qui vere Annales Wicliffi nobis dedit, ne minimi quidam extra Angliam secessus, præterquam legationis A. 1374 administratæ tempore, faciat mentionem.

p. 175 sqq. 192. 194. 201. 197. 203.

JULII STERRINGAE OBSERVATIONES Philologico-Sacræ in Pentateuchum &c.

Lugduni Batavorum, excudit Isaacus Severinus, 1721, 4.

Alph. 2.

HAs ipsas Observationes, sub titulo Animadversionum Leovardiæ 1695 editas, in Actis nostris A. 1696 p. 12 jam recensuimus; ideoque lectorem tantum monendum esse duci-

mus, operis hujus, quod teste Autore olim per triennium sub manibus typographi hæsit, & forsan citra ejus exspectationem hactenus latuit, novam nunc non prodiisse editionem, id quod vel ex σφαλμάτων indice conjici potest, sed titulum saltem immutatum esse, ut nova illi suspenderetur hedera. Nec est, quod toto opere denuo perlustrato, iis, quæ a nobis l. c. dicta, subjungamus. Variæ quidem in illo passim habenter observationes, ad Philologiam & Grammaticam sacram pertinentes: sed eas ἱεραιοφίλοις inquirendas relinquimus. Si quid est, quod notari adhuc mereatur, hoc sane non prætermittendum, cum de versione D. Lutheri Autor in præfatione minus dextre sentiat, cui quantum deferendum sit, optime novimus, nec ingenui Reformati quique ignorant, triginta fere ab Autore notari loca Pentateuchi, in nova sacrorum oraculorum versione Belgica, integro post Lutherum sæculo, & a pluribus concinnata, ipso judice emendanda, in quibus versio Lutheri textui sacro originali ex asse respondet. Sic, quod in versione Belgica *superfluum* judicat Gen. XXVI, 7, Exod. XXVI, 23, Levit. XI, 42, Deut. VII, 7, IX, 5 &c. in versione Lutheri recte omissum: e contrario, quod in illa *omissum* animadvertit Gen. XXIV, 27, Deut. VII, 73 &c. in hac rite expressum: & denique, quod in illa *mutandum* censet Gen. XII, 11, Exod. XVIII, 12, Deut. II, 16, XVIII, 6 &c. in hac congrue satis apteque est translatum.

G. OUTHOVII JUDICIA JEHOVÆ ZEbaoth, seu Bellum divinum, quo petit Deus peccatores &c. Adjunctum est Carmen SEVERI SANCTI, id est ENDELEICHI de mortibus boum, cum notis Variorum.

Groningæ, ex officina Jo. a Velsen, 1721, 8.

Alph. 2 plag. 11.

GRavissimis judiciis divinis, lue pecorum, eruptione maris, & pestilentia, variis in partibus Europæ, præsertim in Frisia Orientali & Gallia Narbonensi, paucis abhinc annis a supremo Numi-

Numine, justissimo peccatorum judice, exercitis ac demonstratis, plurimum reverendus Autor, qui Embdæ ad Amisiam ecclesiæ operam suam graviter navat, non solum scripto Belgico exundationes, a tempore Noachi ad annum hujus sæculi vicesimum in historicorum monumentis consignatas, ex omnibus annalibus recensuit; sed etiam præsentem de judiciis Jehovæ Zebaoth tractatum conscripsit, in quo variæ de variis calamitatibus publicis Observationes philologicæ, historicæ & morales continua serie exhibentur, & quamplurima sacri Codicis loca, in quibus pœnarum & creaturarum, per quas Deus punit, mentio injicitur, explicantur, & historiis tum antiquis tum recentioribus illustrantur. In *præfatione* Autor merito conqueritur de securitate & perversitate hominum ψυχικῶν, qui tristia fata quævis vel plane non curant, vel physice exponunt; &, licet multarum rerum causæ naturales exstent, & rationes physicæ dari possint, nihilo tamen minus opera naturæ insolita vim numenque Dei declarare adserit: an vero eadem sint fatidica & futura mala portendant, nec temere se negare, nec ubique affirmare fatetur. In hunc itaque finem Autor hoc opus philologicum quoque edidit, ut homines ad seriam excitet pœnitentiam, ut justitiam discant moniti, nec temnere Deum, peccatis hominum graviter irascentem. Operis vero hujus in capita non divisi dum σχῆμα præmittit, Deum tanquam potentem bellatorem sistit & Dominum *Zebaoth* sive exercituum: tum exercitus Dei quondam fuisse refert *Israelitas*, & *angelos*, & omnes *pios*, in primis *apostolos*, & ecclesiæ *doctores*, quos etiam cum *fecialibus* comparat: porro noxia animalcula magnum dicit Domini exercitum, eumque ita dividit, ut primo magnam armatam turbam, *colluviem animalculorum*, *muscas*, *vespas* &c. deinde equites gravioris armaturæ, *locustas*; postea copias pedestres, *pediculos*, quos milites dicit stationarios, *vermes*, quos incurvas nominat phalanges, *mures*, quos cum levioris armaturæ militibus confert, *ranas*, quas milites vocat διμάχους, & denique *tineas* & *blattas* ἐν ἐσχάτῃ τάξει consideret: tum ad arma, quibus Deus utitur, se convertit, & Dominum Zebaoth adversus peccatores militare docet *uredine* & *rubigine*, *fulminibus* & *tonitru*, *terræ motibus* & *incendiis*, *ventis*,

tur-

turbinibus & *procellis*, *ariditatibus* & *aquarum exundationibus*, ex fluviis exuberantibus, ruptis nubibus, immensis imbribus & æstu maris proficiscentibus: tandemque sequelas belli divini contra peccatores, *famem*, *pestilentiam*, & *luem pestemque pecorum* contemplatur, &, quid ex singulis hisce judiciis divinis discendum sit, in generali applicatione practica & parænetica uberius exponit, atque varia irrepsisse sphalmata, ipsemet lectorem monet. Observationes autem hoc ordine dispositas, & inter se cohærentes, doctissimus Autor ita elaboravit, ut variam suam eruditionem, philologicam & historicam, ubivis ostenderet. Etenim nomina primum, maxime Hebræa, philologice examinavit & loca biblica explicavit; tum varias antiquitates, & sacras & profanas illustravit: porro causas naturales quidem tradidit, nutu tamen & consilio Dei geri omnia egregie demonstravit, & ad animos hominum convertendos frequenter applicavit. Omnes vero observationes cum recensere nostri non permittat instituti ratio, nonnullas tantummodo, quæ nobis notatu digniores visæ fuerunt, breviter adducemus, ut de genio hujus operis eru-
p. 2. ditus lector ipse sententiam ferre queat. De voce צבאות Autor statim ab initio prolixe disputat, quid significet in sacris litteris, & unde oriatur, an sit nomen Dei proprium, quod, cum separatim nunquam reperiatur, cum Drusio negat; nec Leusdenio concedit, nomen צבאות per appositionem exponi debere, eo quod nomen אלהים aliquando in statu absoluto cum illo conjungatur, ex. gr. Ps. LXXX, 8, 15 &c. cum status absolutus sæpissime pro constructo usurpetur: qua occasione verba Hos. XIV, 3 פרים שפתינו triplici modo commode exponi posse innuit, vel per ellipsin præfixi ב in voce שפתינו, vel per ellipsin duarum vocum inserendarum אשר פצו ex Ps. LXVI, 14 vel potius per enallagen status absoluti pro constructo. Totam vero phrasin אלהי צבאות, vel יהוה אלהי צבאות inter epitheta Dei ponendam esse probat ex Jer. LI, 19, 57. Amos. IV, 13 & omnium rerum creatarum, quæ in cœlo & terra sunt, Dominum significare, atque a LXX Interpretibus, a Dolscio & Apollinario varie transferri, vel etiam a Græcis interpretibus, Paulo Rom. IX, 29, Jacobo Ep. V, 4 & Hieronymo Σαβαὼθ vel Σαβ-

Βαὼθ

βαὼθ retineri, & ab Hieronymo ad Christum referri, pluribus deducit. Sacerdotes vero & Levitas dum in officio suo militasse p. 31.
ait, ad 1 Chron. IX, 33, quid *παστοφόριον*, Hebr. לשכה unde Græcum *λέσχη*, fuerit, explicat; & astra exercitibus Dei annumerans, Jud. V, 20 de meteoris interpretatur, atque Fl. Jose- 47.
phi sententiam amplectitur. Sic etiam de *fecialibus* prolixe dis- 64.
serit, quinam illi fuerit, & quid *clarigatio*, quid *diffidatio* apud Romanos designarit, & quomodo facta sit, luculenter describit.
Porro ad Exod. VIII, 21 per ערב molestissimarum muscarum, 90.
etiam caninarum, aliorumque noxiorum insectorum commixtionem seu *ἐσμὸν*, Ægyptiis immissam, intelligit: & ad 2 Reg.
I, 2 Deum Accaronitarum *Baal-Zebub*, Dominum muscæ, sive 102.
qui in muscas dominium habet, easque depellere potest, eodem, quo Jovem vel Herculem *Μυίαγρον*, *Μυιώδην*, vel *Ἀπομύιον*, *Muscarum Averruncum*, vel *Aversorem*, aut *Depulsorem* gentiles nuncuparunt, sensu dictum fuisse affirmat: muscas etiam venenatas Salomonem respexisse putat Eccles. X, 1; & in verbis
Es. VII, 18 ישרק יהוה לזבוב *sibilando advocabit Dominus* 117.
muscas, *τὸ* שרק de jussu & imperio Dei potentissimo bene ex- 122.
plicat, quo non opus habet, ut multa vi & laboribus cogat exercitus, sed sibilat tantum, & obediunt ipsi omnes creaturæ, imo advolant quam celerrime. Sic de locustis quam plurima affert
scitu lectuque jucundissima, & inter alia ad Joel. II, 25 ארבה, 132.
ילק, חסיל & גזם distinctas locustarum species denotare, cum Bocharto contendit, & loca Ps. CIX, 23, Eccles. XII, 5 egregie
illustrat. Mittimus, quæ de סס & עש; de שרפון & ירקון; de 261.
Deo Robigo & Dea Rubigine, de sacris Robigalibus; de Jove 292.
cum fulmine descendente; de tonitru apud Lithuanos & Perua- 315.
nos pro Deo habito, de Suantevito, non a S. Vito, uti vulgo cre- 332.
ditur, derivando, sed a *Swynso*, quæ vox Slavis *Solem* denotavit, Slavorum z a Germanis in *wiz* mutato, cujus idolum, apud Rugianos Arconæ cultum, circa annum Christi 1167 demum a
Voldemaro, Danorum Rege, destructum; de Roma cum ipsa 363.
sede papali tempestatibus & magnis terræ motibus peritura; de 433.
sale combustionis Zeph. III, 9; de diluvio Noachico universali, 461.
& iride, & id genus aliis erudite & copiose afferuntur.

Adjectum est *Severi Sancti carmen de mortibus boum*, cujus proxime præcedentem editionem in his Actis A. 1716 p. 80 sq. recensuimus, ac simul de autore ejus, quæ cognitu digna videbantur, produximus. Præsenti editioni attexuit Outhovius, præter selectas e Weizio & Sebero annotationes, nonnulla a semet ipso docte observata, e. g. cum p. 837 gravissimis exemplis docet, *pestem* latinissime dici pro *pestilentia*. Idem tamen infeliciter nobis videtur φιλολογεῖν, cum p. 805 *lacrymarum* vocabulum deducit a *lacerando*, ac *lacrymas* dictas esse putat per contradictionem quasi lacerrimas, ob animi *lacerationem*. Nec probari debet ejus emendatio, qua p. 846 pro *Numina noscimus* rescribere gestit *Numen agnoscimus*. Versus enim postulat duos dactylos, neque adeo quicquam hic mutari potest. Poterat autem criticum cultellum aliis locis rectius admovere Outhovius. Nam multæ adhuc gravesque insunt in carmine hoc haud sane ineleganti mendæ, quas lectoribus nostris non indicare iniquum ducimus. Scilicet *versu* 8 pro *tacitum* ne dubitari quidem potest, reponendum esse *tacitus*. *V.* 15 pro *complerent* rescribi oportere *complerint*, vel præmissum τὸ *fuerim* ostendit. *V.* 35 mirum est, philologos non vidisse, quod, si animum advertissent, videre poterant facillime. Describit nimirum Poeta *duos* boves, *queis*, inquit, *mentis geminæ consona tinnulo concentu crepitacula, ætas consimilis*. Ita quidem vulgata hæc sunt. Sed facile patet, hæc minus fideliter descripta esse a librariis. Sic igitur Poetam scripsisse, nulli dubitamus: *queis frontes geminæ*, (queis) *consona tinnulo concentu crepitacula*, (queis) *ætas consimilis*. Describit enim per *frontes geminas* similem formam boum similemque adspectum: eodemque modo inferius *v.* 82 laudat *taurum frontis arduæ*. *V.* 39 sic legendum videtur: *robur idem fuit. Heu fatum!* *V.* 64 metri ratio transponi jubet duas voces atque ita scribi: *uno in corpore perditas*. *V.* 129 pro: *Et me consiliis jungite prosperis* sic rescribendum autumamus: *Stat me consiliis jungere prosperis*. *Stat*, hoc est, firmiter decrevi: quo sensu ea vox usurpatur a Cicerone, Nepote & Virgilio. Ultimo loco etiam typographorum aliquot errores, qui in hac editione irrepsisse videntur, notare liceat; ut cum v. 33 exstat *subderam* pro *subdideram*, v. 97 *quid est, quo*, pro *quid*

est.

est, *quod*; v. 102 *hic* pro *his*; v. 118 *pellitur* pro *repellitur*; v. 119 *parificatio* pro *purificatio*; v. 122 *religionibus* pro *relligionibus*: ad quem locum annotare liceat, etiam Ciceronem plurali numero dixisse *solennes religiones*. Orat. pro Milone cap. 27.

M. JOANNIS BURCARDI BASIL. Modesta & seria Responsio ad literas BROOCK TAYLORI, quæ extant in Act. Lips. 1722 pag. 452.

CUm ante aliquot annos Cl. Taylorus sui ipsius adeo oblitus fuisset, ut non vereretur in lucem protrudere gravem invectivam contra Cl. Joh. Bernoullium, quæ ne quidem contra vilissimum hominem citra honestatis læsionem scribi potuisset; non potui justa indignatione plenus, quin calamum arriperem ad famam Bernoullianam tuendam & ab atroci injuria liberandam. Exigebat hoc pietas in Præceptorem de profectibus meis optime meritum, in virum omnino innocentem. Multum autem abest, quo minus usus fuerim stylo Tayloriano, hoc est tali, qui scribentis animum arguit felle & ira obsessum.

Miror Clariss. Taylorum dicentem nunc, se conqueri posse de scriptis, nescio quibus, Cl. Joh. Bernoullii in Actis editis, quibus fama Taylori multa libertate tractetur, cum tamen Bernoullius in scriptis suis nonnisi bis meminerit Taylori, nimirum cum solveret ipsius problema, quo fuerat provocatus, deinde quoque cum ansa daretur aliquid in transitu monendi de Taylori in scribendo obscuritate, tum & quod feliciter penetraverit ad Bernoulliana inventa profundiora; quod utrumque modeste & non sine præfatione honoris monuit, quamvis certe per se neutrum contineat accusationem alicujus criminis, cum e contrario posterius in laudem Taylori vergere magis, quam in ejus vituperium, liquido constet. Adeo ut non videam, quid ejus bilem commoverit, ut in Cl. Bernoullium tantopere exardesceret: nisi forte id urgeat, quod in Epistola pro eminente Mathematico in censum venerit quorundam Anglorum, qui sub re-

atu plagii versantur; sed jam sæpissime inculcatum est, nostrum non omnia sua facere quæ in illa Epistola habentur.

Fallitur Taylorus, quando putat, quod cripsi in defensionem Bernoulli, id me fecisse ejus nomine vel jussu, sciat enim, quod hoc feci meo nomine & ex proprio instinctu, idem jus idemque fas mihi esse ratus, quod Keillius aliique sibi sumserunt agendi causam Newtoni; Bernoullio nihil aliud contribuente, quam ut ad iteratas meas sollicitationes tandem mihi permitteret suas schedas & literas perlustrare ad exquirendum inde necessaria, quæ in rem facerent, documenta; eandem utique veniam Newtonus suis promachis concessit, quod satis superque apparet.

Porro vellet Taylorus persuadere, inventionem Centri Oscillationis, libro suo de Methodo Increm. insertam, non esse derivatam ex Bernoulliana: qua occasione format ridiculam prorsus querelam contra Cl. N. Bernoullium, Nostri filium, qui in Actis 1720 p. 281 (ubi respondet Recensori opusculi Tayloriani in Bibliotheca Anglica) inter alia hæc habet: *sunt inter sagaciores Mathematicos, qui suspicantur, testibus literis quibusdam privatis Taylorianam hanc investigationem mutato vestitu ex Bernoulliana fuisse enatam;* hoc Taylorus vocat accusationem; dicere, aliquem esse in suspicione & quidem apud alios, estne hoc idem ac eum accusare? posito sed non concesso Taylorum a se & suo Marte habuisse inventionem centri oscillationis, adeoque hac in parte non esse plagiarium, an ideo Bernoullius Filius falso dixisset, eum apud sagaciores quosdam Mathematicos esse in suspicione, testibus ipsorum literis, quod inventionem suam a Bernoulliana mutuatus fuerit? Ex quibus literis ego eas tantum produxi, quas Monmortius Taylori optimus amicus scripserat, ubi hunc manifestissime plagii suspectum habet, & alicubi etiam reum facit. In eo quidem totus nunc est Cl. Taylorus, ut ostendere conetur, investigationem centri gravitatis, quæ in libro suo 1715 prodiit, jam antea extare in Transactionibus Philosophicis, quæ mense Majo 1714 publici juris erant. Vidimus quidem haud ita pridem hanc, de qua loquitur, investigationem ex Transactionibus excerptam & huc transmissam;

sam; in illa per obscuritatis transennam revera vidimus quædam vestigia illius, quæ anno sequenti 1715 in Meth. Increm. prodiit, sed de cetero magnam animadvertimus diversitatem in modo explicandi non minus quam in aliis circumstantiis, & vel hinc de novo aliquis suspicari possit, Cl. Taylorum visa demum in Actis 1714 Theoria Bernoulliana, ad hujus formam, quod fortasse magis arriserit, concinnasse eam, quam postea dedit A. 1715, licet Bernoullianæ nullam mentionem fecerit: secus enim non capio, quid illum permovere potuerit ad mutandam priorem, quæ extat in Transactionibus. Sed ut libere dicam, quod sentio: viderat Vir Clariss. quæ jam mense Febr. anni 1713 in Actis disseruit Cel. Bernoullius *de Oscillationibus pendulorum a diversa gravitatis specie agitatorum*, ubi diserte monuit in §. 23, in speculationibus eo loco explicatis consistere *fundamentum genuinum & unicum, ex quo naturalissime fluat determinatio centri oscillationis in pendulis compositis*. Talia tam aperte indicasse, suffecerat cuivis ea, qua Taylorus pollet, perspicacia prædito ad supplenda reliqua, & inde deducendam Methodum ipsam, quæ alioquin ipsi nunquam incidisset. Hæc ratio est, cur Methodus, quam prima vice in Transactionibus dedit, cum quædam supplenda fuerint per conjecturas, informis & imperfecta maneret, donec Bernoulliana Theoria sequenti anno 1714 clarissime & ad longum exposita Cl. Tayloro ansam præbuisset priorem suam refingendi, eamque postmodum anno 1715 sub alio vultu in lucem emittendi.

Ita liquet tantum abesse, quo minus suspicio plagii sit sublata per id quod ex Transactionibus allegat, ut ea potius novo hoc accedente probabilitatis robore non parum confirmetur. Interim miramur, quod Cl. Taylorus, dum suspicionem hanc tam sollicite amoliri conatur, reliqua tamen plagii exempla sibi objecta silentio præterierit, illud præsertim, quo ostensum est, seriem illam quam pro sua venditavit p. 38 M. Increm. $\boxed{\dot{r}s} = rs - \overset{\prime}{r}\dot{s} + \overset{\prime\prime}{r}\ddot{s} - \overset{\prime\prime\prime}{r}\dddot{s} +$ &c. nonnisi in notandi modo differre ab hac

$$\int n\,dz = nz - dn\frac{z^2}{1.2\,dz} + d^2n\frac{z^3}{1.2.3\,dz^2} - d^3n\frac{z^4}{1.2.3.4\,dz^3} + \text{ \&c.}$$

 quam

quam Cel. Joh. Bernoullius exhibuit in Actis 1694 p. 438. hoc est, plus quam quatuor lustra ante existentiam libri Tayloriani. Hoc nunc, quo manifesti plagii postulabatur, intactum relinquit; quid hoc sibi vult? illud haud dubie: qui tacet consentire censetur.

Cetera quidem contemnit Vir Clarissimus, nec refellere curat, quæ tam Authenticis Testimoniis adstruxi, sed contemtus iste rerum veritatem non destruit, cum præsertim principium habeat haud absimile illi, quo usa vulpes, quæ summis saliens viribus uvam, quam appetebat, ut tangere non poterat, discedens ait, nondum matura est, nolo acerbam sumere. Fateor contemtum quandoque esse nobilem, cum scilicet contemnimus injurias illatas ab iis qui se defendere amplius non possunt. Ex hoc principio Cl. Bernoullius percepto nuntio de Joh. Keillii morte noluit permittere, ut in publicum prodirent Vindiciæ a doctiss. Crusio paratæ contra virulentas calumnias, quas Keillius in ambos sparserat, sicut & in alios viros egregios, præcipue in Collectores Actorum de re literaria longe melius merentes.

ICHNOGRAPHIA O' SIA PIANO, E PIANTA della vita, e dell' ufizio del Vescovo.

h. e.

ICHNOGRAPHIA, SIVE DESCRIPTIO vitæ & officii Episcopi.

Romæ, ex officina Bernabiana, 1719, 4.
Alph. 2.

De Episcopi vita & officio multa egregie & perspicue satis in hoc opere traduntur præcepta, quod primum, quemadmodum præfatio testatur, a novo quodam Episcopo in privatum usum adornatum, postea vero, amicis nonnullis, Viris ecclesiasticis, ab ipso in consilium vocatis, & singulis symbolum suum conferentibus, ab uno ex illis in hanc, qua nunc prodiit, formam est redactum. Autor itaque, qui sub titulo Ecclesiastici latere

latere voluit, applaudentibus amicis, quanquam de hoc argumento plurima jam exſtent monumenta, & unum alterumve nuper adhuc Romæ editum ſit, hoc tamen opere de Eccleſia bene meriturus, partes Epiſcopi principales rite dextreque abſolvendas, & virtutes omni cum ſtudio ſectandas juſto ordine & ex regulis prudentiæ, non carnalis, uti loquitur, ſed ſpiritualis, in hac Ichnographia, veluti in tabula, accurate deſcribit, præcepta dictisScripturæ, Patrum teſtimoniis & exemplis veterum Epiſcoporum, in primis Caroli Borromæi, quem veram veri Epiſcopi ideam plus ſimplici vice appellat, ſcite apteque illuſtrat, & canonum ſacrorum auctoritatem, ſi quæſtio aliqua in illis jam deciſa, vel, ſi in utramque adhuc diſputari poſſe videtur partem, eam ſequitur opinionem, quæ ad inſtituta eccleſ. quam proxime accedit. Ut vero lectori luculentam hujus Ichnographias, in duas partes diviſæ, *σκιαγραφίαν* exhibeamus, in *Parte prima* XXXIV paragraphis doceri obſervamus, quid ſit Epiſcopatus; qua intentione Epiſcopus munus ſuum ſubire, qua ſanctitate illud gerere; qua ratione, quove ordine omnes actiones ſuas diſponere, familiam atque domum ſuam inſtruere, diœceſin, & in hac Clerum pariter atque populum regere; quomodo viſitationem & ordinationem inſtituere, beneficia adminiſtrare, bonos paſtores formare, cultum divinum & Chriſtianæ doctrinæ exercitium promovere, & ſeminarium ſuum bene adornare; quomodo denique cum Principibus eorumque miniſtris, cum nobilibus, cum propinquis & cognatis converſari, cenſura Eccleſiaſtica uti, & bonorum temporalium curam ſuſcipere debeat. In *altera* vero *Parte* XVIII paragraphis primum virtutes ſpecialiores commendantur, quæ & perſonam & dignitatem Epiſcopi mirum in modum exornant, ipſumque vivum luminare reddunt Eccleſiæ ſuæ particularis, & ſplendidiſſimam primæ magnitudinis ſtellam Eccleſiæ univerſalis; videlicet cura ſuæ ipſius animæ, ſincerus amor in ſuam Eccleſiam, zelus ſtudiumque promovendi gloriam Dei & animarum ſalutem, religio, oratio, prudentia, miſericordia, juſtitia, magnanimitas & conſtantia, humilitas & manſuetudo, frugalitas & ſobrietas, litterarum denique ſacratiorum ſtudium. Deinde cum Sol ſuas habeat

beat

beat maculas, & Episcopus, homo qui non desinit esse, humanis non careat vitiis, nihilo tamen minus sine crimine vivere jubeatur Tit. I, 7, vitia indicantur, quæ pro virili fugere debeat Episcopus, cum generalia, qualia sunt præter avaritiam, superbia, vanæ gloriæ cupido, accisinus, vitæ aulicæ & politicorum morum æmulatio, quam qui sectantur, sub specie Ecclesiastica genium habere recte dicuntur sæcularem; tum specialia, in regimine Ecclesiastico vitanda, quæ cordate & peregregie describuntur. Et denique ratio præscribitur animarum curam & regimen facilitandi, spiritum sacerdotalem & Episcopi conservandi, seque ad beatam placidamque mortem præparandi. Hæc omnia pie prudenterque considerantibus fatendum utique est, in præceptis non esse, quod jure desiderari, multo minus culpari queat; optandum potius serio, ut omnes Episcopi hanc Ichnographiam intuerentur, & in vita atque officio ipsimet exprimerent. Dantur quidem in hoc opere monita nonnulla, quæ Papalem sapiunt redolentque genium, & Episcopis Ecclesiæ Romano-Catholicæ solis sunt relinquenda; ex. gr. de ratione rerum cum capitulo & canonicis, cum monachis & monialibus, quarum curam Autor quam maxime commendat, cum monachis regularibus, quos filios Episcopi emancipatos dicit, aliisque exemtis agendarum; de reverentia erga Papam, & sedem Apostolicam, quam *thronum divinitatis in terra visibilem* appellat, sed hæc pauciora sunt; plurima vero, quæ Episcopos Romano-Catholicos, ab hac Ichnographia totos, si quid judicamus, diversos, ἀναπολογήτυς reddunt, & omnibus Ecclesiæ Episcopis, non solum pro præsenti Ecclesiæ statu sic dictis, sed etiam, quatenus a presbyteris olim non distincti fuerunt, observanda sunt, bo[illegible]rugis monita heic inveniuntur, ex quibus non possumu[illegible]in præstantiora quædam excerpamus. Sic arduum
p. 21. Episcopi munus, quod parvum chaos cum Autore dixeris, feliciter auspicaturus, apud animum suum statutum habere jubetur, diœcesin suam sanctificare, seque ab omni respectu terreno, dominii, otii, atque commodi purgare, & ad peccatum impugnandum, destruendum & exstirpandum, quaqua fieri possit ratione, omnes cogitationes dirigere; atque hanc suam voluntatem verbis

verbis factisque declarare, ac summo cum studio & exquisita cum prudentia in totius ecclesiæ ac singulorum ejus membrorum statum inquirere. Plebem vero a servitute peccati liberaturus, ad exemplum Mosis auctoritatem habeat, & magnanimitatem ac patientiam: visitationem continuam instituat, tam corpore quam mente, & mores fidei suæ commissorum distincte scrutetur, ut eos oportune corrigere queat; verbum quoque Domini ipsemet prædicet, quod esse *præcipuum Episcoporum munus*, ab Autore recte asseritur & vindicatur; privataque institutione singulos ædificet, & doctrinam Christianam junioribus sedulo inculcet: jurisdictionem, uti loquitur, ecclesiasticam cum zelo intrepido conservet, ea tamen prudentia, ne secularis turbetur. Zelo imprimis præditus sit spirituali, qui proprius est character Episcopi, adeo ut Deus & populum & Episcopum ipsum acerbius punire nequeat, quam si Episcopus sine zelo fuerit. Ad zelum vero rite & sine respectu personarum exercendum tria potissimum requiruntur: 1) ut sit actus charitatis, & ab ira, vindicta, invidia, ambitione, pervicacia alioque affectu perverso probe discernatur: 2) ut in actum traducatur, ne vel animo tantum volvatur, vel metu difficultatis & contradictionis mox abrumpatur, sed ut animo generoso perficiatur: 3) ut dextre accommodetur, ratione habita climatis & regionis, hoc est, indolis & status hominum. Porro prudentia Episcopi non tantum sit monastica, ut sibi, œconomica, ut suis, & civilis sive politica, ut toti ecclesiæ suæ bene consulat; sed in primis spiritualis, ut finem ultimum, gloriam Dei semper & ubivis respiciat. Et hanc supremi Numinis gloriam favori Principum, bonamque conscientiam proprio præferre commodo, tutissimum est magnanimitatem mentisque constantiam, Episcopo in doctrina Christiana fideliter tradenda & confitenda, in Ecclesia regenda, in exemplo aliis præbendo, summe necessariam, adeo ut sine magno suo damno illa carere nequeat, consequendi medium. In studiis, quod ultimo loco notandum, ita versetur Episcopus, ut officium suum ejusque finem respiciat, & in sacratiores literas, præsertim in lectionem Scripturæ sacræ incumbat. Jurisprudentiam, cui ple-

rosque Præsuless hodie operam suam navare Autor non diffitetur, si cum sacris Literis conjuncta fuerit, Episcopo dicit esse ornamento; sin autem sola fuerit, illum non ornare, sed deformare.

DE IIS QUÆ OPTICÆ NEWTONIANÆ IN Epistola ad CHRISTINUM MARTINELLUM, non ita pridem opposuit JO. RIZZETUS (vid Suppl. Act. T. VIII Sect. III p. 127 & Suppl. Diarii Ital. T. I Art. XII p. 373) brevis Disquisitio; Autore G. FRID. RICHTERO.

CUm multa sunt in Epistola Viri clarissimi Rizzeti lectu & consideratu digna, tum illa mihi perplacuit nova observatio, ad densitatem quæ spectat humoris crystallini, non usque quaque similem, sed ab extremis partibus ad medias certa quadam lege perpetuo crescentem. Quam si definire legem accuratius, tum vero genuinum ejus usum explicare Vir doctissimus poterit, næ illum rem præclaram invenisse, & pulchre operam locasse suam, omnes fatebuntur, qui recessus naturæ intimos rimari solent. De cetero cum idem dogmata Newtoni de diversa diverse coloratorum inflexione radiorum, & de ea quæ hinc sequitur refracti luminis aberratione, labefactare instituit, quamquam id eo facit consilio, ut telescopiorum perfectionem ab insuperabili impedimento liberet, vereor tamen magnopere, ne frustra omnem hunc laborem sumsisse videatur. Tot enim ac tam egregia ab ipso Newtono capta circa illam rem experimenta, & a Desagulierio, inspectantibus plurimis ex Societate regia Anglicana, atque ex Academia Scientiarum Parisiensi, aliisque sagacissimis & doctissimis existimatoribus, sæpenumero iterata sunt, ut nihil prudentius in physicis indagatum, nihil circumspectius recognitum, nihil firmius approbatum censeam. Non equidem sum nescius, multis, propter incredibilem & submolestam, qua opus est, accurationem, experimenta illa haud satis ex sententia successisse: neque adeo mirarer, si de pari fortuna Cl. Rizzetus quereretur. Sed quod tam fidenter

fidenter pronuntiat, *se cuncta Newtoni experimenta renovasse, eademque partim falsa, & omnia reliqua, propter omissionem alicujus circumstantiæ, æquivoca invenisse & minime concludentia*, id (fateor) non possum demirari satis. Nam quod ad duo illa pertinet exempla, quæ adducit Vir doctissimus & reprehendit, eorum sane non difficilem suscipere defensionem licet. Projecit in chartam albam Newtonus imaginem alius chartæ, cujus dimidia pars rubra & dimidia cœrulea erat, interposito decenter vitro, quod lentem opticam vocare consuevimus, atque isto modo certior factus est, radiorum cœruleorum quam rubrorum paullo minus a vitro distare focum: admovenda enim aliquanto propius ad vitrum charta alba erat, ut chartæ coloratæ pars cœrulea, quam ut rubra, perfectissime depingeretur. Non satisfecit simile tentamen Cl. Rizzeto: nec mirum; videtur enim claritatem unius partis cum insigni alterius obscuritate conjunctam exspectasse. Sed haud tantam esse differentiam, quæ primo statim obtutu oculorum percipi sufficienter possit, vel ex eo intelligitur, quod filum serici non modo nigerrimum, sed & tenuissimum, tam sollicite ad chartam coloratam applicavit, variisque flexibus circumduxit Newtonus: non sane frustra aut ornatus gratia, sed ut partes, in quas isto modo charta colorata distributa fuit, subtilissimis distinctissimisque circumscriptæ terminis, imaginem æque perfectam justo loco exhiberent, levissimamque confusionem & obscuritatem non obscure proderent: erant enim confusæ imagines filorum, & vix discerni poterant, ut memorat Newtonus, nisi quo tempore colores ex utraque parte cujusque fili terminis maxime distinctis definiebantur. Jam quod addit Cl. Rizzetus in eo Epistolæ suæ exemplo, quod Supplementis Diarii Italici inseruit, se, variationis caussa, cum multa alia tentasse, tum vero chartæ unico colore tinctæ fila diversorum colorum circumvolvisse, sed & horum, quovis loco, æque confusas vel distinctas conspexisse imagines, de eo nihil est cur dubitem: nam, ita fore, non difficulter prædixissent omnes, qui doctrinam Newtoni perceptam habent. *Sed missis ejusmodi experimentis, quæ sine ingenti apparatu peragi non possunt,*

Suppl. Act. l.c. p. 130.

Opt. L. I. P. I. Exper. 2.

Suppl. Diarii Ital. p. 382.

unum simplicissimum se allaturum, ait Vir doctissimus, *quod fallere omnino nequeat, quodque cuivis & ubique in promtu sit.* Scilicet duo subtilissima fila, alterum rubeum alterum violaceum, ita invicem conjungit, ut sese contingant: deinde illa intervallo debito inspiciens, cum utrumque unico obtutu distincte satis videat, sine dubitatione concludit, hypothesin Newtoni subsistere haudquaquam posse. Ain vero, hoc experimentum minus ambiguum & minus fallax esse quam Newtonianum? Consideremus quid intersit. Newtonus, ut imaginem efficeret satis amplam & luculentam, non modo charta colorata usus est haud minima, sed & lentem majoris diametri adhibuit. Utrumque mutat Rizzetus, qui in locum chartæ coloratæ duo subtilissima fila, & in locum amplæ lentis ipsum oculi humorem crystallinum substituit; haud multo aliter, quam si quis phases planetæ cujuspiam contemplaturus, non Lunam aut Venerem, sed satellitem Saturni sibi eligat, abjecto difficili telescopiorum apparatu, nudis oculis examinandum. Porro Newtonus, ut magis oculorum aciem adjuvaret, percommodum illud & apprime necessarium filorum artificium commentus est: sed naturali sensuum perfectioni fidens penitus Rizzetus de nulla re consimili laborat. Denique cum iteraret Newtoni experimenta Desagulierius, præter cetera etiam hoc non parum ad rem facere intellexit, si inter lucernam coloratæ chartæ appositam, atque inter lentem, opacum quoddam corpus ita interponeretur, ut a lucerna ad lentem nullus radius directus pervenire posset: Rizzetus autem de excludendis ex oculo aliorum corporum lucentium vel illuminatorum radiis haud quaquam sollicitus est. Siccine vero exspectabit quispiam, ut hujus experimentum experimento anteponamus Cel. Newtoni. Fateor, simplicia sæpe artificiosis præferenda esse, sed ita, si illis vel æque commode quam his, vel etiam commodius expedire veritatem licet. Adde, quod experimentum Cl. Rizzeti vulgare & incuriosum potius quam simplex videtur appellandum; quandoquidem in perexiguo crystallini humoris ambitu multo plus mysterii, quam in amplissima lente vitrea latere, vel ipsa Viri clarissimi nova docet observatio, de

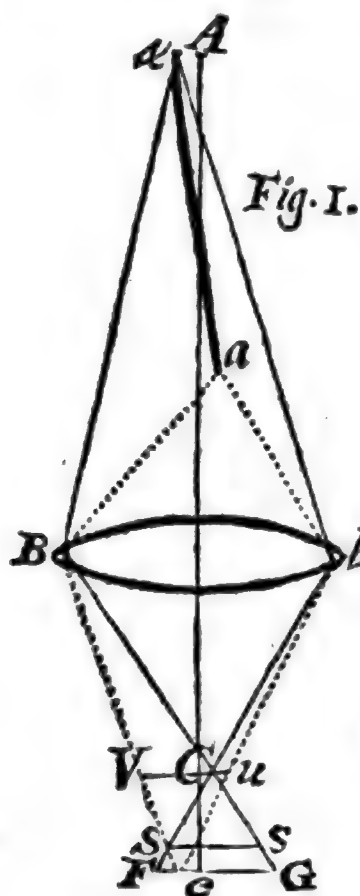
Suppl. Act. p. 131.

qua

qua supra dictum est. Neque vero diagramma ejus me quidquam movet, ob eas ipsas rationes, quas exposui. En quomodo vestigiis nobilissimi Autoris inhærens, argumentari possum: Tenuis quædam virga, quæ ex metallo vel alia materia unicolore facta sit, posita ante oculum ita oblique concipiatur, ut altera extremitas, oculo multo propior, ab ipsa axe *Ae* ad *dextram nonnihil declinet, altera remotior ad sinistram. Emittat pars propior radios suos ad oculum Bb, extremique* aB, ab, *refracti concurrant prope punctum e, in quo ceteri quoque physice concurrent; radii deinde ex parte remotiore fluentes, utpote minus obliqui, concurrant omnes prope punctum* C. *Imago partis remotioris erit circa* C *imago propioris circa* e: *Differentia distantiarum* Ce *satis superq. sensibilis est. Nunc fundus oculi in* FeG *geminas accipiet imagines: illa extremitatis propioris virga, contracta in minus spatium circa* e, *eximia distinctione excellet: altera remotioris, distracta in spatium*, FG, *speciem sui referet confusam.* Sed quid multa? videt oculus distincte & uno intuitu utramque virgæ, de qua dixi, extremitatem, quamvis radiorum, a puncto propinquo venientium, magis distare focus a lentibus soleat, quam eorum, qui a puncto remotiori mittuntur. Quærat Cl. Rizzetus, si placet, hujus rei genuinam caussam, & videat, an non eadem applicari ad difficultatem ab ipso propositam quam commodissime possit. Et hactenus quidem de uno Newtoni loco, quem reprehendendum in Epistola sua sibi sumsit Vir clarissimus. Venio ad alterum; omissum illum quidem in Latino Epistolæ exemplo, quod Actis nostris insertum est, sed in Supplementis Diarii Ital. expressum. Per prisma vitreum triangulare, cujus angulus refringens sur-

Act. l. c. p. 131. conf. fig. I. cum fig. Rizzeti.

p. 385.

ſum convertebatur, aſpiciens Newtonus chartulam oblongam, dimidia parte rubram & dimidia cœruleam, hanc quidem partem altius quam illam refractione elevatam obſervabat. Erat
Opt. l. c. exp. 1. autem, ut cetera cautiſſime diſpoſita nunc taceam, *paries cubiculi ſubter feneſtram, cui exponebatur charta, panno nigro obtectus, atque ipſe inſuper pannus tenebris undique circumſeptus, ne quid luminis inde reflecteretur, quod prope chartæ extremitates ad oculum tranſiens, ſeſe lumini a charta reflexo immiſceret, iſtoque pacto experimentum interturbaret.* Contra ea Rizzetus, abjecto panno nigro, telam albam chartulæ ſubſtravit: quo facto partem rubram aliquanro altiorem quam cœruleam videre ſibi viſus eſt: quanquam re ipſa, propter ingentem heterogenei luminis copiam data opera admiſſam, non diſtinctas, non puras chartæ partes videre potuit, ſed vehementer confuſas & ſatis denſa iride indutas. At enim, *ſive album fuerit ſive nigrum, quod chartæ ſubjiciatur*, inquit, *non ideo naturam colorum, nec vim, qua refringuntur, immutari credendum eſt:* fateor. Sed iſto modo etiam lumen accendere in camera obſcura fas erit: ſive enim luminoſa fuerit, ſive nigra & opaca camera, non ideo naturam radiorum, quibus imagines depingi ſolent, immutari putandum eſt. Quid vero? Satin' conſideravit Vir clariſſimus, ad experimentum, quo de nunc agitur, priſma, non lentem adhiberi? quid? nonne per priſma diſpergi ac velut diſcindi radios, aberransque lumen generari, ultro concedit? nonne per lentem negat idem fieri ſolere? Quanam ergo re adductum illum exiſtimem, ut argumentum impugnaret, quod nihil contra ejus ſententiam facere videtur? num, ut tentamina Newtoni ad unum omnia vel falſa penitus vel ambigua & parum accurata, ut ſupra monuit, ſe inveniſſe demonſtraret? an forte ideo, quod de diſcrimine commemorato inter priſmata & lentes non
Act. l. c. p. 130. plane certus ac ſecurus ipſe eſſet? *Quod ſi quæras*, inquit, *cur lumen diſpergatur, tranſiens per priſma triangulare, & non itidem diſpergatur, tranſiens per lentem, reſpondeo, quod res tanta nequit unica Epiſtola contineri, tibi autem* (Martinelle) *ſatisfaciam in quadam refractionum diſquiſitione, quæ nunc*

in

in manibus est. Equidem cui satisfaciet Vir doctissimus laudata disquisitione, nescio. Interim contrariam sententiam perpaucis demonstrare, bona cum ipsius venia, conabor. Sit *ABCA* lens quæcunque plano convexa, (talem enim, ut simpliciorem, exempli caussa assumamus,) incidatque in quodvis ejus punctum *C* radius luminis heterogenei utcumque inclinatus *EC*: ducatur recta *CD*, contingens arcum *ACB* in puncto *C*, & concurrens cum producta *AB* in *D*, ita ut *ADC* angulum refringentem alicujus prismatis designet. Dico, radium *EC* in transitu per lentem expositam eodem plane modo refractum dispersumque iri, ac si in punctum *C* commemorati prismatis incideret. Etenim ut radius *EC* legitime refringatur per prisma *ADC*, non aliis vitri partibus opus est, quam illis, per quas transit radius, ita ut nihil intersit, si omnia reliqua utriusque lateris puncta quovis velamento circumtegantur: sed necessariæ illæ partes prorsus sunt communes prismati ac lenti: Ergo radium *EC* in transitu per lentem eodem modo refringi dispergique necesse est, ac si in punctum *C* delineati prismatis incideret. Q. E. D. Restat, ut de illo experimento videam, quod inprimis urget contra Newtonum Rizzetus. *Super chartam albam, a Sole probe illuminatam, unum posuit capitis sui capillum, unius pedis intervallo ab oculo remotum, eundemque tum nudis oculis, tum per lentem vitream debite interpositam, conspectum sibi quam distinctissime* pronuntiat; quem quidem, si vera essent placita Newtoni, propter lumen illud aberrans, quod oritur a chartæ partibus capillo proximis, vel admodum obscure & confuse vel plane non videndum opinatur. Quasi vero ad hujusmodi objectiones non perquam accurate respondisset ipse Newtonus, eo loco, ubi expressissime quærit, quid ita tam distincte & clare per

Fig. 2.

Fig. 2.

E, C, A, B, D, f, g

Suppl. Act. p. 128.

re per lentes videamus, cum tanta sit refracti luminis aberratio? *Errantes enim radii*, inquit, *non uniformiter per totum rotundum spatium, quod occupant, diffusi, sed in centrum infinite, quam in aliam ullam circuli partem, densius collecti sunt; a centro autem ad usque circumferentiam rarescunt continuo, donec in ipsa tandem circumferentia infinite rari evadunt; & propter raritatem istam minus fortes sunt, quam ut sensu percipi possint, nisi in ipso centro aut propius ab eo.* Atque hoc cave a Newtono gratis dictum putes: nihil enim certius, nihil exploratius dici potuisset. Si verum est, ut est profecto, quod paullo ante de similitudine prismatis ac lentis demonstravi, sequitur, ut radius *EC* (fig. 2) projectus in lentem a puncto lucido *E*, atque inde legitime refractus, non punctum in foco exhibeat, sed lineolam quandam *fg*, vel potius figuram oblongam, qualem designat *hi*: (Fig. 3) similiterque radii ab eodem puncto lucido *E* ad cetera lentis puncta vibrati innumerabiles ejusmodi figuras seu lineolas *lk*, *nm*, in foco exhibebunt; decussatim positas, & integrum orbiculum implentes. Quarum omnium si longitudo eadem, & latitudo infinite parva; & lumen uniforme esset, tum quidem facile ostenderetur, densitates radiorum, in quibusvis locis orbiculi errante lumine completi, esse reciproce in ratione distantiarum a centro, ut Mathematici loquuntur. Sed quoniam singulæ illæ lineolæ multo fortius lumen circa medium habent, quam prope utramvis extremitatem, nec omnes magnitudine æquales sunt, nec accurate in centro bifariam secantur, difficilior quidem existit calculus, sed talis sine controversia, ex quo etiam magis quam ex priori pateat, lumen errans in centro sui orbiculi infinite densius esse, quam in circumferentia, aut in quavis notabili distantia a centro. Vidit hanc responsionem quodammodo Rizzetus: sed tardius quam vellem vidit, ut ex Italico Epistolæ ejus exemplo, vel ex adjuncta potius appendice cognoscitur; & satis etiam incuriose (si ita dicere fas est) consideravit. Ita enim ille, quasi cuncta prævidisset: *Non temere aspexi capillum*, inquit, *positum super chartam albam, a Sole probe illuminatam, sed ita compositum aspexi*

Opt. p. 82.

Fig. 2.

Fig. 3.

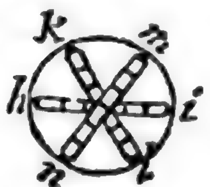

Fig. 3.

Diar. Ital. p. 417.

Act. p. 129.

aspexi, ut lumen aberrans chartæ suppositæ melius posset manifestari, si minus in tota sua extensione, saltim in magna sui parte. Quamvis igitur, inquit porro, *in extensione hoc lumen occupabat, juxta Newtonianam sententiam, spatium undecies majus imagine capilli, & intensione erat illud supra imaginem capilli vicies densius, quam esset prope extremitatem, attamen ipsius luminis neque indicium quidem apparuit.* Equidem non satis capio, qua ratione *capillum sic dispositum aspexerit, ut lumen aberrans chartæ melius posset manifestari:* neque etiam illud in promtu est, quomodo *spatium luminis aberrantis super imaginem capilli vicies densius fuerit quam prope extremitatem.* Interim hoc meo jure contendere posse videor, capillum perinde ut chartam probe fuisse illuminatum, ita ut aberrans chartæ lumen a capilli multo fortiore lumine omnino extingui necesse esset. Quin igitur excogitavit quippiam atque in capilli locum substituit Vir nobilissimus, quod aut nullum lumen aut minime notabile reflecteret? & cur non etiam operam dedit, ut nulli alii radii, præterquam a chartæ partibus capillo proximis reflexi, intrare oculum & aciem ejus præstringere possent? Ut fert Newtoni sententia, imago puncti lucidi, hoc est, orbiculus luminis errantis, qui sensu percipi possit, vix magnitudine excedit circulum, cujus diameter ad diametrum vitri objectivi telescopii melioris sese habet ut 1 ad 250. Opt. l. c.
Proinde *in conspicillo tubulato, cujus apertura sit 4 unciarum, & longitudo 100. pedum, hæc imago non excedet ″2, 4‴5, aut ″3; & in conspicillo tubulato, cujus apertura sit 2 unciarum, & longitudo 20 aut 30 pedum, poterit esse ″5 aut ″6: quod quidem experientiæ optime congruit. Etenim astronomi quidam per conspicilla tubulata supra 20 pedes & infra 100 longa, observarunt diametros stellarum fixarum esse circiter ″4 aut ″5: verum, si vitrum oculare facis lychnive fumo infuscatum sit, quo lumen stellæ obscuretur, jam languidum illud lumen, quod erat in circuitu stellæ, evanescet, stellaque ipsa ad puncti mathematici magnitudinem propius accedet.* Hæc Newtonus. Quod si radii a charta illustrata reflexi æque fortes essent ut radii stellarum fixarum, nec capillus & corpora circumjecta plus lu-

minis reflecterent quam æther stellis circumfusus; si porro humor crystallinus e vitro conflatus esset, & tota ejus anterior superficies radiis pateret: tum quidem diameter luminis errantis, quod in fundo oculi a charta illustrata ortum, supra imaginem capilli protenditur, ad diametrum humoris crystallini sese haberet ut 1 ad 250, hoc est, non plane præteriret sensum. Præterit autem, quia ista omnia, longe aliter sunt comparata. Sed posito ante oculos prismate triangulari vitreo, quantumvis parvus esset angulus refringens, vidit semper Vir clarissimus, capillum a chartæ aberrante lumine turbari. Non adeo morosus sum, ut contradicam, dummodo de tali parvitate anguli refringentis loquatur Autor, quæ ad naturam prismatis optici accommodata sit. Ceterum hoc affirmare nihil dubito, si sententia Newtoni ejusmodi experimento recte confutatur, eandem toties refelli, quoties per prismata transspicientes, coloratas fimbrias circa res quascumque observamus, quæ per lentes non apparent. Sed causam hujus differentiæ explicare cum Newtono proclive est; quam nunc quidem copiose persequi haud necessarium videtur.

EXCERPTA E NOVO EXEMPLARI EPIstolæ seu Dissertationis Anti-Newtonianæ JO. RIZZETI, quod novissime Cl. Autor nobiscum communicavit.

DUo potissimum loca sunt, in quibus novum hoc exemplar a priori discrepat, quod in Supplem. Act. T. VIII S. III p. 127 exhibuimus. Scilicet pro iis, quæ leguntur in Actis nostris l. c. p. 128, circa finem, usque ad p. 130 a verbis: *Porro juxta Newtonianam sententiam;* usque ad verba: *Ut de medio tandem hanc difficultatem auferrem*; in novo exemplari hæc reperiuntur: *Porro juxta Newtonianam sententiam, dum radii ex puncto longinquo incidunt in lentem, sibi invicem paralleli, diameter luminis aberrantis est æqualis vigesimæ septimæ parti latitudinis lentis: dum radii ex puncto propinquo in lentem incidunt, a se invicem divergentes, est adeo major ipsa diameter. Si hac igitur*

igitur foret saltem aequalis vigesimae septimae parti diametri pupillae, ipsa diameter esset ad diametrum imaginis capilli sicut $\frac{25.24}{27}$ *ad* 1, *vel quam proxime sicut 22 ad* 1, *& proinde imago capilli in oculo a lumine aberrante chartae suppositae obruenda foret, & capillus e conspectu abeundus, si foret etiam vigesies major illius crassitudo. At quoniam capillus, licet tam sit exilis, attamen cernitur tam distincte, dicendum est, nec ullum quidem esse in oculo vestigium illius aberrationis, quam tanti Cl. Autor existimat. Quod si oculo, ob latentes causas, hoc privilegium tribuere par esset, capillus per lentem vitream convexam intervallo debito transspiciatur, & eadem distinctione manente, argumentatio modice mutata repetatur, eademque consequentia eliciatur. Hujusmodi distinctio (qua videtur objectum lente interposita) in propositione 2 excusatur a Cl. Autore, dicente, lumen aberrans longius a suo centro magis semper atque magis rarescere, & proinde id non esse sensibile in toto illo spatio, in quo extenditur, sed tantum in circulo, cujus diameter sit aequalis 250mae parti latitudinis lentis. Porro oculo modo propositum capillum intuente alia experimenta Newtoniana vetant ut concedatur, lumen aberrans futurum esse sensibile in spatio ita exiguo, nempe habito respectu ad validum lumen chartae suppositae. At si hoc exiguum spatium concedendum esset, foret utique reformandus calculus, & facienda diameter luminis aberrantis (in ea parte in qua illud est sensibile) ad diametrum imaginis capilli, ut* $\frac{24.25}{250}$ *ad* 1, *vel ut* 12 *at* 5: *at diameter tamen ipsius aberrantis luminis esset plus quam duplo major diametro imaginis capilli, & in hac quoque hypothesi eadem imago foret a lumine chartae suppositae aberrante delenda, & capillus e conspectu abeundus. Si hic igitur distinctissime cernitur, non video quomodo contra hanc distinctionem possit aberratio Newtoni reluctari.* Pro iis quae expressa sunt in Actis nostris l. c. p. 132 lin. 3, a verbis: *Illa fili rubei contracta;* usque ad verba lin. 21: *Sentio te, Christine, summa cupiditate duci;* legendum est juxta tenorem novi exemplaris hoc modo: *Illa fili rubei contracta in puncto e esset eximia distinctione perspicua, nisi turbaretur a lumine aberrante fili violacei, quod disperditur per totum*

spatium FG, *cujus latitudo est multo major latitudine imaginis fili rubri. Fundus oculi sensim attollatur & aptetur lineæ* Ss: *in hoc utique casu, duabus imaginibus in spatio* Ss *confusis, non duo fila distincta, sed unum objectum ex geminis coloribus infectum apparet. Si tandem fundus oculi collocetur in loco* Uu, *tunc pictura fili violacei esset distincta in puncto* c, *nisi inficeretur ab illa rubri, diffusa per spatium* Vu, *cujus diameter est multo major diametro imaginis fili violacei. Nec in hoc casu potest allegari, quod lumen aberrans fili violacei magis atque magis rarescat, longius a centro* e, *cujus raritatis causa non sit sensibile in toto circulo* FG. *Cum enim sit punctum violaceum* A, *& latitudo pupillæ* Bb, *lumen ipsius puncti in incidentia comprehenditur intra conum* BAb, *& in refractione intra geminos conos* BCb, FCG; *& quoniam ipsum lumen est æquale in singulis punctis basis* Bb *duorum conorum* BAb, BCb; *necesse est quoque, ut sit æquale in singulis punctis basis* FG *tertii coni* FCG: *Quod pariter dicendum est de lumine fili rubri aberrante in spatio* Vu. *Non potest igitur fieri, quin imago fili rubri in* e, *vel violacei in* c, *inficiatur, prima scilicet a lumine aberrante fili violacei, secunda a lumine aberrante fili rubri. Quod si etiam ipsæ imagines, nempe illa fili rubri in* c, *& illa violacei in* e, *possent esse aliqua distinctione perspicuæ, necesse est tamen, ut, ubi una imago distinguitur, ibi altera confundatur, & proinde, si verum est Newtonianum experimentum superius allatum, nullo modo fieri potest, ut nos videamus ipsa gemina fila æqualiter distincta. At ea distinctissime inspicimus. Nescio itaque, quomodo possit veritas experimenti Newtoniani contra hanc distinctionem salvari. Porro ex hoc nostro experimento videtur, omnium colorum radios esse æqualiter refrangibiles: at si ita esset, unde colores quos refracti præ se ferunt?*

EXCERPTA EX EPISTOLA JO. RIZZETI ad Socios Societatis Regiæ Londinensis.

CUm misissem in Angliam Dissertationem meam de rebus opticis, in qua experimenta a summo Mathematico, *Newtono*

Newtono, publici juris facta, partim falsa, & partim pro suo systemate fulciendo minus idonea, nimis confidenter fortasse pronunciavi; id non eo consilio factum putetis, ut celeberrimam hanc controversiam profligatam censeam, sed ut veritas magis ac magis elucescat. Nunc audio apud vos agi de experimentis coram Regia Societate iterandis: itaque, ut noscere possitis, quo collimient dubitationes meæ, dum de facti specie vobiscum candide & paucis ago, diligenter attendite.

1) Multus fui in primo Newtoni experimento conficiendo. Plagulam chartæ, cujus altera pars erat rubra, altera cœrulea, probe illuminatam, trigono ad oculum admoto, inspexi. Si pannus, qui chartæ substernebatur, erat nigro colore infectus, pars chartæ cœrulea altius quam rubra videbatur extolli, ut vidit etiam doctiss. Newtonus; at loco panni nigri candida tela substituta, pars rubra videbatur sublimius elata quam cœrulea.

2) Secundum Newtoni experimentum judico habere in coloribus prismaticis aliquid veri, in realibus nihil. Ut de medio dubitationem auferrem, experimentum aliquod, addito calculo, indicavi Sociis Regiæ Scientiarum Academiæ Parisf. in maxima Sereniss. Ducis Aurelianensis lente instituendum, cujus exitum expecto.

3) Dum species solis consuetis coloribus pingebatur in longum deducta, ut in exper. 3, notavit Newtonus, exp. 7 P. II, inter spatia a singulis coloribus occupata quandam harmonicam proportionem servari. Hoc verum est in unica tantum spectri a prismate distantia: verum, mutato intervallo, hujusmodi proportio alteratur. Præterea si tabula (in qua colores emphatici depinguntur) propius ad trigonum accedat, color viridis mutatur in album, & si longius recedat, flavus penitus evanescit. Viridis in album mutatio utcunque ab Autore excusatur, dum prope prisma radii virides cum aliis mediæ refrangibilitatis confundi & misceri supponuntur: quanquam petere possem, cur prædictis radiis inter se commixtis alii colores perseverent, solo viridi deleto. Interim de extinctione coloris flavi apud Autorem ne verbum quidem; cum tamen, juxta ejus principia, radii omnes diversimode colorati, inter quos etiam flavi, eo melius ab aliis sese expediant,

diant,

chartæ albæ (qualis in experim. 13 adhibitus fuit) collocetur primo in lumine rubro, deinde in viridi, imaginis PT; & reliquum lumen ipsius imaginis PT relinquatur longius ire. Tum ad oculum admoveatur prisma abc, & per idem circulus transspiciatur. Dum oculus prismate munitus parum distat a circulo, hic apparet in primo casu ruber, in secundo viridis. Dum autem oculus a circulo removetur, color ruber, in 1 casu, mutatur prius in flavum posterius in lucem albam, & color viridis, in 2 casu, mutatur prius in indicum & posterius in umbram. Hæc phænomena videntur Systemati Newtoniano contraria.

Fig. 8 Newtoni, parti 2 adscripta.

7) Per ea, quæ tradidi in citata Dissertatione, constat, capillum extensum super charta alba a Sole illuminata, distinctissime videri, etiam lente interposita. In Prop. 2 unicum phænomenon observo in ejusdem comprobationem adductum, p. 95 Ed. Lond. 1719. Sed sub judice lis est, utrum illa aberratio, quæ novæ legi dispersionis tribuitur, dependere potius censenda sit ex vetere canone refractionum. Porro aberratio Newtoniana non modo videtur abesse in oculo, vel nudo vel par lentem transspiciente, sed pariter in sola lente, cujus in foco imago Solis excipitur. In hoc demonstrando idoneam habeo lentem aqueo-vitream utrinque convexam, cujus crassitiem, adhibitis inter gemina vitra zonis coriaceis, ad libitum augere possum. Pro lentis crassitudine variatur aberratio vulgaris, quæ dependet ex figura sphærica, & ex negativa in positivam transit: aberratio media inter utrumque est saltem physice nulla. In hac lente sæpius mihi observatum est, quod deficiente aberratione ex figura, neque Newtoniana ullo modo locum invenit, ut necessario postulat Cl. Autoris hypothesis. Interim ut nulla dubitatio remaneat, Sociis Regiæ Scient. Acad. Paris. aliud experimentum, addito calculo, indicavi, hoc quoque in Sereniss. Ducis Aurel. lente instituendum.

8) Transeo ad experimenta Partis 2. In primo Newtonus asserit, quod interposita virgula ferrea, & interceptis quibusdam radiis in prisma incidentibus, obtineri potest, ut quilibet ex consuetis coloribus emphaticis deleatur, dum ceteri non immutati apparent. At ego unicum colorem nunquam delere potui nisi flavum. Addit, quod interposita virga paulo latiori fieri potest, ut colores bini quilibet evanescant. Id ego obtinui in coloribus flavo & viridi, flavo ac rubro, qui simul evanescere queunt, ceteris perseverantibus, minime vero in flavo & indico, seu flavo & violaceo. Subdit, quod quilibet color æque ac violaceus & ruber fieri potest conterminus umbræ: hoc in viridi expertus sum, sed non in flavo & indico. Denique ait, quod quilibet color potest solus, aliis interceptis, relinqui: ego autem nullum potui solum colorem, reliquis evanescentibus, videre superstitem.

9) Experimentum 2 aliquando verum inveni, nunquam autem 3.

Existente

Existente enim superficie chartæ plana & lævigata, hæc in lumine albo collocata sub quacunque inclinatione candida semper apparuit.

10) In experim. 6 aliquid desideratur. Posita charta flava in lumine cœruleo, vel cœrulea in flavo, color resultans in utroque casu ad viridem vergit. Sic transmisso lumine cœruleo per vitrum flavum, vel flavo per cœruleum, lumen in utroque casu virescit.

11) Experimentum 8 Cl. Autorem fefellit. In parallelipipedo exiguæ crassitudinis nullus color visum afficit. Verum, parato longiori parallelipipedo, hoc est capsula aqua plena, quæ a duobus vitris planis & parallelis claudatur, si lumen Solis valde inclinatum in superiorem superficiem incidebat, per inferiorem exibat consuetis coloribus infectum.

Reliquis experimentis Newton. Part. I & II Lib. I sua veritas constat, dummodo de solo facto agatur. Nam circa Newtonianam sententiam plura dicenda essent, quæ lubens in aliud tempus rejicio. Ne tamen hanc materiam intactam relinquam, loco speciminis unicam considerationem adjungo.

In experim. 11 part. 2 lib. 1 observavit Newtonus, imaginem *P T* sursum elatam & in longum productam, coloribusque adventitiis infe-
Fig. 8 Newt. ctam. Deinde prismate *a b c* ad oculum apposito, dum a pariete paulatim discederet, imago descendebat & in breviorem formam contrahebatur, coloribus sensim evanescentibus, donec spectrum ad locum *S* delatum, in figuram plane rotundam atque albam cogebatur. Hinc collegit, imaginem in loco *S* altam apparuisse, quia radii diversorum generum incidentes in prisma *a b c* convergunt, & pro varia eorum refrangibilitate ita flectuntur inæqualiter, ut in transitu ad oculum divergant, & in unum idemque punctum retinæ incidant, ibique invicem commixti candorem restituant. Ut de veritate Newtonianæ explicationis judicium ferrem, coloribus realibus vividissimis pingi curavi super charta imaginem omnino similem atque propinquam apparenti *P T*. Subinde, prismate ad oculum admoto, utramque imaginem inspiciebam, in ea a pariete distantia, in qua species *P T* alba videbatur atque rotunda. Si hæc talis apparet, quia radii diversimode colorati a prismate inæqualiter refringuntur, nisi idem effectus, saltem similis conspici debuisset in altera imagine reali, h. e. ea demutari debuisset, & colores ad albedinem vergere. At quoniam hæc neque subalba videbatur, neque ad rotunditatem accedere, sed coloribus parum turbatis in longitudinem potius majorem excreverat, illud sequitur, contractionem spectri apparentis, & mutationem colorum, radiis inæqualiter refractis & heterogeneis tribuendam non esse.

) o (

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. VIII Sect. VI.

ANDREÆ RIDIGERI, PHILOS. ET MEdici, Philosophia Pragmatica, Methodo apodictica & quoad ejus licuit, Mathematica conscripta.

Lipsiæ, apud Joh. Christoph. Cœrner, 1723, 8.
Alph. 2½ Tab. I.

QUarta hæc est systematis hujus philosophici editio, de qua nihil nisi quod vel emendatum vel innovatum fuerit, commemorabimus, & ne a Cl. Autoris mente aberremus, quantum fieri poterit, ipsis ejus verbis utemur, imprimis cum singularem significatum vocibus nonnullis tribuat, quas qui recepto hactenus vocabulorum usu interpretaretur, longe a mente ejus recederet. Differre librum hunc ab antea editis, quod illi dogmaticam, hic vero pragmaticam philosophiam sistat, & fronti præfixus titulus insinuat, & in ipso libro disertius p. 7 monstratur. Commendat vero hanc editionem Cl. Autor tum a styli nitore, tum ab ipsarum rerum, moralium imprimis, insigni augmento & meliori ordine, tum a methodo nova, ab ipso denique fine, cum jam non, ut ante, ad affectatæ reformationis atque pruritus innovandi suspicionem diluendam, multas adversariorum theses, quibus carere possunt, qui vitæ humanæ usui philosophiam destinant, immiscere atque prolixius explodere habuerit opus. Itaque & controversias omisit, & physicam doctrinam, qua pauci optant imbui, brevibus explicuit, *moralia autem luculentius multo atque splendidius ornavit.* Methodus libri, ex Nostri mente, quoad theoremata & proble-

mata Mathematicæ magis quam ante similis est, quoad reliqua vero, maxime definitiones, ex quibus nominales quoque non prorsus ἀναποδείκτας judicat, imo ipsa axiomata demonstrat, magis dissimilis. Theoremata & problemata adhibuit, *ut attentius conclusiones primariæ considerentur, & in theorematibus veluti compendium quoddam consectariorum latere observaretur, problematumque dignitas tituli splendore penitus menti insinuaretur.* Si quibus novum videatur demonstrari definitiones, suas definitiones reales, sed Mathematicas nominales duntaxat esse, respondet; eas vero *sine demonstratione æque fidem non mereri ac theoremata & problemata.* Imo divisiones quoque, quas ex Mathesi prorsus exulare censet, demonstrat; scholia vero a scholiis methodi Mathematicæ in eo discrepant, quod *libertatem sibi arrogavit eo referendi quasdam definitiones, divisiones, theoremata, quæ ad demonstrationum intellectum erant proficua. Cum enim de methodi titulis Mathematici non soleant μικρολογεῖσθαι, nec ipse nervum attentionis suæ huc intendere consultum duxit.* In ipsis demonstrationibus sæpe ad internam sensionem provocat, & quod per postulata *axiomata practica medicorum* intelligat, inferius p. 117 profitetur, ubi & omnem Mathematicam methodum ea ex ratione damnat, quod ex *precariis & falsis Mathematicus recte ratiocinari possit.* Ordinem rerum quandoque immutatum esse, hanc editionem cum prioribus conferenti abunde constabit; namque de Obligatione & Imputatione actionum nunc in Theol, naturali agitur, quod argumentum in Jure Naturæ antea pertractabatur, atque doctrinam de principiis disciplinarum in Metaphysicam rejiciendam esse diserte p. 122 tradit. Ut in Jure nat. Ethica & Politica posteriora revocando & posteriori loco priora ponendo multa Autor mutaverit, nimis prolixum foret commemorare. Imo theses quasdam ante a se prolatas graviter nunc damnat, v. g. p. 210, u*bi falsum & bonis moribus perniciosum esse dicit asserere, libidinis restinctionem esse finem conjugii secundarium*, quod ipse asseruerat p. 255 Edit. 1711. Voces quoque nonnullas cum aliis commutat, v. g. quod officium in civitate viventium dixerat, nunc Jus naturæ politicum nominat.

Hacte-

Hactenus de iis quibus philosophiæ emendationem novam molitus est Cl. Autor. Jam pauca ex ipsis rebus, quas mutare, emendare ac augere ipsi visum est, delibabimus.

Philosophiam omnem in tres ante jam divisit partes, Sapientiam, Justitiam, Prudentiam; nunc vero paucis Sapientiam definit *indefinitam cognitionem mediorum*, Justitiam *accuratam cognitionem finium Divinorum*, Prudentiam *cognitionem definitam mediorum ad fines tum Dei tum nostros relatorum.* Logicam vero ad sapientiam jam non refert, sed eidem præmitti vult. 154
Hac in disciplina cum ante ratiocinationem, quam practicam vocat, paucis tradidisset, hoc argumentum penitus nuncexhaurire constituit. Explicat igitur, (p. 62) quid sit Definitio Causalis, nempe ubi differentia vel a Causa vel a Fine desumitur, & quod eo modo investigetur, ut, inventa definitione reali Logica, omnia accidentia objecti considerentur, tanquam phænomena aut media, & secundum genuinas probabilitatis regulas causa in isto genere prima aut finis ultimus eruatur, prout objectum vel physicum est, vel morale, atque loco differentiæ constituatur. Triplicem vero ejusmodi definitiones efformandi viam p. 222 monstrat, & quomodo media ex triplici fonte, cognitione vulgari, erudita & raritate repeti possint, ostendit. Illis superstructa sunt, quæ de ratiocinatione disciplinali, quam vocat, quæ vel causalis est, vel practica, dum causarum, vel efficientium, vel finalium demonstrantur effectus, disseruntur. Hac argumentandi forma rerum essentias indagari censet, adeoque describit, quod ex quomodocunque assumtis *causæ, seu efficientis, seu finalis, viribus effectus ejus possibiles, impossibiles ac necessarios concludamus, ut essentias rerum tum naturalium tum moralium eruamus.* Si quis ex unica sensione excogitatam a se hypothesin confirmet, hanc probabilitatem κατ' ἄνθρωπον vocaverat; at si eadem hypothesis ex singulis sensionibus ostendatur, illam probabilitatem κατ' ἄνθρωπον compositam nunc cognominat. Probabilitatem practicam explicatius traditurus, illam tribus ratiocinandi speciebus, probabilitate in genere, ratiocinio causali & practico componi judicat. Regulis denique de disputandi methodo illud novi accessit, quod Sophistæ in memoriales, ingeniosos & judicio-

p. 197 p. 203 p. 210

diciosos distinguuntur, & quomodo singulorum artes possint re-
tundi, docetur. Physicam cum paucis exponere, nec nisi quæ
demonstrativa videntur, afferre susceperit, nihil fere novi hic
occurrit, aut quod ab iis, quæ in Autoris Physica Divina tradita
sunt, differat, nisi quod diserte formam, figuram, materiam,
p. 259. ex Physices elementorum numero proscribat, & frigorificas par-
ticulas, quibus modernus quidam Physicus locum in naturali
Philosophia dederat, inde eliminet.

Altera systematis hujus pars Justitiam complectitur, cujus
partem Metaphysica constituit. Hæc disciplinarum omnium
primordium & fons est, eamque intentione hac conditam fuisse
63. ab Aristotele, in subjectis notis monstrare satagit. Existentiam
Dei non solum modo hactenus sibi familiari, sed novo quoque
argumento ex motu demonstrare molitur: *Nam quicquid mo-
vetur, vel movetur ab aliis, vel facultatem movendi a se ipso ha-
bet: quod si eam a se ipso habet, naturam atque essentiam suam
sibi dedit: nam omnis natura & essentia facultas movendi est:
quod si essentiam sibi suam dedit, a se ipso est, si a se ipso, unum &
infinitum est, eoque ipse Deus. E. mundus, qui movetur, non move-
tur a se ipso, itaque ab alio, eo nempe qui facultatem movendi a
119. se ipso habet.* Juris naturæ principium cum ante amorem socia-
lem statuisset, nunc *amicitiam tanquam intentionem Dei, qua
vult omnes homines sibi invicem abundantibus suis viribus ita
succurrere debere, ut quilibet alterius promoveat αὐτωφελέστερ,*
in locum ejus surrogat. Licitarum vero actionum principium de-
lectationem innoxiam seu utilitatem propriam ponit. Juris nat.
136. officia cum ante in officia Necessitatis & Commoditatis distinxis-
set, divisionem inter officia Societatis & Amicitiæ iis nunc præ-
mittit; illa vocat quæ universæ hominum societati, hæc quæ sin-
gulis præstantur, & Necessitatis & Commoditatis officia species
160. officiorum Societatis esse jubet. Dominii definitionem ita im-
mutavit, ut illud jam explicet per jus vertendi rem aliquam ita in
usum nostrum, ut a nemine prohiberi unquam possit, prohibere
autem quemvis alium, ne eodem modo vertat in suam, possimus,
communione bonorum propter malitiam & multitudinem ho-
minum cessante, ne perpetuis litibus & pugnis homines distine-
ren-

rentur. Novam vero nunc Juris naturæ sectionem, Politici nempe, quo Principum & subditorum mutua officia complectitur, constituit, atque integram hanc doctrinam novis capitibus de officio legum & pœnarum auget, damnans imprimis illud præjudicium legum perplexarum feracissimum, Principem sibi aliisque persuadere, debere se omnibus exactissimam administrare justitiam. Principem vero, dum justitiam promovere tenetur, ad justitiam legibus & pœnis, pietatem, honestatem & dexteritatem præmiis juvandam, obligari censet. Sequitur inde, ne hæresin vel hypocrisin, etsi indiciis prodantur, civiliter puniat, nisi in actus eruperint externos. De officio circa publica munera novo capite Principem jubet bonos viros ac sapientes muneribus istis præficere, imprimis vero Academicorum & Aulicorum munerum rationem habere. Ubi de officio Principis circa religionem agit, hanc in theoreticam & practicam h. e. pietatem, justitiam & honestatem distinguit. In illam Principi ut Principi jus nullum esse, hanc vero ut promoveat, ipsum omnino obligari. Hypothetica Principis officia illa vocat, quæ ex quadam regionis circumstantia accidunt, quo igitur omnia, quæ Principi circa vectigalia, commercia, manu facta observanda sunt, refert.

Prudentiam tertia parte tradit, ubi post generalia ad rectum usum spei metusque descendit, & quid de applicatione mediorum ad fines sollicite tenendum sit, indicat. Tendunt media omnia ad bonum quoddam, licet nullum perfectum hominis bonum in hac vita detur, bonaque ita malis distincta sint, ut nulla in hoc ævo dari possit vera vel felicitas vel infelicitas. At cum instinctus ille ad quærendam æternam felicitatem connatus sit homini, ejusmodi vero instinctus in verum semper ferantur objectum, æternam felicitatem animæ nostræ instare, eamque immortalem esse inde arguit. Locum ejus felicitatis in hac vita αὐταρκεία, quam Latine securitatem vertit, supplet. Monstrat inde, quomodo naturales hominis facultates in habitus convertendæ sint & ὡς ἐν παρόδῳ quæstionem, cur Deus animam corpori peccatis obnoxio immiserit, ex eo solvit, quod anima extra corpus constituta non possit sibi comparare habitus, acquisitos tamen in corpore retinere. Ita igitur animam nostri corporis ex-

ercitio immutari posse, ut Deo placeat, nec Deo, antequam in corpore fuerit, placere posse, adeo ut per corpus anima beatitudinis capax fiat. Eodem ex fonte explicari posse, cur anima, postquam a corpore separata est, neque in melius neque deterius mutari queat. In doctrina de judicandis intellectus & voluntatis tum in genere tum in specie affectuum viribus & attributis, multa passim immutare, transponere quædam, aut alia addere Autori
p. 144. placuit, quæ tamen a prioribus non adeo dissentiunt. De prudentia educationis & institutionis liberorum novo capite prolixius commentatur, eosque justitiæ, pietati imprimis ac prudentiæ a teneris assuefacere, præterea vero judicium illorum maxime exasciare jubet. Disertius ostendit, quid & quantum juvenes ad XVIII ætatis annum, quo Academicis studiis ipsos aptos judicat, in scholis addiscere debeant, & Poetarum veterum Græcorum & Latinorum lectionem, nisi ingenio forte vis aliqua inde quæratur, prorsus damnat. Philosophicas scientias ita parari jubet, ut anno *XVIII tribus mensibus tractetur solum Logica, tribus porro mensibus juvenis Logicam subinde applicet ad doctrinam juris naturæ, sequentibus tribus mensibus eadem applicatione discat Physicam, ultimis demum Ethicam. Sequentis anni XIX primo quadrante Politicam horis matutinis, & ex Mathesi arithmeticam pomeridianis tractet: secundo quadrante matutinis Metaphysicam, pomeridianis Geometriam discat; tertii quadrantis horis antemeridianis studeat Algebræ, pomeridianis repetat Jus naturæ, Ethicam & Politicam; ultimo quadrante operam det, ante meridiem quidem, Mechanicæ, Hydraulicæ, & Hydrostaticæ, post peridiem has applicet ad Physicam & Politicam.* Biennio hoc exacto, quomodo his superiorum facultatum studium superstruere debeat, prolixius exponit. Illa quoque hac demum editione accesserunt, quæ de prudentia recte veritate & fortuna utendi proponit, qua-
186. rum illam ita vult tractari, ne vel ipsi vel nobis noceamus. Postquam deinde generatim de Politica egit, ut regnandi prudentia rite imbibatur, quinque librorum bibliothecam politicam paratam
191. esse jubet, nempe *Librum fundamentalem, in quo accurate consignatæ sint omnes urbes, pagi, sylvæ, agri, flumina, fodinæ metallicæ, omnesque subditi cum bonis suis, 2) Librum manu factorum, in*

quo

quo cum cura annotati sint omnes opifices, una cum suis uxoribus, liberis & sociis &c. 3) Librum commerciorum, qui contineat omnes mercatores, pretium emtionis & venditionis &c. 4) Librum œconomicum &c. Civium quoque omnium indolem tum physicam tum moralem sollicite indagari jubet. Bonum Principem definit, qui & possit & velit societatis civilis αὐταρκείαν promovere, illumque, ut sibi & suis monarchiam autoritate, amore subditorum & timore, conservare queat, nec non quomodo vel Aristocratiam vel Democratiam, si e re nostra videatur, tueri conveniat, docet. Illis qui munus imprimis aulicum ambiunt, suadet, ut uni se devoveant unice, non pluribus, studia & indolem suam aulæ genio adaptent, & a notitia vel infimi hominis ad summorum hominum favorem per scalam quasi progrediantur, parta vero fugiendo inimicitias, maxime invidiam, tueantur. Eos qui clavum Reipublicæ tenent, civitati optime prospicere censet, si leges clarissimæ, brevissimæ & paucissimæ ferantur. Fieri hoc commode posse putat, si legum civilium systema naturæ legum systemati exacto superstruatur, & loco rerum inanium, quibus vulgo juventus in scholis assuevit, leges ipsis addiscendæ propinentur. Principem vero sine redituum suorum dispendio remunerare virtutem subditorum posse, si munera & honores nonnisi dignis conferantur. Morales personas illis esse induendas, qui aliis præstant; singulis ab inferiori gradu ad majores honores paulatim ascendendum esse. Et cum ministrorum collegia, etsi ab initio optime instituta fuerint, necessario paulatim degenerent, post triginta annos illa emendari ac reformari, publica vero munera argento minime divendi, cupit. In chrematistica re nihil magis cavendum putat, quam ne otiosos thesauros Princeps corradat, cum pecunia rite inter cives circulante exiguo ære quam plurimi sustentari possint. Ex modis diversis colligenda tributa, optimum portorium (ita latine vertit vocem *Accise*) esse autumat, & quid publica mensa commodi afferre possit civitati, exponit. Res mercatoria ut promovenda sit, prolixius disputat, & inter alia nimium adversus usurarios rigorem legum damnat, cum omnes fœneratores nostris in terris elocaturi sint argentum suum, si centesimam per mensem inde lucrari

crari possent. Quid porro circa rem monetariam sibi videatur, in medium proponit, & ultimo denique loco de ecclesiastica Principis prudentia, de bellis gerendis & fœderibus ineundis, legatis mittendis &c. nonnulla commentatur, quæ vero ab iis quæ jam ante evulgavit, parum discrepant.

GLI STATUTI DELL' AGRICOLTURA.
h. e.
STATUTA COLLEGII AGRICULTURÆ Urbis Romæ, cum variis observationibus, Bullis, Decisionibus, & Decretis Rotæ Romanæ, edita a dicti Collegii Consulibus, JOHANNE degli ANNIBALI della MOLARA, Comite FERDINANDO BOLOGNETTI, March. PHILIPPO PATRITIO, & March. CÆSARE RASPONI.

Romæ, typis *(nella Stamperia detta)* R. C. A. 1718, 4.
Alph. 3 pl. 10.

ANnonæ cura Romanorum Regum tempore Tribunis, Curionibus ac Decurionibus commissa erat; crescente illorum, ex quo popularis status regio successerat, potestate, cumque publicorum negotiorum directione onerati singulis prospicere non possent, duo quotannis a plebe creabantur, Ministri primum, Socii tribunorum ac Judices, post Ædiles vocati, quibus consensu populi duo etiam ædiles ex patritiorum numero jungebantur, in differentiam a plebejis Ædiles Curules appellati. Horum officium in partibus secundariis litium nonnullarum dijudicationem, ædium locorumque sacrorum ac publicorum adornationem agnoscebat; primario sollicitudinem in annonaria reipublicæ causa adhibere ipsis imperabatur, ita quidem, ut frumenti, olei, carnium, herbarum modios, mensuras, qualitatem & pretium determinarent, copiamque sufficientem procurarent. Democratico Romanorum statui proximum interitum Julii Cæsaris dictatura minitante, hujus autoritate annonarium munus in Cereales

trans-

transferebatur; cumque rerum summa ad Augustum pervenisset, is, mutans regiminis formam, primum annonæ Præfectum constituebat, quod munus ministris suis subsequentes Imperatores pariter concesserunt. Ex quo Roma post Imperatorum ætatem Pontificibus parere cœpit, ab iis primis temporibus annonæ Camerarius præponebatur. Hic in publicis negotiis Papæ consulens, ea quæ præfecti olim, expediebat. Ejus autem arbitrio, crescente multitudine causarum Cameralium, eligebantur, quibus sublevarentur, duodecim Clerici Camerales, exque iis unus deinde ad Præfecti annonarii munus vocabatur, suprema tamen frumentariæ rei jurisdictione Cardinali Camerario reservata. Hoc institutum & hodie persequuntur Pontifices, per Breve in unum ex dictis Clericis antiquam præfecti dignitatem & officium conferentes. Ut autem agrorum cultura eo magis promoveretur, auspiciis potissimum Pii V Collegium agriculturæ institutum fuit, statutis particularibus & privilegiis ornatum. Eorum recensio, cum animadversionibus congruo loco insertis, in præsenti libro a Consulibus modernis, in rubro nominatis, suscepta, quatuor partibus absolvitur, de quibus paucis nunc dicemus. Prima parte statuta hujus Collegii Italico idiomate exscribuntur, docto eoque historico commentario illustrata. Quatuor ex membris Collegii singulis sex mensibus eliguntur Consules, totidem ad Defensorum officium vocatis, quibus Camerarius accedit, eorumque votis principio mensis Januarii tredecim Consiliarii constituuntur, inter quos Legum Doctor esse debet, in causis contentiosis Consulibus opera sua assistens. Notarius hujus Collegii, annali saltem munere gaudens, scripturas ordinat, custodit & transsumit. Consules officium suscipientes Camerarium ludorum Agonis & Testaciæ, quondam a Numa Pompilio institutorum, creant, & una cum Consiliariis, Camerario, Assessoribus & Defensoribus sacramentum de munere rite subeundo, prælegente Notario, præstant. Eorum cura in hoc versatur, ut pro Festo Assumtionis B. Mariæ pecuniarum Collectionem suscipiant, qua Assessorum salaria, aliaque artis necessaria solvantur, ubi possessionem terrarum & animalia tenens quatuor Julios, reliqui duos contribuunt. De arte autem

agriculturæ sunt collegiumque istius in causis ruralibus competens agnoscere tenentur, nec foro renunciare possunt, qui aliquam possessionem, vel casale seu pedicam, aut balsolum terræ, aut silvam, nemus, pantanum, vel pratum, aut quæcunque animalia quadrupeda pro dictæ artis exercitio habent, nec non bubulci, vaccarii, bubularii, carrarii, jumentarii, gargarii, pecudarii, caprarii, porcarii, casenghi, asinarii, mulaterii, buttarii aliique pastores & custodes seu guardiani. Jurisdictioni memoratæ artis destinantur omnes causæ, quæ ad agriculturam & prædia rustica pertinent. Modus procedendi summarium processum sapit, & neglecta trina citatione reum in expensas jacturamque summæ petitæ condemnari jubet. Reliqua partis primæ capita, quod justum est circa servos rurales, agricolas, pecora, damnum ab iis datum, noxæ deditionem &c. excutiunt. Altera parte conditio prædiorum agrestium, camporum, pratorumque describitur, virtutes & vitia pecorum agriculturæ destinatorum examinantur, salarium in agris colendis occupatorum determinatur; officiumque boni patris familias circa avertendum & præcavendum detrimentum, quod in frugibus ab insectis metuitur, delineatur. Cui accedit singularis observatio *Francisci Scusonii* de locustis, quas Itali *Cavelletti* appellant, ex iis potissimum composita, quæ *Jo. della Molara*, in titulo libri memoratus, ingruentibus A. 1717 in agro Romano locustis, indefesso studio observaverat. Adjicitur Catalogus Consulum, qui ab A. 1617 ad 1718 Arti agriculturæ præfuerunt. Tertia pars pragmatica est, & bullas, decisiones ac suffragia continet, quibus, vel a Pontifice vel a Vicariis Cardinalibus conceptis, variæ quæstiones de re agraria motæ dijudicatæ fuerunt. Ultima tandem parte Statuta memorata in linguam Latinam versa cum annotationibus Latinis, Juridicis præsertim, quas ex legibus Justinianeis atque veterum JCtorum opinionibus *Fulvius Fulvi Benigni* composuit, exhibentur.

p. 194 ss.

SOLUTIO PROBLEMATIS DE CURVIS inveniendis, quæ quadam ratione in situ inverso dispositæ se intersecare possunt in angulo dato. Excerpta e Transact. Philos. A. 1722 n. 372.

Jam

JAm primum ad manus pervenerunt *Acta Eruditorum* ad hunc mensem *Augusti*, ubi invenio a me peti, ut ea aperiam, quæ notis fictis celata in *Supplementorum ad Acta Eruditorum*, Tom. 8 Sect. 1 edita sunt. Explicentur autem ea tabula sequenti.

	z	y	x	v	u	t	s	r	qu	p	o	n	m	l	j	i	h	g	f	e	d	c	b	æ	a
b	a	4	o	æ	i z	u	1	s	j	c	8 t	y	9	2	6	e p	3	[illegible]	f	7 l	v	w	ς	r	h d
g	e	o	u	w	4 d	3	i	c	6	2	s z	7	ς	y	æ	m t	1	r	j	9 p	a	h	v	8	f l
n	i	j	æ	ς	o l	1	r	s	e	v	6 d	f	a	h	4	y z	w	u	7	9 t	3	8	c	m	2 p
q	o	8	3	o	v p	6		1	c	w	h l	i	ς	m	2	j d	f	e	9	a z	4	y	7	s	r t
x	u	y	4	1	c t	f	w	j	2	o	8 p	s	7	r	3	ς l	m	i	h	e d	9	æ	a	6	v z

In hac tabula sex sunt notarum ordines: supremus literas continet, quibus verba celata scribi debent, reliqui literas numerosque continent, quæ verarum literarum loco usurpantur. Literas autem b, g, n, q, x, quæ e læva horum ordinum inferiorum collocantur, propter earum usum indices appellare licet. Scripturæ pars celata ab horum indicum duobus incipit, quorum posterior ostendit notas illum sequentes in eo ordine, cui præfigitur, quæri oportere, ut veræ literæ cognoscantur, quæ supra has notas in ordine literarum primo semper habentur: Ex hoc autem ordine notæ fictæ desumendæ sunt, donec alteri alicui indicum occurritur, quod cum fit, hoc novo indice utendum est ut priori Et hac regula tota scriptura explicabitur, nisi quod quandocunque plures indices sunt contigui, omnes præter ultimum negligi debent: item verborum aperte scriptorum interpositio

 huic

hunc indicum usum non turbat. Hoc modo scriptura occulta, si pauci errores typographici emendentur, verba sequentia complecti invenietur.

*Curvarum, quæ problemati conveniunt, quæcunque sumatur ordinata, illius fluxio secunda ab ejusdem fluxione prima divisa (ut sermone arithmeticorum utar) eandem dat quotientem, sed contrario signo, ac fluxio secunda a fluxione prima divisa ordinatæ ex altera principii abscissæ parte jacentis, & ad eandem ab eo principio distantiam**. *Hujusmodi autem curvæ inveniri possunt tribus regulis.*

Prima regula curvam, qualem problema requirit, ope spatii hyperbolici a curva quacunque deducit, quæ habeat ad æquales distantias a principio suæ abscissæ ordinatas æquales, & ab eadem parte abscissæ positas. Est enim ordinata curvæ quæsitæ, ut area alius curvæ ordinatam habentis æqualem segmento asymptoti hyperbolæ terminato a spatio hyperbolico æquali areæ curvæ primo assumptæ.

Regula autem secunda pendet a prima, & curvam problemati satisfacientem sine ope spatii hyperbolici ex curvis derivat, quæ habeant ad æqualia intervalla a principio suæ abscissæ ordinatas æquales, sed a contrariis partibus abscissæ positas.

Et hæc secunda regula theorema sequens præbet, nimirum, si aliqua curva sumatur, qua problema solvi possit per regulam primam, & si hujus ordinatæ insistunt abscissæ ad perpendiculum, invenietur curva problemati satisfaciens, si ad eandem abscissam construatur alia linea curva, ea lege, ut illius ordinata ex altera parte abscissæ ubique æqualis sit aggregato assumptæ lineæ curvæ & ejusdem ordinatæ; excessui autem hujus curvæ præ ordinata sua æqualis sit unaquæque curvæ construendæ ordinata, quæ ex altera parte abscissæ jacet; omnes enim curvæ hac ratione constructæ problemati conveniunt.

Hoc autem theorema demonstratur propositione sequenti, quod in omni triangulo rectangulo quadratum ab alterutro latere angulo recto adjacenti æquale est rectangulo sub summa alterius lateris angulo recto adjacentis laterisque angulo ei subtendentis, & sub differentia eorundem laterum. De-

* Scilicet, si abscissa a suo principio in oppositas partes æqualibus momentis fluit.

37
io-

&

ru-
no-

ici
ur-
bo-

in-

liis

ve
in
m-
us-
ni-

sit a
fa-
em

do,

ad TAB. I.
situ Fig. 1.
in

iles
in
tes
M,

Denique tertia regula derivatur a secunda, ope propositionis nonæ libri de quadratura curvarum Neutoni.

SCHOLIUM.

Exemplum generale, quod exhibui, curva logarithmica, & cyclois plurimis modis investigari possunt his regulis.

Unus casus curvæ logarithmicæ commode invenitur per regulam primam, assumpta linea recta loco curvæ in illa regula memoratæ.

Alter hujus lineæ casus deducitur ex regula secunda ope speciei quinquagesimæ nonæ linearum tertii ordinis, quæ omnium curvarum in illa regula utilium est fere simplicissima præter parabolam cubicam & hyperbolam conicam.

Cyclois optime invenitur theoremate, quod a regula secunda deduci diximus.

Exemplum istud generale facile invenitur regula tertia, aliis vero regulis non sine ambagibus.

Regulis secunda & tertia commodissime inveniuntur curvæ geometrice rationales; quæ deducuntur etiam a theoremate in regulam secundam pendente; quandocunque enim curva assumpta tam longitudinem quam ordinatam rationalem habet, cujusmodi simplicissima est parabola semicubica, curvæ quoque inveniendæ ordinata rationalis erit.

Denique his regulis, vel etiam conditione in principio posita facile est invenire, an curva aliqua proposita problemati satisfaciet, & quibus positionibus id fiet: unde intelligi potest, an eadem curva diversis modis problemati conveniat.

Horum brevem explicationem jam apponam, describendo, ex amici charta, problematis sequentis solutionem.

PROBLEMA.

Datis duabus lineis rectis AB, CD (in *Fig. 1*) parallelis, ad abscissam AB curva EF describenda est, quæ talis sit, ut in situ inverso ad abscissam CD descripta seipsam semper intersecet in angulo quolibet dato. TAB. I. Fig. 1.

Ad abscissam CD describantur curvæ GH, KL similes & æquales curvæ EF, quarum altera huic curvæ EF occurrat in puncto quolibet I, altera vero per punctum M transeat, ut partes

EM, KM curvarum EF, KL similes sint & æquales; & per punctum M, quod partes curvæ EF dirimit, quæ se mutuo intersecare debent, ducantur lineæ NMO, nMo, quæ cum rectis AB, CD angulos sub NOB & sub CNO, item angulos sub no A, & sub onD constituant ei æquales, in quo curva seipsam secare ponitur. Ducatur IPTS lineis AB, CD parallela; item huic proxima & parallela jxpts; deinde ducatur Iv lineæ NO parallela, & denique Iw, Sy parallelæ lineæ no, ut angulus sub Iwj æqualis sit angulo sub Ivx. Jam anguli sub Ixw & sub Ijv simul sumpti æquales erunt angulo sub xIM, ideoque & angulo sub Iwv æquales; unde angulus sub xIw æqualis erit ei sub Ijv; & eodem modo angulus sub jIv ei sub Ixw æqualis invenietur; adeo ut triangula Ijv, xIw sunt similia, & jv : Iv :: Iw : wx. Porro pro abscissis æqualibus Mp, MT scribatur z, pro ordinata PI, y, & $-v$ pro ordinata TS, pertinente ad curvæ KL arcum KM, qui arcui EM curvæ EF respondet. Crescentibus autem abscissis MP, MT, & simul increscentibus ordinatis PI, TS, earum fluxiones primæ eadem habebunt signa cum suis ordinatis, sed utræque fluxiones secundæ idem habebunt signum; nam fluxio secunda unius ordinatæ idem habebit signum cum sua ordinata, sed alterius ordinatæ fluxio secunda signum habebit a signo suæ ordinatæ diversum; propterea quod curvarum KM, MF alterius concavitas versus convexitatem alterius convertitur, ut manifestum est. His autem cognitis invenietur jv : Iv (=Pp) :: $\dot{y} : \dot{z}$, Iw (=Tt) : wx (=sy) :: $\dot{z} : -\dot{v}$, & $\dot{y} : \dot{z} :: \dot{z} : -\dot{v}$, item $-\dot{y}\dot{v} = \dot{z}^2$, & denique posita $\dot{z}$ invariabili $-\dot{y}\ddot{v} - \ddot{y}\dot{v} = 0$, vel $\dot{y}\ddot{v} + \ddot{y}\dot{v} = 0$, ideoque $\frac{\ddot{y}}{\dot{y}} = -\frac{\ddot{v}}{\dot{v}}$, quando $\dot{y}$ & $\ddot{y}$ ad curvam EF, sed $\dot{v}$ & $\ddot{v}$ ad curvam KM pertinent. Idem vero locum quoque habet, quando omnes hæ fluxiones ad curvam EF referuntur, si abscissa in oppositas partes a suo principio fluere statuitur; nam sumpta MQ = MP, & Mq = Mp, ductisque QR, qr ad AB, CD parallelis, puncta R, r in curva EF punctis S, s in curva KM respondent. Ponendo igitur abscissam in contrarias partes a suo prin-

principio æqualibus momentis fluere, *Curvarum, quæ problemati conveniunt, quæcunque sumatur ordinata, illius fluxio secunda a fluxione prima divisa eandem dat quotientem*, &c. ut supra. Hæc autem curvarum quæsitarum conditio est, unde deducuntur regulæ sequentes ad problematis solutionem.

Regula Prima.

Cum requiritur, ut MQ existente = MP, sit $\frac{\ddot{y}}{\dot{y}} = -\frac{\ddot{v}}{\dot{v}}$, quando abscissa in oppositas partes a puncto M æquabiliter fluit, ita ut ejus fluxioni in partibus abscissæ, quæ a contrariis lateribus puncti M jacent, signa diversa tribuenda sint, ponere licet $\frac{\ddot{y}}{\dot{y}}$ proportionalem $\dot{z}$ ductæ in quantitatem quamcunque, quæ eadem maneat, & sub eodem signo, pro eadem magnitudine z, sive illa affirmativa sive negativa fit. Describatur igitur (in *Fig. 2*) ad abscissam NO curva quælibet KL, cujus ordinatæ angulum quemcunque datum cum abscissa constituant, & quæ habeat eas ordinatas æquales, & ab eodem latere abscissæ NO positas, quæ æqualiter distant a puncto M, ut ordinatæ PW, QX; deinde fiat $\frac{\ddot{y}}{\dot{y}}$ ordinatæ $PW \times \dot{z}$ proportionalis, & $\frac{\ddot{v}}{\dot{v}}$ ordinatæ $QX \times \dot{z}$. TAB. I. Fig. 2.

Jam (in *Fig. 3*) exponatur hyperbola YZ ad asymptotos ΓΔ, ΓΘ, angulum sub ΘΓΔ angulo dato sub NPW æqualem comprehendentes, descripta, & in alterutra asymptoto, ut ΓΔ, sumatur ad libitum punctum Λ, & ducatur ΛΞ alteri asymptoto ΓΘ parallela, & parallelogrammum ΓΞ compleatur: deinde in curva KL ad abscissam NO, & ad punctum M ordinatim applicetur MΠ; sumatur spatium hyperbolicum ΛΞΥΣ, recta ΣΥ asymptoto ΓΘ parallela abscissum, æquale spatio WPMΠ, & fiat PΦ = ΓΣ, eaque ratione describatur curva ωΨΦΩ; dico PI curvæ quæsitæ ordinatam esse ut spatium MPΦΨ. Hoc autem manifestum est; fluxio enim spatii MΠWP æqualis est fluxioni spatii ΛΞΥΣ, ideoque $PW \times \dot{z}$ = fluxio-

= fluxioni lineæ ΓΣ ductæ in ΣΥ vel in $\frac{\Gamma\Lambda \times \Lambda\Xi}{\Gamma\Sigma}$; erit igitur PW x $\dot{z}$ ut fluxio lineæ ΓΣ sive lineæ PΦ per ipsam PΦ divisa; sed PW x $\dot{z}$ est ut $\frac{\ddot{y}}{\dot{y}}$; unde erit PΦ x $\dot{z}$ ut $\dot{y}$, & necessario y sive PI ut spatium MPΦΨ. *Prima* igitur *regula curvam, qualem problema requirit, ope spatii hyperbolici*, &c. ut supra.

TAB. I. Fig. 2. In exemplum hujus regulæ loco curvæ KL (in *Fig. 2*) sumatur linea recta lineæ NO parallela, & erit linea ωΨΦΩ ea, quæ logarithmica dicitur, cui NO asymptotos est; ideoque & linea EF etiam logarithmica, per punctum M transiens, & asymptoton habens lineæ NO parallelam; propterea quod area MPΦΨ hic erit ut PΦ − MΨ (a). Si vero ordinatæ εηζ, βαγ ducantur æqualiter distantes a puncto M, ordinatæque MΨ proximæ, erunt εη, αβ æquales quando primum nascuntur, quoniam spatia εζΨM, MΨγα tunc æqualia sunt; ex ostensis autem est εη x αβ = Mεq vel Mαq, unde εη = Mε; & εη ad $\frac{M\Psi\,\zeta\eta}{M\Psi}$ ut radius ad sinum anguli sub NMΨ. Quoniam igitur PI semper est ut spatium ΨMPΦ, erit PI ubique ad $\frac{\Psi MP\Phi}{M\Psi}$ ut radius ad sinum anguli sub NMΨ; & denique limes ordinatarum negativarum ad spatium totum comprehensum a parte Ψω lineæ logarithmicæ ωΨΩ ab ordinata MΨ, & ab asymptoto MO ad ordinatam MΨ applicatum ut radius ad sinum anguli sub NMΨ: est autem rectangulum sub MΨ & sub lineæ logarithmicæ ωΨΩ subtangente ad spatium prædictum etiam ut radius ad sinum anguli sub NMΨ: adeo ut limes ordinatarum negativarum lineæ curvæ EF æqualis erit huic subtangenti; unde si ΨM retro producatur ad δ, ut Mδ huic subtangenti sit æqualis, & ducatur θδλ lineæ NO parallela, erit illa curvæ EF asymptotos; erit autem curvæ hujus EF subtangens

(a) Vid. Barrov. Lection. Geometr. p. 123.

tangens lineæ $M\theta$ æqualis; propterea quod $M\varepsilon =$ est $\varepsilon\eta$. *Unus* igitur *casus curvæ logarithmicæ commode invenitur per regulam primam*, &c. ut supra.

Hæc autem regula primum ostendit modum, quo problema solvitur.

Regula Secunda.

Describatur curva quæcunque $\varkappa M \mu$ per punctum M transiens in *Fig.* 2 vel $\varkappa$ n c, m p μ in *Fig.* 4 ubi curva invenienda duobus cruribus e M F, E M f constat; ut curvarum $\varkappa M \mu$, & $\varkappa$ n c, m p μ ordinatæ ut $P\nu$, $Q\varrho$, quæ æqualiter a puncto M principio abscissæ distant, sint æquales, sed a contrariis partibus abscissæ positæ, ita ut mutato abscissæ signo ordinatæ signum etiam mutetur. TAB. I. Fig. 4.

Exponatur porro (in *Fig.* 5) hyperbola æquilatera a b cujus axis transversus a g, conjugatus h q, centrum d, asymptoti d r, d s; sumatur $d t = P\nu$, & ducatur t v w ad h q perpendicularis, junctâ d w, sumatur quoque $d x = M n$, & ducatur x y item rectæ lineæ h q perpendicularis, junctâ d y. Jam sit curva K L (in *Fig.* 2) vel K k L l (in *Fig.* 4) talis ut spatium Π M P W æquale sit spatio a d w, si curva $\varkappa\mu$ per punctum M transit, aliter æquale spatio $d a w - d a y$; hac enim ratione curvæ K L, & K k L l non desinent conditionem habere, quæ in regula priori requiritur, nempe ut ordinatæ ad æquales distantias a puncto M sint æquales, & ab eadem abscissæ parte positæ. Nam area hyperbolica a d w affirmativa est, quando d t vel $P\nu$ est affirmativa, & eadem area negativa est, quando d t vel $P\nu$ negativa est, quia area tota hyperbolica ab eadem parte lineæ h q jacet; ideoque area curvarum K L, K k L l ad ordinatam MΠ terminata signum suum mutabit, quando abscissa M P, magnitudine servata, signum mutat; & curvæ ordinata nec magnitudinem nec signum mutabit, mutatione signi abscissæ. Sit porro $a d q =$ parallelogrammo $\Gamma \Xi$ in hyperbola priori: quo efficietur ut $t w + t v$ sit ad a d ut $\Gamma\Sigma$ ad $\Gamma\Lambda$ (*a*); si igitur $\Gamma\Lambda$ fiat $= a d$, erit $t w + t v = \Gamma\Sigma = P\Phi$. Porro ducantur ordinatæ $\varepsilon\eta\zeta$, $\alpha\beta\gamma$ ordinatæ M Ψ proximæ; deinde in *Fig.* 2, ubi curva $\omega \Psi \Omega$ sim-

Fig. 5.

Kk plex

(*a*) Vid. Philos. Transact. No. 338. prop. 4.

plex eſt, cum $\varepsilon\eta$ ſit ad $\alpha\beta$ ut ſpatium $M\Psi\zeta\varepsilon$ ad ſpatium $M\Psi\gamma\alpha$, erit $\varepsilon\eta = \alpha\beta$; unde & earum utraque $= M\varepsilon = M\alpha$. Ideoque $\varepsilon\eta$ ad $\frac{M\Psi\zeta\varepsilon}{M\Psi}$ ut radius ad ſinum anguli ſub $NM\Psi$, & ubique PI ad $\frac{M\Psi\Phi P}{M\Psi}$ in eadem ratione. In *figura quarta* ubi curva $\omega\psi\Psi\Omega$ ex duobus cruribus compoſita eſt, $\varepsilon\eta$ eſt ad $\alpha\beta$ ut ſpatium $\Psi M\varepsilon\zeta$ ad ſpatium $\psi M\alpha\gamma$ ſive ut $M\Psi$ ad $M\psi$, propterea quod $M\varepsilon =$ eſt $M\alpha$. Cum igitur neceſſe ſit, ut $\varepsilon\eta \times \alpha\beta =$ ſit $M\varepsilon q$, ſcilicet ut crura MF, ME in angulo propoſito ſe mutuo interſecent, erit ratio $\varepsilon\eta$ ad $M\varepsilon$ ſubduplicata rationis $\varepsilon\eta$ ad $\alpha\beta$ vel ſubduplicata rationis $M\Psi$ ad $M\psi$: ideoque $\varepsilon\eta$ ad ſpatium $M\Psi\zeta\varepsilon$ applicatum ad mediam proportionalem inter $M\Psi$, $M\psi$ ut radius ad ſinum anguli ſub $NM\Psi$; & generatim PI ad ſpatium $M\Psi\Phi P$ applicatum ad mediam proportionalem inter $M\Psi$ & $M\psi$ in eadem ratione. Eſt autem $M\Psi = yx + dx$, & $M\psi = yx - dx$, & ad media eſt proportionalis inter $yx + dx$ & $yx - dx$. Unde utrobique dictis ad, a; dt vel Pv, R; erit $P\Phi = \sqrt{aa + RR} + R$; $R = \frac{x}{2}$ $\overline{a \times \frac{P\Phi}{a} - \frac{a}{\Phi P}}$; & PI ad $\frac{MP\Phi\Psi}{a}$ ut radius ad ſinum anguli ſub $NM\Psi$. *Regula* igitur *ſecunda pendet a prima & curvam problemati ſatisfacientem ſine ope ſpatii hyperbolici*, &c. ut ſupra. Nam hic ſine ſpatio hyperbolico curva invenitur, cujus quadraturâ problema ſolvitur.

Duæ autem ſunt in hac regula formulæ. Formula prior nimirum $P\Phi = \sqrt{aa + RR} + R$, curvarum geometrice rationalium, quæ maxime hic requiruntur, inventioni accommodatur; facile enim eſt ita ſumere quantitatem indeterminatam R, ut curva $\omega\Psi\Phi\Omega$ quadraturam admittat.

Ne caſus magis compoſiti memorentur, ponatur R vel $Pv = cz^{\frac{m}{n}}$, ut m & n numeri ſint impares vel inter ſe primi, vel eorum alter unitas: hac enim ratione curva, cujus ordinata eſt Pv, conditionem habebit in hac regula neceſſariam, & erit $P\Phi$ =

$=\sqrt{aa+RR}+R=\sqrt{aa+ccz^{\frac{2m}{n}}}+cz^{\frac{m}{n}}=z^{\frac{m}{n}}\sqrt{cc+aaz^{\frac{-2m}{n}}}$ $+cz^{\frac{m}{n}}$. Si igitur $\frac{m}{n}+1$ sit vel numero $\frac{-2m}{n}$ æqualis, vel ejusdem multiplex, id est si sumatur $m=-1$, & n numero cuilibet impari æqualis; pars ordinatæ $z^{\frac{m}{n}}\sqrt{cc+aaz^{\frac{-2m}{n}}}$ $+cz^{\frac{m}{n}}$ sub vinculo inclusa, ideoque & ordinata tota quadraturam admittet. (*a*)

Verbi causa, ponatur $\frac{m}{n}=-\frac{1}{3}$, $c=1$, & $P\Phi=z^{-\frac{1}{3}}$ $\sqrt{1+aaz^{\frac{2}{3}}}+z^{-\frac{1}{3}}$. Unde erit area $M\Psi\Phi P=\frac{\overline{1+aaz^{\frac{2}{3}}}|^{\frac{3}{2}}}{aa}$ $+\frac{3}{2}z^{\frac{2}{3}}$, & $PI=\overline{\frac{1}{aa}+z^{\frac{2}{3}}}|^{\frac{3}{2}}+\frac{3z^{\frac{2}{3}}}{2a}$, curvaque quæsita hac æquatione comprehendatur $a\times PIq-3z^{\frac{2}{3}}\times PI=\frac{1}{a^5}+\frac{3z^{\frac{2}{3}}}{a^3}+$ $\frac{3z^{\frac{4}{3}}}{4a}+az^2$. In hac æquatione cum $z^{\frac{2}{3}}$ signum non mutabit, mutatione signi abscissæ z; pro eadem ipsius magnitudine tam negativa quam affirmativa PI eandem habebit magnitudinem, & sub eodem signo; unicuique autem magnitudini abscissæ z respondet & affirmativa & negativa ordinata: adeo ut curva quæsita habebit formam hic appositam (in *Fig.* 6.); e tribus constans cruribus a b c, d e, d f punctis b, d æqualiter a puncto M distantibus; quippe est $Md=Mb=\frac{1}{a^3}$: quando enim est $z=0$, erit $PIq=\frac{1}{a^6}$; & $PI=\pm\frac{1}{a^3}$. Hæc autem regulæ hujus formula prior secundum exhibet curvas quæsitas inveniendi modum. TAB. I. Fig. 6.

In

(*a*) Vid. in Tract. de quadr. curv. Newton. tab. curv. simplicior. quæ quadrari possunt.

In formula posteriori, cum R sit $= \frac{1}{2} a \times \overline{\frac{P\Phi}{a} - \frac{a}{P\Phi}}$, R vel P ν ejusdem magnitudinis manebit, sed signum mutabit, quando abscissa magnitudinem suam signo mutato retinet, si P Φ talis sumatur, ut mutando abscissæ signum $\frac{P\Phi}{a}$ convertatur in $\frac{a}{P\Phi}$ & contra ut $\frac{a}{P\Phi}$ convertatur in $\frac{P\Phi}{a}$. Et hæc formula posterior tertium continet problema solvendi modum.

Verbi causa, sit $P\Phi = a \times \frac{c-z}{c+z}$, quando z est affirmativa, & erit R vel P ν eodem tempore $= \frac{1}{2} a \times \overline{\frac{c-z}{c+z} - \frac{c+z}{c-z}}$, quando autem z negativa est, fiet $P\Phi = a \times \frac{c+z}{c-z}$, & R vel Q $\varrho = \frac{1}{2} a \times \overline{\frac{c+z}{c-z} - \frac{c-z}{c+z}}$. Hinc autem R æqualis erit $\frac{\mp 2acz}{cc-zz}$, & $Rzz \mp 2acz = ccR$; ideoque curva $\kappa M \mu$ linea tertii ordinis, imo species earum quinquagesima nona; propterea quod æquationis $ccRR + aacc = 0$ radices sunt impossibiles (a). Linea autem curva hinc invenienda, si fiat (in *Fig. 7*) NM vel MO $= c$, logarithmica est, cui recta AB est asymptotos. Cum enim PΦ sit $= a \times \frac{c-z}{c+z}$, erit eadem $= \frac{ac}{c+z} - \frac{az}{c+z}$. Si igitur (in *Fig. 8*) in recta linea quaecunque $\alpha\varepsilon$ sumatur $\alpha\kappa =$ OM $= c$, & ei ad perpendiculum erigantur $\alpha\beta$, $\kappa\mu$ quarum $\kappa\mu$ sit $= a$, & si asymptotis $\alpha\varepsilon$, $\alpha\beta$ per punctum μ describatur hyperbola $\zeta\eta$, & sumpta $\kappa\nu =$ MP $= z$, ducatur $\nu\varrho$ asymptoto $\alpha\beta$ parallela; parti $\frac{ac}{c+z}$ ordinatæ P Φ respondet area, quæ erit ad aream $\kappa\mu\varrho\nu$ ut sinus anguli sub NPI ad radium, & alteri parti $\frac{az}{c+z}$

TAB. I. Fig. 7. Fig. 8.

(a) Vid. Newton. Enumerat. linear. tert. ordin. ad Fig. 63.

$\frac{az}{c+z}$ ejusdem ordinatæ reſpondet area, quæ erit ad $a \times \kappa\nu - \kappa\mu\varrho\nu$ in eadem ratione (a). Unde P I, quæ eſt ad $\frac{MP\Phi\Psi}{a}$, ut radius ad ſinum anguli ſub N M ψ, erit $= \frac{2\kappa\mu\varrho\nu}{a} - \kappa\nu$. Si igitur ſumatur O ς = O M, & ducatur ς M ordinatæ P I retro productæ occurrens in χ, ut ſit P χ = P M = $\kappa\nu$, erit χ I = $\frac{2\kappa\mu\varrho\nu}{a}$: ideoque linea M I logarithmica, cui A B aſymptotos eſt, & ς M ordinatim applicata, efficiens cum aſymptoto A B angulum ſub A ς M verſus contingentem æqualem dimidio anguli ſub A O N. *Alter igitur hujus lineæ caſus deducitur*, &c. ut ſupra.

Magis generatim, ſi r ordinatam curvæ alicujus denotat, quæ inſtar curvarum κ M μ, & κ n c, m p μ ad abſciſſam N O deſcripta ordinatas habeat æquales, quæ æqualiter diſtant a puncto M, ſed a contrariis partibus abſciſſæ poſitas, poni poteſt ordinata P$\Phi = a \times$

$$\overline{b \mp cr + drr \mp er^3 + \&c.} \times \overline{f \mp gr + \&c.}|^{\lambda} \times \overline{b \mp kr + lrr \mp \&c.}|^{\mu}\Big|^{\nu}$$

$$\overline{b \pm cr + drr \pm er^3 + \&c.} \times \overline{f \pm gr + \&c.}|^{\lambda} \times \overline{b \pm kr + lrr \pm \&c.}|^{\mu}\Big|^{\nu}$$

Ex priori hujus regulæ ſecundæ formula deducitur quoque theorema, cujus ſupra fit mentio, ad inveniendas curvas tam rationales quam irrationales utile, quod quartus erit modus problema ſolvendi.

Theorema.

Quoniam eſt P$\Phi = \sqrt{aa + RR} + R$, & R = P$\nu$, manifeſtum eſt, ſi $\frac{R}{a}$ vel $\frac{P\nu}{a}$ ſit ut fluxio ordinatæ, quæ abſciſſæ ſuæ ad perpendiculum inſiſtat, alicujus curvæ, erit $\frac{\sqrt{aa + RR}}{a}$,

 ut

(a) Vid. Newton. de quadr. curv. tab. curv. ſimpl. quæ cum circ. & hyperb. compar. poſſunt, form. prim.

In formula posteriori, cum R sit $= \frac{1}{2} a \times \overline{\frac{P\Phi}{a} - \frac{a}{P\Phi}}$, l
$P\nu$ ejusdem magnitudinis manebit, sed signum mutabit, c
do abscissa magnitudinem suam signo mutato retinet, si $P\Phi$
sumatur, ut mutando abscissæ signum $\frac{P\Phi}{a}$ convertatur in
& contra ut $\frac{a}{P\Phi}$ convertatur in $\frac{P\Phi}{a}$. Et hæc formula p
rior tertium continet problema solvendi modum.

Verbi causa, sit $P\Phi = a \times \frac{c-z}{c+z}$, quando z est affirm
& erit R vel $P\nu$ eodem tempore $= \frac{1}{2} a \times \overline{\frac{c-z}{c+z} - \frac{c+z}{c-z}}$, qu
autem z negativa est, fiet $P\Phi = a \times \frac{c+z}{c-z}$, & R vel $Q\varrho$
$a \times \overline{\frac{c+z}{c-z} - \frac{c-z}{c+z}}$. Hinc autem R æqualis erit $\frac{\mp 2acz}{cc-zz}$, & l
$\mp 2acz = ccR$; ideoque curva $\varkappa M \mu$ linea tertii ordinis,
species earum quinquagesima nona; propterea quod æqu
nis $ccRR + aacc = o$ radices sunt impossibiles (*a*). Line
tem curva hinc invenienda, si fiat (in *Fig. 7*) NM vel MO
logarithmica est, cui recta A*B* est asymptotos. Cum eni

TAB. I. Fig. 7. Fig. 8.

sit $= a \times \frac{c-z}{c+z}$, erit eadem $= \frac{ac}{c+z} - \frac{az}{c+z}$. Si igitur (in *F*
in recta linea quacunque $\alpha\varepsilon$ sumatur $\alpha\varkappa = OM = c$, &
perpendiculum erigantur $\alpha\beta$, $\varkappa\mu$ quarum $\varkappa\mu$ sit $= a$, &
symptotis $\alpha\varepsilon$, $\alpha\beta$ per punctum μ describatur hyperbola ζ
sumpta $\varkappa\nu = MP = z$, ducatur $\nu\varrho$ asymptoto $\alpha\beta$ paral
parti $\frac{ac}{c+z}$ ordinatæ P Φ respondet area, quæ erit ad ar
$\varkappa\mu\varrho\nu$ ut sinus anguli sub N P I ad radium, & alteri

$\overline{c}$

(*a*) Vid. Newton. Enumerat. linear. tert. ordin. ad Fig. 63.

$\frac{az}{c+z}$ ejusdem ordinatæ respondet area, quæ erit ad $a \times \varkappa\nu - \varkappa\mu\varrho\nu$ in eadem ratione (a). Unde PI, quæ est ad $\frac{MP\Phi\Psi}{a}$ ut radius ad sinum anguli sub NMψ, erit $= \frac{2\varkappa\mu\varrho\nu}{a} - \varkappa\nu$. Si igitur sumatur O$\varsigma$ = OM, & ducatur ςM ordinatæ PI retro productæ occurrens in χ, ut sit $P\chi = PM = \varkappa\nu$, erit $\chi I = \frac{2\varkappa\mu\varrho\nu}{a}$: ideoque linea MI logarithmica, cui AB asymptotos est, & ςM ordinatim applicata, efficiens cum asymptoto AB angulum sub AςM versus contingentem æqualem dimidio anguli sub AON. *Alter* igitur *hujus lineæ casus deducitur*, &c. ut supra.

Magis generatim, si r ordinatam curvæ alicujus denotat, quæ instar curvarum $\varkappa M\mu$, & $\varkappa nc$, $mp\mu$ ad abscissam NO descripta ordinatas habeat æquales, quæ æqualiter distant a puncto M, sed a contrariis partibus abscissæ positas, poni potest ordinata $P\Phi = a \times$

$$\frac{\left.\overline{b \mp cr + drr \mp er^3 + \&c.} \times \overline{f \mp gr + \&c.}\right|^{\lambda} \times \left.\overline{b \mp kr + lrr \mp \&c.}\right|^{\mu}\Big|^{\nu}}{\left.\overline{b \pm cr + drr \pm er^3 + \&c.} \times \overline{f \pm gr + \&c.}\right|^{\lambda} \times \left.\overline{b \pm kr + lrr \pm \&c.}\right|^{\mu}\Big|^{\nu}}$$

Ex priori hujus regulæ secundæ formula deducitur quoque theorema, cujus supra fit mentio, ad inveniendas curvas tam rationales quam irrationales utile, quod quartus erit modus problema solvendi.

Theorema.

Quoniam est $P\Phi = \sqrt{aa + RR} + R$, & $R = P\nu$, manifestum est, si $\frac{R}{a}$ vel $\frac{P\nu}{a}$ sit ut fluxio ordinatæ, quæ abscissæ suæ ad perpendiculum insistat, alicujus curvæ, erit $\frac{\sqrt{aa+RR}}{a}$,

 ut

(a) Vid. Newton. de quadr. curv. tab. curv. simpl. quæ cum circ. & hyperb. compar. possunt, form. prim.

ut ejusdem curvæ fluxio; curvæ autem hujus ordinata æqualis erit areæ curvæ $\varkappa\mu$ ad *a* applicatæ, si angulus sub M P ν rectus sit, & cum area curvarum (in *Fig. 2, 4*) $\varkappa$ M μ, & $\varkappa$ n c, m p μ eodem signo afficiatur, tam quando abscissa est affirmativa, quam quando est eadem negativa, quoniam areæ ad diversas abscissæ partes in illis diversis casibus jacent; & præterea cum eisdem abscissæ magnitudinibus areæ æquales respondeant, curvæ, quales problema requirit, inveniri possunt curvarum ope, quarum ordinatæ ad easdem abscissæ magnitudines æquales sint, & ab eadem abscissæ parte positæ, si modo ordinatæ insistunt abscissæ ad perpendiculum.

Descripta sit ejusmodi curva n o, quæ tangat abscissam in
TAB. I. puncto M (ut in *Fig. 9)* si evanescat, quando abscissa est = o,
Fig. 9. fluens quantitas fluxioni longitudinis curvæ n o respondens; ali-
Fig. 10. ter, quæ habeat ordinatam primam M m (ut in *Fig. 10*) æqualem magnitudini fluentis istius quantitatis, quando abscissa est = o. Erigantur ordinatæ P p, Q q; deinde erit P I curvæ quæsitæ ordinata, quæ ab altera parte puncti M jacet, vel = M p + P p, vel = M m p + P p; ordinata autem Q R, quæ ab altera parte puncti M cadit, vel = M q − Q q, vel = M m q − Q q.

Observandum autem est hoc theorema aliquando partem duntaxat curvæ quæsitæ describere.

Ex ratione autem, qua hoc theorema investigatur, manifestum est duo crura curvæ hic descriptæ ejusdem lineæ esse partes nimirum utriusque naturam eadem æquatione definiri. Hanc autem curvam in situ inverso dispositam se intersecare in angulo æquali angulo sub N O B inde manifestum est, quod rectangulum sub fluxione P I & sub fluxione Q R, ordinatarum scilicet æqualiter a puncto M distantium, æquale est quadrato fluxionis abscissæ: si enim curvæ n o ordinatæ w r, x t applicentur ordinatis Q q, P p proximæ, & P x, Q w sint æquales, & ducantur r s, t v abscissæ N O parallelæ, erunt triangula p t v, q r s rectangula similia & æqualia: *in omni* autem *triangulo rectangulo quadratum ab alterutro latere angulo recto adjacenti æquale est rectangulo sub summa alterius lateris angulo recto adjacentis laterisque angulo ei subtendentis, & sub differentia eorundem laterum.* Igitur

t v

$\overline{tv}^2 = \overline{Px}^2 = \overline{pt+pv} \times \overline{pt-pv} = \overline{pt+pv} \times \overline{qr-qs}$: est autem ultima ratio Px ad $pt+pv$ ea, quam fluxio abscissæ habet ad fluxionem ordinatæ PI; & ratio Px vel Qw ad $qr-qs$ ea, quam fluxio abscissæ habet ad ordinatæ QR fluxionem. Unde constat propositum. *Regula* igitur *secunda theorema*, &c. ut supra.

Jam si no sit circuli circumferentia, linea EF cyclois erit, quando angulus sub NOB vel sub NPI rectus est. Porro si curvæ no longitudo cum recta conferri potest, quarum curvarum simplicissima est parabola semicubica, curva inventa rationalis erit. Speciatim parabola semicubica, si rite disponatur, ejus curvæ partem dimidiam exhibebit, quam in exemplum formulæ prioris regulæ secundæ delineavimus; scilicet (in *Fig. 6*) crus de, partemque inferiorem bc cruris abc. Reliquæ autem illius partes describi possunt, si retro producatur ordinata IP donec pars producta æqualis sit $Mmp - Pp$, & producatur RQ ab altero abscissæ latere, donec pars producta æqualis sit $Mmq + Qq$.

Nunc transeundum est ad regulam tertiam, quæ etiam curvas geometrice rationales largitur.

Regula Tertia.

Regula hæc tertia duos quoque complectitur problema solvendi modos a prioris regulæ formulis propositione nona tractatus de quadratura curvarum *Newtoni* derivatos.

Propositione ista ad formulam regulæ præcedentis priorem adhibita invenitur area curvæ, cujus abscissa est z, & ordinata $\sqrt{aa+RR}+R$, æqualis areæ curvæ, cujus abscissa est R & ordinata $\frac{\dot{z}}{\dot{R}}\sqrt{aa+RR}+\frac{\dot{z}}{\dot{R}}R$. Hinc autem quinto modo solvitur problema.

Verbi causa, ut exemplum generale, quod antea (*a*) exhibui, investigetur, positis $MP = z$, & $Pv = R$, ut prius, fiat

$$\frac{\dot{z}}{\dot{R}} = R^{\frac{m-n}{n}} \times \overline{c+dR^2}, \text{ \& erit } z = R^{\frac{m}{n}} \times \overline{\frac{n}{m}c + \frac{n}{m+2n}dR^2};$$

fiat

(a) In Act. Erud. Mens. April. 1721.

sint autem *m* & *n* numeri impares vel inter se primi vel eorum alter unitas; ut signa abscissæ z & ordinatæ R simul mutentur, sicut in regula priori requiritur; jam erit ordinata $\frac{\dot{z}}{\dot{R}}\sqrt{aa+RR}$ $+\frac{\dot{z}}{\dot{R}}R = R^{\frac{m-n}{n}} \times \overline{c+dR^2} \times \sqrt{aa+RR} + R^{\frac{m}{n}} \times \overline{c+dR^2}$; area igitur curvæ, cujus abscissa est z & ordinata $\sqrt{aa+RR}+R$, æqualis erit areæ curvæ, cujus abscissa est R & ordinata $R^{\frac{m-n}{n}} \times \overline{c+dR^2} \times \sqrt{aa+RR} + R^{\frac{m}{n}} \times \overline{c+dR^2}$, si modo hæc posterior ordinata cum abscissa sua angulum contineat æqualem angulo sub N M Ψ; unde hujus posterioris curvæ quadratura linea exhibetur problemati satisfaciens. Erit autem hæc linea curva geometrice irrationalis, nisi *m* & *n* certos quosdam numeros designant, vel certa quædam sit relatio inter coefficientes *c*, *d*; hæ autem conditiones ratione sequenti inveniuntur. Erit (*a*) area curvæ, cujus abscissa R & ordinata $R^{\frac{m}{n}} \times \overline{c+dR^2} + R^{\frac{m-n}{n}} \times \overline{c+dR^2} \times \sqrt{aa+RR}$, ad $R^{\frac{m+n}{n}} \times \overline{\frac{n}{m+n}c+\frac{n}{m+3n}dR^2} + R^{\frac{m}{n}} \times \overline{aa+RR}|^{\frac{3}{2}} \times \overline{\frac{n}{maa}c + \frac{d - \frac{m+3n}{maa} \times c}{\frac{m+2n}{n}\,aa}R^2 + \&c.}$ ut sinus anguli sub N M Ψ ad radium. Hæc autem series terminabitur, & quadraturam finitam dabit, si *n* sit unitas & *m* numerus negativus ternario major, vel si ultimus terminorum hic scriptorum sit nihilo æqualis, id est, si sit $d = \frac{m+3n}{maa}c$, vel si sit $d=0$, $n=1$, & *m*

(*a*) Per prop. quint. quadr. curv. Newton.

& $m = -3$. Et hic quidem ultimus casus curvam exhibet, quæ theoremate præcedenti a parabola semicubica invenitur.

Magis generatim ponere licet $\frac{\dot{z}}{\dot{R}} = R^{\frac{m-n}{n}} \times \overline{c + dR^2 + eR^4 + \&c. \ldots + fR^p}$, ubi p numerum quemcunque parem denotat; unde fiat $z = R^{\frac{m}{n}} \times \overline{\frac{n}{m}c + \frac{n}{m+2n}dR^2 + \frac{n}{m+4n}eR^4 \ldots + \frac{n}{m+pn}fR^p}$, & curvæ $\omega\Omega$ ordinata $= R^{\frac{m-n}{n}} \times \overline{c+dR^2+eR^4 \ldots + fR^p} \times \sqrt{aa+RR}+R$. Hinc (*a*) si n sit unitas & m numerus negativus numero $p+1$ major, curva dabitur geometrice rationalis, vel si certa quædam relatio sit inter coefficientes $c, d, e,$ &c. ... f, quæ relatio facile invenitur ut antea.

Porro ad alteram regulæ secundæ formulam adhibendo propositionem nonam memoratam libri de quadratura curvarum, sextus oritur problema solvendi modus.

Litera r denotante ut supra, fieri potest ordinata P$\Phi = a \times \frac{b+cr+drr+\&c.}{c-cr+drr-\&c.}$ area curvæ, cujus abscissa est z & ordinata PΦ, æqualis erit areæ curvæ, cujus abscissa est r & ordinata $a \times \frac{\dot{z}}{\dot{r}} \times \frac{b+cr+drr+\&c.}{b-cr+drr-\&c.}$. Ponatur igitur $\frac{\dot{z}}{\dot{r}} = r^{\frac{m-n}{n}} \times \overline{\overline{b+cr+drr+\&c.} \times \overline{b-cr+drr-\&c.}}\Big|^{p} = r^{\frac{m-n}{n}} \times \overline{bb+\overline{2bd-cc}\times rr+ddr^4+\&c.}\Big|^{p}$, & curva, cujus ordinata est r conditionem hic necessariam habebit. Erit enim $z = r^{\frac{m}{n}} \times \overline{bb+\overline{2bd-cc}\times rr}$

Ll +ddr

(*a*) Per prop. proxim. citat.

$\overline{+ddr^4+\&c.}|^{p+1} \times \overline{A+Brr+Cr^4+\&c.}$ cujus seriei coefficientes A, B, C &c. dantur per propositionem quintam Tractatus de Quadratura Curvarum. Manifestum autem est nec terminos hujus seriei nec quantitatem $bb+\overline{2bd-cc}\times rr+ddr^4$ $\overline{+\&c.}|^{p+1}$ signa sua mutare mutatione signi quantitatis r; quantitatis autem $r^{\frac{m}{n}}$, si m, n numeri sint impares, signum mutabit, quando ipsa r signum mutat; ideoque ordinata r & abscissa z signa simul mutabunt. Ordinata autem $a \times \frac{\dot{z}}{\dot{r}} \times \frac{b+cr+drr+\&c.}{b-cr+drr-\&c.} =$ erit $ar^{\frac{m-n}{n}} \times \overline{bb+\overline{2bd-cc}\times rr+ddr^4+\&c.}|^{p-1} \times \overline{b+cr+drr+\&c.}|^2$. Et hinc facile inveniri possunt curvæ rationales.

Pro exemplo simplici ponatur $p=1=m=n$, d, &c $=0$; unde erit $\frac{\dot{z}}{\dot{r}} = bb-ccrr$, & $z=bbr-\frac{1}{3}ccr^3$. Ordinata autem curvæ metiendæ $=abb+2abcr+accrr$; ejusdem igitur area est ad $abbr+abcrr+\frac{1}{3}accr^3$ ut sinus anguli sub NMΨ ad radium; ideoque erit PI $=bbr+bcrr+\frac{1}{3}ccr^3$. Hinc autem invenitur parabolam semicubicam problemati satisfacere, quam ita describere oportet. Data (in *Fig. 11*) linea recta AB, & in ea puncto C, una cum linea recta CD angulum sub BCD cum linea CB constituente æqualem angulo, in quo curva se intersecare requiritur. Ducatur ad libitum HGI ad CD parallela, sumaturque in ea GH $= 2$ CG; deinde dividatur angulus sub ACD in duas partes æquales linea recta CE, & denique ad diametrum HI & verticem H describatur parabola semicubica KHL, quæ transeat per punctum C, ita ut CE ordinatim applicetur ad diametrum HI. Hæc parabola ad eandem lineam similiter applicata, sed situ inverso, se intersecabit in angulo æquali angulo sub BCD.

TAB. I. Fig. 11.

Si

Si placet curvas hac regula inventas theoremate præcedente construere, ex iis, quæ hic tradita sunt, curva huic negotio apta inveniri potest; erit enim curvæ illius ordinata æqualis areæ curvæ $\kappa\mu$ ad a applicatæ, quando angulus sub MPν rectus est. Verbi causa, hujus areæ fluxio, nimirum P$\nu \times \dot{z}$ in exemplo secundo prioris partis hujus regulæ erit $= \dot{R}\, R \times R^{\frac{m-n}{n}} \overline{\times c + dR^{2} + eR^{4} \ldots + fR^{p}} = \dot{R}\, R^{\frac{m}{n}} \times \overline{c + dR^{2} + eR^{4} \ldots + fR^{p}}$; ideoque curvæ hic requisitæ ordinata erit $= \frac{1}{a} R^{\frac{m+n}{n}} \times \overline{\frac{n}{m+n}c + \frac{n}{m+3n} dR^{2} + \frac{n}{m+5n} eR^{4} \ldots + \frac{n}{m+p+1\times n} fR^{p}}$.

In exemplo posterioris partis hujus regulæ erit R $\left(= \frac{1}{2} a \times \overline{\frac{P\Phi}{a} - \frac{a}{P\Phi}}\right) = \frac{2bcr + 2cdr^{3} + \&c}{bb + \overline{2bd - cc} \times rr + ddr^{4} + \&c}$; ideoque $\dot{R} \times z = \dot{r} r^{\frac{m}{n}} \times \overline{2bc + 2cdr^{2} + \&c} \times \overline{bb + \overline{2bd-cc} \times rr + ddr^{4} + \&c}\Big|^{-1}$; hæc igitur est fluxio ordinatæ curvæ quæsitæ.

Si sit $m = 1 = n = p$, d, &c $= 0$, erit $\dot{R} \times z = 2bc\dot{r}r$, & ordinata curvæ quæsitæ $= bcrr$; quoniam igitur $z =$ erit $bbr - \frac{1}{3} ccr^{3}$, erit curva quæsita in hoc casu parabola divergens cum nodo, quæ definitur hac æquatione $3ezz = y^{3} - 2eyy + eey$ (a). Et hac curva describetur parabola semicubica supra inventa.

Verbi causa, ad rectam lineam (in *Fig.* 12) AB ducatur perpendicularis CD, & ad illam ut axim describatur ejusmodi parabola divergens FECEG. Deinde ducatur ad libitum HI angulum quemcunque datum cum recta AB constituens, & ducatur HKLM ad CD parallela; deinde sumatur HN = HK + arc. CK, HO = HL + arc. CKL, & ab altera parte puncti H, HP

TAB. I. Fig. 12.

(a) Vid. Enumerat. linear. tert. ord. Fig. 73.

HP=CEM−HM; & curva hac ratione deſcripta parabola ſemicubica erit.

Hinc apparet quomodo curvæ, quarum inveſtigationi regula hæc tertia aptatur, theoremate præcedenti conſtrui poſſunt, poſtquam earum formæ cognoſcuntur, ſed hæ curvarum formæ, a quibus rationales deriventur, regula hac tertia optime inveniuntur.

Hæ ſunt tres regulæ, quarum ſupra fit mentio. Ultima ſententia, quæ ſub notis fictis celata fuit, exemplo ſequenti illuſtrari poteſt. Sit y vel $= a + bx + \sqrt{c + 2dx + ex^2}$ vel $= \frac{a+bx+cxx}{d+ex}$, quæ duæ æquationes omnes complectuntur ſectiones conicas. Inde vero inveniemus $\frac{\ddot{y}}{y}$ vel $= \frac{ce - dd}{\overline{d+ex + b\sqrt{c+2dx+exx}} \times \overline{c+2dx+exx}}\dot{z}$, vel $= \frac{2cdd+2aee-2bde}{\overline{d+ex} \times \overline{bd-ae+2cdx+cexx}}\dot{z}$; quæ æquationes oſtendunt in nulla ſectione conica, quomodocunque diſponatur, quantitatem $\frac{\ddot{y}}{y}$ conditionem habere, quam hoc problema requirit; ideoque nullam ſectionem conicam problemati ſatisfacere. Quod comprobari etiam poteſt examinando rectangulum ſub fluxionibus primis ordinatarum æqualiter ad diverſas partes à principio abſciſſæ diſtantium.

Hinc autem cognoſcitur nullam lineam curvam geometrice rationalem problema ſolvere, quæ parabola ſemicubica ſit ſimplicior.

Si vero talis inter quantitates a, b, c, d, e relatio ſtatui potuiſſet ut $\frac{\ddot{y}}{y}$ conditionem in hoc problemate neceſſariam obtineret,

nempe

nempe ut quantitas, quæ in $\dot{z}$ ducitur, eadem esse potuisset, & sub eodem signo, pro eadem magnitudine tam negativa quam affirmativa abscissæ z, quo eveniret ut $\frac{\ddot{y}}{\dot{y}}$ foret $= -\frac{\ddot{v}}{\dot{v}}$, si abscissa in oppositas partes a suo principio, æqualibusque momentis fluere ponitur: tum profecto sectio conica hinc determinanda vel problema solveret, vel sectionis problemati satisfacientis ordinata ad ordinatam hujus rationem haberet datam.

Jam vero his regulis alias aliquot, quas ab amico accepi, ad problema solvendum adjungam.

Regula Quarta.

Iisdem positis ac in regula prima, sit (in *Fig.* 13) N O ad A B, C D perpendicularis; sint P I, Q R ordinatæ æqualiter a puncto M distantes, & sit curva G H per punctum I ducta similis & æqualis curvæ f E F. Ordinatis P I, Q R parallelæ & proximæ ducantur π j l, δ r, & lineæ rectæ I k, R s lineæ N O parallelæ. Angulus sub s R r = est angulo sub k I l; unde anguli sub j I k, s R r simul sumpti æquales sunt angulo dato sub j I l; & quantum angulus sub j I k dimidium anguli sub j I l superat, tantum angulus sub s R r ab eodem dimidio deficit. Si igitur (in *Fig.* 14) radio quolibet m n circuli arcus n o describatur, & sumatur angulus sub n m p = dimidio anguli dati sub j I l, angulus sub n m q = angulo sub j I k, & angulus sub n m t = ei sub s R r, sectores q m p, p m t erunt æquales. Posita autem I k = R s = 1, erit j k ut tangens anguli sub j I k vel anguli sub n m q, & r s erit ut tangens anguli sub s R r vel anguli sub n m t; ideoque & fluxio ordinatæ P I erit ut tangens anguli sub n m q, nimirum ut n v; & fluxio ordinatæ Q R ut tangens anguli sub n m t, nimirum ut n w; curvæ igitur Ψ Φ Ω, cujus areæ ordinata P I proportionalis est, ordinata P Φ potest esse æqualis tangenti n v, & ordinata Q χ ab altera parte puncti M = n w. Quoniam autem sectores p m q, p m t sunt æquales, constitui potest sector p m q æqualis areæ M Π W P curvæ cujuscunque K L conditionem habentis in regula prima indicatam; & sector p m t æqualis areæ M Π X Q ejusdem curvæ. Denique si ducatur linea recta ε η ζ lineæ M Ψ parallela & proxima;

TAB. I. Fig. 13.

Fig. 14.

ma; cum angulus sub $\varepsilon M \eta$ = sit dimidio anguli sub $j I l$, vel angulo sub $n m z$, erunt triangula $\varepsilon M \eta$, $n m z$ similia, & prima ratio $\varepsilon \eta$ ad εM eadem cum ratione $z n$ ad $n m$; ideoque $\varepsilon \eta = \frac{M\Psi \zeta \varepsilon}{nm}$, propterea quod $\varepsilon M =$ est $\frac{M\Psi\zeta\varepsilon}{M\Psi}$, & $M\Psi = n z$. Hic autem habetur septimus modus, quo problema solvi potest.

Si loco curvæ K L linea recta sumatur, quicunque sit angulus sub $n m z$ eadem describetur curva; adeo ut hac ratione invenitur una eademque curva, quæ diversis sitibus in angulo quocunque dato problema solvit. Hæc autem curva a circuli & hyperbolæ quadratura dependet; si enim ducantur $m\tau$, $n\sigma$ ad $m n$ perpendiculares, quarum $n\sigma =$ sit $m n$, & asymptotis $m n$, $m\tau$ hyperbola $\omega\sigma\psi$ describatur, & deinde $q\phi\upsilon$, $p\theta\varsigma$ ducantur lineis $m\tau$, $n\sigma$ parallelæ; quando $MP =$ est arcui circuli pq, erit ordinata $PI = \frac{\theta\phi\upsilon\varsigma}{mn}$, si $mn =$ sit $2\, M\Pi$ (*a*).

Regula Quinta.

TAB. I. Fig. 15. Describatur (in *Fig. 13*) curva $\varkappa M \mu$ ut in regula secunda, & (in *Fig. 15*) radio $= m n$ describatur semicirculus $\alpha\beta\gamma$, cujus centrum δ, sit autem $\delta\beta$ diametro $\alpha\gamma$ perpendicularis. Sumatur $\delta\varepsilon = P\nu$, ducatur $\varepsilon\zeta$ ad $\delta\beta$ parallela, jungaturque $\delta\zeta$. Deinde sit curva K L ejus naturæ, ut area $M \Pi W P$ semper æqualis sit sectori $\beta\delta\zeta$. In circuli arcu (*Fig. 14*) $n o$ ductis $p\eta$ sinu arcus pq, & $p\theta$ sinu arcus np, producatur $m p$ ad z, ducaturque $z\xi$ ad $p\eta$ parallela. Porro dictis $m n = m p$, a; $m\theta$, b; $n z$, c; $p\eta$, R; $n v$, y; erit ut $m p : p\eta :: m z : z\xi$, sed ut $m\theta : m n\ (m p) :: m n : m z$; ex æquo igitur ut $m\theta\ (b) : p\eta\ (R) :: m n : z\xi :: m v\ (\sqrt{aa+yy}) : z v\ (y-c)$ unde $by - bc = R\sqrt{aa+yy}$, & denique $y = n v = P\Phi = \frac{bbc + aR\sqrt{aa - RR}}{bb - RR}$.

Hinc autem modo octavo solvitur problema.

Regula Sexta.

Per propositionem nonam Tractatus de Quadratura Curvarum

(*a*) Vid. Barrov. lect. geometr. pag. 110.

rum area curvæ, cujus abscissa est z & ordinata $\frac{bbc+aR\sqrt{aa-RR}}{bb-RR}$, æqualis est areæ curvæ, cujus abscissa est R & ordinata $\frac{\dot{z}}{\dot{R}} \times \frac{bbc+aR\sqrt{aa-RR}}{bb-RR}$. Unde habetur modus nonus problema solvendi.

Literæ m & n eadem denotent, ac in regula tertia, & fiat $\frac{\dot{z}}{\dot{R}} = R^{\frac{m-n}{n}} \times \overline{bb-RR}|^{p}$, & ordinata $\frac{\dot{z}}{\dot{R}} \times \frac{bbc+aR\sqrt{aa-RR}}{bb-RR}$ fiet $= bbcR^{\frac{m-n}{n}} \times \overline{bb-RR}|^{p-1} + aR^{\frac{m}{n}} \times \overline{bb-RR}|^{p-1} \times \sqrt{aa-RR}$. Unde si n unitatem denotet, & p numerum quemcunque integrum & affirmativum, curva geometrice rationalis invenietur, si modo m sit numerus affirmativus; vel etiam si n sit unitas, m numerus affirmativus, & $2p$ numerus impar negativus, numero m major.

Regula Septima.

Ducatur (in *Fig.* 15) $\beta\lambda$ semicirculum $\alpha\beta\gamma$ contingens in β, & producatur $\varepsilon\zeta$ ad μ, ducta $\delta\nu\mu$. Sit autem curva (in *Fig.* 13) K L ejus naturæ, ut area M Π W P = sit sectori $\delta\beta\nu$. Dictis igitur m n, a; n z, c; & tangente arcus p q, R; erit n v = PΦ = $\frac{aac+aaR}{aa-cR}$. Et hic est decimus problema solvendi modus.

Quando angulus intersectionis rectus est, & $c=a$, hæc regula sub formula posteriori regulæ secundæ comprehenditur.

Item si loco κ M μ linea recta sumatur, quicunque sit intersectionis angulus, casus ille curvæ logarithmicæ invenietur, quem in regula secunda tradidimus.

Regula Octava.

Ut antea, est area curvæ, cujus abscissa z & ordinata

aac

$\frac{aac + aaR}{aa - cR}$, æqualis areæ curvæ, cujus abſciſſa eſt R & ordinata $\frac{\dot{z}}{\dot{R}} \times \frac{aac + aaR}{aa - cR}$. Hic autem eſt undecimus modus problema exequendi.

Literis m, n iisdem denotantibus, ut antea, ſit $\frac{z}{\dot{R}} = R^{\frac{m-n}{n}} \times \overline{a^4 - ccRR}|^{p}$; & ordinata $\frac{\dot{z}}{\dot{R}} \times \frac{aac + aaR}{aa - cR}$ fiet $= R^{\frac{m-n}{n}} \times \overline{a^4 c + \overline{a^4 + a^3 cc} \times R + aacRR \times \overline{a^4 - ccRR}}|^{p-1}$: quæ formula curvas geometrice rationales facile præbet.

Si ſit $m = 1 = n = p$; eadem parabola ſemicubica atque ex regula tertia invenietur.

Regula nona.

TAB. I. Fig. 16. Si (in *Fig. 16*) NO ad lineas AB, CD perpendicularis ſit, & ducatur curva KL, cujus ordinatæ PW, QX, quæ æqualiter a puncto M diſtant, æquales ſint, & ab eadem abſciſſæ parte poſitæ; radio ordinatæ PW æquali deſcribatur circuli ſegmentum abc, quæ angulum comprehendat angulo æqualem, in quo curva ſe ipſam ſecare requiritur, cujus ſegmenti centrum æqualiter diſtet a lineis AB, CD. Ducatur autem & alia curva $\varkappa M \mu$ cujus ordinatæ Pν, Qϱ æqualiter a puncto M diſtantes ſint æquales & a contrariis partibus abſciſſæ NO poſitæ. Deinde ſumpta Mf = Pν ductaque fh lineæ NO ad perpendiculum, junctaque ch, manifeſtum eſt, ſi curva quæſita EF ejus ſit naturæ, ut contingens in puncto I ſemper ſit parallela lineæ ch, propoſito ſatisfaciet. Nam cum ſit WP = QX, idem circuli ſegmentum ordinatis PW, QX convenit; adeo ut ſi ſumatur Mg = Qϱ, ducatur gk ad NO perpendicularis, & jungatur ck, linea recta contingens curvam quæſitam EF in puncto R parallela erit lineæ ck. Quoniam igitur Qϱ = eſt Pν, ideoque Mg = Mf in ſitu hujus curvæ

væ E F inverso, & quando punctum R in punctum I cadit, contingens in puncto R lineæ puncta a, h conjungenti parallela erit, & cum contingente in puncto I angulum constituet æqualem ei sub a h c, nimirum angulo in segmento a b c comprehenso. Invenitur igitur hujusmodi curva, si fiat ut $\dot{y} : \dot{z} :: fh : fc$. Quamobrem si pro P W ponatur m; pro a M = M c ponatur n; pro intervallo inter punctum M & centrum segmenti ponatur p; & pro P ν = M f, q; habebimus $\dot{y} : \dot{z} :: \sqrt{mm - qq} \pm p : n + q$, & $\dot{y} = \frac{\sqrt{mm - qq} \pm p}{n + q} \dot{z}$. Dantur autem rationes inter m, n, p ob datum segmenti a b c angulum, & invenietur y vel P I metiendo curvam, cujus abscissa est z & ordinata $\frac{\sqrt{mm - qq} \pm p}{n + q}$. Hic autem exhibetur duodecimus modus problema tractandi.

Si angulus sub a h c sit rectus, erit $p = 0$, $n = m$, & ordinata curvæ metiendæ $\sqrt{\frac{m - q}{m + q}}$. Quam profecto ordinatam problemati satisfacere, intelligi quoque potest ex posteriori regulæ secundæ formula.

Si loco linearum curvarum K L, $\varkappa$ M μ rectæ sumantur, quando angulus sub a h c rectus est, erit curva E F cyclois; quæ facile determinatur forma undecima tabulæ curvarum simpliciorum, quæ cum circulo & hyperbola comparari possunt in Tractatu de Quadratura Curvarum *Newtoni*.

Regula Decima.

Porro area curvæ, cujus abscissa est z & ordinata $\frac{\sqrt{mm - qq} \pm p}{n + q}$, æqualis est tum areæ curvæ, cujus abscissa est m & ordinata $\frac{\dot{z}}{\dot{m}} \times \frac{\sqrt{mm - qq} \pm p}{n + q}$; tum areæ curvæ, cujus abscissa est q & ordinata $\frac{\dot{z}}{\dot{q}} \times \frac{\sqrt{mm - qq} \pm p}{n + q}$. Unde habentur duo alii modi, quibus problema solvi potest; quorum posteriori,

 ratione

ratione ſequenti, curvæ geometrice rationales inveniri poſſunt.

Sint δ, ε numeri impares, η numerus par, & ponatur $\frac{\dot{z}}{\dot{q}} = q^{\frac{\delta-\varepsilon}{\varepsilon}} \times \overline{n^\eta - q^\eta}$, item $m = 1 + \frac{1}{4}qq$. Unde erit $z =$ areæ curvæ, cujus abſciſſa eſt q & ordinata $q^{\frac{\delta-\varepsilon}{\varepsilon}} \times \overline{n^\eta - q^\eta}$, & ordinata $\overline{\frac{\dot{z}}{\dot{q}} \times \frac{\sqrt{mm - qq} \pm p}{n+q}}$ fiet $= n^{\eta-1} - n^{\eta-2}q + n^{\eta-3}qq + \&c. \ldots - q^{\eta-1} \times \overline{1 - \frac{1}{4}qq \pm p}$.

His quatuordecim diverſis modis generalibus Amicus meus problematis ſolutionem abſolvit. Demonſtrationes autem illius ex compoſitione uſus in hoc problemate curvarum Geometris notarum ſic ſe habent.

De Caſu primo Linearum logarithmicarum.

TAB. I. Fig. 17. Sit (in *Fig. 17*) A B linea logarithmica aſymptoton habens CD; eique ordinatim applicetur E F, quæ ſit ſubtangenti logarithmicæ æqualis. Ad lineam rectam E F & ad quodcunque in ea punctum I conſtituatur alia linea logarithmica G H I priori ſimilis & æqualis, ſed ſitu inverſo diſpoſita. Deinde ſi contingentes H L, H M ducantur, dico angulum ſub L H M angulo ſub C E F eſſe æqualem.

Ordinatim applicetur H N, fiat E O = E N, ordinatim applicetur O P, & ducatur contingens P Q. Puncta P & H æqualiter diſtant a recta E I, unde punctum P in curva A B puncto H in curva G I reſpondet, & angulus ſub O P Q = eſt angulo ſub N H M, propterea quod curvæ A B, G I ſimiles ſunt & æquales. Quoniam vero curva A B eſt logarithmica & E N, E O æquales, erit N H × O P = E Fq. Eſt autem E F = N L = O Q, unde ut N H : EF (N L) :: E F (O Q) : O P. Cum igitur anguli ſub H N L, Q O P ſint æquales, triangula H N L, Q O P ſunt ſimilia, & angulus ſub Q P O, qui æqualis eſt angulo ſub N H M, æqualis

æqualis quoque erit angulo ſub N L H. Unde anguli ſub N H M & ſub N L H æquales erunt, & angulus ſub L H M angulo ſub C N H ſive angulo ſub C E F æqualis. Q. E. D.

De Caſu altero Linearum Logarithmicarum.

Sint (in *Fig. 18*) A B, C D duæ lineæ rectæ parallelæ, intra quas quælibet alia linea recta E F ducatur. Ad aſymptoton A B deſcribatur linea logarithmica G H, cujus ſubtangens ſit æqualis lineæ E F, & ordinatim applicatæ comprehendant cum aſymptoto angulos verſus contingentes æquales parti dimidiæ anguli ſub A E F. Quibus poſitis, ſi ad aſymptoton C D alia deſcribatur linea logarithmica I L M priori ſimilis & æqualis, & ſi ducantur contingentes L N, L O, dico angulum ſub O L N angulo ſub B E F eſſe æqualem. TAB. I. Fig. 18.

Ducatur N P, ut angulus ſub A N P angulo ſub A E F ſit æqualis, & erit N P = E F. Sumatur N Q lineæ E F ſive ſubtangenti lineæ logarithmicæ æqualis, jungaturque Q L. Quoniam igitur Q L punctum Q conjungit cum puncto contactus L, Q L ordinatim ad aſymptoton A B applicabitur, ideoque angulus ſub L Q N verſus contingentem L N æqualis erit parti dimidiæ anguli ſub A E F vel anguli ſub A N P; eſt autem N P = E F = N Q, quoniam igitur N P, N Q ſunt æquales, & angulus ſub L Q N æqualis dimidio anguli ſub A N P, recta Q L producta tranſibit per P efficiens triangulum P N Q iſoſceles. Eadem ratione ſi ducatur O S, ut angulus ſub C O S æqualis ſit angulo ſub A E F erit O S = E F; ſi vero ſumatur O R = E F, ducaturque R L, ordinatim ea applicabitur ad aſymptoton C D, & producta tranſibit per S, propterea quod linea I M ſimilis eſt & æqualis lineæ G H. Erit autem angulus ſub P R L (= angulo ſub L S Q) = angulo ſub L Q S = angulo ſub N P Q. Unde erit angulus ſub L S Q = angulo ſub N P Q, & triangula S L Q, P N Q ſimilia ſunt, angulusque ſub S L Q = angulo ſub P N Q = angulo ſub B E F. Eſt autem & L S = L Q, O S = N Q, item angulus ſub O S L (= angulo ſub O R S) = angulo ſub N Q L. Triangula igitur O S L, N Q L æqualia ſunt, habentia baſes O L, N L æquales, & angulos ſub N L Q, O L S, etiam æquales: auferatur

ratur communis angulus sub NLS, & relinquetur angulus sub OLN = angulo sub SLQ = angulo sub BEF. Q. E. D.

De Cycloide.

TAB. I. Fig. 19. Sint (in *Fig. 19*) AB, CD duæ rectæ lineæ parallelæ, quas EF ad perpendiculum secet. In diametrum EF describatur semicirculus EGF, & eo semicirculo describatur semicyclois FH. Jam si alia semicyclois ILQ priori similis & æqualis sed situ inverso intra parallelas describatur, & si contingentes LM, LN ducantur, dico angulum sub MLN rectum esse.

Sit IOP semicirculus, quo describitur semicyclois IQ, ejus diameter IP; ducatur LGO, lineis AB, CD parallela, & jungantur FG, GE, IO. Erit deinde contingens LM parallela rectæ FG, & contingens LN parallela rectæ IO, quæ parallela est rectæ EG. Angulus igitur sub MLN = est angulo sub FGE recto, ideoque angulus sub MLN rectus est. Q. E. D.

De Parabola Semicubica.

Fig. 20. Si (in *Fig. 20*) rectam lineam AB alia recta linea CD intersecat in puncto D cum linea AB angulum quemcunque constituens; & si sumatur DE = $\frac{1}{2}$ DC; deinde ducatur EF, ut DF sit = DE; & denique diametro CF & vertice C describatur parabola semicubica GCH, quæ transeat per punctum E, habeatque ordinatim applicatas ad diametrum CF lineæ FE parallelas: his positis, si parabola hæc ad lineam AB in situ inverso descripta sit, ut eandem in situ jam dicto descriptam intersecet, & contingentes ad punctum intersectionis ducantur, illæ contingentes se intersecabunt in angulo æquali angulo sub CDB.

Sumatur in parabola GCH punctum quodvis I, ducatur ILC, & sumptâ EM = EL ducatur MNC. Deinde ordinatim applicentur OIP, NQR, ducaturque CEV, item EX diametro CO parallela. His positis erit HX : XE : : EF : FC, & XE : XP : : DF : EF. Unde ex æquo ut VX : XP : : DF : FC, dividendoque ut VX : VP : : DF : DC. Quoniam igitur est DF = DE = $\frac{1}{2}$ DC, est etiam VX = $\frac{1}{2}$ VP. Porro ut IO*q* : EF*q* : : CO*c* : CF*c* : : VO*c* : EF*c*. Quatuor igitur ratione continuata proportionalium est VO secunda, quarum IO est prima & EF ultima. Est autem & IO : OV : : LF : EF. Ideoque

quæ sunt IO, OV, FL, FE quatuor ratione continuata proportionales; unde ut VO : LF :: LF : EF :: VO−LF : LE, componendoque ut LF+EF : EF :: VO−EF(=VX) : LE. Demonstratum autem fuit VX æqualem esse dimidio lineæ VP. Ut igitur 2LF+2EF : EF :: VP : LE :: 2LFE+2EFq : EFq. Jam vero ut IO : LF (:: IV : LE) :: LFq(2LFE +LEq−EFq) : EFq, propterea quod lineæ IO, VO, LF, EF sunt quatuor ratione continuata proportionales; quoniam igitur ut VP : LE :: 2LFE+2EFq : EFq, erit ut PI : LE :: 3EFq−LEq : EFq. Eodem modo demonstratur ut NR : EM :: 3EFq−DMq : EFq. Cum igitur EM=sit EL, erit NR=PI, sunt autem parallelæ, ideoque puncta N, I æqualiter distant a linea AB. Si igitur parabola semicubica GCH in situ inverso ad lineam AB describatur, punctum N incidere potest in punctum I. Parabolæ huic detur ille situs inversus bcg, & ducantur contingentes IΓS, EW, ΔNT, tIδ; item lineæ WLY, WZM. Erit ex natura parabolæ hujus OS=$\frac{2}{3}$OC, FW=$\frac{2}{3}$FC, & QT=$\frac{2}{3}$QC. Est autem & FD=$\frac{1}{3}$FC; unde FD, DE, & DW sunt æquales, & angulus sub FEW rectus: &, cum EL sit=EM, erunt & anguli sub EWL, EWM æquales. Quoniam autem LMF lineis IO, NQ parallela est, & lineæ OC, FC QC similiter dividuntur in punctis S, W, T, erit WLY contingenti IΓS parallela, & WZM contingenti ΔNT. Est igitur angulus sub WYD=angulo sub IΓt, & angulus sub WZD=angulo sub NΔD=angulo sub ItΓ. Porro cum anguli sub EWL, EWM sint æquales, & anguli sub DEW, DWE etiam æquales propter linearum DW, DE æqualitatem, erit angulus sub YWD=angulo sub WZD. Ideoque angulus sub CDB, qui æqualis est summæ angulorum sub WYD & sub YWD, æqualis erit summæ angulorum sub IΓt, & sub ItΓ, nimirum angulo sub ΓIδ æqualis. Q. E. D.

Lond. Aug. 27, 1722.

COMMENTAIRE SUR L'ANALYSE DES INfiniment petits, par Mr. CROUZAS.

hoc est,

 Com-

COMMENTARIUS IN ANALYSIN INFInite parvorum, Autore CROSA, Professore Lausanensi.

Parisiis, apud Montalantium, 1721 4.
Alph. 2 plag. $1\frac{1}{2}$ Tabb. æn. 4.

ANalysin infinite parvorum Marchionis *Hospitalii* commendavimus in Actis A. 1697 p. 137, 139. In eam ex intervallo commentatur Cl. *Crosa*, variis scriptis hactenus editis celebris, propterea quod multum difficultatis in ea intelligenda repererit, cum ipso judice nimis concise ac obscure scripta sit, ita ut facilius fuerit problematis propositi solutionem proprio Marte investigare, quam ab Autore datam intelligere. Distinctius itaque proponere libuit, quæ negotium facessunt calculi differentialis tyronibus, ne tantum ipsis tædii devorandum, nec tantum temporis perdendum sit. Tyronum utilitati cum unice consulere intenderit, nequaquam vero artem ulterius provehere in animo habuerit; id quoque eum sollicitum tenuit, num scopum sibi propositum fuerit assecutus. Cum itaque Commentarium ad umbilicum perduxisset, eum perlegendum tradidit nonnemini, qui præter elementa Geometriæ & Algebræ communis nihil ex Mathesi didicerat: docuit eventus, quod absque aliis subsidiis hæc ad Analysin *Hospitalianam* Supplementa facile intelligeret. Præmisit duos discursus præliminares, quorum primo terminum infinite parvi ab obscuritate & homonymia liberat, altero autem novum potentiarum perfectarum & imperfectarum calculum exponit, quem nullibi adhuc ad captum tyronum traditum fuisse arbitratur, quantum quidem ipsi constet librorum (quod fatetur) copia destituto. Per calculum potentiarum imperfectarum intelligit calculum surdorum seu quantitatum irrationalium, quæ ex invento Viri summi *Newtoni* ad formam dignitatum rationalium reducuntur & ad earum instar tractantur, miro sane compendio ac insigni analyseos cum emolumento. Quoniam totus Commentarius absolvitur Supplementis, quæ ab Autore omissa necessaria judicat Noster ad nexum ratiociniorum & producta calculi intelligenda, nulla vero problemata nova, nec nova arti-

artificia, quibus artis limites protendantur, superaddit; ut specialiora de hoc opere, quod tyronum conatibus favere lubentissime confitemur, in medium proferamus, e re lectoris esse minime judicamus.

OBSERVATIO DE VALVULIS IN URETERIBUS repertis a GEORGIO DANIELE COSCHWITZ, Med. Doct. & Prof. Publ. in Academia Friedericiana, ac in Comitatu Mansfeldensi, & apud Palatinos Halenses Physico.

FUerunt quidem inter Medicos, qui Ureterum canales inæquales & distinctionibus conspicuos, valvulisque circa orificia in vesicam hiantia instructos esse pronunciarunt, sed nec defuerunt, qui id ipsum constanter negarunt. Clarissimus vero *Coschwitz* ex octo cadaveribus, quæ per biennium secandi ipsi copia facta fuit, duo tantum invenit subjecta, in quibus desideratæ sunt valvulæ Ureterum, in reliquis sex, sive calculorum torminibus, sive aliis morbis per vitam expositis, sive in theatro publico cultro Anatomico subjectis, constanter easdem vidit. Inclinant hæ valvulæ versus inferiora oblique, & magis pendulæ apparent; modo circulum integrum, modo semicirculum repræsentantes, & vel sub membranæ vel sub firmiori textura non solum circa insertionem in vesicam, sed & in reliquo eorum cavo & tractu cum distinctionibus seu arctitudinibus conspicuæ. Usum valvulas has habere non minus in Medicina theoretica quam Practica, existimat Autor Clarissimus. Siquidem eas moderamini inservire putat, ne impetuosus, sed successivus fiat urinæ ad vesicam descensus, ejusque regressus ad renes impediatur; inde quoque evenire judicat, quod calculus per vices non recto tramite per ureterum ductus descendat, sed hinc inde moram agat. Imo cum unus calculosus præ altero majores sentiat dolores, & is sæpe, qui graviores perpessus est cruciatus, parvum excernat lapillum, majorem vero, qui mitiores; hujus phænomeni ætiologiam ad præsentiam vel defectum valvularum harum referendam esse ducit, ita ut valvulæ obicem ponant calculo transituro, & sub violenta sui expansione gravissimos dolores inducant,

absentes

abſentes vero patulam concedant viam, ut citius ille, promptius, atque uno quaſi niſu ad veſicam iter ſuum abſolvere valeat. Novum igitur hoc inventum clariſſimus *Coſchwitz* publicæ utilitati invidere amplius nolens, ut in Diſſertatione Inaugurali, a Philippo Maximiliano Dilthey menſe Martio anni hujus 1723 Halæ ſub ejus præſidio habita, deſcriberetur, atque iconibus illuſtraretur, facile conceſſit, quarum aliquot in Lectoris benevoli gratiam hic exhibemus.

Explicatio figur. 21. & 22. Tab. I.

Fig. 21.

TAB. I. Fig. 21. Fig. 22.

A A. Ureter dexter ſecundum longitudinem apertus.

B. C. D. E. Valvulæ quatuor.

Fig. 22.

A A. Ureter a rene ſeparatus, præternaturaliter dilatatus.

b. c. d. Coarctationes, ſub quibus ſingulis valvula hæret.

INSTITUTIONES MEDICÆ, IN USUS annuæ exercitationis domeſticos digeſtæ ab HERMANNO BOERHAAVE.

Lugduni Batavorum, apud Johannem van der Linden, 1708, 12. Plag. 11.

APHORISMI DE COGNOSCENDIS ET curandis morbis, in uſum doctrinæ domeſticæ digeſti ab HERMANNO BOERHAAVE.

Lugduni Batavorum, apud Johannem van der Linden, 1709, 12. Plag. 16.

HERMANNI BOERHAAVE LIBELLUS de Materia Medica & Remediorum Formulis, quæ inſerviunt Aphoriſmis de cognoſcendis & curandis morbis.

Lugduni Batavorum, apud Iſaacum Severinum, 1719, 8. Alphab. 1 plag. 15 dimidiat.

EX quo clariſſimus *Boerhaave* Medicinam publice Lugduni Batavorum docere fuit juſſus, viginti vero jam abhinc anni ſunt præterlapſi, ſpartam hanc ex merito ornaturus omnem movit

vit lapidem, ut Artis salutaris principia studiosæ juventuti breviter, succincte, & perspicue explicaret. In aphorismos igitur coegit, quæcunque proponenda erant, & ad descriptionis tædium evitandum, erroresque inde illapsuros præcavendum, publici juris eos fecit, numeris distinctos, & alios ex aliis illustrandos. Hinc prodierunt *Institutiones Medicæ* & *Aphorismi de cognoscendis & curandis morbis*. Quam salutaria vero præcepta in ultimo hoc libro tradantur, vel ex eo patet, quod eundem tertia vice superiore anno imprimi curaverit Bibliopola. Regulas scilicet in eo exhibet Autor clarissimus, quæ causas morborum expedire, atque eventus secundare possunt. Experimenta, huic quidem necessaria operæ, a Græcorum industria, diligentia Arabum, & paucorum inter Recentiores solertia mutuo petiit. Ex Anatome vero & Mechanica, Nostris cultiore, ratiocinio filum & fundamentum comparavit. Autores non allegavit, cum nimis multi vel nulli citandi fuissent. Et speciosos medicamentorum titulos & formulas quod minus addiderit, quanquam se excuset, quia Arti nihil exitiale magis novit, nec ullum remedium salutare cognoscit, quia solo tempestivo usu tale fiat, sententiam tamen successu temporis mutare coactus, libellum *de Materia Medica* edidit. Postquam enim formulas medicamentorum intra privatos parietes communicatas Londini sub titulo: *Praxis Medica Boerhaaviana*, anno 1716, sed non sine erroribus bene multis & noxiis divulgatas vidit, ut Auditoribus melius consuleret, MSta sua correxit, amplificavit, & prelo subjecit; addita tamen admonitione, ut ne quis iisdem uteretur, ni morborum historiam fideliter edoctus atque materiæ medicæ effectus noxios æque ac salutares probe scrutatus fuerit. Compendiorum horum specimen exhibere supervacaneum erit, nullum interim existit dubium, quin Artis Medicæ tyrones haud exiguum ex assidua eorum lectione sint reportaturi fructum.

VOYAGES DE FRANCOIS COREAL AUX INdes Occidentales &c.

i. e.

ITINERA FRANCISCI COREALIS IN IN-diam Occidentalem, ex Hispanico, & WALTERI RALEIGH relatio de Gviana, itemque NARBOROUGHI iter ad Mare pacificum susceptum, ex Anglico idiomate in Gallicum conversum, una cum aliis.

Tomi III.

Amstelodami, ap. Joh. Frid. Bernard, 1722, 12 maj.
Alph. 1 pl. 18 cum fig. æn. 5 & mappis maj. 3.

PRimi itinerarii Autor, *Franciscus Corealis*, Carthagena Hispaniæ oriundus, maximam partem Americæ, præcipue eam, quæ Hispanis itemque Portugallis paret, itineribus tam mari quam terra inde ab anno 1666 usque ad annum 1697 susceptis cum adiisset, modoque inter cives suos, modo inter piratas Anglos, qui *Flibustiers* dicuntur, versatus fuisset, descriptionem ejus exactam & libero stylo conceptam dedit. Sed non secundum seriem Chronologicam itinerum suorum recensionem hanc adornavit, verum, id quod etiam commodius & publico gratius, secundum ordinem Geographicum & situm regionum incessit, harumque imprimis distantiam exhibuit, nec naturalia tantum, sed & quæ ad mores incolarum spectant aliaque curiosa attulit, e quibus hinc inde nonnulla decerpemus. Mores civium suorum in America degentium ibique natorum corruptissimos fatetur, utpote mollitiei & otio plane immersorum, fastu vero & jactantia, qua se vel infimus quisque pro nobili gerit, & operas manuarias se indignas judicat, plane turgentium. Religioni hactenus deditos ait, ut, quæ ad externum cultum pompasque ceremoniarum spectant, summo studio atque unice curent, hisque & theatralibus sacrarum rerum repræsentationibus adeo delectentur, ut, cum vel solennissimam illam festivitatem corporis Christi celebrant, in processione non solum larvati personatique gesticulatores sacramentum comitentur, sed & feles porcellique ridiculum in morem vestiti. Cultum proinde eorum in superstitionem plane degenerare fatetur, in qua toleranda ipsi clerici usque eo procedant,

cedant,

cedant, ut plane ac manifeste idololatricum cultum, quem Indi Sanctorum imaginibus deferunt, frivolo prætextu excusent. Credendorum vero & omnium scientiarum tanta ignorantia eos laborare, ut, cum paulo abstrusiorum vel non vulgatorum mentio injicitur, eadem a se removere soleant dicterio, quod in proverbium abiit; *Absit de his cogitare, hæreses enim sunt Lutheranæ.* Lepidum affert exemplum Monachi cujusdam Franciscani in urbe Portus belli, qui cum ad eum quidam ex Hispanis in America natis *Metamorphoses Ovidii* attulisset, eum librum pro Bibliis Anglorum venditaverit, cumque auditoribus suis picturas, quibus liber ornabatur, monstrasset, identidem exclamaverit, *Ecce, quam turpiter pessimi isti Canes Diabolum adorent, qui eosdem in bestias mutat*, librumque tandem in ignem conjecerit. In Venerem summe præcipites dicuntur, fœdoque adeo morbo fere omnes affecti, nec Clericis exceptis, quorum conventus alicubi totos idem invasisse fertur; nec huic malo curando sufficere largum proventum Gvajacæ in his terris crescentis. Non tacet tamen etiam quasdam virtutes Hispanorum horum, liberalitatem nempe & beneficentiam, deque causis decrescentis eorum potentiæ & felicitatis in his regionibus solide & graviter disserit. Clericorum porro mores æque corruptos ac Laicorum data occasione sæpius taxat, & fœdas admodum excusationes, quibus peccata carnis palliare sueverint, refert. Acerbitatem quoque, qua utuntur erga miseros Indos in exactionibus aliisque, & impudentiam in fingendis miraculis vivis coloribus depingit. Clericos ait ignorantissimos, nihilominus tantopere coli, ut vestem sacerdotis deosculari in maximo habeatur honore apud Indos, nec quisquam Mexici in urbe primaria commode degere possit, qui non plurimum venerationis eisdem exhibeat; præterea templa eos habere vasis statuisque ex auro argentoque solido factis splendidissima. Jesuitas tamen ait prudentius in moribus & humanius erga Indos se gerere, adeoque omnium amorem sibi conciliare, eruditionisque & zeli laude præ cæteris elucere, tolerandos forte, nisi commerciis se immiscerent, ac bona immobilia immodico pruritu ad se raperent, quæ Regi aliquando

damno futura essent, nisi æmulatione & invidia reliquorum ordinum limites ipsis ponerentur. Indorum conditio miserrima, qui mancipiorum vilissimorum loco habentur ab Hispanis, adeo ut verberibus gravissimis affectum viderit Autor, qui morbo & necessitate urgente ad ventrem levandum ab opera vel pauxillum discessisset. Imo ab Hispanis pro perfectis hominibus fere non habentur, judicantibus eosdem organa ad percipiendum Christianismum non satis habere disposita. Unde illi quidem sibi persuadent, omnes transmarinos homines tantum ad diripiendum suum aurum, uxores, terras advenisse, eosque vulgo χρυσοφάγους appellitare solent. In rebus religionis & fidei profundissima eorum ignorantia, nec sacerdotes suos alia ex ratione venerantur, quam quod credant, eos diaboli fugandi, quem maxime metuere dicuntur, & miraculorum faciendorum potestatem habere. Creatorem aliquem universi hujus, quem *Pachacamac* vocant, olim venerati sunt, cumque Yncæ sive Reges ipsorum Solis cultum introducerent, se hoc bona cum venia illius Pachacamaci facere gloriati sunt; quorum stratagema imitantes Jesuitæ, id operam dant, ut populo persuadeant, hunc eundem Pachacamacum esse Hispanorum Deum, saltem addentes, eum priori lege abolita jam novam, secundum quam coli velit, quæque a Jesuitis annuncietur, tulisse. Ipsi universalis diluvii aliquam notitiam obscuram habere traduntur, loco columbarum a Noacho, teste sacro Scriptore, emissarum substituentes damas; ejusque traditionis etiam apud Brasilianos vestigia aliqua occurrere, alibi monet Autor. Neque minus resurrectionis mortuorum finisque mundi per incendium conflagraturi aliquam ipsis esse ideam, testatur. Ex quo forte factum, quod pridem cum mortuis magnatibus & uxores fuerint sepultæ, & ex servis quotquot se sponte obtulerant, quorum tantus quandoque numerus fuit, ut plurimi ad idem officium non admitterentur. Vestales virgines Soli dicatas habuere, quæ capitale supplicium meritæ censebatur, si castitatem violassent, quod effugere non poterant, nisi juramento adseverassent, Solis influentiæ graviditatem suam deberi. Indi, qui inter Orenoquam

fl. &

fl. & Cumanum habitant, solari lumine deficiente jejunia celebrant, crines vellunt, facies cædunt ad sanguinis effusionem usque; Cometas clamore horrisono & incondito fugare tentant. Sacrificulis suis virginitatem sponsarum suarum delibandam committunt. Apud eosdem loco omnis munimenti possessionum suarum retia, circum easdem expansa, quæ violare, aut transgredi inauditum crimen. Brasiliani quidem inter Portugallos viventes feritatem ex parte deponunt, audiuntur tamen sæpe etiam ex iis qui ad Christianismum conversi sunt, de numero hostium a se cæsorum & devoratorum gloriantes: hos enim solos ab his gentibus ἀνθρωποφάγοις devorari ferunt. Paradisum quoque somniant, quem ultra montes in finibus suis locant, in quo cum majoribus suis vitam lætam se acturos credunt, scilicet, qui ut ipsi bene vitam egerint, id est, quamplurimos hostes occiderint, & in ventrem abdiderint. Ceterum quantum ad iter Autoris, ille *Carthagena* profectus *Mexici* primo, dein *Jamaicæ* & in litoralibus Hispanorum aliis urbibus, post in *Brasilia*, ac demum *Limæ* moratum se refert, & causam fugæ ex hac urbe in *Quitum*, unde terrestri itinere porro etiam in *Popayanam* transiit, non dissimulat, odium nempe & insidias clerici cujusdam, quem rivalem in amore habuit. Tandem Anglia quoque & Batavia lustratis, in patriam *Carthagenam* rediit.

Quæ huic itinerario Tomo secundo accessit relatio *Gualtheri Raleigh* Angli de itinere in *Guianam* 1595 susceptio, eam facile prætermittimus, tum quod jam pridem videtur impressa, tum quod nec ipse Ralegius, nec quisquam alius, præter unum Johannem Martinez, Guianam opulentissimam provinciam attigit. Nec nos morabitur, quæ eidem Tomo accessit, Relatio de Insulis novis Philippinis, *Palaos* dictis, quas 1710 Duberon & Cortil Jesuitæ ingressi sunt.

Tomo III exhibetur relatio itineris, quod *Narboroughus* Anglus jussu *Jacobi* Eboracensium Ducis posteaque Angliæ Regis 1669 in Pacificum mare per *fretum Magellanicum*, quod quidem accuratius investigare primarius hujus navigationis scopus fuerat, instituit. Hic cum duabus navibus prætervectus

Maderam & *insulas Capitis viridis*, litoraque *Brasiliæ* legens, ad *Caput blancum* & ad *Portum desideratum* pervenit, demumque ex opposito ejus in Insula, quæ a *Pinguoinis*, amphibii quodam genere, dicitur, diutius moratus est, & nomine Regis *Caroli II* totius ejus regionis & continentis possessionem cepit. Ibi magnum numerum vitulorum marinorum, quorum caro gustu non cedit agninæ, deprehendi observat. Ipsa litora deserta quam quæ maxime, sicut & in ulterioribus littoribus ad *Baldiviam* fere usque, ubi hominum vestigia fere nulla, terra fere omnis nec metallorum proventibus felix, nec ligni ferax, & nitrosa potius deprehensa, præterquam circa portum *S. Juliani* & quædam loca in freto. Struthionum tamen illic copia, etsi minorum quam in Barbaria Africæ, & in cibum quoque cedentium. Navigationem per fretum omni periculo vacuam deprehendit. *Portum* a *fame* dictum omni quidem frumento & fructibus habitatoribusque destitutum, sed aqua bona piscibusque & ligno abundantem offendit. Progressus vero ad *Baldiviam* usque & loca cultiora, atque ab Hispanis litora obsidentibus aliquandiu detentus, cum nulla cum indigenis barbaris misceri commercia posse intellexisset, rediit in Angliam. Sequitur *Abelis Tasmanni* expositio de terris australibus, quas, navigatione 1642 14 Aug. inde a *Batavia Javæ* instituta, adiit. Hic primum insulam *S. Mauricii* prope Africam accedens, dein vastissimum Oceanum inter 4 & 5 latit. austrinæ navigans usque ad *terram Diemen* pervenit, ejusque litora salutavit. Inde *novam Zeelandiam* adiit, quæ, quantum ex conspectu judicari poterat, bona satis, sed incolæ ejus latrociniis dediti mores & cultum corporis Japonensium quodammodo æmulabantur. Inde accessit insulas *Amsterdam* & *Roterdam* dictas, inque posteriori speciem quandam hortorum admodum ad justam regulam ordinatorum deprehendit. Porro *insulam principis Wilhelmi* vocatam, ins. *Anthonii Java*, ins. *Wilhelmi Schouten*, ulteriusque borealia litora *Guineæ novæ* prætervectus, in cujus postremæ vicinia terræ motum in ipso mari, scilicet navem cœlo & aere tranquillo concussam, sensit, indeque in Bataviam, post iter

10 men-

10 mensium rediit. His subjungitur Patris *Nyet* relatio de missione Jesuitarum ad *Moxos* Lima 1705 20 Maji perscripta, quæ quidem jam extat in sylloge illa, quæ sub titulo *Lettres edifiantes des P. Missionaires* in Gallia edita: ex qua saltem notamus, hanc missionem primum circa annum 1675 ad illas gentes, quæ fines orientales *Peruviæ* accolunt in latit. austr. 12 fuisse institutam. Missionarii nunc sunt fere 30, conversorum 25 vel 30 millia. Missio, quam vocant, seu tractus, quem inhabitant neo-conversi, civitates & vicos, in plateas rectilineares distinctos, complectitur: cuilibet patri familias portio terræ colenda assignata, cujus proventus in commune societatis universæ horreum ab ipso deportantur, e quo quantum quisque pro necessitate familiæ suæ opus habet, repetit a Jesuitis, qui adeo sacram pariter ac civilem potestatem administrant, populis obedientissime imperata facientibus. In medio harum missionum est sedes primarii ex hisce Patribus, bibliotheca & pharmacia instructa. Sequitur tandem historia vitæ & mortis *P. Cypriani Baraze* ex S. J. cum relatione de statu ejusdem missionis per *Nicolaum Urbanum de Mata*, Episcopum *civitatis la Pax* in *Peruvia*, typis commissa *Limæ*. Hic circa naturam regionis notatur, quod quatuor anni mensibus terra aquis inundata incolas a mutuo commercio prohibeat, reliquo tempore calore cum frigore alternante. Unde sæpe pestis & fames, item magna serpentum & insectorum copia, sterilitasque soli, nec frumento nec vineis apti, bobusque tantum & armentis abundantis. Incolæ ob has difficultates admodum in diversa sparsi, piscibus fere tantum & radicibus aluntur, potu, quem amant, utuntur inebriante; mores olim feri: matre enim mortua infans editus etiam neci dabatur, pariterque ex gemellis editis unus, duos quippe ab una matre nutriri posse dubitabant: polygamia utebantur, etsi parcius ob inopiam. Solem, stellas, lunam, tygrides, fluvia, idolorumque parvas imagunculas adorabant, sed sine cultu exteriori aut solenni. Centum vero abhinc annis in urbe Peruviæ *S. Crucis de la Sierra* Missionariorum sedes fixa fuit, unde in viciniam excurrerent: primusque *Cyprianus*

nus Baraze eo ivit, qui a superioribus multis precibus obtinuit, ut sibi hæc provincia ac missio decerneretur. Hic itaque aliquot annis non sine successu commoratus, postea *Chiriguanes*, quorum linguam non exiguo labore addidicit, adiit, at propter morum eorum feritatem parum prosperos successus metuens, ad suos *Moxos* rediit, indeque post quinquennium ad alios Indos conversus, morum dulcedine & sibi & Christianismo plurimos conciliavit, imo & formam regiminis politicam apud eos instituit, capita familiarum ceteris præficiens, variarumque artium cognitione eos instruens. Ne vero inopia alimentorum nova hæc resp. dissolveretur, ipse armentorum boumque gregem, quibus regio destituebatur, ex urbe *S. Crucis* adduxit, ex quo tempore armentorum copia hæc regio abundat. Quibus factis, ad *Cosecomonienses* se contulit, eosque obsequentes offendens *Missionem S. Xaverii* fundavit. Post *Cirionenses* aliosque adiit, & quosdam permovit, ut sedes suas ad *Moxos* transferrent. Cum via longior videretur per quam cum Conventu sociorum suorum *Limæ* communicare posset, breviorem per invios montes & nullis calcatam hominibus viam quærens, demum quarto anno eam invenit, unde jam compendiosiore 15 dierum itinere *Lima* ad *Moxos* pervenitur. Postea *Tapacures* accessit, tandemque *Bauros*, maxime, ut mores promittebant, politos & ad humanitatem accedentes, sed apud quos tamen martyrium expertus crudeliterque sagittarum ictibus confossus obiit 1702 die 16 Septembris.

CARMINA ILLUSTRIUM POETARUM Italorum.

Tomus IX.

Florentiæ, ap. Jo. Cajet. Tartinium & S. Franchium, 1722, 8.
Alph. 1 pl. 14.

CUm de prioribus octo Tomis hujus Collectionis dictum nonnihil sit in Supplem. T. VIII Sect. IV p. 192, nolumus plane indictum relinquere nonum istum, nuper admodum editum, qui cum Poetas a literis S. & T. incipientes LIV complectatur, haud multo plures Tomos deinceps prodituros, facile liquet.

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. VIII Sect. VII.

DEFENSE DE LA RELIGION CATOLIQUE,

h. e.

DEFENSIO RELIGIONIS CATHOLICÆ contra omnes, quotquot habet, hostes, secundum vera principia, tribus Dialogis comprehensa. Autore MICHAELE LE VASSEUR, Diœceseos Blesensis Sacerdote.

Lutet. Paris. apud Phil. Nicol. Lottin, 1721, 8. Plag. 21.

UBi secunda hujus libri editio, quæ primam, ferme ante viginti annos in lucem emissam, nobis autem non oblatam, sequitur, ad manus nostras pervenit, digna ea nobis visa est, cujus summa in his Eruditorum Actis legatur. In præfamine S. Rev. Autor sibi in animo esse aperit ea; quæ in multis magnisque contra Catholicæ religionis inimicos scriptis librisque extent, breviter tribus Dialogis complecti, & Catholicorum, hoc est, eorum qui Papam pro visibili suo capite habent, nomine exposito, docet, velle eosdem, ut quilibet religioni se submittat sua ratione usus, quæ ipsum eo perducat, ut traditionem Catholicorum non fallere, S. Codicem esse verbum Dei, cujus veram illi sequantur sententiam, & Ecclesiam ea omnia pro autoritate, quam a JESU CHRISTO acceperit, confirmare credat; idcirco & rationem, & tradi-

 tionem

tionem, & S. Codicem vera esse principia, quibus Ecclesia Catholica, ut suos inimicos ad se trahat, pro jure, quo polleat, utatur. Constat autem hic libellus *duabus partibus*, quarum *prior* tres Dialogos, *posterior* autem eorum, quæ in iis prolata & disputata sunt, confirmationem continet. In *primo* Dialogo, qui contra Atheos, Deistas aliosque infideles est compositus, primum
p. 2. *Atheos* impugnat, & ex cœli, terræ. corporis animæque humanæ consideratione ostendit, esse Deum, & tametsi sint Athei cum practici tum negativi, qui ex iis, quæ vident, nihil veri ob stupiditaten colligere, nec ex ordine, quo ipsa rerum natura totusque mundus constant, esse supremum Numen, quod universo orbi præsit, judicare valent,. nullos tamen speculativos existere. De populis ratione & ingenio pollentibus, qui tamen religione careant, statuendum esse, eos quidem summi Numinis existentiam concedere, sed vel ei libertatem denegare, & ideo omnem illius venerationem vanam pronuntiare, vel ejus majestatem esse tam sublimem, ut nihil ei congruat, nihil quo coli possit, extet. Gentes illud sibi finitum & corporeum imaginantes, non ejus existentiam sed essentiam impugnasse; Paulo gentes Eph. II, 12 non esse Atheos speculativos, sed practicos; nonnullos antiquorum Philosophorum ideo iis esse annumeratos, quoniam falsorum Deorum cultum rejecerint; Foetum, Ruggerium, & Vaninium, Deum paulo ante mortem negantes, aliud dixisse, aliud cogitasse, atque non sanam rationem sed vehementes animi motus secutos esse. Ex insectis etiam elucere Dei sapientiam, & ex ordine naturæ non tantum ejus existentiam, sed etiam perfectiones cognosci, at ejus immaterialitatem cum immensitate, immutabilitatem cum libertate, & sanctitatem cum malis in terra existentibus vix nos posse conciliare.
23. Tum eidem cum *Deistis*, qui vel Deum curam rerum inferiorum gerere negant, vel eum omnibus religionibus nullo habito delectu delectari somniant, vel solam naturalem relig. amplectuntur, revelatam contra repudiant, res est, & hanc omnino extare, eamque non esse aliam, quam antiquam Judaicam & hodiernam Christianam e miraculis confirmat, quæ revera, æque ac Muhametem, a quo Coranus profectus sit & Confucius,

fucius, qui apud Chinenses floruerint, extitisse, & patrata esse, negari nequeat, imo ob Ecclesiæ testimonium certa sint atque firmissima. Ac ne quid erroris eorum commemorationi subesse quis suspicetur, pro certo ponit, & operationes sensuum humanorum, si recte se habeant, minime fallere, & lumen naturæ, quod hominibus insit, facere, ut ea, quæ damnum afferant, vitent, & quæ bona sunt, quærant, & amplectantur; idcirco conficit, fieri non posse, ut iis, quæ Scriptores Ecclesiastici de Christi miraculis tradiderint, aliquid falsi insit, quia illi annotarint, se audivisse, omnes Pastores Catholicos hæc miracula prædicare, & se vidisse, illa in omnibus Scriptoribus inde a Christi ætate viventibus narrari, de quibus nemo dixerit, illos ea, quæ nec ab iis visa, nec audita, protulisse, & omnia finxisse, atque alios in fraudem deducendi animum habuisse, inprimis cum constet, eosdem relicta priori religione severissimam esse amplexos, & ob eam varia & intolerabilia mala subiisse. Deinde miracula Christi enumerat, eaque nonnisi ab ipso profecta esse, atque cum fidem mereri, tum Christianam religionem egregie stabilire, demonstrat. Dum inter dogmata miraculis confirmata & hæc referenda censet, quod ipse Deus religionem, qua coleretur, præscripserit, & quod S. Codex sit verbum Dei, cuidam sibi objicienti, nonnullos veterum Doctorum, libros, qui Apocryphi dicantur, item Epistolam Pauli ad Hebræos, secundam Petri, secundam & tertiam Johannis, Jacobi & Judæ ut & Apocalypsin pro parte ejusdem non habuisse, respondet, eorum ætate rationem illos in canonem referendi non omnibus innotuisse, iisq; decretum Ecclesiæ ad fidem iis habendam defuisse. Qua de causa tandem Episcopi Catholici, eos verbum Dei esse, prout traditio ad ipsos transmissa docuerit, decretum fecerint, quod ab omnibus Catholicis sit approbatum. Deinceps ad *infideles* pergit & primum cum *gentilibus* congreditur, quibus Jesum & Apostolos artis magicæ fuisse peritos, & sua prodigia ope dæmonum confecisse somniantibus, quatuor opponenda censet. *Primum*, Magos sua doctrina & factis homines ad idololatriam variaque vitia & crimina perduxisse, cum contra Christus ejusque Apostoli iis verbum Dei, cultum, honestatem & virtutum studium p. 40

persuadere conati sint, quapropter etiam paganismus suum amiserit vigorem, hominesque sanctæ vitæ studentes in mundo esse cœperint. *Alterum:* ex collatione prodigiorum magicorum & miraculorum Christi constare, hæc illa multum superare. Etenim, sive quis eorum naturam consideret, patere, e.g. Vespasiani sanationem cœci & paralytici a Dæmonibus esse profectam, vel certe ab ejusdem Medicis illam potuisse fieri, cum prorsus alia ratio in cœcis a Jesu sanatis sit observata; Apollonii curationem hydropici ex naturalibus causis esse profectam, filiam vero, quæ ab eo resuscitata dicatur, non revera fuisse mortuam; sive quis illorum *effectus* expendat, esse manifestum, Apollonium paucos, Jesum vero innumeros habuisse discipulos, qui alios ejus doctrina imbuerint; sive quis ad *certitudinem* eorum animum applicet, & tum deprehendi, Apollonii vitam centesimo & vigesimo ab ejus morte anno a Philostrato esse compositam, multisque fabulis refertam; cum ea, quæ de Christo literis relata sint, in dubium vocari nequeant. *Tertium*: JESUM & Apostolos Magos sibi oblatos hostiliter esse aggressos, & ita impugnasse, ut eos succumbere oportuerit. *Quartum*: JEsum & Apostolos ipsos Dæmones invasisse, &, ut continuo cederent, coegisse. Ac dum videt, sibi quempiam objicere posse, quod spiritu & potentia singulari, qua Christus & Apostoli fuerint præditi, factum sit, ut Magis præstarent, ex eo quærit, utrum Spiritus ille fuerit bonus an malus? contenditque, non posse esse malum, quia non vitæ pravitatem sed sanctitatem docuerit, & cum sit bonus, eum esse pro digito Dei habendum. A gen-
p. 59. tilibus ad *Judæos*, qui V. T. nitantur, se convertit, hosque ita refellit, ut dicat, eos libros V. T. & inprimis vaticinia non intelligere, characteres Messiæ JESU nostro exacte convenire, legem cultumque Mosaicum debuisse cessare, & re vera cessasse, JESUM vaticinia illa ad se spectare miraculis demonstrasse, eoq; Judæos, ut eum verum Vatem a Deo missum agnoscerent, obstrictos esse. Postremo contra *Muhametanos*, perhibentes, esse summi Numinis voluntatem, ut Christiana religio ad certum tempus duret, probat, Deum velle utique, ut ea usque ad finem seculi sit unica, in qua sibi cultus exhibeatur, hominesq; salventur, paracle-
tum

tum vero Apostolis promissum non esse Muhammetem, sed Spiritum S. Si quis tandem quærat, qui fiat, ut hæc argumenta infideles eo non perducant, ut Christianæ religioni accedant, respondet, eorum vim quidem se in illorum intellectu exerere, non autem eorum voluntatem cogere. Esse eos quidem convictos, Christianam religionem esse veram, nolle tamen se officiis ab illa præscriptis, ut par sit, adstringere. In *secundo* Dialogo *Calvinianos, Lutheranos, Socinianos*, & alios, qui se Christianos dicant, non p. 63. autem sint Catholici, petit, ostensurus illos non posse esse certos, se veram religionem Christianam sequi. Qua de causa infideli, ignoranti, quos inter eos, qui illam profiteantur, sequi debeat, suadet, ut se Catholicis & non Calvinianis jungat, quia hi, æque ac ceteri illi, neque certitudinem infallibilem neque moralem, quod vera Christianæ religionis dogmata amplectantur, habeant. Quod ut demonstret, tradit, Catholicos ex traditione generali & perpetua firmiter esse persuasos, libros S. Codicis revera esse divinos; cum Calviniani illam rejicientes, contendant, se, ut idem credant, adduci, vel *Spiritus S. testimonio*, cum tamen revera illam persuasionem a Spir. S. esse, ostendere nequeant; vel *lectione librorum Canon.* cum tamen nondum inter ipsos conveniat, qui libri ad Canonem pertineant, & nullus ab eis liber sit receptus, cujus divinitas a Deistis, statuentibus, eos ab hominibus naturale lumen sequentibus esse compositos, non impugnetur, nec possint esse certi, se ea omnia intelligere, quæ in illis libris proponantur, atque si etiam illos intelligerent, ex eo quidem consensum religionis cum illorum autoribus, non vero eos divinitus inspiratos esse, constare; vel *perfectione doctrinæ* ibidem expositæ, quæ tamen tantummodo indicet, Autores eorum purum humanæ rationis lumen secutos esse; vel *vaticiniis*, cum probandum sit, revera illa extitisse, & multo ante, quam res in iisdem propositæ acciderint, edita esse, id quod sine aliorum testimonio fieri nequeat, & si etiam ita res se habeat, ex eo tamen illud solum constare, vaticinia quidem illa, non vero etiam alia in S. Codice contenta, esse verbum Dei; vel *mysteriis*, ibi traditis, cum ea Deistæ negent, & Sociniani Trinitatem & Incarnationem aliter ac Calviniani explicent; vel *cognitione arti-*

ticulorum fidei ad ſalutem neceſſariorum, quorum cauſa legendi; cum Proteſtantes in iis, qui ad ſalutem ſint neceſſarii, conſtituendis a ſe diſſentiant, & id, quod S.Codex in rebus ad ſalutem cognitu neceſſariis clarus exiſtat atque perſpicuus, ſit principii petitio; vel *eo*, *quod alios non curent*, ſed ipſa lectione S. Scripturæ, quæ ad ſalutem æternam ſpectent hauriant, id quod Spiritus S. gratia fiat; cum cauſam, cur ſuam opinionem a gratia Spiritus S. profectam eſſe, credant, ignorent. Cum quidam ex eo ſuæ religionis certitudinem firment, quod bonam habeant intentionem, pietati honeſtatique ſtudeant, atque animi tranquillitate fruantur, reſpondet, alios idem de ſua religione ſentire, quorum tamen animi tranquillitatem erroribus inniti, merumque lethargum habendam eſſe cenſet. Cum porro ſe S. Codicis interpretationes a primis Reformatoribus, qui peculiarem ad ſacrum miniſterium acceperint vocationem, propoſitas ſequi perhibeant, negat illos, ut emendationem in Eccleſia ſuſciperent, habuiſſe vocationem, utpote qui receptas doctrinas rejecerint, ab hominibus plebejis fuerint electi & ordinati, atque tametſi Catholicos variorum errorum poſtulaverint, ipſi tamen in Eccleſiam permultos intulerint. Cum etiam ſint, qui affirment, omnes, quotquot quondam extiterint, Eccleſiæ Paſtores, errores cum principiis religionis Chriſtianæ pugnantes docuiſſe, id prorſus negat, contenditque, Juriæum traditionem approbaſſe, & Calvinianos, docentes, eos articulos fidei eſſe fundamentales, quos omnes Chriſtiani profiteantur, ac Chriſtianos eſſe illos, qui articulos fidei fundamentales recipiant, circulum committere. Præterea cum iidem in interpretando S. Codice miniſtrum aut paſtores, qui non ſint infallibiles, ſequi vetent, & quemlibet ex ſe de vera ejus ſententia judicare poſſe ſtatuant, id maximopere culpandum cenſet, cum primum Codex S. ſit credendorum materia & non principium, aliamque prorſus oporteat eſſe regulam, ex qua conſtet, Codicem S. eſſe verbum Dei, ejusque ſenſum, quem quis tenet, eſſe verum, deinde Ariani, Macedoniani aliique Hæretici in eadem fuerint opinione, tandemque illud rationem errores a veritate diſcernendi tollat. Cum etiam Synagoga Judaica quondam erraſſe

fera-

feratur, quod JESUM Messiam esse negaverit, pii & cordati Judæi ea ætate viventis fuisse sentit, neque autoritatem Ecclesiæ, neque Christum, sed hujus miracula respicere. Cumque Arianis fuerint sua Concilia, eum Christianorum sibi consuluisse optime, qui traditioni in Concilio Niceno defensæ adhærere secum statuerit, & cum Paulus unicuique rerum sacrarum examen commendet, 1 Thess. V, 21, id non sine regula, qua tamen Calviniani careant, institui debere docet. Quapropter cum hi neque infallibiliter neque moraliter de veritate suæ religionis certi sint, communique cum Hæreticis utantur principio, ut de meliori religione sint solliciti, iisdem suadet. Extremo *Socinianos* p. 107.
eodem modo aggreditur, & hos certo scire, Evangelium primum N. T. esse Matthæi, & se habere dictorum S. Codicis veram sententiam, negat, quia traditionem, ex qua utrumque constet, repudient. Eorum sententiam, quod libri S. Codicis tam clari & aperti sint, ut sit nemo, qui eos non intelligat, experientiæ repugnare statuit, id quod ex eo etiam pateat, quod in articulis fidei non conveniant, & Deum se revelasse, non ex ratione sed traditione constet. Quod eorum cœtus quondam creverit, inde factum, quod illorum doctrina cordi humano blandiatur, libertatem credendi permittat, mandata Dei hominem naturalibus viribus perficere posse, publicam fidei professionem non esse necessariam, peccata habitualia tantum damnare, pœnasque inferni esse temporales, tradat; qui tamen postea ita sit diminutus, ut inter Turcas tantum toleretur. In *tertio* Dialo- 119.
go, cujus summa eo spectat, ut S. Rev. Autor probet, Catholicos esse quam certissimos, se veram tenere religionem Christianam, existimat, primo necesse esse, ut extet subsidium, quod fidei articulos a JESU & Apostolis prolatos demonstret, & cum illud non sit ipse Codex S. esse testimonium, quod ex traditione generali ad se per tot secula delata Ecclesia Catholica de illis præbeat, recteque se habeat, quia facta spectet, atque Papæ subjectos cum Christianos tum Catholicos constituat. Tum, ut suam sententiam ab adversariorum objectionibus vindicet, notat, aliud esse sub examen vocare facta, aliud vero ejus examinis habere certam regulam, qua Calviniani destituantur; Catholicam Ecclesiam in

in nullum errorem unquam esse ductam, Scriptores Ecclesiasticos sibi in particularibus non in notoriis & publicis imposuisse, concilia, quæ illa, quæ ab antecessoribus non acceperint, protulerint, errasse, doctrinam Cypriani de Hæreticorum baptismo & Chiliastarum traditioni communi esse adversam, quosdam Hæreticos falsam traditionem arripuisse, antiquos Ecclesiæ Græcæ doctores etiam Papam visibile Ecclesiæ caput habuisse, Ariminense concilium primum orthodoxis postea Arianis favisse, Constantinopolitanum, in quo decretum, ne Ecclesia Græca posthac ex Papæ autoritate pendeat, a Joanne VIII irritum esse factum, præsentiam realem corporis & sanguinis Christi in S. Cœna non demum a Paschasio Rudberto inventam, sed jam antea creditam, frustraque a Jo. Scoto, qui tamen in nullo concilio damnatus fuerit, impugnatam esse, doctrinam fidei Seculi primi ab ea, quæ Seculi decimi & octavi, apud Catholicos differre, non nisi ex traditione ostendi posse, & Ecclesiam Romanam olim puram hodie impuram esse, Calvinianos, qui de verbo Dei non sint certi, probare non posse, imprimis cum comparatione non argumento utantur, ac loca veterum Ecclesiæ Doctorum, qui Catholicorum doctrinæ adversari videantur, ex traditione explicanda esse. Deinde dum in eo est, ut hoc testimonium infallibile esse monstret, tradit, sæpius fieri, ut & populo, & provinciæ, & oppido, & quibusdam hominibus, imo & uni fides sit habenda, & hac ratione Ecclesiam Catholicam in iis, quæ ad fidem pertinent, non fallere; ejusmodi testimonio uti quidem Muhammetanos, sed eo probari tantum, quomodo se habeat eorum religio, non autem eandem esse veram. Inter Catholicos controversias esse non de articulis essentialibus, sed de iis tantum, qui nondum sunt proscripti & damnati; atque fidem Catholicorum non esse humanam, sed divinam, quia nitatur verbo Dei & testimonio Ecclesiæ, quod sit medium, ex quo illius veritas certissime cognoscatur. Cuidam quærenti, unde possit esse certus, hujus testimonii rationem ubique haberi, dicentique, sibi ejus causa vel omnes in universo terrarum orbe cœtus Catholicos adeundos esse, vel Pastori, qui tamen fallere suamque propriam opinionem traditionis nomine occultare possit, fidem

fidem habendam esse; respondet, eum, qui oculis propriis in percipiendis iis, quæ Pastor Ecclesiæ cum Ecclesia Catholica doceat, utatur, non posse falli, & hunc, si de universali doctrina velit fieri certior, oportere literas ad alias nationes mittere, quibus ab iis petat, ut sibi perscribant, quæ sint suorum Pastorum dogmata. Postremo si quis Catholicorum scire velit, unde sibi constet, se veram alicujus loci S. Codicis tenere sententiam, ait, non quæri de omnibus ejusdem locis, cum multi intellectu sint difficiles, sed de iis, quibus contineantur articuli, quos Christus ad salutem creditu necessarios constituerit, nec dubitandum esse, quin ipsi eorum verum teneant sensum, quandoquidem eos, prout articuli fidei suæ postulent, interpretentur, & ipsi infallibiliter de eo sint certi, quod fidei suæ articuli sint ii, quos Christus & Apostoli ad salutem necessarios constituerint. Antequam his finem imponit, fatetur, inter Catholicos & Protestantes tantam non esse differentiam, ut quidem sibi multi persuadeant, tum id omnino largitur, quod neque invocationis Sanctorum, neque venerationis sacræ imaginum, neque sacrorum quadragesimorum, neque precum pro mortuis in celebratione missæ, neque aliorum, quæ in Ecclesia Catholica sint in usu, Codex S. ullam mentionem faciat, quæ tamen per traditionem universalem, prout ab Apostolis ortum habeat, Ecclesia receperit, quæ etiam dies festos, jejunia, abstinentiam a comestione carnis, processiones & alia ab Apostolis non instituta ideo observet, ut fideles de mysteriis modeste sentire & pietati studere discant. In *posteriori* suæ defensionis religionis Catholicæ parte confirmationem eorum, quæ his tr bus Dialogis tradidit, affert. Ut ea quæ in *primo* Dialogo contra Atheos disputavit, sint firma, & Christianam religionem in omnibus terrarum locis intra paucos annos esse receptam, Sect. I, & Apostolos eorumque discipulos multa fecisse miracula, S. II ostendit. Cum in Dialogo *secundo* Protestantes impugnaverit, jam in eo est, ut probet, eos usque ad præsens tempus in articulis ad salutem necessariis non consentire, S. I, Calvinianos, neque leges Ecclesiasticas neque civiles in conscientia obligare, docere, S. II, eosdem ordinationem primorum ministrorum falso jactare, S. III,

ex eorum doctrina, cum marito, tum uxori, si alter conjux fuerit infidelis, S. IV, vel diu absens, novi conjugii dari licentiam, S. V, eosque religionis causa multa crudeliter fecisse, S.VI. Protestantes contra Catholicos multorum errorum, S.VII, & quidem 1) idololatriæ, 2) ejus, quod Jesum Christum non unicum mediatorem agnoscant, tum 3) ratione bonorum operum, 4) invocationis Sanctorum, 5) quantitatis corporis Christi in S. Cœna, ac si ibi eadem sit, quam habuit cruci affixus, 6) præsentiæ realis, 7) adorationis Jesu Christi in S. Cœna, 8) sacrificii missæ, 9) ceremoniarum precumque missæ, 10) & 11) sacrificii crucis, 12) sacerdotum, 13) memoriæ mortis Christi in missa, 14) remissionis peccatorum, 15) satisfactionis per opera, 16) indulgentiarum, 17) purgatorii, 18) Papæ, 19) conciliorum, & 20) lectionis Codicis S. postulare; imo celebrium Protestantium in eo esse consensionem, quod religio Pontificia Doctoribus quinque priorum seculorum in multis repugnet, Sect. VIII, & quidem speciatim C. 1 in sacrificio missæ, c. 2 in precibus & ceremoniis, quæ in missa observantur, c. 3 in præsentia reali & transsubstantiatione, c. 4 in Eucharistiæ reservatione & delatione ad ægrotos, c. 5 in jejunio Sacrorum quadragesimalium, c. 7 in confessione, c. 7 in precibus pro mortuis, & c. 8 in invocatione Sanctorum ac veneratione reliquiarum. His ea, quæ de Socinianorum dogmatibus monenda esse censuit, Sect. IX subjicit. Postremo, ut iis, quæ Dialogo *tertio* pro Romano-Catholicis disputavit, sua constet veritas, primo argumenta ad probandum primatum Papæ ex octo prioribus seculis, S. I, tum, quod Sec. IV numerus Catholicorum Arianos superaverit, S. II in medium profert; professionem porro fidei Catholicæ, ut est S. Codici consentanea, quæ cum ex Symbolo Apostolico, quod omnium Christianorum, tum ex iis articulis fidei, qui Ecclesiæ Romano-Catholicæ sunt proprii, constat, S. III exhibet; tandemque, Catholicos solos esse Christianos, qui semper fidem suorum antecessorum fuerint secuti, eundo per omnia a primo usque ad nostram ætatem seculo, Sect. IV demonstrare conatur. *Appendicis* loco comparent primum *additiones* quædam, in quibus non tantum de certitudine in religionis

nis

nis negotiis, de præsentia corporis Christi, & de mysteriis contra Calvinianos ulterius disseritur, sed simul transsubstantiationis natura, Papæque dignitas explicatur, qui quidem Ecclesiæ visibilis sit caput, Episcopos tamen habeat fratres, &, si Ecclesiæ regulas non servet, non tantum obedientia sit indignus, sed etiam ab Episcopis aliisque corrigendus, atque in Concilio damnandus. Post additiones conspiciuntur Cl. *Le Vasseur* & Cel. *Picteti*, Reformati Theologi, litteræ de religione. Cl. *Le Vasseur* suas ad Cl *Pictetum* primum missas ideo hic exhibere noluit, quoniam hic earum argumentum in responso, quod ei dedit, repetiit. Cl. *Pictetus* ea, quæ sibi a Cl. *Le Vasseur* proposita sunt, refellens, contendit, sibi tantum ea, quæ a se suisque de hac materia dicta scriptaque sint, repetenda esse; sibi suisque maximam esse suæ religionis certitudinem; Codicem S. esse verbum Dei, seque ex characteribus divinitatis, qui illi insint, convictum credere, & evidentiam revelationis esse causam, cur recipiat ea, quæ ibi habeantur, non alio modo, quam ut quis legem, quæ clara est, intelligit, & num ea sit vel violata, vel servata, pronunciare valet; religionem Romanam tribus prioribus Seculis non extitisse; & sicuti homines recte utantur ratione, etsi quidam ea abutantur, ita se Codice S. recte uti, etsi etiam sint Hæretici, qui eo abuti soleant. Cl. *Le Vasseur* in sua, quam subjecit, epistola, primum de certitudine differit, tum postulat rationem principiumque, unde constet, Genesin, Exodum &c. esse libros divinos, & rejectis allatis a Cl. *Picteto* characteribus, confirmationem, quod Reformati in recipiendis fidei articulis Spiritu Dei agantur, quodque de Codicis S. sententia sint certissimi, quam ob dissensum in constituendis articulis fidei afferre nequeant, ac quod in iis, quæ vident, non fallantur, cum errorem pro veritate recipere possint, postulat; postea concedit, posse aliquem de re, quam vera videt evidentia, modoque tam claro, ut nullam dubitandi causam habeat, eam se ita non habere, esse quam certissimum; at hoc modo Calvinianos sua dogmata in Scriptura S. non videre, cum sint alii, qui ea, quæ iis prorsus sint contraria, ibi deprehendant; tum etiam largitur, trium priorum seculorum doctores errasse, simul tamen etiam rationem,

 quod

quod Papiſmus iisdem temporibus non extiterit, deſiderat; & uti ſuperbiæ arguit, quisquis rerum divinarum ignarus ſuam tamen in rebus fidei ſequi velit opinionen, easque melius quam Patres & Doctores Eccleſiæ ſe intelligere præſumſerit, ita perſtat in ſententia, Proteſtantes, ſuam religionem eſſe eam, quam Chriſtus & Apoſtoli prædicaverint, non eſſe certos.

LETTERE FAMILIARI DEL CONTE LORENZO MAGALOTTI, Gentiluomo Fiorentino e Accademico della Cruſca &c.

h. e.

COMITIS LAURENTII MAGALOTTI, Nobilis Hetruſci & Academici Furfurati, Epiſtolæ ad familiares, in duas Partes diviſæ.

Venetiis, apud Sebaſtianum Coleti, 1719, 4.
Alph. 3 plag. 14.

Hiſce Illuſtriſſ. Autor prurituí eorum, qui tum denique omnis ſapientiæ faſtigium ſe tenere putant, cum animam induxerint ad dubitandum de exiſtentia divina, occurrere ſtatuit. Cum enim plerique ex adverſariis, quæ tuentur, non tam credant, quam optent, ut ſuæ ſcilicet libidini obſecundare poſſint, eoque non tam profundi doctrina, quam tamen nec in Noſtro deſideres, quam frequenti cum hominibus conſuetudine ad eos confutandos opus ſit, nemo magis par huic labori videbatur, quam Illuſtris *Magalotti*, qui continuis peregrinationibus atque negotiis vel in aulis Principum, vel in exercitu occupatus, mores & ingenia hominum longo uſu explorare didicit. Atheos Noſter
Epiſt. I. in duas claſſes diſcernit. Alteri eos adſcribit, quos Atheos a priori vocat, quoniam argumentis fulciri opiniones ſuas credunt, qui vana gloriæ cupiditate & ſtudio novitatis omne Syſtema philoſophicum carpere atque reformare ſuſcipiunt, ac paulatim contracto de omnibus dubitandi habitu ipſi Deo inſultare audent; alteri eos, qui, ut corporis voluptatibus ſecurius immergi queant, ſuppreſſo rationis dictamine Athei ſibi videri velint. His fonti-

ſontibus putat Atheiſmum generari, effreni dein vitæ genere atque vana ſuper alios ſapiendi opinione ali. Ubi duo producuntur profligatiſſimæ vitæ, qui diu Atheiſmum profeſſi, tandem morſibus conſcientiæ locum dedere ac reſipuere. Numerum II.
Atheorum tantum non eſſe credit, quantum eorum qui optant Atheiſmum, ſiquidem ex eo, quod in familiari hominum commercio ſæpe accidat, ut nonnulli ad impios Atheorum ſermones ſileant, iisque applaudere videantur, hos omnes quidem vere Atheos eſſe, non ſequatur. Eſſe Atheos turbæ ſeditioſæ perſimiles, quæ coram illis, quos ad ſocietatem conjurationis invitat, numerum ſociorum prædicat & extollit, nec inchoari conſpirationem fatetur, ſed parata jam omnia jactat, ut alios ceu præmiorum participes ad ſcelerum ſocietatem pelliciat. Eo autem potiſſimum turbas animi ſui illi produnt, quod, licet nihil lucraturi inde ſint, ſi omnes per univerſum orbem homines Atheorum ſectæ accederent, ipſorumque principia & leges, quas naturæ accommodatas jactitant, adoptarent, vel invitis tamen Atheiſmum ſuum ubique inſuſurrent. Atheos porro alios di- III.
cit, qui non exiſtentiam quidem Dei, ſed ſolum, curare ipſum res humanas, negant, alios, qui mero timore perculſi, ne Deum agnoſcant crimina vindicantem, ejus exiſtentiam inficiantur. Pejores hos longe putat nonnullis inter paganos, qui, poſtquam Deum exiſtere negaverant, moralem tamen doctrinam tueri contendebant. Plurimis vero accidere ait, quod Geometriæ imperitis Philoſophis, qui arte hac ignorantiam ſuam prodi ſcientes, dignitati ejus detrahere eamque velut impiam traducere allaborarunt. Cauſam, quam auſibus ſuis prætendunt, quod De- IV.
um ante credere non velint, donec ipſius eſſentiam ſatis perſpexerint, incongruam, temerariam inque Deum injuriam nuncupat, vanumque eorum conſilium eſſe cenſet, qui Deum clare videre cupiant, cum ne hominem quidem niſi per attributa cognoſcamus, Deus vero nonniſi per naturam inveſtigandus ſit. Illi enim ſenſum ſuum pro norma intelligendi inepte venditant; at num is Dei nomine dignus, qui ſenſibus percipitur? Qui cum Scepticis V.
non tam negabit Deum, quam de ejus exiſtentia dubitabit, is, ubi perpenderit, quam diverſæ ſint entium naturalium vires, quam concinne omnia diſtributa, facile ſaltem eo primum deveniet,

ut animam mundi, quam plures Philosophorum vocarunt, existere concedat, unde expeditus valde erit ad existentiam Dei transitus, eoque magis rationi conveniens, quo magis homine dignum est, Deum summe bonum & perfectum, quam brutam

VI. intelligentiam venerari. Exstitit sane semper in orbe terrarum religio & inter cunctas gentes de existentia Dei convenit. Quodsi vero, quod contendunt Athei, fraude prudentiorum divinitas introducta fuit, cum aliis in rebus arbitrariis, quas ingenium humanum peperit, mire dissentiant homines, unde est, quod communi adeo consensu omnium introductæ per fraudem divinitati tam pertinaciter adhæserint? Etenim Dei notionem triplici via, sensu cordis interno, visu atque auditu acquiri, certo constat. Ipsa superstitio antiquior longe est Atheismo, eoque patet, religionem naturalem tanquam fundamentum revelatæ in omnibus inveniri, & si in nonnullis gentibus forte observata non fuit, illas tamen prorsus ea caruisse vix probaveris; quandoquidem qui peregrinantes per breve tempus apud gentes illas commorati sunt, omnia accurate expiscari vix potuerunt. Imo præposterum esset, barbaras gentes nationibus excultis ac eruditis anteponere, de quibus certissimum est, omnes, si non religionem, certe idololatriam, hoc est, corruptam naturalem religionem sectatas esse.

VII. Displicent autem maxime Atheis ritus religionum, quos modo vanitatis, modo molestiæ accusant. Verum ut omittatur, extra oleas vagari Atheum talia objicientem, siquidem hoc argumento religioni insultans, Dei existentiam jam supponeret, rituum quidem ordo, ne torqueret præceptis multis homines, à Deo ingenio humano relictus fuit. Varii igitur pro populi diversitate excogitati sunt ritus, qui tamen omnes ultimo eodem,

VIII. nempe ad Dei honorem contendunt. Qui S. Scripturæ veritatem adorti sunt, multa, quæ intelligi & concipi nequeant, in eadem sibi visi sunt invenisse, nostroque Autori illud imprimis objectum est, quod initio statim Geneseos dicatur: *Spiritus Domini ferebatur super aquas.* Motum enim eum, quia localis est, de Deo accipi non posse objecerant, nec de aere, quippe qui nondum erat creatus. At proterve ageret, qui ob non satis intellectas conclusiones nonnullas principium, quod sibi statuit Philosophus, sper-

ſperneret. Et profecto æque bene philoſophatus eſt Moſes, ac alius ex turba Philoſophorum quilibet, qui animum induxit ad exſculpendum novum Syſtema philoſophicum. Tria vero in hiſtoria creationis Moſaica obſervanda Noſter putat. Primum, ne res geſtæ, quas initio librorum ſuorum retulit Moſes, pro fundamento religionis, ſed ut pro ſyſtematis philoſophici dogmatibus habeantur; porro quod Epicuri meditationibus longe aptius illa inter ſe cohæreant; denique vero quod nullum tale ſyſtema, adeoque nec Moſaicum, levibus quibusdam circumſtantiis abſolvatur, quarum explicatio difficilis nonnunquam videtur. Adeo enim difficile eſt aptam rerum naturalium rationem reddere, ut magnus ille Galileus, ſe vix ſupra ſex effectuum certas rationes phyſicas expiſcatum eſſe, faſſus ſit. Infinitum illud Anaximandri admiſerunt multi, Deum Platonis alii amplexati ſunt; at ſub his aliisque meditationibus Dei quædam etſi haud genuina idea deliteſcit. Licet itaque cuivis datum non ſit ad omnes difficultates hiſtoriæ Moſaicæ reſpondere, præſtabit tamen, cum Moſe Architectum ſine materia, quam ad aliorum mentem materiam ſine Architecto pro principio univerſi ſtatuere. Hiſtoriæ & Geographiæ quidem Moſes non repugnat, quod enim nonnulli, quatuor fluvios, quos eodem fonte ſurgentes, Tigridem nempe, Euphratem, Phitonem, qui Ganges eſſe vulgo creditur, & Geonem, qui pro Nilo accipitur, Paradiſum irrigaſſe aſſerit, nullibi terrarum unitos inveniri objiciunt, niſi forte Nilum & Gangem, in Armenia ſcuturientes, illum in Æthiopiam, hunc in Indiam ſubterraneis meatibus deductos dixeris; ad id ita reſpondet, ut gentium nomina aliquando mutata fuiſſe probet. Patere enim ex itinerum noſtris temporibus ſuſceptorum commentariis, coloniam olim ex Armeniæ populis, qui fluvium Araſſum, revera Armeniam alluentem, & Perſarum lingua idem denotantem, quod Chaldaica Geon, accolebant, in Æthiopiam transmigraſſe. Dici itaque potuiſſe, fluvium Geon Æthiopum terras irrigare, eam nempe Armeniæ partem, cujus incolæ in Æthiopiam aliquando conceſſerant. Quod eodem fonte flumina illa jam non ſcaturiant, ex notiſſima illa mutabilitate alvei, quæ perpetuo ubique terrarum animadverſa eſt, fieri potuiſſe. Hoc vero divinum

IX.

X.

num quid in Scriptura S. arguere, quod ingenium humanum Theoriam construere valuit, qua, si non omnibus, plurimis tamen, quæ in historia Mosis occurrunt, aliisque difficillimis Scripturæ S. locis, v. g. Job. XXXVIII, Prov. VIII, Petri Epist. II, explicandis sufficiat. Inventum hoc est Burneti, cujus Theoriam Illustr. Autor vehementer laudat. Quod si vero Burnetus aliqua in re erraverit, verisimile tamen putat Noster, quoniam ingenium humanum excogitare valuit hypothesin, quæ tot objectos feliciter solvit nodos, futurum aliquando, qui ea meditetur; quibus, quicquid denique difficile ac arduum in historia creationis sacra occurrit, pari felicitate superetur. Atque id quoq; S. Scripturæ divinitatem demonstrare existimat, quod historiæ profanæ quandoque contradicat, cum iis qui artes aulæ ac Principum norunt, dudum persuasum sit, non posse condi histori-
XI. am rerum humanarum, quæ falsi nihil contineat. Damnanda autem est omnis Philosophia, quæ Theologiam invitam explicare molitur, licet quælibet sectarum philosophicarum ad eam applicari quodammodo possit. Primis ecclesiæ temporibus plurimi Patrum Platonem maximi faciebant, mox rursus desertum, cum suboleret ipsis, quantum is inveheret mali. Succedebat ejus in locum Aristoteles, paulo post tamen barbaris seculis rursus sepultus, donec duodecimo imprimis seculo a sacris militibus ex Græcia in Europam reportaretur. Hunc cum Gilbertus Porretanus atque Abælardus suo damno tuerentur, Dinantius quidam, Almarici discipulus, perlecta ejus Metaphysica, Deum esse materiam primam, asserere audebat. Hæreseos igitur damnabatur, & ecclesia omnes Aristotelis libros tanquam scaturiginem & seminarium hæresium cremabat, tantumque Aristotelis horrorem pii conceperant, ut Alexander Neckamus in Tractatu de Naturis rerum asserat, scripta ejus Philosophi illis temporibus pro Cabbala fuisse habita, cujus intelligendæ vis Antichristo soli reservata sit, ut ea ad impugnandum præstantissimos ecclesiæ doctores uteretur. Neque tamen prorsus opprimi Aristoteles poterat, quod ad vitandam incongruam revelatæ veritatis cum philosophia miscelam videretur consultius esse, Deum Aristotelis otiosum & mundana non curantem, qui Christianæ fidei directe

directe oppositus erat, quam Deum Platonis, qui simul cum fidei doctrina conciliari posse credebatur, Philosophis indulgere. Hanc causam Noster credit, cur S. Thomas labascentem Aristotelis autoritatem restauraret, aut ipse novum fere Aristotelem, qui fidei mysteriis aptior esset, efformaret. Insulse porro Athei vitia Theologorum objiciunt iis, qui aliqua religionis reverentia tenentur, quasi illi non possint peccare, qui de divina ultione certi morsus conscientiæ continuo sentiant. Quæ minime moratur Ill. Autor, & ad alia pergens monstrat, fidem non posse habitum esse ex simplici ingenio hominis formatum, sed a Deo ipso inditum, cum vanæ maximam partem atque imperfectæ sint scientiæ omnes, quas humana industria eruit ac digessit, quod exemplo imprimis Matheseos, Medicinæ ac Physicæ probat. Cum absurditatem nobis objiciunt Athei, ex nihilo aliquid fieri, asserentibus, hoc rationi tantopere non repugnare vel inde probat, quod Anaximander eodem fere sensu dixerit, ex uno infinito mundos infinitos prodiisse, & Aristoteles formas perire, & nonnulli ex ejus asseclis materiam evanescere asserant, si supponatur, quod impossibile, materiam omni forma exui; imo prudentissimi Chinensium philosophi diserte doceant, quod universum hoc ex nihilo factum in nihilum necessario sit reditu-rum. Incongruum quoque esse autumant concipere, quod Deus nudo voluntatis suæ actu omnia produxerit. Verum quo quid longius a materiæ densitate remotum est, eo majorem movendi vim habet. Spiritus animales, progeniti ex cibo, cui parum virtutis motricis inerat, ingentes commovent moles. Summa vis motus lumini & aeri data est, opera destruentibus, quæ corpus multo magis solidum vix conquassaret. In Deo ergo virtus motrix tanto erit major, quanto magis ac infinitius ab omni materia remotus est. Ut vero, quomodo mero voluntatis suæ actu tantum Deus valuerit, rectius explicaret Autor, de voluntate ipsa agit, quam in loco quodam corporis nostri, ubi nobilior pars sanguinis, ejusque quasi medulla colligitur, habitare censet, ut per totum corpus inde imperia distribuat. Neque contradictionem implicant, quæ Christiana fides adstruit. Nobiscum modo habitemus & quoties de fidei rebus cogitamus, nos inexhau-

XII. XIII. XIV. XV. XVI.

ſtam æternitatis abyſſum ingredi recordemur. Ibi circuli & lineæ maximæ puncta evadunt. Quietem Galileus dixerat tarditatem motus infinitam; Noſter, quod Galileano dogmati prima fronte adverſari videtur, demonſtrat, velocitatem infinitam quietem eſſe. Rejicit vero vulgatam Theologorum reſponſionem, quædam fidei dogmata ſupra, nullum vero contra rationem, dictitantium. Quod enim ſupra rationem eſſe nobis videtur, cognitionis noſtræ hebetudinem duntaxat arguit, & cum parum nota vulgarium rerum natura nobis ſit, quid rationem
XVII. accuſamus? Cum materiam in Dei locum ſuggerere Athei moliuntur, nihil agunt, etſi enim omnes, quas ſpiritui tribuimus, virtutes materiæ largiamur, nemô tamen explicaverit, quomodo illa per omnes totius univerſi animas diſtributa fuerit & coa-
XVIII. leſcens rurſus arctius totius mundi regimen ſuſcipiat. Exploſis ita Atheorum nugis, exiſtentiam Dei ita porro probat Ill. Autor. Qui bene inſtructam civitatem videt, facile ſuſpicatur, ordinem illum prudentiæ hominum, qui eam condiderunt, deberi. Quid ergo obſtat, quo minus de autoris ſapientia cogitemus infinita, cum admiranda hæc mundi opera contemplamur? Inde ad immaterialitatem animæ probandam ſe accingens, inter alia materiam nullam, ita ut animam, rerum ſuarum ſibi conſciam
XIX. eſſe oſtendit. Tum ipſam pugnam, quæ eodem temporis momento in humana mente pugnatur, illam materialem non eſſe, probare, cum motus materiæ unus tantum eſſe poſſit. Abſurdos vero eſſe, qui vel dignitate æquales homini beſtias vel ipſo longe excellentiores prædicant. Quandoquidem vel jucunda illa varietas, quam humana mens in tot diverſis rebus voluptati abblandientibus curioſe excogitavit, abunde monſtrat, quanto plus de-
XX. litiarum homini quam beſtiis indultum ſit. Et ſi materialis anima eſt, qui fit, cum omnis materia uſu atteratur, ut ſolus animi robur ſeneſcendo increſcat & augeatur? imprimis ubi, fatentibus cunctis, voluntas motibus vehementiſſimis atque aſperrimis agitatur. Spiritus, ſi ſubinde atterantur, unde vero reſarciuntur? Illis ſpiritibus cum rerum imagines impreſſæ ſint, qui fit, ut cum ex nutrimento eliciantur ac efformentur novi, evaneſcentibus paulatim iis, qui uſu jam attriti ſunt, recordatio tamen re-

rum

rum prima in juventute peractarum non obliteretur? Quomo-
do his particulis, quæ spiritum constituunt, præ illis, quæ cor-
poris nutrimento cedunt, tantum dignitatis tributum est? At
cum homines sensuum consuetudine nimis occæcati nihil fere
nisi materiale cogitent, mirum non est, quod animam suam
materia destitutam concipere renuant. Nec casui hæc univer- XXI.
sa adscribenda esse, Noster monet; etsi enim lapides forte, con-
chæ & similia inveniantur, quibus multa ingenio humano mira-
bilia insculpsit natura, aliquando tamen & rerum harum preti- XXII.
um imaginatio humana immane quantum adauget, & rarissima
hæc exempla sunt, quæ cum constantia humanorum operum
comparari nequeunt. Sane nec solus casus, nec cum casu sociata
necessitas producendis naturæ operibus suffecerit. Cartesianos, XXIII.
qui fortuitos illos materiæ casus ubique somniantes, animalia in
machinas convertunt, viamque sternunt aliis, ut omnem homi-
nis substantiam in meram materiam transformare moliantur,
facile vel experientia miris ac lepidis vulpecularum, aranea-
rum, apum, simiarumque actionibus convincet. Provocat
deinde ad dictum Pauli Apostoli, animalem & spiritualem ho-
minem exacte discernentis, & Patrum sententiam probat, qui
humanæ animæ superiorem & inferiorem partem tribuebant, XXIV.
animabus vero brutorum, & quomodo primum corpori fuerint
alligatæ, disquirere supervacuum putat. Forte, inquit inter alia,
dispersæ per aera volitant, donec aptum sibi corpus brutale in-
veniant, quod ingrediantur, & sic demum vere animæ esse inci-
piant, ut ova muscarum & scarabæorum vita non donantur, nisi
super putridis carnibus aut arborum foliis ponantur. Quæ de pa- XXV.
tibili qualitate animæ immaterialis, & aptitudine ejusdem, a cor-
pore etiam separatæ, ad impressionem materiæ recipiendam, XXVI.
tum & de mundi æternitate adversus Aristotelem præsertim
argute disputat Autor, prætermittimus. Illud notamus, quod, cum XXVII.
artis & naturæ opera ita inter se conveniant, ut vix distingui
possint, atque illa artifici tribuantur, hæc pari ratione creatori
suo vindicet. Dumque de eo quærit, an mundus sensim ruiturus,
an uno impetu sit destruendus, momentosas illas fixarum immu- XXVIII.
tationes non prorsus spernendas, nec a fide Catholica alienum pu-

 tat,

tat, si quis universum hoc non annihilatum, sed olim plane transmutatum iri statuat.

I. Altera Parte Illustriss. Autor respondet Atheis, miraculorum hodie defectum crepantibus, docetque, rebus familiaribus, quamvis stupendis, hominem novarum semper rerum cupidum facile assuefieri, unde jure metuendum, ne æque paulatim spernentur insolita, quam quæ quotidie contingunt, quale illud vocat, quod stellæ noctu clare fulgentes mox Sole oriente quasi
II. loco suo pellantur ac evanescant. Hisce vero portentis quis movetur? Imo cum naturæ vires definiri nequeant, etiamsi miracula ederentur, homines tamen illa non minus naturali ratione fieri existimarent, quam ubi stellam forte novam detegunt, etsi
III. miraculo utique plenum sit, tot Soles subinde generari. Frustra præterea ab illis miracula expectantur, qui ea fortissimæ imaginationi adscribunt. Ita facile, quæ de miraculosa ægrotorum ex tactu Sanctorum corporum sanatione, ut & de admiranda & humanam sortem supergressa Martyrum, (quibus paganorum quidem exempla opponantur) constantia tradita accepimus, eluduntur omnia. Martyrum tamen, pro veritate religionis ultro oppetentium mortem, majorem longe numerum fuisse docet Autor, quam frivoli honoris causa cruciatibus se offerentium Philosophorum. Martyres plurimi, diversæ fortunæ, vitæ generis, ingenii, tenerrimæ æque ac decrepitæ ætatis, nullum mortis genus recusarunt, cum pagani illi pauci & ejusdem fere fuerint indolis, nec unquam morti ignominiosæ inhiaverint. Id vero insigni pertinaciæ tribuendum, quod homines talia naturæ viribus, quam Deo tribuere malint. Quo loco meminit cujusdam militum tribuni, Atheismum diserte profitentis, qui, cum induci se minime pateretur, ut Deum quæreret, auscultando argumentis, quæ S. Patres & S. Scriptura suppeditant, faciles tamen præbebat aures circumforaneo, qui thesauros absconditos effossurum se pollicebatur, ac serio perpendebat rationes, quibus ille diabo-
IV. lum existere ostensurus erat. Ut vero eo commodius lectorem præpararet Ill. Autor ad fidem habendam priscæ ætatis miraculis, ea considerat, quæ patrum nostrorum memoria ab Hispanis in America gesta fuerunt, & Garcilassi de Vega testimonium, quod nemo

imo facile in dubium vocaverit, producit. Quis vero non agnoscat miraculum, ubi tredecim homines, fluctibus diu agitatos, post infinitas calamitates in continentem conjectos, summam imperii postulare ab integra gente armis assueta, tum paucos sæpe Hispanos testatur, ingentes exercitus ad deditionem adegisse. Et quis illa non sine numine peracta esse, cum Garcilasso non fateatur? At cum facile auguremur, post mille annos neminem optimo Scriptori fidem habiturum, quid mirum, si miraculi fide privare homines parum religiosi moliuntur, quæcunque de Hebræorum fatis memoriæ prodita sunt? Illa vero est ingenii humani petulantia, ut rationibus convinci de divinarum rerum veritate postulet, V.
cum omnis Philosophor. de Deo notitia obscura sit, & Deo unice debeatur, ut quam clarissime ipsum cognoscere homo studeat, imo ipse Deus exquisitam sui notitiam præmium fidei statuerit. Cumque Deum per rationem inventum non ut Deum, sed tanquam nostri ingenii fœtum colamus, modesti hominis erit cognitionem entis adeo excellentis per fidem moliri. Cum vero VI.
nihil magis religionis osoribus offendiculo sit, quam quæ de Christo in sacris litteris traduntur, eoque impie fingant, Christum, prophetiæ Vet. Test. probe gnarum, ultro rebus a Prophetis prædictis sese objecisse, nec verisimile quidem aut prudentiæ humanæ congruum videri Noster censet, Christum ob incertam adeo gloriam, post mortem demum acquirendam nihilque adeo voluptatis sensibus creantem, tot calamitates sponte sua sibi conscivisse. Nec magis proficiunt, ubi Christum lymphatico simi- VII.
lem ac mente captum pertinaci audacia malis quibusvis obviam ivisse, immani ipsi rabie acti contendunt. Neque enim imprudenter egit, qui tam feliciter voti damnatus fuit. Namque a mari ad mare nunc dominans, ac tot gentium cultu adoratus, majores multo honores, majorem potentiam, quam magnus ille Alexander, qui summa prudentia ac virtute tot provincias subegit, consecutus est, tametsi, quod imprimis mirum, ipse non, ut alii legumlatores, genio populi adulatus sit, sed rigorosæ disciplinæ, quæ delitiis humanis penitus refragatur, suos adstrinxerit. Tacemus, tot vaticinia, diu ante prædicta, Christi temporibus

VIII. completa fuisse. Quod dignitati S. Scripturæ Alcorani autoritatem opponunt pervicaces, qui facile a gentibus admissus fuerit, id non mirum Autor putat, cum omnis generis delitias indulgeat, nihilque præcipiat, quod affectibus humanis valde molestum esse possit. Accedit, quod, debilitato jam Romano imperio, Ecclesia variis sectis scissa, Arabes, inter Asiæ populos fortissimos, sed Judæorum partim, partim Samaritanorum, Paganorum, Christianorum sacris deditos, singulis aliquid largiendo, ad unum quasi fidei systema redigere facile fuit Muhamedi. Itaque in gratiam Judæorum circumcisionem admisit, neque tamen necessariam voluit, ne Samaritanos a se averteret: paganos fabulis, quales Theologia gentilium suppeditat, pavit; & Christi divinitatem negando Christianos, qui plerique Arianam hæresin sectabantur, allexit. Denique Autor, nullum fuisse in Christo dolum deprehensum, apertissime probans, finem operi doctissimo imponit.

GIRO DEL MONDO DE DOTTOR D. GIOVAN FRANCESCO GEMELLI CARERI.

i. e.

PERIEGESIS, VEL ITER PER UNIVERSUM Orbem, Autore D. JOHANNE FRANCISCO GEMELLO CARERO.

Tomi IX.

Venetiis, apud Sebast. Coletum, 1719, 8.
Alph. 7 plag. 19 Tabb. æn. maj. 12 & minor. 34.

QUi navibus vecti per Oceanum universam tellurem ambirent, nonnisi exscensionibus in littora factis, eorum post *Magellanem*, qui primus omnium hoc ausus legitur, non paucos hactenus fuisse, ex Geographorum relationibus novimus: sed qui terrestri itinere universi orbis ambitum absolveret, mediterranea ipsa adeundo, &, nonnisi ubi Oceanis maribusque via inter-

interrupta esset, navigio uteretur, nullus fere vel pauci iique ignobiles & ignoti fuere. At doctissimus Vir *J. Franc. Gemellus, Neapolitanus*, JCtus, incredibili ardore cognoscendi universi accensus, & non minori patientia, ad hoc institutum summe necessaria, instructus, iter hoc & suscepit, & rara fortuna perfectum prioribus sex hujus operis Tomis exposuit, quibus, cum postea Europæ interiora, primarias nempe provincias & regna accuratius lustrasset, *Tomos VII & VIII*, & his jam pridem editis, cum, mutato regni Neapolitani statu, ejusque summa potestate ad augustissimum & invictissimum nostrum Imperatorem *Carolum VI* translata, iter Barcinonense cum augustissima ejus Conjuge, tum sponsa, suscepisset, inque Catalaunia in aula ejusdem per aliquot annos, quæ illo tempore contigerunt, partim ipse observasset, partim a viris fide dignis accepisset, *IX* etiam *Tomum* novæ huic editioni adjecit. Nos operæ pretium facturos existimamus, si curiosa quædam ab Autore ipso observata decerpamus, reliquis, quæ ad historiam Regnorum & Principum spectantia, & e fontibus quandoque minus probatis hausta, singulis Tomis præmisit, prorsus prætermissis. Primo vero omnium Autor utilia imo summe necessaria affert monita (sub finem operis repetita) non solum de variis viis, quas ille, qui simile institutum peragrandi universam tellurem, tam ab Occidente versus Orientem, quam ab Oriente versus Occidentem eundo, suscipere vellet, ingredi posset, verum & de mercibus agit, quibus peregrinatorem se instruere oporteat, quo viaticum & impensas huic arduo negotio sufficientes ex venditione earum in promtu habeat; cum impossibile sit, ut paratam signatamque pecuniam continuo ipse circumferat, aut eam ope literarum cambialium, quæ vix ultra Turcicas ditiones usui sunt, obtineat. Consentit vero cum aliis itinerum relationibus, nihil ad parandas pecunias in provinciis orientalibus magis conducere, quam mediocrem saltem notitiam chirurgiæ vel medicinæ. Noster A. 1693 die 13 Junii *Neapoli* per *Messanam* profectus *Melitam*, inde in *Ægypto* cum nave Gallica *Biquierii* appulit, postea *Alexandriam* se conferens, atque inde per *Rosettam* facto itinere, adverso flumine *Cairum* venit, tempore ipsius inundationis maximæ mense Augusto,

qua

qua ipsa tempestate *Nilum* Danubio, qua Hungariam transit, magnitudine parem sibi visum memorat. Cum *superiorem Ægyptum* adire non potuerit, relationem saltem duorum *Missionariorum Franciscanorum* de itinere suo in illas regiones facto communicat, quæ fere cum iis convenit, quæ *Paulus Lucas* de his locis narravit. *Cairo* secundo flumine *Damiatam* descendit, *Jaffamque* appulit, *Hierosolymaque* & *Bethlehemi* omnia loca, quæ credulis ostendi solent, vidit. Unde rediit *Damiatam* & *Bulacum* prope *Cairum*, circa initium Octobris, durante etiamnum inundatione. Ex quo iterum secundo flumine *Rosettum* descendens, *Alexandriam* rediit. In *Rhodum* porro *Chiumque* ac *Smirnam* trajecit. *Gallipolin* versus *Trojæ*, quæ monstrantur, rudera vidit, quorum tamen inscriptiones Latinæ traditioni popularium parum fidei faciunt; tum per *Margalam*, urbem non ignobilem, *Adrianopolin* pervenit, ubi *Achmetem*, *Turcarum Sultanum*, vidit e templo a cultu Veneris die celebrato in palatium redeuntem. Constantinopolin delatus, maximo quamvis periculo suo, ob Caimacani vel præfecti urbis, Christianis pariter ac Turcis gravis, duritiem, celebria quævis urbis loca invisit, præcipue *S. Sophiæ* templum, & illo pulcrius Sultani *Achmetis*. Non moramur, quas inde fecit excursiones, iterque per Trapezuntum in Persiam susceptum, variaque, quæ hic illic expertus est, tristia fata. Quæ tamen in Persia observavit curiosa, paucis annotabimus. Omnes domus ad eundem Architecturæ modum, quantum ad conclavium dispositionem, confectæ. Camini conclavium parvi: lignorum scilicet non magna in toto regno copia. Montis *Ararath* verticem ait ante meridiem semper innubem, post meridiem semper nebula tectum, unde sub vesperam crebræ in urbe propinqua Erivano pluviæ. In via *Naksivanum* versus vidit hospitium, quod *Tavernerius* ait exstructum esse lapidibus ex aqua vicini fontis petrefacta genitis, quod tamen falsum esse, ut multa alia Tavernerii, quem frequenter corrigit, ab accolis didicit. *Ispahani* cum esset, cujus urbis uti plateas spurcas detestatur, quippe nullo pavimento stratas, (ut Madritenses,) ita hortorum, maxime Regiorum, miratur decus, Rex *Salomon Sefi*, anno ætatis 53, regnique 30, die 29 Jul. obiit, cujus cru-

crudelitas & lascivia ingens fuerat. Ad bellum contra Turcas incitari se non est passus, professus potius, sufficere sibi, si *Ispabani* possessione non excideret. Successor ejus *Schach Offen* hora prima post mediam noctem d. 7 *Augusti* inauguratus est, solium pro more in palatio conscendens, applaudentibus & barbarum quiddam sonantibus tympanis. Astrologi horam illam, non minus quam eam, qua pannus sericus vesti Regiæ parandæ dissectus, sinistram pronuntiabant. Et erat quidem Rex ille inter mulieres hactenus educatus, tum primum equum scandere institutus in interiori palatio. Ceterum observat, in mari *Caspio* vortices illos, quos quidam ibi statuant, fictitios esse. Aureas monetas nullas cudi tradit, nisi tempore inaugurationis regiæ. Nivis altitudinem aliquando 3 palmos excedere, unde omen capitur fertilitatis anni. *Ispahana* tendens *Schirasum*, in ejus vicinia ruinas *Persepolis* antiquæ, quas *Tschilminar*, h. e. *40 columnas* vocant, (etsi erectæ etiamnum exstent saltem 17 columnæ,) conspexit, politura marmoris adeo integra, ut admirationi maximæ fuerit Nostro. In pagi *Besacu* vicinia orientem versus est mons *Darap* nigri coloris, ex quo mumia distillat, vel balsamum pariter nigricans, quod ex liquido durum factum fracturis ossium intra 24 horas certissime medetur. Custoditur is præsidio regio, etsi nonnisi 40 unciæ balsami annuatim colliguntur, præsentibus præfectis *Schirasi*, *Gearon* & *Laræ*. *Bandercongi* maxima etiamnum est *Portugallorum* autoritas, quippe qui etiam post amissum *Ormuzium*, pacemque cum Persis factam, defensionem *Sinus Persici* in se susceperunt, & propterea antea dimidium vectigalium *Bandercongi*, nunc vero tributum 1100 Tomanorum & 5 equorum recipiunt, inque suos plenariam jurisdictionem exercent, exercitio etiam religionis publico gaudentes. Anglis propter auxilium in *Ormuzio* expugnando latum vectigalium *Gomroni* dimidium assignatum fuerat, nunc ejus loco 1080 Tomanos percipiunt. In Indiam inde profecturus, post tædio- 1695.
sissimam navigationem M. Januario A. 1695 *Damani* appulit, hyemem in itinere æque calidam expertus, ac æstatem in Italia. Hinc excurrit *Surattam*, ubi stulta quædam pœnitentiæ *Banianum* gentilium exempla observans, inter alia memorat, quen-

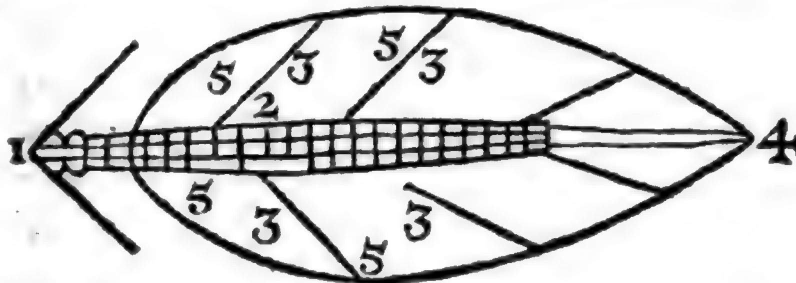
dam e religiosis, quos *Fakiri* vocant, corporis sui longitudine totam M. Mogulis ditionis longitudinem mensurasse: comitati sunt eum multi discipulorum, eleemosynis uberrime recreati, duravitque hæc geodæsia plane insulsa & nova aliquot annis, non plus enim quam $2\frac{1}{2}$ mill. Italica singulis diebus in solo plano absolvere poterat. Vidit & Autor homines exigua mercede conductos, ut ligati manibus pedibusque per aliquot horas nudum cimicibus pascendis corpus exponerent. *Templum* etiam tota India celeberrimum *Canarinum* invisit, quod in insula *Salzete* cum ab Alexandro M. conditum fabulentur Indi, non improbabile id videtur Nostro, qui ita parum prodit se in historia versatum. Constat vero variis ædificiis cryptisque e saxo vivo cæsis, quæ partim idolis gentilium Indorum ornantur. Hinc *Goam* atque inde in regnum Mogulense delatus, & ab Aurengzebo, prudentissimo Principe octuagenario, qui tum, etsi hostem vix haberet in castris versabatur 500000 hominum, bombardariorum, quibus ut aliis militibus Christianis, liberum est religionis exercitium, ope ad colloquium admissus, deque patria, tempore quo iter absolvit, scopo itineris, de bello item Hungarico aliisque interrogatus, respondit ad singula, atque ita benigne dimissus est. Vidit etiam in iisdem castris Regem *Visapouræ*, in ordinem paulo ante ab *Aurengzebo* redactum, & ex ejus liberalitate saltem viventem, qui, dum *Golcondæ* in carcere detinebatur, per diem accipiebat 20 *Rupias*, demum, cum ei in custodia filius nasceretur, ad 800 usque auctas. Cum de moribus hujus gentis agit, imprimis inter fabulas refert, quod vulgo memoratur, festo die *M. Mogulem* corporis sui pondus explorare, quod id unquam a quoquam factum esse, testes fide dignissimi pernegaverint, id tantum fassi, quod eo die aurum & pretiosa alia a Magnatibus donata ponderentur, atque dein tantum eleemosynarum pauperibus erogetur, quantus sit illorum valor. Vivicomburium uxorum, quorum mariti decesserunt, a Principe prohibitum, nonnisi licentia a præfectis impetrata permittitur. Suadent illud miseris fœmellis *Bramines*, ad quos monilia & aurum liquatum, quæ simul comburuntur,

tur, perveniunt. Fœminæ tamen, quæ idem ſubire renuunt, perpetuo viduæ manent, niſi forte ad Muhammediſmum vel Chriſtianam religionem ſe conferre malint. Perſuaſum ſibi habent quidam, imaginationis ope mulieres abſentibus maritis gravidas poſſe fieri; unde lepidum perhibetur & ſtultum votum, etſi bono animo conceptum, quo gentilis quidam mercator Vice Regem Luſitanum in India, *Comitem d' Alvor*, excepit, cum huic nunciatum fuiſſet uxorem in Portugallia gravidam relictam ei filium peperiſſe, precatus ſcilicet, ut ſingulis annis, dum in India eſſet, ſimilis ipſi nuntius e Portugallia veniret, quo bilem Vice-Regi non parum movit. Hinc *Goam* reverſus, rurſusque ſolvens, ac *Ceylanam*, *Moldivas*, *Nicobaricas* Inſulas, cum vicina Anthropophagorum *Andemaonia* (quam Batavi fama fontis, cujus aqua ferrum in aurum mutaret, inducti tentaſſe infeliciter dicuntur) & *Sammatra* prætervectus, in *Malacca* exſcendit, ubi maxima pars incolarum Romano-Catholici, ſine tamen publico religionis exercitio, quamvis frequenter transeuntes Miſſionarii, & in Chinam alioq; tendentes, eos reddant inſtructiſſimos. Dum porro in *Chinam* tendens, in recenſione tranſitus prope Inſulam *Borneam* verſatur, inſerit *P. Antonii Ventimigliæ* obſervationes de progreſſu, quo miſſiones ſacræ gaudent apud populum ejus inſulæ, unde facile patet, eum & moribu s& opinionibus eſſe minime barbaris, utpote unum ſolum Deum agnoſcentem, & lignis odoriferis incenſis colentem. *Pekini P. Grimaldum*, Præſidem Mathematicorum in China, acceſſit, multa cum humanitate ab eo exceptus, quem inter alia affirmaſſe, refert, ſe, cum nuper in Europa fuiſſet, ibique tot falſas relationes, imprimis Legationis Batavicæ ad Regem Chinenſem, legiſſet, ab obſervationum edendarum conſilio prorſus fuiſſe deterritum, ne tot autoribus mendacii dicam & impudentiæ ſcribere cogeretur. Quo pertinet, quod in relatione dictæ legationis, ſcorta ibi eſſe publica & publice in plateis circumduci dicuntur, cum nihil magis modeſtiæ Chinenſium repugnet. Ceterum lepidam deſcriptionem Geographiæ Chinenſium, faſtuoſo gentis ingenio conformis, non ſine voluptate legas apud Autorem. Fuſius porro refert de ultima perſecutione Chriſtianorum, quæ 1691

in provincia *Chekian* a Vice-Rege, templa eorum claudente, instituta, cujus exitus fuit, ut Rex, qui Patribus Christianis favebat, *Consilio Rituum* interesse juberet socerum suum, qui autoritate sua efficeret, ut prior sententia aboleretur, & decretum fieret, ab Imperatore postea facile confirmatum, quo omnibus subditis amplectendæ religionis Christianæ libertas indulta. Jesuitas, quorum tria templa *Pekini* spectantur, observat sacrificium missæ & reliquos ritus sacros, permittente Papa Rom. atque ita cogente Chinensium more, capite tecto administrare. Aulam ingressus est Autor una cum *P. Grimaldo*, qui a Chinensibus nomen accepit *Mil-lavije*, eo die, quo is Calendarium anni 1696 a se concinnatum lingua *Chinensi* & *Tartarica* Regi exhibiturus erat, & ab eodem ad Regem adductus, per Patrem illum ceu interpretem cum ipso locutus est. Frigus vero, quod hac jam tempestate sensit admodum vehemens, movit ipsum, ut in meridionales magis regiones properaret reditum, eoque 22 Nov. *Pekino* vale-
1696. diceret. *Nankium* postea redux, die 3 Februarii celebrationi novi anni Chinensis, qui incidit proximo novilunio post ingressum Solis in 15° Aquarii, vel ultimum octantem Eclipticæ, quem locum apud Chinenses occupat signum *Lic ciun* sive *reducens ver* dictum, & festo lampadum, quod vocant, quoque cum infinito numero lampadum funaliumque passim discurritur, interfuit. Ad Philippinas quoque postea delatus, prolixam & curiosam earum descriptionem dedit. Ex qua inter alia apparet, vix ultra duodecimam partem incolarum, qui litora accolunt, (ceteri enim feri sunt fere & indomiti) Hispanis parere, & nihilominus subditorum Hispanicorum numerum ad 250 mill. excurrere. Auro fruuntur Hispani, præcipuo dono a natura concesso, sed quod in fluminibus saltem colligitur, unde redire Regi Hispaniarum dicuntur 200 mill. octonarum *(Pieces de Huit)*: ad ipsos montes metalliferos & venas ob ferociam barbarorum aditus non patet. Maximam vero admirationem merentur folia arborum quarundam in aviculas transformari solita, cujus rei fidem ex instrumento authentico & a teste oculato *Josepho d' Orense*, Provinciali Franciscanorum, aliisque accepit Autor. Forma foliorum exhibetur talis, qualis in Figura subjecta repræsentatur, quorum mediæ fibræ *corpus* alitis, pars, qua arbori junguntur,

caput,

caput, fibræ laterales *pedes*, pars extrema *caudam*, reliqua *alas* faciunt: colorem aviculæ retinent, qualis fuit ipſorum foliorum.

Formant ergo *1* caput, *2* corpus, *3* pedes, *4* caudam, & *5* alas. Iter poſtea ingreſſus in Americam, quod æque ex Philippicis arduum ac moleſtum, quam facilis inde ad easdem reditus, dum inſulas Marianas prætervehitur, obſervat, eas a Gubernatore *Manillæ*, occupatas demum ſub Carolo II Hiſp. Rege, a matre ejus *Maria* nomen accepiſſe: ſtaturam vero incolarum longe modum excedere reliquorum hominum, teſtatur. Poſt navigationem tandem 204 dierum *Acapulcum* die 19 Januar. pervenit Autor, æſtum ibi offendens, qualis Canicularibus diebus Neapoli exiſtit, qui mox ita deferbuit, ut in itinere verſus *Mexicum*, quo d. 2 Martii pervenit, frigus ſatis ſenſibile & nives aliquoties fuerit expertus. 1697. Lectu digna eſt deſcriptio hujus urbis regionisque ab Autore facta; ædium pulcritudine Italiæ urbibus parem, fœminarum Italis ſuperiorem eſſe prædicat; incolarum 100 millia ſtatuit; Clericorum vero opes tantas, ut reliquorum civium commodis obſtent, ita ut multi, cum fruſtra diu in acquirendis fundis aut facultatibus laboraverint, tandem & ipſi cogantur in clericorum ordinem ſe conferre. Ortum urbis & regni Mexicani, itemque expugnationem Hiſpanicam *Corteſio* duce factum, accurate exponit. Curioſiſſima ſunt imprimis duo monumenta, ab Autore Tomo VI p. 28 & 45 exhibita, quorum altero tota gentis Mexicanæ Chronologia inde ab ortu ejus, una cum notabilioribus eventibus & fatis, altero cyclus ſecularis Mexicanus, utrumque per ſymbola & characteres hieroglyphicos, repræſentatur. Tacemus pyramides duas Soli & Lunæ dicatas, eorumque imaginibus ornatas, ex ſaxo prægrandi, quæ tamen ab Hiſpanis confractæ everſæque jacent. Vindicavit hæc omnia ab interitu,

quem Hispanorum ruditas minabatur, *Juan d' Alva*, Dominus de *Cetzieazgo*, &c. qui ex regibus *Tescuci* descendebat; explicavit vero eadem D. *Carolus de Siguenza y Gongora*, *Cathedraticus proprietarius* & *Professor Matheseos Uuniversitatis Mexicanæ*, in sua *Cyclographia*, qui & idem edidit alium tractatum sub titulo: *Libra Astronomica*. Ecquis vero credat, repertos fuisse, qui lacum Mexicanum (cujus accuratum typum exhibet Autor) pro bestia illa Apocalyptica, cujus scilicet figuram situ suo referat, venditaverint, capita ejus septem totidem nationes, quæ circa illum cunsederunt pridem, decem vero cornua, Reges decem Mexicanorum, quorum literæ nominum initiales, Latine scilicet scriptæ, si cabbalistice exponantur, faciant summam 666, exponentes. Quantum ad reliqua, Autor exercitationibus & examinibus Academicis quarumlibet Facultatum in Universitate Mexicana crebro se interfuisse testatur. Post diuturnam in Mexico moram, visisque urbibus aliis, *Novam veram crucem* accessit, cujus urbis ædes flante borea sæpius arena quasi sepeliuntur, muri adeo humiles & exigui, ut & ipsi sub arena aggesta jam maximam partem lateant, & pediti equitiq; transitum præbeant. Inde *Havanam* ac porro *Gades* versus iter instituit, quo tandem
1698. 1698 d. 4 Junii delatus, iter Neapolin, unde egressus erat, per *Madritum*, quam urbem hic denuo prolixe describit, *Tolosam*, *Massiliam*, *Genuam*, *Mediolanum*, *Parmam*, *Rhegium*, *Bononiam*, *Florentiam*, *Romamque* remensus est. Hæc sunt, quæ de præcipuo itinere suo Tomis VI prioribus exposuit Autor, quibus cum justo fere diutius immorati simus, reliquis tribus Tomis, quibus alia itinera per Europam suscepta pari studio complexus est, recensendis facile supersedebimus. Lectu imprimis digna sunt, quæ de bello Hungarico refert, cui, lustratis aliis regionibus, interfuit, ubi obsidionem Budensem alteram, ejusque expugnationem, ac prælium Mohacense accurate descripsit. In ultimo Tomo præter ea, quæ ipse αὐτόπτης spectavit, ex accuratis commentariis *Leopoldi Henrici Fortinez*, Generalis Adjutoris in exercitu *Caroli III*, multa affert non ubivis obvia, in quibus sunt iter invictissimi hodie Imperatoris Caroli III in Hispaniam & res ibidem gestæ, usque ad annum 1710;
præ-

prælium ad *Almanzam*, in quo victoriæ Gallorum causam potissimam putat, quod stratagemate eodem, quo *Hannibal* ad *Cannas*, usi fuerint, aliquas turmas sub transfugarum specie subornantes, quæ receptæ post nostrorum aciem, a tergo nostros adorti sint; diarium obsidionis *Calpæ*, utriusque obsidionis *Barcinonensis*, expeditionisque, quæ post alteram a Philippo frustra tentatam secuta est, in *Arragoniam* & *Castellam*; iter sponsæ Caroli III, nec non expeditio altera in Castellam, *Starembergio* summæ rerum præfecto. Ceterum fatendum quidem, & dictionem Autoris non minus ingeniosam esse quam planam, eoque lectu jucundam, & præterea decus itinerario afferri, præmissis per modum epistolarum Tomo VII & VIII exordiis, pro more gentis dictante quasi Venere ad matronas quasdam scriptis, nec non interspersis ex literatura varia & historia Romana veteri floribus. Neque tamen dissimulandum, nomina propria locorum exoticorum, quæ ab ore Italico paulo abhorrent, quandoque mirum in modum corrumpi, Germanica imprimis: ita enim sub *Pesantocerle* bey Sanct Ulrich, sub *Alicrater*, heilig Creutzer, &c. tegi, haud facile quisquam divinaverit.

SUPER DISQUISITIONEM G. FRID. RICHTERI, de iis quæ Opticæ Newtonianæ JOH. RIZZETTUS opposuit, (vid. Suppl. Act. T. VIII Sect. III p. 127, & Sect. V p. 226, & Suppl. Diarii Ital. T. I Art. XII p. 373) Responsio: Autore eodem RIZZETTO.

QUod Clariss. Vir *Richterus* novam observationem, spectantem ad difformem humoris crystallini densitatem, pro humanitate sua laudat, spem facit, ut, quæ adversus summum Newtonum, ejusque opticam hypothesin dicenda erunt, animo æquo & a partium studiis alieno in Anglia excipiantur. Inprimis doctiss. Adversarium id sibi suadere velim, me dogma Newtonianum de diversa colorum refrangibilitate non eo consilio impugnasse, ut telescopia ab imposita imperfectione vindicarem; sed ea potissimum ratione ductum, quod systema phænome-

nomenis non ſat bene reſpondet. Si vero experimenta Newtoni a Clariſſ. Deſagulierio (pluribus utriusque Academiæ Londinenſis & Pariſienſis Sociis inſpectantibus) ſæpenumero repetita, pro præjudicio valere debent, fateor me incaſſum laboraſſe. Ea porro, quæ vera ſunt, vel quæ mihi viſa fuerunt falſa & in nonnullis circumſtantiis deficientia, literis ad Anglicanam Societatem datis candide expoſui. Addo, Viros celeberrimos nihil adhuc tentaſſe ultra id, quod ab Illuſtri Newtono factum novimus, neque ad veritatem eruendam experimentis experimenta addidiſſe. Id ego nullis parcens laboribus præſtiti, ut nonniſi probe cognita cauſa, omnibusque perſpectis, de Clariſſ. Autoris ſyſtemate judicium ferrem. Utrum autem conatus ex voto ceſſerit, aliorum eſto judicium.

De experimento ſecundo opticæ Newtonianæ P. I l. I jure meritoque Nobiliſſ. Adverſarius exultat; illo enim omni adhibita diligentia coram Regia Societate repetito eventum Newtonianæ ſententiæ reſpondiſſe, adverſus id, quod a me ſancitum fuit in epiſtola ad Nobilem Virum Chriſtianum Martinellum, in Transactionibus Anglicanis præteriti Decembris tradidit Desagulierius. Imagine chartæ, cujus dimidia pars erat rubra, dimidia cœrulea, in alteram chartam albam, ope interpoſitæ lentis, projecta, mihi focus utriusque coloris viſus fuit æqualiter a lente remotus; in Anglia vero focus coloris cœrulei minus quam ille rubri a lente diſtans apparuit. Hinc phænomenis inter ſe diſcrepantibus, fallaciæ vel ex una vel ex altera parte metuendæ erant. Non aliud vero a Doctiſſ. Richtero expectandum, quam me deceptum fuiſſe. Dum enim audit experimenta Newtoniana aliis haud ſatis ex Autoris ſententia ſucceſſiſſe, id potius defectui accurationis tribuere vult. Ne igitur munus inquirendæ veritatis ego quoque deſererem, experimentum iterum inſtituendum eſſe putavi.

Cum difficillimum ſit utramque chartam, nempe eam, quæ loco objecti eſt, & aliam, quæ imaginem excipit, lentemque intermediam collocare, ut ne hilum quidem a debito ſitu exorbitent, fateor, frequentiſſime accidere, ut pars imaginis confuſa cernatur, dum altera apparuit diſtincta. Præoccupatio

autem

autem facit, ut omnia rite disposita non putentur, nisi juxta praecedentem nostram exspectatioem contingant. Utrum hac regula lesbia Angli usi sint, affirmare non ausim, hoc unum scio ac periculo meo didici, propositam observationem inter fallaces & nimis operosas recenseri oportere.

In firmo atque stabili pariete figura rectangula delineata, ejus partem dextram rubro colore, & sinistram cœruleo infeci. Erant autem colores vividissimi, & a flamma candelæ æqualiter illuminati, quibus superimponebam craticulam mobilem ex nigerrimis & subtilioribus filis contextam. Cum lux a coloribus reflexa in lentem satis amplam & immotam, more Newtoniano, radiaret, accidit aliquando, ut imago partis rubræ tabula excepta videretur distincta, & imago cœruleæ confusa. In hoc casu si æqualis supponatur utriusque coloris in lentem incidentia, necessario colligi debet inæqualis eorum refrangibilitas. At si axis lentis fingatur paulisper detortus, fieri poterat, ut inæqualis appareret distinctio, non ob variam radiorum refrangibilitatem, sed potius ob diversam incidentiam. Ut de hac re judicium ferrem, omnibus in prima positione manentibus, hoc solum immutatum fuit, ut penicillo adhibito color ruber ad sinistram partem transiret, & cœruleus ad dextram, deletis prioribus coloribus, & novis in eodem loco substitutis. Hujus experimenti, quod nulla exceptione elidi potest, talis exitus fuit. Eadem perseverante radiorum incidentia, imago partis cœruleæ eam distinctionem lucrata est, quam prius obtinebat imago partis rubræ, ex quo didici, ab operoso hoc experimento deceptos illustres illos viros, qui illud iterandum operæ pretium esse duxerunt. Quid enim? juxta Newtoni hypothesin permutatis coloribus distinctio in eorum spectris permutari non debebat, quod cum factum sit, id tribuendum inæquali radiorum refrangibilitati. Quodsi lentem & tabulam ita collocabam, ut colorum rubri & cœrulei imagines cernerentur distinctæ, ex colorum permutatione nullum in distinctione oriebatur discrimen. Cum igitur experimentum Newtoni sæpe expectationem meam fraudaverit, statim judicandum non erat, hoc contigisse propter accurationis defectum, sed potius ab æquivocatione cavendum,

ne diversæ colorum refrangibilitati illa distinctionis diversitas tribueretur, quæ tribuenda erat diversæ colorum incidentiæ. Ex dictis aliquid lucis affulget, ut nobis fucum non faciat experimentum 8 Part. I l. 1, quod aliquid habere veri, in meis litteris ad Regiam Societatem missis indicavi. Solis lumine per foramen in cubiculum obscurum immisso ac per prisma trajecto, colorem rubrum ceteris coloribus separatum aperto libro Newtonus excepit. Tum intervallo sex pedum a libro lentem erexit, quæ lumen a libro reflexum, simili iterum sex pedum intervallo, colligeret, ac librum lentemque firmavit, ne moveretur. Deinde notato loco, quo imago libri a lumine rubro illustrati distinctissime depingeretur, expectavit donec motu Solis, & per consequens motu spectri colorati, liber a lumine illustraretur cœruleo. Tandem altero notato loco, quo imago libri, eodem lumine illustrati cæruleo, distinctissime exhiberetur, refert, invenisse hunc locum lenti propinquiorem (intervallo unciarum 2$\frac{3}{4}$ inter duo loca interjecto.) Porro libro ac lente singulis in suo loco manentibus, perperam putavit hunc esse casum, in quo luminis cœrulei in lentem incidentia eadem foret, quæ fuerat rubri; & proinde Clariss. Autori parcendum est, si tam fallaci experimento libenter indulgens existimavit lumen cœruleum esse magis refractum quam rubrum, & illud esse isto quoque refrangibilius. Nos autem invenimus ac suo loco demonstrabimus, inæquales inclinationes fuisse, quibus duo lumina rubrum & cœruleum incidebant in librum, & proinde inæqualibus quoque existentibus inclinationibus, quibus ea lumina ex libro traducebantur ad lentem, quamvis ea forent æqualiter refrangibilia, imago tamen libri ab uno illustrati distingui debebat in illa a lente distantia, in qua imago ejusdem libri illustrati ab altero lumine confundebatur.

De meo experimento duorum filorum violacei & rubri sese contingentium, quæ uno obtutu æqualiter distincta videntur, nonnulla doctissimus Adversarius carpit, reliqua eludit. Notat, Newtonum satis amplam imaginem procurasse, adhibita lente & chartæ plagula justæ magnitudinis, me autem pro plagula duo exilia fila substituisse, & pro lente amplioris latitudinis exiguum

tum oculi cryſtallinum. Neſcio autem an illo ſuadere poterit, quod vitium ex diverſa colorum refrangibilitate originem trahens facilius percipi poſſit in experimento Newtoniano, nempe in ampla imagine objecti majuſculi, ac illi aberrationi obnoxia, quæ oritur ex Sphærica lentis figura, potius quam in experimento meo, nempe in imagine objecti minuſculi, exigua & a dicta aberratione immuni. Addit, Deſagulierium in experimento Newtoni iterando, inter lucernam chartæ coloratæ appoſitam, atque inter lentem, interpoſuiſſe corpus quoddam opacum, ut a lucerna ad lentem nullus radius directus affulgeret, me autem de excludendis ex oculo aliorum corporum lucentium radiis haudquaquam ſollicitum fuiſſe. Si autem fila in meo experimento propoſita, panno nigro ſubſtrato, ac tubo chartæ nigræ ad oculum applicato, ipſe inſpexiſſet, viſa eadem filorum (quam in meo experimento retuli) diſtinctione, a ſupra dicta reprehenſione abſtinuiſſet. Cum autem idem arguat experimentum tanquam vulgare & incurioſum potius quam ſimplex (quandoquidem in exiguo cryſtallini humoris ambitu multo plus myſterii quam in ampliſſima lente vitrea lateat) oculum ab aberratione Newtoniana liberare videtur; quod ultra accipio: imo cum filum utrumque interpoſita etiam lente diſtinctum appareat, videat Clariſſ. Adverſarius, ne quis, inſtaurato argumento, lentes quoque a diſtractione Newtoniana immunes evincat. Ego utique in ſupra citata epiſtola demonſtravi, a varia cryſtallini denſitate corrigi aberrationem, quæ oritur ex ſphærica figura; quod igitur corrigatur ea pariter aberratio, quæ ex diverſa coloratione procedit, is quoque demonſtrare debebat.

Meam demonſtrationem ex diagrammate petitam cum ſolvere non poſſet, eludere adhibito exemplo conatur. Geminis ſubtiliſſimis filis, altero rubro, altero cœruleo, in meo experimento poſitis circa punctum *A*, ac radiantibus in oculum *Bb*, in hypotheſi diverſæ colorum refrangibilitatis oſtendi, imaginem rubri eſſe in *e*, illam cœrulei in *c*, ac diſtantiam *ce* ſatis ſuperque ſenſibilem eſſe affirmavi. Loco filorum Adverſarius ſubſtituit tenuem virgam unicolorem *Aa*, cujus extremitas *a* ſit oculo propior, altera *A* remotior; ac juxta notam refractionis Fig. I.

 legem

legem pariter is ostendit, imaginem partis propinquioris esse in *e*, remotioris in *c*; atque insuper asserit distantiam *ce* satis superque sensibilem esse. Nunc fundus oculi in *FeG* geminas accipiet imagines: illa fili rubri (sicut illa extremitatis virgæ propinquioris) contracta in minus spatium circa *e* eximia distinctione excellet, altera fili cœrulei (sicut altera extremitatis virgæ remotioris) distracta in amplius spatium *FG* speciem sui referet confusam. Cum igitur ego dixissem, oculum non posse, in hypothesi diversæ colorum refrangibilitatis videre uno obtutu gemina fila æqualiter distincta, & cum ipsa tamen videantur æquali distinctione perspicua, inde collegissem male, huic distinctioni eandem hypothesin convenire: respondet Cl. Richterus, quod nec oculus potest juxta notam refractionis legem videre uno obtutu distinctam utramque virgæ extremitatem; at cum tamen utraque simul extremitas distinguatur, si hujus distinctionis causam quæsiero, videbo quod simili plane modo oculus poterit gemina quoque fila æqualiter distincta intueri. Hoc utique exemplum ingeniosum est, sed pro eludendo meo filorum experimento minus idoneum. Imprimis, ne de facto contentio oriatur, concedere lubet, quod, si virga proposita parvæ fuerit longitudinis, & ab oculo debite remota, ejus geminæ extremitates videri poterunt uno intuitu distinctæ; nam si longior virga fuerit, assertio Richteri falsa est, oppositum docente ratione & experientia. Interim in meo filorum experimento distantiam *ce* satis superque sensibilem non modo vocavi sed etiam demonstravi, principiis Newtonianis insistens, & si majori illustratione res indigeat, in promtu erit clarior demonstratio. Verum in exemplo virgæ Adversarius eandem distantiam *ce* satis superque sensibilem vocat, non autem demonstrat. Nec eam potest satis sensibilem demonstrare; illa enim, quæ sequuntur, repugnant. Flores campi a Sole probe illuminatos ac intervallo viginti circiter passuum ab oculo remoto inspiciens, inter illos & oculum interposui capillum, intervallo unius pedis ab oculo distantem. Cum oculus intenderet in flores, ipsi inter se distincti apparebant. Cum autem oculus intenderet in capillum, hic utique videbatur distinctus; at eodem obtutu flores confusam

colo-

colorum congeriem exhibebant. Positis capillo in *a* & flore in *A*, ac magna distantia *aA*, videlicet plurium passuum; substituatur in *a* extremitas virgæ *aA*, cujus longitudo *aA* sit parva (exempli gratia) dimidii pedis. Si veteri refractionis canoni insistentes fingamus a puncto *e* exponi imaginem capilli ac extremitatis virgæ *a*, & a puncto *c* imagines floris ac alterius extremitatis virgæ *A*, punctum *e* in utroque casu manebit, at distantia *ce* erit in primo major, in secundo minor. In primo casu differentia distinctionis, qua flos & capillus apparet, satis superque nos docet, ita sensibilem esse distantiam *ce* ut in oculi fundo *FG*, ubi depingitur imago distincta, depingatur imago floris confusa. In casu autem virgæ ipsa distantia *ce* potest esse ita exigua, ut in ipso oculi fundo *FG*, ubi bene distinguitur unius extremitatis imago, satis quoque imago alterius extremitatis distinguatur. Sicut igitur, differentia distinctionis indicante, in casu floris & capilli distantiam *ce* sensibilem esse cognoscimus; ita differentia distinctionis latente, in casu virgæ distantiam *ce* insensibilem esse affirmamus. Porro in lentem *Bb*, ex una eademque materia confectam, radiantibus geminis punctis *a*, *A*, inæqualiter a lente remotis, quorum imagines principaliter depingantur; illa scilicet puncti propinquioris *a* in puncto *e*, & illa puncti remotioris *A* in puncto *c*; si materia lentis mutatur in densiorem interius, ac in rariorem exterius, ita ut maneat punctum *e*, adhibito calculo inveni, punctum *c* puncto *e* appropinquare. Hoc erit alibi perfecta demonstratione ostendendum, interim indico, in crystallino interius densiore ac exterius rariore plus mysterii quam in lente vitrea latere, non modo propter alias proprietates, quas in supra citata mea epistola exposui, sed propter eam quoque, qua oculo res inæqualiter remotas uno obtutu inspiciente, diversitas distinctionis absconditur, si differentia distantiarum est parva, & illa tantummodo manifestatur, quando differentia distantiarum est magna. Hinc genuinam causam inquirens, qua geminæ virgæ extremitates videntur æqualiter uno intuitu distinctæ, Nobiliss. Adversarii paralogismum invenio; is enim putat in casu virgæ sensibilem illam distantiam *ce*, quæ insensibilis est. Cum igitur ipsa distantia

tia *ce*, in casu virgæ, juxta veteres refractionis leges, sit nimis exigua, & in casu filorum, juxta novas Newtoni leges, sit satis magna, non video, quod æqualis illa distinctio quæ habetur utriusque extremitatis virgæ, pariter haberi possit utriusque fili. Quæ si tamen habetur, contra hanc distinctionem Adversarius in cassum, adhibito virgæ exemplo, Newtonianas leges tuetur.

Circa oculum, flores simul ac capillum uno obtutu inspicientem, alia consideratio subjungenda est, ne illa mihi ignota esse videatur. Dum capillus apparet distinctus, ac flores congeriem exhibent colorum confusam: sit capillus *a*, cujus imago *e*, flos *A*, cujus imago *c*. Hinc productis *Bc*, *be*, donec occurrant in punctis *G*, *F*, rectæ *GF*, ductæ per punctum *e*, ac parallelæ lenti *Bb*, hic est casus, in quo (sensibili existente distantia *ce*) lumen aberrans florum, juxta veteres refractionis leges, distinctæ capilli imagini affunditur. In fundo igitur oculi *FG*, non modo sunt florum imagines confundendæ, sed imago quoque capilli turbanda, & per consequens non modo flores, sed capillus quoque e conspectu auferendus. Attamen diversum ostendit experientia; dum enim flores videntur confusi, capillus distinctus apparet. Hoc utique mysterium curiosum est, & erit alibi enucleandum: interim ex ea nulla consequentia deducatur, quæ meum filorum experimentum contra novas Newtoni leges infirmet. Etenim in hoc, secundum has leges, affunditur distinctæ imagini unius fili lumen aberrans alterius, eo pacto, quo in experimento florum & capilli, hujus distinctæ imagini, secundum veteres refractionis leges, affunditur lumen aberrans florum. Sicut igitur in hoc flores videntur confusi, capillus autem distinctus, ita in experimento filorum unum ex his poterit apparere distinctum, dum alterum videtur confusum. Sed quid prodest? In experimento filorum hoc præcipuum ac maximum est, quod gemina fila æqualiter distincta inspiciuntur, & ab hac duplici distinctione, ni fallor, leges Newtonianæ evertuntur.

Per prisma vitreum triangulare, cujus angulus refringens sursum convertebatur, chartam oblongam, dimidia parte rubram, & dimidia cœruleam (in Exper. 1 P. I l. 1) Newtonus inspexit, & ego quoque intuitus sum, ut retuli in epistola ad eun-

eundem Martinellum Suppl. Diar. Ital. T. I art. 12 inserta. Ille (panno nigro chartæ coloratæ substrato) partem vidit cœruleam altius extolli quam rubram; ego (loco panni nigri tela candida substituta) partem vidi rubram altius extolli quam cœruleam. Ille elicuit ex suo experimento lumen coloris cœrulei fere refrangibilius lumine coloris rubri; ego autem ex suo meoque simul experimento collegi, diversam colorum refrangibilitatem male hujusmodi fundamentis insistere. Hanc exceptionem Adversarius paucis tractandam esse putavit. Is solum obtrudit (Newtono in eodem experimento docente) lumen a candida tela reflexum, quod prope chartæ extremitates ad oculum transiens sese lumini a charta reflexo immiscet, eoque pacto experimentum interturbat. Quoniam nec in hoc casu illustris *Richterus* videre curavit, quousque mea difficultas procedat, eam itaque clarius exponendam duxi, ut aliorum judicium sit, utrum Richterianum responsum pro illa solvenda satis idoneum sit. Super telam candidam *oc* posui plagulam chartæ nigræ rectangulam *Pe*, eamque per prisma transpiciens (refractione sursum agente) vidi prope limbum inferiorem *PA* fimbriam coloris cœrulei ac violacei, prope limbum superiorem *Qe* fimbriam coloris rubri & flavi, & longius ab ipsis limbis candorem. Etenim, ex sententia Newtoniana, proprium colorem ostendunt radii cœrulei ac violacei maxime refrangibiles telæ candidæ *OA*, emergentes prope limbum *PA*, & rubri ac flavi minime refrangibiles telæ candidæ *Qc*, emergentes prope limbum *Qe*: singuli (inqnam) proprium colorem ostendunt in illis locis, ubi radii chartæ nigræ *Pe*, quibus illi immiscentur, nullum lumen, nullumque colorem præ se ferunt. His positis, sint chartæ cœrulea *TG*, & rubra *Pe*, prima magis elata quam secunda, quales nempe debent juxta Newtonianam sententiam apparere: dum substernitur tela candida *Od*, prope limbum *TF* radii maxime refrangibiles telæ candidæ *LF* commiscentur radiis chartæ cœruleæ *TG*; at quia sunt inter se quam proxime homogenei, scilicet plerique cœrulei & pauci violacei, in loco itaque immixtionis non est alterandus color ipsius chartæ *TG*, nec mutandus est locus limbi *TF*. Color equidem alterandus est prope limbum *PA*, Fig. 2.

ubi

ubi radii maxime refrangibiles telæ candidæ *O A* immiſcentur radiis chartæ rubræ *Pe*, ipſi enim ſunt inter ſe heterogenei, ſcilicet alii cœrulei ac violacei, & alii rubri. Ut autem mutetur locus limbi *PA*, ut ipſe limbus videatur altior limbo *TF*, in loco immixtionis candor eſt exhibendus.

Eodem repetito diſcurſu cognoſcitur, colorem chartæ rubræ *P e* non eſſe alterandum prope limbum *Qe*, ubi radii minime refrangibiles telæ candidæ *Q c* immiſcentur radiis ipſius chartæ *P e*; nec mutandum eſſe locum ipſius limbi *Qe*, ipſi enim radii ſunt inter ſe quam proxime homogenei, ſcilicet plerique rubri, & pauci flavi. Colorem autem alterandum eſſe cognoſcitur prope limbum *HG*, ubi radii minime refrangibiles telæ candidæ *HD* immiſcentur radiis chartæ *TG*, ipſi enim ſunt inter ſe heterogenei, nempe alii rubri ac flavi, alii cœrulei. Ut autem immutetur locus limbi *HG* & ipſe limbus videatur inferior limbo *Qe*, agnoſcitur quoque in loco immixtionis candorem eſſe exhibendum. Denique ut (ſalva diverſa colorum refrangibilitate) appareat charta rubra magis elata quam cœrulea, candor exhibendus eſt, ubi plures radii cœrulei ac violacei pluribus immiſcentur rubris, & ubi plures rubri ac flavi pluribus miſcentur cœruleis.

Ut de hoc judicium ferrem, lumen ſolare in cubiculum obſcurum immiſi per tria foramina, ſingula ſuo prismate munita, ut tria ſpectra colorata depingerentur. Diſtantias foraminum ac poſitiones prismatum inter ſe tales eſſe curavi, ut color cœruleus unius ſpectri & ruber alterius, prius cum flavo, deinde cum violaceo tertii ſpectri, in chartæ albæ plagula conveniret. His ita diſpoſitis, color reſultans nunquam albus, ſed ruber ſubobſcurus, nempe vinoſus, in uno caſu, & ad viridem vergens in altero, apparuit.

Si igitur candor, experientia docente, non exhibetur, ubi radii plures cœrulei ac violacei pluribus miſcentur rubris, nec ubi plures rubri ac flavi pluribus miſcentur cœruleis, itaque in hypotheſi diverſa colorum refrangibilitatis, charta rubra (ſubſtrata tela candida) nequit elevari magis quam cœrulea. Quod ſi tamen in hoc caſu rubra ſupra cœruleam elevatur, contra hanc eleva-

elevationem non satis eandem tuetur hypothesin Adversarius, allegando, lumen a candida tela reflexum, prope chartæ coloratæ extremitates ad oculum transiens, sese lumini a charta reflexo immiscere, eoque pacto experimentum interturbare. Plura essent de hujusmodi experimentis dicenda: circumstantiis enim iisdem adhibitis, omnium colorum refrangibilitas non diversa sed eadem ostendenda foret, & ipsis explicatis difficultas enodanda; sed hæc lubens in aliud tempus rejicio, ne mea responsio nimis in longum protracta, ab illa brevitate dissentiat, quam Doctiss. Adversarius in sua disquisitione curavit.

Cum in epistola supra citata prius cum Newtono affirmassem, lumen illud lucidi puncti dispergi, quod refringitur a prismate, & postea contra Newtonum negassem, dispergi illud, quod refringitur a lente; miratur ac ita obstupescit Richterus, ut illi videatur, me potius in somnis quam mente vigili hanc negationem protulisse. Etenim dum radius *Ab* incidit in punctum *b*, ac refractus emergit a lente *Bb*, ductis tangentibus ad puncta *b*, *L*, ingressus & egressus, angulum refringentem designat prismatis *LKb*. Cumque demonstrasset, ipsum radium *Ab* per lentem propositam transeuntem, eodem plane modo refringi atque dispergi, ac si in punctum *b* designati prismatis incideret; illud quoque contra meam negationem demonstratum putat, quod ita radii dispergantur alii, qui fluentes ex puncto lucido *A*, incidunt in reliqua puncta lentis *Bb*. Hic adversariæ disquisitionis locus ita paucis tractandus non est; præter enim summi autoritatem Newtoni, contra me est egregii quoque Richteri non sententia sed demonstratio. Fig. 1.

Dum Adversarius ostendit, unicum radium *Ab* incidentem in lentem *Bb* eodem plane modo refringi atque dispergi, ac si incideret in prisma *LKb*, hæc demonstratio est; id enim omne consideratur, quod propositæ hypothesi convenit. Dum autem is colligit ex ea demonstratione, quod ita radii dispergantur alii, qui fluentes ex puncto lucido *A* incidunt in reliqua puncta lentis *Bb*; hic paralogismus est. Non enim consideratur lex actionis & reactionis, quæ in nova hypothesi locum habet. Curiosæ sunt atque ignotæ leges, quibus distrahitur lumen a lente refractum, & erunt alibi enucleandæ atque experimentis confirmandæ. In-

terim quæ ſatis ad intentum faciant, de illis tantum exponam. Radii puncti *A* incidentes in lentem *Bb*, juxta canonem vulgarem refringantur ita, ut omnes concurrant in punctum *c*. Ipſorum lumina vim propriam ſingula exerceant, ut diſtrahantur juxta refractiones ſuas, & ſint intra angulos *CBe*, *Cbe* comprehenſæ diſtractiones dependentes a radiis extremis *Be*, *be*; ſi diſtractiones radiorum fluentium ex puncto *A* omnes eſſent ad unam plagam conſpirantes (ſicut accidit, quando lumen Solis a priſmate triangulari refringitur) nulla contraria actione impediente, ſingulæ ſuum ſortirentur effectum. At in caſu lentis propoſitæ, diſtractiones inter ſe contrariæ ad invicem congrediuntur (ſicut illæ radiorum *Be*, *be*) & ideo juxta legem actionis & reactionis ipſæ debent ſe mutuo cohibere, donec in puncto *e*, ubi principes radii concurrunt, ad terminum ſuum perveniant. Si igitur vires luminum, contraria ratione ad invicem concurrentium, inæquales ſunt, in puncto concurſus eſt oriunda diſtractio conſpirans ad plagam virium præpollentium, & conveniens exceſſui, quo vires præpollentes alias ſuperant. Aſt ſi vires luminum in diſtractionibus agendis ſunt utrobique æquales, diſtractionibus ad nihilum utrobique redactis, ea lumina ſunt iterum colligenda. Hinc ſi dimidia parte lentis vel pupillæ opaco corpore obtecta, objectis pars reliqua exponitur, coloratam diſtracti luminis fimbriam videri (Newtono quoque in Prop. 8 Part. II. l. 1 docente) intelligimus. At ſi lens vel pupilla tota aperta fuerit, nullam eſſe ipſius diſtracti luminis fimbriam (experientia quoque confirmante) cognoſcimus.

Profecto circa lentes, earumque affectiones, ab Anglis neceſſaria experimenta inſtituta non ſunt; deficientibus enim lentibus aqueo-vitreis, quas in mea epiſtola ad Regiam Societatem Londinenſem miſſa ſatis ad intentum facere indicavi, & quas ab eximio Newtono monitus conſtruendas curavi; attamen non defuerunt lentes vitreæ vulgares amplioris latitudinis, quarum aliqua Solis lumini per rotundum foramen in cubiculum obſcurum immiſſo debite expoſita, ſuper chartam albam in foco lentis convenienter accommodatam, doctiſſ. Adverſarius videre potuiſſet ſpeciem ſolarem duntaxat auctam illo lumine veteris aberrationis, quæ ex figura lentis originem ducit, & prorſus

ſus immunem a nova aberratione, quæ dicitur ex Newtoniano canone dependere.

Quod ad oculum nudum pertinet, nimis ſuæ demonſtrationi Adverſarius indulſit; ab hac enim captus, meum experimentum chartæ ac capilli paucis, more ſolito, tractandum eſſe putavit, ac neglecto calculo, quouſque mea difficultas procederet, ignoravit. Illud ſatis videtur illuſtratum ab iis, quæ in Actis Lipſienſibus adverſariæ diſquiſitioni ſubjiciuntur. Quoniam tamen in pluribus ab egregio Richtero carpitur, illud eſt fortius in veritatis gratiam illuſtrandum. Super chartam albam a Sole probe illuminatam poſui capillum (intervallo unicarum $19\frac{1}{2}$) ab oculo remotum, & cum illum diſtinctiſſime cernerem, ita dicebam: ſit *AH* latitudo capilli; in oculum *Bb* incidant radii puncti *A*, & extremi *AB*, *Ab*, a refractione inflexi in *Be*, *be*, concurrant in puncto *e*, in quo ceteri quoque convenient, cum in oculo corrigatur aberratio vulgaris, ut in citata epiſtola oſtendi, & teſtatur illa diſtinctio qua fruimur. Radiis puncti *H* convenientibus pariter in puncto *G*, & reliquis punctorum intermediorum inter *A*, *H*, in totidem punctis intermediis inter *G*, *E*, ſit *Ge* latitudo imaginis in oculi fundo depictæ. His poſitis nemo ignorat, intra oculum decuſſari in aliquo puncto *D* radios *Ae*, *HG*, & reliquos quoque, qui fluentes ex ſingulis aliis punctis intermediis inter *A*, *H*, patiuntur refractionem phyſice nullam, & proinde in triangulis ſimilibus *ADH*, *eDG* eſſe *AH*. *eG*::*DA*. *De*. Cum igitur fundum oculi ſit a cornea remotum, intervallo circiter $\frac{3}{4}$ unciæ, erit diameter capilli *AH* ad diametrum imaginis *Pe* ſaltem ut *DA* ($19\frac{1}{2}$ unciæ) ad *De* ($\frac{3}{4}$ unciæ) & per conſequens latitudo imaginis *eG* vix æquabit $\frac{1}{26}$ latitudinis capilli *AH*. At latitudo ejuſdem capilli vix æquabat $\frac{1}{19}$ latitudinis pupillæ, ea proinde latitudo imaginis *eG* vix erat æqualis $\frac{1}{26 \times 19}$ latitudinis ejuſdem pupillæ. Si vero lumen juxta Newtoniana principia diſtraheretur, per ea quæ in Prop. 7 Part. I lib. I tradita ſunt, illud ſpatio diffunderetur, cujus diameter eſſet ſaltem æqualis $\frac{1}{28}$ diametri pupillæ; unde ejus luminis diſtracti diameter eſſet ad diametrum capilli ut $\frac{1}{28}$: $\frac{1}{26 \times 19}$

 aut

aut ut 19 : 1. Hinc igitur colligi poteſt, imaginem capilli fore a lumine diſtracto chartæ ſubſtratæ delendam & capillum e conſpectu auferendum, etiamſi in craſſitudinem longe majorem excreſceret. Cum autem capillus appareret eximia diſtinctione perſpicuus, aberrationem quæ ex Newtoniana lege dependet profligatam eſſe cenſebam. Hanc porro arbitratur tueri Adverſarius, objiciens, quod a Newtono loco ſupra citato allegatur: lumen nempe diſtractum realiter diffundi in ſpatium æquale $\frac{1}{25}$ latitudinis lentis (ſive pupillæ) at ita tamen illud extenuari in diſtantia a ſuo centro, ut ſenſum afficiat in ſpatio duntaxat æquali $\frac{1}{250}$ latitudinis pupillæ, & per conſequens minus idoneum eſſe pro imagine capilli in oculo confundenda. Hoc mihi parum ſatisfacere viſum fuit; nimis enim validum erat lumen chartæ ſubſtratæ, quæ data opera albeſcebat & ſolaribus radiis illuſtrata emicabat; unde ejus diſtractio ſenſibilis eſſe non poterat in decima tantum parte illius latitudinis, in quam illa diffundebatur. Me autem hoc minus movit: majorem difficultatem fecit, quod, quamvis lumen diſtractum in tam brevi ſpatio ſenſum afficeret, illius tamen diameter, in illa parte, in qua ſentiebatur, ad diametrum imaginis capilli erat ut $\frac{1}{250}$: $\frac{1}{26. \times 19}$, ſcilicet ut 2 : 1, ac nihilominus erat imago capilli delenda, & capillus e conſpectu auferendus. Cum igitur capillus videretur diſtinctus, ex hac diſtinctione poterat Adverſarius calculo inſtituto colligere, quod in oculo diſtracti luminis fimbria non latet, quia ſenſibilis fit in ſpatio nimis exiguo, ſcilicet æquali $\frac{1}{250}$ latitudinis pupillæ, ſed quia vere ac realiter ipſa deficit. Hujusmodi defectum ſibi quoque Adverſarius propoſuit Newtoniano dogmati conciliare. Allegavit capillum fuiſſe illuminatum ut chartam, & inde collegit, aberrans chartæ lumen a capilli multo fortiori lumine extinguendum eſſe. Dum autem capillum in meo experimento propoſitum intuebatur diſtinctis terminis definitum, ſi priſma vitreum oculo applicaſſet, capillum in viſione amiſiſſet; unde agnoviſſet, ſe fruſtra in conciliatione propoſita laboraturum. Etenim collegiſſet, quod (lumine objectorum vere ac realiter aberrante) lumen aberrans chartæ erat fortius lumine capilli, & hoc ab illo prorſus extinguebatur.

Po-

Potius objiciendum erat experimentum florum & capilli, quod ſupra poſitum fuit. Sicut enim in hoc lumen florum, quod aberrat juxta veteres leges refractionis, ita in experimento chartæ & capilli, lumen chartæ, quod aberrat juxta novas leges diſtractionis, in utroque caſu imagini capilli affunditur. Cum igitur in utroque caſu capillus appareat eadem diſtinctione perſpicuus, poterat allegari, quod illo modo quo capillus diſtinctus apparet in uno, ita quoque diſtinctus appareat in altero. At inter gemina experimenta magna diverſitas eſt; in primo enim juxta veteres leges refractionis lumen aberrat florum, non autem capilli, & cum videatur capillus diſtinctus & flores confuſi, cognoſcitur non aberrare lumen capilli, ſed illud florum. In ſecundo, juxta novas leges diſtractionis, debent aberrare lumina & chartæ & capilli; & cum capillus & charta æqualiter diſtinguantur, agnoſcitur, nec aberrare lumen capilli nec illud chartæ.

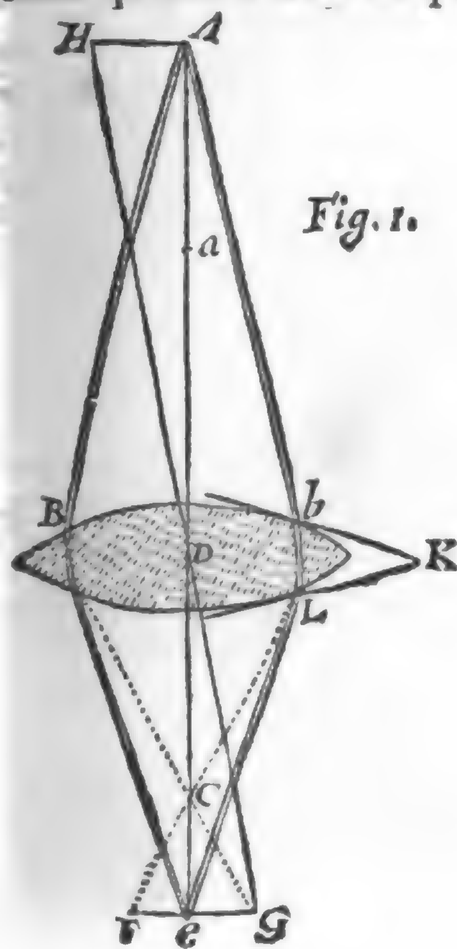
Neſcio tandem cur Adverſarius me arguat operam non dediſſe, ut nulli radii, præterquam illi a chartæ partibus capillo proximioribus reflexi, oculum intrarent, & cur miretur, me loco capilli non ſubſtituiſſe aliud objectum, quod aut nullum lumen aut minime notabile reflecteret. Etenim ſcio capillum (tubo chartæ nigræ ad oculum applicato) diſtinctum ſicut oculo nudo apparere, & nigras literas, chartæ propoſitæ ſubtiliſſimis lineis inſcriptas, diſtinctiſſime legi. Unde iis repetitis, quæ ſupra expoſita ſunt, magis ſemper atque magis manifeſtatur, lumen aberrationis Newtonianæ in oculo nudo nulla alia cauſa latere, niſi quia vere ac realiter abeſt.

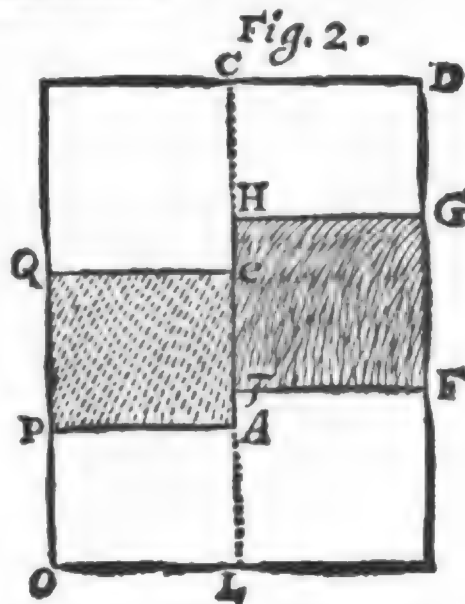
Quod ad oculum lentibus munitum pertinet, videtur Newtonum ſatis ſollicite non quæſiſſe ſuam aberrationem nec in ſola lente nec in oculo nudo; cum enim in his illam non inveniſſet, nec eam in oculo per lentes tranſpiciente tam aſſidue inveſtigaſſet, in hac porro inveſtigatione fruſtra moratus eſt; etenim in Prop. 7 Part. I l. 1 miratur, a conſpicillis tubulatis res objectas ita diſtinctas exhiberi, ut revera exhibentur. Verum omnem lapidem movit, donec per lentes, niſi terreſtria, ſaltim cœleſtia tranſpiciens, eam deniq; inveniſſe crediderit. Aſtronomi (inquit) per teleſcopia longiora tranſpicientes, obſervant diametrum ſtellæ fixæ eſſe 5″ aut 6″: ſi autem vitrum oculare facis fumo infuſcatur,

fuſcatur, quo lumen ſtellæ obſcureter, languidum illud lumen, quod adeſt in circuitu ſtellæ, evaneſcit, ac ſtella ad puncti mathematici ſimilitudinem propius accedit. Cum igitur ſtella ob immenſam diſtantiam inſtar puncti apparere debeat; inde lumen, quo ſtella ante infuſcationem lentis dilatata videtur, eſſe novæ diſtractionis legi tribuendum affirmat. In hac porro contemplatione non animadvertit, id genus luminis aberrantis etiam oculo nudo apparere; ſtella enim videtur confuſe aucta, a quodam lumine exiliente, quod capillitium vocatur. Nec pariter ipſe notavit, id ipſum lumen latius in oculo nudo diffundi, & teleſcopio interpoſito contrahi. Cum ſtella videatur minor teleſcopio, quam oculo nudo, inde colligitur, a teleſcopio contrahi imaginem ſtellæ in oculo nudo depictæ. Cum autem dioptrica ſcientia nos doceat, quod teleſcopio interpoſito, niſi augetur, minime ſaltem contrahitur illa ſtellæ imago vera, quæ a principibus radiis in oculo nudo depingitur, itaque manifeſtum eſt, contrahi teleſcopio interpoſito illam imaginem falſam, quæ a lumine aberrante in oculo nudo depicta imaginem veram circumdat. Si hæc Vir doctiſſ. animadvertiſſet, pariter agnoviſſet, lumen illud imaginis falſæ (quod remanet teleſcopio interpoſito) diſtractioni tribuendum non eſſe. Si flamma candelæ intervallo unius pedis ab oculo diſtat, ea videtur ita diſtinctis terminis definita, ut nobis fatendum ſit, nullam diſtractionem adeſſe; ſi vero illa plurium paſſuum intervallo ab oculo removetur, aucta crinibus luminoſis apparet. Id genus luminis eſſe illud quoque, quo ſtella coronata oculo nudo exhibetur, neminem arbitror ignorare. Si id ipſum igitur lumen diſtractioni Newtonianæ tribuendum eſſet, id utique, juxta Autoris principia, oculo nudo appareret non modo in objecto longinquo, ſed quoque in propinquo, & illud quod in longinquo apparet, a teleſcopio dilataretur. At ipſum lumen oculo nudo minime apparet in objecto propinquo, & illud, quod apparet in longinquo, a teleſcopio minime dilatatur, ſed imo contrahitur; ſi itaque non contrahitur ex toto, manifeſto patet, reliquum ex nova diſtractionis lege minime dependere. Id utique tribuendum eſſe veteri refractionis legi, in mea ſupra citata epiſtola ſatis demonſtratum puto, &

ſi

ſi majori illuſtratione res indigeat, clarior alibi demonſtratio non deerit. Interim capillum ſuper chartam albam probe illuminatam Adverſarius per microſcopium tranſpiciat, & quamvis major, microſcopio interpoſito, quam in oculo nudo, juxta dogma Newtonianum, diſtracti luminis fimbria futura ſit; cum tamen capillum diſtinctiſſime videat, inde cognoſcat, quod, ſicut in ſola lente vel in oculo nudo, ita microſcopio vel teleſcopio interpoſito, ea fimbria nulla alia cauſa latet, niſi quia vere ac realiter illa deficit. Quod ſi Newtoni ſententiam confutatam videt in caſu lentis, non dicat eam quoque refelli in caſu priſmatis, ſed potias colligat, in illa diſtractionibus inter ſe contrariis mutuo ſe deſtruentibus nullum coloratæ fimbriæ veſtigium agnoſci, in hoc, diſtractionibus multis ad unam plagam conſpirantibus, effectum in fimbria colorata videri, quem ſingulæ diſtractiones ſortiuntur. Quod ſi miſſa diverſa colorum refrangibilitate ipſe quærit, unde fimbriæ colores oriantur, pauliſper exſpectet, huic enim quæſtioni brevi tempore ſatisfaciam.

TESTA.

TESTAMENTUM MAGNI, REGIS NORvegiæ, conscriptum A. C. MCCLXXVII; nunc primum e tenebris erutum, & in publicam lucem productum.

Hafniæ, typis Wielandianis, 1719, 8.

Plag. $1\frac{1}{2}$.

MAgnus, Norvegiæ Rex, A. 1280 fato suo functus, ob re-
stitutam regno suo justitiam, indefessamque in corrigen-
dis veteribus Norvegiæ Legibus studium, *Lagabæter*, i. e. Le-
gum Emendator, vulgo cognominatur. Pietatem erga pau-
peres hoc testamento satis probatam dedit, magnas enim pe-
p. 6. cuniæ summas legavit I *Egenis* per provincias, qui belli tem-
pore naves expedire tenebantur: unaquæque enim provincia
Norvegiæ secundum hanc navium expeditionem in partes divi-
debatur, quas illi *Skipreidas* (a parandis navibus) vocarunt;
10. II *Monasteriis, templis & hospitalibus*. Sub finem sepulcrum sibi
17. Bergis elegit, & Clementis IV confirmationem inseruit. Mo-
18. netam observamus duplicem memorari, nimirum marcas mone-
tæ usualis, h. e. Dano-Norvegicæ, & Marcas Sterlingorum,
quæ Anglicam originem produnt. Exstat autem hoc Testa-
mentum in Regiæ Universitatis Hafniensis Bibliothecæ Codi-
ce membraneo, CCCC circiter annorum ætatem referente.
Hinc exscripsit Amplissimus Vir, *Arnas Magnæus*, Historicus
& Archivarius Regius, (ex cujus præfatiuncula hæc decerpi-
mus) non eo consilio, ut seorsim ederetur, sed ut cum aliis
hujusmodi tabulis conjunctim prodiret. Mutavit autem pro-
positum, postquam V. C. *Joachimus Wieland*, Secretarius Re-
gius, ab ipso poposcit, ut ex typographia sua, quam nuper
adornavit, primitiarum loco proderet hoc testamentum, cum
& memoria dignum sit, & in Thormodi Torfæi Historia
Norvegica desideretur.

)o(

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. IIX Sect. VIII.

GEORGII BUCHANANI, SCOTI, OPERA Omnia, ad optimorum Codicum fidem summo studio recognita & castigata; curante THOMA RUDDIMANNO A. M.

Tomi II.

Edinburgi, apud Robertum Freebairn, 1715, f. maj. Alph. 12.

MErebatur omnino Buchananus, Scotiæ decus, Poëtarum sui seculi facile Princeps & Historicus patriarum rerum excellens, ut omnia ingenii maximi monumenta a civibus in pretio haberentur, studiose asservarentur, colligerentur in unum, & quanta fieri posset cura atque elegantia posteritati commendarentur, quo pio officio ad preces Roberti Freebairnii Edinburgensis Bibliopolæ, de tanti Viri operibus restituendis dudum solliciti, cum laude & diligentia maxima defunctus est Cl. Ruddimannus. Nec adeo a nobis silentio involvendum est præclarum opus, dicendum potius in annalibus nostris, licet tardius, non ut insuper habitum hactenus, sed quod serius in manus nostras pervenerit. In præfatione explicatur, quo apparatu ad opus exornandum instructus fuerit Cl. Editor, & Scriptorum Buchanani historia concinne traditur, quorum cum sit potissimum aureumque maxime Psalmorum nobilissima Paraphrasis, in fronte statim Buchananus cum adversus alterius Pa-

 raphrastæ

raphrastæ Psalmorum Davidicorum, Ludovici Crucii, Jesuitæ Olysipponensis, criminationem, Buchananum id egisse, ne clarissima notissimaque de Christo opt. max. vaticinia, quæ Psalmis continentur, suo in carmine apparerent, tum adversus ea, quæ Josephus Trappius & Leonardus Welstedius in nonnullos Psalmos temere jactarunt, defenditur. A Welstedii injuriis, qui in notis ad Anglicam Longini versionem Psalmum Buchanani, qui incipit: *Dum procul a patria*, inter Davidicos numero CXXXVII barbariei, Gothicismi & neoterismi temere accusavit, optimum Poetam & ingentes ejus manes vindicavit publicis prælectionibus, aliquando in lucem prodituris, Andreas Rossius, Humaniorum literarum in Academia Glascuensi Professor. Trappio autem, qui in Prælectionibus Poeticis contendit, in ejusdem Psalmi Paraphrasi initio:

Dum procul a patria mœsti Babylonis in oris
Fluminis ad liquidas forte sedemus aquas,
Flevimus, & gemitus luctantia verba repressit
Inque sinus liquidæ decidit imber aquæ.

non fuisse opus, ut vel *semel*, multo minus trium versiculorum spatio *bis* aquam liquidam esse admonerentur lectores, ipse Cl. Ruddimannus respondet, monendo primum, male integrum distichon inter illa duo medium omitti a Trappio:

Illa animum subiit species miseranda Sionis
Et nunquam patrii tecta videnda soli.

nec adeo recte dici *trium* versiculorum spatio, sed *quinque* repeti unam eandemque vocem, deinde docte asserendo, liquidum hic non denotare *fluidum humidumve*, quod de aqua dici supervacaneum videtur, sed *purum defæcatumve*, qualis Euphrates, quales lacrymæ esse solent, & ita usos eo epitheto optimos Poetas, Virgilium, Homerum etiam in suo sermone, alios aquam describentes. Si olores istos interstrepere nobis licet, tantum abest, ut peccatum Buchanani hic credamus accusandum, ut potius existimemus, haud parum decoris ademtum iri carmini nobilissimo, si ex vocibus *liquidus* & *liquidæ* vel alterutra vel utraque expungeretur. *Liquidum* enim non modo significat *purum & defæcatum*, sed, quæ purorum & limpidorum conjunctissima

est

est qualitas, mobile maxime, facile fluens, &, ut Lucretiano verbo utamur, *diffusile;* quo sensu & Plinius usus est Historiæ Naturalis XXXIV, 8 verbis: *Fecit Eutychides Eurotam, in quo artem ipso amne* liquidiorem *plurimi dixere.* Sane Euphrates talis describitur, ut non, instar pigrorum Erebi fluminum, suam quasi molem invitus trahens, se ægre loco moveat, sed prono veluti alveo feratur; & lacrymæ per genas ruentes eodem sensu sunt liquidissimæ. Ex istarum autem idearum, fluminis ruentis & cadentium lacrymarum, collatione tenerrima in mente lectorum nascitur imago, quatenus ipsa illa liquida peregrini fluminis fluenta apud bonos illos captivos naturali ratione imbrem lacrymarum non minus liquidum junxisse, ac veluti provocasse visi sunt. Sed hæc hactenus.

In Historia etiam Scotica desiderantur nonnulla, illud præter rem, quod servilis nimis Livii imitator sit, hæc duo ex Nostri sententia verius, primum quod provectiore demum ætate tantum opus aggressus sit, adeoque Herculeo labori, qui Scriptori in perlegendis tot antiquissimis monumentis digerendisque & discernendis veritatibus devorandus est, non suffecerit, tum, quod Moravio addictior Mariam Reginam nimis insectatus sit, & antiqua etiam in istam rem detorserit. Suppetias tulit veritati Cl. Editor in Annotationibus suis non ambitiose conscriptis, sed locupletissimis sane & bonæ frugis plenissimis. Errores sui Historici correxit, neglecta eidem aut non visa, inter quæ præter editos Autores, Andream Vintonum Chronographum, Librum Perthensem, Librum Dumblanensem, Alexandrum Millium, Robertum Lindesium Pitscottiensem, Patricium Andersonum, Jacobum Balfurium, Scotos Historicos nondum vulgatos, imprimis autem Thomæ Rymeri æternum opus, Epistolas Regum & Gubernatorum Scotiæ ab A. 1505 ad A. 1545, vel ob insignem latini sermonis elegantiam luce dignissimas, Mandata ab Henrico VIII Rege Anglo ad Rudolphum Sadlerium, suum in Aula Scotica Legatum, Jo. Leslæi Episcopi Rossiensis Commentarios ἀνεκδότους & Dav. Crafordii Collectanea e Cottoniana Bibliotheca referas, magno studio consuluit, atque comparavit, famamque Mariæ Reginæ per sane dubiam pie, ut Scotus, fulcire

 cire

cire annisus est. Quod ad Buchanani Epistolas attinet, post absolutas operas typographicas duæ adhuc aliæ literæ, altera Buchanani ad Thomam Randolphum Anglica, altera Davidis Rogersii ad Buchananum Latina venerunt in manus Cl. Editoris, quas, nec non palmariam correctionem loci Ciceroniani Philipp. II c. 20, referente Lambino in suis ad Eloquentiæ Patrem Annotationibus a Buchanano profectam, ne quid perfectissimæ huic editioni desit, in hac ipsa præfatione legere est. Ceterum Commentarii MSS. in Virgilii Bucolica, Georgica, septemque primos Æneidos libros, qui Buchanani se ferunt, incertus fœtus sunt & puerilis, nec lucem merentur Consultationes aliquot de rebus Academiæ Andreopolitanæ recte administrandis. Jacobi Tevii liber de rebus gestis Hispanorum ad Dium in India injuria tribuitur Buchanano, cum Tevii omnino sit. Apologiam pro Maria, ut nonnulli volunt, nec scripsit, nec scripsisse potuit, quod Maria ante Nuptias Bothwellianas defensore non egeret, post illas statim Moravio ad reginam accusandum se comitem dederit. Nec Vindicias contra Tyrannos Stephano Junio Bruto autore ad Buchananum referri debere contendit Cl. Editor. Nihil superest, quam ut genuina Buchanani Opera ordine recenseamus, si prius monuerimus, ante illa Vitam Georgii Buchanani ab ipso scriptam biennio ante mortem, egregie in annotationibus locupletatam & continuatam, tum Doctorum Virorum de Buchanano & ejus scriptis testimonia, denique Catalogum variarum Editionum & Codicum MStorum legi, ex quo uno intelligi posset, quanto in pretio Viri docti egregia ista Viri maximi opera nunquam non habuerint.

Tomo I continentur, 1 Rerum Scoticarum Historia cum Annotationibus laudatissimis, Indice copioso, & nominum propriorum interpretatione perutili; 2 de Jure Regni apud Scotos Dialogus; 3 Detectio Mariæ Reginæ Scotorum; 4 Actio contra Mariam Scotorum Reginam cum literis Mariæ ad Bothuelium; 5 Chamæleon sive Satyra in Lidingtonium acerbissima, Anglice scripta. Tomo II sequuntur Psalmi Davidici, Jephthes sive Votum Tragœdia, Baptista sive Calumnia Tragœdia, Franciscanus & Fratres, Elegiarum Liber I, Sylvarum

Liber

Liber I, Hendecasyllabon Liber I, Jambon Liber I, Epigrammatum Libri III, Miscellaneorum Liber I, de Sphæra Libri V, Medea & Alcestis Euripidis, Latino carmine redditæ, Satyra in Carolum Lotharingum Cardinalem, quibus Poematis omnibus coronis imponitur elegans, de Metris Buchananæis libellus. Supersunt Rudimenta Grammatices Thomæ Linacri ex Anglico in Latinum versa, interprete Buchanano, qui & Jo. Lud. Vivis Libellum de Ratione studii puerilis addidit, ipsius Buchanani de Prosodia libellus, & tandem Epistolæ, quotquot exstare videntur, quarum equidem plurimas jam A. 1711 collegit & Edinburgi in 8 edidit Jacobus Oliphantus Scotus, sed, ut paucis de hac editione judicium feramus, & exemplarium apographorum, & typographorum vitio depravatissimas. Ceterum Cl. Editor omnibus his scriptis eandem, quam Historiæ Scoticæ operam, licet non tam copiose, annotando navavit.

A COLLECTION OF CURIOUS DISCOURSES, written by Eminent Antiquaries, upon several Heads in our English Antiquities.

id est,

COLLECTIO DISSERTATIONUM CURIOSARUM, a celeberrimis Antiquariis, de selectis Antiquitatum Anglicarum capitibus conscriptarum, nunc primum edita a THOMA HEARNIO.

Oxonii, e Theatro Sheldoniano, 1720, 8 maj.
Alph. 1 pl. $6\frac{1}{2}$. Tabb. æn. 2.

Licet ex sententia versatissimorum in re antiquaria Virorum primas partes in explanandis Antiquitatibus teneant praxis & experientia; non negligenda tamen *Ursati* imprimis, *Mabillonii, Montfalconii, Smetii* atque *Gruteri* industria, qui antiquitatis studium in formam artis redigere quodammodo sunt conati. Anglia certe, quæ monumentorum antiquorum ex universo pæne Orbe eo delatorum thesauro superbit, operam desiderat Viri harum rerum peritissimi, ex quo industrii *Langbainii* in Collectione Græ- Præf.

 ne Græ-

ne Græcorum MSCtorum *Barocciana*, aliisque Latinis pariter ac Anglicis antiquitatibus deſudantis diligentiam mors intercepit. Attamen optandum eſſet, ut ad tam inſigne opus perficiendum, cum unius vires & ætatem ferme ſuperet, plures in his ſcientiis præſtantiſſimi, more Gallis uſitato, Mæcenatum favore ad paranda vitæ ſubſidia ſuffulti, concurrerent. Utilitatem ex opera plurium collata emanantem, teſtatur inprimis Societas Antiquariorum regnantibus Eliſabetha & Jacobo I privato auſu inſtituta, cujus Diſſertationes, a *Thoma Smith* ſervatas, e ſcriniis ejus producit Cel. *Hearnius*; quamvis non omnium Autorum nomina, quæ in MSCto haud appoſita, explorata habeat, & multæ in his quoque exſtent ulteriori disquiſitione digniſſimæ, quales ſunt: Explicatio nummorum Romanorum; Origo vocis Brytannia, quæ forſan potui hordeaceo, Βρύτον Græcis dicto, debetur; Ælfredi M. diviſio Angliæ in Comitatus, longe ante, quam vulgo ferunt, facta, ejusdemque fundatio, vel potius reſtauratio Academiæ Oxonienſis: ut alia taceamus, quæ illuſtrationem Eruditorum adhuc expectant.

Primum hic locum occupant, *Hakewilli* & *Anon.* Diſſertationes de *Antiquitate Legum Britannicarum*, unde apparet, Leges
p. 1. Britonum a Romanis, has a Saxonibus, Saxonum denique a Danis fuiſſe immutatas, quæ cum Saxonicis & Normannicis commixtæ, Jus Anglorum commune hodienum conſtituunt. Sequuntur n. 3, 4, 5, 6 *Thomæ Lake*, *Anonymi*, *Franciſci Thynn*, ac *Jacobi*
15. *Ley*, Diſſ. *de moneta Sterlingorum*; cujus denominatio neque a caſtello *Scotorum Sterlingo*, ab Eduardo I capto, cum ante iſta tempora Denarii iſti reperiantur, & caſtellum tunc *Striveling* dictum fuerit, nec a ſtella aut ſturni figura, cujus nullum extat exemplum, ſed a vexillo *Eſterlingorum*, ſive Orientalium populorum, commerciorum cauſa crebro in Angliam commeantium, aut ab opificibus derivanda, tempus tamen, quo nummi hujus ratio primum invaluerit, incertum eſſe. N. 7 *Agardi*, 8 *Thyn-*
29. *nii*, 9 *Talboti*, 10 *Brawghtoni*, 11 *Jac. Ley* Diſſertatt. exhibentur de *Diviſione Angliæ* in *Shires* ſive Comitatus, cujus autorem Ælfredum plures nominant, licet non deſint, qui ab Offa primordia ducunt. Numerabantur initio 32, qui ſub Henrico II

ad 39,

ad 39, & sub Henrico VIII ad 42, excrevere. Nomen *Scyre*, sive *Shire*, ipsius Alfredi ævo quidem, frequentius tamen post annum 1000 usitatum, non a terra *divisa*, sed terra *plana* originem ducit, cum Anglia quondam generatim in *Woodland*, sylvas, & *Scyreland*, planitiem ab hominibus habitatam, fuerit distincta; cui sententiæ tamen alii repugnant. Placuit autem ista divisio, ut jus cuivis petenti redderetur, leges citius executioni mandarentur, incolæ subitas hostium incursiones propulsarent, & reditus in ærarium ex æquo redigerentur. Hinc disterminati ea ratione Comitatus, ut terra fertilis, ac sterile solum distincte cuique assignaretur. N. 12 *Joseph Hollandi* & 13 *Thynnii* Dissertationes de *Terminis & temporibus circa justitiæ administrationem*, in Anglia quondam usitatis, exstant, ubi notant, Wilhelmum Conquæstorem primum 12 *Justitiarios*, ad examinandos reos, constituisse, quorum numerus ad sex, quibus Comes præsidebat, fuerit imminutus sub Henrico III; in singulis vero comitatibus lites a *Justitiariis itinerantibus* fuisse decisas. Tempora, circa Michaelis, Hilarii, Paschatos & Trinitatis Festa litibus definiendis præsertim sub Henrico III destinata, Termini sunt vocata, non a causis terminandis, sed tempore limitato, ut ambages litium præscinderentur. N. 14 *Joseph Hollandus*, antiquissimam Angliæ *urbem*, *Totnesam* in Devonia, *Camuladuni* vero primam monetam fuisse cusam, præterea n. 35 *Robertus Cotton* urbem Regiam *Casibelani* ex Cæsaris Commentariis memorat, neque fas fuisse, urbem absque Regis consensu condere, tradit. 15 De variis *Mensuris terræ*, Anglis quondam usitatis, commentati sunt *Hollandus*, 16 *Jo. Dodridgius*, 17 *Agardus*, & *Cottonus* n. 36, ubi de *hundredis*, *hidis*, *acris*, seu arvis, *virgatis*, *rodis*, *bovatis*, *carucatis*, *solinis*, *Ferlingatis*, *sellionibus*, & varia harum vocum significatione agitur. N. 18 *Leigh*, 19 *Camdenus*, 20 *Whitlock*, 21 *Anonymus*, 22 *Hollandus*, 23 *Agardus*, item n. 46 *Thynnius*, 47 *Jo. Dodridgius*, de antiquitate, officio & privilegiis *Fecialium Anglicorum* disserunt. Nominati sunt *Feciales* a *fide* vel fœdere, *Heraldi* vel a Latino *Heros*, vel Germanico, *Ehrhalt*, quasi *honorem sustinentes*, sive ex quorundam opinione, a *Her*, publicus, & *Alte*, senex in Armis,

p. 46.
52.
62.
174.
64. sq. 178.
81. sq.
230. sq.

mis, & mentio illorum Wilhelmi Conquæstoris tempore reperitur, licet alii officium illorum Henrici III ævo, sub Eduardo I
p. 245. sq. autem nomen innotuisse existiment. Plura L. B. ex monumentis
105. imprimis a Thynnio collectis cognoscet. N. 24 *Agardus*, 25 *Thynnius*, 26 *Hollandus*, 27 *Whitlock*, antiquitatem *habitationum, Judicibus, Advocatis, Professoribus & Studiosis Juris destinatarum*, demonstraturi docent, jus quondam in Abbatiis & Cathedralibus templis fuisse redditum, postmodum sub Eduardo I constitutum, ut *Justitiarii* curiam Regis sequerentur. Inde paullatim introductum, ut omnes statuto tempore in certis ædibus convenirent, ubi quoque *Apprenticii* seu *Studiosi* in scientiis, linguis, & terminis Juris obscurioribus erudiebantur.
111. Hinc Cel. Thomas Morus Doctori Gallico, omnia Juris adyta sese penetrasse glorianti, quæstionem proposuit: *Utrum averia capta in Withernamium sint irreplegiabilia, nec ne?* qua audita, iste pudore confusus obmutuit. Plura deinde ædificia seu hospitia huic usui, maxime Henrico VI regnante, fuerunt dicata, donec sub Elisabethæ regimine numerus illorum ad 12 excresce-
135. ret, quorum historia brevibus texitur. N. 28 *Franc. Leigh* & 29 *Tate*, *Equites spirituales*, ab Abbatibus creatos usque ad Henrici I tempora, dignitate satis conspicuos, memorant. N. 30
149. *Camdenus*, 31 *Hollandus*, 32 *Agardus*, 33 *Oldworth* varias *An-*
166. *gliæ appellationes* compilant. De *Castris* n. 34 *Robertus Cottonus* quædam in medium attulit. *Castrum* enim dictum, quod habitantes ibi a licentia vagandi muris castrarentur; Synonima vero in Anglorum scriptis sunt, *Castellum*, *Turris*, *motæ*, *firmitas*, *munitio*, *fossa* & *maceria*. Caligula primum *armamentarium Britannicum* extruxit, mox plura a Didio Gallo & Severo munimenta fuere condita. Munitiones istæ e terra, ligno aut lapidibus, forma plerumque rotundarum turrium, sunt congestæ, non tantum ad propulsandos hostes, sed etiam Trophæi loco; ceterum omnes fere arces, tutissimum huc usque rebellium perfugi-
182. 204. um, destrui jussit Henricus II. N. 35 *Rob. Cottonus*, 36 & 40 *Jac. Ley*, notant, *Insignia*, ab Hieroglyphicis Ægyptiorum desumta, varia Anglis fuisse usitata, Lucium cruce, Arthurum imagine B. Virginis, plures dracone, Saxones sæpius nigro equo,

Norman-

Normannos plerumque Leonibus aut Pardis usos, donec Stephani, imprimis autem Richardi I ævo ista fierent hæreditaria, quibus Eduardus III lemma: *Honny soit qui mal y pense* addidit. *Jac. Ley* n. 37 animadvertit, *Forestam* derivari a foris stare, & *Forestarios* proventus ex saltibus, mineris atque mari curasse; Leges autem Forestales antiquissimas, a Wilhelmo Conquæstore amplificatas, ab Eduardo I majus firmamentum accepisse. Idem n. 38 docet, *Cancellarii* nomen non a *cancellando*, sed a Judicio *Cancellis* circumsepto ortum trahere, cum reliqua Judicia, quasi in foro, cuivis ex plebe paterent: præterea Dunstanum, R. Edgari tempore viventem, primum in monumentis occurrere, Cancellarii Regii titulo insignitum, observat: & n. 39 in *Epitaphiis* linguam Britonum, Saxonum atque Danorum rarissime, frequentius Latinam, Gallicam & Anglicam fuisse adhibitam, demonstrat. *Camdenus* n. 42 vocem *Baro*, rejectis illorum opinionibus, qui a *Par*, belli *robore*, *Bannerbeir*, vexilla portantibus, *Beronibus*, Hispaniæ populo, *βαρὺς*, *servis militum*, aut *militibus extraordinariis*, istam derivare satagunt, *Barones* indigitare *Viros*, evincit, cum *Virones* & *Barones* in fragmento legum Canuti pro iisdem accipiantur. Nomen maxime innotuit sub Normannis, insignis vero dignitas sub Eduardo I demum accessit. N. 43 & 44 *Jonesius*, ad *Tatii* quæstiones de *Antiquis Britannis* responsurus, asserit, *Druides*, a voce Britannica vocatos, quasi sapientes & eruditos, Judicum atque Flaminum officium obiisse, & loca saltuosa inhabitasse; tum vero quatuor gradus honorum, studiosis Legum, Poeseos ac Musices distribui solitos, 1 *Disgiblysbas*, triennio, 2 *Disgibldisgybliaidd*, sexennio, 3 *Disgiblpenkerodiaidd*, novem annis peractis, & 4 summum, *Penkerdd*, sive *Athro*, quasi *Doctorem* diceres; tria porro illis fuisse Poetarum genera, *Prududd* heroicis, *Teuluror* Lyricis, *Clerwr* bucolicis carminibus destinatos. *Bardi* quoque i. e. eruditi tribus modis, Nostro teste, fuere distincti, 1 *Privaird*, quasi Principes dixeris eruditorum, qui primi scientias invenerunt, 2 *Posvardd*, qui illorum dogmata alios docebant, 3 *Arroyddvardd*, in Poesi, Heraldicis & Genealogicis versati, & *Heraldorum* sive Fecialium munere gaudentes.

p. 193. 198. 201. 205. 209. sq.

Regis curiam unicus sequebatur Judex, *Egnat Llys* dictus, alter extra Curiam, *Egnat Comot*, præsente plerumque Rege & quibusdam Proceribus controversias de terris dirimebat. Britanniæ universæ imperitabant Reges, quibus satrapæ, singulis saltem provinciis præfecti, suberant, Regio pariter titulo conspicui. Hinc dimensiones terrarum ex Britannorum moribus & vocabulis illustrantur. Dignitates his fere gradibus sunt distinctæ, 1 *Brenin*, vel *Teyen*, Rex, 2 *Twylog*, Dux, 3 *Jarll*, Comes, 4 *Arglwydd*, Dominus, 5 *Barwn*, Baro, 6 *Breir*, vel *Uchelwr*, Eques, 7 *Gwreange*, Prædii possessor, 8 *Alltud*, rusticus, 9 *Kaeth*, servus. *Assach* videtur idem quod *Rhaith*, id est, juramentum, quo ei 200 vel 300 civium testimonio enormia crimina sibi objecta diluebant. *Distain* vocabatur, rei Domesticæ curator. Consiliarii quoque singulis Dominiis erant assignati, qui urgente necessitate de litibus Regem coram certiorem faciebant. Appen-
p. 276. dicis loco subnectuntur *Jacobi Whitlockii Epitaphium*; *Camde-*
277.281. *ni* Testamentum; e *Josephi* opere inscripto, *contra Platonem de causa universi*, meditationes, de loco, in quo justorum pariter & injustorum animæ continentur, Græce cum versione Lat. &
298.322. var. Lectionibus; nonnulla de *Bibliotheca Oxoniensi*; *Jo. Morrenni* carmen venustum in obitum *Stephani Gardineri*, Ep. Wintoniensis, & alia quædam levioris momenti, quæ consulto præterimus.

FRANCISCI FABRICII CHRISTUS, UNIcum ac perpetuum fundamentum Ecclesiæ, XIV Dissertationibus Philologico-Theologicis demonstratus.

Lugduni Bat. apud Sam. Luchtmans, 1717, 4.
Alph. 4 plag. 1.

REverendus Autor, in Lugdunensi Batavorum Academia Theologiæ Professor, doctrinæ de Christo luculenta in Veteri Test. ostendere vestigia aggressus, præcipua ejus loca hoc opere explanat doctissime. Majorem vero τῆς ὀρθοδοξίας, quam

quam ingenii nova sectantis gloriæ rationem ducens, non nisi probatissimis probatas Theologis sententias amplectitur, iisque, qui multa V. T. dicta imperite ad Christum trahi statuunt, hæc pauca in Præfatione reponit: *Si forte plus cognitioni ac fidei Patrum in Christum adscripserim, plusque hac in parte de ipsis præsumatur, quam revera fuerit, quid quæso peccatur? Certe, si peccatur, peccari caritatis excessu præstat, quam defectu.* Non est proinde, quod Dissertationes has copiose recenseamus. Sufficiat dixisse, Cl. Autorem diffusæ lectionis diligentissimæque argumentorum suorum pertractationis laudem abunde mereri, librumque hunc inter ornamenta Bibliothecæ Theologicæ non mediocri jure referendum esse. Postquam igitur *Diss. I* præstantissimorum interpretum ductum sequens, illustrem illum locum *1 Corinth. III, 11*, ubi CHRISTUS vocatur *unicum Ecclesiæ fundamentum*, luculenter exposuit; *Dissert. II* ostendit ex *Prov. VIII, 22, 23*, Christum esse personam æternam ac divinam, ante jacta mundi fundamenta mediatorio muneri destinatam. Divisit autem eam quatuor in Capita, quorum *primo* docet, in eo loco per *sapientiam* innui personam divinam, & quidem secundam: quia scilicet dicatur esse *genita*, ac ipse Christus Luc. VII, 35 sese vocet *sapientiam*. Capite *secundo*, quo ostendit, Sapientiam a DEO ab æterno esse genitam, pluribus agit de verbo ἔκλισε, (quam veram esse scripturam defendit,) eique notionem *gignendi* tribuit. *Tertio* Capite de *unctione* Christi disputat, hoc est, de ordinatione ejus ad officia mediatoris; *quarto* totum illud dictum ad Christum applicat, idq; in eo impletum fuisse demonstrat. *Diss. III* explicando protevangelio *Genes. III, 14, 15* dicata est, cujus *Cap I & II* Autor sensum literalem orthodoxe persequitur; *Cap. III* ex consensu veterum Hebræorum & ex traditionibus ethnicorum communem interpretationem confirmat; *Cap. IV* ostendit, impletum fuisse in Christo hoc oraculum, simul §. 7 sqq. propugnans Plutarchi de Pane mortuo narratiunculam.. *Diss. IV* ad *Genes. III, 20* agit *de impositione nominis Evæ*. Hic allatis complurium sive meditationibus sive ineptiis de isto nomine, eorum tuetur sententiam, qui statuunt, *Evæ* nomine non innui vitam naturalem, sed spiritualem, ut sensus hic sit,

Evam esse *matrem omnis spiritualiter viventis*, scilicet (1) Messiæ, ceu vitæ fontis unici, (2) electorum, per Christum sanctificandorum vivificandorumque. *Diss. V* ad *Genes. IV, 1* Caini nomen considerat. Ac Evæ quidem verba sic interpretatur: *Habeo ipsum Dominum*, vel, *Possideo virum Jehovam*. Ceterum non putat, Evam filiolum hunc primo partu editum pro Messia habuisse, sed eam hunc in modum ratiocinatam esse credit: *Non obstante peccato, hoc meo partu ab una parte promissio divina de dando mihi semine impleta est. Itaque ab altera itidem impleturus est DEUS illud suum promissum respectu illius seminis, quod contriturum est caput serpentis, cujus ipsa hæc mei primogeniti nativitas certissimum est signum & stabilimentum inconcussum.* Quam interpretationem munit suffragiis clarissimorum Theologorum, Cocceji, Burmanni, Witsii, Melanchthonis, Schmidii, Calovii. *Differt. VI* ad *Genes. IV, 2, 3, 4, 5* sacrificium Caini & Abelis contemplatur Cl. Autor. Hic *Capite secundo* copiosissime disserit doctissimeque de sacrificiorum origine, multisque probat argumentis, DEI jussu Adamum ceterosque Patriarchas obtulisse sacrificia, non sola sponte sua: simulque refutat erudite sententiam adversariam. *Diss. VII* ad *Hebr. XI, 4* natura *fidei Abelicæ* declaratur. *Diss. VIII* ad *Genes. IV, 25* nomen *Sethi* egregie illustratur, ac simul ostenditur, celeberrimum Sethi nomen fuisse non apud Judæos solum atque Christianos, sed etiam apud Muhammedanos & Arabes celeberrimum. *Diss. IX* de *Enocho* disputatur. Hic præter cetera diligenter agitur de vaticinio Enochi in Epistola Judæ memorato. Censet autem Cl. Autor, haustum id esse ex traditione. Præclare etiam ostendit, Enochum non communi fato functum, sed omnino in cœlum translatum a Deo fuisse. *Diss X* nomen *Noachi* expenditur, commonstraturque, eo respectum fuisse ad Messiam. *Diss. XI* ad *Genes. VI, 3* agitur *de Spiritu Dei cum hominibus ante diluvium per 120 annos contendenti*. Obscuriusculum hunc locum ita explicat Cl. Autor, ut hæc sit ejus sententia, Spiritum S. externe per Prophetas illorum temporum, Adamum, Enochum, Noachum; interne per admonitiones conscientiæ, mores hominum accusasse, eosque invitasse ad pœnitentiam, additis gravissi-

graviſſimarum contumaciæ pœnarum comminationibus. *Diſſ. XII* ad *Geneſ. VI, 5-13* de univerſali hominum corruptione & deletione per diluvium diſſerit. *Diſſert. XIV*, quæ ultima eſt, ad *Hebr. XI, 7* de fide Noachi diſputat, ejusque fidei multa eademque admirabilia opera præclare deſcribit: ultimo loco producens e libris τῶν ἔξω teſtimonia veritatis diluvii conſervationisque Noachi in arca. Ceterum ut arctiorem Diſſertationum harum connexionem rectius cognoſcamus, libet eam ex Præfatione depromtam hic exhibere. Initio igitur Cl. Autor *Diſſ. I* ex *1 Corinth. III, 11* manifeſtum facit, Chriſtum eſſe fundamentum fidei unicum. Cum autem id eſſe Chriſtus non poſſit, niſi divina ſit ac æterna perſona, ante jacta mundi fundamenta huic muneri deſtinata, hoc ipſum demonſtratum it *Diſſ. II* ex *Prov. VIII, 22, 23*. Hinc primam de Chriſto revelationem *Geneſ. III, 14, 15* contemplandam ſuſcipit *Diſſ. III*. Deinde, omnes antediluvianos Patres ſemen illud mulieris fide coluiſſe, oſtenſurus, *Diſſ. IV & V* docet, Adamum impoſitione nominis Evæ, & Evam impoſitione nominis Caini, fidem ſuam in Chriſtum demonſtraſſe; *Diſſ. VI* Abelis in Chriſtum fidem arguit ex ejus ſacrificio; *Diſſ. VII* eam in rem producit ac diducit Pauli de fide Abelis teſtimonium; *Diſſ. VIII* ex Sethi nomine rurſus demonſtrat Adami Evæque fidem in Meſſiam; *Diſſ. IX* de Enocho idem probat ex aſſumtione ejus glorioſa; *Diſſ. X* de Lamecho ex impoſitione nominis Noachi; *Diſſ. XI* de Noacho ex Spiritus Dei cum primo illo mundo contentione. Hac occaſione *Diſſ. XII & XIII* de diluvio commentatur, deque Noachi in arca conſervatione. Ultimo loco *Diſſert. XIV* duce Paulo *Hebr. XI, 7* fidem Noachi in Chriſtum dilucide exponit.

PHÆNOMENA TRANSITUS PENUMbræ & Umbræ plenæ ſupra Tellurem, in Novilunio Menſis Maji d. 22 Maj. 1724, Autore CHRISTIANO AUG. HAUSEN, Mathes. P. P. Extraord. in Acad. Lipſienſi.

ANno 1715 Celeberrimus Hallejus pro Eclipsi istius anni exhibuit in Tabula Geographica transitum Umbræ Plenæ per regna Magnæ Britanniæ, ex tenore observationum Eclipseos: postquam in simili tabula idem prædixerat ante eventum, ex tenore calculi Astronomici. Illi Tabulæ, quæ ex observationibus nata est, inseruit pro Eclipsi anni præsentis Umbrosæ Zonæ portionem, quæ ab Hiberniæ littore orientali per Angliam protenditur usque ad Normanniæ, Picardiæ & Insulæ Franciæ partem. Et nuper, cum calculos meos finirem, copia mihi facta est Diarii Trevoltiensis M. Martii A. 1722, in quo inveni amplam dissertationem R. P. de *Rebeque Soc. Jesu*, qua transitum umbræ per Europeas regiones, imprimis per Galliæ regnum, præ reliquis accurate persequitur. Extemplo igitur comparavi Celeb. *Halleji* inventa cum determinationibus Rev. hujus Patris: nec, deprehensa jam propriorum calculorum diversitate insigni ab *Hallejanis*, quicquam ad rem meam facere magis poterat. Didici autem ex instituta comparatione, R. Patrem, cujus determinationes, (exceptis, quæ postea notabo,) cum meis fere eædem sunt, a Celeberrimo Hallejo haud parum dissentire.

Via Centri Hallejana, cum Zona umbrosa, ad Boream satis insigniter attollitur, respectu Zonæ Rev. Patris. Nam juxta Cel. Hallejum Centrum ex Hibernia exit ad *Waxfordiam* Latitud. 52° 20′: deinde ubi canalem S. Georgii trajecit, Angliam ingreditur ad St. *Brides-Bay*, & per *Pembrociam*, *Wormshead* propeque *Bridg-water* latum radit littus insulæ *Vectæ*, quod a Borea declinat in ortum: superato Canali Galliam intrat exiguo intervallo a *Diepa* in occasum, sic ut *Rhotomagum* & *Lutetiam* ad Austrum longe relinquat. Limes Zonæ Borealis, *Dublino* paulo Borealior, *Oxonium* fere attingit & *Gessoriacum* vulgo *Boulogne sur mer*. Limes australis *Padstonium* fere attingit, quo paulo Borealior est: in Gallia, incedit ad austrum *Caroburgi*, sed in vicinia, & intervallo paulo majore a *Cadomo Normandiæ*, itidem ad austrum urbis. *Lutetia* igitur & *Rhotomagus* in hac Zona continentur.

Juxta Rev. Patrem centrum Hiberniam intrat ad *Dingliam Monomiæ*;

Monomiæ; exit prope *Kinsaliam.* Angliam intrat prope Padstonium Cornwalliæ, exit ad *Pontem Regis* seu *Kings-Bridge Devoniæ.* Galliam inter *Caroburgum* & *Constantiam* vulgo *Coutance* intrat, fertur deinde ad meridiem *Cadomi*, sic, ut *Rhotomagus* & *Lutetia* a via centri haud exiguo intervallo distent, ad Boream. Limes Borealis in Hibernia ipsi *Kilmalochiam* attingit, in Gallia *Berniam Normanniæ* seu *Bernay*: australem in Hibernia ducit per *portum Desmondiæ*, in Gallia per *Sillam* vel *Sillé* Normanniæ. *Lutetiam* igitur cum *Rhotomago* ad Boream e Zona remotas excludit.

Et etiam velocitas centri utrique Astronomo haud parum diversa est. Juxta Celeb. Hallejum $6^h\ 37'$ temp. Lond. centrum jam superavit meridianum Lutetiæ; & juxta Rev. Patrem $6^h\ 51'\ 1''$ id est $6^h\ 41'\ 20''$ Temp. Lond. centri Longitudo est $^\circ 6, 34'$.

Elementa calculi sui Celeb. Hallejus non edidit: R. Pater sequentium mentionem facit,

Mom. Novilunii	$5^h\ 33'\ 1''$	Temp. Lutet.
Diff. Diam. ☉ & ☾	$1'\ 19''$	
Parallax. Horiz.	$60'\ 33''$	
Semid. Penumbræ	$32'\ 28''$	
& in part. Circ. M.	$32^\circ\ 26'$	

Diameter media Umbræ supra tellurem, quam in Novilunio pro Circulo habet, & quæ ipsi idem est ac Latitudo Zonæ, 24 Leuc. Maris cum 1902 Hex. Reg. Hujus dimidium 12 L. M. 951 H. R. ipsi est distantia utriusque limitis Zonæ a via Centri. Moram obscurat. Centralis ponit $2'\ 15''$. Lat. Max. Centri $58^\circ\ 17'$ & Long. ipsi respondentem $322^\circ.\ 6'$.

Cum vero jam meorum calculorum conclusiones sint afferendæ, præmittam elementa potiora

Lat. Lunæ vera	$32'\ 10''$
Motus Hor. ☾ a ☉	$35'\ 3''$
Diam. ☉	$31'\ 44''$
Diam. ☾	$33'\ 2''$
Sem. Penumbræ	$32'\ 23''$
Diam. Umbræ	$1'\ 18''$

Paralla-

Parallaxis Horiz.	60′	30″	
Mom. Novilunii	5^h	33′	3″
Mom. Med. Tenebr.	5^h	27′	55″

Tempore utor in Obſervatorio Pariſino numerato & Longitudines capio ab Inſula Ferri. Literæ majuſculæ in fronte ſequentis tabulæ, & minores in calce ita explicantur.

A. Contactus penumbræ ad ingreſſum, & initium Eclipſeos in tellure.

B. Conſequens ſeu alterum extremum ejusdem chordæ penumbræ, quam Semitam Contactus voco, ingreditur.

C. Antecedens egreditur, quod ingrediebatur ad primum contactum.

D. Conſequens egreditur contactusque ultimus penumbræ & telluris.

E. Punctum penumbræ ad Boream viæ centri cum conſequente in Semita contactus ſimul ingreditur. Hoc punctum ſecundarium appello, chordamque penumbræ, quam determinat, Semitam ſecundariam.

F. Secundarium egreditur.

G. Conſequens ſecundarii, quod ſuccedaneum voco, ingreditur.

H. Succedaneum egreditur cum antecedente in Semita contactus.

a. Sol oriens a Luna tangitur in ſummo Limbo & Eclipſis incipit.

b. Sol oriens a Luna tangitur in parte Limbi boreali verſus ortum & Eclipſis finit.

c. Sol occidens tangitur a Luna in Limbo Boreali verſus occaſum & Eclipſis incipit.

d. Sol occidens tangitur a Luna in ſummo Limbo & Eclipſis finit.

e. Sol oriens a Luna tangitur in Limbo auſtrali verſus occ. & Eclipſis incipit.

f. Sol oriens a Luna tangitur in Limbo auſtrali verſus occaſum & Eclipſis incipit.

g. Sol oriens tangitur in Limbo auſtrali verſus ortum & Eclipſis finit.

h. Sol oriens tangitur in Limbo auſtrali verſus ortum & Eclipſis finit.

TAB.

Temp
OBSE

Loc
Centri
tit.

Long

Locor.
pulsus
Lat.

Long

Horæ lo
cor.

Phænom
na Obsc.

Mora
Transitu

Mensura
Eclipse

Cen
rum
quo
Ellip 6,
luris
& ♈ a
cen
vian
vers sup
parterfic
bræa ob
pen lab
infe ide
hoc lo a
ad sit ai
netllige
peri
ma in
obs
morota
& q
posum.
uml
tab
& t
tellressi
tenebra
pun
in os cc
pori, de
vertit, q
o in
lina
m &
respe

T

Parallatro Penumbræ hærente ad punctum mediarum Tenebra-
Mom. , id eſt, in medio chordæ diſci telluris, in qua incedit, id
Mom. 1 accidit $5^h\ 27'\ 55''$, lat. $50°$, $29'\ 25''$, Long. $284°\ 27'\ 2''$, axis
Totoidis Sphærici, ſeu figuræ ex interſectione ſuperficiei tel-
tudines & coni penumbroſi ortæ, qui eſt in plano per Solis Lunæ
quentis Terræ centra vocetur *major*, & ejus portio ad Boream viæ
A. Cotri ſita ſuperior, reliqua inferior: *axis* vero reliquus juxta
tri centri atque adeo cum priore rectos faciens angulos, *trans-*
B. Co*ſus*. Portionis Sup. extremum extra tellurem cadit, cum
be portionis ſuperioris, quæ eſt ad ſemidiametrum penum-
C. Antut 234 ad 1943: ut adeo in hac Eclipſi integer circulus
tumbroſus non intret in diſcum verſus Boream: Portionis
D. Corioris extremum ultra locum protenditur in tellure, cui ſol
t momento eſt verticalis, parte portionis inferioris, quæ eſt
E. Puſemidiametrum Penumbræ ut 22 ad 1943. Ex dictis obti-
itur, in loco, quem contingit extimum punctum portionis ſu-
cioris, quod in tellurem incidit, orientem Solem pati defectum
ximum & quidem $1^d\ 28'$, eſſeque hunc limitem maximæ
F. Securat. ad Boream: in loco vero, cui Sol eſt verticalis eodem
G. Comento temporis, Solem pati defectum maximum in vertice
H. Suquidem $0^d\ 8'$. Horum autem locorum poſitio habetur inter
titiones locorum, quæ contingunt extremitates axium pen-
a. Sol bræ ipſo momento mediarum tenebrarum ſupra indicato, in
b. Sol la ſequente. Ubi notandum, S eſſe extremum extimum
ultimum portionis ſuperioris in axe majore, quod cadit in
c. Sol urem: I eſſe extremum inferioris portionis in eodem, pro-
ſiæ ultra locum cui Sol eſt verticalis & quem C voco, a eſt
d. Sol ctum antecedens axis transverſi, p ſubſequens ſeu poſterius
ſinotu; v umbræ & penumbræ centrum: Sic ut vS, vI,
e. Soltiones ſupra deſcriptas axis majoris, va vp ſemiſſes axis trans-
Ei denotent, quas in partibus circ. max. hic adjeci.
f. Sol
δ
g. Sol
p
h. Sol

Lat.

	S	C	I	a
Lat.	63°, 35', 6",	20°, 31', 49"	20°, 11', 54"	8°, 21',
Long	159°, 35', 29",	298°, 31', 15"	298°, 37', 45"	341°, 26',
	VS	VC	VI	Va
	58°, 2', 55"	31°, 57', 5"	32°, 17', 55"	33°, 11',

Ex his abunde determinari puto limites tenebrarum sup disco, nec non figuram sectionis penumbræ cum superfic telluris hoc ipso momento. Sed ut idem de umbra plena ob nerem, ad sex diversas centri Stationes, non sine multo lab re construxi tabulam sequentem. In hac literæ S J a p ide denotant respectu Elliptoidis Sphærici umbrosi, quod paulo a te respectu penumbræ significarunt; axibus ejus sumtis ut ar in penumbra. Literæ vero majusculæ in fronte sic intellige dæ sunt.

A. Axis majoris extremum inferius extus contingit in gressu.

B. Extremum Superius ejusdem tangit intus Umbra tota gressa.

C. Umbræ centro versante in puncto med. Tenebrarum.

D. Novilunii momento.

E. Centro versante in plano circuli Decl. per Solem.

F. Centro tenente Latitudinem maximam.

G. Extremum superius axis majoris tangit intus ad egressu

H. Ejusdem extremum inferius contingit extus umbra ta egressa.

Porro Literæ S, W. N, W. N, E. S, E angulis adjectæ quos cc prehendunt axes majores cum meridianis locorum centri, de nationes portionum superiorum ostendunt, & idem notant, q *Sud-Ouest*, *Nord-Ouest*, *Nord-Est*, *Sud-Est*, hoc autem loco in unt, portiones illas juxta angulos definitos in tabula, declina meridie versus occasum, a septentrione versus occasum & porro. Ex quo mutationem situs Elliptoidis umbrosi respe viæ centri in transitu supra tellurem deprehendere licet.

336II. 339

Para | P
Mo
Mo 0" | 3°, 54', 18"
3 | 24°, 3', 34"
tudi
que | V p
A. 10" | 33°, 11', 16"

B. er
ie
C. ti-
o-
D. m
n-
E. te
n-

in-
F.
G. in-
H.

a. S
b. S

c. S m.
te-
d. S

om-
e. S cli-
uod
f. S nu-
re a
g. S ita
ctu
h. S
em-

H
,29" 6h, 57', 6
0, 0, 0
0, 0, 0
0, 0, 0
0, 0, 0
0, 0, 0
0, 0, 0
0, 0, 0
0, 0, 0

Anguli

		A	
Anguli Axium inter se		0°, 0', 0	
Ang. ax. maj. cum Mer. Loc. Centri		0, 0, 0	
Locor. Centri	Lat.	0, 0, 0	
	Long.	0, 0, 0	
Locorum S	Lat.	0, 0, 0	
	Long.	0, 0, 0	
Loc.	Lat.	13°, 38', 2''	
	Long.	225°, 36', 19''	
Loc.	Lat.	0, 0, 0	
	Long.	0, 0, 0	2
	Lat.	0, 0, 0	1
	Long.	0, 0, 0	2

Ex præcedentibas concluditur mora Tranſitus a contactu externo ad externum adeoque Tranſitus integræ Umbræ plenæ $2^{h}\ 58'\ 22''$

ab interno ad internum, id eſt a momento, quo tota primum incidit in tellurem, ad momentum, quo tota in tellure moveri ceſſat $2^{h}\ 53'\ 8''$

Mora Tranſitus cujuslibet axis transverſi, ſeu centralis obſcurationis duratio $2'\ 13''$

Mora a contactu externo ad proximum internum in ingreſſu, & vice verſa in egreſſu, id eſt duratio ipſius ingreſſus vel egreſſus Umbræ $2'\ 37''$

De diverſitate calculi R.P. de REBEQUE a ſupra determinatis.

Omnis diverſitas calculi Rev. Patris & ſuperiorum Tabularum huc redit, & quantum per elementa calculi ab ipſo poſita judicare licet, ſequentibus innititur cauſis. Primo Longitudines mihi prodeunt majores, quod Dn. de la Hire ſecutus differentiam meridiani primi & Obſervatorii ſtatuam $20^{\circ}\ 30'$ ſeu $1^{h}\ 22'$, cum ipſe juxta Tabulas Geographicas Dn. de Lisle, quibus uſus eſt, aſſumat tantum 20°. Et quamvis propter novilunium ipſius duobus ſecundis citius meo, ipſius longitudines, hoc ſolo reſpectu, meis majores prodire deberent, tamen utriusque ratione habita prior diverſitas utpote fortior, in determinatione long. utique prævaluit.

Latitudines meæ ipſius aliquanto majores ſunt tam ante quam poſt novilunium, quod arguit latitudine Lunæ mea aliquanto minore uſum eſſe. Sed cum Lat. Lunæ non poſuerit, certi aliquid hac de re affirmare non poſſum. Interim ad maximam centri latitudinem diverſitas tam lat. quam long. inter nos maxima eſt. Juxta Rev. Patrem max. Lat. $5^{\circ}8\ 17'$ Long. $32^{\circ}2\ 6'$: Juxta me vero Lat. m. $5^{\circ}8\ 25'\ 59''$ Long. $32^{\circ}6\ 3'\ 29''$.

Propter centri motum ipſi aliquanto velociorem, ut ex differentia noviluniorum noſtrorum liquet, & propter latitudinem Lunæ Rev. Patri minorem viamque centri proinde centro diſci viciniorem, tempora ad ingreſſum ipſi neceſſario prodiere meis priora, ad egreſſum poſteriora: in primo caſu conſpirantibus

tibus differentiæ causis, in secundo prævalente fortiore. Sed differentiæ momentorum temporis ad lat. max. ex ipsius max. lat. & longitudinis congruentis differentia supra ostensa simul pendent.

Sed sequentium differentiarum alia est ratio, neque in his tantum diversitatis inesse posse mihi persuaserim, modo uterque nostrum probe attenderit ad conditiones determinationum.

Rev. Pater figuram umbræ super tellure ipso novilunii momento pro circulo habet, adeoque acceptis axibus majore & transverso ad id tempus æqualibus, distantiam utriusque limitis zonæ umbrosæ a via centri æqualem & tantam facit, quantus est dimidius axis transversus, ipsi nempe 12 Leuc. maris cum 951 Hexapedis Regiis. Ego vero in tota hac Eclipsi figuram umbræ pro Elliptoide Sphærico habeo, & quæ ad circulum accedat maxime in momento mediarum tenebrarum. Quum tamen figura Umbræ nec in hoc momento sit circulus, sed axem majorem transverso habeat longiorem, & illum quidem juxta me 29 Leuc. M. 63 Hex. R. hunc 24 Leuc. M. 1791 Hex. R. sit etiam superior portio axis majoris 14 Leuc. M. 1632 Hex. R. inferior 14, L. M. 1283 Hex. Reg. necesse mihi fuit ex Geometriæ legibus portionem superiorem accipere pro distantia limitis borealis Zonæ Umbrosæ a via centri, inferiorem pro distantia limitis australis, adeoque illam hac aliquanto, utramque vero longe majorem ponere illa Reverendi Patris.

Geometria nos docet, si Sphæra secetur cono, figuram sectionis circulum esse, ubi axis coni transit per centrum Sphæræ: in reliquis casibus omnibus Elliptoides Sphæricum. Ergo novilunium in nodo celebratum dat umbram circularem. Extra nodum ad distantiam quamvis circulus locum non habet. Deinde si axis coni moveatur in plano per centrum Sphæræ non transeunte, Elliptoides Sphæricum axem majorem semper habebit in plano transeunte per axem coni & centrum Sphæræ, id est, in casu umbræ Lunaris, per centra Solis Lunæ & Terræ: Axem majorem brevissimum fore in maxima vicinia a centro Sphæræ, i. e. in puncto mediarum tenebrarum: in locis ab hoc puncto utrinque æqualiter remotis & axes omnes, & angulos sub ipsis

& to-

& totum Elliptoides idem fore; latitudinem zonæ intra quam cadunt omnes Elliptoides in ſuperficie Sphæræ, axium majorum minimo, ſeu qui prodit ad punctum centro Sphæræ viciniſſimum, exacte æqualem eſſe, ſi conus verticem habeat infinite diſtantem, id eſt, ſi Cylindrus Sphæram ſecet; ſi valde diſtantem, quam proxime, nam re ipſa latitudo Zonæ in caſu veri coni continuo mutatur, & maxima eſt in puncto viciniſſimo, in æqualibus ab hoc diſtantiis utrinque eadem: unde in calculo particulari pro aliquo loco Aſtronomi corrigunt Semidiametrum penumbræ, pro altitudine Lunæ ſupra horizontem, & eadem ratione corrigenda eſt Semidiameter umbræ plenæ, quanquam inverſe, propter inverſionem conorum. Eadem Geometria nos docet, portionem axis majoris ſuperiorem ſeu quæ a centro averſa eſt, ſemper majorem eſſe portione inferiore ſeu quæ ad centrum Sphæræ dirigitur, rationem inter majorem & minorem portionem minimam eſſe, ubi axis coni verſatur in puncto centro Sphæræ viciniſſimo, in reliquis tranſeundo continuo variare, ſic tamen ut eadem ſit in locis a puncto viciniſſimo æque remotis: in caſu Cylindri limitem Zonæ ſuperiorem diſtare a via centri quantitate portionis ſuperioris axis majoris Elliptoidis, qualis eſt in puncto viciniſſimo: in caſu coni prælongi quam proxime; & eodem modo limitem Zonæ inferiorem diſtare a via centri quantitate portionis inferioris ejusdem axis. His rationibus innititur diſſenſus meus quoad figuram umbræ in tellurem projectæ, quoad latitudinem Zonæ umbroſæ, & diſtantias utriusque limitis ejus a via centri; unde ſpes eſt Reverendum Patrem ſupra a me poſitas menſuras non improbaturum.

Unicum ſupereſt, de quo paucis dicendum. Extendit Reverendus Pater limites Eclipſeos verſus auſtrum uſque ad fluvium Amazonum, quæ extenſio & a meis & a Rev. Patris reliquis numeris pluribus gradibus differt. Quanquam enim latitudinem centri penumbræ ad momentum mediarum tenebrarum nullibi ponat, judicare tamen licet de ea ex latitudine centri ad momentum novilunii, quæ ipſi eſt 51° 36', mihi 51° 41' 23'', & a qua latitudo ad mom. med. ten. non poteſt differre $1\frac{1}{2}$ gradu juxta ipſos calculos Rev. Patris. Poſita igitur latitudine centri ad illud

momen-

momentum 50 6′, quam tamen calculum Rev. Patris etiam majorem daturum, certum est, & subducta Semidiametro Penumbræ Rev. Patris 32° 26′, prodit 17° 40′ Lat. Borealis pro loco quem attingit margo penumbræ infra centrum maxime depressa. Ex meis autem calculis, cui Semidiameter Penumbræ est 32° 17′ 55″ & Lat. Centri momento med. Tenebrar. 50° 29′ 25″, habetur 18° 11′ 30″; Semidiameter inquam, quæ est portio inferior axis majoris Elliptoidis Penumbræ; nam quæ supra de Umbra dixi, etiam valent de Penumbra; unde perspici potest, latitudinem prodituram adhuc majorem, si sumta fuerit semidiameter infra centrum directe a Polo extensa, quippe præcedente in partibus Circuli longe minor.

LA GERARCHIA ECCLESIASTICA, CONSIderata nelle vesti sagre, e civili, usate da quelli, li quali la compongono, espresse, e spiegate con le imagini di ciascun grado della medesima.

hoc est,

HIERARCHIA ECCLESIASTICA, CONSIderata in vestibus sacris & politicis, quibus ii, qui eam constituunt, indui consueverunt, adjectis figuris &c. Autore PHILIPPO BONANNI, e Societate Jesu.

Romæ, ex officina Georg. Plachii cælatoris & typothetæ, 1720, 4. Alphab. 2 plag. 21, cum figuris æneis 156.

MUltum utique facit ad religionem quandam ejusque antiquitatem æstimandam, ut externas ejus cærimonias, ritusque publice in ecclesia receptos accuratius cognitos atque perspectos habeamus. Plurimas igitur gratias agimus Celebri hujus operis Autori, cujus jam varia in Rempublicam litterariam extant merita, quod non minori laude quam labore eam rituum Romanæ Ecclesiæ partem, quæ circa vestimenta sacra occupatur, non solum exponere, sed & elegantissimis imaginibus quasi vivis coloribus depingere haud fuerit gravatus. Quam

recte & ex veritate ea in re versatus fuerit, alii viderint: nos pro more nostro summa libri capita recensebimus. A Capite I usque ad Cap. XVI Autor noster summi Pontificis Veteris Testamenti vestes ornatumque graphice describit, quidque in se mysterii continuerint, explicat. Cap. XVIII principium Hierarchiæ Christianæ post legem Mosaicam ante oculos ponit, satisque confidenter affirmat, in locum pretiosarum vestium Aaronis, majorem splendorem ac magnificentiam habentes Pontificis Romani vestes successisse. Eodem hoc capite ex verbis illis Salvatoris, quibus Apostolum Petrum alloquitur: *Tu es Petrus* &c. & promissione illa Christi Johannis XIV, *Paracletus autem Spiritus S. quem mittet Pater in nomine meo, vos omnia docebit* &c. indubie sequi putat, omnes in Romana Ecclesia receptos ritus, sive vestes, seu alias res spectent, divino instituto divinæque ordinationi acceptos ferendos esse. Non potest tamen non Capite sequenti fateri, quod originem indagare sacrarum in Ecclesia vestium difficillimum omnino sit. Cap. XX edisserit, qua veste indutus Salvator S. Cœnam consecraverit, qualisque ejus quotidianus fuerit amictus. Eaque occasione effigiem Salvatoris nostri, quam pia Virgo Maria de Escobar ad eam ipsam formam, qua Christus illius precibus accitus ipsi apparuit, quaque forma a tota Romana Ecclesia hodieque adoratur & colitur, pingendam sibi curavit, pag. 68 inseruit. Cap. XXI inquirit, quo tempore & a quibus post Christum Salvatorem nostrum initium consecrationis panis & vini in sacris epulis factum sit, nonnullosque, quibus Autor ipse accedere videtur, Apostolum Petrum primam missam celebrasse, arbitrari dicit. Pariter formulæ, in celebranda missa receptæ, Petrum autorem esse credit, ut tamen & Apostolos reliquos consensu suffragioque suo eam confirmasse fateatur. Cap. XXVII Statum Hierarchiæ Ecclesiasticæ, qualis tribus primis seculis fuit, persequitur, imprimisque persecutiones, quæ sub primis Imperatoribus crudelissimæ gravissimæque Christianis acciderunt, recenset, in iisque triginta & duos Pontifices Romanos violenta morte exstinctos numerat. Nonnulla hic quoque de cryptis cavernisque prope Romam sitis, in quas primi Christiani, quo vitam suam in tuto colloca-

collocarent, persecutionum temporibus sese abdidisse dicuntur, adducit, quas quidem cavernas hodieque multis recessibus & concamerationibus instructas videri testatur. Vix tamen Lectori probabitur, quod pag. 107 tradit: altaria nempe in iis partim ex ligno partim lapidibus extructa, missasque jam tum celebratas esse: quippe quæ tum plane ignota atque inaudita erant. Cap. XXXIV de Tonsura Ecclesiastica agens, contra Lutherum, Wiclefum, aliosque eam velut sanctissimum ordinis Clericalis signum defendere annititur, cumque Gregorio Turonensi aliisque fabulas sequentibus affirmare audet, ipsum S. Apostolum Petrum consuetudinis hujus autorem existere: eoque effigiem Apostoli hujus, vertice detonso rasoque sellæ insidentis, nescio unde depromtam, producit. Cap. XXXVI & sequentibus varia genera vestimentorum sacerdotalium, episcopalium & Pontificalium, originibus eorum adductis, describit, quorum nullum facile occurrit, in quo non summum aliquod mysterium deprehendisse sibi visus sit. Cap. LXII Mitram Pontificalem depingit, eamque triplicis generis esse ait, unam, *simplicem* dictam, ex argentea lamina, alteram *aurifrisiatam* ex auro, tertiam ex auro, gemmis & unionibus constare, quam, *pretiosam* vocatam, tanto auri & gemmarum pondere gravari ait, ut in capite Pontificis sustineri non possit. Cap. LXV quartum capitis Pontificalis ornatum describit, Italice *Triregno*, Latine *regnum* vel *tiara* dictum, ac tribus coronis (quibus Sacerdotalis ac Imperialis dignitas atque potestas designari dicitur,) infinita gemmarum multitudine distinctis, conspicuum, quo Pontifex in maximis solennitatibus, eundo in templum ac redeundo, nunquam vero in divinis utitur. Cap. LXXIV & sequentibus vestes in Ecclesia Orientali usitatas depingit. Priusquam autem ad eos describendos accedit, eorum sententiæ occurrit, qui, cum discrimen aliquod vestium inter Romanam Græcamque Ecclesiam deprehendatur, in fide quoque & doctrina eos dissidere inter se, opinantur. Qua quidem in fide nullam, ne minimam, esse discordiam, ex Leone Allatio affirmat. Capite LXXXXI contra eos insurgit, qui ritum illum, quo Papæ pedes ab ipsis Regibus osculi honore afficiuntur, condemnant. Primum, quo eum

 vindica-

vindicare conatur, argumentum, ex Matth. XXV desumtum est, ubi Salvator ait: quod uni ex minimis meis fecistis & mihi fecistis; sicque a minori ad majus concludit: Si honoratis minimis, Christus honoratur, quanto magis ipso Christi vicario honorato. Secundum argumentum est, quod non solum Cornelius, sed & S. Clemens Apost. Petrum hoc osculi genere exceperit. Tertium denique est, quod Petri successoribus eadem veneratio contigerit. Cap. C & sequentibus de collegio & vestibus Cardinalium differit, eorumque originem, si non a Christo ipso, tamen ab Apostolo Petro derivandam esse, non obscure indicat. Cap. CXVII explicat, quam rationi sit conveniens, quamque necessaria magnificentia Pontificis. Cap. CXVIII exponitur, quam necessariæ sint Papæ divitiæ. Denique Cap. CXX & sequentibus officia habitusque ministrorum Pontificis, varii generis lectori proponuntur.

FASTI CONSOLARI DELL' ACADEMIA Fiorentina, da Salvino Salvini.

id est,

FASTI CONSULARES ACADEMIÆ FLORENTINÆ; Autore SALVINO SALVINI, Consule hujus Academiæ & Rectore Generali Universitatis Florentinæ.

Florentiæ, apud Jo. Cajetanum Tartini, 1717, 4 maj.
Alph. 3 pl. 19.

ACademiæ Florentinæ, quam Cosmus, magnus literarum stator ac promotor, carissimam suam ac felicissimam nominavit Academiam, originem, institutum, & dignitatem in Actis nostris anni hujus sæculi primi pag. 501 seq. jam commemoravimus, dum Notitiæ Literariæ virorum hujus Academiæ illustrium partem primam recensuimus. Hæc, rempublicam Romanam & ipsam Florentinam, quæ primis temporibus sub Consulibus fuerunt, quorum res gestæ in fastis Consularibus describebantur, imitata, suos semper habuit Consules, seu Rectores, qui

qui ab A. 1541, quo condita est, usque ad A. 1553 semestri, abhinc vero ad A. 1710 annuo spatio, & aliquando etiam diutius, Academiæ præfuerunt, atque censores & consiliarios sibi adsciverunt, quos judicarunt dignissimos. Consulum itaque vitas, elogia & merita ordine chronologico celebraturus Autor celeberrimus, eademque opera de lingua, patria, & Academia sua, in qua ab An. 1710 singulari indultu jussuque Magni Ducis Hetruriæ perpetuum nunc Consulatum gerit, insigniter meriturus, Fastos hosce Consulares, quos prodituros esse in Actis nostris A. 1711 pag. 238 indicavimus, & jam non sine voluptate perlustramus, sermone patrio eleganter adornavit, multisque carminibus, epistolis, orationibus, vitisque hactenus ineditis exornavit, nec quicquam prætermisit, quod fidem atque gratiam illis conciliare posset. In præfatione, opera Dantis, Poetæ apud Italos longe celeberrimi, cujus effigies supra portam Academiæ Florentinæ collocata est, quod primus linguam Hetruscam excoluit, jam per tria ferme sæcula publicis prælectionibus illustrata & explicata esse, prolixius probat, & historiam Academiæ suæ, a nobis loco supra citato jam expositam, strictim recenset, majoresque suos, Dantem, Petrarcham, Boccatium in studio excolendæ linguæ patriæ secutos, barbarie devicta, linguæ Hetruscæ per totam Italiam principatum vindicasse, confirmat. In ipsis vero Fastis Consules a prima hujus Academiæ origine usque ad annum 1710 numerantur CLVIIII, quorum nonnulli bis terve quaterve repetita vice consulari dignitate gavisi sunt. Nec diffitendum est, dari in illis Philosophos acutissimos, Theologos, JCtos, Historicos, Mathematicos, Poetas & Oratores per orbem literatum celebratissimos. Ex his eos potissimum in Acta nostra referemus, quorum notitiæ extra Italiam viventes quam maxime cupidos fore arbitramur, & quorum vitæ in Dictionariis, quæ eruditorum manibus volvuntur, Historicis vel penitus prætermissæ, vel minus dextre sunt descriptæ. Qui bono omine & nomine A. 1541 primum Consulatum gessit, *Laurentius Benivenius*, felicioribus literatis annumerandus, eodem anno successorem habuit *Joannem Strozzium*, sive *Strozzam*, virum eruditione atque probitate præclarum, qui anno 1517 natus, exiguis quidem fortunæ bonis

instructus, ingenio atque industria magnam sibi conciliavit nominis celebritatem. Qua de causa A. 1547 in Academia Pisana Professor Philos. Extraordinarius, & 1552 Ordinarius est constitutus, atque postea amplissimis legationibus ad Ferdinandum I Imp. & ad Pium IV Pont. defunctus. Ad concilium quoque Tridentinum orator missus est a Cosmo, & causam religionis ac Principis sui strenue gessit. Suborta vero de honoratiori loco in consessibus publicis contentione inter ipsum & oratorem Ducis Ferrariensis, Cosmus, ut Pontificis precibus locum daret, illo revocato, hominem de clero Hieronymum de Gaddis, Episc. Cortonæ, surrogavit. Id quod ideo monendum esse duximus, ut illustrentur inde, quæ in Historia hujus concilii, a Paulo Sarpo conscripta, Lib. V p. 764 leguntur. Strozzius vero ad Musas Pisanas reversus, quod reliquum ætatis erat, literis impendit, A. 1570 d. 22 Aug. vivis ereptus. Anno 1544 Consulatum Academiæ Florentinæ adeptus est *Hugolinus Martellius*, vel *Martellus*, a Königio minus recte Martellinus dictus, Bælio & ipsi Naudæo non satis cognitus, Patritius Florentinus, qui Gallica, Tusca, Latina, Græca & Hebraica eloquentia, ac literis humanioribus clarus, cum Daniele Barbaro Academiam Inflammatorum Patavii condidit, cum Catharina de Medicis Lutetias Parisiorum abiit, & a Pio V Episcopus Glandatensis creatus, scripta multo plura edidit, quam a Pocciantio indicantur: sed hæc apud Nostrum legi possunt. De *Benedicto Varchi*, alias *de Monte Varchi*, vel *de Mattei* dicto, de quo in Actis A. 1701 p. 505 & Anno superiore 1723 p. 414, ubi ejus historiam Florentinam recensuimus, Florentiæ A. 1502 nato, & anno 1566 denato, inscriptionem sepulchralem hic tantum producimus, quam Silvanus Raccius ipsi posuit:

D. O. M.
BENED. VARCHIO POETÆ PHILO-
SOPHO ATQUE HISTORICO QUI CUM
ANNOS LXIII SUMMA ANIMI LIBERTATE
SINE ULLA AVARITIA AUT AMBITI-
ONE VIXISSET OBIIT
NON INVITUS

XVI

XVI. KAL. DEC. cIↃ IↃ LXVI.
SIL. RAC. SACRÆ HUJUS ÆDIS
COENOBITA AMICO OPTIMO P. C.

A. 1557 Consul creatus fuit *Lælius Torellus*, vel *Taurellus*, Fanensis, ab omnibus fere vitarum & bibliothecarum scriptoribus prætermissus, dignissimus tamen, cujus vita ex oratione Philippi Sassetti in exequiis JCti hujus, per totam Italiam famigeratissimi, A. 1576 d. 22 Jun. habita, & ab Autore nostro inserta, ac observationibus illustrata, paucis excerpatur. Nempe Lælius Taurellus, ex antiqua nobili familia Fani Fortunæ, quæ urbs etiam Julia Fanestris dicta, & ad radices montis Apennini sita, multos tulit Historicos & Poetas, patre Antonio Taurello, qui ab ipso Imperatore Maximiliano laurea coronatus est, & matre Camilla De' Gostanzi A. 1489 d. 28 Octob. in lucem editus, coram Senatu Florentino in tenera ætate orationem recitavit, & anno æt. 12 curæ ac fidei Jacobi Gostanzii, avunculi sui, Græcas & Latinas literas in Academia Ferrariensi docentis, a patre traditus, ad principia Philosophiæ Juridicæ audienda statim animum convertit: quanquam pater jusserat, ut studio Medico sese dederet. Patria vero civitate & domo vastata, anno æt. 16 Perusiam profectus, tantos in studio Juris progressus fecit, ut anno æt. 22 Doctor Juris solenniter renunciatus fuerit. In linguis vero, Latina, Græca & Florentina excellens, Bembo, Gabrieli aliisque charissimus fuit; & paulo post acceptos honores academicos, præfectus Fori Sempronii constitutus, deinde in patriam reversus & supremo magistratui admotus, legationes, & Romam ad Pontificem, & Florentiam ad Cardinalem Medicerum, postea Papam Clementem dictum, suscepit, atque sub Duce Laurentio civibus suis pacem conciliavit. Anno æt. 28 uxorem duxit, cum qua 53 annos transegit. Variis autem subortis in patria tumultibus variam sustinuit fortunam, pacis amantissimus, donec tandem 1531 Florentiæ Auditor Rotæ electus, & majores subinde honores consecutus, Cosmo a consiliis & secretis fuit. Ingenii, quæ edidit, monumenta sunt orationes, carmina & consilia juridica; Pandectas quoque Florentinas descripsit, quarum edendarum gloriam filio suo Francisco concessit, qui ex novem

novem filiis unicus patri, An. æt. 87 defuncto, superstes fuit. *Antonium Albizium* dum Cl. Autor A. 1574 Consulem fuisse memorat, Venetiis eum, Patre Luca Albizio, Senatore Veneto, In lucem editum, & ex septem fundatoribus Academiæ Alteratorum, A. 1567 conditæ, præstantissimum, atque *Varium* dictum fuisse refert: quæ vero ad religionis mutationem, de qua in Actis nostris A. 1693 pag. 86, 87 diximus, pertinent, silentio premit. *Petrus Angelius Bargæus* natus est ex honestissima familia Bargæ, quod oppidum, haud procul a Luca, urbe Hetruriæ, situm, ipsi nomen dedit, A. 1517 X Cal. Maj. Bimestris infantulus a patre incendio ereptus, crescentibus annis studiis grammaticis operam dedit, morte tamen parentum, qui peste interierunt, interruptis. Hinc annum agens undecimum, ab avo materno militiæ dicatus, & illecebris avitæ indulgentiæ, licentia militari & otio corruptus, cum avus ad literas eum reduci passus esset, primis sex mensibus ob caliginem animi omnem operam frustra impendit. Cum vero mercaturæ vel militiæ iterum ob ingenii, quod antea vivax & celerrimum habuerat, stupiditatem, ab amicis mancipandus videretur, precibus ante aram D. Catharinæ factis, & animo ad literas strenue applicato, condiscipulos suos mox superavit. Anno ætatis decimo sexto Bononiam missus est, ut Juri Civili perdiscendo se totum traderet; sed cum Hugo Boncompagnius, postea Pontifex Gregorius XIII, tum temporis Institutiones Justiniani publice docens, nimis barbare loqueretur, Angelius Romulum Amasæum, virum eloquentissimum, Poetas & Oratores publice interpretantem, audire maluit, ejusdemque eloquentia & comitate inductus, totum se Græcæ linguæ discendæ, & Latinæ orationi excolendæ tradidit, atque ab hoc studio nec propinquorum reprehensionibus, nec amicorum precibus, nec ipsius Andr. Alciati, Jus civile docentis, cohortationibus abduci potuit. Postea cum audisset, Andream Navagerium & Franciscum Marium Molsam, Poetas excellentissimos, de venatione quædam scribere aggressos esse, argumenti vero magnitudine & difficultate perterritos, consilium abjecisse, studio & cupiditate hoc argumentum persequendi abreptus, exteras adire regiones magnopere gestiebat.

Sed

Sed quod negare rei familiaris inopia videbatur, ipsa mox necessitas imperabat. Nam cum hortatu amicæ senarios in quendam uxoris suæ lenonem scripsisset, a Prætore Bononiensi capite damnatus, vitæ periculum ægre effugit, & primum Venetias concessit, ibique Guilielmum Pellicerium, Monspessulanensem Episcopum, & Francisci Gall. Regis apud Venetos Oratorem, per tres annos cum in emendandis corrigendisque Græcis codicibus, quos sumtu Regis describi curabat, tum in conscribenda piscium historia, plurimum adjuvit. Inde cum Antonio Polino, ejusdem Francisci ad Solymannum Turcarum Imperatorem legato, per omnem Dalmatiæ & Thraciæ tractum, Byzantium pervenit, & Pontum ac Bithyniam, magnamque Asiæ minoris partem peragravit. Tandem variis fatis jactatus ac militari subinde officio defunctus, cum classe Turcica, Gallis in subsidium missa, in patriam non sine maximo periculo, quod Gallum, Italos perfidiæ accusantem, in classe Turcica interemisset, in Italiam rediit ac mox prœlio ad Cerisolam Gallos inter & Hispanos gesto interfuit, omnemque pugnæ seriem Paulo Jovio, qui in Commentarios retulit, narravit. Hinc reversus ad Musas, a Regiensibus annuo stipendio liberalissime constituto & aucto, ad Græcæ Latinæque linguæ Professionem, ac post triennium Pisas ad Oratoriam Poeticamque Facultatem Latine & Græce publice docendam vocatus est: cumque bellum Senense gereretur, ad urbem custodiendam & ipse primus omnium accurrit, & non modo adolescentes, sed ipsos etiam Doctores, homines ceteroqui gravissimos & a militari vita in primis alienos, per urbem ordine incedentes armatos circumduxit, donec urbem præsidio muniret: Pisis vero per XVII annos commoratus, tribus primum, postea quatuor auri libris quovis anno pro mercede acceptis, a Ferdinando Medice, Cosmi filio, Cardinali munificentissimo, primum Romam, & tandem Florentiam ductus, atque inter familiares ipsius receptus, obiit opibus & honoribus auctus anno æt. 79 prid. Calend Mart. A. 1596. Magno omnibus in pretio est poema, quod de venatione, inter ipsas rei familiaris angustias, bellique tumultus, viginti annorum spatio conscripsit. De aucupio unum quoque librum absolvit, etsi quatuor

tuor ſcribere conſtituiſſet. Rogatus ergo aliquando, cur opus affectum reliquiſſet: quoniam, inquit, in venatione nihil cepi, & in ipſo venationis apparatu a canibus propemodum laceratus ſum, ne, quod reliquum mei eſſet, ab accipitribus & vulturibus exederetur, aucupii fortunam experiri nolui. Magnum eſt Galilæi a *Galilæis* nomen, cujus vitam, poſt Nicolaum Gerardini, fuſius deſcripſit Vincentius Vivianus, Galilæi diſcipulus, qui & ſtatuam præceptori ſuo dimidiatam, ſupra portam domus ſuæ poſuit. Nos ex iis, quæ de eo prolixe hic referuntur, ſingularia quædam decerpemus, ea maxime quæ ad corrigendos Biographos alios inſervire poſſunt. Florentiæ nobili ac veteri proſapia, non tamen legitimo toro, natum eſſe, Erythræus nonnullis perſuaſit. Verum Noſter, ut alias quoque ſæpe eum fallere oſtendit, ita publico teſtimonio de baptiſmo Galilæi in forma probante A. 1693 dato, & e protocollo excerpto Piſano, confirmat, patrem Galilæi Vincentium, civem Florentinum, cum Julia Ammanati di Peſcia A. 1563 d. 5 Jul. matrimonium Piſis contraxiſſe, & filium, ex hoc matrimonio poſtea ſuſceptum, A. 1564 d. 19 Febr. ibidem in templo S. Joannis baptizatum fuiſſe. Anno æt. 18 in Academiam Piſanam miſſus, ut artem Medicam addiſceret, qua res domeſtica facilius amplificari poſſet, per triennium vel quadriennium paruit voluntati patris; poſtea vero, eodem conſentiente, Geometriæ & reliquis ſtudiis Mathematicis, tum fere neglectis, totum ſe mancipavit. Itaque A. 1589 Prof. Mathematum in Acad. Piſana conſtitutus, poſtea A. 1592 Patavium vocatus, &, annuo ſtipendio aliquoties aucto, in Profeſſione publica confirmatus, demumque A. 1610 a Coſmo Magno Duce Hetruriæ revocatus, & titulo Primarii Philoſophi & Mathematici Piſani condecoratus eſt, in qua dignitate obiit d. 8 Jan. A. 1641, lumine oculorum tribus ante obitum annis privatus. Inter inventa ejus Phyſica & Mathematica numerantur thermometra, circulus geometricus & militaris, & teleſcopium, cujus ope in corpore lunari ſuperficiem inæqualem, in via lactea ſtellarum fixarum congeriem, & circa Jovem quatuor ſtellas, quas Mediceas dixit, feliciter detexit, atque Saturnum ter geminum ſive tricorporeum, & Venerem lunam æmulantem,
ſuamque

ſuamque figuram ſubinde mutantem, obſervavit. Denique ad motum ſtellarum Medicearum, quem obſervationibus ſuis ſæpenumero repetitis in tabulas & ephemerides redegerat, longitudinem omni tempore & loco, terra marique, cognoſcendi rationem invenit, eandemque regi Hiſpaniarum primum, poſtea, Hugonis Grotii conſilio, Statibus Belgii Fœderati aperire conſtituit. Sed Hiſpanis voto ipſius non reſpondentibus, & vitæ termino, ante rem cum Batavis feliciter transactam, appropinquante, conſilia & conamina, magno quidem auſu incepta, incaſſum abiere omnia. Novis vero inventis ſuis & libera philoſophandi ratione in Philoſophorum ſui temporis incurrit invidiam & obtrectationem, quæ eo proceſſit, ut ob Syſtematis Copernicani defenſionem Romam vocatus, in inquiſitionis tribunali hæreſeos damnaretur, revocata tamen ſententia & Principis ſui interceſſione ſalvus. Opera ejus omnia, quæ Vivianus colligere, & in lucem proferre conſtituerat, virum magni ingenii ſubactique judicii Florentiæ plurimis tomis editurum, quorum poſtremus ſcripta ejus anecdota complexurus ſit, Autor nuntiat.

Ceterum cum bibliothecarum in hiſce faſtis fiat ſubinde mentio, duas hic ſubjungere liceat bibliothecarum inſcriptiones, quarum altera a Patribus Dominicanis marmori inſcripta, & Franciſci Bonciani bibliothecæ affixa, ita ſe habet: p. 322.

BENEFICIORUM. OBLIVIO.
PESSIMUM. INGRATITUDINIS. GENUS.
FRANC. BONCIANUS. PISAR. ARCHIEP. INGENTEM. LIBRORUM VIM. CONQUISIVIT. AC. MORIENS. SUMMÆ. BENEVOLENTIÆ. PIGNUS. ERGA. P. DOMINICUM. GORIUM. HUIC. COENOBIO. LEGAVIT. PP. IN. HAC. BIBLIOTHECA. A. FUNDAMENTIS. EXCITATA. CONDIDERE. RATI. SE. NUNQUAM. FORE. INGRATOS. CUM. BENEFICIUM. INGENUE. FATEANTUR. AC. LIBENTISSIME. DEBEANT.
AN. D. cIɔ. Iɔc. XXX. VI.

Altera eſt bibliothecæ Vincentii Capponi in hanc ſententiam conſcripta: 497.

VINCENTIO CAPPONI SENATORI FLORENTINO
QUI CUM AVITAM NOBILITATEM VIRTUTUM
SPLENDORE SCIENTIARUM CLARITUDINE
ILLUSTRARET HANC INSIGNEM LIBRORUM
COPIAM ERUDITO LUXU COMPARAVIT
CASSANDRA FILIA HÆRES EX ASSE FRANCISCUS
RICCARDI GENER. GRATITUDINIS ET AMORIS
MON. PP.

Denique lectori significandum ducimus, Autorem in hoc opere præter Canonicorum Florentinorum Historiam, collectionem Orationum in Academia Florentina habitarum, ut & Scriptorum Florentinorum historiam polliceri. Fidem itaque publice datam quin magna cum laude mox liberaturus, & de patria atque Academia sua porro bene meriturus sit, nulli dubitamus.

EMENDATIONES QUÆDAM JAMBLICHI de vita Pythagoræ. Autore J. C. S.

1 QUum libri, qui minus crebro editi sunt, multa adhuc menda contineant: non male illi mihi literarum ornamentis consulere videntur, qui ad ea tollenda tempus & operam suam conferunt. Ergo jam experiar, si qua per me ex Jamblichi vita Pythagoræ deleri queant. Cap. II §. 4 pag. 3 adhuc legimus *ἀλλὰ καὶ τῶν συγγενειῶν καὶ τῶν μετ᾽ ἀλλήλων συνόδων*. Sed doctissimus Editor legendum esse putat *αἱ συγγένειαι καὶ αἱ μετ᾽ ἀλλήλων σύνοδοι*. Mihi vero locus ille totus ita videtur legendus: Τȣ̃ δὲ, *τὰς ἀποικίας ἐκ τῶν τόπων τῶν προειρημένων συνελθεῖν, σημεῖόν ἐστιν οὐ μόνον αἱ τῶν θεῶν τιμαὶ καὶ θυσίαι, διότι μετηγμέναι τυγχάνουσιν ἐκ τῶν τόπων, ὅθεν τὰ πλήθη τῶν ἀνδρῶν συνῆλθεν, ἀλλὰ καὶ αἱ τῶν συγγενειῶν καὶ τῶν μετ᾽ ἀλλήλων συνόδων* Hæc verba ita interpretor: *Colonos autem ex iis, quæ dixi, locis convenisse, ostendunt honores & sacra non modo Deorum, (propterea, quod una cum ipsa hominum, qui confluxerunt, multitudine importata sunt) sed etiam familiarum & nuptiarum, quas inter se celebrant.* Scilicet sua quæque gens sacra & Deos in insulam Samum

mum intulerat, & suos quæque gens honores, quos primo in coloniæ confluxu habuerat, itemque cognationis propagandæ jura & sacra obtinebat. Hæc colonorum Samiorum ratio ex Romanæ civitatis rationibus intelligi poterit. Romam qui primis temporibus confluxerant, ii, quia ex variis gentibus erant, etiam sacris discerni cum volebant, tum solebant. Neque familiæ patritiæ cum plebejis conjungi confundique cupiebant. Hinc primo varietas illa extitit curiarum, tum contentiones de communicandis conjugiis consecutæ sunt, quum plebis invaluisset autoritas & superbia. Eundem igitur in modum discriminari volebant & discriminabantur Samii, qui olim ex variis gentibus collecti fuerant & in civitatem unam coaluerant.

Cap. eodem §. 11 pag. 8 Νύκτωρ, inquit Jamblichus, λαθὼν πάντας, μετὰ τοῦ Ερμωδάμαντος μὲν τὸ ὄνομα, Κρεοφύλε δὲ ἐπικαλεμένε, ὃς ἐλέγετο Κρεοφύλε ἀπόγονος εἶναι, Ομήρε ξένε τοῦ ποιητοῦ γενέσθαι φίλος καὶ διδάσκαλος τῶν ἁπάντων. Doctissimus Editor agnoscit corrupta esse, & quomodo correxerit, apud ipsum videri potest. Mihi sic legendum videtur: Νύκτωρ, λαθὼν πάντας, μετὰ τοῦ Ερμοδάμαντος μὲν τὸ ὄνομα, Κρεοφίλε δὲ ἐπικαλεμένε, ὅτι Κρεοφίλε ἀπόγονος ἦν, ὃς ἐλέγετο Ομήρου, τοῦ ποιητοῦ καὶ ξένε, γενέσθαι φίλος καὶ διδάσκαλος τῶν ἁπάντων. *Noctu clara omnibus cum Hermodamante (hoc erat homini nomen, cognomen autem Creophili, quod e Creophili posteris erat, ejus, qui Homeri, poetæ & hospitis, dicebatur amicus fuisse & doctor omnium rerum) cum hoc, inquam, ad Pherecydem trajecit.* Scilicet multa sunt vocabula loco suo mota in Autore nostro, ut infra certissimis argumentis demonstrabimus.

Mox, §. 12 ejusdem capitis, autoritate manuscripti Editor ἀσμένως posuit pro ἄσμενον: sed, quum elegantissimi scriptores adjectivum malint, quam adverbium: ego ἄσμενος præoptarim.

Ibidem καθορᾶν optimi usus est. Nam subintelligitur ἔλεγεν ἐπιτυχήσειν, quanquam hominibus nostræ linguæ assuetis id minus commodum videatur. Sed Romani hujusmodi constructiones Græcorum sæpe imitando expresserunt. Cicer. VI

 epist. 18.

epist. 18. *Nam sic habeto, beneficiorum magnitudine eos, qui temporibus valuerunt, aut valent, conjunctiores tecum esse, quam* ME; *necessitudine* NEMINEM. Videri possit, scribi debuisse, *quam ego, necessitudine nemo.* Idem Cicero pro Ligar. cap. I. *Habes igitur, Tubero, confitentem reum, sed tamen ita confitentem, se in ea parte fuisse, qua* TE, *Tubero, qua* VIRUM, *omni laude* DIGNUM PATREM TUUM. Possit videri dicendum fuisse, *qua tu fuisti, Tubero, qua vir omni laude dignus pater tuus.*

Cap. III §. 14 pag. 11 Editor eruditissimus suspicatur, legendum φυλαττομένων pro edito φυλαττόμενα, sed ego suspicari malim φυλαττόμενος, quia sequitur προμαθών τε. Locus jam totus hic est: καὶ οὐχὶ δεισιδαιμονίας ἕνεκα τὸ τοιοῦτον ὑπομένας - πολὺ δὲ μᾶλλον ἔρωτι καὶ ὀρέξει θεωρίας καὶ εὐλαβείας, ἵνα μήτι αὐτὸν τῶν ἀξιομαθήτων διαλάθῃ ἐν Θεῶν ἀποῤῥήτοις ἢ τελεταῖς φυλαττόμενος, προμαθών τε - διεπορθμεύετο. *Neque superstitionis causa tale quiddam sustinens, - sed potius amore & appetitione contemplationis & pietatis cavens, ne quid ipsum in arcanis Deorum sacris aut mysteriis rerum scitu dignarum fugeret, jamque præsciens - - - trajecit.*

Ibid. Mox insequitur vox nihili ἀγασθεὶς, quod ex ἀγνισθεὶς vel ἁγνευθεὶς corruptum esse videtur. Nam, quia paulo ante de mysteriis, quibus initiatus erat Pythagoras, sermo fuerat: belle *expiatus* abiisse in Ægyptum dicitur. Nam ἁγνεύεσθαι & similia verba elegantia his in rebus fuisse, cum aliunde tum ex Polluce constat. Diis autem consecratum proficisci laudis est & felicitatis haud exiguæ. Atque hoc in Pythagora Autor noster prædicat.

Pag. 11 & 12 §. 15 illa verba cernas: Ἐπεὶ μέντοι κατὰ τὸν πλοῦν αὐτοῦ ἐγκρατῶς καὶ σεμνῶς ἀκολούθουστε τῇ συντρόφῳ ἐπιτηδεύσει διαλλάττοντος, ἄμεινον περὶ αὐτοῦ διατεθέντες καὶ τ. λ. Nullum plane usquam apparet verbum, quo referantur multi illi nominativi, qui insequuntur. Nobis igitur, immutatione pene nulla, saltem exigua, ita videtur sermo restituendus. Ἐπεὶ μέντοι κατὰ τὸν πλοῦν ἐγκρατῶς αὐτοῦ καὶ

σεμνῶς

σεμνῶς ἀκολούθως τε τῇ συντρόφῳ ἐπιτηδεύσει ἐπετήδευσε· διηλλάττοντο, ἄμεινον περὶ αὐτοῦ διατεθέντες. κ. τ. λ. Verum tamen, quum in navigando modeste ibi & decenter & consuetæ virtuti convenienter se gessisset: reconciliabantur ei & melius in eum erant animati. Rationem hujus emendationis ipsa sententia, contextui sermonis tam consentanea, reddet. Notum est ceteroqui, nimis sæpe factum esse, ut vocabulorum geminandorum excideret alterum. Hic autem etiam iccirco, quia *αὐτοῦ* adfuerat, ineptus librarius *διαλλάττοντος* fecerat, quasi vero *αὐτοῦ* non etiam locum expleret adverbii cujusdam loci, & significaret *ibi*.

Pag. 12 §. 15 dicitur Pythagoras de monte descendisse, *σχολαίως τε καὶ ἀνεπιστρεπτὶ βαίνων, οὐδὲ κρημνώδους τινὸς οὐδὲ δυσβάτου πέτρας ἐνισταμένης.* Monet doctissimus Editor, antea positum in libris fuisse *ἐυοράτου*, pro quo ipse Manuscripti Codicis autoritate reposuerit *δυσβάτου.* Verum particulæ *οὐδὲ* sunt disjunctivæ, nomina autem *τοῦ κρημνώδους* & *τοῦ δυσβάτου* sejungi non possunt, quia, quum de montibus dicuntur, unum idemque signant, si rem spectes. Nam præcipitia loca montium impedita sunt ad eundum, & loca montium difficilia itu sunt ea, quæ præcipitium aliquod objiciunt. Ergo, ut disjunctio locum habere possit: malim legere *εὐβάτου*, hoc modo: *οὐδὲ κρημνώδους τινὸς, οὐδὲ εὐβάτου πέτρας ἐνισταμένης, non obstante nec præcipiti petra ulla, nec leni ac facili.*

Pag. 13 §. 16 Cap. III *καὶ ταῦτα* legitur. Litteratissimus Editor *καὶ μετὰ ταῦτα* vult legi. Bella lectio ita exibit. Sed haud scio, an brevius sit *κατὰ ταῦτα, interea.* Paulo post *εἴπερ* legitur. Sed sine dubio erratum operarum est pro *ἥπερ*.

Eadem pagina obveniunt legentibus illa verba: *καὶ σεμνοτέροις. ἥπερ εἰώθεσαν, ὀνόμασί τε καὶ πράγμασιν ἐχρήσαντο πρός τε ἀλλήλους καὶ πρὸς αὐτὸν μέχρι τῆς εὐτυχεστάτης συμβάσης αὐτοῖς καὶ ἀκυμάντου παρόδου εἰς τὴν Αἰγυπτίαν ἠόνα τοῦ σκάφους προσοχῆς.* Locus corruptus est, judice Editore etiam doctissimo, qui lectionem commodiorem confinxit ingeniose. Sed lectori tamen meam quoque conjecturam proponam, si forte simplicior & rei accommodatior fuerit visa.

Ὀνόμα-

Ονόμασί τε καὶ πράγμασιν ἐχρήσαντο πρός τε ἀλλήλους, καὶ πρὸς αὐτὸν, ἐυτυχεστάτης συμβάσης αὐτοῖς καὶ ἀκυμάντου παρόδου μέχρι τῆς εἰς τὴν Αἰγυπτίαν ἠϊόνα τοῦ σκάφους προσοχῆς. *Et honestioribus, quam consueverant, & vocibus & negotiis uti cœperunt, cum inter se, tum ad ipsum, transitu eis prospero & tranquillo oblato, usque dum navicula ad littus Ægypti esset appulsa.*

Cap. V §. 21 pag 16 interpunctio mutanda est paulo aliter. Adhuc enim post εἰ καὶ μὴ ἑκόντας positum fuit signum acquiescendi. Mihi videtur lectio continuanda esse paulo longius. Γεῦσαι μὲν, πάντως ἐβούλετο. τῆς τῶν μαθημάτων καλλονῆς τοὺς πατριώτας, εἰ καὶ μὴ ἑκόντας, ἀλλ᾽ οὖν ἐπινοίᾳ καὶ μεθόδῳ. Παρατηρήσας, οὖν εὐφυῶς τινα &c. nam οὖν hic rursus interponendum, quod exciderat ob ignorantiam librarii. Vertendus jam locus erit ita: *Volebat quidem omnino, cives suos percipere elegantiam disciplinarum, si minus voluntarios, at saltem solertia quadam & artificio adductos. Quum igitur animadvertisset* &c.

Cap. eod. p. 17 §. 22 ista verba cernas: καὶ διδάσκων παντὸς σχήματος, ὅ ἐστι διὰ γραμμάτων, μισθὸν καὶ ἀντίπονον παρεῖχε τῷ νεανίᾳ τριώβολον. Annotat eruditissimus Editor ad codicem Spanhemianum adscriptum fuisse διὰ γραμμῶν, quod ipse probet. Sed, nisi fallor, Jamblichus nomen σχήματος explanabat per vocabulum artis διαγράμματος, quod, ut notius & arti usitatius, per ὅ ἐστι significare voluit.

Pag. 20 §. 26 legitur adhuc κατεσκεύασεν, pro quo Editor clarissimus reponi malit ὃν κατεσκεύασεν. Num ineptum foret κατεσκεύασεν legi? Verba Jamblichi sunt ista: *Et primo quidem scholam condidit* Pythagoras, *etiamnum Pythagoræ hemicyclium dictam, in qua Samii de republica consilia ineunt.* Νομίζοντες, περὶ τῶν καλῶν, καὶ τῶν δικαίων, καὶ τῶν ξυμφερόντων, ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ ποιεῖσθαι τὴν ζήτησιν, ἐν ᾧ κατεσκεύασεν ὁ πάντων ποιησάμενος τὴν ἐπιμέλειαν. *Sciscentes, de rebus honestis, & justis, & utilibus, in eo loco quærendum esse, in quo* VERSATUS EST *aliquamdiu is, qui in rebus istis omnibus curam suam fixerat.*

Pag.

Pag. 21 §. 28 puřem verba διὰ τῶν ὕϛερον ὑπ' αὐτȣ̃ πραχθέντων ἔτι μᾶλλον αὐτὸν θαυμαϛέον nihil labis habere. Nam διὰ cum genitivo sæpe statum quendam significat. Verti possunt igitur ita: *In rebus postmodum ab eo factis magis etiam admirandus est* Pythagoras.

Pag. eadem locus valde corruptus est ille: Τὴν περὶ παιδείας ὀλιγωρίαν τῶν τότε τὴν Σάμον οἰκȣ́ντων παραιτȣ́μενος, ἀπῆρεν εἰς τὴν Ιταλίαν, πατρίδα ἡγησάμενος τὴν πλείονας ἐῦ ἐχόντων πρὸς τὸ μανθάνειν οἰσικῶς ἔχȣσαν χώραν. Nam vocabulum οἰσικῶς nullius pretii est. Sed, nisi fallor, ex οἰκείως corruptum est. Itaque sic legi præoptem: Τὴν, πλειόνων εὖ ἐχόντων, πρὸς τὸ μανθάνειν οἰκείως ἔχȣσαν χώραν. Totus locus ita vertendus videtur: *Pythagoras Samiorum istius temporis contemtionem disciplinæ detestatus in Italiam abiit, eam regionem, quæ, compluribus beate viventibus, ad discendum propensa esset, patriam esse arbitratus.* Litterarum quidem studia in civitatibus beatis coluntur maxime.

Pag. 30 §. 40 pro ἀποδείξειν videatur legendum ἀποδεῖξαι. Nam pag. 28 §. 37 Autor dixerat παραδέδοται διαλεχθῆναι. Et mox legi constructio jubet διότι δεῖν, nam in narrando hujusmodi infinitivi crebro solent occurrere lectoribus diligentioribus.

Reliquorum, si qui sunt, locorum emendationes subsequentur alia occasione.

Reise-Beschreibung durch Teutschland, Holland, Engelland, Franckreich, Italien, und Sicilien.

hoc est,

AULI APRONII ITER PER GERMANIAM, Belgium, Angliam, Galliam, Italiam, & Siciliam.

Villæ Francæ (h. e. Francofurti ad Viadrum) 1723, 8.
Alph. 1 plag. 12½.

SUb ficto *Auli Apronii* nomine latere voluit Celeberrimus Vir, *Adamus Ebertus*, in Academia Francofurtana J. V. D. & Profes-

Professor Extraordinarius. Is A. 1677 & sequentibus per regiones in titulo libri memoratas iter literarium, anno ætatis vigesimo secundo, suscepit, cujus nunc memorabilia haud illepide descripta prodit, unde quædam hic, quæ ad supplementum historiæ civilis, litterariæ & naturalis facere quodammodo possunt, decerpemus.

p. 3. Ad historiam civilem illustrandam hæc referas. In Silesia, narrat, virum doctum de noto illo spectro, quod *Rübezahl* vulgo vocant, sibi ex antiquis monumentis indicasse, quod olim Comes quidam de *Ravezan* ibi habitaverit, qui cum & subditos exactionibus exhauserit, & fidem in Principes solverit, inde factum esse, ut post obitum male audiret, & aliis tremendus circumerrare jactaretur. In thesauris Imperatoris observavit ima-
9. ginem Clodovei, Francorum Regis, cum tribus scarabæis, loco
33. insignium, quæ deinceps in lilia degenerarint. Mich. Ruyter, Belgarum thalassiarcha, filias Eccl. Pastoribus in agro degentibus elocasse fertur, quod illis bene prospectum diceret, si ita
53. ad viam salutis pervenirent. Londini quendam vidit, qui Miltono quondam a secretis fuerat, mente captum, qui nil præter stramen lecto substratum comederit, & peregrinis digito frontem ostenderit, quasi indicaturus, se usu sanæ mentis destitui. Cum securim, qua Anna Bolenia percussa traditur, ad-
58. huc in turri Londinensi ostendi, Autor observat, veram eam esse negat, quum scriptores fide digni referant, carnificem Ca-
64. jetanum ipsi caput gladio resecasse. Diem Dominicam narrat Londini inde a temporibus Cromwelli incredibili cultu celebrari, adeo ut nulli currus in plateis, nulli cibi venales sint, nec quisquam in publico compareat, nisi qui vel templum in-
65. grediatur vel ex eodem redeat. In monumento Elisabethæ Reginæ, observat, omnium ipsius virtutum & rerum gestarum laudem memorari, virginitatis vero nullam mentionem fieri.
66. Templariorum Londini templum hodieque exstat fere subterraneum, in quo inter alia Epitaphium Seldeni conspicitur. Qua-
67. keros in Anglia non bonorum solum, sed & uxorum commu-
85. nionem habere, narrat. Libros, quibus Cromwellus perstringitur,

tur, hos commendat: *The mistakes of Cromwel*, seu Hallucinationes Cromwelli, & *La Tyrannie heureuse*, & titulo primi libri additam imaginem refert Cromwelli cum unco, quali in Anglia latrones patibulo affiguntur. Temporibus Cromwelli Londini liber prodiit hoc titulo: *Roma Ruina finalis An. 1666*, quum vero incendium eodem anno Londini sæviret, scriptum in templo quodam inventum est, quo hæretici monebantur, ut futura melius prædicere discant; Romam enim adhuc salvam esse, Londinum vero in cineres redactum. Porro narrat, Regem Galliæ jussisse, ut Confessionarius ipsius longo tempore non nisi perdicibus aleretur, cujus rei causam quoque sibi narratam ait, quam tamen non addit. Principem Condæum familiarissimos habuisse Polybium & Plutarchum, Mazarinum vero Cardinalem Senecæ Tragœdias, quas quotidie lectas in capsula aurea custodivit, & Juvenalem. Colbertus, ait, in juventute mercaturæ operam dedit, is tamen studiis magis, quam doctissimi quique Proceres, favit. In Gallia virgines nobili genere natæ, splendidisque vestibus indutæ, orbem argenteum manibus tenentes, eleemosynam a peregrinis in diversoriis petunt, nec desunt, quæ id officium honoris ergo ambiunt, quod maximæ illis laudis ducitur; nec quisquam facile eleemosynam negaverit. Cartusia magna quotannis centies mille thalerorum reditus habet; cum vero Patres eam habitantes metuerent, ne Ludovicus XIV mutuam ab ipsis pecuniam peteret, totum monasterium ipsi suppositis ignibus concremasse dicuntur. Lugduni in Gallia *Servierium* Autor adiit, qui in prælio ad montem album juxta Pragam militaverat, postea vero studiis Mathematicis se totum dederat, in quibus stupendos progressus fecit, qua de re quædam apud Autorem nostrum specimina proferuntur. Veneti Judæos, qui propter Budam a Cæsareis primum infelici conatu obsessam εὐχαριστήρια celebrarunt, quinquaginta millibus imperialium mulctarunt. Oeniponte inter alia rariora ostenditur vestis Francisci I Galliarum Regis, qua in pugna Ticinensi indutus fuerat. Autor vero noster observat, eam vestem potius ludorum scenicorum actoribus quam militi aptam, & e scriptoribus fide dignis constare, Re-

p. 90. 123. 127. 256. 128. 161. 239. 243. 333. 500.

re, Regem thorace tunc indutum fuisse, qui vestem Attalicam
textilem (*brocartum* vulgo vocant) tegebat.

Ex iis, quæ ad rem litterariam spectant, notatu digna no-
p. 7. bis visa sunt sequentia. Wratislaviæ Lohensteinius Autori osten-
dit versionem Gallicam Livii in membrana exaratam, quæ tem-
poribus Joannis Galliæ Regis, quem Angli ceperant, conscripta,
& ex Bibliotheca ejusdem depromta videtur, quod lilia aurea
produnt: testatus vero est idem Lohensteinius, eam exemplari-
18. bus editis Latinis longe locupletiorem esse. *Lambecius* omnia
mirabili celeritate efferre solitus est, ut multa brevi tempore lo-
quendo absolveret, nec diutius ab aliis negotiis avocaretur: re-
ditus ejus quotannis fuisse ultra septem millia imperialium, nar-
19. rat. Pariter *Gualdus Prioratus*, nec non *Philippus Maria Bo-
noni*, ab Imperatore quotannis mille imperiales acceperunt. *Ma-*
24. *chiavellus* aliquoties, *Campanella* vero ultra viginti horas tor-
39. turam sustinuit. *Vicquefortius* Hagæ, vestibus filiæ indutus, ex
48. carcere aufugit, in quo per aliquot menses delituerat. *Wallisi-
um* non magnopere commendat Cl. Autor noster, quippe qui,
quum steganographica quædam ab ipso discere vellet Noster,
62. pecuniæ appetentior ipsi visus est. *Hobbesium* senem Noster quo-
que invisit, cujus fata breviter enarrat, simul observans, quod ob
rixas Wallisio Oxonii motas in carcerem conjectus fuerit. *Cher-*
84. *burii* vitam Henrici VIII, ex Anglico a se Latine versam, ait in
Bibliotheca Regia Berolinensi asservari. Bibliothecarius Guel-
93. ferbytanus Nostro narravit, librum famosum *de tribus Imposto-*
129. *ribus* in Bibliotheca Guelferbytana exstare. *Gramondum*,
Priolum & *Labardæum*, historicos Gallicos, a civibus suis non
magnopere æstimari, observat, qui tamen ab exteris valde pro-
bentur. *Amelotus Houssæus* omnem scientiam suam ex duobus
libris, Panegyrico Plinii, & Tacito, hausisse perhibetur. *Taver-
nerii*, quem Noster in aula vidit, itinera non ab ipso, sed a merca-
173. tore quodam stilo tam nitido concepta creduntur. In Britannia
minore alia prorsus lingua, quam Gallica communis, obtinet,
quæ diversa primitiva habet, a Latinis & Gallis aliis non agnita;
particula vero affirmativa cum Germanica nostra coincidit.
Gramon-

Gramondum historia sua rerum Gallicarum multos sibi inimicos peperisse, testatur, eamque causam putat, quod Tolosæ nullum ipse editionis Tolosanæ exemplar nancisci potuerit. Ejus vero *Historiam prostratæ rebellionis* ibidem in forma quarta excusam comparavit, quam tamen, tum quod ad stylum, tum res ipsas pertinet, ab historia illa multum differre, judicat. *Victor Sirus* vitæ periculum subiit, quod quibusdam ex aulæ Proceribus eorumque familiis non satis fuisset assentatus. *Ricaltum*, Smirna reducem, ubi nationis Anglicæ consulem egerat, Noster Taurini vidit, quem statura parvum, & atheismo deditissimum fuisse, testatur. *Jamblichi Babylonica*, (non *Chronicon Babylonicum*, ut Noster, sed fictam historiam, qualis *Heliodori Æthiopica*) & *Philostorgii* Ariani *Historiam Ecclesiasticam* a Christina Sueciæ Regina pro centum & sexaginta millibus thalerorum comparata esse, bis monet. Eadem Christina in ea sententia fuisse dicitur, quod Israelitæ non per medium mare rubrum transiverint, sed quod Moses eos, fluxu & refluxu ejus naturali probe observato, opportune traduxerit; quam Noster paucis refutat. De *Empedocle* Philosopho varia hic annotantur. Strabo Lib. VI observat, ipsum Ætnam montem calceis ferreis indutum ascendisse: sed Noster ait, ferrum istud incalescens pedes longe magis læsurum fuisse. Et si his revera pedes muniri voluisset, certe non ideo, quod vulgo ferunt, ascendisse montem videtur, ut ex eo se præcipitem daret in foveam ignivomam; & alio mortis genere periisse, inde concludit, quia alii narrant, sepulcrum ipsius Megaræ ostensum fuisse. Sub montis Ætnæ radicibus ædicula vetusta est, quam incolæ *la casa d' Empedocle*, domum Empedoclis, vocant, & non procul inde turris, quem *la torre del Philosopho* dicunt, quem observationibus instituendis illi inserviisse, Noster opinatur.

p. 196. 272. 357. 362. 362. 422.

Denique & res quasdam naturales, a Nostro observatas, degustabimus. In montibus Silesiæ Rhiphæis *Jolithos* aliquot Noster collegit, qui odorem violarum fundunt, præcipue si in calido cubiculo recondantur. Londini uxorem mercatoris sibi visam observat, quæ, quum Indiam orientalem peteret, oculos

p. 3. 49. 59.

probe rotundos habens, post novem annorum in ea moram
p. 69. transversim oblongos inde retulit. In Anglia genus est cerasorum, cito maturescens, sed ingentis pretii, adeo ut cum mulieres gravidæ ea maxime appetant, nonnunquam maritis unum cerasum XXV imperialibus redimendum sit. Unde hæc inter laudes viri non infima est, si Junonem suam caro hoc munere
155. donaverit. Prope Bruxellas currus minores vidit oleribus onustos & a suibus in forum tractos. *Pisces fossiles* Narbonæ dari,
231. Strabo annotavit, quos quum inquireret Noster, pisces istos in luto inter arundineta delitescere, accepit, & fere tantum plebejis cibo cedere, ceteris, nisi probe condiantur, minime probari.

Multa alia subinde notabiliora occurrunt, quæ non tangimus. Illud tamen monemus, Nostrum non ita delitiis exterarum regionum captum fuisse, ut iis Germaniam, & quæ in ea illustria sunt, postponenda putaverit, quod alias vitium est
280. genti nostræ admodum solenne. Sic nundinas Lipsienses Venetis anteponit, & monumenta Regum Galliæ ita comparata
117. esse ait, ut in Germania vel mercatoribus multo pretiosiora passim exstruantur.

VOYAGE DE MADAGASCAR, CONNU AUSsi sous le Nom de L'Isle de S. Laurent.

h. e.

ITER IN INSULAM MADAGASCAR SEU S. Laurentii, Autore de V. - - Commissario provinciali rei tormentariæ Galliæ.

Parisiis, apud Jo. Lucam Nyon, 1722, 12 maj.

Plag. 13 fig. æn. 6 & mappa Geograph. 1.

CUm longi itineris sedula descriptio ob insignem, quem Geographiæ præstat, usum eruditorum votis maxime expetatur, non tamen omnes eruditis itineraria sua scribunt. Certe hoc, quod præ manibus est, cave putes promovendis scien-

scientiis scriptum, cum nihil fere commemoret Autor præter fortunam, qua mare pererrans, usus est, modo fluctuum insultus, qui interitum omnibus minabantur, expertus, modo reddita serena aeris temperie restitutus, quæ narratiunculis distinguit, quæ vel de odiis hominum nec imminente morte extinctis, vel de imprudentia eorum, quibus fidem Christianam apud paganos propugnare mandatum est, vel de aliis rebus minoris momenti testantur. Sunt tamen quædam, quibus Lector instrui possit. Postquam enim, quanto peregrinandi ardore agitatus iter aggressus sit, quæ vel in longinquo itinere vel in insula sibi acciderint, quibus incolarum fraudibus ac insidiis fuerit expositus, quibus bellis adversus ipsos interfuerit, narrasset, subjicit denique, quæ de insula, terræ frugibus, pecude, inhabitantium moribus, perfidia maxime & acerrima illorum vindictæ cupiditate, notatu digna visa sunt. Incolæ ejus ex duplici gente in unam olim coaluerunt. Priscum enim insulæ populum, qui Afrorum instar nigro erant colore, appellens colonia alborum hominum, suis regionibus pulsorum, novasque sedes quærentium, perdomuit. Hi illis & multo fortiores & sagaciores Hebraicam linguam & legere & scribere callent, satis tamen stupidi, ut persuaderi sibi ab advenis paterentur, gladios & hastas ex concredito terræ acuum & fibularum semine progigni. Mares nudi incedunt, fœminæ stola ab humeris ad imos talos demissa velantur. Polygamia ipsis illicita non habetur, & cum pauci, præter proceres, plures una possint alere fœminas, divortiorum tamen summa licentia facit, ut fœdus illorum conjugale matrimonii nomen haud mereatur. Et quia nullos fere partus dolores fœminæ experiuntur, & exiguam infantum curam gerere consuevere, mirum non est, quod fervidæ adeo in venerem ruant. Omnis populus Deum, quem *Oly* vocant, effusa superstitione colit. Est vero Deus ille vasculum squallidis multis atque obscœnis laciniis deforme, quibus vel sanguinem serpentum vel menstruum mulierum, maxime amasiarum,

præ-

præputia infantum, radices venerem excitantes, aut carnem occiſorum a ſe Francorum, involvunt, & ſuis quæque loculis in ciſta illa certo tempore vaniſſimo ritu condunt. Quam ridiculis quoque ceremoniis ipſi holocauſta offerant, ut victores in bello evadant, aut longa fruantur pace, prolixius Noſter exponit. Et hi quoque ritus, eos duplex colere principium, alterum bonum, alterum malum, luculenter commonſtrant, quandoquidem ſacerdos victimæ partem meliorem principio malo, quod *Diambilzchum*, alteram bono, quod *Zanbart* appellant, offert. Namque Deum per ſe bonum facile placabilem eſſe, iniquum vero adeo hominibus Diabolum largis donis demulcendum eſſe, contendunt. Neque auguriorum vanitate carent, quippe annulum circa lunam ex improviſo conſpicientes aſſerunt, procerum quendam arcta hoſtium ſuorum obſidione cingi, nec ſoſpitem inde evaſurum eſſe, niſi annulus iſte in foramen quoddam dehiſcat. Ejusmodi vero ominum fide bella capeſſunt, e quibus ſi inferiores diſceſſerint, crudeliter Deum ſuum *Oly* fuſtigant ac lacerant, donec mutata forte belli fortuna hoſtes ſuos vincant, quam victoriam ſevera illa Dei ſui punitione extorſiſſe ſe arbitrantur. Venerea lue tantum non omnes inquinantur, nec illius pudet; quam inter tot præclara ſua facinora, quoties illa laboraverint, jactant, & cum ipſis lethalis non ſit hic morbus, eum per talos expellunt. Finem operi Autor denique imponit recenſendo ceremonias, quibus mortuos efferunt atque cremant, quibus ea ſubjungit, quæ expertus eſt domum per mare repetens. Ceterum non ſine laude humanitatem Colberti dimittit, cum fata itineris percontanti prolixius diarium ſe obtuliſſe
p. 241. memorat, quod an idem ſit cum eo, cujus edendi ſpem alicubi facit, in quod luculentiorem naturæ regionis, incolarum, atque ſitus, narrationem ſe retuliſſe ait, ex verbis ipſius vix dijudicaveris.

❧) o (❧

ACTORUM
ERUDITORUM,
Quæ Lipsiæ publicantur,
SUPPLEMENTA.
Tom. IIX Sect. IX.

FREDERICI RUYSCHII, ANATOMES ET Botanices Professoris, Academiæ Cæsareæ Curiosorum Collegæ, nec non Regiæ Societatis Anglicanæ Membri, Adversariorum Anatomico-Medico-Chirurgicorum Decas I, II, III.

Amstelodami, apud Janssonio-Waesbergios, 1717, 1720, 1723, 4.
Plag. 19 cum fig. æn. tab. 7.

ABsolutis Thesauris suis Anatomicis, numero X, opus quidem hoc solerter continuare primum secum constituerat Clarissimus Ruyschius, re vero penitius perpensa mutavit sententiam suam, magis se Lectoribus profuturum credens, si talia conscribat, quæ a se inventa vel ab aliis tradita clarius ante oculos ponant. Imitatus igitur est Johannem Baptistam Morgagni, qui, quæ indefesso studio repererat, aut ab interitu olim jam cognita vindicaverat, sub titulo Adversariorum Anatomicorum divulgavit. Hoc enim scribendi modo non opus sibi esse putat, de concinnando rerum ordine multum esse sollicitum, quin parcat tempori, rerum observata augeat, ac repetitionem nauseosam effugiat.

In *Decadis* I igitur *Adversario 1* duobus exemplis fœminarum, mox post coitum interfectarum, probat, in coitu ipsam crassam seminis substantiam ad interiora uteri & tubas Fallopianas penetrare, & non solum id, quod spirituum exhalantium

tium

tium ſpecie illuc pervadere credidit Harvejus. In *2* reſpondetur ad Michaelis Erneſti Ettmulleri noſtri Epiſtolam Problematicam ad Ruyſchium datam, & hujus Decadis calci annexam, de Ovario fœminarum novo, idque male hoc nomine inſigniri, dicitur, pro hydatidibus potius habendum. In *3* glandularum ſubcutanearum exiſtentia deſtruitur, aſſeritur potius, ultimas arteriolarum extremitates, quæ tomentoſæ goſſypii tenuitatem multum ſuperant, eſſe illos canales, quibus ſudoris, non minus ac humiditatis, cerebri ventriculos, pleuræ ambitum interiorem, pericardium, peritonæi cavitatem, ac tunicam teſtium vaginalem irrigantis, transmittitur materies, ut in *4* probatur. Quemadmodum & in *5* corpuſcula illa, quæ in averſa parte coronæ glandis penis virilis ſita ſunt, non pro glandulis, ſed pro papillis nerveis venditantur, quarum pariter diverſitas in aliis corporis partibus inſinuatur. In *6* monetur, cor in corpore humano diaphragmati ita incumbere, ut, qua parte id contingit, compreſſum ſit, ſecus ac in brutis obſervatur, ubi apex ejus diaphragma ſpectat; & venam ipſius coronariam per aliquot ſurculos ſanguinem non in venam cavam, ſed in ventriculum dextrum infundere. In 7 de diverſiſſimæ figuræ & naturæ vermibus ex corpore humano excretis diſſeritur, atque ſtatuitur, ovula eorum una cum reliquis corporis partibus in nobis generari. In 8 varia commemorantur monſtra, vel ἁμαρτήματα ſeu luſus naturæ. In *9* duo recenſentur exempla, dolore lumbari cum mictu cruento laborantium, quorum ſectio poſt fata ſuperficiem renum inæqualem & ex multis quaſi particulis durioribus conflatam patefecit. In *10* anguſtatio œſophagi circa quintam aut ſextam vertebram colli a glandulis ejus viciniſque tumefactis orta per ſalivationem mercurialem ſublata refertur.

In *Decadis II Adverſario 1* membrana in acetabulo coxæ vaſis ſanguineis innumeris ſcatens ſiſtitur; in *2* vaſa ſanguifera per patellam ipſam diſtributa delineantur; in *3* lubricam materiam, quæ in articulo genu pone patellam reperitur, non a glandulis, ſed arteriolarum extremitatibus effundi demonſtratur. In *4* circa meſenterium annotatur, plurimos ſubtiles nervos per illud diſtribui, & vaſorum ſanguineorum extremitates

aliter

aliter terminari, ac hactenus creditum fuit; vasa lactea primi generis se unire cum vasis lacteis secundi generis, siquidem flatus per illa adactus ad hæc, imo & ad ductum thoracicum transit; per attractionis modum chylum ex intestinis ad vasa lactea rapi; pinguedinem subtilissimis turgere vasculis sanguineis; mesenterium humanum apostemate purulento computruisse, indeque ipsa quoque intestina, a vinculis suis mesaraicis soluta, libera & confusa in abdomine fluctuasse, conspectum fuisse; suspicionem quoque esse, ne præter hactenus cognita adhuc alia in mesenterio lateant abscondita vasa, siquidem ex uretere, pure distento, canales quidam exiles, eadem materia referti, ad alteram abdominis partem decurrisse fuerint visi. In *5* salivæ summa ad nutritionem utilitas ex eo probatur, quod ægri, ob nimium ptyalismum emaciati, saliva deglutita, obesi facti fuerint. In *6* in valgorum tibia cavum interius summitatis longe depressius fuisse, quam externum, observatum legitur. In 7 glandulam thymi peculiarem elaborare & per venas ad cor ablegare humorem, evincitur. In *8* sub sterno inter separatas mediastini membranas cavitatem aliquam naturaliter dari, negatur. In *9* varices vasorum spermaticorum male cirsocelen appellari, observatum quoque fuisse, lienem, vesicam urinariam, & uterum cum ipso fœtu per dilatatum processum peritonæi dilapsa esse; scroti hydropem sæpe non a vasorum lymphaticorum, sed venarum vitio oriri, asseritur, & tunicam villo-papillosam vesicæ urinariæ posse ex parte per vias urinarias excerni absque vitæ discrimine, exemplo probatur. In *10* incertum perhibetur judicium esse de embryonis tempore in utero mortui, pro certo vero adstruitur, embryones mox post mortem exclusos, albo colore donatos, torosos ac teretes, per moram vero aliquam ibidem detentos, cinereo colore tinctos & collapsos esse; si placenta fœtu in lucem edito utero nimis arcte affixa retineatur, quod fit, quando funiculus umbilicalis centro placentæ infigitur, potius eam ibi relinquendam, quam matri vim inferendam esse, consulitur; siquidem observatum fuit, eam vel a natura post duas tresve septimanas sponte ejici, vel sub iterato partu cum sano fœtu & secundinis una excludi, in hydatidum

 conge-

congeriem mutatam; multi pariter errores, qui circa parturientium & recens natorum infantum curam committi solent, deteguntur, castigantur, & emendantur, ac quantum Medicinæ adferat utilitatis sectio cadaverum & Anatomia comparata, fusius explicatur.

In *Decadis III Adversario 1* in atheromate ventriculi inventa fuisse, manipulum pilorum, instar capillorum hominis, frustum informe ossis, nucem juglandem æquans, quatuor dentes molares & crus anterius cervuli exigui Africani, scribitur. In 2 Anatome mali persici, pyri, & foliorum exhibetur. In 3 sanguinis coccinei profluvium per cutim capitis in muliere commemoratur. In 4 vestigium in ovario post imprægnationem ab excusso inde ovo relictum describitur. In 5 intestini susceptio in infante quatuor dierum annotatur, in hac pariter ac in adulta ætate per purgantia fortiora tollenda. In 6 exuviæ chrysalidum seu nympharum in ossium cavitatibus repertæ dicuntur. In 7 glandulas mesenterii in subjectis annosis paucas, copiosissimas in junioribus inveniri, & chylum ad has glandulas accedentem lac ratione coloris & consistentiæ æmulari, ab iis vero redeuntem dilutiorem, subtiliorem, & pellucidiorem esse perhibetur. In 8 de epidermide sermo dum instituitur, eam a cute separandi modus, & vasorum sanguineorum in ea defectus insinuatur. In 9 de ossibus disseritur, quorum corpori se applicantes epiphyses, tam superiores quam inferiores, in infantibus maximum & firmissimum suum nexum a periosteo imprimis nancisci; ostegeniæ modus, differentia inter ossa brutorum & hominum, ac vasculorum sanguineorum præsentia in cartilaginibus adstruitur. In *ultima* superficiem interiorem ventriculi & intestini jejuni tunica quadam papillosa vestitam esse, docetur.

ANIMADVERSIONES IN VIRI CELEB. J. HERMANNI solutionem propriam duorum problematum Geometricorum ab Ipso propositorum, editam in Actis Erud. 1723 mens. April. Et communicatio Methodi

thodi Curvas inveniendi Algebraicas indefinite non quadrabiles, habentes tamen datum numerum spatiorum absolute quadrabilium; Per NICOLAUM BERNOULLI, Joh. Fil. J.V.L. & Prof.

§. 1.

NOn mediocrem percepi voluptatem ex lectione schediasmatis Hermanniani Actis Erud. inserti mens. April. 1723. Ubi celeberrimus Autor erudite disserit de duobus problematibus, jam ante complures annos a se propositis; suas insimul solutiones eorum communicat: quæ, fateor, Solutoris sagacitatem & ingenium abunde testantur.

§. 2 Vellem nunc otium mihi suppeteret, quo in hanc utriusque problematis materiam de novo accuratius inspicere, atque doctissimas celeb. Hermanni meditationes, propterea, quod ad me speciatim spectant, pro dignitate expendere & hinc aliquid in scientiæ incrementum producere possem. Sed postquam in Illustri Bernensium Lycæo Jura publice docendi provinciam nactus, potissimam & temporis & studii mei partem eo dirigere debeo, ut spartam illam pro viribus exornem; vix mihi superest aliquid, quod ad excolenda Mathemata, quantumcunque ea in deliciis habeam, impendere liceat. Quare mihi condonatum iri, confido, si rudi, quod ajunt, Minerva exponam, quæ in elegantissima Cl. Hermanni dissertatione, fugitivo licet oculo, annotavi, amicæ responsioni tum & necessariæ instructioni inservientia.

§. 3 Anno 1719 proposuit Vir celeb. duo problemata, primo privatim, dein etiam publice in Actis Lips. ejusdem anni M. August. p. 361. In priori horum binorum problematum petebatur Curva, cujus area seu $\int y\,dx$ sit $= axy + bx^c y^e$, ubi a & b supponuntur numeri & quantitates constantes, ut c & e exponentes constantes qualescunque, sumptis interim x & y pro coordinatis curvæ quæsitæ. Hujus problematis solutiones varias, easque perfectissimas exhibui in Actis anni sequentis 1720 M. Junio; in quibus Cl. Proponens nihil, quod ad ulteriorem perfectionem desideraret, invenit; quamvis ad quædam respondeat,

quæ in modo proponendi non recte quadrare monuimus; de his autem deinceps agemus.

§. 4 Alterum problema Hermannianum prout extat in Actis 1719 p. 361; exigebat duntaxat, *curvas algebraicas indefinite non rectificabiles, quæ tamen unum, duos, vel quot libuerit, arcus habeant absolute rectificabiles*, omissa nimirum illa altera conditione, qua paulo ante petierat in privatis ad Monmortium literis, ut curvæ quæsitæ rectificatio indefinita dependeret a quadratura cujuscunque alterius curvæ datæ; ex conditionis hujus omissione, item ex characterum diversitate, quibus ambo hæc problemata expressa sistuntur. Præsertim etiam ex eo, quod in propositione primi problematis aperte indicat, se ejus solutionem habere, de altero vero nihil prorsus insinuat se solutionis compotem esse; ex his, inquam, conjectandum erat, Cel. problematum Autorem hoc posterius tum temporis, cum proponeret, nondum a se solutum habuisse, quæ conjectura postmodum in rem certam abiit, cum ante sesquiannum circiter epistolas ad Patrem meum scriptas perlustrando inciderem in aliquam ab acutissimo Hermanno exaratam eodem anno, quo Problemata sua privatim & publice proponebat. In illa enim epistola inveni verba sequentia; *Curiosum esset Problema, si quis inveniret Curvas indefinite non rectificabiles, quæ tamen, quot libuerit, arcus habeant absolute rectificabiles; imo hoc problema curiosum magis evaderet, si curvæ algebraicæ hac indole præditæ investigarentur, nec difficultate carere videtur, etsi fortasse solutu non est prorsus impossibile.*

§. 5 Meminerit igitur Vir Cl. cum distingueret duo illa problemata typorum varietate, id se non ideo fecisse, quod putaret, posterius priori multo esse difficilius, sicuti innuit pag. 172, sed potissimum, quod solutionem posterioris ipse nondum habuerit. Hoc non moneo, ut exprobrem infirmitatem, sed ut meam excusem, quam iteratis vicibus mihi objectat, identidem inculcans, me fassum esse, quod ejus solutio mihi non fuerit in potestate, sumpto scilicet problemate in eo sensu, quo in literis ad Monmortium concipiebatur. Quid enim mirum, me in subli-miori Geometria, tum temporis præsertim, novitium non sol-

visse

visse aliquod problema, quod mihi non fidens, ne tentaveram quidem, cum ipse ejus Autor Geometra certe veteranus, cujus intererat, suo problemati acriter insudare, rem tamen infectam reliquerit, remota licet difficiliori problematis conditione, quam exigebat in præfatis literis ad Monmortium.

§. 6 Quæ cum ita sint, non puto me aliquid scripsisse, quod non quadret, quando dixi, neminem mortalium solvisse illud problema, imo ne quidem faciliorem ejus partem; nam tum revera nemo solverat. Addidi, fateor, mihi persuasum esse, a nemine unquam solutum iri, in eo nempe sensu, quo postulabatur, ut curva quæsita dependeret a quadratura cujuscunque alterius curvæ datæ. Gauderem profecto si me in opinione mea omnino deceptum viderem, per illa, quæ Cel. Hermannus, post aliquot annorum decursum, hac super re tandem invenit & communicavit; nam nihil gratius mihi contingere potest, quam si a Viris ingeniosis aliquid præstatur, quod spem atque opinionem meam superat: præstitit sane multum Vir laudatus, reducendo quadraturam transcendentem primi gradus quamlibet ad extensionem curvæ alicujus algebraicæ, quo nomine non exiguum laudis augmentum meruit. Permittat autem, ut dicam, mirum quantum adhuc abesse, quo minus dederit solutionem, quam *a nemine mortalium* expectari posse intelligebam. Observo namque, methodum ejus extendi tantum ad quadraturas transcendentes primi gradus, nullius omnino utilitatis pro transcendentibus ulteriorum graduum; deinde hoc quoque animadverto, quod inter curvam algebraicam, quam sua methodo invenit, & quadraturam propositam transcendentem primi gradus, non adsit perfectissima, quam subintelligebam, dependentia vel connexio, in eo consistens, ut Curvæ quæsitæ arcus sine admixtione linearum rectarum sint proportionales partibus areæ propositæ. Si Vir Cl. methodum suam ad hunc perfectionis gradum perducturus est, tum sane ingenue profitebor, ab eo præstitum fore, quod nemini mortalium possibile censebam & etiamnum censeo. Peto ex. gr. curvas algebraicas A, B, C, &c. ita ut arcus primæ A, sint proportionales logarithmis abscissarum ipsis arcubus respondentium; arcus secundæ B, proportionales

nales logarithmis · logarithmorum; arcus tertiæ C proportionales, logarithmis – logarith – logarithmorum & ita porro.

§. 7 Hoc interim monitum volo; quando dixi, solutionem hujus problematis, in præmemorato sensu sumpti, *non esse in nostra potestate*, patet utique, si conferatur cum præcedentibus & consequentibus, me hic loquutum fuisse de me solo, etsi in numero plurali, quod præsertim linguæ Latinæ genius facile permittit, & qua licentia ipse Cel. Hermannus in suo Schediasmate & alibi sæpissime utitur. Nescio itaque, cur Vir Cl. quod de me tantum intelligebam, nullius præterea mentione facta, id de pluribus Bernoulliis dictum esse interpretetur, atque omni cura id agat, ut Lectori persuadeat, de pluribus intelligendum esse, quod non nisi ad me referebam. Etenim in eadem pagina 173 bis idem sollicite injungit; sub initium paginæ *Ab illo multum*, inquit, *præstari judicant Cel. Bernoullii, qui vel partem tantum solveret problematis*. Deinde sub finem ejusdem hæc habet: *Quid dicent aut sentient Sagacissimi Viri, si solutionem mei secundi problematis eo strictissime sensu sumti, quo non modo sibi sed reliquis mortalibus omnibus insolubile & impervium crediderunt, exhibuero?* Pag. 179 finem versus, *Atque hoc ipsum est*, ingeminat, *quo Cl. Bernoullii multum præstitum iri judicant*. Sed non addit rationem, cur plures complicet Bernoullios, nec exprimit, quinam illi sint. An aliquid sinistri lateat sub affectata hac repetitione, quod nimirum majus pretium mercibus suis conciliari crederet, si sollicite moneat, eas in plurium aliorum officinis non reperiri, de eo judicent alii. Ego quidem sancte affirmo, me nullum alium novisse Bernoullium, qui huic problemati tum temporis multum incubuerit, nedum qui dixerit, id sibi insolubile & impervium fuisse. Quo autem sensu illud nemini possibile pronunciaverim, jam exposui in §. præced. Unde quamdiu illud in eo sensu non est soluturus Cl. Problematis Autor, contendere non potest, se aliquid præstitisse, quod tanquam impossibile considerabam, etiamsi ceterum sint pulchra, quæ elapsis quatuor annis post problematis sui promulgationem demum exhibuit; quibus utique docuit, quomodo determinanda sit curva algebraica, cujus indefinita re-

ctificatio

ctificatio utcunque dependeat a Curvæ datæ algebraicæ quadratura.

§. 8. Si verum est, quod dicit Vir Cl. circa medium Paginæ 172, se jam *pluries* problemata a Geometris in publicum missa soluta dedisse; ex adverso fatebitur, opinor, se plura quoque eorum intacta & insoluta reliquisse. Exemplum unum alterumve tantum ut referam, expectamus ab eo hodienum solutionem Problematis Riccatiani de Separatione Indeterminatarum propositi in Actor. Suppl. T. VIII Sect. II p. 73, quod a Bernoulliis solutum esse cognoscere potest ex subnexo fratris mei Schediasmate pag. 74. Problema egregium ab Anglo quodam Anonymo propositum de invenienda curva algebraica omnium possibilium simplicissima, quæ se ipsam in situ inverso positam & hinc inde motu parallelo delatam in angulo dato constanter secat, solutum quidem a Patre meo extat, sub anagrammate latens, vid. Act. 1723 M. Febr. p. 78. Sed nullam ejus solutionem Hermannianam videre hactenus licuit, quamvis alias in hanc materiam de Trajectoriis reciprocis, se etiam miscuerit. Quod vero attinet ad Problema propositum in Actis 1720 p. 278, ubi petuntur *innumerabiles curvæ algebraicæ*, *quarum singularum rectificatio indefinita dependeat a rectificatione cujuscunque curvæ datæ algebraicæ*, *licet algebraice non rectificabilis*, *quæ singulæ nihilominus habeant arcus innumeros algebraice rectificabiles*. Miror Cel. Hermannum de hoc problemate ita loquentem p. 180 §. XI, quasi ejus solutio contineretur in eo, quod dedit §. VIII, cum tamen, quod hic dedit, toto cœlo differat ab eo, quod dare debuisset. Nam problema nostrum poscit Curvam algebraicam indefinite non rectificabilem, habentem tamen arcus algebraice rectificabiles numero (NB) infinitos: verum curva, quam invenit Vir sagaciss. per suum §. VIII, non habet infinitos arcus rectificabiles, sed tot tantum, quot sunt radices reales in æquatione, quam profert pag. 179, $1 + a - bx + cxx - ex^3 + \&c. = 0$. Quarum utique radicum numerus non potest esse infinitus, secus enim æquatio non foret algebraica. Donec igitur aliam dederit solutionem, quæ conditioni primariæ arcuum numero infinitorum satisfaciat, ægre ferre non potest,

 si di-

si dicimus, propositum problema ab eo nequaquam esse enodatum.

§. 9. Redeo ad partem eam secundi problematis Hermanniani, qua quæritur curva, connexionem habens cum quadratura curvæ alicujus propositæ; vidimus Virum Cl. *Nondum dedisse solutionem problematis eo strictissime sensu sumti, quo non modo mihi sed reliquis mortalibus omnibus insolubile & impervium credidi*, & adhuc dum credo; quod responsi loco dare volui ad interrogationem, quam non sine aliqua insultatione dirigit ad *Viros*, quos vocat *Sagacissimos* pag. 173 in fine; *quid dicent*, inquit, *aut sentient Sagacissimi Viri - - - an non aliquid si non multum præstitero?* Pag. seq. 174 repetit problema, *ad cujus solutionem* asserit, *unicam patere viam, extra quam frustraneus cessurus sit omnis conatus;* hæc via consistit in Theoria inclinationis rectarum ad lineas curvas & in natura evolutionis curvarum; huncque modum utut alienum & peregrinum vocat *facilem, planum & evidentem.* Sed liceat nunc mihi vicissim interrogare; quid dicet *Vir Sagacissimus*, si quod audio, Parens meus aliam tradiderit viam directam & genuinam, nulla inclinatione rectarum, nulla evolutione curvarum nixam, quæ ad quadraturas transcendentes non primi tantum gradus sed ad alias cujuscunque gradus transcendentes applicabilis est, ad cujus inventionem non quadriennio opus habuit? Statim quippe ut vidit, quo sensu sumpserit Vir Cl. dependentiam rectificationis quæsitæ a quadratura curvæ propositæ, id sibi negotii dedit, ut aliam & naturalem indagaret methodum, quam etiam sine diuturno labore invenit, licet eam citra hanc occasionem fortassis nunquam quæsivisset, quod moneo, ut æquius judicare discamus, de illo, qui aliquid non invenit, ideo tantum, quia nunquam quæsivit; aliud quippe est *non invenisse*, aliud *invenire non potuisse.*

§. 10. Solent nonnulli, ut inventis suis majorem splendorem concilient, operosas demonstrationes nectere, rerum, quæ sunt vel levioris momenti vel jam alibi demonstratæ. Exempla aliquot habemus in hoc ipso, quod disserendi materiam nobis præbet, schediasmate; ecce ea pag. 174. Lemma primum, quod

quod pompose solvitur, potuisset simpliciter supponi, tanquam res dudum cognita & tritissima: nihil enim est aliud, quam propositio conversa ejus quæ habetur in *Analysi infinite parvorum p. 78.* Ita pariter veritas Lemmatis secundi pag. 177 nulla demonstratione opus habet, patet enim ex ipsa figuræ inspectione; eoque magis, quod id ipsum jam extat in *Analys. Inf. parv. pag. 92* applicatum ad corollarium 1 p. 104. Quod deinde peracta demonstratione monet Cl. Schediasmatis Autor, *potuisse* scilicet *hoc idem ex natura evolutionis curvæ propositæ deduci, sed se maluisse demonstrationem ex Geometria elementari petere, quam longius conquisita principia accersere;* non videtur attendere, nisi forsan dissimulet ipsam quam facit demonstrationem supponere tacite evolutionis naturam; utpote qua leviter considerata res ipsa, ut dixi, sponte in oculos incurrit; & sane quævis alia demonstratio potius dicenda esset longius conquisita. Interim Virum Cel. alienum puto ab illorum more, qui in quibuslibet minutiis mysteria quærunt, admirationem & auram popularem captantes.

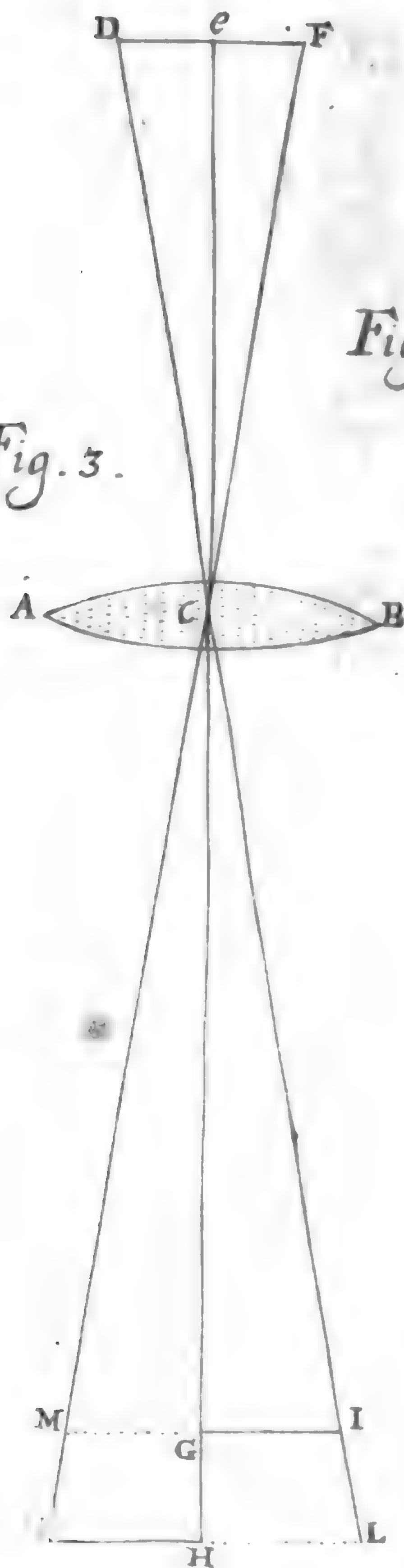
§. 11. Unum tamen est quod præterire non possum, quin Virum Cel. qui felicissima alioquin pollet memoria, meminisse faciam inventi alicujus jamdudum alibi extantis, quod nunc ex oblivione, ut credo, veluti rem oppido novam sibi vindicat; id monitum volo, ne malevoli ansam captent, pro plagio interpretandi, quod nullo studio factum esse reor. Loquor de formula illa $r = xdx : mdx + xdm$, quam pag. 175 l. pen. dicit *suggerere canonem plane novum* pro radio evolutæ inveniendo in Curvis, quarum applicatæ in polum convergunt, quem canonem postea immediate, ut memorabile quid, verbis distinctis exprimit. Eum autem plane nihil novi esse, intelliget, si in mentem sibi revocare dignabitur, quod reperire est in *Analys. Infin. parv. pag. 79 l. 2,* ubi eadem omnino formula, sub aliis tantum literis, traditur; nempe hæc (posito constanti Elemento curvæ) $MC = ydydu : dxdy + yddx$; in qua lineæ & literæ MC, y, dy, du, dx, ddx, idem prorsus significant, quod Cl. Hermanno suæ, $r, x, dx, ds, mds, dmds$, ita ut his scriptis pro illis in formula ex *Analys. Inf. parv.* desumta hæc ipsa, $MC = ydydu : dxdy$

 $+ yddx$,

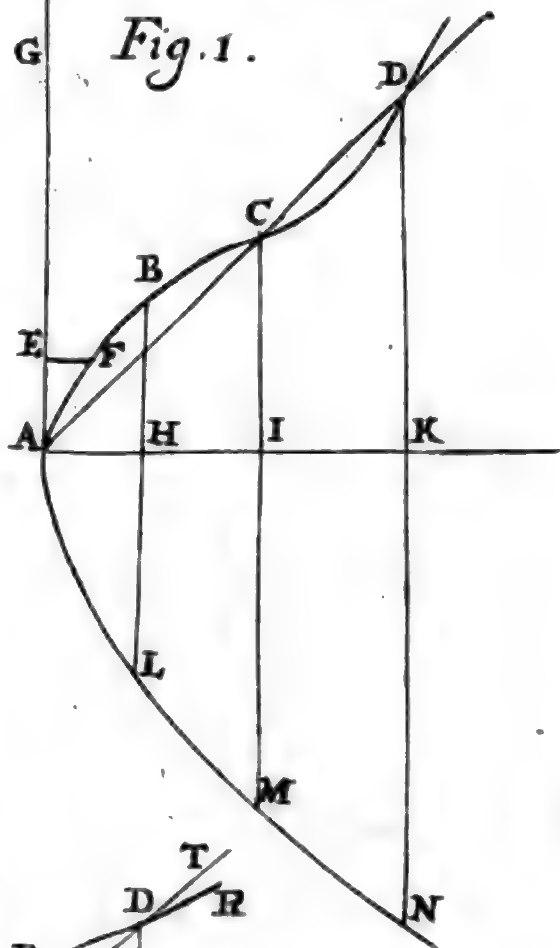
$+ yddx$, ſine ulla alia operatione migret ſponte in formulam Hermannianam $r = xdxds : mdsdx + xdmds = xdx : mdx + xdm$.

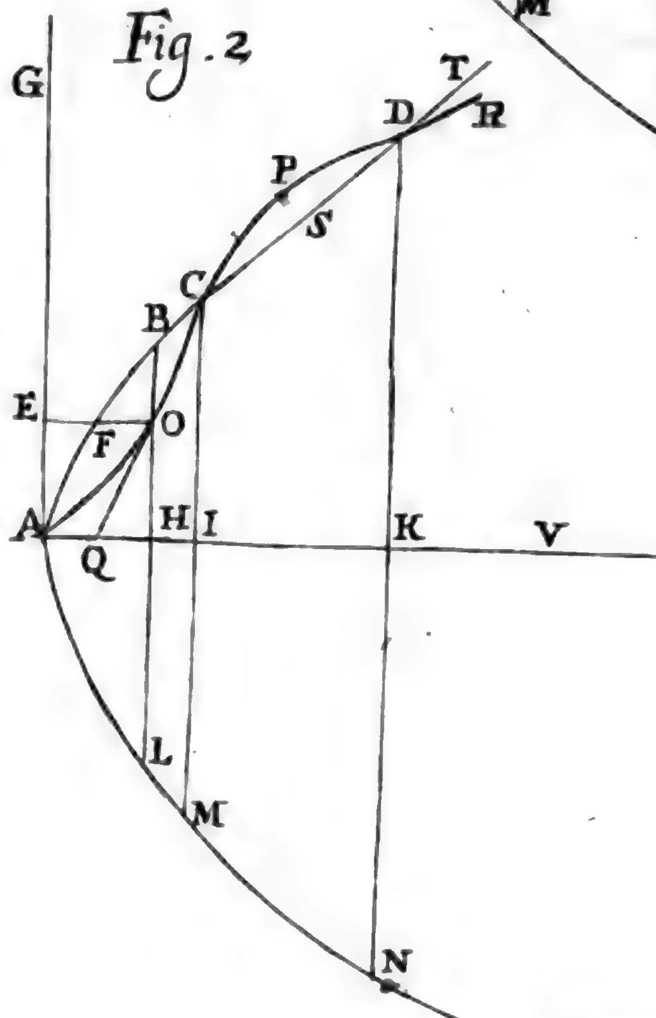
§. 12. Neſcio an fortaſſis aliquam novitatis gratiam in eo conſiſtere velit, quod ad vitandum differentio-differentiale *ddx* poſuerit *mds* pro *dx* ſeu *BD*; ſed neque hoc inuſitati quid eſt, idem cum & a Patre meo jam olim adhibitum fuerit, vid. Act. Lipſ. 1701 p. 137, ubi ſine longo verborum circuitu tanquam rem levem atque vix animadverſione dignam exponit, demonſtrans radium oſculi in curvis ubi applicatæ ſunt parallelæ, exprimi per differentiales primas nempe $r = dt^3 : dy^2 du$, poſito curvæ elemento $= dt$, & curvæ æquatione $dx = udy$. Verum ex ſola literarum ſignificatione percipitur iſtud $dt^3 : dy^2 du$, idem eſſe cum Hermanniano $dx : dm$, neque hoc ſimplicius cenſendum, quia ſimplicibus literis exprimitur: unica enim litera *m*, quæ denotat rationem inter *BD* & *Bb*, reapſe duos complectitur terminos, qui a Parente meo ſejunctim ſunt denominati. Unde in praxi inveniendorum radiorum evolutæ pro omnis generis Curvis ambæ formulæ eadem operatione opus habent, neque adeo majori labori parcitur per unam, quam per alteram. Sed piget diutius immorari hiſce trivialibus; ſunt enim trivialia, quæ a longo jam tempore ſunt pervagatiſſima.

§. 13. Ordo nunc poſtulat, ut aliquid dicam de modo conſtruendi curvas algebraicas indefinite irrectificabiles, quæ tamen habeant tot, quot libuerit, arcus algebraice rectificabiles. Patet utique ſuppoſita reductione quadraturæ cujuscunque propoſitæ ad rectificationem curvæ algebraicæ, problema ſecundum Hermannianum, ſicuti in Actis 1719 p. 361 extat, ex hoc altero pendere problemate, jam olim Patrem inter aliosque agitato, *Invenire curvam algebraicam indefinite inquadrabilem, quæ tamen ſpatia habeat, quot libuerit, quadrabilia.* Hujus quæſtionis ſolutionem aliquam, datam a Cl. Hermanno in literis ad Patrem meum ſcriptis 4 Sept. 1716, huc refero, quæ ita ſonat: *Poſita abſciſſa x, ordinata y, erit æquatio generalis curvæ quæſitæ* $y = z + \theta u$, *ubi z eſt quantitas data per x & conſtantes, & t, ſimilis quantitas, ſed data per u & eaſdem conſtan-*

D
e
F
Fig. 3.
A
C
B
M
I
G
L
H

COCLES
Fig. 4.
ROMA

Fig. 1.
G
D
C
B
E
F
A
H
I
K
L
M
N

Fig. 2
G
T
D
R
P
S
C
B
E
O
F
A
H
I
K
V
Q
L
M
N

constantes ac denique $\theta = dt : dx$ *& posita, ut libet,* $x^{m+1} + ax^m + bx^{m-1} + cx^{m-2} + \&c.\ . - u = o$, *Curva ista tot spatia quadrabilia habebit, quot sunt radices reales & veræ hujus æquationis* $x^m + ax^{m-1} + bx^{m-2} + \&c. - 1 = o$.

§. 14. Hæc vero solutio cum non satis naturalis Parenti visa esset, utpote differentialibus præter necessitatem innixa, communicavit aliam concinniorem in responsione ad Cl. Hermannum d. 12 Dec. 1716, his verbis: *Ecce hujus problematis solutionem meam generalem & facilem ex pluribus unam nullis differentialibus expressam: sit abscissa x, ordinata y erit æquatio generalis curvæ quæsitæ* $y = z + \sqrt[p]{(ax^m + bx^{m-1} + cx^{m-2} + \&c. \ldots + h)}$, *ubi z est quantitas data per x & constantes ope hujus æquationis* $x^p - az^m - bz^{m-1} - cz^{m-2} \ldots - h = o$. *Curva ista tot gaudet spatiis quadrabilibus, quot sunt radices reales & veræ in hac æquatione* $x^p - az^m - bz^{m-1} - cz^{m-2} \cdots - h = o$. *Demonstrationem ejus facile ipse erues, si quid attentionis adhibere libuerit.*

§. 15. Ex subsequentibus interim literis Cl. Hermanni intelligens Pater, mentem suam ab ipso non recte esse perceptam, constituit pro ea qua est facilitate in communicandis inventis suis Viro Clar. aperire methodi suæ fontem, ipsamque adeo analysin; id quod præstitit in literis ad Cel. Hermannum exaratis medio anni 1718 ex quibus, quæ huc spectant, transcribo:

Joh. Bernoulli Methodus inveniendi curvas algebraicas indefinite non quadrabiles, quæ tamen admittant spatia absolute quadrabilia quotquot libuerit.

„Sint duæ rectæ sibi invicem normales *AK*, *AG*; & super„ *AK* tanquam axe descripta sit curva algebraica *AFBCD*,„ ejus naturæ ut abscissa *AH* existente *x* applicata *HB*, sit $= \sqrt[p]{}$„ $(ax^m + bx^{m-1} + \cdots + h)$, occurret hæc curva, ut liquet, rectæ„ *AD* angulum *GAK* bisecanti in tot punctis *C*, *D*, &c. quot„ sunt radices possibiles in hac æquatione $x^p - ax^m - bx^{m-1} -$„ $cx^{m-2} \cdots - h = o$ (intelligo per *m* & *p*, numeros ad lubitum„ assumptos.) Jam in recta *AG* sumantur partes *AE* ipsis *AH*„ æquales & ad singulas applicentur *EF* ipsi *AK* parallelæ, quæ„ vocentur *z*. Quo peracto fiat super axe *AK* nova curva alge-„ braica„

TAB. II. Fig. 1.

„braica *ALMN*, cujus applicatæ *HL*, quæ dicantur *y*, ſint æqua-
„les aggregato ex *BH* & *EF* ſimul; unde per ejus naturam hæc
„emerget æquatio $y = z + \sqrt[p]{}(ax^m + bx^{m-1} + cx^{m-2} \cdots + b)$;
„dico hanc curvam ſatisfacere quæſito. Nam ex ejus conſtru-
„ctione ſequitur ſpatium *AHL* æquari aggregato *AHB* &
„*AEF*, hoc eſt mixtilineo *AEFBH*; hoc vero mixtilineum,
„abeunte puncto *H* in punctum *I* vel *K* vel &c. patet degenerare
„in quadratum rectæ *AI* vel in quadratum rectæ *AK* vel &c.
„Ergo Curva algebraica *ALMN* talis eſt, ut ejus area indefini-
„ta *ALH* ſit inquadrabilis (ſuppono enim numeros *p* & *m*,
„quamvis integros & affirmativos, facere tamen, ut quantitas
„$dx\sqrt[p]{}[ax^m + bx^{m-1} + cx^{m-2} \cdots + b]$ non ſit integrabilis) ſed
„quæ interim tot habeat areas quadrabiles *AIM*, *AKN*, &c.
„quot libuerit, ex quot nempe radicibus poſſibilibus componere
„placuerit æquationem $x^p - ax^m - bx^{m-1} - cx^{m-2} \cdots - b = 0$.
„Quod autem tandem *z* detur in *x* per hanc æquationem $x^p - az^m$
„$- bz^{m-1} - cz^{m-2} \cdots - b = 0$, liquet ex eo, quod per naturam cur-
„væ *ABCD* abſciſſa *z* exiſtente $= EF$, applicata ſit $= \sqrt[p]{}(az^m$
„$+ bz^{m-1} + cz^{m-2} \cdots + b) = AE =$ (per conſtr.) $= x$. Elevan-
„do utrumque membrum ad potentiam *p*, & reducendo omnia
„ad unam partem provenit dicta æquatio $x^p - az^m - bz^{m-1}$
„$- cz^{m-2} \cdots - b = 0$. pro determinatione valoris ipſius *z* in *x*.
„Quæ omnia erant facienda & demonſtranda.

„*Schol. 1.* Si *AE* accipiatur æqualis multiplo ſubmultiplove
„cuilibet ipſius *AH*, ita ſcil. ut *AE* ſit $= nx$: & deinde recta *AD*
„ſecet angulum *GAK* ut tangens anguli *DAK* ſit ad ſinum to-
„tum ut *n* ad *1*; ceteraque conſtruantur ut ante, orietur alia
„curva *ALMN*, quæ pro diverſitate numeri *n* infinitis modis va-
„riatur, ſemper tamen gaudens ſpatiis quadrabilibus *AIM*, *AKN*
„&c. quorum tot erunt, quot ſunt radices poſſibiles in hac æqua-
„tione $n^p x^p = ax^m + bx^{m-1} + cx^{m-2} \cdots + b$. Notetur autem,
„faciendam jam eſſe $HL = BH + nFE$; unde æquatio naturam
„curvæ *ALMN* exprimens erit hæc $y = nz + \sqrt[p]{}(ax^m + bx^{m-1}$
$+ cx^{m-2}$

$+cx^{m-2}\cdots - x\,b$) ubi z datur in x per hanc alteram $n^p x^p - az^m$,,
$-bz^{m-1} - cz^{m-2}\cdots - b = o$.,,

Schol. 2 Poſſunt hæ ſolutiones infinities generaliores red-,, di, ſi nempe pro *AF* ſumatur functio quælibet ipſius *AH*, & lo-,, co rectæ *ACD* adhibeatur Curva, cujus applicatæ exprimant ſi-,, miles functiones ſuarum reſpective abſciſſarum. Fiat e. gr.,, $AE = \sqrt{\alpha \times AH}$ ſumaturque $HL = BH + \frac{\alpha}{2AE} \times EF$; Pro re-,, cta *ACD* ſubſtituatur parabola ſuper axe *AK*, cujus parameter,, $= \alpha$. Secabit hæc parabola curvam *AFBCD* in tot punctis C, D,,, &c. quot ſunt radices poſſibiles in hac æquatione $\alpha^p x^p = (ax^m$,, $+ bx^{m-1} + cx^{m-2}\cdots + b)^2$; Curva proin *ALMN* totidem ha-,, bebit arcus quadrabiles *AIM*, *AKN* &c. Datur vero *EF* ſeu z in,, x per hanc æquationem $\alpha^p x^p = (az^m + bz^{m-1} + cz^{m-2}\cdots + b)^2$.,, Suppetunt alii adhuc ſolvendi modi, ſed de his ſatis.,,

§. 16. Quandoquidem pro recta *ACD* aſſumere licet curvam quamlibet: poſſumus viciſſim curvam *ABCSDT* ſupponere tanquam datam & quærere priorem, ita ut conſtruendo *ALMN* non tantum indefinite ſit inquadrabilis & habeat partes quadrabiles numero datas, ſed cujus inſuper indefinita quadratura dependeat a quadratura curvæ propoſitæ, quod ſic demonſtratur. Sit curva propoſita quæcunque *AFBSDT*, cujus axes conjugati ad ſe invicem normales *AV*, *AG*; per verticem *A* & puncta quotcunque *C*, *D*, &c. in illa ad libitum aſſumta deſcribatur curva qualiſcunque algebraica ex. gr. ex genere Parabolarum *AOCPDR*, id quod fieri poteſt per lemma Neutonianum, vid. *Princip. Philoſop. Nat. p. 446 edit. ſec.* ejusque *Methodum*, quam vocat, *Differentialem prop. 3 & 4*. Per quodvis hujus curvæ punctum *O* ductis & productis, ſi opus, applicatis *HO*, *EO*, quæ propoſitam ſecent in *B* & *F* ductaque tangente *OQ*, accipiatur quarta proportionalis ad *HQ*, *HO*, & *EF*, quæ vocetur *L*, conſtituatur denique applicata *HL*, æqualis $HB + L$: hoc ſi fiat pro ſingulis punctis *O*, orietur nova curva *ALMN*, cujus area quælibet $ALH = AFBH + AFE =$ mixtilineo *BFEAH*, ac proin dependebit a quadratura curvæ propoſitæ *ABCSDT*, ſed ſimul TAB. II. Fig. 2.

etam

etiam habebit partes numero datas abſolute quadrabiles, nam cadente puncto *O* in *C* vel in *D* &c. mixtilineum illud mutabitur in rectangulum *AI x IC* vel in rectang. *AK x KD* &c. Area vero *ALH* fit area *AMI* vel *ANK* &c. quæ ſingulæ per conſequens admittunt quadraturam abſolutam: ut & zonæ inter ſingulas, qualis eſt *MIKN*, quæ etiam ſunt quadrabiles. Q. E. D.

§. 17. His quidem volui methodum a Parente traditam illuſtrare, cujus me eo minus pœnitebit, quod video, eam usque adeo placuiſſe acutiſſimo Hermanno, ut ſuam, quam ſupra §. 13 ex literis ejus produxi, deſeruerit & nunc Paterna utatur, uti liquet ex Schediasmate ejus, de quo hic agitur, p. 179 art. VIII, modum enim ibi uſurpatum, nihil plane in eſſentialibus diſcrepare ab allata ex literis paternis methodo cognoſcet, qui alteram cum altera conferre voluerit.

§. 18. Rationem illam, quam pag. 180 art. X adducit Vir Cl. ad perſuadendum, ſolutionem ſuam infinitas curvas ſuppeditare, quia nempe in locum Directricis rectæ *AP* potuiſſet innumeras diverſas curvas aſciſcere, & quæ in eam rem dicit alia, non ſufficere omnino mihi videntur; ex iis enim nondum patet, mutata directione neceſſario aliam curvam *EF* a priori diverſam prodire; ſiquidem conſtat, unam eandemque curvam infinitarum curvarum diverſiſſimarum eſſe evolutam; ejusque tangentes ab infinitis aliis lineis directricibus tam rectis quam curvis trajici poſſe.

§. 19 Quod reliquum eſt, aliquid dicere habeo de Problemate, quod Cl. Hermannus p. 180 art. XI huic materiæ ſubnectit, his verbis. *Datis quotcunque curvis algebraicis A, B, C, &c. communem abſciſſam x habentibus, invenire curvam algebraicam z, ita ut* $z = A + B + C + \&c. +$ *quantitate data, ita ut hæc data etiam poſſit eſſe* $= o$; quod ſua methodo ſolvi poſſe affirmat; ſed non addit, quid hic proprie intelligendum per *quantitatem datam*, an intelligi debeat indefinite quævis quantitas dabilis, quam quis proponeret ante ſolutionem problematis, aut tantum ea, quam ſolutio monſtraret, quæ utique quantitas caſualiter poteſt eſſe $= o$: ſicuti revera evenit ut $\int p\,dx - z \pm$ quantitate data, ſed *data* ex conſtructione, non *data* ex ſuppoſitione.

sitione. Melius fecisset, si rem exemplo illustrasset. Det verb. gr. curvam algebraicam *Z*, quæ sola æqualis sit aggregato duorum arcuum ellipticorum dissimilium *A* & *B*; quocunque vero sensu solverit Hermannus suum problema, non minus quoque a Parente meo per methodum suam noviter detectam solutum iri, confido.

§. 20 Quod attinet ad motum reptorium, inventum sane cedro dignum, ob ingentem utilitatem, quam habet in reductione curvarum ad circulares per approximationem stupenda velocitate convergentem, cujus specimen dedit Pater pro Ellipsibus, ceu prodromum integri opusculi ea de re in publicum edendi, si Deus vitam & vires concesserit. De præstantia hujus inventi, quod ipse magnus Neutonus cum reliquis sanioribus Angliæ Mathematicis satis admirari non potuit, testibus literis Celeb. Moivræi, non perinde sentire videtur Cl. Hermannus, quando in præmemorato loco asserit: *Se scire, jam pridem a Cel. Joh. Bernoulli ostensum esse, quomodo ope motus reptorii quotlibet curvæ algebraicæ in unum addi possint, sed methodum ejus huic restrictioni obnoxiam esse, quod curvæ addendæ non minus quam quæsitæ debeant esse æqualis amplitudinis.* Judicium hoc arguit, Virum Cl. non probe intelligere naturam hujus methodi, nollem enim credere, illud latum esse ex animo extenuandi: fallitur certe in opinione sua, cum sibi persuadet, methodum hanc obnoxiam esse ei, quam memorat, restrictioni, siquidem clarum est, locum habere, etiamsi curvæ addendæ non sint ejusdem *amplitudinis*, modo earum amplitudines sint commensurabiles. Secentur, ut rei veritas evincatur, singulæ curvæ in arcus æque amplos secundum numeros rationis amplitudinum, id quod in curvis algebraicis semper algebraice peragi potest: deinde omnes isti arcus ex methodi præscripto in unum addantur, quo facto habebitur curva quæsita, sed aliud præsto est adminiculum, quo succurri queat inæqualitati amplitudinum, sive sint commensurabiles sive incommensurabiles; datus namque modus, de quo forsan Cl. Hermanno nil constat, mutandi datam curvam algebraicam in aliam algebraicam ejusdem longitudinis, & quæ habeat datam amplitudinem. Sic itaque curvæ addendæ

 mutari

mutari possunt in totidem alias æque amplas, & postea per methodum reptoriam in unum colligi; quæ proin methodus, contra quam sentit Vir Cl. generaliter succedit, adhibita quadam prævia modificatione.

§. 21. Supersunt nonnulla monenda circa alterum problema, quod Cl. Proponens vocat *minus principale*, ubi scilicet quæruntur curvæ respondentes huic æquationi $\int y\,dx = axy + bx^c y^e$. Dedi in Actis 1720 varias hujus problematis solutiones generalissimas ipsi ejus Autori approbatas, addita analysi a priori procedente: notulas quasdam aspersi, quæ respiciebant conditiones, quibus ex mente Viri Clarissimi Curvæ quæsitæ possint vel non possint esse algebraicæ; sed contra has notulas nunc excipit, quare ad uberiorem veritatis illustrationem sequentia reponere visum est.

§ 22. Dixerat, æquationem curvæ quæsitæ *semper* fore algebraicam, si *a*, *c* & *e* fuerint rationales, ego vero ostendi, excipiendum esse casum, quo $c = e$, qui curvam reddit transcendentem: admittit nunc exceptionem, quam autem ut eludat, regerit p. 181 art. XIII, *se tacite jam supposuisse c & e inæquales esse*, non cogitans, hujusmodi tacitam suppositionem non posse subintelligi: propositio erat generalis de quibuscunque numeris *c* & *e*, ergo etiam de æqualibus; exceptio non habet locum in assertionibus geometrice universalibus, nisi sponte se offerat: exclusisset Vir Clar. numeros æquales *c* & *e*, si animadvertisset, æqualitatem eorum non posse dare curvam algebraicam.

§. 23. Largior sane, quod subdit, *in casu æqualitatis eorundem fere absque calculo statim apparere, quod curva resultat, cujus constructio a quadratura hyperbolæ dependet*; sed hoc non probat, quod id jam tunc animadverterit, cum problema proponeret, neque id evincit, eo, quem adducit, calculo; qui licet sit perbrevis, est tamen idem, quem ego jam exposui in Actis 1720 p. 277 §. XIII, ubi hæc extant verba: „Æquatio proposi„ta per differentiationem huc redit; $\overline{1 - a}\,.\,ydx - axdy$ „$= bcx^{c-1}y^e dx + bex^c y^{e-1}dy$, quæ divisa per xy dat $\frac{1-a}{x}$ „$dx - \frac{ady}{y} = bcx^{c-2}y^{e-1}dx + bex^{c-1}y^{e-2}dy$; membrum prius „integra-

integratur per logarithmos, alterum absolute &c.,, Servatis nunc iisdem verbis scribatur cum Cl. Hermanno, R pro xy & A pro $\int ydx$, enunciatum nostrum ita pariter sonabit: *Æquatio proposita per differentiationem huc redit*: $dA - adR = bcR^{c-1}dR$, *quæ divisa per R dat* $\frac{dA}{R}\left(\frac{ydx}{xy}\right.$ *seu* $\left.\frac{dx}{x}\right) - \frac{adR}{R} = bcR^{c-2}$ dR; *membrum prius integratur per logarithmos, alterum absolute.* Atque hoc plane idem est, quod nunc facit doctissimus problematis Autor, quando dicit: *vocando* $xy = R$, *erit* $A = aR + bR^c$, & $dA = adR + bcR^{c-1}dR$, *ac* $\frac{dA}{R} = \frac{ydx}{xy} = \frac{dx}{x} = \frac{adR}{R} + bcR^{c-2}dR$, *quæ æquatio est ad curvam transcendentem.* Non puto, responderi posse, scribendo R pro xy rem ipsam mutari; quocirca perbrevis hic calculus ex nostro formatus neutiquam probat, Cl. Hermannum *tacite jam supposuisse c & e esse inæquales.*

§. 24. Miror excusare volentem id quod dixerat, semper dari Curvam algebraicam, si a, c, & e sunt semper rationales, postquam ego ostendi, conditionem rationalitatis numeri a esse superfluam: dico enim, non necesse esse ut a sit rationalis, modo c & e sint rationales & inæquales, quo casu curva semper dabitur algebraica. Sane tantundem est, ac si dixisset: *Parabola, cujus æquatio* $ax^c = y^e$, *erit semper algebraica, si a, c & e fuerint rationales*: qui ita loqueretur, annon reprehensione dignus esset, siquidem a, sive sit rationalis sive irrationalis, algebraicitati curvæ nec prodest nec officit: Parabola erit algebraica, si c & e fuerint rationales; erit vero transcendens, si c & e irrationales fuerint, ipsa interim a nullius hic est considerationis. Res est persimilis in curva Hermanniana $\int ydx = axy + bx^cy^e$, ubi incongruens est dicere, *Curvam semper fore algebraicam, si a, c, e fuerint numeri rationales*; cum Geometris accuratius res ita fuisset enuncianda, *Curvam semper dari algebraicam, si c & e fuerint numeri rationales & inæquales, qualiscunque sit a.*

§. 25 Rectius se habet, quod Vir Cel. ibidem monet de casu,

quo $a = e - 1 : e - c$; fateor enim, me, cum ſolutionem meam in cartam conjicerem, attendiſſe tantum ad curvas tranſcendentes, quæ huic caſui conveniunt, ſed nunc monitus inveni quoque haud magno labore curvas algebraicas eidem inſervientes; ſed neſcio, quid myſterii hic ſubſit, cujus revelationem in aliam occaſionem rejiciendam putet, quodque fundamentum ſit, ut inquit initio pag. 182, inſignis alicujus ſcientiæ incrementi. Ego vices ejus ſupplens, rem paucis abſolvo ſequentem in modum: in æquatione generali, quam exhibui in Actis 1720 p. 275 l. 6 & 7, ſuppoſita $a = e - 1 : e - c$ adeoque vi præcedentis ſuppoſitionis p. 274 factæ $\alpha = \infty$ & $\beta = \frac{-\infty}{ec - e - c + 1}$, quibus ſubſtitutis æquatio mutatur in hanc $g = (-be + bc)\, x^0 y^0 + o x^{-c+1} y^{-e+1}$; hoc eſt $g = -be + bc + o x^{-c+1} y^{-e+1}$, adeoque $\frac{g + be - bc}{0} = x^{1-c} y^{1-e}$: quia vero g eſt arbitrariæ magnitudinis, ponatur illa $= bc - be$, & habebitur $\frac{0}{0}$ hoc eſt qualiscunque conſtans $G = x^{1-c} y^{1-e}$, vel quod eodem recidit, $G y^{e-1} = x^{1-c}$, quæ æquatio eſt iterum ad Curvam ex parabolarum genere, qualem dedi in Schediaſmate meo modo memorato p. 271 art. IV, hoc tantum diſcrimine, quod ibi Parameter ſit determinatæ magnitudinis, hic vero ad arbitrium ſumenda.

§. 26. Ad id quod ſciſcitabar, cur Cl. Hermannus ſubticuerit curvas tranſcendentes, problemati ſuo ſatisfacientes (præter eas, quæ ex irrationalitate exponentium oriuntur) reſpondet quidem p. 182, hoc ſe feciſſe, quia ultro ſeſe offerant illi, qui problema ſolvere & algebraicarum æquationes eruere noverit: ſed cogitare debuiſſet, ei, qui problema ſolvere novit, etiam algebraicas ſponte ſeſe offerre, imo poſſet aliquis algebraicas omnesque finitis terminis conſtantes eruere, qui tamen tranſcendentes alias elicere nequaquam potis eſſet. Quid enim impediret, quo minus ille incideret in duas priores methodos, quas deſcripſi loco citato art. IV & V, per quas utique omnes poſſibiles algebraicæ inveniuntur, ſed nullæ ex tranſcendentibus niſi eæ tantum,

tantum, quæ ex irrationalitate exponentium oriuntur, qui has duntaxat methodos possideret, solvere certe posset problema & æquationes algebraicas eruere, neque tamen ei sese ultro offerent transcendentes.

§. 27 Innuit Vir Cel. ex octo aut decem diversis problema solvendi modis, quos habeat, vix unum esse, qui cum aliquo ex Bernoullianis coincidat; tres tamen tantum attingit, nonnisi quædam indicia tradens, ex quibus cognosci nondum potest, quousque eorum calculi excurrant, aut an præterquam in prolixitate a nostris multum discrepent. Vidimus saltem supra modum illum, quo usus est in casu æqualitatis *c* & *e* ponendo *R* pro *xy*, non quidem cum Bernoulliano coincidere, ut vere loquitur, sed prorsus cum eo unum eundemque esse.

INVITATIO AD OBSERVATIONES Meteorologicas communi consilio instituendas; a JACOBO JURIN, M. D. Soc. Reg. Secr. & Colleg. Med. Lond. Socio, seorsim impressa hoc Anno 1724 Londini, & ad Collect. Act. Er. transmissa.

Cœli & aeris, quem spiritu ducimus, conditiones varias, frigoris, puta, & caloris, sudi, vel humidi commutationes & vicissitudines, magnas præsertim atque subitaneas, ad humani generis valetudinem pertinere merito censetur. Operam itaque & laborem in iisdem observandis minime contemnendum posuerunt non Medici solum, sed & alii quoque ab omni ævo naturæ rerum contemplandæ studiosi. Superiore tandem sæculo Instrumenta etiam & Machinæ Philosophorum ingenio & diligentia repertæ sunt, quibus ponderis, caloris, humiditatis, & elateris aerii momenta & mutationes simul oculis repræsententur, simul ad mensuram ac trutinam, & quidem subtilem admodum illam atque accuratam, exiguntur. Nec hic etiam subsistendum judicarunt eximii illi Viri, sed studio & sciendi amore incitati ad causas harum mutationum, qua licuit, indagandas contenderunt. Quem in finem Observationes Instrumentorum recens inventorum ope factas de pondere, humiditate, & calore

aeris ambientis diligenter in Diariis notabant; iiſque multa alia adjiciebant ad Tempeſtatem ac Cœli faciem, Ventos, & Pluviæ copiam pertinentia, quod in Actis Philoſophicis & alibi ſparſim videre eſt. Methodo iſta & obſervandi ratione meliorem facile non reperias. Quodſi fuiſſent Obſervatores & numero idoneo, & commodis locis per magna terrarum ſpatia diſpoſiti; ac tandem unus aliquis omnium Diaria, quid inter ſe convenirent aut diſcreparent, contuliſſet; profecto jam a multis annis eam haberemus Aeris Hiſtoriam, qualem hoc tempore vix animo & votis fas eſt concipere. Id etenim compertum habemus, ut quod maxime, ſubitas Tempeſtatum commutationes Ventis præcipue acceptas referendas; quumque ſcire liceret per talem obſervandi rationem, qualem ſupra expoſuimus, quibus in locis orti, quem curſum, quo tempore, & per quanta terrarum ſpatia Venti tenerent; his cognitis, forſan ad originem etiam & cauſas Ventorum aſſequendas via patuiſſet. Unum hoc ſaltem, quod ipſum non leve momentum ad has diſquiſitiones attuliſſet, quodque jam, ut plurimum, pro conjectura veriſimili habetur, potuiſſemus certiſſimis oſervationibus ſive veri, ſive falſi arguere. Opinionem dico ſagaciſſimi Viri, *Edmundi Halleji* *, qui Hydrargyrum ideo cenſet in Barometro aſcendere, quod Venti ex contrariis regionibus utrinque eodem ſpirantes Acrem cogant & quaſi in cumulum attollant; ut contra Hydrargyri deſcenſum Ventis, ex eodem loco verſus oppoſitas partes Aerem deferentibus, & quaſi exhaurientibus, attribuit. Rogantur itaque Eruditi, qui ad excolendam hanc partem Hiſtoriæ Naturalis operam ſuam conferre voluerint, ut quotidie ſemel minimum, vel utcunque ſæpius libuerit, notare dignentur in Diario Barometri & Thermometri altitudinem, Venti Plagam cum aliqua virium æſtimatione, Cœli faciem, & pluviæ vel Nivis quantitatem, quæ tempore poſt obſervationem ſuperiorem elapſo deciderit. Quod ſi quis Obſervationes Hygroſcopii cujuslibet, ſive Acus Magneticæ ope factas adjicere voluerit, non erit ingratum. Quoties ingruerit Procella vehementior, utile fuerit,

* V. Philoſ. Tranſact. N. 181.

fuerit, ortum ejusdem, incrementum, summam violentiam, remissionem & exitum notatis temporibus accuratius designare; uti & altitudines Barometri, quæ dictis temporibus respondeant. Monendum censemus, ut, qui Barometri replendi & conficiendi modum callent, Barometro vulgari, sive aperto, quod vocant, utantur. Sit autem Tubus quartam, ut minimum, vel etiam tertiam digiti partem latus; quum in Tubis angustioribus Hydrargyrus infra justam altitudinem subsidere deprehendatur.** Cisternæ vero, sive vasi Hydrargyrum excipienti tribuetur diameter octonis saltem, vel decem partibus major Tubi diametro, idque eum in finem, ut ascendente, vel subsidente Hydrargyro in Tubo, altitudo Hydrargyri in Cysterna invariata permaneat, aut certe quam paululum immutata. Qui vero Barometro clauso, sive portatili uti malunt, ejusmodi Barometra magna diligentia fabricata comparare poterunt apud laudatum Artificem *Franciscum Hauksbejum*, in Area vulgo dicta *Crane-Court*, *Londini* degentem; qui Thermometra etiam subministrabit ad eam scalam, sive graduum notationem exacta, quæ jam per multos annos, exquisitis ejus Thermometris insculpta, innotuit Eruditis. Qui Thermometro utuntur alia quacunque ratione constructo, rogatos volumus, ut in Diario Thermometri situm, dispositionem graduum in Scala, & nomen etiam Opificis, ex cujus officina prodiit, apponere ne graventur. Situm Thermometro commodissimum censemus in conclavi ad Septentriones obverso, ubi focus aut nunquam accenditur, aut saltem quam rarissime. Quo facilius inter se conferri possint Diaria, commodum fuerit omnia in hujusmodi formam disponere. Columna prima indicet diem & horam observationis; stylo autem ut omnes Juliano, sive Vetere, in Diariis utantur, Observatores rogamus. Secunda altitudinem exhibeat, ad quam attollitur Hydrargyrus in Tubo Barometri supra superficium Hydrargyri in Vase, per digitos, sive partes duodecimas Pedis *Londinensis*, & per partes decimales eorundem digitorum notatam. Habet autem Pes *Londinensis* ad *Parisiensem* eam

** V. Philos. Transact. N. 363.

eam rationem, quæ est inter 15 & 16 proxime. Columna tertia gradum monstret, & partes gradus decimales, quas spiritus in Thermometro attingit. Quarta Venti plagam & spirandi vires repræsentet; quæ vires semper denotari poterunt per aliquem ex numeris sequentibus, 1, 2, 3, 4: ex quibus 1 significet lenissimum aeris motum vix arborum folia agitantem, 4 vero summam Venti violentiam, numeris 2 & 3 intermedias inter hasce Ventorum vires exponentibus, & denotante cyphra, sive o, perfectam Malaciam. Quintam occupet Cœli facies, & succincta Tempestatis historia. Sexta & ultima altitudinem pluviæ, vel nivis in aquam resolutæ, quæ post superiorem observationem deciderit, per digitos *Londinenses* & eorum partes decimales metiatur. Hæc facile æstimari poterit ope Infundibuli duos circiter, vel tres pedes ampli, Vasis alterius aquam ex Infundibulo defluentem excipientis, & Mensuræ Cylindricæ cum Regula in digitos & partes decimales divisa. Infundibulum ita situm sit, ut, quicunque ventus flaverit, nulla tamen pluviæ pars sive ædificii interventu, sive quocunque alio impedimento intercipi queat. Sit autem vas aquam continens undique probe clausum, ne quid in vapores attollatur, angusto solum foramine, ad aquam desuper ex Infundibulo excipiendam, relicto. Mensuræ porro Cylindricæ Diameter decem partibus minor Diametro Infundibuli tribuetur: quo fiet, ut aqua digitum unum alta in mensura ad altitudinem centesimæ partis digiti in Infundibulum, atque adeo in reliquam terram, cecidisse intelligatur; & similiter pro partibus digiti decimalibus. Ad finem vero Mensis & Anni cujusque apponatur media altitudo menstrua, vel annua, Barometri & Thermometri, uti etiam summa omnium altitudinum Pluviæ, quæ Mense, vel Anno integro deciderit. Habebitur autem dicta media altitudo, redigendo in unam summam omnes Barometri altitudinum observationes mane factas, Thermometri vero sive matutinas, sive totius diei maximas, (quæ nempe circa horam tertiam, vel quartam pomeridianam contingunt) & summam istam per numerum dierum dividendo. Omnes rogamus, qui supra scriptas Observationes, vel universas, vel aliqua ex parte volent instituere, ut Diariorum exempla,

exempla, ad finem anni cujusque continuata, ad Secretarios Regiæ Societatis transmittere dignentur; ut cum Diario, quod *Londini* jussu Societatis Regiæ conficitur, conferri possint. Consilium vero est, ut quicquid ex Diariorum istorum collatione colligi poterit, singulis annis in Actis Philosophicis cum publico communicetur.

Diarii Forma.

Dies & Hora 1723. St. V. Novembr.			Barom. alt. dig. dec.		Therm. alt. gr. dec.		Vent.		Tempestas.	Pluvia. dig. dec.
1.	8	*a. m.*	29.	75	49.	6	S.W.	1	Cœlum nubibus obduct.	0.035
	4	*p. m.*	29.	56	47.	3	S.W.	2	Imbres interrupti. Sol per vices intercurrens	0.043
2.	7½	*a. m.*	29.	24	48.	5	S.	1	Pluvia fere perpetua	0.725
3.	9	*a. m*	29.	95	49.	7	N.	1	Cœlum sudum	0.032
	5	*p. m.*	30.	4	49.	2	N.	1	Cœlum sudum	0.000
4.	7	*a. m.*	29.	9	47.	0	S.W.	1	Nubes sparsæ	0.000
	10		29.	7	46.	2	S. W.	2	Imbres intercurrentes	0.103
	12		29.	4	45.	0	S.	3	Cœlum nubibus undique fere tectum	0.050
	3	*p. m.*	28.	8	46.	0	S.	4	Nubes sparsæ	0.000
	5		28.	6	47.	2	S.W.	4	Eadem Cœli facies	0.000
	7		28.	9	48.	0	S.W.	2	Pluit	0.000
	9		28.	9	48.	2		0	Pluvia fere perpetua	0.305
5.	7	*a. m.*	29.	7	53.	4	N. E.	1	Sudum. Gelu.	0.250

AD RESPONSIONEM, QUAM JO. RIZZETTUS contra Opticam Newtonianam dedit G. FRID. RICHTERO (vid. Suppl. T. VIII Sect. III p. 127, & Sect. V p. 226 & Sect. VII p. 303) Appendix, Autore eodem RIZZETTO.

Cum in epiſtola ad Nob. Virum Chryſtinum Martinellum ſummi Newtoni ſyſtema de colorum diverſa refrangibilitate impugnaſſem, ratione ductus, quod experimenta, quibus innititur, mihi viſa fuerint partim falſa, & partim minus idonea, unum ex his in medium attuli, nempe illud ſecundum Opticæ Newtonianæ Part. I Lib. 1, cujus eventum diverſum ab illo, quem Autor refert, inveniſſe pronunciavi. Newtonus bipartitus eſt quadrangulam chartam oblongam *DF*, mediam *EF* colore rubro, alteram *DE* cœruleo delinivit. Huic poſtea ſerici nigerrimi filum ſæpius ſuperinduxit, & candelæ flammæ admovit. Ex adverſo chartæ, ſex pedum intervallo, erexit Lentem vitream *AB*, uncias $4\frac{1}{4}$ latam, quæ radios ex diverſis punctis fluentes ad totidem alia puncta ex altera parte eodem ſex pedum intervallo ultra Lentem cogeret. Cum tandem altera charta *MI* imaginem chartæ coloratæ excepiſſet, lineas nigras (filorum ſpectra) diſtinctas vidit in parte cœrulea *GI*, confuſas in parte rubra *MG*. Charta autem *NL* longius a Lente remota, partem rubram *NH* vidit diſtinctam, & cœruleam *HL* confuſam.

Hoc experimentum ego quoque in iiſdem omnibus circumſtantiis mihi exhiberi curavi, ac in illa diſtantia, in qua diſtincta apparebat pars imaginis cœrulea, æque diſtincta videbatur etiam rubra, vel in illa diſtantia, in qua erat una pars imaginis confuſa, æque confundebatur & altera. Si igitur Newtonus elicuit ex ſuo experimento, colorem cœruleum eſſe refrangibiliorem rubro, adverſus hoc ex meo experimento collegi, æqualem eſſe utriusque coloris refrangibilitatem.

Cum hæc in Anglia audita fuerint, actum fuit de experimento iterando, ac menſe Decembris 1722 (teſtibus in Regia Societa-

Societate bis habitis) eventum Newtonianæ ſententiæ reſpondiſſe adverſus id, quod a me dictum fuit, in Transactionibus Anglicanis tradidit Clariſſ. Deſagulierius. Ego quoque experimentum iterandum eſſe conſului, ac ejus eventum in reſponſione ad Clariſſ. Richterum data Actis Eruditorum Lipſiæ demandavi. Animadverti autem poſtea id, quod a me de hoc experimento expoſitum fuit, teſtium ſolemnitate deficere. Ut igitur omnia, quæ in mea poteſtate ſunt, veritati præſtarem, plures inveni Doctiſſ. Viros hujusmodi materiæ peritiſſimos, ac experimento coram illis debite, tum ordine, tum accuratione inſtituto, teſtes ego quoque adhibere decrevi. Charta colorata (ut Newtono mos fuit) cœrulea in *DE*, rubra in *EF*, verticaliter erecta a flamma plurium candelarum illuſtrabatur. Huic parallela erat altera charta *MI*, quæ imaginem excipiebat, intervallo pedum octo inter utramque intercedente. Lens *AB*, cujus latitudo erat unciarum quatuor, locum medium inter utramque chartam tenebat, ipſa quoque verticaliter erecta; ac in foramine latioris tabulæ collocata.

Eventus experimenti diverſus fuit, is enim ſententiæ reſpondebat aliquando Newtonianæ, aliquando meæ: in imagine nempe *MI* videbatur interdum pars una diſtincta, altera confuſa; deinde geminæ æquali diſtinctione perſpicuæ. Ut autem hoc vel illud contingeret, ſatis erat inclinationem Lentis pauliſper mutare.

Dum pars cœrulea *GI* videbatur diſtincta, & rubra *MG* confuſa, ſi charta longius a Lente diſtabat (puta in *NL*,) pars cœrulea *HL* in confuſionem incidebat, ac pars rubra *NH* diſtinctionem lucrabatur, ut in ſuo tradidit experimento Newtonus.

Dum geminæ partes, cœrulea & rubra, æqualiter diſtinctæ apparebant, ſi charta diſtabat a Lente longius vel propius, geminæ quoque æqualiter confundebantur, ut ego in meo experimento affirmavi.

Newtonus ex imagine partim diſtincta & partim confuſa elicuit in ſuo experimento inæqualem colorum refrangibilita-

 tem;

tem; ego vero ex imagine æqualiter ubique vel distincta vel confusa collegi in meo experimento, colores esse æqualiter refrangibiles. Ut autem consequentia tam Newtoniana quam mea nulla exceptione elidi posset, æquales esse debebant in utroque experimento inclinationes, quibus radii tam cœrulei quam rubri in lentem incidebant. Aliter lentis axe paulisper detorto, quamvis esset æqualis colorum refrangibilitas, propter tamen inæqualem ipsorum incidentiam poterat in experimento Newtoniano una pars imaginis apparere distincta, & altera confusa. Iterum quamvis essent colores inæqualiter refrangibiles, attamen radiis inæquali inclinatione incidentibus fieri poterat in meo experimento, ut (vitium inæqualis refrangibilitatis altero inæqualis incidentiæ corrigente) ubique æqualiter imago distingueretur. Si igitur Newtonus in suo experimento arbitratur, radios utriusque coloris esse æqualiter incidentes, & inæqualiter refrangibiles, oppositum ego suspicari possum, nempe illorum incidentiam esse inæqualem, & refrangibilitatem æqualem. Iterum si in meo experimento opinor æqualem ipsorum radiorum incidentiam simul ac refrangibilitatem, ipse quoque Newtonus potest oppositum cogitare, scilicet incidentiam ac simul refrangibilitatem esse inæqualem.

Ut de hoc judicium ferrem, omnibus in sua positione manentibus, hoc solum immutatum fuit, ut color ruber transiret in illum ipsissimum locum in quo prius erat cœruleus, & hic in ipsissimum illum, in quo erat ruber. Hujus experimenti talis exitus fuit: cum imago partis cœruleæ esset distincta, & imago rubræ confusa (ut in experimento Newtoniano;) coloribus permutatis imago partis rubræ eam distinctionem lucrata est, quam prius obtinebat illa cæruleæ, & hæc incidit in eam confusionem, quam prius altera exhibebat. Cum auten colorum rubri & cœrulei imagines cernerentur distinctæ (ut in meo experimento;) ex colorum permutatione nullum in distinctione oriebatur discrimen.

His omnibus præsentes fuerunt Clariss. ac Doctiss. Viri Jo. Jacobus Riccati, in rebus Physicis ac Mathematicis summus, Bernardinus Zendrini, Mathematicus Ser. Reipublicæ Venetæ, Ludovi-

Ludovicus Ripa, Meteororum ac Astronomiæ in Gymnasio Patavino Professor, Rev. Patres Johannes Crinelli, & Jacobus Stellini, Geometræ, Johannes Philippini, Machinator, Franciscus Maria Preti, Acusticus, Rev. Joseph Zuzzi, celebris Geometra, Cæsar Marangoni, in Medicina ac Physica illustris, Dominicus Offi, Opticus, Paulus Zamboldi, Geometra, Jacobus Brochi, in Philosophia ac Mathematica eruditissimus.

Quibus habitis ita loquor: inclinationes, quibus incidunt radii fluentes ex coloribus *DE*, *EF*, in experimento Newtoniano dicuntur inter se æquales, si tales sunt hujusmodi inclinationes, sequitur, quod coloris cœrulei transeuntis ex *DE* in *EF* non est mutanda incidentia, nec imaginis cœruleæ transeuntis ex *GI* in *GM* mutanda est distinctio. At oppositum suadet experientia; dum enim color cœruleus transit ex *DE* in *EF*, ejus imago transiens ex *GI* in *GM* mutatur ex distincta in confusam; itaque coloris cœrulei transeuntis ex *DE* in *EF* mutatur incidentia, & cum ita sit, æquales esse non possunt in experimento Newtoniano inclinationes colorum *DE*, *EF*. Iterum dici possunt hujusmodi inclinationes in meo experimento inæquales. Si hæc ita sunt, sequitur, mutandam esse distinctionem imaginis cœruleæ transeuntis ex *DE* in *EF*, ac mutandam esse distinctionem imaginis cœruleæ transeuntis ex *GI* in *GM*. At ex *DE* in *EF* cœruleo colore transeunte ejus imago transiens ex *GI* in *GM* distinctionem non mutat; itaque coloris cœrulei transeuntis ex *DE* in *EF* non mutatur incidentia; & cum ita sit, nec inæquales in meo experimento esse possunt inclinationes colorum *DE*, *EF*. In experimento igitur Newtoniano cum hujusmodi inclinationes sint inæquales, ex inæquali imaginis distinctione Autor colligere nequit inæquales colorum refrangibilitates. Profecto in meo experimento cum ipsæ inclinationes sint æquales, ex æquali imaginis distinctione colligere possum, colores esse æqualiter refrangibiles. TAB. II. Fig. 3.

Porro mutato colore lineæ *DE* ex cœruleo in rubrum, dubitandum non est, incidentiam coloris rubri tam in experimento Newtoniano, quam in meo, eandem fore quæ prius fuerat cœrulei. Si in hoc igitur casu imago rubra eandem exhibet distin-

 ctionem

ctionem, quam prius exhibebat cœrulea, nec utique dubitandum est, æqualem esse utriusque coloris refrangibilitatem. Cum prius igitur eventus experimenti alius Newtono, alius mihi visus fuerit, in Anglia statim judicandum non erat de facti specie, certum illum fuisse, me autem deficiente accuratione deceptum, si enim vera, quæ Newtono, nec quidem falsa, quæ mihi visa sunt, judicandum est utique de conclusionis specie me certum esse, illum autem præjudicio suadente deceptum; ego enim æquali colorum refrangibilitati in meo experimento adscripsi æqualem imaginis distinctionem, quæ inæquali colorum incidentiæ non erat adscribenda. Ille autem inæquali colorum refrangibilitati in suo experimento tribuit inæqualem imaginis distinctionem, quæ tribuenda erat inæquali colorum incidentiæ.

VITA DEL SIGNOR COMTE CAMILLO SILvestri, Nobile di Rovigo e Patre della Romana erudizione.

hoc est,

VITA COMITIS CAMILLI DE SILVEStris, Nobilis Rhodigini, & Patris Romanæ eruditionis, variis observationibus ad Museum ejus, Historiam item Criticam, remque literarium pertinentibus instructa.

Patavii, apud Joh. Baptistam Conzatti, 1720, 4.
Plag. 20.

EX Biographiæ hujus eleganter eruditeque conscriptæ dedicatione, ad illustres urbis Rhodiginæ Deputatos directa, patet, Autorem illius esse *Michaelem Angelum Zorzi*, Italum, Virum non incelebris in republica literaria nominis. Quumque, ut ipse in opella hac sua docet, ea, quæ in re imprimis antiquaria sibi comparavit, doctrinæ ornamenta a Celeberrimo hoc Viro, cujus vitam describit, acceperit, in hac quidem expositione dignissimum tanto magistro discipulum se præstat. Ut alia multa omittamus, vel illud unum satis hanc opellam commendat, quod circa finem ejus vitam atque scripta virorum, seculo nostro scien-

ſcientiæ gloria in Italia aliisque provinciis florentium, ſuccincta brevitate enarrat. Ceterum Clariſſimo Autori in exponenda Nobilis Rhodigini Vita licuit eſſe eo accuratiori, quod non tenuit ſolum locum amici apud eum prope ſingularis, ſed & omnia fere, quæ de eo memoratu digna affert, ut pag. 136 ipſe memorat, ſub oculis ipſius geſta ſunt. Priusquam autem deſcriptionem ipſam ingreditur Cl. Autor, Camilli de Silveſtris effigiem præmittit, addita hac inſcriptione: *Camillus de Silveſtris, Patritius Rhodiginus, Sereniſſ. Senat. Venet. Comes*, una cum Virgilii illo Æneid. lib. I v. 613: *Semper honos nomenque tuum laudesque manebunt*. Præter alias inſignes Viri dotes incredibilem in eo promtitudinem ac ſagacitatem antiqua explicandi ſuisque tenebris evolvendi marmora collaudat, unde & ab illuſtribus Diarii Veneti autoribus temporis noſtri Oedipi elogium tulit; tantaque eruditionis illius fuit exiſtimatio tota in Italia, ut cunctis fere ejus Academiis ſocius adſcriptus ſit. Muſeum habuit rariſſimis antiqui ævi numis, marmoribus ac lapidibus, aliisque monumentis admiratione dignis copioſe inſtructum. Inter alia deprehenditur hic cochlear, quo ſorbiles eſcas haurire ac liquamina ſumere ſolebant veteres. Ex deſcriptione Cl. Autoris adjectaque ejus pag. 40 effigie, quantum colligitur, ſimile eſt noſtris cochlearibus ex ea parte qua juſcula capimus, ex altera vero parte, quam manubrium dicimus, tenui admodum mucrone eſt productum. Quo cum veteres furculæ inſtar uſi, cochleas præſertim teſtis ſuis exemerint, a cochleis cochlear derivari commode poſſe, Cl. Autor putat. Hincque locum iſtum Martialis lib. XIV Ep. 121 ſcite illuſtrari autumat, qui ſic habet:

Sum cochleis habilis, ſed nec minus utilis ovis,
Numquid ſcis potius cur cochleare vocer?

Rariſſimum autem ſine dubio, quod Silveſtri noſtri muſeum ornavit, monumentum exſtitit moneta illa Familiæ Horatiæ p. 53, ſine nota reſtitutionis, hactenus antiquitatis ſtudioſis ignota. Merito igitur ab Autore pretioſiſſimus antiquitatis theſaurus vocatur. Argentea eſt, ordinariæ magnitudinis, cujus in prima facie feminæ galeatæ caput conſpicitur, binis alis ornatæ, TAB. II. Fig. 4.

tæ,

tæ, quæ pro capite Victoriæ aut Romæ vulgo habetur. Pone caput conſpicitur notum illud ſignum X, quod valorem decem asſium ſignificat. Ante faciem legitur vox *Cocles*. In averſa Caſtor & Pollux currentibus equis vecti porrectisque lanceis muniti apparent, a Græcis Διόσκοροι h. e. Jovis filii vocati. Hinc Cl. Autor eos refutat, qui Deos Cabiros filios Vulcani faciunt, cum in multis antiquis lapidibus Dioſcori h. e. a Jove prognati vocentur. Celeberrimus quidem Patinus, antiquariæ rei decus, hujus generis numum poſſedit, ſed cum nota reſtitutionis, hoc eſt, a Cæſare Trajano reſtitutum: de quo notum eſt, quod imperium tenens omnes illas monetas, quæ temporis injuria perierant, cudendas denuo curaverit. Cum eadem hac reſtitutionis nota alius dicitur numus in copioſa Parmenſis Ducis collectione extitiſſe, ſed furto ſubinde ablatus, cujus quidem accuſatus Patinus, peculiari in ſcripto ſuſpicionem a ſe removit. Pag. 63 Cl. Autor ad dilucidandam ſeriem trium Valerianorum duorumque Gallienorum, de qua nihil certi apud ſcriptores extat, ſequens ſchema exhibet:

P. Licinius Valerianus I.

P. Licinius Valerianus II. — *P. Licinius Gallienus I.*

P. Licinius Cornelius Saloninus Valerianus III. — *Q. Julius Saloninus Gallienus II.*

Communis quidem tum veterum tum recentiorum ſcriptorum eſt opinio, P. Licinium Gallienum I fratrem Valeriani I eſſe, non vero filium, at contrarium aſſerit pag. 64 Autor Cl. filium ejus fuiſſe probans, neque minus p. 66 eorum ſententiæ occurrit, qui putant Valerianum II & Gallienum I uterinos fratres fuiſſe, demonſtrans conſanguineos, alterum nempe ex Mariana prima conjuge Valeriani, alterum ex ſecunda uxore, cujus nomen ſcriptores latet, ſuſceptum. Ceterum lubet hic inſcriptionem concinnam Camilli de Silveſtris ſepulchrali marmori a Civitate Rhodigina i li donato inciſam Viri Cl. Juſti Fontanini, Clementi XI P. a cubic. calamo exaratam, communicare cum Lectore:

CAMIL-

CAMILLO DE SILVESTRIS
COMITI ET PATRITIO RHODIGINO I. U. D.
QUI
LITERARUM STUDIIS
MAGNI COELII CIVIS SUI SECUTUS
PATRIAM
CUJUS GLORIÆ COMMODISQUE SUMMA
PIETATE ET PRUDENTIA CONSULUIT
ÆRIS ET MARMOREIS PRISCI ÆVI RELIQUIIS
UNDIQUE CONQUISITIS ORNAVIT
SCRIPTIS ETIAM ET NOMINIS SUI FAMA
CLARIOREM REDDIDIT
IO. PAULUS CASILINUS } II VIRI
IO. DOMIN. RONCALIUS }
CIVI OPTIMO
CIVITATIS DECRETO
GRATI ANIMI H. M. P. P.
OBIIT ANNO SAL. M DCC XIX DIE VI JAN.
VIXIT AN. LXXIII M. VI. D. XXIII.

Unum tantum librum typis exscriptum ipse edidit, Juvenalem scilicet & Persium, in Italicam linguam conversos notisque illustratos, Patavii 1711, 4to. Ejus vero Interpretatio posthuma in Anaglyphum Græcum, eodem, quo hæc Vita, anno 1720 Romæ prodiit, quam a nobis Act. Er. 1723 p. 83 recensitam, Biographus quidem noster inter anecdota refert. Præter hos extant hi ejus libri manuscripti: 1) Series annorum mundi collatis olympiadibus, annis Romæ, annis Julianis, & indictionibus, in tres partes divisa, & in Diario Veneto recensita; 2) Historia Agraria urbis Rhodiginæ, de qua itidem Diarium hoc conferatur; 3) Epistolæ ad summos in omni scientia seculi nostri Viros datæ, de quibus Cl. Autor dicit, tot contineri in illis dissertationes eruditissime conscriptas, quot sunt epistolæ. Et eorum quidem, cum quibus Ill. Comiti eruditum in vita intercessit commercium, catalogum Autor noster a pag. 92 ad finem fere suppeditat, simulque vitas ac monumenta literaria, quibus nomen suam æternitati commendarunt, persequitur. Quando inter

scripta doctissimi Pauli Pedrusii in ejus Nummotheca Parmensi recensenda occupatur, erudite de nummo Homeri disserit, planeque est persuasus, nullum Homeri nummum nunc genuinum existere; 1) quia a diversis Græciæ civitatibus cusi diversam formam exhibeant; 2) quia jam suo tempore Plinius lib. XXXV c. 2 de formæ sinceritate dubitaverit; 3) quia aliis Homeri nummis nomen ejus per o, aliis per ω exprimitur, littera vero ω, testante Plinio aliisque, a Simonide Ceo, qui DLX annos ante Christum, hoc est, CCCCLXVI post Homeri mortem vixit, demum inventa & alphabeto Græco addita sit. Nam etsi Homeri incerta sunt tempora, fatente Cicerone, tamen multis ante Romulum annis eum vixisse, nemo negabit.

DISSERTATIO DE TEMPORE ESTHERIS.

QUam in Dissertatione mea de Regno Medo-Persarum (in Acta hæc pag. 270 anni 1723 relata) pollicitus sum enarrationem de Esthere, exhibeo tibi B. L. promissi me fide exsoluturus. Utile id omnino & difficillimæ horum temporum Chronologiæ conducens ratus, ut, postquam Darii Medi & Cyri tempora suæ integritati restituta, tollantur etiam, quæ circa Estheris epocham supersunt dubia. Plane enim cum præcedentibus cohærent, & mutuo inter se nexu constringuntur. Sit itaque

Th. I.

Chronologiam Estheris maximis difficultatibus implicitam esse plangunt Interpretes, & quidem non immerito, ut videtur, si antiquitatem libri & penuriam scriptorum circa ea tempora consideremus. Autor enim ille supplementorum Estheris nullius ponderis est, & inter Apocryphos omnes vilissimus, suam fere per omnia prodens ἀνιςορισίαν. Tempore quoque longe posterior, & remotus non ab Assveri solum & Artaxerxis, sed ab ipsis Ptolemæi temporibus, sub quo scripsisse fingitur. Quis enim, nisi rerum Macedonicarum plane imperitus, scribere poterat *Amanem Amadathi filium Macedonem fuisse & Persarum*

rum ἐπικράτησιν sive Monarhiam ad Macedones transferre voluisse, cum exigua tunc temporis & nullius nominis Macedonia esset. Defendit tamen Harduinus in Chronologia V. T. p. 559 Opp. Sel. statuens, Macedones esse antiquum Lydorum & Ionum nomen, adeoque Autorem fragmentorum hoc velle, quod regnum ad Crœsum Lydorum Regem, & non ad Macedones transferre studuerit. Sed Synchronismus Regum Lydiæ & Mediæ, ut in Herodoto exstat, non permittit, ut Crœsus tempore Cyaxaris de Persico regno occupando cogitare potuerit. Interea Harduino difficile erit probare, Lydos & Iones antiquitus Macedones dictos fuisse. Plinius enim, quem citat, inter Lydiæ gentes Macedones recenset, sed aliud est recensere ita, aliud Macedoniam vetus nomen Lydiæ dicere, quod Plinius nunquam edidit, & contra rei ipsius veritatem est. Macedones enim, ut Macedonum coloniæ, inter Asiæ populos habitare poterant, nec aliud evincunt rationes ab Harduino adductæ, cum Plinius ipse longe posterior temporibus Alexandri M. sit, & numismata, quæ Harduinus citat, sub M. Aurelio & Philippo juniore cusa. Strabo l. 13 p. 625 satis monstrat, novum in Asia Macedonum nomen esse. De Lydia enim loquens ait: *Urbs est Thyatira, Macedonum colonia*, & inde de Tmolo loquens: *circum accolunt Lydi & Macedones.* Ut enim Persæ, ita post illos Macedones loca hæc occupaverunt, & novas ibi colonias erexerunt. Tam facile ergo erit Harduino probare, Lydiam olim Macedoniam dictam, quam Galliam Cisalpinam & Galatiam ita ante Gallorum in illas adventum appellatas fuisse. Hic autem supplementorum Estheris Autor, sub Artaxerxe Rege Persarum contigisse historiam Estheris tradit, & sive ab illo, sive ab alio deceptus Josephus eadem pronuntiat, cui quidem in historia & chronologia antiqua fides tuto haberi nequit.

Th. II.

Fateor me diu hæsisse ancipitem, qua ratione tempus Estheris adeo ignotum esse possit, & tot velut inextricabilibus nodis implicitum, cum (1) originem nobis festi *Purim* tradat, cujus initium, æque ac causa, omnibus notum esse debebat, (2)

tot doctissimorum virorum scrutinium subierit, & nihil fere videatur omissum, quod aliqua ratione dici possit. Unde mihi ea dubitatio sæpius injecta, nonne nodum in scirpo hic quærant Doctorum plurimi, & quæ in conspectu sunt, sollicite investigent, & in meridiana luce nil videant, nunc profanos Scriptores evolvendo, ubi Scriptura ipsa lumen accendit, nunc in conciliatione Autorum ea statuendo, quæ nunquam probata, & quidvis impune fingendo. Duplici enim præjudicio Interpretes plurimos cohiberi video, quo minus veritatem assequantur, quæ mihi omnino excutienda video, antequam rem ipsam aggredi possim.

Th. III.

Primum præjudicium est: *Polyonymos fuisse Persarum Reges, ideoque non mirum, si Darius & Artaxerxes plura habuerint nomina, inprimis cum Assveri nomen a multis statuatur Persarum Regibus commune fuisse.* R. Caute enuntiatum hoc accipiendum esse, nam (1) habuisse quosdam Persarum Reges, dum privati, alia nomina, non nego, sed in solio positos fuisse binomines, nunquam probari potest. Distinguenda omnino Regia nomina a privatis. Assverus, Darius, Artaxerxes nomina Regia sunt, sed Arsicas, Oarses & Codomannus nomina privata, quæ deposuerunt in thronum evecti. Si quis Scriptor nomine adhuc veteri insigniat, vel consuetudinis veteris memor peccat, vel post longa temporum intervalla scribens, ita ab aliis distinguit. Sed autores coævi vel proximi, nunquam nisi unico Regio nomine appellant, & si vel unum proferatur diversum exemplum, manus dare paratus sum. Jam vero liber Estheris Canonicus, ut coævus considerari debet, adeoque Regem illum Assverum, de quo mentionem facit, non habuisse nisi unicum in solio nomen. Ita & qui ex Scriptore antiquo demonstrare poterit, Darium fuisse vocatum Assverum, vel Assverum Artaxerxem, illi palmam libenter concedo. Sed certus sum, nunquam futurum. Assverum autem commune Persarum regnantium nomen fuisse, miserum κενοσφύγελον plurium Commentatorum est, cum nomen proprium esse satis inde pateat, quod Darius Medus Assveri filius vocetur. Dan IX. (2) Per corruptionem nomina veterum Regum mutari posse non nego, ut in Catalogis variis Regum

gum Mediæ factum, ubi primus Autor Persica nomina ad regulas Græcas exprimere voluit, inde longinquæ nationes nomina ipsa imperite pronuntiarunt, tandem ipsa temporum vetustas immutavit. Sed integre, & non corrupte, in Scriptura legi nomina Assveri, Darii & Artaxerxis, id nemo jure negare potest.

Th. IV.

Alterum præjudicium est: *Illum Regem, qui maritus Estheris fuit, debere esse Regem aliquem Judæis omnino benignum, quod Dario Hystaspi & Artaxerxi Longimano convenit, adeoque unum ex his necesse esse, ut Assverus ille sit. Unde fit, quod Artaxerxi plures Interpretum faveant. Ille enim, quæ non beneficia in Judæos contulit? quantam erga Esdram & Nehemiam clementiam exhibuit? Illi Regina (vel potius pellex) assidens, quam Estherem credunt esse.* R. nil nisi merum hoc esse præjudicium. Ea enim ratione & Cyrus poterat esse maritus Estheris, quod tamen nemo, quod scio, statuit. Præter Darium & Artaxerxem poterat & alius Regum Persicorum benignitatem in Judæos exercere, imo diversis temporibus diversus & ipse fuisse, durus primum, inde clemens, odisse, & post ad meliorem mentem rediens beneficiis affecisse. Nec opus, ut benefacta a Regibus Persarum Judæis exhibita, interventu Reginæ cujusdam semper procurata sint, aliis enim mediis divina misericordia uti poterat. Dissipatis itaque his præjudiciis, aliam omnino viam mihi insistendam judico, quæ quo minus ambagum habeat, eo clarior, quo simplicior, eo evidentior erit.

Th. V.

Estheris tempus si nosse vis, disquirendum omnium primum, quis ille Assverus, qui eam in thalamum duxit? Negari non potest, fuisse aliquem ex Cyri successoribus, qui Persis & Medis imperaverit. Non solum magnates Persiæ & Mediæ ejus subjecti memorantur, & gesta ejus in Chronicon Regum Mediæ & Persiæ relata dicuntur, sed &, quod rem extra omnem dubitationem ponit, termini imperii ejus ab India ad Æthiopiam extenduntur. Tantum imperium ante Cyrum nemo habuit. Non Cyaxares, qui Babyloniam nondum subjugarat: non Darius Medus seu Astyages, qui 120 Satrapas ut plurimum constituere

 poterat,

poterat, poſtquam Babylonem regno ſuo adjeciſſet. Septem autem provinciæ in libro Eſtheris huic numero adjectæ monſtrant, Regem Dario Medo poſteriorem, qui regni terminos novis victoriis amplificavit. Præterea Darium Medum hunc Aſſverum eſſe non poſſe, ſimpliciſſimis & evidentiſſimis rationibus probo. Nam (1) non erat nomen ejus Aſſverus, ſed Darius Aſſveri filius, adeoque illi cum libro Eſtheris nil commune; (2) Regnorum conjunctio ſub Dario tam brevi tempore duravit, ut ad duodecimum annum non perveniret æræ imperii Babylonici. (3) Suſis nunquam reſediſſe legitur, ſed in Mediam rediiſſe, ut ipſe Joſephus narrat.

Th. VI.

Cum ergo Aſſverus nomen proprium ſimul & Regium ſit, quæramus in Scriptura, quot ibi Aſſverorum mentio fiat. Et tribus in libris invenitur. Primus Aſſverus ſine dubio eſt Danielis, qui Darii Medi Pater. Hunc Cyaxarem eſſe demonſtravi, & ejus imperium anguſtioribus limitibus circumſcriptum, quam ut Aſſverus Eſtheris eſſe poſſit. Secundus Aſſverus in libro Esdræ legitur. Cyri hic ſucceſſor fuit, & Rex inter Cyrum & Darium medius. Nec ſolus tamen, ſed ſucceſſit illi Artaxerxes, quem ſecutus Darius. Jam vero Darius ille, qui cap. 5 & 6 Esdræ memoratur, alius quam Hyſtaſpis eſſe nequit. Sola id evincit Zorobabelis ætas, qui anno Cyri primo regni Babylonici dux reducis turbæ fuit, ideoque ad tempora Darii II vel III vitam extendere non poterat. Cum ergo Darius ille Hyſtaſpis fuerit, patet quoque ex Scriptura, duos inter illum & Cyrum Reges fuiſſe, Aſſverum & Artaxerxem. Nam qui duos hos Reges in unum binominem conflant, næ illi tota via aberrant. Proferant modo unicum Scripturæ exemplum, ubi uno fere verſu, uni eidemque Regi duo nomina tribuuntur, nulla adjecta ratione diverſitatis. Non autem quadrat huc exemplum Achaziæ 2 Par. XXII, qui tripliciter nominatur, *Ahazias*, *Jehoachaz* & *Azarias*. Non enim eſt niſi unius ejusdemque nominis tranſpoſitio. *Achazias* & *Jeoachaz* idem nomen eſt, quando uni viro tribuitur. *Azarias* autem quod appelletur, non ortum niſi ex tranſpoſitione literarum, & *Ajin* pro *Aleph*, *Reſch* pro *Cheth*. Unde triplex nomen

men colligi nequit, sed saltem triplex mutatio nominis a Scriptore adhibita. Sed *Assverum* & *Artaxerxen* duo diversa nomina esse, nemo negare potest. Deinde inspiciamus rem ipsam; videbis tria regna. Ponitur intervallum temporis Esd.c.IV, sinistri Judæis, quo templi fabrica impediebatur, idque in tria intervalla distinguitur; 1 *omnibus diebus Cyri; 2 in regno Assveri, initio regni ejus; 3 in diebus Artaxerxis.* Initium regni Assveri dicit, illum longius regnasse, & circa primordia regni Judæis non favisse. Dies autem Artaxerxis aliud regnum denotant, quale Magorum erat. Nam illud *in diebus* non ad solum initium restringi potest, sed notat indefinite tempus regiminis ejus. Jam vero in tertio libro Scripturæ, nempe Estheris, Assverus nominatur, & ulterius describitur.

Th. VII.

Quæritur E. an Assverus libri Estheris diversus a prioribus, adeoque tertius fuerit, an vero cum alterutro illorum idem sit? R. Diversum a prioribus statuere non possumus, nisi tertius aliquis Assverus nobis se vel in Scriptura, vel in Scriptoribus antiquis manifestis indiciis proderet, id quod nusquam fit. Fabulosos enim Harduini Assveros credo me satis explosisse. Præterea a Cyro ad Darium III nota adeo & trita sunt Regum Persicorum nomina & successiones, ut latere nos non posset, si tertius unquam Assverus Rex Persarum fuisset. Si autem Assverus Estheris idem sit cum alterutro priorum, non certe pater Darii Medi esse potest, propter rationes modo allatas. Sequitur E. quod idem sit cum Assvero Cyri successore.

Th. VIII.

Quam certum autem e Scriptura est, Assverum Cyro successisse, tam certum ex Herodoto, Thucydide, Ctesia aliisque Scriptoribus antiquis, Cambysen Cyri successorem in regno fuisse. Fallere non poterat Herodotus, qui non adeo longo tempore a Cambysis imperio remotus, parentes insuper habuit, qui Cambysi servierant, ideoque omnia probe nosse poterat. Et publice in Olympicis ludis recitans Historiam, si tam clare mentitus, a multis redargutus fuisset. Ut Græcus, Persarum Dynastias optime callebat Thucydides. *Ex omnibus enim Barbaris Persæ no-*

ſæ notiſſimi fuerunt Græcis, quod nulli Græcis imperaverint eorum, qui Aſiam tenuerunt, præter eos, nec illi Græcos, nec Græci eos antique norant, niſi quantum fama exili percepiſſent, ajente Strabone l. 15. Cteſias ipſe ſemper fere Herodoto adverſans, in re tam manifeſta abire ab illo non eſt auſus. Cambyſen autem in ſola Media regnaſſe, merum Harduini commentum eſt, jam antea ſatis refutatum. Cyrus in regno non niſi unicum Succeſſorem habuit, Regis titulo gaudentem. Is ipſe in Scriptura Aſſverus, ab Herodoto Cambyſes appellatur. E. Aſſverus & Cambyſes duo nomina ſunt, uni eidemque Regi convenientia. Ita tamen ut Aſſverus, nomen Regium, Cambyſes gentilitium fuerit: nempe avi (qui privatus vixerat) nomen Cyri filio impoſitum. Illud in ſolio nomen, & quidem unicum, hoc, dum privatus adhuc & hæres ſaltem regni, geſſit. Cum autem mores perditiſſimi nomen ejus exoſum plurimis redderent, inprimis illis, qui commercia cum Ægypto exercebant, factum, ut mortuo illo, cum timere deſinerent populi, verſa in contemtum & odium veneratio,& nemo illum amplius magnifico & Regio nomine appellare, ſed Cambyſen tantum dicere. Herodotus, & qui illum ſecuti, Græci origine, non alio nomine uti, quod forte nomen Aſſveri poſt plures annos in oblivionem venerat. Esdras autem beneficiorum Cyri memor, Regium adhuc nomen illi tribuit, ut qui in aula Perſarum Regis notus verum nomen callebat, tanto major & fide dignior Hiſtoricus, licet pauciſſima illa ſint, quæ de Aſſvero ſcripſerit, & non niſi res Judæorum ſpectantia. Aſſverus E. Eſtheris eſt Cambyſes & alius eſſe nequit.

Th. IX.

Patebit ulterius, ſi ſucceſſores Cambyſis, Darium Hyſtaſpin, Xerxen & Artaxerxen Longimanum ſpectes. Dico neminem illorum Aſſverum Eſtheris eſſe poſſe, nam (1) nemo illorum Aſſveri nomen habuit, & qui binomines volunt fuiſſe, nunquam probare potuerunt. (2) Mardochæi & Eſtheris ætas nulla ratione permittit, ut Aſſveri tempora infra Cambyſen detrudantur. Erat Mardochæus patruelis Eſtheris, & pater Mardochæi Eſtheris patruus. Deportatus erat cum Jechonia Mardochæus. Eſth. II,

Esth. II, 6. Sunt hic Commentatores, qui dicunt, non deportatum cum Jechonia Mardochæum, sed Kis ejus proavum. Sed ut alia argumenta taceam, falsitatem hujus explicationis demonstrantia, solum hoc sufficiat. Conjunge saltem v. 5, 6, 7. *Vir Judæus erat in Susanis palatio, & nomen ejus Mardochæus, filius Jair, filii Simei, filii Kish, vir Jemini, qui captivus abductus ab Hierosolyma cum deportatione, quæ abducta est cum Jechonia Rege Judæ, quem captum abduxit Nabuchodonosor Rex Babyloniæ. Et erat enutriens Adassam, illa Esther, filiam patrui ejus, nam non erat illi pater vel mater.* Quinam jam erat ille, qui enutrivit Estherem? Mardochæus sine dubio. E. sequitur ex contextu, illum, qui enutrivit, fuisse illum ipsum, qui cum Jechonia abductus, Mardochæum & non Kish. Pone jam Mardochæum nuper natum, cum deportaretur, sequitur illum anno Cambysis duodecimo 74 annos ad minimum habuisse. Estheris autem patrem, qui patruus Mardochæi, pone 30 annos natu minorem fuisse fratre suo, qui Mardochæi pater, & circa eadem fere tempora, quibus Mardochæus, genitum, & Estherem filiam genuisse anno ætatis 54, jam annus Estheris 20 cum regni Assveri duodecimo coincidit, & 15 ejus annus cum anno Regis septimo, quo in thalamum ducta. Si autem Darius Hystaspis foret ille Assverus, jam septimo ejus anno Mardochæus 86 annos & Esther 32, & duodecimo Mardochæus 91 complevisset & Esther 37. Si ad Xerxis vel Artaxerxis tempora Assverum Estheris descendere velis, eousque tandem progredieris, ut bisecularem fere Mardochæum habeas & Estherem vetulam, id quod absurdum plane est. Illi ergo ex his quatuor Regibus, Cambyse, Dario, Xerxe & Artaxerxe Esther convenit, cujus ætate juvencula erat, forma speciosa, & puellari ætate amabilis. Convenit E. Cambysi & non successoribus.

Th. X.

Sed expendamus sigillatim successores Cambysis, ut veritas sententiæ nostræ elucescat. Darii Hystaspis uxores ab Herodoto expresse nominatæ, Atossa & Artystona, filiæ Cyri, & Parmis, neptis Cyri, una cum Otanis Persæ filia, quarum nulli Estheris genus convenit. Quod autem Artystonen præ reliquis

amaverit, inde non sequitur Estherem fuisse. Plures quidem habuit, nam has statim a conscenso solio duxit, & quidem Persicas, ut dicitur l. III, 88. Sed si inter illas Esther fuisset, celari non potuisset, cum sæpius illustres Græci in aulam ejus commearent. Ut prætermittam illum a secundo anno Judæis favisse, & quomodo verosimile foret, illum anno duodecimo vendidisse illos, ut nationem, cujus nullam rationem habebat. Xerxes autem Darii filius, ignotus in sacro Codice Rex: nihil illi cum Judæis singulare fuit negotium, ut opus foret nomen ejus in Scriptura memorari. Quod autem Amestrin ejus uxorem, crudelissimam fœminam, quidam cum Esthere eandem faciant propter quandam nominis similitudinem, tam futile est, ut refutatione mea non indigeat. Artaschastes autem (ita potius *Artaxerxes* nomino) adeo a Jechoniæ temporibus remotus est, ut nulla ratione Estheris ætas cum ejus regno convenire possit. Multa quidem in Judæos contulit beneficia hic Artaschastes, sed divino instinctu, ut non opus interventu Estheris. Si, ut quidam volunt, Esther in thalamum hujus Artaxerxis ducta anno regni septimo, procurasset Esdræ ista privilegia, de quibus mentio Esd. VII, oportuisset notum tunc Regi fuisse Estheris genus, quod Scriptura clare affirmat, non nisi anno duodecimo factum. Et cum anno vigesimo Hierosolymam mitteretur Nehemias, si Esther tunc Regi assidens & Mardochæus in aula Regis (jam per octennium) potens fuisset, nonne nationis suæ curam egissent, ut non opus foret queri Hananiam Neh. I, *relictos ex Deportatione esse in provincia in magno malo & contemtu.* Neque Sanballato tunc fuisset insolitum, venisse aliquando unum virum, qui Judæorum curam gereret. Nonne istiusmodi verba satis monstrant, Judæos sub regno Artaxerxis talibus patronis destitutos, quod de temporibus Mardochæi & Estheris dici non potest.

Th. XI.

Sed & alia argumenta in promtu sunt, quæ clare demonstrant, libri Estheris res gestas ante tempora Darii Hystaspis contigisse. (1) *Provinciarum divisio in 127.* Nam Herodotus expresse refert, primam hanc in Darii regno curam fuisse, re-

gnum

gnum in partes dividere. *His apud Persas actis, viginti constituit Principatus, quas ipsi Satrapias vocant.* III, 89. Hic ergo plures provinciæ seu *Medinoth* in unam redactæ, ita ut 127 provinciæ minores in 20 majores coalescerent. Et quidem hanc distributionem provinciarum factam esse, antequam insulæ maris Ægei, & quæ in Europa sunt, subigerentur, patet ex III, 96. Unde patet, Assverum regnasse, antequam hæc nova divisio regni fieret & Darium vel successorum aliquem istum Assverum non fuisse. Josephum enim nil moror, qui Ant. l. XI c. 4 & 6 Dario quoque & Artaxerxi veterem illam divisionem attribuit. Non enim nisi ex meris conjecturis agit. Artaxerxen enim Xerxis filium credit esse maritum Estheris, & Darii symposium ex fabuloso Scriptore libri tertii Esdræ repetit: ut cuivis oculato satis pateat, Josephum non nisi fabulas hic texere, Herodotum autem tanto vetustiorem & curiosissimum status Persici exploratorem fidem præ illo mereri. (2) *Tributorum remissio*, quæ *quies* appellatur, & ab anno septimo Assveri Regis concessa tempus Regis cujusdam Dario prioris exigit. Ille enim κάπηλος seu licitator tributorum fuit, adeoque pro lubitu remittere non poterat tributa, si etiam voluisset, aliis pacto vendita. Ab initio regni ejus constitutum aliquid certi circa tributa, Cyri autem & Cambysis temporibus ἐδὲν ἦν καλεςηκὸς, dicente Herodoto. Dona saltem portabant, quæ non remisit solum Assverus, sed & ipse Regia dona subditis dedit.

Th. XII.

Ex his omnibus satis perspicitur, quam inique plures Scriptorem libri Estheris obscuritatis vel negligentiæ accusent, quasi non satis aperte temporis characterem designasset, cum expresse nominet, & digito quasi monstret. *Hic ille Assverus erat, qui regnabat ab India ad Cush.* Quo lecto, omnes omnino Persiæ Regis subjecti norant ad unguem, Cyri filium & successorem designari, nam inter sequentes Persiæ Reges nemo ejus nominis erat, & inter antecessores Mediæ Reges nulli hi limites conveniebant. Sed quod tot viri docti in meridiana luce palpent, id Scriptori Sacro vitio non vertendum.

Th. XIII.

Sed restat objectiones illas solvere, quæ contra hanc sententiam moventur, quæ quidem non exigui momenti, cum doctissimos viros tali terrore impleverint, ut veritatem, licet tot se criteriis prodentem, eruere ausi non sint.

Obj. I. *Indis dicitur regnasse Assverus, cum Indi primum a Dario Hystaspe subjugati.* R. Non dicitur Assverus Indis regnasse, sed ab India, seu terminis Indiæ usque Cush. Cyrum autem expeditionem in Indiam suscepisse, nemo, quod scio, negat, licet infelicem, & fuga salutem quæsivisse, septem tantum hominibus comitatum, ut autor Strabo l. 15. Indiam autem invadere non poterat, nisi terminis imperii antea ad Indiam usque prolatis. Hinc clarum est ab India usque regnasse filium ejus, & ad Cush terminos regni extendisse, sc. ad Æthiopiam usque.

Obj. II. *Assverus Estheris Judæis maxime (si non nimis) favit. Sed Assverus Cyri successor contrarius illis fuit, templi structuram impediendo, ut legitur Esd. IV, 6.* R. Contrarius illis fuit, sed initio saltem regni sui. Ita Esdras: *Quin etiam in regno Assveri, in initio ejus, scripserunt accusationem contra habitatores Judæ & Jerusalem.* Sic etiam Assverus Estheris admisit Hamanis calumnias, & totam nationem in excidium illi tradidit. Vergente autem imperio, anno primum duodecimo, favere incepit. Exacte itaque considerandum hoc Assveri initium, non sine causa ab Esdra notatum, ut a subsequente tempore distinguatur. Hamane enim & aliis ejusdem farinæ hominibus in aula Assveri pollentibus, non mirum libellos diffamatorios contra Judæos scriptos in aulam Regis admissos & fidem invenisse.

Obj. III. *Assveri duodecimus annus in Scriptura memoratur, cum Cambyses non nisi annos septem & quinque menses regnaverit.* R. Post obitum Cyri non diutius regnasse, concedo. Sed cum Ctesias Cambysi 18 annos tribuat, Clemens Alexandrinus 19 annos, concludere facile est, illum a Patre Cyro in regnum assumtum (id quod Petavius ipse vidit) & aliquot cum Patre annos regnasse. Non credo tamen, duos hos autores præcise & ad unguem exactos in Chronologia esse. Nam ut nulla

ratio

ratio Cyro erat Cambysen filium in consortium imperii assumendi ante Babylonem captam, ita capta illa, variæ suberant. Tot enim provinciarum acquisitio & expeditiones Cyri longinquæ consortem imperii poscebant. Oportet enim juxta Legem Persarum, Regem in longinquam expeditionem proficiscentem regni successorem designare, ut Brissonius ex Herodoto refert. A Babylone capta ad Cambysis mortem 16 anni cum dimidio fere elapsi, adeo, ut non dubitem affirmare, statim post expugnatam urbem diadema Cambysi a Cyro patre impositum. Duplex æra erat regni Cambysis. Priorem ab assumtione in regiam auctoritatem adhibet Scriptor libri Estheris. Posterior a morte patris, quam Esdras ipse c. 4 innuit, cum initium imperii Assveri post finitos omnes dies Cyri patris memorat. Hanc æram sequuntur Græci Scriptores plures, & autor Canonis, qui sub Ptolemæi nomine exstat. Juxta priorem æram anni Cambysis priores cum Cyri posterioribus conveniunt, ita ut si a capta Babylone numerentur, convivium, quod instruxit Assverus, tertio anno regni, Estheris in thalamum ductio anno septimo, Patre Cyro adhuc in vivis contigerint. Sed quod anno duodecimo impio Hamanis petito subscripserit, & mox revocaverit, id anno tertio vel quarto post mortem Cyri factum. Ita & satis temporis relinquitur reliquis ejus gestis, inprimis bello Ægyptio, quod circa finem regni gestum esse constat, ut adeoque nulla in Chronologia difficultas amplius supersit. Verum indicia varia receptionis hujus in societatem regni supersunt. Primum enim clarum est, longinquas expeditiones post captam Babylonem suscepisse Cyrum, & quidem, ut plurimum, adversa fortuna. Hinc rumores orti, qui Herodoto ansam dederunt scribendi, quod in Massagetis occisus, & Ctesiæ, quod in Derbicis ex vulnere occubuerit, cladem Cyri semper extollente fama inter nationes longinquas, & veris ficta addente, quasi ipse Cyrus occubuisset. Quod autem redierit, id non Strabonis modo, sed & Alexandri Magni temporibus jam notum erat, cum sepulchrum ejus Pasargadis inviseretur, licet direpto inde a latronibus, cadaver nusquam compareret. Hæ E. longinquæ & diuturnæ expeditiones consortem imperii poscebant. Deinde Lu-

 cianus

cianus in Macrobiis narrat, quod *valde ſenex Cyrux* (*centenarius*, ut ille ait, quod tamen neque cippis, neque Oneſicrito credo) *quæſiverit unumquemque amicorum, comperiens autem quamplurimos a filio Cambyſe peremtos, ſub prætextu quod juſſa Patris ſecutus, mærore confectus ob crudelitatem filii in ſui probrum redundantem, & illum tanquam violatorem Legum accuſans, vitam finiverit.* Unde hæc quæſtio? unde Patris juſſa a Cambyſe prætexta? unde libertas hæc relicta impune in amicos Patris graſſandi? niſi ex diuturna abſentia Patris, & imperio, quod tenebat. Nimirum Cambyſis regia auctoritas usque eum provexit, ut quæcunque vellet, ageret, & Patrem amplius timere deſineret, quod niſi in ſolio poſito nunquam ſucceſſiſſet.

Obj. IV. *Dicitur Aſſverus cap. 10 impoſuiſſe tributum terræ & inſulis maris. Jam vero inſulæ Phœniciæ & maris Ægei primum a Dario ſubactæ, id quod & Thucydides & Plato in Menexeno clare indicant.* R. Illi de inſulis maris Ægei Græciæ propinquis loquuntur. Sed an ideo nullæ circa Perſiam in Oceano Indico & mari Erythræo inſulæ, quibus tributum imponere poterat Cambyſes? Eſt phraſis hæc disjunctiva, regnum Cambyſis in terram & inſulas dividens, quales & aliæ in Scriptura locutiones. Sed alia cauſa poterat ſubeſſe, cur & ipſis maris Ægei inſulis tributum imponeret. Expeditionem enim in Ægyptum parans claſſe opus habebat, & naves, nautas & quæ ad apparatum navalem ſpectant, exigendo poterat dici *tributum illis imponere.* Nam τὸ *Mas* in Scriptura non ſaltem tributum quod ex pecuniis conflatur, ſed & alia quæ ſubditis imponuntur, ſignificat, ut notum eſt. Jam vero ex Herodoto conſtat, Cambyſen Phœnicibus & Cypriis, qui dediderant ſe, naves ad hoc bellum injunxiſſe, & a Polycrate Samiorum tyranno nauticas copias poſtulaſſe. Quidni etiam reliquis inſulis, licet nondum ſubactis, imperare potuerit idem, cauſam non video. Quod autem, ſecundum Herodotum, nihil certi conſtitutum erat circa tributa tempore Cambyſis, id huic negotio non officit. Quæ enim ad bellum conferuntur, extraordinaria ſunt tributa, ſine quibus miles neque ali, neque educi poteſt.

Obj.

Obj. V. *Sed Cambyses uxores alias habuit, & inter eas sororem utramque, Atossam & Meroen.* R. Neque Assverus una uxore contentus, quod satis ex Scriptura patet. Unam quidem inter alias honoravit, diadema imponendo, reliquis tamen uti non desiit. Sed quod matrimonium Cambysis cum sororibus attinet, illud sine dubio non diu ante tempora expeditionis Ægyptiacæ contigit, & quidem post regnum anni duodecimum. Diu enim non convixisse sororibus Cambysen suspicari quis poterat, cum nullam ex eis prolem reliquerit. Et quod ex Persarum Regiis Judicibus quæsiverit, num tales nuptiæ permissæ, indicio est post mortem Cyri celebratas. Sorores enim sub juris specie in matrimonium pellecturus, nunquam id sub Cyro Patre tentasset, mandata quidem ficta ad occidendos Proceres præferre poterat, sed si jure res aggredienda, opus, ut præter ipsum nullus alius juris vindex superesset, si negotium succederet, quod Cyro Patre vivo & familiam suam curante, esse non poterat. Nec verosimile est, sororibus unquam Estherem prætulisse, diadema imponendo, quamdiu & illæ uxores erant, unde post duodecimum annum factas facile est concludere. Neque Estherem puto diu in contubernio Regis mansisse, sanctam fœminam & Cambysis moribus minus congruentem, cum Mardochæus (non absque omine forte) dicat: *quis scit an non ob tempus hujusmodi perveneris ad Regem?* Ipse quoque Mardochæus, qui *Mischneh* Regis c. X factus (quod nomen dignitatis magis quam ordinis) poterat in Judæa Satrapa constitui, in qua provincia ad minimum secundus a Rege erat. Ivisse enim illum in provinciam, ex Esd. II, 2 clarum est, sed pro certo affirmare non ausim, quod sub Cambyse & non potius sub Cyro factum. Quicquid sit, ire & redire poterat, sub Cyro saltem ut unus ex primariis, sub Cambyse autem ut Satrapa. Nec obest, quod Nehemias de avaritia antecessorum suorum c. V, 15 dicit, cum inter tempora Cambysis & ea Artaxerxis Longimani, quibus Nehemias Judææ præfuit, tot intercesserint anni, ut facile de aliis præfectis loqui posset. Accedit quod nihil de templo Judæorum ædificando ab hoc Assvero decretum, cum tamen indubie Cyro successerit, cujus ratio reddi non potest alia, quam Estheris brevem fuisse auctoritatem, & Regis ipsius insecutam mortem, Mardochæo insuper

in pro-

cianus in Macrobiis narrat, quod *valde senex Cyrux* (*centenarius*, ut ille ait, quod tamen neque cippis, neque Onesicrito credo) *quæsiverit unumquemque amicorum, comperiens autem quamplurimos a filio Cambyse peremtos, sub prætextu quod jussa Patris secutus, mœrore confectus ob crudelitatem filii in sui probrum redundantem, & illum tanquam violatorem Legum accusans, vitam finiverit.* Unde hæc quæstio? unde Patris jussa a Cambyse prætexta? unde libertas hæc relicta impune in amicos Patris grassandi? nisi ex diuturna absentia Patris, & imperio, quod tenebat. Nimirum Cambysis regia auctoritas usque eum provexit, ut quæcunque vellet, ageret, & Patrem amplius timere desineret, quod nisi in solio posito nunquam succeslisset.

Obj. IV. *Dicitur Assverus cap. 10 imposuisse tributum terræ & insulis maris. Jam vero insulæ Phœniciæ & maris Ægei primum a Dario subactæ, id quod & Thucydides & Plato in Menexeno clare indicant.* R. Illi de insulis maris Ægei Græciæ propinquis loquuntur. Sed an ideo nullæ circa Persiam in Oceano Indico & mari Erythræo insulæ, quibus tributum imponere poterat Cambyses? Est phrasis hæc disjunctiva, regnum Cambysis in terram & insulas dividens, quales & aliæ in Scriptura locutiones. Sed alia causa poterat subesse, cur & ipsis maris Ægei insulis tributum imponeret. Expeditionem enim in Ægyptum parans classe opus habebat, & naves, nautas & quæ ad apparatum navalem spectant, exigendo poterat dici *tributum illis imponere.* Nam τὸ *Mas* in Scriptura non saltem tributum quod ex pecuniis conflatur, sed & alia quæ subditis imponuntur, significat, ut notum est. Jam vero ex Herodoto constat, Cambysen Phœnicibus & Cypriis, qui dediderant se, naves ad hoc bellum injunxisse, & a Polycrate Samiorum tyranno nauticas copias postulasse. Quidni etiam reliquis insulis, licet nondum subactis, imperare potuerit idem, causam non video. Quod autem, secundum Herodotum, nihil certi constitutum erat circa tributa tempore Cambysis, id huic negotio non officit. Quæ enim ad bellum conferuntur, extraordinaria sunt tributa, sine quibus miles neque ali, neque educi potest.

Obj.

Obj. V. *Sed Cambyses uxores alias habuit, & inter eas sororem utramque, Atossam & Meroe.* R. Neque Assverus una uxore contentus, quod satis ex Scriptura patet. Unam quidem inter alias honoravit, diadema imponendo, reliquis tamen uti non desiit. Sed quod matrimonium Cambysis cum sororibus attinet, illud sine dubio non diu ante tempora expeditionis Ægyptiacæ contigit, & quidem post regnum anni duodecimum. Diu enim non convixisse sororibus Cambysen suspicari quis poterat, cum nullam ex eis prolem reliquerit. Et quod ex Persarum Regiis Judicibus quæsiverit, num tales nuptiæ permissæ, indicio est post mortem Cyri celebratas. Sorores enim sub juris specie in matrimonium pellecturus, nunquam id sub Cyro Patre tentasset, mandata quidem ficta ad occidendos Proceres præferre poterat, sed si jure res aggredienda, opus, ut præter ipsum nullus alius juris vindex superesset, si negotium succederet, quod Cyro Patre vivo & familiam suam curante, esse non poterat. Nec verosimile est, sororibus unquam Estherem prætulisse, diadema imponendo, quamdiu & illæ uxores erant, unde post duodecimum annum factas facile est concludere. Neque Estherem puto diu in contubernio Regis mansisse, sanctam fœminam & Cambysis moribus minus congruentem, cum Mardochæus (non absque omine forte) dicat: *quis scit an non ob tempus hujusmodi perveneris ad Regem?* Ipse quoque Mardochæus, qui *Mischneh* Regis c. X factus (quod nomen dignitatis magis quam ordinis) poterat in Judæa Satrapa constitui, in qua provincia ad minimum secundus a Rege erat. Ivisse enim illum in provinciam, ex Esd. II, 2 clarum est, sed pro certo affirmare non ausim, quod sub Cambyse & non potius sub Cyro factum. Quicquid sit, ire & redire poterat, sub Cyro saltem ut unus ex primariis, sub Cambyse autem ut Satrapa. Nec obest, quod Nehemias de avaritia antecessorum suorum c. V, 15 dicit, cum inter tempora Cambysis & ea Artaxerxis Longimani, quibus Nehemias Judææ præfuit, tot intercesserint anni, ut facile de aliis præfectis loqui posset. Accedit quod nihil de templo Judæorum ædificando ab hoc Assvero decretum, cum tamen indubie Cyro successerit, cujus ratio reddi non potest alia, quam Estheris brevem fuisse auctoritatem, & Regis ipsius insecutam mortem, Mardochæo insuper

in pro-

in provinciam profecto. Qui tamen forte ad Darium redire, resque provinciæ & Judæorum procurare poterat.

Th. XIV.

Palinariis itaque objectionibus solutis (reliquæ enim nullius momenti sunt) ad rem redeo & Assverum non alium, quam Cambysen fuisse, ex similitudine morum probo. Temulentus & mentis non compos Cambyses erat, & an aliter de Assvero judicari potest, qui in convivio Hamani nationem integram exstirpandam vendidit? Verum quidem est, quod Summi Rectoris arbitrio mutatum sit sanguinarium hoc decretum, sed quis inde Assvero honos? qui non jure, non pudore motus, solius juvenculæ amore pellectus, non in Senatu, sed in convivio acta resciderit & Amanem merito supplicio affecerit. Durus & austerus Cambyses, & an melius de illo ferri judicium potest, qui legem tulerat, ut occideretur quicunque in regiæ vestibulum interius introivisset non vocatus. Fuit quidem Lex inde a Dejocis temporibus lata, ne cuiquam Regem coram aspicere liceret, sed ideo non morte statim multabat. Et sufficiens crudelitatis Assveri indicium timor Estheris est, quæ, deamata licet, inter spem vitæ metumque anxia hæsit. *Et sic ingrediar ad Regem, licet non secundum Legem, & si periero, periero.* Plura autem inter utrumque parallela non dubito invenienda, si plura nobis ex Historia sacra de Assvero nota essent.

Th. XV.

Fateor, minimam Commentatorum partem in hac sententia esse, quod Assverus Estheris fuerit Cambyses, & præter antiquum illud Judæorum Chronicon *Seder Olam Rabbah* non citari fere nisi Genebrardum & Vatablum, qui posterior ex mente saltem Ebræorum pronuntiat in Commentario ad Estherem. Sed si Chronicon illud vetus *Rabbi Jose Ben Chelpeta* attribuendum, ut Bartoloccius vult, & ut doctissimus Wolfius in Bibliotheca Ebræa probabile judicat, ad minimum quod primam ejus compositionem, eam sane ætatem fert, ut non parum huic sententiæ opituletur. Quicquid demum sit, liceat mihi tritam minus semitam ingredi, quamdiu illi, qui alias investigarunt vias, gloriari non possint se acropolin pervenisse, sed potius omnia incerta, & sibi invicem contraria nobis tradiderint.

✠) o (✠

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. VIII Sect. X.

LES VIES DES PLUS CELEBRES JURIS-consultes &c.

h. e.

VITÆ CELEBRIORUM JURE CONSULtorum, omnium nationum, tum veterum, tum recentiorum, prope quingentorum, ex optimis Autoribus collectæ.

Parisiis, apud L. Sevestre, 1721, 4.
Alph. 3 pl. 8.

COmmentarios hos *Petri Taisand* de Vitis JCtorum, nondum quidem, ut videtur, plane absolutos, dignos tamen putavit filius *Claudius Taisand*, Cisterciensis, quos in publicum emitteret, quoque melius de cineribus paternis mereretur, vitam autoris præmisit, cujus summam hic repetere non gravabimur. Natus est Petrus Taisand Divione d. 7 Jan. 1644, patre Joanne, Præfecturæ Divionensis Consiliario, & matre Margareta, Antonii Valloti, celebris causarum Patroni, sorore. Ingenii fertilitatem mature prodens, ita mox, tum Matruelis Valloti, tum Tolosæ JCtorum institutione profecit, ut nondum octodecim annos natus in Academia Aurelianensi summos in Jure honores omnium plausu capesseret. Causas inde multas Divione, imo & Parisiis egit, ubi cognati sui Benigni Bossueti, ut & Moignonii Præsidis, apud quem tum conven-

 tus

tus eruditorum instituebantur, & Scuderiæ familiaritate usus, quibus humaniorum literarum studium apprime probavit. Redux tamen Divionem factus, 1673 uxorem duxit Marcellinam du Boys, e qua duodecim liberorum parens non nisi unicum reliquit filium Claudium, Cistercienſibus, & filiam unicam, Ursulinis Divionenſibus adſcriptam. Ceterum dum Regi a Consiliis, apud Burgundos Sebuſianosque Quæstoris munere fungeretur, ſimul ſtudiis continuo operatus eſt, quo factum ut & ederet nonnulla & alia affecta relinqueret in manuſcriptis. Eminent in illis Hiſtoria Juris Romani 1678, & Commentarius in conſuetudines Ducatus Burgundici 1698 editus, cui Noſter multum affundi poſſe luminis ſperat, ubi proxime, quod pollicetur, e ſchedis paternis edet *Obſervations & Maximes, Queſtions & Arrêts ſur le Droit Romain, Coutumier & Francois, avec un Traité des Decrets & Criées*; tacemus opuſcula ejus theologica, librum precum peccatoris pœnitentis, de humiliatione vera & ficta, atque alia. In ſcriniis exſtant præter plura alia, Jus Canonicum & Civile; Collectanea apophtegmatum, axiomatum, obſervationum tum aliarum tum phyſicarum, poematum Latinorum æque ac Gallicorum &c. ſeptuaginta Voluminibus in forma 12 digeſta, e quibus grande opus ſub *Taiſandianorum* titulo concinnari poſſet; Proverbia Hiſpanica ex Italicis, Latinis & Gallicis illuſtrata; Regulæ Artis Heraldicæ; Epiſtolæ varii argumenti, aliaque. Sed his demum Vir varia eruditione & præclaris animi dotibus conſpicuus immortuus eſt A. 1715 d. 22 Mart. Quod ad Vitas noſtras attinet, nemo forte in iis quæſiverit Solonem, Lycurgum, Numam Pompilium, Juſtinianum, Gregorium IX, Innocentium quartum & ſimiles, quos inter Legum-latores potius quam Legum conſultos referre ſatius fuerat, ſed deſiderabuntur forte etiam nonnulli, quorum nimirum nullum apud Fichardum, Bertrandum, Pancirolum, Guil. Grotium, Henelium, in Indice item Labitti & ſimilibus ſcriptis, quibus ſæpiſſime utitur, veſtigium invenerat Autor. Laudanda tamen eſt inprimis ejus induſtria, quoties de civibus ſuis commentatur: ita enim e. g. *Antonii Fabri (Fabre)*, qui A. 1557 d. 4 Oct. natus, deceſſit menſe Martio 1624,
Viri

Viri magnæ dignitatis & exquisitæ in Jure doctrinæ, quam Codex Fabrianus & scripta alia produnt, vita ac testamentum, suppeditatis a propinquis ejus monumentis, fuse admodum inde a p. 187 ad 246 describitur, ubi etiam de filio ejus, non sexto, p. 188.
ut est in Historia Academiæ Francicæ, sed secundo natu, Claudio Vaugelasio, multa habentur lectu dignissima. Nec forte alibi 257 - 266.
quam apud Nostrum vitam *Caroli Fevret*, die 16 Dec. 1583 nati & pridie Idus Sextilis 1661 mortui, tam luculenter enarratam invenias, cujus Viri, opere egregio *de Abusu* aliisque incluti, symbolum memoratur: *Conscientia virtuti satis amplum theatrum est*, monumentum vero a filio Divione positum hoc: *D. O. M. Hic jacet clarissimus Carolus Fevret, Senatorum filius & parens; Senatoriam tamen dignitatem haud gessit, quippe qui a Rege ultro bis oblatam recusavit, & in Patronorum ordine stare maluit. Orator enim ut in Foro, sic in Aula maximus, & Ludovicum XIII patriæ offensum exoravit; & Condæos Principes pro Senatu sæpe adiit, nunquam sine laude dimissus; sacri prophanique Juris scientissimus, Pontificiæ ac Regiæ potestati editis de Abusu libris metas posuit utrimque probatas; claros temporis sui autores posteritati commendavit; Pybracum Gallum Latino splendori reddidit; doctrinam in eo pietas, pietatem doctrina illustravit; Vir immortalitate dignus. Posuit gratus & mærens patri Petrus Fevret Senator MDCCI monumentum.* &c. Tacemus, quæ de *Gabriele Gueret*, qui inter alia libellum edidit ingeniosum *La Guerre des Auteurs*, de *Benigno Milletoto Dn. de Villi, Stephano Pasquierio* aliisque non ubivis obvia collegit Autor industrius.

JOANNIS STRAUCHII, JCTI SUMMI, Vitæ aliquot Veterum Juris Consultorum: conquisivit, recensuit, Indice instauravit & Præfationem præmisit CHRISTIANUS GOTTLIEB BUDER, Bibliothecarius Ducalis Saxon. in Academia Jenensi.

Jenæ, apud Adolph. Christ. Bœttigerum, 1723, 8.

Plag. 9.

POst editam Decadem vitarum JCtorum, de qua diximus in Actis A.1722 M.Aug. p.413, pergit de JCtis bene mereri Cl. *Buderus*, qui utique non parum sibi obstrinxit eruditos, dum Celeb. *Strauchii*, qui Jenensium & postremo Giessensium ingens decus fuit, programmata in promotionibus Candidatorum Juris inde ab A. 1671 ad 1674 Jenæ exarata omnia (quindecim vero tantum exstare putat, nisi forte Giessam A. 1677 delatus institutum prosecutus fuerit, ubi tamen vix ultra biennium superstes fuit) in unum fasciculum collegit & ab interitu vindicavit. Qua re non modo veterum JCtorum, verum & recentium, in quibus eminent *Jo. Schilterus* & *Jo. Phil. Slevogtius*, magna nomina, memoriæ optime consuluit. Ita enim rem instituit *Strauchius*, ut JCtorum veterum vitis subjungat, comparatione quadam instituta, vitas Candidatorum, quæ causa fuisse videtur, ut in illis recensendis ordinem ab aliis Biographis servatum minime attenderit. Exhibentur vero sigillatim vitæ *Salvii Juliani*, *Celsorum* Patris & Filii, *Hermogeniani*, *Cassii Longini*, *Æmylii Pauli Papiniani*, *Lucii Volusii Mæciani*, *Africani*, *Auli Cascellii*, *Servii Sulpitii*, *Pegasi*, *Martiani*, *Julii Pauli*, *Titi Aristonis*, *M. Cocceji Nervæ* & *C. Aquilii Galli*. In his tantum abest, ut Rutilii, Bertrandi, Hottomanni, Panciroli aliorumque scrinia compilaverit Autor, ut potius errores eorum subinde indicaverit, & sententias erudite vel impugnaverit, vel confirmaverit; præterea Legum inscriptiones emendavit, diversasque leges elegantissimæ doctrinæ luce collustravit. Nos cum speciminibus dandis supersedeamus, temperare tamen nobis non possumus, quin hic transscribamus e Præfatione elogium Cel. Strauchio ab Ill. *Jo. Phil. Slevogtio*, discipulo ejus haud impari, jam pridem positum, quod ita se habet: *Quantus in Strauchio quondam nostro non juris modo civilis & sacri, privati ac publici, sed litteraturæ omnis & reconditissimæ Philosophiæ, juncta insigni κριτικῇ δυνάμει, paratus? Quanta Latinissimi styli, ad Sallustii & Plinii junioris exem-*

plum

plum accedentis, gravitas & robur? Quanta in strictissima brevitate ubertas sententiarum? Taceo majestatem, & quendam, ut sic loquar, fastum sermonis, quotiens Oratoris sustinendæ partes erant: testisque locuples est plena generosi spiritus dedicatio Kalendarum Januariarum. Taceo Epigrammata, mirifico vigore atque acumine præstantissimos ævi hujus Poetas provocatura, ut una in sede tam diversas ingenii dotes convenisse, unum eundemque Virum cum Philosophis certasse subtilitate, cum Criticis Polyhistoria, cum aliis oratione tam vincta quam soluta, &, quamcunque partem Jurisprudentiæ aggrederetur, in ea ita excelluisse, ut nihil aliud egisse videretur, parum a prodigio absit. Sane attestantur illæ in publico Jure Controversiæ, illæ de Imperio maris, de centum lapidibus urbicariis, de Kalendis Januariis, itemque ad Decisiones Justiniani dissertationes; quas postremas Veneri Apelleæ jure compares; tandemque & Juris Canonici amœnitates; si suo vivere arbitratu, solisque studiis vacare Strauchium contigisset, neminem eodem priorem facile futurum.

CHRISTIANI GOTTLIEB BUDERI OPUscula selecta Illustr. & præstantiss. JCtorum de ratione & methodo studiorum Juris.

Jenæ, ex officina Hartungiana, 1724, 8.
Plag. 22.

NOvam nec minus utilem Erudito Orbi collectionem dedit Cl. *Buderus*, dum non sine studio singulari conquisivit opuscula, quibus idonea discendi juris via aperitur. De antiquis hujus generis methodologis, quos ita vocemus, nihil attinet plura dicere. Satis noti illi sunt, & succincte enarrantur tum a Nostro in præf. tum a Celeberr. *Struvio* in Biblioth. Juris Select. c. VII; quam ipsam bibliothecam suis auxit accessionibus, & novis curis locupletaturum se pollicetur Buderus. Hac quidem collectione præsenti recentiorum exhibet Jureconsultorum libellos, qui hoc fere ordine dispositi sunt. Sectione

 prima:

prima: I *Joannis Barbeyracii* Oratio de studio Juris recte instituendo; II *Ulrici Huberi* Dialogus de ratione Juris docendi, & discendi; III *Jacobi Mæstertii* dissert. de imminuendo labore studii Juridici; IV *Joannis Henrici Bergeri* Manuductio ad studium Juris; V *Joannis Schilteri* Cursus studiorum civilium. Altera Sectione exhibentur: I *Jo. Philippi Slevogtii* Progr. de Philosophia Jurisconsultorum; II *Joannis Barbeyracii* Oratio de conjungendis Jurisprudentiæ & Historiarum studiis; III *Antonii Schultingii* Oratio de Jurisprudentia historica; IV *Ulrici Huberi* Orationes tres de studiis (Jurisprudentiæ) rite prudenterque instituendis, & cum elegantioribus literis conjungendis; V *Emundi Merillii* Oratio de prorogando Juris studio, ex *Gundlingianis* P. VIII p. 247 sq. hic recusa. Minime dubitandum, permultum utilitatis a Juris studiosa juventute ex hac collectione depromi posse, etsi negare vix liceat, non uno omnes has de Jurisprudentiæ studiis præceptiones loco numeroque habendas videri. De Schilteri certe consiliis, quæ hic extant, fatetur doctiss. Collector, eorum eventum hac Academiarum conditione vix sperandum esse. Idem ex *Francisco Duareno* rectissime in fine præf. subjicit: „videndum est, ne „facilitate illa tractandi Juris, quam ipsis demonstramus, in „perniciem suam abutantur, & ea re freti laborem discendi re„mittant. Fallitur enim, quisquis putat, viam ullam excogi„tari posse, qua sine labore, studio, cura, vigiliis, ad plenam Juris scientiam pervenire liceat.„ Ceterum promittit perindustrius Collector alterum fasciculum de Juris publici, Feudalis, Canonico-Ecclesiastici studiis recte instituendis.

JOH. DANIELIS SCHOEPFLINI, IN ACAdemia Argentor. Hist. & Eloqu. P.P. Antiquitates Alemannicæ.

Argentorati, apud Joh. Reinh. Dulsseckerum, 1723, 4.
Plag. 8.

IN concinnandis his Alemannorum antiquitatibus, muneris sibi publice demandati rationem habuit Celeberr. Autor, quaque

quaque industria *de Origine, fatis & successione Navarræ* A. 1710 est commentatus, tali nunc quoque, illustrandis antiquæ gentis Francicæ & Argentoratensium suorum rebus accommodam scriptionem perfecit. Eleganti brevitate integra Veterum Alemannorum fata, ab origine gentis usque ad extinctam eorum Remp. deducta, memorabilemque trecentorum annorum historiam, ex solidioribus scriptorum monumentis erutam, *duo capita* complectuntur. *Priori de origine, situ & moribus Alemannorum* docet Noster, Alemanniam veterem, Rheno, Danubio, Mœnoque fluminibus distinctam, magnam p. 3.
olim Magnæ Germaniæ partem comprehendisse, sed, mutatis subinde ejus terminis, decrescente paulatim occidentali Romanorum Imperio, demum, versus meridiem, per Helvetiam ad lacum Lemannum extensam videri, postquam, superato Rheno, Alemanni maximam Sequanorum, Galliæque adeo Belgicæ, partem armis occupassent. Originem gentis dubiam & obscuram esse, nec de nominis ratione magis constare. Relictis aliorum variis conjecturis placere Agathiæ Scholastici sententiam, ex vetustiori Historico, Asinio Quadrato, perhibentis, Alemannos, quasi *Allerley Männer, Allmänner, vel Allemann*, dictos, quod convenæ ex variis nationibus collecti populum illum ab initio constituissent. Et primam quidem Alemannorum mentionem sub Imp. Caracalla, in ejusque cognomento, occurrere. Novum plane, circa ista tempora advenam, populum Gallis, qui desertas a Marcomannis inter Rhenum & Danubium occupassent regiones, sese junxisse, inde nova & varia multitudine ex gentibus Rhetiæ, Pannoniæ Germaniæque auctum, mox certam Reip. formam sibi induxisse, eamque discrepantem a plerisque Germaniæ Galliæque populis. Hinc memorari sub Valeriano & Gallieno Alemannorum Reges, quos plures simul diversis pagis præfuisse, conjectari liceat. Pagos 14.
hos, in quos Alemannia divisa fuerit, (de quibus jam Sec. XVI scriptor, *Henr. Bebelius*, peculiari dissertatione egit, Nostro quidem non citatus,) atque civitates etiam per illos pagos, ex Geographo Ravennate enumeratas, cernimus. Ingenio, moribus, corporisque habitu Alemannos a Germanis vix discer-

diſcernendos fuiſſe, communem quoque utrique populo religionem, communes Deos, communem auſpiciorum & vaticiniorum morem fuiſſe.
p. 19. Hoc loco Kruzmanni, quem ab Alemannis acceptum Deaſtrum Argentina ſuperſtitioſa coluiſſe fertur, mentionem facit, eumque pro idoli alicujus Græci aut Romani ſtatua certiſſime habet. De Jure Alemannorum ſatis conſtare, quid circa illud, ſubjugata Alemannia, Francorum Reges, Theodoricus, Childebertus, Chlotarius II & Dagobertus fecerint. Ceterum lingua a Germanis non alienos fuiſſe Alemannos, ex variis antiquitatis fragmentis, partim ex nominibus Regum Alemannicorum, originem German. referentibus, conſtare. Genti vero populoſiſſimæ bellisque gerendis natæ nunquam defuiſſe materiam bellandi, imprimis cum Romanis eorumque Imperatoribus, labeſcente Romana potentia, & Gallici ſoli ubertate ſubinde Alemannos, una cum remotiſſimis
22. Germaniæ populis, alliciente, initio *Cap II* oſtenditur, quod *de rebus Alemannorum geſtis usque ad extinctam eorum remp.* inſcriptum eſt. Itaque juſta bellorum, quæ Alemanni Romanis Imperatoribus moverunt, hiſtoria contexitur, initio facto ab infelici Alemannorum cum Baſſiano Caracalla prœlio, circa a.ær. Chriſt. 213 ær. Capitol. 966 ad Mœnum commiſſo. Quam infeſta, quamque pervicacia fuerint illa bella, quantis copiarum cædibus partæ Romanis victoriæ conſtiterint, quæ vaſtitas a Barbaris irruentibus Galliæ Italiæque inducta, quoties debilitati opibusque exhauſti Alemanni, velut a Maximino Thrace, Probo, Maximiano Herculeo, Conſtantio Chloro, Conſtantino M. Juliano, Theodoſio M. & Honorio, tamen arma ſubinde reſumſerint, ex occiſorum ſanguine quaſi novis exercitibus enatis, utque pacem ſuppliciter impetratam, velut a Conſtantini M. filio, Conſtantino, Julianoque, mox immani ferocia
37. iterum perruperint, juxta ſeriem temporum exponitur. Nec minus Argentorati veteris inclutæ in illis bellis memoriæ ſtudioſus, Noſter inter illas 45 ad Rhenum urbes, a Barbaris per Julianum Cæſarem receptas, Argentoratum fuiſſe docet, celebre
43. in campis Argentoratenſium cum ſeptem Alemannorum Regibus conſertum prœlium, victoriamque ab eodem Juliano obtentam,

tam, describit, simulque conjecturam, quasi Argentoratum ex vico oppidi formam ab hoc victore acceperit, erudite confutat. Sed ad oppressionem Alemannorum, a Francis demum factam, se convertens, tum occasionem bellorum, tum ipsa cum Francorum Regibus bella, demum inclutam ad Tolbiacum pugnam, fatali Alemannorum occidione non magis, quam Chlodovæi R. ad Christianorum sacra conversione memorabilem, porro initiationem Regis, ejusque vulgo tradita miracula, exponit. Ceterum, totam fere Alemanniam Francici juris factam, postea per Duces a Francicis Regibus constitutos regi cœpisse, inde Ducatum Alemanniæ exortum, ipsam quoque Alsatiam tractu temporis complexum esse, saltem attingit, & cum fine libertatis populi Alemannici finem commentationi suæ imponit, cujus meritis quidem laudibus nihil officiat, si, restare adhuc non pauca, dicamus, quæ solertis alicujus Antiquitatum Alemannicarum indagatoris curas mereantur, qualis ut propediem sese offerat, ac vestigiis Autoris nostri doctissimi insistat, amor harum literarum exoptare nos jubet.

p. 55. 58.

GOTOFREDI MASCOU EXERCITIO INauguralis de Sectis Sabinianorum & Proculianorum in Jure Civili.

Altdorfii Noricorum, typ. J. G. Kohlesii, Acad. typogr. 1724, 4. Plag. 11.

NOn sine magna lætitiæ significatione recensita est nuper his ipsis in Actis M. Jun. 1724 pag. 258 sqq. doctissima Jo. van NISPEN diss. inaug. juridica de sepulchro violato, meritoque in fine ejus recensionis, crebrior hujusmodi Diss. inaugur. voluminibus quorundam præferendarum, transmissio exoptatur. Ac omnino nobis gratulamur, quod eidem nunc jungere liceat hanc, cujus modo titulum dedimus, eruditam certe exercit. inaug. haud ita multo post, quam *Cl. van Nispen* suam edidit, publice Altdorfii solemniterque excussam, cujus Nobilissimus Autor, qui Celeberrimi Fratris docta vestigia sollicite premit, dignus sane est, cujus laudibus elegantissimus ille

Scazon, a felicissimo juxta & undecunque doctissimo Academiæ Altdorf. Poeta & Oratore adjectus, destinaretur. Recensebimus, quoad fieri potest breviter, & ipsis fere Cl. Autoris verbis, laudatam Dissert. quæ Capitibus omnino VIII absolvitur. De singulis pauca delibabimus.

Cap. I *de Origine Sectarum & primis earum autoribus*, exponit, ac paulo fusius de *C. Atejo Capitone*, & *Q. Antistio Labeone* tractat, quos *pacis decora* Tacitus appellet, quique originem dederint sectis, quibus *Sabinus* & *Proculus* deinde nomen adjecerint.

Cap. II *de Primoribus Sectæ Sabinianæ* inscriptum est, ostenditurque in eo statim ab initio, *Massurium Sabinum*, qui *Capitoni* successit, Scholæ suæ nomen *Sabinianum* reliquisse hæreditarium. Prolixe hic de eodem *Mass. Sabino*, *C. Cassio Longino*, (a quo Cassianæ Scholæ nomen deductum,) *M. Cœlio Sabino*, (Cassii successore, qui extinctum fere, Cassii fama, Sabinianorum nomen Scholæ quasi postliminio reddidit,) *Prisco Javoleno*, *Aburnio Valente*, *Tusciano*, *Salvio Juliano*, ultimo Scholæ Sabinianæ antistite, agitur, fitque transitus ad

Cap. III, *de Primoribus Sectæ Proculianæ* insignitum. Observat Clar. Autor, Cujacium Observ. Lib. XVII cap. 28 monuisse, in optimo quodam codice regularum Ulpiani constanter legi, *Proculejanos*, uti & in Pandectis in L. 2 de O. J. scriptum legatur hoc nomen; se tamen ipsam vocis analogiam sequi malle, quam & Imperator in §. 25 Inst. d. D. R. sit amplexus. Inter *Labeonis* sectatores primum apud Pomponium in enchiridio obtinere locum *M. Coccejus Nerva, pater*, hic memoratur, qui Cæsari Tiberio familiarissimus, secundum eundem Pomponium, fuerit, observaturque, *filium* habuisse M. Coccejum Nervam, JCtum, qui ipsi cum Proculo successerit; *nepotem* Nervam Imperatorem. Subjungitur *Sempronius Proculus*, ex cujus nomine, honorificum duxerint discipuli, *Proculiani* dici. Eodem tempore vixisse *Coccejum Nervam, filium*, probat Cl. Autor, eique comitem addit *Longinum*, a Cassio Longino diversum; *Pegasum* deinceps producit, de quo cum nonnihil dubitanter scribere videatur Cl. Autor, nobis infra

paucis

paucis de eo disserendi occasio erit. Hunc ordine excipere videmus *Celsum, patrem*, cui *Juventii* prænomen gentilitium, & ita cum filio commune fuisse, Grotio fuit persuasum; quem sequitur continuo *Juventius Celsus, filius*, qui Proculianam deinde Scholam nobilitasse fertur; denique *Neratius Priscus*, qui agmen Proculianorum apud Pomponium, cujus testimonio Consul fuisse probatur, claudit. Horum omnium vita & merita strictim percensentur.

Cap. IV titulo gaudet: *de Sabinianis & Proculianis quibusdam secundi ordinis.* Memorat Cl. *Mascovio*, se, postquam ad ductum Pomponii in enchiridio, de iis JCtis, qui utriusque Sectæ antistites & quasi primarii vindices extitissent, dixerit, eos nunc JCtos, qui alterutri Sectæ ab interpretibus accensentur, ab iis seligere velle, qui postea media via incedentes, HERCISCUNDORUM numero habendi sint. Ac primum eos in scenam producit, quos *Proculi* partibus addictos reperit, in quibus ætatis ordine primas tenet *Atilicinus*, qui non infimi ordinis JCtus Justiniano audit: hunc excipiunt *Ursejus Ferox & Titus Aristo*, Plinii elogio condecoratus. *Ulpium Marcellum & T. Cajum*, quos nonnulli Proculianis annumerant, verisimiliori conjectura, media jam via incessisse, alibi se probaturum spondet Autor. Pergit hinc ad *Sabinianos secundi ordinis*; nominatim ad *Minicium Natalem; Sextum Cæcilium Africanum; Terentium Clementem; Volusium Mæcianum;* denique *Vindium Verum.* Addit, *Cervidio Scævolæ* non sine ratione inter *Herciscundos* locum se dedisse. Atque ita progreditur ad

Cap. V, agitque in eo *de causis, progressu & exitu sectarum in Jure Civili.* Culpam omnem unius hominis ambitioni tribuendam putat, *Antistii* nimirum *Labeonis*, qui ingenii æstu & doctrinæ fiducia sublatus, extra veterum traditionum fines longius evagari cœperit, neque Sectatoribus destitutus fuerit, pressus vero simul sit invidia *Ateji Capitonis*, in iis, quæ ei a Præceptoribus tradita essent, perseverantis. Horum deinde magistrorum vestigiis insistentes discipulos, qui *Labeonem* sequebantur, in alto vehi, & Philosophorum ratiocinia liberrime juri civili immiscere; qui *Capitonis* placitis inhærebant, pres-

 sius

sius disputare, & morem civitatis Philosophorum argutiis præferre voluisse, ait, securos, si sub veterum autoritate delitescerent. Hinc *Augustum*, qua ex causa, incertum, constituisse, ut ex autoritate ipsius responderent JCti; subfuisse forsan occultam firmandæ dominationis rationem, qua incertum hac ratione jus redderet, cum contraria diversæ Sectæ JCtorum responsa mire distraherent civium animos. *Sabino* inter reliquos hanc potestatem a *Tiberio* concessam legi, ceteris, ut *Sabini*, sic *Proculi* Sectis, idem beneficium & autoritatis incrementum datum, conjectura verisimili concludit Nobil. Autor. Sic sectas sub Augusto, Tiberio, Nerone, Vespasianis & Trajano, ceterisque, stetisse, donec jam suetum tyrannidis populum, primum jure certo sibi devinciret *Hadrianus*, dein ipsius explicationem antiquo more peritis promiscue concederet, eoque tolleret *Sabinianorum* & *Proculianorum* dissidia, fiduciæ ac peritiæ id tribuens, quod antea sectæ & autoritati concedebatur. Placuit hæc ipsius Cl. Autoris verbis recensere, qui ea deinceps ulterius deducit.

Cap. VI *Responsa prudentum, vigentibus Sectis*, considerat. Ex autoritate Principis respondisse Juris peritos, eorumque responsa eam autoritatem habuisse, ut judici ab iis recedere non liceret, ex institutis patere, ait, disquiritque deinde, apud quos Judices responsorum prudentum maximus fuerit usus.

In Cap. VII *resolvitur Quæstio: an diversam Philosophiam secutæ sint Sectæ? Proculianos*, *Servium Sulpicium*, qui primus Philosophiam Stoicam Juri Civili adjunxit, *Stoicorum* placita Jurisprudentiæ immiscuisse; *Sabinianos* quoque *Stoicorum* præceptis favisse, contra *Emundum Merillium*, qui eos Academicis adscribere voluit, evincitur.

Caput denique VIII, idque ultimum, *præcipuis dissensionum inter Sectas, quæ supersunt, vestigiis* indagandis destinatum est. In hoc capite, quod omnium est prolixissimum, postquam generatim, pleraque Sectarum dissidia jam ante Justinianum composita fuisse, monitum est, sigillatim complura dissidiorum, quæ inter Sabinianos & Proculianos olim agitata sunt,

sunt, capita evolvuntur, & nervosa eorundem recensio historica suppeditatur, cui disquisitioni XXIX §. §. sunt dicati.

Ceterum *Caput nonum*, in quo de HERCISCUNDIS agere voluit, Cl. Autor, ob spatii præfiniti angustiam, in præsens omittere, & MISCELLIONES suos alii tempori asservare decrevit; quibus promissis ut, quamprimum fieri possit, stare velit, omnino est exoptandum. Obiter vero in hac elegantiss. Diss. & alia quædam præclara sunt observata. Ita e. g. p. 251 sq. memorabile illud *Enchiridion Pomponio* adscribit, putatque, Lud. Charondam & Franciscum Hotmanum carpendi impetu ductos fuisse, quando ille id a Triboniano, e variis juris autoribus, sub Pomponii nomine confictum existimavit; hic illud inter fabulas & deliria Triboniani retulit. P. 36, 37 digressio de *Edicto perpetuo* reperitur.

Atque hæc est brevis, sed sufficiens forte Diss. hujus inaug. doctissimæ recensio, cui hoc unum addere liceat, dolendum utique esse, Cl. Autorem, ubi cap. III p. 21 inter Sectæ Proculianæ Primores PEGASUM quoque numeravit, non inspexisse eruditissimum Viri, dum viveret, longe clarissimi, Jac. Hasæi, de Berytensi Jureconsultorum Academia, Librum singularem, (*) utpote in cujus Capite IV multa, quæ huc pertinent, reperire licet, neque tantum ille locus Juvenalis, in Sat. IV v. 76 sqq. qui & a Cl. Mascovio est adductus, in quo expressis verbis de Pegaso loquitur Satyricus, hic excitatur, sed & in Sat. III v. 114 sqq. de eodem PEGASO agi, perquam ingeniose ostenditur. Cum felicissimum conjectorem se demonstraverit aliquoties in hac Diss. Cl. Mascov, forte præter rem non acturus foret, si nonnulla, quæ in Capite laudato doctissime ab Hasæo sunt disputata, ulterius in promisso hujus suæ Diss. Supplemento expenderet, suamque sententiam, expromeret

 de

(*) Occupat is primum locum in quinto Fasciculo novæ Librorum rariorum collectionis. Obiter notamus, in hoc libro p. 112. Cap. XI §. 4 *P. Egnatium Celerem*, cujus occasione de PEGASO in antecedentibus egit, in Catalogo Philosophorum Stoicorum Cel. Jo. Alb. Fabricii omissum esse, notari, quem nec in Supplemento ejus HEUMANNIANO reperimus.

de iis, quæ p. 46 contra doctiss. Bœkelen scripsit Cl. Hasæus; & si forte de patria Pegasi, quam sibi non exploratam esse, p. 48 Hasæus fatetur, certiora interim cognoverit, simul paucis traderet, iisque adjungeret ea, quæ sibi viderentur de ingeniosa laudati Hasæi explicatione locorum, quæ ex Juvenalis Satyris sibi interpretanda sumsit. Quam felici enim copula, quicquid est literarum politiorum & humaniorum, cum Jurisprudentiæ studio conjungere satagat Cl. Mascov, vel hæc ipsa Inaug. Diss. cultissimo quoque dicendi genere conscripta, cuivis faciet manifestum, ut nequaquam dubitandum videatur, eum multa præclara in his ipsis argumentis, ad quæ expendenda felix ipsius ingenium industriamque provocare ausi modo sumus, esse allaturum.

TRAITE' DES FORCES MOUVANTES PAR Mr. de Camus, Gentilhomme Lorrain.

hoc est,

TRACTATUS DE VIRIBUS MOTRICIbus, Autore CAMUSIO, Nobili Lothar.

Parisiis, apud Claudium Jombertum & Laur. Contium, 1722, 8. Alph. 1 plag. 11 Tabb. æn. 8.

CL. Autor populari modo proponit, quæ in Mechanicis hodie demonstrari solent & machinas nonnullas atque instrumenta mechanica breviter describit. In duas igitur opus suum distribuit partes, quarum priore de æquilibrio corporum gravium, de vulgo sic dictis potentiis mechanicis, de percussione, cum in genere, tum gravium cadentium atque elasticorum, & de motu corporum agit; posteriore machinas a se potissimum inventas, ut ait, e. gr. machinam ad conterenda corpora, veluti herbam Nicotianam, in pulverem subtilem, geranii quoddam genus ad onera facile elevanda, machinam ad palos celeriter infigendos, machinam parallacticam ad astrum in centro telescopii constanter retinendum, novos remos navigiis majoribus applicandos, ut aere tranquillo progrediantur, embolos antliarum

antliarum facillime agitandos, horologium nonnisi sex rotis constans, horologium exiguum minuta secunda monstrans, horologium exiguum portatile sonitu campanulæ horas & ejus quadrantes indicans, etsi ipsum nonnisi unico elatere animetur, carpenta & currus varii generis ab ordinariis dissidentes. Ceterum parti etiam priori theoreticæ practica immiscet, cum magis praxis, quam theoria ipsi curæ cordique esse videatur. Huc pertinent, quæ de incessu hominum, de motu navium, de affrictu corporum, de fornicibus, de natura aeris & soni, de natura aquæ & venti in usum motus navium &c. habet. Non tamen dissimulandum est, pleraque uberiorem mereri discussionem, & figuras, quibus machinæ repræsentantur, esse admodum imperfecte delineatas.

DELLE SEZZIONI CONICHE DEDOTTE nuovamente in Piano dal Cerchio &c.

i. e.

CONI SECTIONES NOVA RATIONE IN plano a Circulo deductæ, & speciminis loco propositæ, ut exinde de reliquis, quæ ab eodem deduci possunt, judicium fiat; Autore VINCENTIO SANTINI, Florentino.

Lucæ, apud Dominicum Capurri, 1722, 8.

Plag. 6 Fig. æn. 28.

DEbetur opusculum hoc Conicum Nobili Florentino, qui ut ipse in dedicatione ad Illustriss. & Reverendiss. Dominum Falconerium, almæ Urbis Gubernatorem, & Typographus in Prosphonemate ad Lectorem dedicationi subjuncto testatur, discipulus est Famiani Michelini & Jo. Alphonsi Borelli. Cardinali Basadonnæ in negotio Legationum quondam ab epistolis fuit, ipsoque suadente & ex mandato Reginæ Sueciæ Christinæ impressioni pulcherrimi operis de motu animalium præfuit; jam vero ab annis plusquam viginti Salisani, Abbatiæ Furfensis, haud procul Roma commoratur. Hyperbolam, a qua incipit,

cipit, construere docet, circuli Diametrum sumendo loco Diametri Transversæ, capiendo abscissas in ejus productione, & ordinatas æquales Tangentibus circuli ductis ab extremitatibus abscissarum. Postquam hoc modo Æquilateræ (hanc enim sub Hyperbolarum nomine solam considerat) generationem absolvit, & definitiones subjecit Lateris Transversi & Recti, Centri, Diametri, Asymptotorum, Foci, Applicatarum & Abscissarum, nec non generationem Oppositarum & Conjugatarum Sectionum; proprietates aggreditur Hyperbolarum. Prima propositio ostendit rationem inter Ordinatas & Abscissas; & poterat corollarium esse perfacile ipsius generationis. Secunda cum corollariis Asymptotismum attingit. Tertia Tangentes determinat. Quarta exhibet rationes Segmentorum, quæ fiunt in Diametro ab Ordinata, Tangente, & vertice Hyperbolæ. Quinta probat, Tangentem productam Asymptotis occurrere. Sexta de æqualitate agit portionum Tangentis inter contactum & utramque Asymptotum interceptarum. Septima demonstrat bissectionem rectæ ad Asymptotos terminatæ, & parallele incedentis Tangenti; a recta per centrum & contactum. Octava suscipit idem respectu rectarum ad hyperbolam terminatarum, conditionibus reliquis positis, ut ante. Nona hujusmodi est: invenire Hyperbolæ Focum, ad quem applicata potest quartam partem ejus, quod fit sub latere Transverso & recto. Et hic cum de Hyperbola finiat, nihil etiam est quod addamus, nisi quod pleræque demonstrationes non ex generatione, vel proprietate inde deducta, uti conveniebat, sed ex assumtione ejus, quod probandum est, & figura ad ejus tenorem quomodocunque supposita, ducantur; unde fit, ut plerisque sit commune vitium circuli & ut nil probent. Quales cum sint pleræque per totum opusculum, satis erit indicasse quasdam, in quibus res in oculos magis incurrit. Sic in sexta de Hyperbola assumit parallelismum rectæ *NK* & Asymptoti *QA*, a quo præcise totum negotium pendet; assumit, inquam, nam ex constructione, cui demonstrationem illam superstruit, non sequitur. In octava sumit pariter a lineis, quas Asymptotis parallelas ducit, constitui parallelogramma circa eam, quæ per centrum

trum & contactum; uti circa Diagonalem communem. Parabolæ generatio hæc est. Abscissæ sumantur super circuli Diametro & ductis ad ipsarum extrema perpendicularibus, capiantur in ipsis ordinatæ æquales chordis circularibus, quarum arcus inde a vertice abscindunt dictæ perpendiculares. Diametrum circuli vocat Diametrum Parabolæ, eamque proinde cum Latere recto eandem facit. De genesi reliquæ portionis Parabolicæ, quam circulus ejus non capit, quaque producendum erat crus utrumque parabolicum in infinitum, ne γρῦ quidem. Parabolas, a circulis concentricis vel Diametros in directum habentibus genitas, congruentes vocat. Ubi in Prop. 10 ostendit, quo modo inter se sint abscissæ & ordinatæ Parabolicæ, Tangentes ducit in undecima. Duodecima de Asymptotismo Parabolarum congruentium agit; & hic Geometria Parabolica finitur. Ellipseos generationem tam parum concinnam affert, ut mirari subeat, ex quamplurimis modis, quibus Ellipsin ope Circuli construi nemo non novit, Autorem incidisse in intersectionem circulorum, quorum centra sunt Ellipseos foci seu poli, semidiametri autem inter quantitates datas æquales distantiis foci cujusvis ab utroque vertice sic variant, ut, quantum una augeatur, tantum minuatur altera. Sed sic novum habitum induisse sibi videbatur descriptioni vulgari per filum axi æquale & affixum axi in focis, e qua manifesto deducta est aliena illa per circulos generatio. Quicquid sit, facile quilibet sibi persuaserit, proprietates quasdam vulgo ex una deduci solitas, etiam ex altera consequi. Qualis materies octo corollariis continuis hic implendis inservit. Hæc sequitur Tangentis determinatio pr. 13; ratio segmentorum, quæ fiunt ab axe, in rectis, ad extrema axis contingentibus parallelis, pr. 14; nec non quæ fiunt a Diametro in rectis parallelis ad contingentes extrema illius Diametri, pr. 15. Decima sexta hæc est: si ducta fuerit Tangens utcunque & a Tangentibus Ellipseos vertices secetur, a punctis autem intersectionum ad focos rectæ ducantur lineæ; anguli sub his comprehensi sunt recti. Demonstrationes decimæ tertiæ & decimæ sextæ iisdem nævis laborant, quales ad sextam supra notavimus; undecima & decima quinta aliis sibi

propriis; quod quivis facile deprehendet, ut operæ pretium non sit, multa ea de re commemorari. Decima septima propositio: data Tangente & circulo circa axem Ellipseos, quæ a focis ad intersectiones circuli & Tangentis ducuntur, perpendiculares sunt Tangenti. Decima octava, quæ numerum claudit: in similibus & concentricis Ellipsibus, seu quarum axes sunt proportionales & coincidunt, ducta quavis Diametro, quæ ab intersectionibus hujus cum utraque curva ad axem fiunt normales, inter se sunt ut diametri, quarum extrema ad dictas intersectiones consistunt. Ubi difficile est assequi, quidnam sibi hic velit hypothesis similitudinis, & coincidentiæ axium. Neque id ex demonstratione perspicitur; non enim hæc magis, quam reliquæ, ex hypothesi propositionis ducitur.

COMPENDIO DELLE SEZIONI CONICHE d'Apollonio &c.

h. e.

APOLLONII DE SECTIONIBUS CONI Doctrina in facile Compendium redacta & recentius inventis proprietatibus aucta; Autore P. GUIDONE GRANDO, *Theologo & Mathematico S. R. C. Magni Ducis Hetruriæ.*

Florentiæ, e Typ. S. R. C. apud Tartini & Franchi, 1722, 12. Plag. $6\frac{1}{2}$ Tabb. æn. 7.

IN tanto numero scriptorum, qui tradunt proprietates Sectionum Coni, etiamnum desiderabatur Liber aliquis mole parvus, materia plenus, in demonstrationibus brevis, &, quod palmarium est, ad Veterum methodum conscriptus. Rem igitur fecit gratissimam & utilissimam Geometriæ studiosis Celeberrimus *Grandus*, qui tam eleganter, tam copiose, & tanta nihilominus brevitate persequutus est hanc partem Geometriæ, quam in Scholis plerique vix hactenus attigerunt, spissitudine voluminum vel Analyticis characteribus deterriti, & idcirco

ultra

ultra Elementa Euclidis raro progressi. Generationem Curvarum harum e Cono petit, quam ad eruendas proprietates tam commodam esse constat ac aliam quamvis. Ex ipsis vero proprietatibus passim elicit alias in constructione Problematum commodiores, quibus vel per motum continuum, vel per plura puncta Sectiones Coni in plano describuntur. Cum cuilibet notum sit, quænam in hujus generis scriptis locum inveniant, nihil attinet de singulis dici. Commemorabimus igitur summa capita tantum, eo ordine, quo Sectionum proprietates in ipsis dispositæ sibi mutuo connectuntur. Principium fit a relationibus, quæ sunt inter abscissas in Axibus & respondentes ordinatas: hinc prodit Theoria Tangentium, a qua deinde progressus fit ad ordinatas ad Diametros quasvis. Porro Foci determinantur, cum proprietatibus hinc pendentibus, compluribus adjectis, quas recentiores adinvenerunt. Asymptotismus Hyperbolarum etiam plene & pro rei dignitate explicatus comparet. Ubique, quæ generalia sunt & Sectionibus tribus communia, unicæ propositioni inserta unica quoque demonstratione firmantur. Sub finem dimensiones variorum Spatiorum imprimis Parabolicorum & Hyperbolicorum, nec non corporum e spatiorum hujus generis revolutione prodeuntium subjiciuntur, & plerumque per Indivisibilia, interdum tamen etiam per spatia differentialia, sed synthetice ubique demonstrantur. Inter dimensiones etiam locum habent Archimedeæ, quoad Sphæram, Cylindrum & Conum, item Circuli quadratura per Indivisibilia expedita. Quibus omnibus accurate perfectis, nil superest aliud, quod addamus, quam Cl. *Christianum Aug. Hausen*, Matheseos in hac Academia Professorem, utilitate operis permotum inter perlegendum versionem hujus opusculi Latinam adornasse, in gratiam auditorum, brevi cum Lectionibus ejus Geometricis prodituram, & ab originali suo non differentem, nisi quod rationes & rationum compositiones symbolis expresserit, qualibus in his Actis passim utimur, Demonstrationes interdum breviores & concinniores, interdum, ubi e re Tyronum esse videbatur, suppletis quibusdam & evidentius expositis illationum nexibus, faciliores effecerit, figuras, in quibus

 Chal-

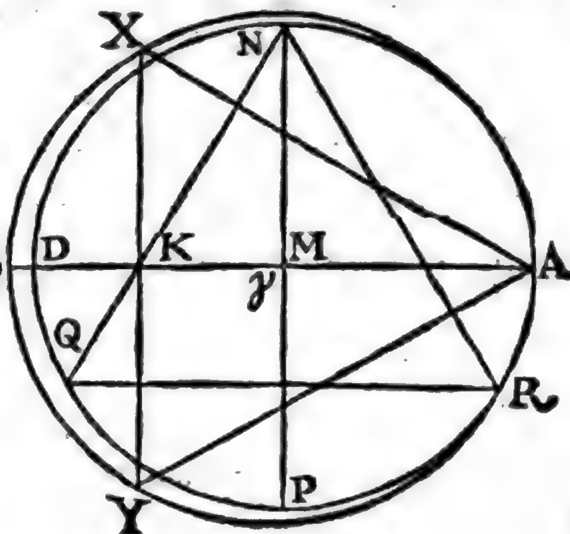
Chalcographus ab Hypothesi aberraverat, accuratius construxerit, & Indivisibilium rationibus substituerit ubique Homogeneorum nascentium & evanescentium rationes primas & ultimas; exemplo propositionis XLIV hujus ipsius Tractatus.

EXCERPTUM EX SCHEDA IMPRESSA Lincii apud Jo. Michaelem Feichtinger d. 12 Julii 1724, & Collectoribus horum Actorum inscripta, sub Titulo: Novus Practico-Geometricus Cyclomalismus, sive Quadratura Circuli Arithmetico-Geometrice demonstrata.

INdustrius hic Quadraturæ Indagator, Rotulæ evolutione Peripheriam dimensus, testatur, se reperisse rationem ejus ad Diametrum triplam $24:23$; proportiones Metii & Hugenii eodem Mechanismo sub examen vocatas in excessu peccare. Praxin Mechanismi sui variasque tentativas, quibus in opinione sua confirmatus fuerit, sigillatim exponit, & ratione $24:23$ reducta ad $15 \times 24 : 15 \times 23 = 360 : 345$, Peripheriam ad Diametrum ponit $360 : 115$ seu $3\frac{15}{115} : 1$, adeo, ut excessus Peripheriæ super triplam Diametrum sit $\frac{15}{115} = \frac{1}{7\frac{2}{3}} = \frac{1}{8-\frac{1}{3}} = \frac{1}{7+\frac{2}{3}}$. Ita enim intelligimus, quando ait, excessum, seu partem illam, quam vocat differentiam coæquativam Peripheriæ ad triplam Diametrum, *majorem esse respective una sui tertia parte, quam sit una octava; minorem vero duabus sui ipsius tertiis, quam sit una plena septima Diametri*; neque hæc aliter intellecta sibi constare possunt, quicquid sit de sensu literali verborum. Jam idem demonstrandum sibi sumit Arithmetice & Geometrice, &, ut ait, independenter a rotulatione, ratione convincente. Præmissis enim postulatis, quæ nihil attinet hic poni, cum vulgo ab omnibus concedantur, enunciat,

Periphe-

Peripheriam Circuli circa *M* radio *MA* deſcriptam eſſe æqua-„ lem *AB* datæ (quam in Schemate non expreſſimus). *Demon-„ ſtratio*: ſit enim *NQR* Iſopleurus; ad *NP* Diametrum fiat *AD* Normalis occurrens lateri *NQ* in *K*: & intelligatur quædam *AB* æqualis Peripheriæ. Centro γ Radio $A\gamma$ deſcriptus ſit Circulus $AX\Phi$, ſic, ut $A\gamma = \frac{1}{6} AB$, & inſcribatur *huic Iſopleurus AXY*, *cujus latus XY occurret Diametro* $A\Phi$ *in eodem puncto K*, *in quo occurrit NQ.* Quare cum $KA : K\Phi = 3 : 1$ erit $KA = \frac{3}{4} A\Phi =$ (per hyp.) $\frac{3}{4} \times \frac{1}{3} AB = \frac{1}{4}$ Peripheriæ Diametri *AD*. Igitur *AK* eſt quarta pars Peripheriæ quæſitæ & proinde datur $AB = 4\,KA$ ſeu Peripheriæ integræ. Sic enim credere par eſt, Autorem voluiſſe inferre, cum independenter a rotulatione ſe demonſtraturum promittat; etiamſi in ſequentibus ipſam *AB* conſiderare videatur tanquam ex evolutione circuli in quæſtione genitam. Conſulto omittimus expoſitiones numericas, & quæ de ambitu Hexagoni circulo $AX\Phi$ Inſcripti, de Trigono ſuper latere $A\Phi$, & perimetro Quadrati ſuper *KA* afferuntur, & reliqua, quæ vel cum ante dictis coincidunt, vel ad rem haud faciunt, ſi præcedentia ſibi conſtant.

NOTA AUTORIS EXCERPTI PRÆCEDENTIS.

Ex Clavio & Tacqueto, quos citat, conſtare poterit Quadraturæ Indagatori eximio, Demonſtrationes Geometricas e definitionibus & propoſitionibus exſtrui, quæ vel per ſe evidentes ſunt, vel alibi jam demonſtratæ fuerunt. Haud igitur apparet, quo jure Mechaniſmum liceat ipſis fundamenti loco ſubſternere; & adhuc minus, qua evidentia ex iis, quæ in materiali

riali rotula observavit, convellere liceat approximationes e circuli natura & inscriptione Polygonorum ostensas: cum Mechanismus ejusmodi illico falsitatis convincatur, si aberret a determinationibus in necessariis propositionibus, & immutabili rerum natura fundatis, quippe cujus perfectio in eo consistit, ut ad sensum exhibeat easdem mensuras, quas ratio Geometrica comprobavit. Archimedes ostendit, Peripheriam esse ad Diametrum in majore ratione quam $3\frac{1}{7\frac{1}{10}} : 1$; *an hoc convellet Rotula Autoris, peripheriam ad Diametrum in minore ratione videlicet* $3\frac{1}{7\frac{2}{3}} : 1$ *prodens? Hugenius & reliqui iterata investigatione idem invenerunt, & rationem periph. ad Diametrum numeris ad convergentiam cum vera ratione longius productis expresserunt. Horum omnium demonstrationes Autor convellat oportet, indicatis paralogismis: id quod nunquam faciet. Quod ad ejus Demonstrationem attinet: videat, quomodo probare possit, intersectiones ipsarum ΥX & NQ coincidere in idem K punctum Diametri AΦ. Cum enim hic de Demonstratione Geometrica quæstio sit, & AB independenter a rotulatione, ut ait, consideretur, haud sufficiet provocare ad experimentum, & quod construendo figuram, ut præcipit, coincidere deprehensæ sint.*

EPISTOLA AD AMICUM DE COTESII Inventis, curvarum ratione, quæ cum Circulo & Hyperbola comparationem admittunt.

Londini, impensis Guil. & Joh. Iunys, 1722, 4.

Plag. 12.

OPus posthumum *Cotesii*, quod sub Harmoniæ mensurarum titulo edidit *Robertus Smith*, in Actis anni 1723 pag. 157 recensetur. Cum Vir quidam doctus, qui sub litteris initialibus *H.P.* latere voluit, ab amico suo *J.W.* judicium de *Cotesii* inventis expeteret; hanc ad eum epistolam exaravit, in qua tum demon-

demonstrare conatus, quæ *Cotesius* invenit & sine demonstratione cum publico communicavit Editor, tum pauca supplevit, quibus limandis ut ultimam manum imponeret *Cotesius* ipse, mors improvisa & præmatura impedivit. Notat autem H. P. omnia *Cotesii* inventa ab iis deduci, quæ summus *Newtonus* in eximio de Quadratura Curvarum Tractatu scripsit. Tabulam *Cotesii* primam nihil differre a prima forma in Tabula illustris *Newtoni*, quæ curvarum mensuram exhibet a circulo & hyperbola pendentium. Secundam Tabulam *Cotesianam* cum secunda formarum *Newtoni* convenire, & rationem, qua Tabulæ hujus curvæ metiuntur, a forma memorata *Newtoni* facile deduci. Non sufficit hæc affirmasse, sed, quod Vir doctus affirmat, opere ipso ostendit. Monstrat nimirum primo loco, quomodo *Newtonus* determinet aream curvæ, cujus abscissa est z & ordinata $ez^{\frac{1}{2}n-1} : (e+fz^n)$ & quomodo inde, si area est ad ellipsin, area Curvæ in Tabula *Cotesii* derivetur, cujus ordinata est eadem. Idem monstrat in eo casu, in quo curvæ quadratura ab hyperbola pendet. Et eodem, quem exposuit, modo Tabulas quoque *Cotesii* tertiam, quartam, quintam & sextam a formis *Newtoni* facile derivari monet. Partes superiores septimæ & nonæ, & inferiores octavæ ac decimæ non difficilius deduci a *Newtoni* placitis, e quibus una cum tabulis tertia & quarta, quinta & sexta reliquæ quoque harum tabularum partes deducantur ope prop. 8 Quadrat. *Newtoni*. Tabulam undecimam esse eandem ac formam ultimam *Newtoni*. Tabulam duodecimam inveniri ponendo $k + lz^n = x^r$. Tabulas 13, 15 & 16 easdem esse ac formas 5, 7 & 8 *Newtoni*, & curvarum in iis exhibitarum quadraturam haud difficilius deduci a *Newtoni* præceptis, quam a Nostro tabula secunda inde deducta fuit. Quadraturam curvarum in tabulis 14 & 18 inveniri, ponendo denuo $k + lz^n = x^r$. Tabulam denique 17 a proxime sequente deduci ope prop. 8 Quadrat. *Newtoni*. Progreditur Noster ad alteram inventorum *Cotesii* partem, quæ ad duos locos generales reducit, quorum alter curvas ordinatas rationales habentes continet; alter autem curvas cum ordinatis irrationalibus

bus ſive ſurdis. Curvas ordinatarum rationalium metiendi ratio oritur ex methodo *Coteſii* ad quadraturam omnium curvarum, quarum ordinatæ ſunt fractiones rationales cum denominatoribus binomiis, quam Noſter diligenter excutiendam esſe cenſet, propter eximiam elegantiam in methodis generalibus raro inveniendam. Quamobrem cum ea pendeat a theoremate, quod *Coteſius* invenit, ad aſſignandos diviſores omnium ejusmodi binomiorum, hoc ipſum ante omnia demonſtrat: quo facto, oſtendit, quomodo inde curvas illas metiamur, quarum ordinatæ denominatores habent binomios vel trinomios, tum etiam quomodo curvæ, quarum ordinatæ habent denominatores rationales multinomios, eodem modo tractari poſſint, reſolvendo denominatores in diviſores binomios & trinomios. Ceterum probat Noſter ex literis A. 1676 cum *Leibnitio* communicatis, quod jam tum *Newtonus* noverit viam conferendi cum circulo & hyperbola curvas ordinatarum rationalium, dividendo earum denominatores in diviſores binomios. Oſtendit porro, quod *Coteſius* rationem partiendi omne trinomium in duo alia derivaverit a regula nota ad dividendam æquationem biquadraticam in duas quadraticas. Enimvero cum etiam detur ratio dividendi trinomium, quando in duo binomia reſolvi nequit, in numerum quemlibet trinomiorum; eandem Noſter quoque exponit. Utitur autem artificio *Coteſii*, quod in arcus circuli diviſione conſiſtit. Poſtquam igitur docuit, quomodo caſus curvarum, quarum ordinatæ habent denominatores trinomios, generatim perficiantur; jam ulterius aperit, quænam *Coteſius* circa curvas ordinatarum quadrinomiarum præſtiterit, monet ſcilicet, denominatorem quadrinomium facile reſolvi in factores binomios & trinomios, ponendo eum $= o$. Nec negligit rationem ſupputandi areas curvarum, quarum ordinatæ denominatores habent ex terminis quinque vel ſex compoſitos, quarumque mentionem facit Cl. *Coteſianorum* Editor. Expeditis iis, quæ ad curvas ordinatarum rationalium pertinent, unum alterumque de curvis ordinatarum irrationalium addit, oſtendens, quomodo *Coteſius* quadraturam dederit eas reducendo ad rationales. Obſervat autem in genere, curvas, quarum ordina-

ordinatæ complectuntur trinomia irrationalia, tractari posse sine limitatione reducendo eas ad curvas ordinatam habentes, cujus pars irrationalis nonnisi binomium est, idque non tantum, cum pars rationalis denominatoris est trinomium, sed quando ea pars multinomium est quodcunque. Denique hanc reddit rationem, cur nihil de theorematis dixerit, quas ad tabulas suas continuandas construxerit, quia scilicet sine ulla singulari arte a propositionibus septima & octava Quadrat. Curv. *Newtoni* deducuntur. Commendat tamen illorum utilitatem ad levandum tædium supputandi in solvendis problematibus.

Cum Cl. Editor hujus epistolæ anno superiori d. 27 Maji alteram accepisset, ab eodem amico suo H. P. in qua is methodum generalem trinomia in alia dividendi curvasque inde metiendi, quarum ordinatæ fractiones sunt rationales cum denominatoribus trinomiis, ulterius persequitur & inde *Cotesiana* ulterius perficit; eam appendicis loco ad epistolam priorem publici juris fecit non male de Geometria sublimiori meritus, quod ea publico impertiri non dedignatus fuerit, quibus ars inveniendi locupletatur.

JOSEPHI VERZALIÆ, CÆSENATIS Epistola altera ad Geometriæ & Philosophiæ Professores atque Studiosos.

NOn me præteribat, *Eruditissimi Viri*, cum pro eo, ut illa declararem & demonstrarem, quæ superioribus litteris ad Vos datis sum complexus, ingressus sum hanc alteram Epistolam texere atque conscribere; fore, ut ea in varias, easque graves reprehensiones incurreret. Reprehendent *Amici*, qui ægre fortasse ferent, me concitatam anno ante maximi re momenti eorum expectationem tam negligenter explere, litteramenti eorum expectationem tam negligenter explere, litteratorumque hominum studia novis ac recentibus semper movere; retinere nunquam. Objurgabunt *Æmuli*, qui cum ad hanc usque diem sperassent, se omnibus lætitiis incessuros; me, superiora, præcipuam de motu Doctrinam evertentia, sin minus

 nus

nus subturpicula *Palinodia*, silentio certe ac oblivione revocantem videndo, inopinato cernentes, novis iisque majoribus *Mechanicam* scientiam pene omnem labefactantibus, insigniores sque hujus temporis lucubrationes convellentibus, in publicum iterum prodeuntem; cum res ipsas adhuc sibi ignotas neque lubentes improbare possint, neque inviti probare debeant; consilium velut inanem ac futilem verborum ac pollicitationum tantum jactationem damnabunt. Arguent *Viri docti*, qui iniquissime patientur, nuntiis semper in dubium incertumque apud mediocriter in his studiis versatos revocari, nunquam demonstrationibus refutari ac argumentis refelli principia illa, quibus & omnes hactenus communiter usi sunt, & ipsi egregia celebrioraque inventa sua superstruxerunt; quæ cum ad hanc usque memoriam & summo honore, & maxima reverentia, non modo a *Professoribus* singulis, sed a cunctis Litteratorum hominum Ordinibus sint excepta, quis ferat, ea nunc nullius nominis ac loci homunculi dictis, atque sola autoritate elevari? Increpabunt postremo & *Indocti*, sub quo nomine nunc significo quosdam, non eos quidem omnium rerum ignaros, sed vulgaribus scientiis vel supra mediocritatem imbutos; atque *Geometricis* rebus tinctos quoque ac infectos; qui, cum vix, ac ne vix quidem argumentis, ac firmissimis rationibus, eo adduci possint, ut ea perdenda fateantur, quibus aliquid falsæ Choragium doctrinæ sibi compararunt; nedum sine obtrectatione ac contumelia nunc ferent; meris promissis sibi illarum scientiarum eripi fundamenta, quorum prædicatione & apud hebetes ac rudes studiorum existimatores doctrinæ & eruditionis famam sunt consecuti, & aliquem inter harum rerum Celebres Magistros locum sunt adepti. Adversus quos omnes, antequam Epistolæ argumentum expono, pauca dicere operæ pretium esse existimo. Quanquam *Amicis*, si qui sunt, qui cunctationem hanc nostram querantur, cum ii potius mea, quam causa sua doleant, habendæ immortales gratiæ sunt, quod tantopere de nostra existimatione laborent; nec non etiam atque etiam rogandi, ut desiderium hoc suum, quod diuturnum esse vix potest, leviter ferant; confirmo

confirmo namque eis, fore, ut quicquid moræ nunc interponitur, id Eruditis majori lucro nominisque mei Studiosis summæ voluptati aliquando sit. Qui vero hac nostra ingenii mediocritate, nostrisque qualibuscunque ad exornandas ac illustrandas scientias conatibus anguntur ac merent; ii profecto melius quieti, melius famæ, melius & gloriæ suæ consulerent atque prospicerent, si studium suum, suamque operam in res difficiles, non in vulgus modo ignotas, sed & hominibus eruditis obscuras, patefaciendas atque inveniendas conferrent. Magnus est, cum in re *Physica*, tum in *Mathematica* campus; patet omnibus hic aditus ad gloriam; multa sunt, quæ inclusa atque abdita latent in occulto; innumerabilia desiderantur adhuc & ignorantur; ad hæc eruenda, ac in apricum proferenda industriam suam convertant; in iis habemus omnes, ubi studium nostrum laudabiliter locemus, quod aliud scilicet comitabitur præmium, quam non honestum illud gaudium, illiberalisque illa voluptas, quæ ex aliorum lapsibus percipitur ab Invidis; qui ut quandoque, atque adeo sæpe, exultationis atque lætitiæ argumenta causasque nanciscantur; ut plurimum tamen, & tum præcipue, cum non plane stultorum hominum dicta atque pollicitationes, majus quoddam esse, quam inanes verborum jactationes, præter expectationem ac voluntatem suam intelligunt; & miserrime torquentur, & meritissimo dies noctesque cruciantur. Quod attinet ad *Viros doctos*; ii, ut accipere graviter non debent, Eruditorum vulgus, vel suorum inventorum pretio, erroribus exsolvi, ac præjudicatis opinionibus liberari; ita non video, cur hanc meam agendi rationem, ipsis fortasse argumentorum causa ingratam, perhonorificam tamen atque decoram, moleste ferre possint: nam ut omittam, quod hoc ipsum leviter aliorum judicium prætentare; cum sit animi sibi diffidentis, ac demonstrationes ipsas, quibus movetur, evidentissimas præ illorum argumentationibus, pro fallacibus atque incertis conclusiunculis habentis, summam præ se fert adversus eorum lucubrationes reverentiam; quod sola rerum inventarum significatione contentus, illis absolutam cogitata emendandi sua facultatem concesserim, atque ita,

 maxi-

maximam meditationis hujus gloriæ partem reliquerim; hoc vero, nonne & sua laude dignum est, & aliqua gratiæ particula est excipiendum? *Semidoctis* vero iis, qui nullo alio bono, quam maximæ hominum partis harum rerum ignoratione; & *Geometrarum* locum tenent, & quem *Professoris* gradum sunt assecuti, diis hominibusque invitis obtinent; (quando res eo loci est adducta ut major prope horum quam eruditorum hominum ratio habenda sit) autor magnopere sum ut quam minime possunt, non de his modo, quæ a me consilio, neque ab ipsis quærendo, neque ipsis aperiendo, occultantur atque teguntur, sed de illis, quæ omnibus patent ac sunt in promptu, verba faciant ac temere loquantur, sic fortasse fiet, ut, quam magnificis atque gloriosis de rebus longissime ab earum intelligentia disjunctis prædicationibus atque sermonibus famam opinionemque sunt consecuti; eam apud aliquos sui studiosos, quodque magis familiaris rei suæ interest, apud simplices ac infelices Auditores suos facilius tueantur ac servent. Vos vero, *Viri* omnes *Geometriæ ac Philosophiæ Professores* atque *studiosi*, qui tametsi, quæ vestra est erga scientiarum cultores benevolentia, aliquo forsitan amoris, nullo mecum amicitiæ vinculo estis conjuncti; omnique æmulatione ac rivalitate vacui, atque ab imperitorum, ac harum rerum rudium vulgo sejuncti, spartam, quam illi vix tuentur, mirabiliter illustratis, & genio laudabiliter vestro indulgetis; Vos, inquam, rogo, atque etiam oro, ut consilium hoc meum, ab Eruditorum institutis non alienum, æqui bonique consulatis; iisque de rebus, in quibus maximæ *Philosophiæ* partis, totius pene *Mechanicæ*, atque majoris nominis inventorum eversio & pernicies agitur; me spatium aliis quoque meditandi ac cogitandi dare; atque dum in manus meas perveniat, si quid ipsi quoque invenerint, expectare, æquo animo patiamini.

Ceterum, nemo non novit; quantum afferat *Philosophiæ* detrimenti, quantum ruinæ, si *percussionis* corporum *Leges* sunt falsæ, ut ego quidem non opinor modo, sed quotidie magis magisque tam dilucide intelligo, ut mirer, tot *Viros doctissimos*, fato nescio quonam impulsos, in ipso ea utendi tempore,

tempore, veritatem illam respuisse, cujus non Patres nostri modo, sed & ipsi in operibus suis semina sparserunt. Verum, ut maximum futurum sit commemoratum *Philosophiæ* vulnus; nunquam tamen tantum illud fuerit, quantum illud, quod omnis pene *Mechanica*, omnes fere Recentiorum lucubrationes suscipient; cum ostendero: Principium illud, quo uno illæ nituntur, non modo infirmum, sed falsum prorsus esse; loquor de *Motuum compositione*, qua fit, ut corpora, pluribus viribus eodem tempore in varias plagas acta, non eo, quo a singulis impelluntur, tendant, sed viam quandam mediam sequantur; quæ ubi duæ sunt vires, quarum altera alteri ad pares angulos occurrat, *Diagonium* esse, communiter *Geometræ* ac *Philosophi* ad hanc diem arbitrati sunt. Hac a Majoribus tradita, & a priscis usque *Geometriæ* temporibus ducta, usi sunt, quicunque in *Mechanicis* sunt versati: hac pleni sunt Antiquorum libri; referta Recentiorum opera; hanc prope unam his temporibus loquuntur, atque in ore habent *Indocti* juxta, atque *Docti* in circulis, disputationibus & sermonibus omnibus: hac posita demonstravit Vir insignis *Galilæus* noster, missilia in inani, a tormentorum ac machinarum viribus jaculata atque emissa, cursu suo ambitum vulgaris *Parabolæ* describere; ostendit Celeberrimus *Newton*, eadem in certæ crassitudinis pleno, definita lege resistente, curvam lineam peculiarem, cujus ipse simulacrum accuratissime scriptum sub oculis ponit, percurrere: huic, velut totius egregii sui Operis, *Philosophiæ naturalis Principia Mathematica* complectentis, fundamento, bonam suorum inventorum partem superstruxit: hac virium, quas *Centrales* vocant, mensura, cum in inani, tum in pleno; hac navium volocitates; hac varii, quos variæ figuræ patiuntur, dum in pleno moventur renixus, sunt constituti; quæque sit illa ex eis, quæ omnium minimum sustinet, est definitum.

Errarunt ergo & sunt decepti Viri harum rerum Consultissimi, *Galilæus & Newton;* errarunt *Cartesius & Hugenius*, & omnes insignes illi Autores, qui harum & similium locubrationum editione nominis sui gloria totum terrarum orbem impleverunt. Nosque (dicet aliquis) ex una tua asserti-

one tot atque tantarum meditationum fructum, quem capere maximum possemus, amittemus; *Philosophiaque* pene omnis, & mixta, quam vocant, *Mathematica*, pristino spoliatæ atque orbatæ splendore jacebunt? credat hoc Judæus Apella. In præsens id credat, qui vult; ego neminem obtestor, neminem cogo; tantum moneo, illud recipio, extiturum aliquando tempus, cum ego vel ab invitissimis (si Viri supra commemorati non errarunt) erroris hujus vulgaris confessionem extorqueam. Sed quod est hoc Paradoxum? *Si non errarunt, confessionis errorem extorqueam?* quod mihi Paradoxum narratis? quod? purum est hoc ac simplex enunciatum; quod eo pertinet, ut intelligatis, vel falsa esse principia illa, quæ præclarissimi illi Viri communiter usurparunt, atque firmissima esse evidentissime demonstrarunt; vel infirmam esse *Motuum compositionem*, atque *paralogisticas* omnes meditationes illas, quæ ex ipsa ad hoc usque tempus tam unanimi *Geometrarum* consensu sunt ductæ. Verum amplius; doctrina de ponderibus funibus appensis, viribusque per eosdem in se vicissim agentibus, sin minus corrupta, ac eodem *Paralogismo* vitiata, certe ejus contagione sic est affecta, ut quamvis experientiis plane respondeat, non ab omni tamen falsæ ratiocinationis labe sit vacua. Quominus cum hæc, tum ea, quæ superiori epistola in lucem edidi, in præsens Vobis explicem, atque accurate demonstrem, non rationes modo supra commemoratæ, sed Opus illud, de quo ibi mentionem feci, impedimento est; quod duodecim ab hinc annis jam informatum, atque novis recentibusque semper intervenientibus rebus, ne falsa specie deciperent, diligenter examinandis, neve effluerent, in Adversaria mature conjiciendis, sexcenties intermissum; jure quodam suo aliquam tandem meditationum mearum partem, sibi postulat atque exigit; quod si absolvero, vel potius, simul ac absolvero (lubet enim ominis saltem causa, fausta omnia atque felicem cursum hac in re mihi polliceri) aggrediar ad ea digerenda atque exequenda, quæ de his argumentis schedis quibusdam solutis ad opportunius scribendi tempus consignavi, atque ea] Vobiscum ingenue communicabo. Interea hæc habete:

habete: quantitatem (sic loquuntur *Geometræ*) divisam per nihilum, seu *Zero*; non posse, ut communis fert Recentiorum sententia, *Infinitum* quid designare, hæ duæ $.y.\,n.\,dy$, & $\underline{\overline{y.\,\overline{n+1}\,.}} : \underline{\overline{n+1}}$ apertissime docent; quæ sit *Ordinata, Subtangens, ac Tangens* in illis earum curvarum punctis, ubi mutantur in o: o; cum natura earum, de quibus *Section. IX Part.* 1 *Infinit. Parvorum n.* 164 *seq.* paulo melius percepta, tum quarundam aliarum accuratior contemplatio aliquando docebit. Quam vero imperite, quam inscite (ut inter tot celebria Nomina aliquid etiam puerile ponamus) humidorum, cum concretorum ac solidorum pressu confundatur *de Quadrat. Circul. & Hiperbol. per infinitas Hiperbol.* ac *Parabol. Part.* 1 *c.* 3; nonnullos eosque insignes ac exercitatos in derivandis & deducendis aquis, fluminibusque arcendis & dirigendis Magistros, quilibet libellus *Hydrostaticæ* elementa demonstrans admonebit. *Serierumque* interminatarum natura, Viris Doctis nota tam & perspecta, atque a nobis jam pridem in commemorato Opere explicata, & luculenter exposita; suo aliquando Cl. Autori declarabit, non infirmam modo, sed nullam esse vim eam, ex Nihilo, seu *Zero* dimidiam procreandi *unitatem*, quam justo prope Volumine, totque inanibus meditationibus, Infinito tribuere contendit. Valete, Cæsenæ Idibus Junii MDCCXXIV.

MEMOIRES DE LITTERATURE &c.
vel
DISSERTATIONES, EX ACADEMIÆ Regiæ Inscriptionum & Literarum humaniorum Scriniis depromtæ, ab A. 1711 usque ad A. 1717.

Tomus IV.

Parisiis, e Typographia Regia, 1723, 4.
Alph. 4 pl. 2 fig. æn. Tabb. 5.

QUam recensendis tribus prioribus Tomis exorsi sumus telam, jam quarti Tomi enarratione perteximus. In fronte p. 1.
comparet Dissertatio *Massievii*, quæ Sacramenta Veterum curatius

tius expendit. Sex momentis hujus rei tractationem absolvit; 1) originem Sacramentorum; 2) Deos, per quos juravere; 3) ritus & ceremonias, quibus majorem Sacramentis sanctitatem conciliarunt; 4) religionis vinculum, quo jurantes obstringebantur; 5) usum, quem ipsorum societatibus jusjurandum præstabat; 6) odium, quo in ejus violatores ferebantur, luculenta commentatione exponit. Duo priora capita in primo
p. 2. harum dissertationum Tomo, quem Acta nostra A. 1718 M. Septemb. exhibuerunt, exegit. Quantum ergo ad tertium, nempe ceremonias, verissime judicat Clariss. Autor, quod metus, ne sua simplicitate jurisjurandi religio evilesceret, harum inventioni causam & occasionem præbuerit; uti neglecta mortalibus simplex fides primum sacramentorum frenos communi licentiæ injicere jusserat. Multum enim obnoxii sensibus sumus, horumque imaginibus maxime tangimur. Hinc fieri sæpe videas, ut externam solemnium pompam magis, quam ipsum sacramentum homines revereantur. Omnium antiquissimum ritum, ex Abrahami exemplo, judicat, quo jurantes manum levabant. Inde, cum simplicitatis pertæsi quilibet pro sua dignitate diversos mores sequeretur, factum est, ut Reges sceptrum, duces lanceam vel scutum, gregarii milites ensem levarent.
3. Posthac, in templis jurare, altare jurantem tangere invaluit; quod adeo in solemnitatem abiit, ut cum sacramentum dicturi remoti nimis degerent, altare portatile ad eos deferretur. Sæpius inter jurandum victimæ & libationes offerebantur, solemnibus formulis insuper recitatis. Interdum sacri horroris in-
4. cutiendi causa sacramento obstringendi victimarum sanguine manus cruentabant, quale quid Æschylus septem duces Thebis
5. imminentes fecisse perhibet. Licet vero communes quosdam ritus omnes gentes sequerentur, proprii tamen singulis erant ad religionis suæ indolem compositi. Abrahamus & Jacobus ex Scripturæ tenore femur suum tangere juraturos jubebant. Hinc Josephus Historicus asserit, communem Hebræis hunc morem fuisse, quo circumcisioni suus inde constaret honos. Neque tamen in hoc suffragantur Patres, ex quorum sententia, cum bis saltem hujus mentionem injiciant S. Litteræ; solis Patriarchis ille fuit solemnis, qui quam certo considerent, ex suis posteris

Messiam

Messiam proditurum, eo ipso significabant. Scythæ ceremonias suo ingenio multum convenientes sectabantur. Ex Luciani enim testimonio jusjurandum edituri digitum extremum compungunt, promananti inde sanguine, vase excepto, quilibet ensis sui cuspidem imbuit, illaque ori admota pretiosissimum liquorem exsugit, id sibi invicem hoc ferali ritu confirmaturi, quod mutuam salutem singuli sanguine suo redimere constituerint. Unde merito Quintus Curtius carpendus videtur, cum legatos Scytharum, quibus Alexander jusjurandum imperaverat, hunc morem ignorasse, & fidem colendo eam gentem jurare tradit. In quo suo indulsisse ingenio videtur, quo lectoribus mira & incredibilia affundere, quam vera eos rerum narratione instruere malebat. Græci, dum jurabant, sæpius candens ferrum in mare projicere solebant, ista asseveratione adjecta, promissa se tam diu servaturos, donec aquis idem emergeret. Romanis per Jovem lapidem jurare solemne erat, cujus formulæ originem varie eruunt Antiquitatum Scriptores. Quidam de statua lapidea Jovi prima statim Urbis ætate in Capitolio exstructa interpretantur; aliis placet, per lapidem designasse Jovem antiquos, nomenque inde sortitum esse, cum Rhea mater Saturno Parenti masculis infesto in ejus vicem lapidem obtulerit. Plures tamen inde derivant, quod jurantes manu lapidem tenerent, quem inter solemnia verba, vel vage, vel in victimam projicerent. Quem ritum Carthaginiensibus quoque non insuetum fuisse quondam, Annibalis exemplo constat. In quodam Siciliæ oppido crudelis inhumanusque obtinuerat mos, quo sacramentum cortici insculpere, illumque aquis immittere solebant; sique aquis innataret cortex, fidem juranti habebant; sin submergeretur, ceu perjurii reum ad ignes damnabant. Secundum Sophoclis Scholiasten in pluribus Græciæ civitatibus usu receptum erat, ut sacramento adacti manu ignem tenerent, aut nudis pedibus ferro ignito incederent. Cui superstitioni diu satis ipsi Christiani obnoxii fuere, donec usu edocti sunt, hoc innocentiæ experimento sæpe vel integerrimum quemque in culpæ suspicionem incidisse. Quartum hujus tractationis momentum sanctitatem religionis, qua servando jurejurando in-

p. 6. 7. 8.

vigilarunt antiqui, exponit. Hujus rei documentum petit Cl.
p. 9. Autor ex Pythagoræ aureo carmine, qui, ab initio statim Deorum cultui illud καὶ σέβε ὅρκον subjungit. Unde non immerito conjicitur, ex libris Mosis, qui eodem ordine duobus prioribus Decalogi præceptis has veritates inculcavit, eas deprompsisse Pythagoram, nisi hunc rationis beneficio eo pertigisse credamus, quo ille prævia revelatione pervenerat. Hierocles, aurei carminis aureus commentator, præstantissimas brevi illo ἀποφθέγματι regulas comprehendi, quæ tum rite instituendo sacramento, tum eidem religiose adimplendo inserviant, fusius explicat. Prima illarum quam rarissime jurare jubet, cum illi sua difficilius sanctitas servetur, quod nobis crebriori usu & fa-
p. 10. miliaritate evilescit. Secunda non nisi in maximi momenti rebus, quæque sua mereantur gravitate, ut tam sancto testimonio confirmentur, jusjurandum adhiberi suadet. Tertia jurare non permittit, nisi rei, quam sacramento interposito aliis per-
11. suademus, indubia nobis veritas constet. Quarta solos honesta jurantes juste obstringi docet, cum negotii, cui fides obligatur, pravitas ipsum jusjurandum nullum faciat, hisque rei rationi-
12. bus, Senecæ effato, scelus sit fides. Non minus vero solliciti erant antiqui, ut datæ fidei satisfieret; siquidem neque dolum vel violentiam, qua alteri jusjurandum extortum erat, neque alterius partis perfidiam, neque incommoda ex Sacramenti observantia timenda religionis vinculo jurantem exsolvere credebant. Quæ forte nimia severitas eo æquius excusari poterit, quo facilius in explendis officii partibus remittimus, nobisque
19. connivendo indulgemus. Quintum dissertationis momentum ostendit, antiquis jusjurandum publicæ & privatæ securitatis instrumentum & vinculum extitisse. Foris fœdera & pacem hujus beneficio firmabant, domi hoc fidei pignore a civibus officia & publicæ rei studium exigebant, exspectabant. Sacerdotes, magistratus, milites, quibus dignitatibus nulla respublica carere potest, hac ratione prius quasi initiandi erant, quam ulli muneris partes subire liceret. Athenienses reliquis gentibus in eo religiosiores erant, quod non solum, quos spartæ publicæ præficiebant, sed quotquot civium numero recipi volebant, Sacramen-

to

to adigerent. Sextum momentum explicat, quo horrore per- p. 24.
juros abominati sint, adeo ut, unius impietate in omnem gen-
tem, ipsosque posteros, Deorum iram provocari posse, credide-
rint. Oratoribus tamen, Poetis & amantibus in hoc genere ali-
quid veniæ datum est. Unde Demosthenem perstringendi argu-
gumentum petiit Æschines, ab hoc vitio ipse non alienus, dum 25.
illum nunquam confidentius Deos causæ suæ testes citasse affir-
mat, quam si sciens mentitus sit. Poetæ ad metri integritatem
perficiendam Deorum nomina frequentius invocavere; & gra-
tiam quandam, Deorum interposita mentione, conciliari carmi- 26.
ni, putat Cl. Autor. Amantibus omnium maxime indultum est,
adeo ut amantis jusjurandum in proverbium abierit. Ut se- 27.
quiorem sexum huic levitati imprimis obnoxium facilius in
officio retinerent, ipsis argumento ad muliebre ingenium effica-
cissimo persuadere sategerunt, quovis perjurio ipsas formæ
aliquam facere jacturam. Diis tamen Deabusque hos mores
placere, imo commoda quædam sibi inde acquiri crediderunt,
teste Horatio L. 2 od. 8:

Sed tu, simul obligasti
Perfidum votis caput, enitescis
Pulcrior multo, juvenumque prodis
Publica cura.

En curatiorem hujus dissertationis recensionem, ut hujus indo- 29.
le reliquas metiri facilius queas. *Morinus* alia dissertatione
usum Jejunii apud antiquos expedit; carpitque Theologos
quosdam, quibus ejus originem ex paradiso & interdicto arbo-
ris vitæ usu derivare placet, qua occasione multa, de prisca con-
tinentia afferuntur, qua bis in die saturam fieri luxuriam inter- 45.
pretabantur. *Salicrius* de festo septimi diei commentatur, præ-
senti dissertatione instituti inter Judæos hujus festi tempus eru-
ens, alia indagaturus, ante an brevi post Christum natum apud
Gentiles illud obtinuerit, anque septimus mensis vel hebdoma- 67.
dis dies ipsis cultus sit. *Boindinius* Tribus Romanas illustrat,
hac parte de iis, quæ Servio Tullio originem debent, disse-
rens; cum T. I antiquas Romuli tribus explicuisset. Junctæ
sunt quatuor Tabulæ eleganter æri incisæ, quarum prima situs
17 Tribuum rusticarum, a Servio in agro Romano institutarum;

ſecunda 14 aliarum, a Conſulibus inter varios Italiæ populos
conditarum; tertia illarum, quæ primis urbis mœnibus; quar-
ta, quæ ſecundis floruerunt, depingit. Idem Cl. Autor Tribuum
Romanarum politicam formam diverſasque ſub Regibus, Con-
ſulibus & Imperatoribus vices expendit. In quarum fine com-
parent duæ Tabulæ æneæ, quibus Tribuum novarum urbis ſitus
p. 116. exhibetur. *Burettus* in antiquorum Symphoniam inquirit, diſ-
crimen vocis harmoniæ probe inculcans, qua Græci nunquam
ſonos junctim editos, ſed quendam ſonorum ordinem, quo
132. alter alterum apte excipiebat, indigitarunt. *Boindinius* pecu-
liari Tractatione larvas & habitum theatralem antiquorum
144. excutit, in qua præter alia evincit, quod larva, qua multi of-
fenſi ſunt, carere non potuerint antiqui, tum quod pro Satyrici
Dramatis indole ea ſæpe formarum exprimendarum raritas &
monſtroſa ſtructura fuerit, ut non niſi larva aſſequi eas liceret,
tum quod tragicæ perſonæ quædam propria fuerit gravitas, quæ
ultra vultus imitationem conſtituta erat, tum quod ſequiorem ſe-
xum ſcenæ non adhibuerint, cujus vices larva interprete opti-
me ſuppleri poterant. Illa vero eadem & immobilis ſemper lar-
væ facies, quæ fere probari non poterat, ideo excuſatur, quod
pro illa theatrorum vaſtitate, quam tanta populi ſpectantis
multitudo poſcebat, fieri non poterat, quin plures nimis re-
moti a ſcena eſſent, quibus dum nativus actorum vultus in iſta
diſtantia non conſpiciendus vix ſufficiebat, non melius, quam
148. craſſa illa larva, conſulebatur. *Salierius* de horologiis veterum
161. diſquirit. *Nadalius* Veſtalium hiſtoriam pandit. *Idem* in Lu-
227. xum Romanarum invehitur. Devotiones Romanorum pro pa-
264. tria ſponte ſuſceptas *Simonius* evolvit. *Couturius* Veteranos hi-
281. ſtorica diſſertatione explicat, illorumque originem, progreſ-
296. ſum, honores & prærogativas altius repetit. *Morinus* de pau-
308. pertate critice, ut & de cœlibatu agit, evicturus, illum a mun-
do condito a mortalibus cultum fuiſſe, per omnes mundi par-
tes adhuc vigere, & poſt mundum deſtructum duraturum eſſe.
325. *Idem* inquirit in morem, quo ſternutantibus bene precamur.
Ubi Judæorum traditio affertur, qui fabulantur, olim non niſi ſe-
mel ſternutatione correptos fuiſſe homines, quam nullo prævio
morbo

morbo ſtatim mors inſecuta ſit. Cum vero Patriarcha Jacobus, ſubitæ mortis periculum evitaturus, a Deo precibus efflagitaſſet, luctatusque cum eo eſſet, ut quædam mortis imminentis præſagia ſibi fieri pateretur; exauditus eſt & ſternutatione intercedente non mortuus eſt, ſed in quandam corporis infirmitatem antea incognitam incidit. Cujus rei fama ad Ægyptios aliasque gentes perlata, communi conſenſu obtinuit, ut, quoties quis ſternutaret, pro vitæ conſervatione gratiis Deo ſolutis, vota pro ejus incolumitate nuncuparentur. *Boivinius* Senior Jeroboa- p.337.
mum Jeſozum detegit, creditosque adhuc novendecim Iſraeliticos Reges uno auget, probaturus, Joaſum duos ſuſtuliſſe filios, quorum Senior ut frater in S. Litteris Jerobeami nomine veniat, apud Joſephum Jeſoz audiat, duodecimque annis imperio præfuerit, quamvis Petavius, Uſſerius, Harduinus aliique interregnum fuiſſe confirment. *Fraguierius* de 360.
Ironia Socratis, ejus genio Familiari, moribusque commentatur. *Anſelmus* monumenta inveſtigat, quæ, nondum inven- 380.
ta litterarum ſcriptione, primis Hiſtoricis inſervierunt. *Idem* 399.
circa miracula Paganorum verſatur. De prodigiis apud anti- 411.
quos conſignatis judicat *Freretus*. Notatu digna quædam de 437.
vita Q. Roſcii Comœdi *Fraguierius* communicat. *Sevinus* ſin- 457.
gularia quædam momenta de Juba Juniore, Mauritaniæ Rege, in lucem producit. *Fourmontius* Arti Hebræorum Poeticæ diſ- 467.
ſertationem dicat. *Maſſievius* oden XII Olympicarum Gallica 486.
verſione & notis inſtructam exhibet. *Idem* præſtat in quarto 520.
Idyllio Theocriti *Hardionius*; qui etiam Paſtores Theocriti 534.
integra diſſertatione explicat. *Boivinius* Junior præfationem quandam translatæ comœdiæ Ariſtophanis de avibus præmit- 549.
tendam exhibet. *Anſelmus* Deum Athenienſium explicat. *Cou-* 560.
turius locum quendam libri ſecundi ex Dionyſio Halicarnaſ- 573.
ſeo illuſtrat. *Freretus* obſervationes Geographicas in Cyropæ- 588.
diam Xenophontis ſuppeditat. *Falconetus* Hiſtorice recenſet, 613.
quid veteres de amantibus crediderint. *Mabudelius* de lino in- 624.
combuſtibili varia tradit. *Bozius* Tumulum antiqui Marmoris 648.
depingit. *Kuſteri* conjecturæ de inſcriptione quadam Smyrna 665.
transmiſſa communicantur. *Vertotus* inquirit, an Galliæ re- 472.

 gnum

gnum instaurata Monarchia sit hæreditarium, an eligibile, tum & quibusdam Galliæ Regibus, ab Historicis in ignaviæ & insaniæ suspicionem adductis, suum decus recuperare laborat, & tandem originem regni Ivetot a suis primordiis repetit.

p. 704. 728.

GASPARINI BARZIZII, BERGOMATIS, ET GUINOFORTI Filii opera: edidit JOSEPHUS ALEXANDER FURIETTUS, Bergomas.

Partes II.

Romæ, apud Joh. Mar. Salvioni, 1723, 4.
Alph. 3 plag. 2.

OPtime de orbe erudito meritus est *Alexander Furiettus*, dum, quæ pristinæ ætatis squalore immersa erant, suo splendori restituit *Gasparini & Guinoforti Barziziorum* opera. Dicavit ille hæc opera *Innocentio XIII* Pontifici, cujus & clementiam, & amplitudinem animi, & eximium in litteras solertesque illarum cultores amorem extollit. Hinc in Præfatione de incrementis litterarum post iniqua barbariei tempora verba facit. Facem iis prætulisse dicit Franciscum Petrarcham, quem totum ad literas natum in suis peregrinationibus Marci Tullii libros fere omnes e latebris suis revocasse, Leodii duas Orationes, Neapoli libros Academicorum apud Barbatum Sulmonensem, nonnullasque Epistolas & Orationes, libros de Oratore ac de Legibus, imperfectos tamen, invenisse, tradit. Ut vero feliciori auspicio rem persequi posset, ipsum ætate jam provectum Græcis literis, duce Barlaamo Monacho Calabro, incubuisse, observat. Ejus vestigia secutos fuisse Colutium Salutatum, Johannem Laurensem, & Nicolaum Nicolum, quorum doctrinæ æmuli fuerint Petrus Paulus Vergerius, ad instruendam Carrariensium Principum juventutem Patavium profectus, Victorinus Feltrensis, Mantuanus, Leonartus Brunus, Aretinus, Bocchius Bracciolinus, Robertus Rossus, Jacobus Angelus, Florentinus, aliique, Joannis Ferretti, Ravennatis, vero, cui post

post Petrarcham haud parum debet literata respublica, disciplinæ nomen dedisse Ambrosium Traversarium, Camaldulensem Monachum, Guarinum, Veronensem, Omnebonum, Patavinum, Leonardum Justinianum, & Franciscum Barbarum, omnes solidæ doctrinæ decore insignes. Hinc ut haberet aliquod laudum, quibus Gasparinum suum mactaret Cl. Editor, argumentum, illum omnium demum felicissimum existimat veteris Latii vindicem. Epistolas ejus, ad solam ingenii exercitationem effictas, vix, ait, eruditis unquam innotuisse, ob exemplarium paucitatem, quæ anno 1470 ex Sorbonica prodierunt Typographia; quas adeo hic reliquis Gasparini operibus junxit, libello nempe de Compositione, Orationibus, & familiaribus Epistolis, quas Romæ, Patavii, Bergomique repererat. Causas, cur tam auspicato successu provectus fuerit politior latini sermonis in Italia cultus, exponens, alteram in Græcæ linguæ studio ponit, ab Emanuele Chrysolora, aliisque e Græcia in Italiam profugis, diligenter excultæ, alteram in Latinorum codicum copia, quorum cum plane sterilis ante Italia fuisset, docti tamen viri nihil operæ omittebant, quo eos undicunque conquirerent. Hinc Gerardum Landrianum & Poggium laudat, quorum alter Ciceronis ad Atticum epistolas, nec non tres de Oratore libros, Laide Pompeja in antiquo quodam codice invenerit, alter Quintiliani, Valerii Flacci, & Asconii Pædiani opera e Monasterio S. Galli protraxerit, & postea in ultimis Germaniæ Helvetiæque finibus repertos, Nonium Marcellum, Manilium, Marcellinum, & Lucretii partem, præcipue vero duas Ciceronis Orationes ejusque libros de Finibus ac de Legibus orbi erudito reddiderit; ut plures alios taceamus. Expositis deinde Latini sermonis incrementis usque ad ætatem Barzizii, eorumque causis, ad Barzizium suum Furiettus regreditur, eumque suavi oratione eximium nobis commendat, simul tamen rogat eos, quibus indagare ipsius opera volupe fuerit, ne, si quid forte minus concinnum atque elegans repererint, scribentis id negligentiæ, sed ætati potius tribuant, qua nondum Romana oratio adoleverat. Tandem Guinoforti Barzizii opera ideo dicit annexa a se esse Gasparini scriptis, quod paria illos

semper

ſemper junctos tenuerint ſtudia, nec minora utriusque exſtent induſtriæ monumenta.

Subſequitur ipſa Gaſparini noſtri vita, quæ cum lectu ſit admodum jucunda, non gravabimur eam vel obiter recenſere. Gaſparinus natus eſt Barziziæ, loco haud ita celebri, juxta Bergomum ſito. Patrem habuit Bettinum Barzizium, virum civitati utiliſſimum, qui & alterum filium Jacobum natu majorem progenuit. De die ejus natali nihil conſtat, quamvis ſint, qui non temere ante annum 1370 genitum credant. Is ubi ad literarum ſtudia appulit animum, ad Ciceronis Officia propitio quodam fato deductus, in ſummis illa deliciis habuit, ſedulaque illorum indagatione perfecte Ciceronem imitari didicit. Cumque eſſet in eo gravis & moderata indoles, ac ſevera natura; quicquid libidinem ſapiebat, ſprevit, nec ſibi ſed rei publicæ commodis vivendum arbitratus, ipſe Bergomenſem juventutem incepit doctrina ſua inſtruere. Seculo vero nondum exacto, Lucretiam de Alliardis, & virtute & facie decoram, matrimonio ſibi junxit. Sic per aliquot annos in patria ſua juventutem docuit, donec ineunte decimo quinto ſeculo, evocatus a Johanne Galeatio, qui depulerat imperio crudeliſſimum Bernabovem patruum, Ticini conſedit. Subſtitit ibi uſque ad annum 1406, quo ad Venetos inſtruendos profectus eſt. Potiti ea tempeſtate Veneti erant civitate Patavina, in quam, quod magna & celebris illa erat, Tarvinum gymnaſium transferre placuit. Hinc ne aliquid juſto ſplendori deeſſet, vocati eo ſunt viri ex Italia præſtantiſſimi, inter quos principes fuerunt Zabarella, Jurium peritiſſimus, Jacobus de Turre, Medicorum in Italia fere primus, & Barzizius noſter, literarum ornamento nulli ſecundus. Ad hunc auſcultandum omnis Venetorum juvenum concio confluxit, quorum frequentiam auxit ſuavis & comta Barzizii inſtructio, vultus integritas, indefeſſaque dicendi promtitudo. Bello inde inter Venetos & Sigismundum orto, Patavio Venetias conceſſit; ubi adeo curta ipſi fuit ſupellex, ut libros ſuos, quos pretioſiſſimi ſemper theſauri inſtar habuit, haſtæ publicæ ſubjicere cogeretur; quorum acerbam jacturam apud Cardinalem Zabarellam lacrymabili epiſtola deflevit.

flevit. Sedatis belli turbis, Patavium reversus, intermortuas fere bellorum strepitu literas non infeliciter resuscitare annisus est, simulque, quando a publicis curis animus ipsi erat remissior, totus in emendandis Ciceronis operibus occupabatur. Inter hæc Philippus Maria Vicecomes Barzizium, nequaquam tale quid suspicantem, Mediolanum vocavit, cui, quamvis reluctante animo eo profectus, adeo acceptus fuit, ut perpetuo lateri ejus inhæreret, cumque eo de literis & Latinæ orationis puritate colloqueretur. Reliquum tempus in juventute Mediolanensi instruenda & exornandis veterum libris consumsit. Itaque Poggii & Aretini opera, quorum alter ex Helvetia, alter ex Italia antiquum Quintiliani codicem advexerat, politissimum perfecit Quintiliani opus, multisque adnotationibus in juventutis commoda locupletavit, & paulo post Ciceronis Rhetoricorum libros, tresque de Oratore prodidit. Atque ita senectute paulatim & morbo fractus, Mediolani tandem A. 1431 exstinctus est. Superstites habuit nonnullos filios, inter quos imprimis fama claruerunt Joannes Augustinus, Jurium scientia nobilis, & Guinofortus natu minor, paternæ industriæ atque laborum hæres, qui Novariæ primum ac postea Mediolani literas docuit, tantaque omnibus eloquentia præfulsit, ut sæpius magnorum Principum legationes sustinuerit. Subjiciuntur Testimonia Virorum ejus ætatis, qua vixit, principum, Sabellici, Blondi Flavii, Volaterrani, Trithemii, aliorumque, quorum in id conspirant judicia, ut virum in literis eruditissimum, Rhetorem præstantissimum, ingenio subtilem & acrem, eloquio disertum, qui depressam Latini sermonis elegantiam ab inferis resuscitaverit, eum existiment.

His ita præmissis, ipsa Barziziorum Opera, binis distincta partibus, altera Gasparini, altera Guinoforti, exhibentur: illius nempe Liber de Compositione, Orationes, & Epistolæ, tum familiares, tum ad exercitationem compositæ, hujus vero Orationes paucæ & Epistolæ. Gasparinus in libro de Compositione omnem commodæ & perfectæ elocutionis naturam tribus partibus absolvi existimat, Compositione, Elegantia, ac Dignitate. In sola vero Compositione hæret, eamque in Ordine,

dine, junctura & numero constituit. Ordinem in apta quadam verborum inter se naturali vel artificiali dispositione collocat. In artificiali ordine, quem nos Amplificationem dicimus, id potissimum observandum putat, ne, cum orationis nostræ verba ad rem unam & eandem sunt relata, ampliori verborum significationi verbum minus amplum subjiciatur, sed eo, quod antecedit, majus sit id, quod sequitur; naturalem vero dicit, in quo natura magis, quam ingeniosæ Latini sermonis artes, elucet, ut, si forte oratio tua in virorum & fœminarum, honestorum & turpium, diei & noctis descriptione occupetur, non lascivienti ingenio statim indulgeas, sed, uti natura jubet, fœminis viros, diem nocti, turpibus honesta præferas. Tertium denique ordinis genus statuit illud, in quo genus per speciem restringitur, in quo si Orator recte versari velit, cavendum ipsi esse ait, ne verba orationi immisceat nimis sublesta aut otiosa; cum verbis convenientia ipsorum naturæ epitheta jungenda sint. Ubi porro de junctura Orationis agit, primo juncturæ indolem, postea discrepantiam, quæ inter ordinem & juncturam intercedit, & tandem illius vitia sedulo evitanda commonstrat. Juncturam docet omnium consensu esse congruam quandam atque concinnam literarum syllabarumque in contextu verborum collocationem, ab omni aurium offensione remotam. Inter juncturam vero & ordinem hoc differre, quod illa in literis ac syllabis attendatur, hic vero in singulis dictionibus. De vitiis denique in juncturæ structura observat, quædam, si moderate orationi immisceantur, orationem quandoque aut molliorem aut graviorem reddere; quod probe in orationibus suis observare sciverint Cicero & Demosthenes: curam tamen adhibendam, ne ille vocalium concursus nimis creber incidat, qui sermonem facile elumbem reddat, uti in his verbis: *minime honestæ aut gratæ aræ illæ Æsculapio habitæ erant, quæ omnia apposita omnibus ad voluptatem habebant.* Nec ejusdem modo verbi, verum ejusdem etiam literæ ac syllabæ inconsonam repetitionem legenti parere fastidium; uti in his exemplis: *Tute tuta te virtute tuente tueris*; item: *amore regit Regis gesta, qui verbis ad cælum tulit.* Cavendum

dum porro esse, ne vocales eædem aut consonantes, quorum altior sonus vel sibilus est, in verborum se statim subsequentium primis syllabis ponantur; ne eadem sæpius dictione in una periodo utamur, nisi forte aurium sensus nos doceat, delicatum quid atque ponderosum in illius repetitione delitescere; ne nimia verborum suspensio & prolixitas admittatur, quæ non nisi in Exordiorum initiis locum habere possit, ut probat exemplo Ciceronis in Oratione ad Quirites de suo in patriam reditu. Hinc ad tertium Compositionis genus, numerum nimirum progreditur, cui, cum & dignitatem ordinis & juncturæ concinnitatem complectatur, in omni compositione palmam concedit. Ciceronis de eo præcepta, quæ & Quintilianus comprobat, non adeo ipsi arridere videntur, quam Martiani, qui non solum in pedes quosdam, sed in certum etiam syllabarum numerum terminari orationem voluit. Hinc & Monosyllabis, & Dissyllabis, & Trisyllabis, & Tetrasyllabis suos ingeniose excogitatos pedes justamque præcedentium verborum mensuram tribuit. Concludit denique hoc axiomate, quod melius sit, rebus, de quibus dicendum est, artem numerorum servire, quam arti huic rerum dignitatem. Orationibus Gasparini vix aliquid poterit legi elegantius, & naturæ ordini accommodatius. Equidem non scholasticam sapiunt eloquentiam, nec est in iis odiosa quædam artificiorum coacervatio; at facili gravitate verba fluunt, & quicquid illis elegantiæ inest, naturæ quodam involucro investitum est. Neque erat, quod nimis ingeniosa subtilitate & acumine diceret, cum coram Italis, concisæ orationis amantioribus, verba facienda essent. Hinc, quibus vel in curia coram magistratu ac populo, vel in aula coram principe dicendum est, in Gasparino exempla non vulgaria reperiunt. Sunt in his, quas ad Petrum Marcellum, Episcopum Patavinum, Philippum Mariam Vicecomitem, Ducem Mediolani, Jacobum Regem Siciliæ, Janum Cypri Regem, & summum Pontificem Martinum V habuit; a quibus nunquam fere sine magnis muneribus discessit. Nec minori Epistolæ Gasparini concinnitate conscriptæ sunt, quas, prout temporis aut personarum ratio postulavit, nunc breviores nunc prolixiores deprehendimus.

 Simi-

Similes fere sunt Guinoforti Barzizii Orationes & Epistolæ, nisi quod accuratiori pæne industria, quam ipse pater, sermonem polire studuit. Ad historiam quoque illustrandam magis conducunt ejus epistolæ, in quibus sæpius res gestæ exponuntur. Ita in epistola ad Bartholomæum Vicecomitem, Novariensem Episcopum, de rebus Alphonsi Arragoniæ Regis apud Gerbim Insulam feliciter gestis, & in illa, quæ ad Joannem Regem Castellæ exarata est, de viris sago pariter ac toga illustribus prolixe commentatur.

ORIGINES ECCLESIASTICÆ: OR THE ANtiquities of the Christian Church &c.

h. e.

ANTIQUITATES ECCLESIÆ CHRISTIanæ. Volumen X, quo agitur de Ritibus Sepulchralibus veterum Christianorum. Adjecti sunt tres Indices in universum Opus. Autore JOSEPHO BINGHAM, Rectore Headborna-Worthensi.

Londini, apud R. Knaplock, 1722, 8.
Alphab. 1 pl. $3\frac{1}{2}$.

SIstimus tandem Volumen X idque ultimum Antiquitatum Ecclesiasticarum Clarissimi *Binghami*, cujus operis Volumina reliqua omnia superioribus annis recensuimus. Cum vero *A. Blackmorius* librum Londini A. 1722 duobus voluminibus in 8 ediderit sub titulo: *Ecclesiæ Primitivæ notitia: or a Summary of Christian Antiquities* &c. h. e. *Compendium Antiquitatum Christianarum; cui præfixus est Index Hæreticus, continens brevem historiam omnium præcipuarum hæresium, inde ab origine Christianæ religionis exortarum, & subjuncta brevis notitia primorum octo Conciliorum generalium*; quo Autor doctissimi Binghami nostri Origines Ecclesiasticas per compendium exhibere conatus est, Noster in Præfatione hujus Voluminis censuram in illum exercet. Præcipue autem carpit, quod in titulo libri non indicaverit, illo operis sui Epitomen exhiberi; tum quod videri cupiat, se totius operis compendium exhibere, cum tamen duo posteriora volumina eo tem-

tempore nondum fuerint edita, quo Epitomen composuerit; quod item Epitomen tam diffusam dederit, duasque prolixas Dissertationes illi adjunxerit. Ostendit præterea, quod Indicem Hæreticum, quem vocat Blackmorius (rectius autem Indicem Hæresium dixisset) rebus frivolis atque jejunis repleverit, ita ut lector nihil fere inde discere possit; tum & quod falsa multa, & in viros magnos injuria admiscuerit, quos inter hæreticos retulerit, cum revera fidei orthodoxæ fuerint defensores; & quod totus denique Index valde sit imperfectus, cum præcipuas quasdam sectas & errores omiserit, atque adeo titulo suo minus respondeat. Ea vero occasione Cl. Binghamus spem facit, semet ipsum Operis sui Epitomen cum additionibus quibusdam esse editurum. Cumque notet speciatim Blackmorium, quod Albigenses, Hussitas, Lollardos, Waldenses & Wiclefitas hæreticis adscripserit, varios Autores recenset, qui Apologias pro illis scripserunt. Tandem in Postscripto, quod vocat, ad promovendas antiquitates Ecclesiasticas opera quædam eruditis elaboranda commendat. Sunt inter illa Supplementum ad Origines has Ecclesiasticas, in libro Rituum Miscellaneorum, quod semet ipsum, si Deus valetudinem concesserit, elaboraturum promittit; Catholicus Commentarius in Scripturas, quem a viro quodam erudito atque industrio jam inchoatum refert; Corpus Theologiæ Catholicæ, quale in Romana Ecclesia Petavius & Thomasinus ediderunt; Corpus Theologiæ Moralis ex Patribus, &c.

In ipso vero hoc decimo Volumine Cl. Autor, Ritus sepulchrales exponens, Cap. I agit de Cœmeteriis, & diligenter scrutatur, quomodo & quando mos sepeliendi in templis originem p. 1 sq.
nactus sit. Scilicet, posteaquam docuerat, cœmeteria olim dicta esse loca, tam quibus mortuos sepeliverint, quam quibus sacros conventus habuerint, observat, tribus prioribus seculis 3 sqq.
post Christum natum nulla cœmeteria, priori sensu accepta, sive in urbibus, sive in templis fuisse, sed mortuos vel in viis pu- 9 sq.
blicis sepulchra cum monumentis super illa erectis, vel in cry- 12 sqq.
ptis & catacumbis habuisse. Christianos etiam Imperatores legibus postea prohibuisse, ne mortui in urbibus & templis sepelirentur. Primam vero defunctos in templis humandi occasio- 17.
nem dedisse honorem, quo martyres prosecuti sint, cum sci-

 licet

licet in locis, quibus ſepulchra & monumenta martyrum exti-terint, & Chriſtiani tempore perſecutionis ſacros conventus habuerint, templa fuerint erecta, vel cineres & reliquiæ martyrum in urbem translatæ, & in templis reconditæ, ſæpiusque nova templa erecta ſint in locis, quibus repoſitæ fuerint, dicta inde *Martyria*, *Propheteia*, *Apoſtolæa*, a Martyribus, Prophetis atque Apoſtolis, quod reliquias eorum eo tranſtulerint. Pro-
p. 19. ximam occaſionem dediſſe, quod Regibus & Imperatoribus ſeculo quarto in atriis templorum ſepulchra fuerint conceſſa. Sub initium ſeculi ſexti alios quoque in atriis aut porticu templi, aut in areis circa templum humatos videri, ſed in ipſis tem-
20 ſqq. plis legibus tam eccleſiaſticis quam civilibus ſepulchra adhuc fuiſſe prohibita. Et uſque ad ſeculum nonum nondum omnibus & ſingulis licuiſſe, mortuos in templis terræ mandare.
23 ſq. Hoc tamen temporis intervallo leges quaſdam Regibus, Epiſcopis, Eccleſiarum fundatoribus atque Presbyteris, aliisque Chriſtianis, vitæ ſanctitate conſpicuis, ſepulchra in templis conceſſiſſe. Denique rem arbitrio Epiſcoporum relictam eſſe, an defuncti in templo, vel minus, humari debuerint. Sepulchra he-
25. reditaria ſeculo nono nondum extitiſſe, ſed ſeculo decimo tertio decretis Pontificum introducta eſſe. Et ab his decretis Noſter derivat, quod omnes poſtea in templis ſepeliri potuerint. Cap.
26. II alia paullo ſpecialius de loco, modo & tempore ſepeliendi
27. mortuos ediſſerens, memorat, ante Gregorium Turonenſem, qui ſeculo ſexto vixit, neminem conſecrationis cœmeteriorum
29. mentionem feciſſe, illumque, ſacerdotali benedictione cœmeteria ſuo tempore conſecrata eſſe, memoriæ prodidiſſe. Durantum quoque conſuetudinem illam altius non producere. Atque inde Noſter concludit, illam circa tempus illud, & non antea, in Eccleſiam eſſe receptam. Quod vero ſepulchra pro ſacris fuerint habita, a conſecratione illorum haud petendum putat; ſiquidem gentiles illa jam pro ſacris, & violationem illorum pro ſacrilegio habuerint, ut ex edictis Juliani & Gordiani Impera-
31. torum pateat. Modum adornandi ſepulchra diverſum fuiſſe
32. inter gentiles & Chriſtianos. Monumenta ſepulchrorum apud gentiles fuiſſe magnifica, ſed, quod prioribus tribus ſeculis apud Chriſtianos talia locum habuerint, non eſſe probabile.
Chri-

Christianos præterea non cremasse mortuos, ut gentiles, sed p. 34 sqq.
totum corpus vel terræ mandasse, vel unguentis conditum in 38 sqq.
catacumbas reposuisse. Sic & Christianos non noctu, ut gen- 41 sqq.
tiles, sed, si per illos licuerit, die exequias mortuorum egis-
se, & tum etiam faces prælatas esse, ad declarandam læti-
tiam, & honoris causa erga defunctum, tanquam de mun-
do jam triumphantem. Cap. III exponit, quomodo defunctos
funeri præparaverint, & quibus illos ceremoniis terræ manda-
verint. Et hic quidem, posteaquam observaverat, magnam 51 sq.
fuisse Christianorum in sepeliendis mortuis charitatem, ita ut
sæpe etiam cum vitæ discrimine illos sepeliverint, docet, il- 53.
los, simul ac aliquis animam efflasset, oculos & os ejus clau- 54.
sisse, corpus mortuum lavasse, illudque vestimentis funeralibus,
aliquando splendidis & sumtuosis, obvolutum, & loculo im- 55 sqq.
positum, vel in domo collocasse, vel in templo reposuisse
usque ad diem sepulturæ. Elatum vero illud esse vel a cogna- 61 sqq.
tis, vel viris dignitate conspicuis, vel charitate insignibus,
prout circumstantiæ tulerint vel efflagitaverint. Sub initium 62.
seculi quarti in majoribus Ecclesiis *Copiatas* & *Parabolanos*
constitutos esse, qui pauperum, tam ægrotantium, quam mor-
tuorum, curam haberent, omniaque præstarent, quæ ad de-
centem sepulturam eorum pertinuerint. Loco næniarum atque 53 sqq.
tibicinum, in funeris elatione apud gentiles solemnium, Chri-
stianos hymnorum & Psalmorum cantu defunctos ad dormito-
ria perduxisse. Morem coronandi mortuos, apud gentiles pari- 67 sq.
ter usitatum, Christianis improbatum esse. Funebres orationes 69.
in honorem defunctorum, meritis vel virtutibus insignium,
fuisse habitas. Sive autem orationes tales habitæ sint, sive mi- 70 sqq.
nus, totum officium solenne, si aliquis ante meridiem sepultus
sit, in templo peractum, vel, si post meridiem, Psalmos sal-
tem decantatos & preces factas esse. Consuetudinem, quæ ali- 78 sq.
cubi irrepserit, mortuis eucharistiam & osculum dandi, conci- 80.
lia quædam damnasse. Viventes pro mortuis dedisse eleemo- 81.
synas, nec eo solum tempore, quo funere elati sint, sed etiam,
cum anniversariam illorum memoriam celebraverint. Hoc 82 sq.
tamen sæpius ansam nonnullis dedisse, ut, dum pauperes
alerent, semet ipsos potu & cibo oneraverint, atque adeo gen-
tilium

p. 84 sqq. tilium parentalia exhibuisse visi sint. Tristitiam in funere moderate expressam neminem improbasse, sed in morem gentilium conducendi præficas Patres graviter invectos esse, quem-
87 sq. admodum & novendialia illorum rejecerint. Consuetudinem
90 sq. vero floribus aspergendi tumulum, & lugubri veste incedendi,
94 sqq. Christianos retinuisse. Catechumenis, qui baptismum voluntarie neglexerint, biathanatis item, qui violentas sibimet ipsis manus intulerint, & capitali pœna affectis, omnibus denique excommunicatis, qui disciplinæ Ecclesiæ subjicere sese noluerint, honestam ejusmodi, quam fideles impetraverint, sepulturam
100 sqq. fuisse denegatam. Cap. IV & ultimo leges recenset, tam a Romanis quam Christianis Imperatoribus latas contra illos, qui sepulchra violaverint, & in corpora mortuorum fuerint injurii. Ibique & causas commemorans, quibus aliqui adducti sint, ut sepulchra invaserint, inter illas hanc quoque refert, quod nonnulli, avaritiæ dediti, reliquias martyrum superstitiosis vendiderint.
108 sqq. Licet enim Ecclesia per priora quinque secula & ultra non aliter martyrum reliquias tractaverint, quam ut decenter illas humarent, tamen nonnullos privatim citius illas coluisse, observat. Eamque in rem ex Optato affert exemplum Lucillæ, graviter propterea a Ceciliano, Archidiacono Carthaginensi, objurgatæ.
113 sqq. Quemadmodum & hac occasione ostendit, non ante quam post tempora Augustini reliquiis cultum religiosum fuisse exhibitum. Denique tres Indices in universum Opus colophonem illi imponunt. Primus est rerum, secundus Autorum in illo allegatorum, & tertius Conciliorum Alphabeticus & Chronologicus cum numero canonum. Sicuti autem haud pauci optarunt, ut hæ Antiquitates doctissimi Binghami ob singularem præstantiam in linguam, quæ omnibus eruditis possit intelligi, converteretur, ita votis eorum jam satisfacere cœpit Jo. Henricus Grischovius, Halberstadiensis, siquidem librum earum primum & secundum, Latinitate a se donatum, & Præfatione Celeberrimi Theologi, Jo. Francisci Buddei, ornatum hoc ipso anno in 4 edidit. Nos vitam ipsi & vires apprecamur, ut telam, bene inchoatam, gnaviter pertexat, & mox ad finem perducat.

ACTORUM
ERUDITORUM,
Quæ Lipsiæ publicantur,
SUPPLEMENTA.
Tom. VIII Sect. XI.

L'HISTOIRE DE L'ACADEMIE ROYALE des Sciences A. 1719.

hoc eſt,

HISTORIA ACADEMIÆ REGIÆ SCIENTIARUM Anni 1719, cum Commentariis Mathematicis & Phyſicis.

Amſtelodami, apud Petrum de Coup, 1723, 12 reg.
Alph. 1 plag. 7. Tabb. æn. 27.

IN *Phyſica generali* primo loco occurrunt obſervationes luminis ſeptentrionalis, quod d. 30 Martii poſt horam octavam verſpertinam & d. 7 Aprilis poſt nonam apparuit. In prima obſervatione ſpectabatur ſub forma columnæ igneæ 20 gradus ſupra horizontem elevatæ, horizonti parallelæ, ad intervallum 25 circiter aut 30 graduum extenſæ, in extremitate orientali latitudine diametrum Solarem ſuperantis, in occidentali vero in cuſpidem deſinentis & lumen Lunæ octavo a novilunii die obfuſcantis, cœlo quamvis maxime ſereno. Vix *Maraldus* aliquot ſcrupulorum ſecundorum intervallo contemplatus fuerat meteoron, cum in inſtanti diſpareret, nec aliquod ſui veſtigium relinqueret. In altera obſervatione lumine non minus intenſo fulgebat: ſed columnæ verticales ſucceſſive inde elevabantur, mox iterum diſparentes. *De Mairan* de cauſa frigoris hiberni & caloris æſtivi generali quædam meditatur.

 Non

Non ſolum attendit ad diverſitatem ictus radiorum hieme magis oblique Tellurem ferientium, quam æſtate; ſed inſuper conſiderans lumen inſtar fluidi, illud diviſum concipit in filamenta innumera, quorum plura feriunt planum, ſi incidentia perpendicularis, quam ubi obliqua fuerit. Numerum igitur filamentorum perinde ac quantitatem ictus metitur per ſinum anguli incidentiæ, adeoque utrumque ſimul per ejus quadratum. Provocat præterea ad umbras planorum diverſimode inclinatorum, quæ Telluris ſuperficiem inæquabilem conſtituunt: conſtat enim, eas eſſe hieme longiores, quam æſtate, atque adeo actionem Solis magis impedire illo, quam hoc tempore. Denique tertio obſervat, quod radii magis obliqui majorem atmoſphæræ partem trajicere debeant: id quod in cauſa eſt, ut per reflexionem numerus eorum imminuatur. Quoniam vero hic non datur menſura quædam determinata, ut in principiis anterioribus, radiorum quantitatem dimidia ſui parte minui hieme ſtatuit, propterea quod in eclipſibus ſolaribus diſci dimidia parte obſcurata, nondum perceptibilem luminis defectum notavit. Neque etiam negligit dierum longitudinem æſtivo tempore, & brumali diverſam. Atque ex iſtis principiis calorem æſtivum ad frigus hibernum æſtimat ut 66 ad 1. *Juſſieu* gypſum deſcribit, cujus particulas inſtar parallelebipedorum per microſcopium deprehendit, ubi eundem in pulverem redegerat. *De Reaumur* veſpas contemplatur earumque cavas, ubi multa occurrunt, quæ rerum naturalium ſcrutatoribus oblectamento ſunt. *De Reſſons* bombardam palo alligatam globo plumbeo, ſed abſque pulvere pyrio, ſclopetum vero minus pulvere pyrio, ſed abſque tomento oneravit. Orificium ſclopeti ad lumen bombardæ orthogonaliter aptavit, cumque exploderet, globus ex bombarda majori impetu fremituque majori proſiliit, quam ſi vi pulveris pyrii in ipſa accenſi propulſus fuiſſet. *Deslandes* refert, A. 1718 nocte intermedia inter 14 & 15 Aprilis in Britannia minori (quæ Galliæ provincia eſt) fulmen tetigiſſe 24 templa, in quibus campanæ pulſabantur, templis vicinis intactis, ubi campanæ ſilebant. D. 6 April. in mari *Atlantico* ſub gradu latitudinis 45, longitudinis 322$\frac{1}{4}$

pluvia

pluvia arenoſa ab hora decima veſpertina uſque ad primam pomeridianam diei ſequentis continuata. Portionem hujus arenæ vulgaris, ſed admodum minutæ ad Academiam Regiam Scientiarum miſit *Feuillée*. Inſula proxima a loco maris, qui hac pluvia infeſtabatur, 8 vel 9 milliaribus gallicis diſtat. Dimidio circiter milliari a portu *de Longoiran* vertex rupis, quæ ad 30 pedum altitudinem aſſurgebat, delapſus oſſa animalium magna quantitate per vallem diſſeminavit. Quædam eorum erant petrefacta. Sed non ſatis patet, ad quas animantium ſpecies ſint referenda. Latuerant in rupe ſub vertice ad profunditatem 11 pedum. Quædam fragmenta igni vehementiori commiſſa colorem Callaidis contrahebant. *De la Hire* junior poſt obitum parentis continuans obſervationes meteorologicas quantitatem aquæ pluvialis A. 1719 deprehendit $157\frac{1}{4}$ linearum ſeu digitorum 13, & lin. $1\frac{1}{4}$. Declinationem acus magneticæ $13\frac{1}{2}$ digitorum d. 30 & 31 Decembr. A. 1718 obſervavit verſus occaſum; ſed mox d. 7 Jan. A. 1719 obſervationem repetiit, nec ullam in declinatione mutationem advertit, in acu tamen 8 digitorum nonniſi 12 graduum 20 minutorum eandem notavit, etſi virtus magnetica utriusque eodem magnete fuiſſet exercitata. *Juſſieu* deſcribit præparationem Mercurii in fodinis Hiſpanicis *Almaden* dictis & morbos, quibus operarii obnoxii fiunt.

In *Anatomicis* cadavera aquis ſuffocatorum examinans multum aquæ in ſtomacho, nihil in inteſtinis, pauculum in pulmonibus reperit *Littre*. Inter caſus adeo rariores refert exempla *Beckeri* in libro de ſubmerſorum morte ſine pota aqua. Pauculum tamen aquæ, quod præſertim in pulmonibus continetur, mortis cauſam ſufficientem minime ratus, eam in impeditam reſpirationem conjicit. Plures canes atque feles ſub aquis ſuffocavit, & minorem quantitatem aquæ, quam ab hominibus, ab iis deglutitam vidit. *Reneaume* deſcribit modum reparandi quasdam partes corporis humani mutilatas, veluti naſum, labia, aures. Inter veteres *Celſus*, *Galenus* & *Paulus Ægineta* praxeos hujus mentionem faciunt: ſed inter recentiores primus de eodem plurimum perfecta ſcripſit *Taliacotius*,

Medicus Italus, circa finem ſeculi decimi quinti. Ita e. gr. naſus renaſcitur ex carne muſculi bicipitis in brachio ad ipſum religato per 14 fere dies, facta inciſione in brachio & vulnere ſuppurato, ut inter particulam avulſam cicatricem contrahat. Operationem perficere ſtuduit *Reneaume*, ut minori temporis ſpatio abſolvatur. *Helvetius* ſyſtema triturationis oppugnaturus in ſtructuram ventriculi inquiſivit, quam plurimum a deſcriptione Anatomicorum differre obſervavit. Ubi œſophagus ventriculum ingreditur, duo notavit fibrarum plana, quæ orificium ambiunt inſtar duarum faſciarum ſeſe mutuo interſecantium. In fundo ventriculi plures obſervavit fibrarum circularium fere & concentricarum faſcias. Denique ſimiles fere circa pylorum deprehendit, centrum tamen infra eam habentes fundo ventriculi propius, convexitate eundem fundum reſpiciente. Contra triturationem optime provocat ad piſciculos ex parte digeſtos in œſophago corvorum aquaticorum. *Roubaut*, a *Sardiniæ* Rege *Auguſtam Taurinorum* vocatus ad munus Chirurgi primarii obeundum, ungues monſtroſos muliérculæ pauperis deſcribit, quorum longitudo $4\frac{1}{2}$ digitorum. Imaginabatur ſibi, ſe eſſe a dæmone obſeſſam, qui unguium inſolitum incrementum promoverit. Intra ulmum, hominis ſtaturam magnitudine adæquantem, trium circiter aut quatuor pedum intervallo a radice buſo repertus molis mediocris & macilentus, intra ſpatium ſuum arcte concluſus. Cum lignum finderetur, proſiliit. Arbor erat ſana & lignum admodum denſum, ita ut extus irrepere haud quaquam potuerit. Cum arbore natus intra eandem vixit, ejus ſucco nutritus & cum eadem crevit. *Juſſieu* ſiſtit puellam 7 vel 8 circiter annos natam, quæ clauſo ano fæces alvi per vulvam deponit. *Lemery* ex rationibus chymicis contra ſyſtema digeſtionis per triturationem argumentatur. Cum enim plantæ ſalibus fixis, animalia volatilibus abundent, vix quicquam fixi habentia; ſalia autem volatilia non gignantur niſi per fermentationem; per animantia, quæ plantis nutriuntur patere arbitratur, quod cibus digeratur non per triturationem, ſed per fermentationem. Virgo 24 annorum ab anno ætatis 16 continuo cum evacuatione ſanguinis menſtrui

menstrui per triduum vocis usum amittebat. Fracto tempore evacuationis menstruæ, brachio & animo ad iram valde concitato omni propemodum vocis usu prorsus privabatur: quem tribus elapsis a tristi casu mensibus *Lemery* exemplo parentis infusione vulnerariæ feliciter restituit. *Winslow* ab Illustrissimo Præside *Bignonio* excitatus ad examen mechanicæ articulationum, & motus membrorum extremorum corporis humani de musculis scapulæ, & mechanicas cartilaginum semilunarium observationes communicat. Inquisivit accuratius, quam hactenus factum, in modum, quo musculi trapezius & serratus anticus major homoplatæ inseruntur, & ex insertione trapezii sive cucularis demonstrare conatur, quod omnes ipsius portiones conspirent in scapulæ elevationem; ex insertione vero serrati majoris, ejusque structura prorsus singulari, ab Anatomicis hactenus non satis expensa, quinam sequatur usus, alias se demonstraturum pollicetur. Observavit musculum serratum majorem ex tribus veluti portionibus componi, quarum duæ majores vulgo per fibrarum directiones distinguantur, tertia minori prorsus neglecta. Monet præterea, quæ ab Anatomicis de eodem in Tabulis annotantur, nonnisi unam ipsius portionem majorem concernere. Cartilagines semilunares usum suum exerere in motu cruris singularem, cujus hactenus rationem non habuerunt Anatomici, & quem *rotationem cruris inflexi* appellat.

In *Chymicis* historiam purgantium medicamentorum continuaturus *Boulduccus*, cucumeres agrestes contemplatur. Monstrat, vim eorum purgativam in partibus salinis consistere, cum nonnisi his abundent, sulphureis careant. Cum herba inter purgantia fortiora numeretur, decoctum ex radice leniter purgare reperit, præsertim si 24 aut 30 grana radicis jungantur cum quibusdam granis Rhebarbaræ & salis absinthii cum extracto juniperi. *Godofredus* facile suppeditat remedium arcendi vapores noxios vel ingratos in dissolutionibus. Oleum scilicet menstruo affunditur, quod eidem supernatat. Effervescentia minor, sed major metalli quantitas dissolvitur. *Lemery* docet, analyses chymicas ordinarias minime nos dedu-

cere in cognitionem mixti. Etsi enim Academia Scientiarum ultra 1400 plantas hac ratione resolverit, non aliud tamen sibi inde profecisse visa fuit, quam ut intellexerit, hac ratione ad interiorem mixti notitiam perveniri haud quaquam posse. Putat itaque, ut mixta cognoscantur, ea tantummodo resolvenda esse in minus mixta, quæ ipsorum intuitu pro principiis haberi queant. Methodum pollicetur analyses nova ratione instituendi, veteribus magis exactas magisque fructuosas. Etsi enim adhuc eædem aliquibus defectibus obnoxiæ sint, defectus tamen non modo pauciores esse, quam in veteribus deprehenduntur, sed etiam notos, ut in errorem deducere non possint. *Boulduccus* junior usum Chacarillæ describit, quam radicem Quinquinæ loco olim usurparit *Fagon*, cum hæc in Gallia rarior esset. *Apinum* illius infusum primum adhibuisse in febribus epidemicis & catharralibus, eandem vero in substantia exhibuisse in febribus ordinariis. *Stablium*, Archiatrum Regis Borussiæ, usum ejus extendisse ad pleuritidem, peripnevmoniam & morbos alios, cum viscositates attenuet. *Boulduccus* usum ejus expertus est in colica ventosa, & in affectibus hystericis aut hypochondriacis. Eandem in substantia sumtam hemorrhoides internas promovere, & in dysenteria plurimum prodesse didicit. Roborat ventriculum, cum Hypecacuana & reliquæ plantæ emeticæ eundem debilitent.

In *Botanicis* suspicatur *Marchant*, fieri posse, ut novæ nascantur plantarum species. Etenim mense Julio A. 1715 in horto suo nasci vidit plantam, sibi ac Botanicis ignotam, quæ usque ad finem Decembris substitit. Cum commode ad genus *Mercurialis* referri posset, eam *Mercurialem foliis capillaceis* nominavit. Anno sequente mense Aprili eodem in loco comparuerunt 6 plantæ aliæ, quarum quatuor erant priori similes, duæ admodum differentes, ut novam speciem commode constituerent, quam *Mercurialem foliis in varias & inæquales lacinias quasi dilaceratis* nuncupavit. Plantæ hæ subsequentibus annis intra spatium 7 vel 8 pedum multiplicatæ fuerunt, etsi nullum semen in iis detegere potuerit. *Vaillant* characteres 14 generum plantarum & *Isnardus* duas novas plantas describit.

In

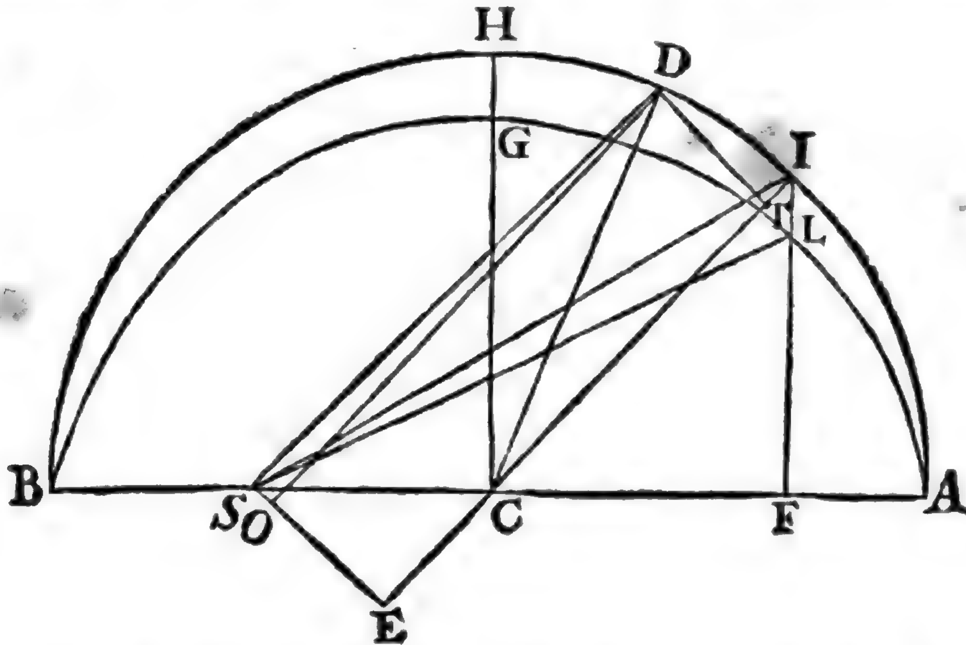
In *Geometricis* quadraturam geometricam fornicis ſingulari quadam ratione conſtructi dedit *Bernardus*, Architectus militaris Regius. *Varignonius* Geometriam communem novo quodam theoremate locupletavit, quod quandam cum theoremate *Pythagorico* affinitatem habet; ſed ſine multarum figurarum apparatu, cum plures caſus diverſos involvat, commode explicari nequit. *De Lagny* nova ratione absque calculo infiniteſimali ex data Tangente determinare docet arcum, ac inde per modum corollarii ſeriem *Leibnitianam* pro circulo deducit, quam praxi parum convenire *Ozanami* experientia probat, qui ultra trecentas operationes requiri didicit, antequam ratio diametri ad peripheriam ut 100 ad 314 elicitur. Monet autem, ſi tangens duodecimæ partis peripheriæ ſumatur, qui $= \sqrt{\frac{1}{3}}$ poſita diametro $= 2$, mira facilitate duobus diverſis modis ope ſerierum exhibitarum circumferentiam circuli inveniri *3141. 5926. 5358. 9793. 2384. 6264. 3383. 2795. 0288. 4197. 1693. 9937. 5105. 8209. 7494. 4592. 3078. 1640. 6286. 2089. 9862. 8034. 8253. 4211. 7067. 9821. 4808. 6513. 2723. 0664. 7093. 8446* + & *8447* − . Demonſtrationem calculi ſe alias daturum promittit. Bene autem obſervat, in magnis iſtiusmodi calculis non ſufficere, ut conſtet, nos uſos fuiſſe methodo accurata, ſed requiri præterea, ut per conſenſum plurium methodorum calculi infallibilitas evincatur. Series, quas dedit, hæ ſunt. Si radius circuli $= r$, tangens arcus quadrante minoris $= t$, erit arcus $= \frac{rr}{rr+1} + \frac{rr}{rr+4} + \frac{rr}{rr+9} + \frac{rr}{rr+16}$ &c. $+ \frac{rr}{rr+tt}$: ſunt autem $rr+1$, $rr+4$, $rr+9$ &c. quadrata ſecantium in dato ſectore arithmetice comprehenſorum, ſuppoſita ſcilicet tangentis in partes æquales diviſione. Hanc ſeriem deinde transformat in alteram $t - \frac{t}{3r^2} + \frac{t^5}{5r^4} - \frac{t^7}{7r^6}$ &c. ſive $\frac{3r^2t' - tt^3}{3r^2} + \frac{7r^2t^5 - 5t^7}{35r^6} + \frac{11r^2t^9 - 9t^{11}}{99r^6}$ &c. Prior transformatarum

eſt

est Series *Leibnitiana*, unde quadraturam suam arithmeticam deduxit, aut, si mavis, *Gregoriana*, cum *Jacobus Gregorius* eam ante *Leibnitium* habuerit.

In *Astronomicis* phænomenon singulare circa altitudines apparentes astrorum detexit *Cassinus*, quod scilicet per telescopium observata videantur deprimi, dum ad Meridianum tendant; sed elevari, dum ab eodem elongantur. Contingit id in astris, quæ in Meridiano constituta inter zenith & æquatorem subsistunt. Phænomeni hujus necessitatem demonstraturus est *Cassinus* in amplo Opere, quod de Meridiana observatorii per totam Galliam ducta publici juris facere decrevit. Aliqua jam prælibavit *Fontenellius*. Inde nimirum consequitur, quod in positione tubi horizontali filum in foco intersecans verticale ad angulos rectos sit in plano horizontis, in elevatione autem tubi obliqua in plano circuli maximi sphæram mundanam oblique secantis. *Maraldus* varia annotavit phænomena circa stellam novam in balæna, quæ nunc apparet, nunc iterum disparet. Ab anno 1596, quo primum observata fuit, usque ad annum 1687 revolutionis unius quantitas 10 mensium 25 dierum deprehenditur; sed ab A. 1687 usque ad 1710 continuo crevit, ab A. 1710 iterum decrescit. Tempus apparitionis in singulis revolutionibus non est idem. Nimirum est 3 mensium & aliquot dierum; maximum $4\frac{1}{2}$ mensium. A prima apparitione crescit, donec intervallo 15 vel 20 dierum ad maximam magnitudinem pervenerit, in qua per aliquod temporis spatium subsistit; deinde per 30 vel 40 dies decrescit, antequam evanescat. Maxima magnitudo non est in singulis revolutionibus eadem; sed intra terminos stellarum secundæ & quartæ magnitudinis continetur. Si ad majorem magnitudinem pervenit, tempus apparitionis longius est. *Cassinus* novam proponit methodum directe inveniendi ex anomalia media data anomaliam coæquatam sive æquationem orbis in hypothesi elliptica *Kepleri*. Sit *ALB* ellipsis, in qua Planeta incedit, centrum in *C* & in foco *S* Sol, *CS* eccentricitas, *AIDB* eccentricus ex centro *C* descriptus. Sit Planeta in *L* & per *L* ducta *IF* ad axem *AB* perpendicula-

dicularis. Sit denique *AD* anomalia media, ſeu angulus *ACD*

exprimat anomaliam mediam, quemadmodum *ASI* veram ſive coæquatam. Per hypotheſin *Kepleri* eſt ſector ellipticus *ASL* ad ellipſin integram ut anomalia media *AD* ad tempus integræ revolutionis ſeu integram peripheriam eccentrici, conſequenter ut ſector *ACD* ad aream integri circuli eccentrici. Enimvero per naturam ellipſeos ſector ellipticus *ASL* ad ellipſin integram ut area *ASI* ad integrum circulum. Ergo *ACD* & *ASI* ad aream integri circuli eandem rationem habent, adeoque æquales ſunt. Ablato igitur ſectore communi *ACI*, erit $SCI = DCI$. Demittatur *SE* ad *IC* continuatam in *E* perpendicularis, erit ob $DI.\frac{1}{2}CI = SE.\frac{1}{2}CI$ etiam $DI = SE$. Ducatur *DO* parallela ipſi *EI*, erit $OS = DT =$ ſinui *DI*, conſequenter *SO* differentia inter ſinum *DT* & ejus arcum *DI*. Quamdiu angulus *DCI* non excedit gradum unum cum dimidio, differentia iſta dimidium ſecundi non ſuperat, & hinc ſumi poteſt $SE = OE$, hoc eſt, $DT = DI$ & *DS* ipſi *EI* parallela, conſequenter $CDS = DCI$. Datis in triangulo *DCS* cruribus *DC* & *CS* una cum angulo *DCS* anomaliæ mediæ *ACD* complemento, invenitur latus *DS* & angulus *CDS* ſeu *DCI*, qui ex *ACD* ſubductus relinquit *ACI*. Porro in triangulo *CIS* datis cruribus

 IC & *CS*

IC & *CS* una cum angulo *ICS* complemento ipſius *ACI* modo inventi reperitur *CIS*, qui ex *ACI* ſubductus relinquit *ASI*. In triangulo rectangulo *GCS* ex natura ellipſeos *GS* = *CA* & *SC* eccentricitas data: unde innoteſcit *GC*. Quamobrem cum ſit *HC* : *GC* = *IF* : *FL* & *IF* ad *FL* ut tangens anguli *ISF* ad tangentem anguli *LSF*; erit ut *HC* ad *GC* ita tangens anguli *ASI* modo inventi ad tangentem anguli *LSA* ſeu anguli ad Solem, qui metitur anomaliam coæquatam. Ad facilitandum calculum conſtruxit *Caſſinus* Tabulam differentiarum *SO* inter arcum *DI* & ſinum *DT*. Notandum vero, in theoria Solis angulum *DCI* nunquam excedere gradum, in Venere 25′, in Luna $2\frac{1}{2}$ gr. in Jove 2° 50′, in Saturno 3° 15′, conſequenter *SO* in Sole $\frac{1}{4}$, in Venere multo minor quam $\frac{1}{4}$, in Luna 3, in Jove 4, in Saturno 6 ſecunda nunquam excedere: in Marte autem ad 30 ſecunda, in Mercurio ad 6 minuta aſſurgere. Societas Regia Anglicana experimento comprobavit, lumen ex vacuo ope antliæ pnevmaticæ facto refringi in aerem. Academia Scientiarum A. 1700 per ſua experimenta contrarium probabat. Enimvero *Deliſle* junior experimentum cum omni circumſpectione repetens ab Anglorum parte ſtare veritatem reperit. Quoniam vero refractio ex hoc vacuo in aerem minor refractione Aſtronomica; ſubſtantiam æthream rariorem concludit, quam aerem in vacuo per antliam pnevmaticam producto reſiduum. Refert *Fontenellius*, quæ A. 1717, 1718 & 1719 de maculis ſolaribus obſervata fuere, cumque his annis maculæ complures, ſed ſine ullo ordine digeſtæ, una comparuerint, hypotheſis *Philippi de la Hire* rejicitur, qui earum originem ſolido Soli innatanti tribuerat, eminentiis irregularibus nunc ultra Solis ſuperficiem emergentibus. *Deliſle* junior deſcribit conſtructionem Gnomonis ad dirigendum motum penduli in uſum obſervationum aſtronomicarum, quo ipſe huc uſque feliciter uſus. *Maraldus* confert obſervationes nonnullas aſtronomicas Equitis de *Louville* cum iis, quæ factæ ſunt in obſervatorio Regio. Ex obſervationibus geodæticis deducitur differentia longitudinis inter obſervatorium Regium & domum, ubi obſervat de *Louville*, 22′ 51″, ſeu horaria unius minuti

nuti

nuti & triginta unius ſecundorum temporis. Eſt autem domus *Louvilliana* occidentalior obſervatorio Regio. Ex obſervationibus eclipſium circumjovialium differentiam eandem horariam deducit 1′ 31″ ſeu 1′ 32″, via geodætica & aſtronomica mire conſentientibus. Monet autem *Maraldus*, per obſervationes in Obſervatorio Regio factas conſtare, quod Satellitis ♃ emerſio per teleſcopium 23 pedum, quo uſus eſt de *Louville*, 7 vel 8 ſecundis citius appareat, quam per tubum 17 pedum, quo uſi ſunt in Obſervatorio Regio *Caſſinus* & *Maraldus*. Quamobrem in comparandis obſervationibus hujus differentiæ rationem habet. Altitudinem poli in domo *Louvilliana* via geodætica reperit 47° 54′ 23″, ſuppoſita eadem in Obſervatorio Regio 48° 50′ 10″. *De Louville* novum deſcribit inſtrumentum, quod ad aſcenſiones rectas ſtellarum facile & exacte obſervandas invenit. Componitur ex duobus teleſcopiis, altero horizontali fixo, altero verticali mobili, ut ad omnes altitudines meridianas aptari poſſit. *Deliſle* junior d. 22 April. 1719 hor. 8 veſp. & d. 30 Oct. hor. 9 veſp. *Aldebaram* a Luna tectam obſervavit. *Caſſinus* in Obſervatorio Regio d. 29 Aug. A. 1719 obſervavit eclipſin Lunæ. Initium fuit hor. 7. 23′. 55″. Per teleſcopium 8 pedum hor. 8. 56′. 26″ Luna tota eclipſata apparuit. Finis accidit hor. 9. 41′. 10″. Maxima obſcuratio hor. 8. 32′. 32″ fuit 4 dig. 39 min. *Maraldus* obſervans eandem eclipſin, notavit hor. 7 minutis 20 ante eclipſeos initium, penumbram jam magnam diſci lunaris partem occupare. Hor. 7. 21′ prope *Heraclidem* obſcuritas inſignis notata, hor. 7. 23″ limbus Lunæ non amplius diſtingui potuit. Hor. 7. 24′. 30″ initium eclipſeos certum fuit. Hor. 8. 14′ maximam obſcurationem æſtimavit 4 dig. 41″, ſed hor. 8. 22′. 30″ eandem adhuc quantitatem reperit. Finis accidit hor. 9. 41′. Lunæ diameter per micrometrum paulo ante eclipſin deprehenſa 30′. 30″.

In *Mechanicis* theoriam gravitatis motus ampliat *Varignonius* comparando celeritates corporis gravitate quomodocunque variabili in vacuo ſive per lineas rectas, ſive per lineas curvas quaſcunque aſcendentium, vel deſcendentium. Caſum aliquem jam expendit *Newtonus* in Principiis & poſt eundem ſuo quiſque modo demonſtrarunt *Joannes Bernoullius* atque *Hermannus*.

mannus. Sed ultra limites, intra quos ipsi persliterunt, progreditur *Varignonius*. Hactenus torno inducere non licuit figuras polygonas, triangulares atque quadratas ob continuum torni motum: sed defectum hunc supplevit *de la Hire*, qui machinam eo fine excogitavit, ubi motus rotationis ad arbitrium sistitur, objectum tamdiu fixum detinetur, quamdiu opus fuerit.

Inter elogia Sociorum, quibus hoc anno Academia Scientiarum orbata fuit, primo loco comparet elogium *Petri Remondi de Monmort*. Natus is est Parisiis d. 27 Oct. A. 1678, patre *Francisco Remondo*, stabuli Magistro, Domino de *Breviande*, & matre *Margaretha Ralle*. Ab illo studio Juris destinabatur, ut olim ad dignitatem civilem eveheretur, a quo tamen Noster abhorrebat. Parens cum esset severus & admodum imperiosus, filius vero jugi impatiens; hic juris civilis & paternæ domus pertæsus, in Angliam, & post pacem *Ryswicensem* in Bataviam, ac inde ulterius *Ratisbonam* in *Germaniam* se contulit, ubi patruus ipsius de *Chamois* in comitiis imperii Plenipotentiarium Regis *Galliarum* agebat. Incidebat subinde in Tractatum *Malebranchii* de inquirenda veritate, cujus systema avide amplexus sub finem anni 1699 in *Galliam* redibat. Vix duos menses *Parisiis* agebat, cum parens fatis cedens ingentem opum vim ipsi relinquebat. Sui igitur juris factus, autore *Malebranchio*, quem Magistrum, ducem & amicum intimum colebat, exercitiis pietatis sinceræ, Philosophiæ ac Mathesi se totum dedit, postquam *Carré* & *Guisnée* prima Geometriæ & Algebræ elementa ipsum edocuerant. A. 1700 in Angliam denuo profectus, *Newtonum* invisit. Socium adsciverat *Nicolium*, juvenem, cujus jam aliqui erant in Geometria profectus, & cum ipso per integros tres annos in studio Geometrico desudavit, donec ad ipsum calculum integralem penetrarent. Cum frater natu minor ecclesiasticam personam agere nollet, ipse eidem in Canonicatu *Parisiensium* successit. Suis sumtibus imprimi curavit libros aliorum, quos *Bibliopolæ* suis edere recusabant, veluti Applicationem Algebræ ad Geometriam *Guisnei*, vel qui ob raritatem commode haberi non poterant, veluti *Newtoni* Tractatum de quadratu-

draturis. Religiosarum ordini adscripsit virgines, quæ ob paupertatem vitam cælibem agere tenebantur. Circa finem A. 1704 emit prædium de *Montmort*, cumque ibi in vicinia degeret Ducissa d' *Angoulesme*, nurus *Caroli IX*, Principem invisens vidit ejus agnatam & filiam lustricam de *Romicourt*. Ejus amore captus Canonicatu sese abdicavit & A. 1706 in arce *Marevil* matrimonium cum eadem iniit, cum ante contractum sponte declarasset, quod 25000 aureorum hæreditatis paternæ consumsisset, quos scilicet maximam partem in pauperes erogaverat. Matrimonio contracto, vitam simplicem & solitariam continuans & in applicatione Analyseos ad materiam ludorum tempus consumens, A. 1708 Tentamen analyseos in ludis fortunæ edidit, cujus nonnisi pauca specimina a *Paschalio* & *Hugenio* data prostabant: quæ enim *Bernoullius* reliquerat sub titulo *Artis conjectandi*, nondum lucem publicam adspexerant. Cum *Nicolaus Bernoulli*, agnatus *Jacobi* atque *Johannis*, ex patrui opere posthumo MSc. de arte conjectandi ejusdem argumenti dulcedinem quandam percepisset, atque *Montmortium* Parisiis conveniret, hic eum secum in prædium suum abduxit, ubi per tres menses in solvendis problematibus ad hoc argmentum spectantibus tempus omne consumebant. Inciderunt in combinationes admodum complicatas & in series numerorum secundum certas conditiones formatas & ex infinitis terminis compositas, quarum theoria non modo in sublimiori Geometria curvarum, verum etiam in Arithmetica politica, qualem dedit *Petty* Anglus, locum habere possunt. Ægre tulit, quod in Anglia *Moivraus* ederet librum de mensura sortis, quem vitulo suo arasse judicabat, & A. 1714 novam dedit libri sui editionem multo auctiorem & commercio epistolico cum *Bernoulliis*, præsertim *Nicolao*, locupletatam. Præterea commercium epistolicum ipsi intercessit cum *Leibnitio*, *Hallejo*, *Tayloro*, *Craigio*, *Hermanno*, *Poleno*. Cum controversia de invento calculo differentiali & integrali inter *Newtonum* & *Leibnitium* oriretur, continuata post hujus mortem inter Anglos & *Joannem Bernoullium*; judicis subinde personam sustinuit inter adversas partes, quarum utrique erat amicus. A. 1715 tertia vice in Angliam

excurrit, eclipsin Solis, quæ Londini totalis erat, observaturus: ubi in numerum sociorum receptus. Hoc tamen non obstante, impugnavit attractiones per *Cartesianismum* abolitas & ab *Anglis* resuscitatas. Multæ ipsi controversiæ ea de re intercessérunt cum *Tayloro*, amico singulari. Misit Londinum Tractatum prolixum & valde curiosum de Seriebus infinitis, quem *Taylorus* in Transactionibus A. 1717 imprimi curavit, additionibus quibusdam additis. Anno 1716 in Academiam Scientiarum Regiam receptus, aliud de simili argumento scriptum eidem destinaverat, sed A. 1719 negotiorum causa Lutetias Parisiorum veniens, variolis correptus, d. 7 Octobris vitam cum morte commutavit. Ab aliquo tempore in Historia Geometriæ conscribenda desudabat: sed labori immortuus eandem ad umbilicum perducere non potuit. Maluit rure degere, quam Parisiis, ne a meditationibus concatenatis distraheretur. Sæpius tamen testatus est *Malebranchius*, quod in musæo, ubi problematis intricatis enodandis incumbebat, filiolus ipsius discursitaverit, & instrumenta musica pulsata fuerint, attentione non impedita. Parisiis cum esset, eruditos advenas omni officiorum genere sibi devinxit. Ad iram erat pronus, imprimis quando meditationes interrumpebantur negotiorum domesticorum causa; hoc tamen non obstante admodum lenis erat & iram aliquis pudor excipere solebat. Bonus erat herus, bonus amicus, bonus maritus, bonus pater omni ex parte.

Michael Rollius natus est *Amberti* in Arvernia inferiori d. 21 Aprilis A. 1652. Cum parens mercaturam exerceret, elementis Arithmeticæ tinctum in praxi Juris instituí curabat a Notario & Procuratoribus, ut disceret, unde aliquando viveret. Sed hujus rei pertæsus, anno ætatis 23 Parisios venit, pueros artem bene scribendi edocturus. Arithmeticam cum excoleret, præter spem ac intentionem ad ipsam usque Algebram penetravit, quam ad palatum suum experiebatur. A. 1682, ætatis 30, solvit problema ab *Ozanamo* propositum: *invenire quatuor numeros ejus conditionis, ut differentia duorum quorumcunque trium priorum sit etiam quadratus*, longe ultra expectationem propositoris, qui adjecerat, minimos horum numerorum

rum

rum non paucioribus quam 50 notis constare. *Colbertus* ex obscuro protraxit *Rollium*, donoque remuneratus est solutionem, quod postea in stipendium fixum abiit. Totum igitur sese Algebræ dedit, tantosque in ea fecit progressus, ut A. 1685 in Academiam Scientiarum reciperetur. Equidem de *Louvois*, cujus filium in elementis Matheseos instituerat, ipsum admovebat stationi, quæ suppeditabat, unde commodius viveret: sed *Algebræ* dulcedine captus ad Academiam Scientiarum redibat, etsi esset res angusta domi. A. 1690 publicavit Tractatum de Algebra in 4, ubi nova methodo (quam vernacula *la methode des Cascades* appellat) æquationes determinatas omnium graduum resolvere docet. Anno sequente Demonstrationem istius methodi edidit, una cum duabus aliis methodis, quarum prima suppeditat media resolvendi easdem æquationes per Geometriam, & secunda media resolvendi plures quæstiones *Diophanti*, hactenus resolutionem non nactas. A. 1699 publicavit Methodos resolvendi quæstiones indeterminatas Algebræ. Prodibat tunc temporis *Hospitalii* Analysis infinite parvorum, quam oppugnare decreverat *Rollius*, nisi Academia Scientiarum silentium eidem imposuisset. Interim tamen animum inimicum prodidit adversus novum calculum *Leibnitii*, & simul Geometriam *Cartesii* in theoria de constructione æquationum impugnavit, hanc *Philippo de la Hire*, illum *Varignonio* & *Saurino* defendentibus. Algebram multa adhuc imperfectione laborare credidit, eamque latius extendi posse, quam vulgo sibi persuadent. Nova prorsus meditabatur elementa Algebræ; sed, quæ Academiæ obtulit specimina, obscuritate plena erant. A. 1703 apoplexia correptus, omne periculum feliciter evasit; sed decem post annos in paralysin incidit, ut in publicum prodire non posset. Obiit d. 8 Novembr. A. 1719, ætatis 68. Iis erat præditus moribus, qui comitari solent homines studiis nimium addictos & a commercio mundi alienos. Locum Geometræ stipendiarii a morte ejus obtinuit Vir Cl. *De Mairan.*

Bernhardus Renau d'Elisagaray natus est A. 1652 in *Bearnia*. Patri ejus erat res angusta domi cum liberorum multitudine conjuncta. *Colbertus du Terron* Præfectus *Rupefortii* (de

(de *Rochefort*) eum quasi filii loco habuit in domo sua & in Mathesi institui curavit. Pauca legit Noster, plurimum meditatus, non in musæo, sed in præsentia aliorum. Plurimum delectatus *Malebranchii* Tractatu de inquirenda veritate. Cum in arte navigandi multum profecisset, commendatione Mæcenatis sui effectum est, ut Dn. de *Seignelai* A. 1679 ipsi procuraret munus apud Comitem de *Vermandois*, summum rei maritimæ in Gallia præfectum. Cum Rex constructionem navium meditaretur, & eo fine omnes navium Præfectos una cum architectis peritissimis *Parisios* evocaret; quatuor mensium consultationibus interfuit. Duæ autem prævaluerunt methodi, quarum alteram dedit *du Quesne*, ob rei maritimæ peritiam celebris, alteram *Renau*, juvenis adhuc & fama carens. Nihilominus tamen *du Quesne*, præsente Rege, prærogativam ipsi tribuit. Jussit Rex, ut cum Dn. *de Seignelai*, Equite de *Tourville* & Dn. du *Quesne* filio in portus proficisceretur, executioni daturus, quæ ideis materialibus probaverant: ubi non modo architectos navales, verum etiam ipsorum filios instruebat, ut 15 vel 20 ætatis anno efficerent, ad quod alias vix 30 annorum experientia sufficiebat. A. 1680 bello inter *Algerienses* & *Gallos* exorto, novo consilio *Algerium* glandibus majoribus igniariis (quas *Bombas* vulgo vocant) ex navibus projiciendis petendum esse censens, eum in finem novum triremium genus excogitavit & munimentum fortissimum felici successu expugnavit, etsi ausum hunc inter ea referrent, quæ suavia somnia luxuriantium ingeniorum putantur. Invenit etiam novum mortariorum genus, ex quo ad majorem multo distantiam bombas projicere licet, quam ex ordinariis, nempe ex intervallo 1700 hexapedarum Gallicarum. Mortuo summo rei maritimæ Præfecto, a Rege obtinuit, ut missa re maritima in *Flandriam* abiret *Vaubanio* adjungendus. A. 1684 a Rege destinatus fuerat obsidioni *Lucemburgensi*: sed cum Dn. de *Seignalai* ejus opera indigeret in expeditione *Genuensi*, eidem interesse jussus. Urbe glandibus igniariis infestata, missus est in *Catalauniam*, ubi obsidionem munimenti *de Cadaquiers* direxit. Inde redux cum *Vaubanio* egit, fines *Flandriæ* & *Germaniæ* munituro, & A. 1688 cum eodem

tribus

trrbus in Germania obsidionibus interfuit, in quibus omnis periculi aleam ipse subibat, Rege vetante, nè *Vaubanius* eidem sese exponeret. Interea temporis Theoriam suam de manuaria nautica conscripsit, opus hactenus sine exemplo, eandemque A. 1689 publici juris fecit. *Hugenius* propositionem quandam libri fundamentalem condemnabat, *Malebranchio*, & *Joanne Bernoullio*, qui ex iis judicabat, quæ ipsi per literas significaverat *Hospitalius*, a partibus ipsius stantibus. Cum A. 1689 omni fere *Europæ Gallia* bellum indiceret, *Renau* defendit, *Galliam* solam sufficere adversus molimina maritima *Angliæ* ac *Belgii fœderati*, dissentientibusque aliis Regi persuasit. Cum eodem tempore plurima inventa nova ad rem maritimam perficiendam Regi exponeret, & per ideas materiales approbaret, votum in Consilio sanctiori rei maritimæ Præfectuum obtinuit & ejusdem rei inspectionem generalem, una cum autoritate docendi novas praxes, addito stipendio 12000 librarum. Sed antequam diploma expediretur, mortuo Domino de *Seignelai* successit Dn. de *Pontchartrain:* quamobrem *Renau*, novo huic Administro ignotus, missa re maritima, ad *Vaubanium* redire decreverat. Enimvero cum A. 1691 Præfecti rei maritimæ suas de bello istius anni ideas offerrent, Rex ex supremo rei maritimæ Præfecto Dn. de *Pontchartrain* quæsivit, ubinam esset ea, quam dederit *Renau:* & hac occasione ab eodem obtinuit, quod ipsi promiserat Dn. de *Seignelai*. Quamvis autem Rex ejus opera usus in militia navali, eadem tamen quoque usus est in terrestri. *Brestiæ* Duces copiarum navalium novas praxes cum docere intenderet, id parum honorificum sibi reputantes, restiterunt, quare Rex in nonnullos animadvertit, *Renavio* frustra intercedente. In obsidione *Namurci*, cui Rex ipse intererat, socias cum *Vaubanio* operas præstitit. Inde in mare excurrit, *Sanmaclovium* servaturus, una cum 30 navibus, quæ post prælium navale se illuc receperant. Cum A. 1693, deliberationibus absolutis, consilium de bello maritimo Rex probasset, *Renau* ab eodem consultus suum denegavit suffragium, additis rationibus, quæ consilii mutationem persuaserunt, nec successu infelici. Cum navem *Brestiæ* constructam juxta propriam ideam adversus piratas Anglos probare consti-

tuisset, in duas incidit naves, quæ ex India orientali magnas divitias apportabant. Prælio navali feliciter peracto compos factus fuerat thesauri adamantum insignis, qui cum ipsi deberetur, pretio ingenti permotus, quod quater millena millia aureorum superabat, eundem Regi obtulit, qui ipsi stipendium annuum 9000 librarum assignabat, pro difficultate illorum temporum. Res præclaras in America meditatus A. 1697, ob pestem ibi grassantem statim redire coactus, & secundum, quod meditabatur, iter morte *Caroli II*, Hispaniarum Regis, interruptum. Hinc ejus successor *Philippus V* a Rege Christianissimo impetrabat, ut in *Hispaniam* mitteretur *Renau*, loca munita magni momenti, veluti *Gades*, firmaturus, quamvis sumtibus necessariis negatis nihil perficeret. A. 1702 navibus *Hispanicis* ex *America* reducibus, in portu *de Vigo* periclitantibus, 30 millena millia aureorum in conspectu quasi hostium inaudita dexteritate servavit, per omnem *Galliciam* conquisitis curribus ultra 4000, quibus illam argenti vim ex navibus exportatam imposuit, antequam hæ in hostium manus inciderent. Multa præclara & prorsus singularia præstitit A. 1704 in obsidione *Heracleæ*, quæ vulgo *Gibraltar* appellatur. Interesse quoque debebat obsidioni *Barcinonensi*: sed cum essent, qui ejus operam magis necessariam prædicarent in *Gadibus* muniendis, illuc sese contulit. Enimvero cum loco 200 millium aureorum, quæ promittebantur, ne obolum quidem ibidem reperiret, fidem suam apud mercatores interposuit, ut sumtus ad publicam utilitatem facerent. Postquam vero facultates suas exhausisset, nec ibi amplius subsistere posset, post continuos quinquennii labores & itinera, rebus omnibus, quas secum habebat, divenditis, ne deessent itineri sumtus, cum unico duplione in Galliam rediit. Et Rex quidem ipsi promittebat, quod servitia in *Hispania* præstita ita censeri debeant, ac si eadem in usum *Galliæ* impendisset. Sed ære alieno tantum non opprimebatur difficillimis istis temporibus, quibus poscere non licebat, quæ ipsi debebantur a pluribus annis. A. 1713 *Joannes Bernoulli*, manuaria nautica accuratius expensa, *Hugenii* adversus ipsum partes amplexus est & per literas contra ipsius propositionem fundamentalem disputavit. Controversiæ finem facturus edidit A.

1714

1714 Tractatum de manuaria nautica: sed manus victas nondum dabat *Renau*, quod theoriam *Bernoullianam*, etsi *Renaviana* magis complicatam, a vera tamen parum utique differre censeret. Inter hæc Ministris fere ac Regi ignotus esse cœpit. At cum *Melitenses* sibi a *Turcis* metuerent, magnus Equitum Magister a Rege christianissimo petiit, ut *Renavium* defensorem insulæ mitteret. Illuc igitur abitum parabat, sperans fore, ut redux rei suæ familiaris statum Regi coram exponere posset. Enimvero metus *Melitensium* vanus fuerat, & Rex interea moriebatur. Tum Dux *Aurelianensis*, Regentis munere fungens, cui merita ipsius erant perspecta, eum ad dignitatem Consiliarii maritimi evexit, & ejus opera uti decreverat in capiendo experimento onerum juxta methodum *Vaubanianam* distribuendorum, de qua alibi diximus in his Actis. Quoniam vero ab aliquo tempore retentione urinæ laborabat, A. 1719 mense Septembri aquæ calidæ haustu largiori remedium allaturus, in febrim, & urinæ retentione aucta, in hydropem incidit. Cumque contra mandatum Medicorum nimia aquæ quantitate continuo sese oppleret, die 20 Sept. A. 1719 vitam absque dolore & cum rationis usu finiit. A. 1699 in Academiam Scientiarum fuit receptus, Geometra fere a natura factus. Scripta *Malebranchii* contemptum eruditionis ipsi insinuaverant, nec otium nactus fuerat, ut de ea sibi comparanda cogitaret.

C. G. DEMONSTRATIO THEOREMATIS Fermatiani, nullum numerum triangularem præter I. esse quadratoquadratum.

SCripsit olim Fermatius, in Epistola a Wallisio edita, se id demonstrare posse, demonstrationem vero suppressit, quapropter dignam existimavi quam investigarem. Fingatur (I.) Radix illius quadratoquadrati $= ab$. ubi a. sit numerus integer. (II.) Quadratoquadrati a^4b^4. quotiens & divisor quicunque reduci poterunt ad ab^2. & a^3b^2. sed (III.) omnes numeri triangulares reduci possunt ad hanc formulam $x(2x+1)$ ubi x. est numerus integer quicunque, ergo illud quadratoquadratum cui

æqualis esset numerus triangularis, haberet divisorem $ab^2. = x.$ & quotientem $a^3b^2 = 2x + 1.$ (IV.) ex prima æquatione colligitur $b^2 = \frac{x}{a}$; ex altera $b^2 = \frac{2x+1.}{a^3}$ ergo $a^2 = \frac{2x+1}{x}.$ Quoniam vero (V.) $a^2.$ est numerus integer (per positionem primam) & $\frac{2x+1}{x}$ exhibere non potest numerum integrum, nisi fiat $x = \pm 1.$ nec quadratum nisi ponatur $x = -1.$ quo posito fit ipse numerus triangularis primus $= 1.$ patet hunc unicum esse quadratoquadratum.

Pæne superfluum est monere hanc demonstrationem extenditum ad omnes series numerorum hujus formulæ $x (\pm 1 + ex + fx^2 + gx^3 + \&c.)$ ubi x. sit exponens terminorum; e. f. g. &c. sint numeri integri vel o. (præter unicum casum, si omnes ponerentur = o. quo casu series ipsa transiret in $\pm x$) tum etiam ad excludendos numeros ulteriorum potestatum parium, ita, ut nullus istarum serierum terminus excepto termino primo possit fieri quadratoquadratus, nec sextæ nec decimæ nec ullius potestatis paris præter quadratam.

De triangularibus vero & hoc affirmari potest, si eorum quicunque = T. ponatur, T + 2. non esse quadratum; T + 3. non esse numerum potestatis quintæ; T. + 4. non esse numerum potestatis octavæ nec decimæ; T + 5. non esse quadratum; quibus multa similia addi possent, sed horum demonstrationes non ex eodem, quo superior illa, fonte derivantur, ut facile agnoscent qui naturam numerorum penitius scrutati fuerint.

JO. RIZZETTI RESPONSIO AD G. FR. RICHTERUM, de Optica Newtoniana; (vid. Act. Erud. Mens. Jan. 1724. p. 27 & supra, Sect. III, V, VII.)

IN postremo Schediasmate, quod egregius Richterus de Optica Newtoniana Actis Lipf. demandavit, plura sunt, quæ ad controversiam faciunt, & ut disputationi finem imponam, de his volui præstantissimos viros Regiæ Societatis Londinensis in epistola consulere. Alia quædam supervacanea videntur, quæ fal-

falſitate vel paralogiſmo laborant; & ut veritati in omnibus faveam, de his cum Adverſario pro hac vice agere ſtatui.

1. Licet objectorum inæqualiter diſtantium imagines nequeant in oculo, ob veterem refractionis legem, ſimul diſtinctæ exhiberi, eximius tamen Richterus eadem objecta uno oculorum actu ſimul diſtincta percipi vult. Hanc ſententiam experimento confirmat; nam ſi aſpicitur Luna, interpoſita quavis re, quæ ſit paulo amplior capillo, ac exiguo intervallo ab oculo diſtans, Lunam refert ac ſimul rem interpoſitam uno obtutu diſtincte videri; quamvis in oculo imago diſtinguatur unius & confundatur alterius. Verum eſt ac nemini latet, quod, ſi in oculo imago unius diſtinctione donatur, imago alterius confuſione inficitur; & falſum eſſe videtur, rem utramque uno obtutu apparere diſtinctam. Etenim inter Lunam & oculum filo ferreo interpoſito, dum acies in Lunam intenditur, filum confuſum apparet, & maculæ in Luna aliqua diſtinctione perſpicuæ: acie vero in filum converſa, hoc cernitur diſtinctum, & Luna magis quam antea confuſa.

2. Licet res inæqualiter remotæ æqualiter inſpiciantur diſtinctæ, ut extremitates virgæ *a A*, quarum una magis ab oculo quam altera diſtat, doctiſſ. tamen Richterus unius vel alterius imaginem in oculo vult ob veterem Refractionis legem confundi. Hanc ſententiam confirmat calculo: incidentibus enim radiis punctorum *aA* ex humore aqueo in chryſtallinum *Bb*, & ex chryſtallino in vitreum, ſi diſtantia fuerit *aM* $10\frac{5}{12}$, & *AM* 104 digitorum Rhinl. is elicit calculo diſtantias focorum, illius ſcilicet *em*, pertinentis ad punctum *a*, $\frac{3109}{14032}$, & alterius *em*, pertinentis ad punctum *A*, $\frac{13157}{72456}$ ejuſdem digiti, & proinde ipſorum focorum differentiam *ce* ($\frac{1}{105}$ dig.) ſatis notabilem, ut in oculo confundatur imago unius aut alterius extremitatis virgæ; quamvis utraque ſimul pulchre diſcerni queat. Vid. Act. Er. Jan. 1724 p. 39 Fig. 1.

Geminas virgæ extremitates, quarum una diſtat ab oculo $10\frac{5}{12}$, altera 104 dig. Rhinl. ſimul pulchre diſcerni poſſe, neſcio an certe affirmandum ſit; ſcio potius paralogiſmum olere calculum Richterianum, quo elicitur differentia focorum in caſu propoſito $\frac{1}{105}$ dig. Supponitur primum in calculo Richteriano,

teriano, radios punctorum *a, A,* incidere ex humore aqueo in chryſtallinum tanquam fluentes ex punctis *a, A.* Quia vero ſcimus, eos prius incidere ex aere in corneam, & ex hac in humorem aqueum, agnoſcimus quoque ipſos a cornea & ab aqueo humore refractos incidere in chryſtallinum, tanquam conſpirantes ad duo quædam puncta axis *Ae*, ultra *e* continuatæ. Nec dicendum eſt, nil referre, quod ipſi radii in chryſtallinum incidant fluentes ex punctis *a A*, aut conſpirantes ad duo puncta ultra *e*; ex aere enim in denſiorem lentem *Bb* radiantibus geminis punctis *a*, *A*, quorum imagines principaliter depingantur, illa ſc. puncti *a* in *e*, & illa puncti *A* in *c*, ſi materia lentis in rariorem mutatâ, ſuperius inducatur ſtratum materiæ denſioris aere, & rarioris illâ lentis, ita, ut maneat punctum *c*; adhibito calculo inveni, punctum *e* accedere ad punctum *c*. Supponuntur iterum in calculo Richteriano refractiones geminæ, alia ex aqueo in chryſtallinum, altera ex chryſtallino in vitreum. At quia ſcimus, chryſtallinum compoſitum eſſe ex innumerabilibus ſtratis materiæ interius denſioris ſemper atque denſioris, innumerabiles quoque refractiones eſſe non ignoramus. Nec dicendum eſt, nil referre, quod ſint refractiones geminæ vel plures; in lentem enim *Bb* ex una eademque materia confectam radiantibus, ut prius, geminis punctis *a*, *A*, quorum imagines principaliter depingantur, hoc eſt illa puncti *a* in *e*, & illa puncti *A* in *c*, ſi materia lentis mutatur in denſiorem interius & rariorem exterius, ita ut maneat punctum *e*, adhibito calculo inveni (ut alias memini) punctum *c* puncto *e* appropinquare. Paralogiſmum igitur ex duplici cauſa Richterianus calculus olet, & quia radii punctorum *a*, *A*, non incidunt in chryſtallinum tanquam fluentes ex punctis *aA*, ſed tanquam conſpirantes ad duo axis puncta ultra *e*, & quia radiis in chryſtallinum ingredientibus, & e chryſtallino egredientibus, refractiones non geminæ ſed innumerabiles fiunt. Unde intelligitur, differentiam focorum *ee* ex duplici cauſa eſſe minorem illa quam Adverſarius ex ſuo calculo elicuit.

3. Huic ſuo calculo nimis confidenter inſiſtens is addit, quod ſi punctorum variis coloribus denſe expreſſorum inſpicitur copia,

pia, e perexiguo unius duorumve pedum intervallo, ac pilus interponatur minus ab oculo distans; conversa ad hunc ipsum acie, libera ab obscuritate & confusione sentiantur ea puncta, quorum imagines is putat in oculo ita distinctas non esse, ut illam pili. Verum est ac cunctis patet, quod acie ad pilum conversa imagines punctorum nequeant ita distinctæ depingi ut illa pili; at falsum esse videtur, libera ab obscuritate & confusione puncta sentiri. His enim ab oculo distantibus intervallo duorum pedûm, & pilo intervallo dimidii pedis, si oculus ad pilum intenditur, hic utique distinctus apparet, at punctorum colores confusione inficiuntur.

4. Cum dixerim, capillum per quæcunque prismata aspectum aut penitus ex oculo amitti, aut evidenter perturbatum exhiberi, negat hoc Nobiliss. Richterus contingere in illis prismatibus, quorum superficies non majori angulo quam paucorum graduum ad se invicem inclinantur. Verum est, quod si prisma adhibetur, cujus angulus refringens est unius aut duorum graduum, vix levia quædam vestigia aberrantis luminis deteguntur. At absit consequentia, quam Adversarius deducit. In punctis (ait) *b* & *L* lens *BbL* convenit cum prismate adscripto *bKL*, in aliis punctis cum aliis prismatibus, in ipso vero axe *Mm* cum vitris parallelarum superficierum. Quapropter eam particulam capilli, quæ conspicitur per puncta lentis *b* & *L*, perinde ut per prisma *bKL*; quæ per puncta *M* & *m*, non secus quam per vitra parallelarum superficierum; quæ denique per puncta alia, etiam alio modo apparere fas est. Is putat, singulas objecti particulas inspici per singulas alias lentis particulas; unde dicuntur aberrationis immunes illæ obiecti particulæ, quæ inspiciuntur per lentis particulas axi propinquas; illæ scilicet quæ refringuntur a prismatibus superficierum parallelarum, vel ad se invicem inclinatarum sub angulo gradus unius vel dimidii. L. c. p. 36.

Absit hic ratiocinandi modus; in oculum enim *Bb* radiante obiecto quovis, non depinguntur singulorum punctorum imagines a singulis radiis per singula loca pupillæ transeuntibus, sed imago puncti cuiuslibet depingitur ab omnibus radiis transeun-

euntibus per totam ſuperficiem pupillæ. Singula igitur obiecti puncta non aſpiciuntur per ſingulos radios, hoc eſt, per ſingula puncta pupillæ, ſed punctum *A*, vel quodlibet aliud, aſpicitur per omnes radios in totam pupillæ ſuperficiem incidentes. Si de hoc Adverſarius certior fieri vult, lucidum obiectum inſpiciens, exiguum foramen (tanquam unicum punctum) apponat cuilibet parti pupillæ; & cum videat, objectum ſemper in conſpectu manere, inde colligat, univerſa puncta objecti per ſingula puncta pupillæ, oculo per foramen inſpicienti apparere. Quod ſi ita eſt, manifeſte patet, ſingula objecti puncta per univerſa pupillæ puncta oculo nudo videri. Cum iterum, oculo per foramen inſpiciente, rem videat objectam lumine inopem, & oculo nudo illam videat lumine divitem, ab hoc confirmatum agnoſcat, quod in primo caſu per radios pauciores, hoc eſt, per exiguam partem pupillæ, & in ſecundo per plures, hoc eſt, per totam pupillam, ſingula obiecti puncta inſpiciantur. Ob id tamen eruditiſſ. Adverſarius ſua laude fraudandus non eſt; eliſis enim difficultatibus, quas ille fecit, magis patet, quid ſit de Optica Newtoniana ſentiendum.

G. FRID. RICHTERI DE PRÆCEDENTE Schediaſmate Rizzettiano Monitum.

ETiamnum ſuis dubiis contra Opticen Newtonianam inhærens nobiliſſimus Italus, ad ea, quæ ipſum noviſſime admonui, (*Act. Jan. 1724.*) nova plane ratione nunc reſpondet. Diviſis enim argumentis meis bifariam, illa, quæ imprimis ad rem facere opinatus eſt, in Epiſtola ad illuſtrem Societatem Regiam Londinenſem, ſimul cum ſuis animadverſionibus, expoſuit, arbitrioque celeberrimæ hujus Societatis controverſiam ita ſubjecit noſtram, ut, ſi forte rejectus vel condemnatus fuerit, ſibi non defuturus, ſed ad aliud tribunal provocaturus videatur. Cetera, quæ in ſchediaſmate meo ſupervacanea numeravit, hoc eſt, ut ipſe interpretatur, quæ *falſitate vel paralogiſmo laborare* cenſuit, de iis agere mecum in præmiſſo ſcripto decrevit. Accepimus quidem ab Auctore etiam exemplum epiſtolæ paullo ante lau-

laudatæ, sed exhibere illam dubitavimus, cum quod longa est & pleraque complectitur jam alibi apposita, tum quod, quæ coram tribunali Londinensi agi debent, nostris inserere Actis, præsertim ante pronuntiatam sententiam, insuper habemus. Et quamquam mihi proclive esset, ad omnia respondere, quæ ibi sunt allata, satius tamen existimo, atque ad componendam litem opportunius, ut in sententia electi ab ipso adversario judicis sapientissimi acquiescam. Pauca saltim exempli caussa attingere liceat.

Cum demonstraverim, (*Act. Jan. p. 37*) quid ita chartæ bicoloris pars rubra magis quam cœrulea attolli videatur, angulo refringente prismatis sursum converso, & tela candida substrata, etiamsi radii cœrulei revera magis quam rubri refringantur, ut supposito pro tela candida panno nigro patet; nihil me demonstrasse, sed *principium petiisse* Nobiliss. Adversarius contendit: nam se invertere ratiocinium, eodemque modo demonstrare posse, quid ita chartæ bicoloris partem cœruleam magis quam rubram attolli conspiciamus, substrato panno nigro, etiamsi radii rubri revera magis quam cœrulei refringantur, ut supposita tela candida pro panno nigro patere videatur. Scilicet quid inter album atrumque intersit, fingit se nescire Vir & eruditus & opticarum rerum peritissimus. Nam si nigredo color plane nullus est, sed defectus coloris omnis, omniumque lucis radiorum, si proinde coloratus ille limbus, qui circa fines albi & nigri per prismata apparet, e solo albo nascitur, profecto ab alba charta *KLMN*, ad bicolorem applicata, afferri eiusmodi limbum posse, a charta vero vel re quavis nigra non modo nihil afferri posse, sed & obtecta albedine, si qua prius circumiecta fuit, omnem extinguendum limbum, inde ortum, & fines chartæ bicoloris puros plane atque illibatos relinquendos esse, constat. Vid. Act. Jan. p. 39. Fig. 2.

Dixi, (*p. 34 l. c.*) corpus opacum nec politum radios quaquaversum reflectere, qualescunque illi fuerint, & quacunque inclinatione inciderint: hoc enim & natura ipsa eiusmodi corporis, & differentia, quæ inter illud atque speculum intercedit, & communissima experientia, cum longe lateque tale corpus cerni possit, perspicue testatur, & præter Nobiliss. Adversarium nemo it infitias. At ille distinguendum ratus inter colores corporum

permanentes, qui a lumine directo illustrantur, atque inter apparentes, qui a refracto producuntur, concedit, corpus scabrum & opacum, lumine directo illustratum, radios quaquaversus reflectere, ceterum in corporibus refracto lumine coloratis easdem valere leges dubitat. Sed, ut omittam, quæ de ipsa distinctione inter colores permanentes atque apparentes commemorari possent, quam longe & late cernitur pars quælibet parietis vel chartæ, alba & directo lumine collustrata, tam longe & late eandem, refracto per prisma lumine coloratam, videri certum est; & quæ causa efficit, ut directi luminis radii quaquaversus dispergantur, eadem neque illos, qui ante appulsum per prisma sunt refracti, ad æquos reddi flexus sinit. Interim dubitationem Viri optimi nihil miror; qui, ni dubitaret, victus esset.

Aberrans stellarum lumen per telescopia meliora observatum satis accurate cum dogmate & calculo Newtoniano convenire, aliquoties admonitum est. Contra id novam & inprimis validam objectionem sibi reperisse videtur ingeniosus Adversarius. Negat enim, *considerasse Nevvtonum, quod lumen in casu proposito*, non ab uno vitro telescopii maiore, quod *obiectivum* appellamus, sed *a lentibus saltim geminis, & postea ab oculi humoribus refringeretur*; ob eamque causam Illustris Viri calculum sine dubitatione *paralogisticum* pronuntiat. Sed ipse potius rem non satis attente consideravit Rizzettus. Nam cum stella per tubum astronomicum aspicitur, non sane per utrumque vitrum pari conditione spectatur. Vitrum *objectivum* imaginem stellæ circa focum exhibet; atque hanc imaginem per lentem oculo obversam intuemur. Jam si quid per vitrum non nimis globosum, hoc est, quod non nimis magnum sphæræ sit segmentum, e justo intervallo intuemur, aut nullam aut non numerandam luminis aberrationem observari, & experientia docet, & alibi a nobis (p. 361 c.) ratione demonstratum est. Ergo lumen aberrans, quod per telescopium satis exquisitum circa stellam animadvertitur, ad solum vitrum *objectivum*, quo imago repræsentatur, non ad *oculare*, per quod imaginem illam aspicimus, referendum esse patet: nam quod ad oculi humores attinet, eos sane interposito telescopio, non magis quam

quam si nudi sint, vel efficere vel augere istam aberrationem fas est.

Sed vereor, ne, si plura ex literis Cl. Rizzetti ad Societatem Angl. afferam, parum stare promissis meis videar. Igitur ad alterum Autoris schediasma, quo mecum se acturum diserte profitetur, nunc accedo, singulis IV membris breviter & perspicue responsurus.

Ad memb. 1 & 3.) Hic parum mentem & verba mea percepisse Virum doctissimum, vel inde constat, quod me statuere meminit, inspectis e perexiguo intervallo punctis coloratis, piloque interposito, & conversa ad eum acie, libera ab obscuritate & confusione puncta ista sentiri. Immo vero plane contra est: *non magis* illa puncta ab obscuritate libera sentiri dixi, (*p. 29*) quam camporum flores, quos ipse proposuerat. Nempe hæc mea est sententia: cum quæritur, an foci radiorum rubrorum ac cœruleorum inter se distent, hoc est, an aberratio luminis Newtoniana vera sit, experiendum tentandumque illud esse vitris majoribus, non minoribus, nedum nudis oculis. Quod ut re simillima confirmem, provoco ad focos radiorum, a punctis inæqualiter remotis advenientium, quos focos pariter inter se distare, non oculis nudis, sed vitris majoribus experiendum est. Si, interposito tali vitro, in tabula alba excipiuntur imagines duarum candelarum ardentium, quarum altera paucos saltim pedes longius a vitro distat quam altera, discrimen focorum luculentissime percipitur: nam ubi una imago distincta apparet, ibi alteram adeo confusam cernimus, ut nihil minus quam imago candelæ esse videatur. At nudis oculis utramque intueri, citra ejusmodi confusionem, satis clare licet. Concedit hoc Rizzettus in rebus quæ exiguo paucorum pedum intervallo a se invicem absunt, negat de iis, inter quas major est intercapedo: nam flores campi, ex intervallo XX circiter passuum, nudo oculo cofusissimi apparent, inquit, si acies ad capillum dirigatur, qui campum inter & oculum locatus, uno circiter pede ab hoc remotus sit. Ego vero, ut demonstrem, id non tam majori distantiæ, quam potius multitudini ac varietati florum, intentoque oculorum actui, imputandum esse, duo affero experimenta:

unum de punctis coloratis, quæ paucorum pedum intervallo ab oculo piloque remota, propter varietatem intentumque in pilum aciem, non minus confusa apparent, quam camporum multo magis remoti flores: alterum de rebus simplicioribus, quæ quanquam X, XX, atque etiam longe plures passus inter se distant, tamen, propter illam simplicitatem minusque intentam oculorum vim, uno spectari obtutu sine confusione solent. Quis enim non experitur toto die, sive in conclavi sedeat, sive per plateas ambulet, sive in patentibus versetur campis, sive terrena intueatur, sive cœlum suspiciat, dummodo non affigat oculos ad certum punctum, se multas res, quantumvis inæqualiter distantes, uno visionis actu, prospicere satis clare ac distincte posse? Cum luna per fenestram, aut prope domum aliquam vicinam apparet, quis est, qui oculis integris, lunam, domum, fenestram, simul videre absque obscuritate & confusione nequeat? Quod si acies magno conatu in exiguam lunæ maculam, aut in domus fenestræve particulam intenditur, agnosco sane circumpositarum rerum obscuritatem quandam, sed ejusmodi obscuritatem, quæ a confusione imaginis, per lentem vitream majorem ultra vel citra justum focum exhibitæ, etiamnum satis differt.

Ad memb. 2). Hoc loco calculus meus nequicquam reprehenditur. Scio, radios per tunicam corneam itemque per humorem aqueum prius refringi, quam ad crystallinum perveniunt: sed hoc jure neglexisse videor, cum quod calculum nimis
l.c. Fig. 1. perplexum evitare sum conatus, tum quod illud egi, non ut spatiolum *ce* accuratissime definirem, *(p. 29, 30)* sed ut saltim notabile esse commonstrarem; si nimirum eodem modo in oculo sese res habere, ut in vitris opticis, assumitur. Quod si ex intima natura oculorum, atque imprimis ex nova sua doctrina, de inæquali densitate humoris crystallini, demonstrare potest Vir præstantissimus, distantiam focorum *ce*, a distantia punctorum radiantium *A & a* exortam, usque adeo in oculis contrahi, ut vix amplius notabilis sit, facile id quidem patior, quanquam ipsam demonstrationem & calculum expecto, sed dubitandum non est, quin una opera demonstrare liceat, distantiam focorum, a diversa radiorum *refrangibilitate* ortam, æque contrahi: ac proinde

inde nudos oculos, ad ostendendas illas focorum differentias, neutro casu, pro consuetis vitris opticis substituendos esse.

Ad memb. 4.) Cum per simplex vitrum opticum res quælibet e justo intervallo aspicitur, singulas istius rei particulas per singulas vitri particulas aspici certissimum est. Atqui si satis mea verba considerasset Adversarius, nihil aliud me dicere (p. 36.) intellexisset. Non pertinet demonstratio, qua usus sum, ad lentem oculi crystallinam, sed ad lentem e vitro vulgari conflatam; non pertinet ad lentem, cum circa focum ejus imago rei cujusque depingitur, sed cum per eam directe res spectatur. Depictis enim, vel in fundo oculi per humorem crystallinum, vel in tabula accommodata per lentem opticam, rerum imaginibus, imaginem puncti cujuslibet, non a radio quodam singulari, sed ab omnibus depingi radiis, qui a puncto illo in totam lentis superficiem illabuntur, mysterium est, ne quidem tyronibus ignotum. Sed aberrans nescio quod lumen fallere nonnunquam virum oculatissimum videtur. Atque hic controversiæ nostræ per me quidem finis esto.

SPECIMEN CATHOLICÆ VERITATIS, cui Athei, Deistæ, Pseudo-Politici, circa quamcumque sectam Indifferentes, Religionis contemtores, dubiæ fidei, & Critices intemperantioris Autores &c. velamina prætendere nituntur, exhibitum a F. MALACHIA D'INGUIMBERT, Mon. Ord. Cist. S. T. D. Regiæ Celsitudinis Cosmi III, Magni Hetruriæ Ducis, Theologo, atque primum in Universitate Pisana, tum in Lyceo Florentino publ. Theologiæ Prof.

Pistorii, apud Joh. Silvestr. Gatti, 1722, 4 maj.

Alph, 1 pl. 13½.

CEl. Autor, aliis jam scriptis clarus, animadvertit, exsurgere homines omnibus scelerum maculis notissimos, qui Philosophia immoderatius abusi, fidem impugnent & opinionum pravitate alios inficiant, suasorque eidem existit Vir ab eo laudatus, non tamen nominatus, ut scripto aliquo malo huic obviam iret. Paruit Noster, licet de veritate Religionis Christianæ *Augu-*

ſtinum, Chryſoſtomum, Juſtinum, Athenagoram, aliosque, & Patres, & recentioris ætatis Theologos, tum *Romanæ*, tum *Lutheranæ*, tum *Reformatæ* Religioni addictos, de his momentis uberius ſcripſiſſe fateatur. Stylo interim facundo Cel. Autor uſus, quinque ſectionibus telam pertexit. *Prima* quidem, *Deum exiſtere*, contra maleſanas Atheorum blaſphemias demonſtrat ex artificioſiſſima cœli terræque creatione, ex inſania mentis alias ſecutura, e motu, ordinatione rerum omnium &c. Præ-
p. 14 ſq. ſtantiſſimos Philoſophos ſupremum mundi opificem agnoviſſe,
15. contra *Socinum* e *Seneca* docet, partes univerſi tot teſtes Dei eſſe, a finita virtute talia fieri non poſſe, nec ex atomis mun-
18 ſqq. dum coire potuiſſe, nec e materiæ vaſtiſſimæ motu, quia mo-
26 ſqq. tus ab alio eſſet, probat, *Carteſii* etiam demonſtrationem Dei
31 ſqq. evertens. Pergit ad artificioſiſſimam hominis ſtructuram, ſemen-
33. tem, Elephantum &c. ſimulque *Spinoſæ* itidem Atheiſmum
38 ſqq. perſequitur. *Libro II providentiam Dei* contra Deiſtas defendens,
63 ſqq. e conſenſu diſſitarum nationum, non e timore ortam hanc de Dei providentia opinionem, nec obſtare docet morbos, hominibus immiſſos, huic providentiæ, cum & medicamina præſto ſint, nec quod aſſeratur, quædam nobis incognita eſſe, cum & adverſarii plura ignorent; nec infinitatem Dei obeſſe, nec animalia venenata, nec infelicitatem piorum, nec impietatem hominum:
89. tolli potius per negatam Dei providentiam ſinceram pietatem,
114. gratitudinem, ipſosque haud raro Atheos in fine vitæ fateri, quod
118. doleant ſibi talia excidiſſe. *Tertio* dein loco probat *Chriſtianæ religionis neceſſitatem*. Dei cultum ex ejus attributis ſequi, & vel fœdam idololatriam oſtendere, naturæ inſitum eſſe cultum Dei, non ex atavorum traditione, ſeu anticipatione, ut voluit & *Epicurus* & *Hobbeſius*, quem Atheum & ſuis ingratiis Chri-
p. 124. ſtianum redditum, dicit, & ea occaſione in *Indifferentiſtas, Spino-*
125 ſqq. *ziſtas, Leibnizium* quoque & alios, quos *tolerantes* vocat, ſty-
128. lum acuit, quod vel religionum indifferentiam, vel ſolum Dei
137. amorem ad ſalutem ſufficere, aſſerant. Religionem, oſtendit, non adverſari rationi, ſed eam tranſcendere, ac nullum ad religionem Chriſtianam tuendam validius argumentum eſſe, quam quod Atheorum incredulitas ultra dubitationem adſcendere

dere

dere nequeat; ſublata religione Chriſtiana, auferri juſtitiam; Chriſtianam religionem modo eo, quo conſtituta & propagata eſt, veram probari, cum Chriſtus & Apoſtoli, gloriam omnem 141 ſqq.
exoſi, contra voluptates mundanas inſurrexerint, occiſique ſint una cum tot martyribus, & tamen adeo amplificata ſit Chriſtiana Eccleſia, ſolius Dei ope; quæ omnia ſuavi apparatu & verborum & rerum perſequitur. *Librum* inde auſpicatur *quartum, animæ humanæ immortalitatem* demonſtraturus. 163 ſqq.
Hinc ad Deum provocat juſtum, qui impiis pœnam, piis præmia decernat, & de quo, quod animam extinguere velit, concipi nequeat; animam vero in partes ſolvi non poſſe, cum partibus non conſtet; nec ſe ipſam occidere velle, cum quælibet ſubſtantia ſe conſervari velit; nec eſſe cauſam aliam externam, quæ perimat animam, quæ æterna, cogitans, Deoque quoad directionem corporis ſimilis, (quod eximium putat argumentum eſſe, etſi alias e ſimilitudine imbecille admodum petatur,) deficientibus corporis viribus ſæpe ſublimior ſurgit, & quando aliquid meditari vult, ſenſibus otium imperat, ut ſine impedimentis meditationi incumbat; quod ultimum Autori eſt argumentum palmarium, ad oſtendendam ſpiritualitatem animæ, quam deinde contra Spinoſam Atheosque defendit, inter alia ad *Koh.* III, *19 ſqq.* reſpondendo. Cum autem *Lutherum* faci- 192.
noroſiſſimum appellat, ipſique tribuit, quod dixerit, animam eſſe mortalem, dolemus vices Cl. Autoris, qui cum Lutheri ſcripta legere ipſe haud potuerit, ab aliis ſeductus ita in eum debachatur, cum conſtet, Lutherum animæ immortalitatem & agnoviſſe & fortiter defendiſſe. Tandem *Liber quintus S.* 209.
Scripturæ veritatem adſtruit, e natura S. Scriptorum ipſiusque Scripturæ, e ſublimitate materiæ ab ingenio humano remotiſſimæ, e vi corda movente, e via homini in ea oſtenſa, ut cum Deo in gratiam redeat, e prædictione item futurorum, e martyriis tam multis, e neceſſitate revelationis ad ſalutem impetrandam, e veritate librorum Moſaicorum (ubi pariter *Lutheri* p. 241 ſq.
verba, quæ huc nil faciunt, cum de ſalute non e lege, ſed Evangelio impetranda agant, male applicat) quos e conſenſu Judæorum, Chriſtianorum & gentilium, e traditione orali Patriarcha-

archarum usque ad Mosen, e duro Mosis in Judæos imperio, collusionem excludente, aliisque, Mosi jure vindicat, ad argumenta objecta respondet, & adhortatione ad *Atheos*, *Deistas*, *Naturalistas* & *Indifferentistas*, ut resipiscant, finem opusculo huic non inelegranti imponit.

M. HARTW. BAMBAMII OBSERVATIONUM sacrarum exegeticarum Centuria, enthymemata Mosaica continens.

Hamburgi, apud Jo. Wolffg. Fickweiler, 1723, 8.
Pl. 8½.

EST Cl. Autori in promptu apparatus sacer enthymematico-exegeticus vel ultra centuriarum Δωδέκαδα quoad observationes generaliores super libros Biblicos comprehendens, cujus centuriam ex libris Mosaicis conflatam cum erudi is in hoc libello communicat. Ordo, quem sibi præscripsit, hic est, ut primo enthymema, tum probationes, tandemque ejus usum, si quis se offert, exhibeat. Hæc enthymemata in Mosis persona, scriptis, factis, vaticiniis & peculiaribus loquendi modis, item in iis, quæ in ejus libris de revelationum modis, Dei nominibus, natura, personis, Messia, creatione, lege, evangelio, sacrificiis, ecclesia, conjugio, statu œconomico, morte, & resurrectione legere licet, observantur. Urim & Thummim ipsi est lex, quam in pectorali super pectus gesserit Aaron, & verba piorum hominum Mosen ad Deum ita referre, contendit, ut, quando a Mose dicantur Deum videre & pœnitere, hæc non nisi in cordibus eorum, qui ministerium verbi habent, fiant; atque faciem Dei, & Deum ipsum in essentia sua spectatum, & tres Trinitatis personas Ex. XX, 3, & secundam Trinitatis personam, & præsentiam Dei singularem & ejus gratiam notet.

HISTORIA FRATRUM SPORTULANTIUM, ex antiquitate idoneis Documentis eruta atque Exercitatione ad Cæc. Cypriani L. I Ep. IX per modum vindiciarum sedulo explicata, Autore M. G. C. C.

Francof.

Francof. & Lipſiæ A. 1724, 8
Plag. 11.

BRevi hac commentatiuncula Reverendus Autor, qui ſub fine dedicationis *Gothofr. Chriſtoph. Claudius*, Paſt. Subſt. Prataviensis, vocatur, illuſtrare locum quendam Cypriani, eundemque p. 140.
una cum ordinis ſacri dignitate contra JCtum quendam celeberrimum, qui in Commentario ſuo in Bullam Auream Tom. I Tit. II §. 1 p. 296 de Clerico Sportulante i. e. lucri cauſa negotia politica & res civiles tractante, ſcriptum quoddam publicum edere promiſit, vindicare allaboravit. Uſus eſt Sportulantium Fratrum voce & primus, & ſolus omnium Carthaginenſis Eccleſiæ Sæculo p. C. N. tertio illuſtre ſidus, Cœcilius Cyprianus, binis quidem locis tantum, ubi verba primo loco (L. I Ep. IX fol. m. 35 Edit. Erasm.) ita ſonant: „Quæ nunc ratio & forma in clero tenetur, ut, qui in eccleſia Domini ad ordinationem clericalem promoventur, nullo modo ab adminiſtratione divina avocentur, ne moleſtiis & negotiis ſecularibus alligentur, ſed in honore *Sportulantium Fratrum*, tanquam decimas ex fructibus accipientes, ab altari & ſacrificiis non recedant, & die ac nocte cœleſtibus rebus & ſpiritualibus ſerviant„ &c. Inſtituti igitur ſui rationem ita iniit Noſter, ut Hiſtoriam hanc Fratrum Sportulantium *duabus* explicet *partibus*, quarum prima Philologico-Hiſtorica eſt, altera Hiſtorico-Polemica. In illa p. 13, 14.
ante omnia operoſe inquirit in vocis, *Frater*, originem & na- 17.
tales, dein ſiſtit Fraternitatum pro ordinum Hierarchicorum 20 21.
diverſitate diviſionem variam & multiplicem, imprimis uſum hujus vocabuli biblicum, dein politicum, e. g. ubi Imperatores, Reges & Principes ſe invicem honorabili Fratrum nomine com- 24-48.
pellare ſolent, poſtremo eccleſiaſticum, ubi ſex fraternitatum genera numerantur: I quando Chriſtus noſter & nos ipſius Fratres, tum II, cum omnes in univerſum Chriſti fidem profeſſi ob communem hanc ſortem, III ob doctrinarum communionem, IV ob eandem muneris conditionem, V ob actum quendam ſacrum, VI ob ſingulare quoddam inſtitutum, Fratres appellantur. Quibus omnibus prolixius pertractatis, pergit Autor ad Sportulas, earum etymologiam, variumque uſum explicaturus. Sportula

enim modo minutiorem corbem, ſive fiſcellam, & vaſculum, in quo coqui emendis obſoniis argentum & coemta in macello obſonia reponere tantiſper ſolebant, dum domum portarent, ibique evacuarent; modo cibum in ſportulis ferri ſolitum; modo pilei genus, id quod ex Cedreni loco edit. Pariſ. fol. 169 pro-
p. 50. bare voluit, qui ita ſe habet: ἐςὶ δὲ καὶ ἑτέρα κατασκευὴ σπυρίδος ἀντὶ πίλου τῇ κεφαλῇ τιθεμένη. Καλεῖται δὲ παρ' Ἰταλοῖς κάμελα ἐξ οὗ καὶ καμελαύκια (quamvis hæc verba potius de illo cophinorum genere, qui capiti impoſiti a populis orientalibus geſtari ſolent, quam de pileo intelligenda videantur); modo cœnulas, quas amici ad ſe invicem deferebant, vel quæ clientibus diſtribuebantur; modo argentum ſeu pecuniam ſalutatoribus & ad populi ſuffragia concilianda datam; modo pecuniam aut mariti aut conjugis aut utriusque imagine ſignatam, in nuptiis dari ſolitam; modo munera ab oratoribus primum cauſas in foro Rom. dicturis populo ad applauſum ſibi concitandum erogata; tandemque in judiciis pecuniam vel ab actore & reo judicii conſtituendi gratia contributam depoſitamque, vel adminiſtris judiciorum loco honorarii dono datam, apud Romanos ſignifica-
p. 77. vit. Neque heic ſubſiſtit vocabuli hujus uſus, ſed ex profanorum ſcriptorum libris in doctorum eccleſiæ Chriſtianæ commentarios transſumtum, munera ſacra varii generis ab eccleſiæ membris ſponte collata, quo exinde utenſilia ſacra comparari, miniſtri eccleſiæ ſuſtentari, pauperibusque beneficia ero-
p. 79. 75. gari poſſent, denotavit; in quibus omnibus explicandis ita verſatur Noſter, ut etiam de illis, qui obtulerint, & quomodo, & quid obtulerint, penes quem item depoſuerint, & ad quos uſus impenderint oblata, exacte diſputet, quæ vero copioſius perſequi nobis non vacat, ad argumenti caput progreſſuris, quid ſcilicet Fratrum Sportulantium nomine Cyprianus indicaverit. Diſcedit autem doctiſſimus Autor a communi eruditorum ſen-
p. 95. tentia, qua verbo *Sportulare* neutram tribuunt ſignificationem, atque ſportulare idem valere, ac ſportulas accipere, perhibent, & Fratres Sportulantes Cypriano eſſe putant ejusmodi Clericos, qui Sportulas a Fraternitate acceperint, iisdemque fuerint ſuſtentati. Ita phraſin hanc explicant *du Fresne*, *Baronius*, *Suicerus*,

terus, Torrentius, Micrælius, aliique. Noſtro magis placet activa verbi hujus notio, ita ut Sportulantes non ſint, qui Sportulas accipiunt, ſed illi potius, qui rerum ſacrarum antiſtiti debitam ſuſtentationem ſportulatim contulerunt, atque adeo ſportulaſſe ſunt cenſendi. Pro certo enim ſtatuit, *Sportulare* a *Sportula* proprio auſu derivaſſe Cyprianum; at vero contra Latini ſermonis indolem atque ab omni analogia Grammatica remotum fore exiſtimat, ſi a diminutivo, inſtrumentum vel etiam objectum denotante, verbum formaretur neutrum vel actionis immanentis. Quemadmodum enim a *capula capulare*, a *flagello flagellare*, a *pullulo pullulare*, a *nidulo nidulari*, a *fabula fabulari*, a *tabula tabulare &c.* deſcendit, eadem ratione activi a *ſportula ſportulare* derivandum eſſe Autor judicat. Deinde ſententiam ſuam ex epiſtolæ hujus Cypriani ſcopo & argumento amplius illuſtrat, eandemque tandem Martini Chemnitii conſenſu & autoritate confirmat, cujus verba Exam. Concilii Trident. P. III p. 162, 800 hæc ſunt: „Cum ethnici ſtatis & præcipue anniverſariis" diebus, quando pro mortuis ſuis orabant, etiam epulas ad ſe-" pulcra deferrent, unde mortuis ſolatium quoddam accedere" putabant, irrepſit hoc etiam in eccleſiam, ſicut Auguſtinus" conqueritur, Ep. 64. Alibi vero hoc ita reformatum erat, ut" in memoriam defunctorum amici cibos & alia donaria in uſum" pauperum & clericorum conferrent, ſicut colligitur ex Orige" ne L. III in Job. & qui conferebant, vocabantur *Sportulantes*," Cyprianus L. I Ep. 9. Poſtea tales ſportularum collationes fieri" cœperunt, quando celebrabatur Euchariſtia, & vocabantur ob" lationes." Quibus adductus rationibus Noſter Cypriani locum ita interpretatur: "Hæc ratio ac forma apud nos tenetur, ut" clerici a populo ſportulis honorentur, atque a fratribus mune-" ra conferentibus ſalario ſufficienti ornentur. Atque ſummus" omnino eſt honos, qui ipſis a Fratribus Sportulantibus habetur," in quo honore conſtituti ab altari recedere neceſſe non habent," negotiisque civilibus implicari." Reſtat, ut Hiſtoriæ hujus poſteriorem partem, quæ eſt Hiſtorico-Polemica, ſtrictim carptimque perluſtremus. Statuit nimirum JCtus ille, quem Noſter ſibi confutandum ſumſit, varios actus a clericis ad ſe lucri

p. 97.

p. 99.

p. 102.

causa raptos mere sæculares esse, c. g. electionem Imperatoris & unctionem, copulationem, sponsalia, nominum impositionem, Sepulturam, Admonitionem ante præstandum Juramentum &c. Scribit vero ita inter alia JCtus ille loco citato sub finem: „Da nun aus bißhero erzehlten Stücke genugsam erhellet; „wie begierig die Geistlichen seyn, die weltl. Verrichtungen in „die Kirche zu ziehen, und sich mithin solche zuzueignen, davon „ich auf ein gantz Systema gesammlet, welches ich nach dem „Kirchen Latein *de Clerico Sportulante* zu überschreiben gedencke rc.„ Quæ quidem ordini ecclesiastico admodum pro-
p. 124. brosa ut refellatur opinio, tria potissimum probat, primo, hæc ita esse comparata, ut verbum divinum in iis administretur, vel administrari debeat, eaque non esse mere secularia; deinde nulla vel fraude vel violentia ejusmodi negotia ad sacros homines
p. 125. 130. transiisse, sed a Principibus Christianis commissa iisdem justo honestoque modo administrari; tandem pro laudabili veterum more actus hos in templis perfici ex juris divini humanique legibus, ecclesiæque veteris & fori Romani Germanicique consue-
p. 141. tudine, exponitur. Quibus expeditis digreditur Noster ad Ministrorum Ecclesiæ stipendia, salaria vulgo dicta, & convitia, qui-
p. 147. bus Mich Klobius, Fridericus Breeklingius, Gerhard. Wildermannus, aliique, sacrum ideo ordinem proscinduut, accurate refutat.

JOH. PETRI KOHLII, KILONIENSIS, Ecclesia Græca Lutheranizans, sive Exercitatio de consensu & dissensu Orientalis Græcæ, speciatim Russicæ, & Occidentalis Lutheranæ Ecclesiæ in dogmatibus, &c.

Lubecæ, apud Petrum Böckmannum, 1723, 8.
Plag. $\frac{1}{2}$.

PRæsenti in libello, quem Serenissimo Holsatiæ Principi Carolo Friderico dicavit, hoc sibi negotium datum putavit Cl. Autor, ut partim contra nostrates, Ecclesiæ Græcæ sacra nimium quantum exagitantes, infraque omnium reliquarum religionum

num ſortem plerumque abjicientes, partim Pontificios ac Reformatos, qui in hunc usque diem concordiam ſui cœtus cum Orientali arroganter jactant, evincat demonſtretque, aut nullam aut pertenuem omnino cum illis, maximam vero e contra cum Lutherano puriori cœtu conſenſionem Græcis intercedere. In præfatione religionem Græcam ac Moſcoviticam a variis falſo imputatis erroribus nævisque purgat, idque imprimis agit, ut oſtendat, illum, qualis qualis eſt, cum Græca Eccleſia conſenſum poſſe omnino multum Lutheranis, Eccleſiæ ſuæ perpetuam a Chriſti & Apoſtolorum temporibus ſucceſſionem Romanos contra defendentibus, patrocinari. Minime tamen in multis partibus Eccleſiæ Græcæ impuritatem, ſi ab hodierna Ruſſica, quam Cæſarea ſua Majeſtas priſtinæ veritati in pluribus reſtituit, diſcedas, Scriptor libelli hujus diſſimulat. Cap. I agit de Eccleſia Græca in genere. Cap. II de Eccleſia Ruſſica, ejusque cum Græca ſimilitudine. Cap. III de tentata cum Græcis a Papicolis unione in ſacris. Cap. IV de tentata a Reformatis unione. Cap. V de tentata a Græcis cum Lutheranis unione. Cap. VI de propenſis noſtratium Theologorum de Græca religione judiciis. Cap. VII de faventibus Græcorum de noſtra Eccleſia judiciis. Cap. VIII denique de conſenſu, quem in ipſis articulis doctrinæ ad disquiſitionem revocat, clareque ac manifeſto monſtrat in præcipuis fidei articulis Lutheranorum cum Græcis conſenſum atque concentum. Denique inde concludit, contra hodiernos Pontificios, ſpeciatim Patres Sorbonicos Pariſienſes, Eccleſiam Græcam cum nulla melius faciliusque Eccleſia, quam cum Lutherana amicam in ſocietatem poſſe coaleſcere. In calce denique libelli adjecit Joh. Quiſtorpii diſſertationem de Chriſtianiſmo hodiernorum Græcorum.

Erſte Sammlung einiger zur Pommeriſchen Kirchen-Hiſtorie gehörigen Schrifften.

i. e.

D. JAC. HENR. BALTHASARIS, TH. PROF. *Gryphici, &c. Prima Collectio ſcriptorum aliquot ad Hiſtoriam Pomeraniæ Eccleſiaſticam pertinentium.*

Gryhiswaldiæ, ap. A. Bussium, 1723, 4.
Alph. 3 pl. 11½.

S. R. Editor, Historiam synodicam Pomeraniæ, maxime Occidentalis, illustraturus, totum opus tribus exhibebit Collectionibus, quarum hæc prima, tres in partes distributa, comparet. In hac partes duas priores debemus *B. Jac. Rungio*, secundo Pomeraniæ Occidentalis, post Reformationem, Superintendenti, e cujus MSC. αὐτογράφω, sibi a S. R. Krackevizio ex Archivo concesso, S. R. Editor summa fide eas sistit. Pars vero tertia partim ex MSC. Rungiano, partim aliis MSC. partim & e Synodologia Mayeriana in hanc est digesta formam. Hinc se a Mayeri exemplari aliquando dissentire, Cl Editor non negat; se tamen potius, quam Mayerum, MScta incorrupta secutum dicit in Præfatione. In hac simul, ad meliorem Historiæ cognitionem, tempora emortualia Ducum Pomeranorum, qui post susceptam Religionem Evangelicam vixerunt, annotat: de juribus quoque Eccles. a Duce Phil. Julio Sundensibus concessis, & de Actis Pomeranorum quoad Formulam Concordiæ, quæ Collectioni secundæ inseret, differit. In prima hac Collectione partem quidem primam Acta Synodalia, tempore Joh. Knipstrovii ab A. MDXLI usque ad MDLVI confecta, faciunt. Sunt Synodi sex Gryphiswaldenses post Reformationem priores, quarum prima A. MDLXI, sexta vero A. MDLVI coacta, quibus Synodus Sedinensis anni MDXLV & Comitia Sedinens. anni MDLVI suis locis inseruntur, immixtis nonnullis ad Biographiam & Hæresiologiam spectantibus. Et prima quidem vel eo nomine memorabilis est, quod jussu Ducis Philippi I convocati sunt V. D. M. ad ritus Ecclesiasticos in Pomerania ordinandos: qui ritus quoque secundæ & tertiæ materiam præbuerunt. Synodus vero Sedinensis,
p. 80 sqq. ab Episc. Camin. Barth. Swavenio convocata, audit universalis, quia e tota Pomerania præcipui e Clero adfuerunt & de ritibus
33. pariter decreverunt. Qua ratione, Bugenhagio renuente, B. Swavenius, antea Ducis Cancellarius, Episcopal. dignitatem adeptus,
36. 37. & qui ab eo tempore Superintendentes usque ad A. MDCLIV in Pomerania fuerint, paucis memoratur; uti & Pomeranicis
52 sq. scriptoribus contraria de Ep. Weigero, variaque de actis J. Frederi

deri referuntur, de quibus & quarta Synodus Gryphica ex parte agit. Quinta vero de controversia Jacobi Tielii, V.D.M. Treptoviensis, de descensu Christi ad inferos, cum aliis doctrinarum & rituum momentis decernit. Sexta tandem Gryphica Synodus partim iterum de negotio Frederiano, partim de Ordinatione Ecclesiastica tractat. Comitia autem Sedinensia maxime futuræ Ecclesiarum visitationi regulas præscribunt. Et sic primam partem mors Episcopi Weigeri, & pius Knipstrovii, inter serias adhortationes, excessus, claudunt. Secunda deinde pars Acta Synodalia sub Jac. Rungio ab anno M.DLVII usque ad MDLXXIX complectitur, numero XVI. Hæ vero Synodi, ut plurimum de conscripta & promulgata ordinatione Ecclesiastica & dissidiis Sundensibus; duodecima vero & sqq. partim de libro Torgensi, & Form. Concordiæ, partim de Crusii, Sundensis, disputatione, & Calandri Flacianismo, sunt habitæ. Tertia tandem pars hujus collectionis constat quibusdam actis synodalibus tempore Jacobi & Friderici Rungiorum confectis. De quibus, ut & de additamentis, quæ haud magni momenti videntur, non attinet plura dicere. Ceterum a S. R. Editore non solum secundam & tertiam Collectionem, sed & curas magis arduas Ecclesia exspectat.

p. 50 sq. 65 sq. 91 sq. 95 sq. 158. 150.

p. 322. 324, 365 sqq.

Hamburgische Kirchen-Geschichte ꝛc.

h. e.

NICOLAI STAPHORSTII HISTORIA ECclesiæ Hamburgensis Diplomatica.

Hamburgi, ap. T. C. Felginer, 1723, 4 maj.

Alph. 5 pl. 4.

AUspicium hoc est operis satis splendidi, quo Rev. Autor, Ecclesiæ Hamburg. Johanneæ Pastor, præclare de patria rebusque illius ecclesiasticis mereri cœpit. Usus est subsidiis selectissimis, & maximam partem antea ineditis, haud neglectis scriptoribus notissimis, & ad priorem partem hanc apprime facientibus, Adamo Bremensi, & Helmoldo, ita tamen, ut in utroque perplura emendaret. Adjunxit idem, quæ ex Actis Sanctorum

rum, Conciliis Harduini, Bibliotheca Patrum, Collectionibus Pithœi, Baluzii, Meibomii, Freheri, Leibnitii, Ludwigii &c. sibi usui fore credidit. In primis vero ex recentioribus Lambecii Origines Hamburgenses, una cum Auctario & Chronologia ejusdem, diligenter adhibuit, etsi fateatur doctissimus Autor, se haud raro Lambecium in Chronologia aberrantem deprehendisse. Quoad Diplomata & Documenta, fundamenti loco posuit Lindenbrogii Privilegia Archi-Ecclesiæ Hamburgensis, sed ita, ut prius compararet illa cum duobus codicibus MSS. in bibliotheca publica civitatis Hamburg. extantibus. Reliqua documenta, quibus abundat fere præsens hoc Volumen, undique conquisivit, emendavit, illustravit. His fretus subsidiis Autor rem ipsam aggressus est, factaque partitione generali, qua una quidem Parte majori res ecclesiasticas Hamburgenses ante Reformationem ab A. 811 usque ad A. 1521; altera vero res sacras post Reformationem ad nostra usque tempora traditurus est. Et hoc quidem præsenti Volumine res gestæ ab A. 811 usque ad A. 1223 exponuntur. Afferamus saltem summam capitum. C. 1 agit de statu majorum sub Gentilismo, c. 2 de primordiis Christianismi Hamburgensis, c. 3 de fundatione ecclesiæ Cathedralis Hamburgensis. Hactenus prima operis hujus periodus; sequitur altera a conjunctione ecclesiarum Hamburgensis & Bremensis, ubi c. 1 de Anschario, Remberto, & Adalgerio, c. 2 de Hogero, Reginwardo, Unno, Adaldago, & Libentio I, i. e. ab A. 909 usque ad 1013, c. 3 de Vnwanno, Libentio II, Hermanno, Alabrando, Bezelino, Adalberto I & Liemaro, i. e. ab A. 1013 ad 1101, c. 4 de Humberto, Friderico, Adalberone, Hartwico I, Balduino, Sifrido, & Hartwico II, i. e. ab A. 1101. ad 1207, c. 5 de Burchardo, Gerhardo I, & Gerhardo II, i. e ab A. 1208 ad 1223. Maximopere optamus, ut Rev. Autor alterum, quod pollicitus est, Volumen propediem bono publico edat, properetque ad tempora Reformationis, & quæ illa insecuta sunt. Neque enim dubium est, fore, ut non solum Historia Ecclesiastica Hamburgensis multum hinc lucis adipiscatur, sed & aliæ simul partes Universalis Hist. Eccles. egregie illustrentur.

D. VAL.

D. VAL. ERN. LOESCHERI STROMATEUS, sive Dissertationes Sacri & Literarii argumenti &c.

Vittembergæ, sumtibus Sam. Hannaueri, 1724, 4. Alph. 4 pl. 3

DUplicis generis sunt, quas S. R. Autor hic conjunctim exhibere cœpit, Dissertationes: aliæ quidem antea jam editæ, in Academia præsertim Vitembergensi; aliæ vero nunc demum vulgatæ. Sequamur autem in recensendo singularum argumento eum ordinem, quo in hoc collocatæ sunt Volumine. Extat nempe *I* Sectio ἀνυπέρβολος, sive Hyperbolarum eliminatio ex verbis Dei, quæ disquisitio jam noviter prodit. *II* Adumbratio notionum Theologicarum de præparatione gratiosa: prodiit A. 1710. *III* Adumbratio notionum Biblicarum de Illuminatione: prodiit A. 1710. *IV* Notiones Theologicæ de Illuminatione: prodierunt A. 1710. *V* Notiones Theologicæ de Regeneratione: prodierunt A. 1708. *VI* Notiones Theologicæ de Renovatione: prodierunt A. 1708. *VII* Incunabula typographiæ revisa: nunc primum prodeunt. *VIII* Dissertationes III de usu numorum veterum in Theologia: prodierunt A. 1694 & 1695. *IX* Epistola de Advocatis Literatoribus: prodiit A. 1700. *X* Commentatio de Th. Münzeri doctrina, & factis: prodiit A. 1708. *XI* Supplementum catalogi Maittairiani primorum librorum typis editorum: non ante vulgatum. *XII* Historia enthusiasmi Philosophici: prodierat A. 1697. *XIII* Lectiones Coluthianæ: prodeunt nunc primum. *XIV* Annotationes in Coluthum de raptu Helenæ: primum nunc comparent. *XV* Epistola de corpore antiquitatum forensium: prodiit A. 1699. *XVI* Exercitatio de periodis, & conversionibus hierarchiæ ecclesiasticæ; prodiit A. 1708. His quidem omnibus, quæ vel solo argumentorum indice facile commendantur, accedit Appendix æque memoratu digna. Complectitur illa non nisi antea inedita, qualia hæc ferme sunt: *1* Commentatio ad D. H. Muhlium de servando in controversiis Theologicis modo; *2* Statera articulorum fidei, errorum, & elenchi; *3* Pachomii sermo Græcus contra

Empæcta & mores sui seculi, cum translatione, & notis, ex MS. 4 Provinciale Romanum; 5 Rationarium Hierarchicum, quæ utraque itidem ex MSS. evulgantur. Facile inveniet hic doctus & rei sacræ perinde ac literariæ peritus lector, quæ valde probet, desideretque, ut, quam primum per alia S. R. Autoris fieri negotia potest, alter harum Dissertationum Tomus in lucem emittatur.

HISTORIOLA ARTIS TYPOGRAPHICÆ in Suecia, Autore JOH. ALNANDRO, Ostro-Gotho.

Upsaliæ, literis Wernerianis, 1722, 8. plag. 7.

QUamvis institutum nostrum non sit Disputationum Academicarum contenta his Actis nostris inserere, hanc tamen, quæ sub præsidio V. C. Fabiani Tœrner, Eloquentiæ Prof. Regii, habita, ob materiæ jucunditatem & raritatem prætermittere noluimus. Integra tractatio quatuor capitibus absolvitur,
§. 1. quorum *primo* Suecorum ardor in bonas litteras celebratur, in erectione multarum bibliothecarum in ecclesiis cathedralibus & monasteriis conspicuus, quandoquidem in Visbyensi Gothlandiæ monasterio duo millia codicum vetustissimorum numerentur.
2. Inscribebant veteres Sueci sua primum saxis, deinde baculis fagineis, (unde vox Buchstab, a bock, *fago*, & staf, *baculo*, derivatur) quibus membrana ac demum charta successerunt.
3. Ad typographiam quod attinet, primus liber, quem in Suecia impressum Autor huc usque expiscari potuit, A. 1483 excusus est, Stockholmiæ, a Jo. Snell artis impressoriæ magistro. Quia tamen hic solus non sufficiebat, varii libri, quibus Sueci tum utebantur, alibi impressi sunt, ex quibus hic memorabimus sequentes: *S. Brigittæ Revelationes*, Lubecæ 1492, fol. *Breviarium horarum Canonicarum secundum ritum Ecclesiæ Lincopensis*, Norimb. 1493, 8. *Brynolphi Episc. Breviarium Scarense*, ibid. 1498. *Missale sec. ritum Eccl. Upsalensis*, Basil. 1513, fol. *Breviarium sec. rit. Eccl. Arosiensis*, ibid. eod. Primi vero libri in

in ipsa Suecia impressi hi sunt: *Dyalogus Creaturarum moralizatus*, Stockh. 1483, 4, *Vadstenensium Literæ Confraternitatis.* Vadstenis 1491, *Conr. Rogge Breviarium Stregnense novum*, Holmis 1495, *Jo. Gerson de tentationibus Diaboli*, ibid. eod. *Breviarium sec. ritum Eccl. Upsalensis*, ibid. 1496, *M. Alanus de Rupe de dignitate & utilitate Psalterii Mariæ*, impressum in Christianissimo regno Sueciæ, 1498, *Psalterium cum Antiphonis & hymnis*, Upsal. 1510, *Literæ Confraternitatis Hospitalis S. Spiritus extra oppidum Sudercopense*, Sudercop, 1511, *Jo. Gerson Ars moriendi*, Suethice, Upsal. 1514, *Ej. Meditationes in VII Psalmos pœnitentiales*, ibid. 1515. 4.

Caput secundum *Sueciæ* stricte sic dictæ, prout a Gothia distinguitur, typographias enumerat. *Holmiæ* primus fuit *Jo. Snell*, qui Dialogum Creaturarum modo memoratum A. 1483 typis edidit; reliqui inde usque ad nostra tempora enumerantur. Sequuntur *Typographi Regii*, quorum primus est *Anundus Olai*, hodiernus *Jo. Henr. Werner*, omnium Typographeorum per universam Sueciam Director. Collegium quoque Antiquitatum a Carolo XI instauratum inde ab A. 1700 peculiares typographos habuit. *Upsaliæ* non publici tantum & Academiæ Typographi fuerunt, verum etiam Laur. Wallius, Theol. D. Prof. & Pastor, post Episcopus Stregnesensis, Laur. Paulinus, Archi-Ep. Upsaliensis, & Olaus Rudbeckius propriis sumtibus sibi officinas erexerunt. Succedunt typographea *Arosiæ*, *Stregnesiæ*, & *Nycopiæ* erecta, quibus non immoramur. §. 1. 2. 3. 4. 5.

Capite tertio ad Gothiam progreditur, ubi primo loco *Vadstenensis* monasterii typographia occurrit, quæ sub ipsis hujus artis incunabulis ibidem fuit, & A. 1495 incendio eversa, neque restituta est. Reliquæ sunt *Sudercopensis*, *Malmogienses*, *Colmarienses*, *Gothoburgenses*, *Visingiana* in insula lacus Wetteri, ubi Braheus Comes in usum scholæ Gymnasiique a se fundati typographiam erigi curavit circa A. 1667, sed ea jam pridem cessavit. *Londini Scanorum* quum A. 1666 erecta esset Academia Carolina, ab eo tempore ibi quoque typographia floret, & præterea Petrus Winstrupius, Theol. & Episcopus Scaniæ, privatam quoque typographiam suo sumtu illic instituit. Sequuntur, quæ 1. §. 2. 6. 7. 8. 9. 11. 1.

Junecopiæ, *Scaræ* in Westro - Gothia, & *Aboæ* in Finlandia vigent.

§. 1. Caput quartum de variis typorum in Suecia generibus quædam profert. Primum vernaculi & Latini typi in usu fuerunt, *Græci* sub initium demum superioris seculi, & quidem primo rudiores, in usu esse cœperunt, id quod de Hebraicis quoque & Syriacis tenendum est. *Arabici* Petro Kirstenio debentur, Medicinæ Professori, Wratislavia Upsaliam evocato, iique post obitum ipsius Academiæ cesserunt.

2. *Runicos* characteres primus fundi curavit *Jo. Thomæ Agrivilliensis Buræus*, qui *libellum Alphabetarium* literis Runicis cum interlinearibus Suecicis bis edidit, Holm. 1611 & Upsal. 1624, 8. Hi postea ad Academiam Upsaliensem pervenerunt. Novos vero jussu Regio A. 1706 Lubecæ fundi curavit Joanno Beringskiöldius. *Russicos* primus confici jussit Gustavus Adolphus Rex, in gratiam subditorum in confinio imperii Moscovitici degentium.

3. Constituerat Autor de privilegiis Typographorum quædam addere, at spatio exclusus, filium abrupit. Forum ipsorum est Regium Cancellariæ Collegium, ita tamen, ut causæ leviores a Directore Societatis & quibusdam illius Assessoribus dijudicentur.

Historie derer Buchhändler, wie solche in alten und mittlern Zeiten gewesen.

h. e.

HISTORIA BIBLIOPOLARUM ANTIQUI & medii ævi, Autore CHRISTIANO SCHOETTGENIO. *Editio secunda auctior.*

Norimbergæ, sumtibus hæredum Tauberianorum, 1722, 4. Plag. $7\frac{1}{2}$.

AUtor ante hos annos quindecim in Academia nostra dissertationem *de Librariis & Bibliopolis Antiquorum* publice excutiendam proposuit, jam vero Germanice versam & variis locis auctam denuo prodire jussit. Tota tractatio capitibus quatuor absolvitur. *Primum* agit de Bibliopolis Veterum Hebræorum, ubi, paucis quibusdam de libris antiquissimis prælibatis, ostenditur, apud eos quoque antiquissimis temporibus homines fuisse, qui libros describerint, eosque aliis vendiderint, vel etiam

iam publico sumtu ad id negotium conducti fuerint. Sequentibus temporibus occurrunt סופרים, γραμματεῖς, & לבלרים, quorum negotium omne in describendis ad usum communem libris versabatur.

Caput secundum Bibliopolas Græcorum exhibet. Nomina ipsorum sunt βιβλιογράφοι, vel etiam βιβλιαγράφοι, ἀντιγράφοι, καλλιγράφοι, item βιβλιοπῶλαι, βιβλιοκάπηλοι, & κάπηλοι τῶν βιβλίων. Negotium ipsorum erat, ut scriptores alerent, qui libros describerent, quos postea in tabernis publicis venales exposuerunt, quod autoritate Pollucis comprobatur. Et Diogenes Laertius docet, Bibliopolam quendam viris doctis apud eum convenientibus Xenophontis ἀπομνημονεύματα prælegisse. Ex quo loco simul ostenditur, qua ratione de libris judicium ferre antiqui potuerint, qui tamen rariores fuerint: nimirum illis in bibliopoliis prælectis auscultarunt. Lucianus Bibliopolas suorum temporum accusat, quod libros plurimos non satis emendatos vendiderint. De pretio monetur, illud satis grande fuisse, quia libri omnes manu exarandi, adeoque rari fuerunt. Sic Plato tres libros Pythagoræ centum minis Atticis comparavit, quæ nostra moneta mille & quingentos imperiales conficiunt. Aristoteles opera Speusippi tribus talentis Atticis emit, hoc est, mille ducentis & quinquaginta imperialibus.

Bibliopolis Romanorum destinatum est Caput tertium. Apud eos occurrunt & *Librarii* sive scriptores, & *Bibliopolæ* sive venditores. Librarii temporibus Reipublicæ liberæ ut plurimum servi erant ad familiam Romanam pertinentes, nonnunquam liberti. Utebantur illis Domini, præcipue ad exarandas literas, quod exemplo Cæsaris illustratur, qui, Plinio teste, epistolas quaternas vel etiam septenas pariter librariis dictare poterat. Aderant præterea apud Græcos & mulieres librariæ. Temporibus Cæsarum Bibliopolæ memorantur, qui in tabernis publicis libros venum exposuerunt. Tales a Gellio in Sigillariis, a Martiali in Argileto, item juxta Templum Pacis & forum transitorium, a Galeno vero aliquot in vico Sandaliario fuisse referuntur. Imo Lugduni in Galliis, & fortasse Brundusii quoque, ta-

bernæ hujusmodi librariæ fuerunt. In illis tituli librorum pilis & columnis affixi erant, & eruditi eodem modo, quem supra diximus, conveniebant. De fraudibus Bibliopolarum & pretio librorum apud Romanos varia adjiciuntur. Sub finem nomina Librariorum & Bibliopolarum ex autoribus & inscriptionibus veteribus collecta sistuntur.

Mediis temporibus, quibus Caput quartum destinatum est, descriptores *Antiquarii* & *Bibliopolæ* apud Sidonium, Cassiodorum & Isidorum dicuntur. Basilius M. calligraphiam ab ipsis requisitam graphice describit, & quia divina volumina exaranda erant, exorcismus nonnunquam pro iisdem adjectus est, cujus exemplum, ab Irenæo inventum, ex Eusebio, Hieronymo & Freculpho Lexoviensi profertur. Si quis liber utilis & jucundus esset, librarii, quæstus cupidi, sedulo eum inquirebant, ut ex Sulpicio Severo constat: alii vero scriptis quibuscunque falsa summorum Virorum nomina præfixerunt. Sequioribus temporibus occurrunt præterea nomina *Bibliatoris* & *Stationarii*, h. e. ejus qui in publica taberna prostabat. In ecclesiis Cathedralibus *Librarius* unus erat ex Canonicis, in monasteriis monachus, h. e. Bibliothecarius, quod obiter additur. Stationarii erant vel privati, vel publici, qui ab Accademiis vel etiam singulis Facultatibus conducti erant, ut libros procurarent. Hi inter ministros Academiæ seu Pedellos locum habebant, de quibus varia ex Statutis Universitatis Vindobonensis apud Lambecium proferuntur.

Sub finem Fridericus Rothscholtzius, Bibliopola Norimbergensis, propter affinitatem materiæ adjecit *Specimen historiæ Bibliopolarum recentiorum temporum*, quam ab aliquot annis meditatur, narrationem scil. de bibliopolio Tauberiano, a Joanne & Jo. Daniele Tauberis Norinbergæ & Altdorffii instructo, una cum indice librorum, qui sumtibus illorum prodierunt.

VITA DEL GLORIOSISSIMO PADRE S. AGOstino, Vescovo e Dottore di S. Chiesa, cavata principalmente dalle sue Opere &c.

hoc

hoc est,

VITA GLORIOSISSIMI PATRIS SANcti Augustini, Episcopi & Doctoris S. Ecclesiæ, hausta potissimum ex ipsius scriptis, & in VIII Libros distincta; Autore CÆSARE BENVENUTI, Cremensi, Abbate privilegiato Congregationis Lateranensis.

Præneste, in officina Barberiniana, apud Dominicum Masci, 1723, 4 maj.

Alph. 3 pl. 16½.

QUam hic cernis expositam Divi Augustini Vitam, Illustriss. nomini Caroli Augustini Fabronii, Protectoris Canonicorum Regularium S. Augustini Congregationis Lateranensis, inscriptam, cave putes novam & ab ipso *Benvenuto* compositam, cum sit potius biographiæ illius Augustinianæ, quæ partim Memoriis Ecclesiasticis actisque Sanctorum, operi multorum voluminum gallico idiomate conscripto (*Tillemontium* indicari arbitramur) intexta, partim & recentissimæ operum Augustini editioni, in Gallia curatæ, præfixa legitur, Italicam in linguam translatio. Quam ut adornaret, ea maxime ratione inductum se ait Cl. Interpres, ut Sanctissimi hujus Patris vitæ descriptio, ob pretium memoratis operibus statutum perpaucis comparanda, leviori sumptu & facilius redimi possit. In rebus ipsis Italica hæc versio a Gallica Latinaque compositione nihil differt; quantum vero ad ordinem, Noster quidem in distinguendis memoriæ juvandæ causa capitibus illam in versione ipsa compingenda potissimum secutus est. Ex Latina editione nonnullas quoque lectu præ cæteris dignas observationes mutuatus est, & nihil facile prætermisit, quod ad integritatem historiæ ipsius pertineret. Eruditas vero animadversiones digressionesque, quas suæ descriptioni Gallus Autor justo longiores immiscuit, consulto omisit, sibi quippe persuadens, non tam egregiis doctrinæ copiis hauriendis, quam vitæ lectoris emendandæ poliendæque scriptas Sanctorum Virorum vitas: quantumque appositis musarum

rum

rum dapibus intellectui commodi accedat, tantum virtutis attentiori studio decedere. Ad hunc sibi præfixum vitæ corrigendæ scopum eo melius obtinendum, e re esse putavit Cl. Vir, Augustini ipsius verba ac sententias, non ut Gallus fecit, in domesticam transferre linguam, ne quid inde autoritatis efficaciæque in traducendis ad virtutem animis amittant, sed in ea, qua exarata sunt, lingua, hoc est latina, proponere. Tres Indices operi accessere, quorum primus, in fronte positus, materiam uniuscujusque libri ac capitis uno conspectu exhibet; alter ac tertius in calce comparent, quorum iste ordine alphabetico principales materias disponit, hic Sancti scripta enumerat, ordine Chronologico, eaque serie, quam novissima Augustini editio dedit, expositis simul caussis, quibus impulsus B. Vir scripta sua contexuit, aliisque, quæ ad tempus, quo singula scripta sunt, pertinent. Ultimo Cl. Autor de editionibus operum Augustini paucis agit, quarum antiquissimam primamque illam esse arbitratur, quæ 1495 lucem publicam aspexit, utpote non diu post inventam imprimendi libros artem ab Amerbachio typis commendatam: inter recentiores autem nullam omnino judicat Monachorum Benedictinorum illam ornatu splendoreque antecedere. Ceterum Interpres industriam ubique adhibuit singularem & perspicuo quodam Italici sermonis genere Vitam hanc exposuit.

LE RIME DI M. FRANCESCO PETRARCA.

hoc est

FRANCISCI PETRARCHÆ POEMATA, AD OPTIMAS editiones, & Codicem MS. vetustissimum recusa.

Patavii, apud Josephum Ceminum, 1722, 8.

Alph. 1 plag. 11.

CUm inde ab A. 1472 nulla Poematum Petrarchæ editio prodierit Patavii, luculentam nunc tandem suscepit Cl. Editor. Præterquam vero quod multas in textu lacunas, adhibita imprimis membrana veteri, supplevit, nævosque sustulit, vitas Petrarchæ a Ludov. Beccatello & Lud. Ant. Muratorio compositas, tum & Petrarchæ Testamentum & Donationem Bibliothecæ suæ Reip. Venetæ factam, & Catalogum editionum horum Carminum plusquam 130, J. M. Crescimbeni notis illustratum, præmisit, in ceteris fassus, plurimum se debere Fratribus doctissimis Petro Catarino & Apostolo Zeno.

)o(

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. VIII. Sect. XII.

JO. GOTTL. HEINECCII, JC. POT. PRUSS. Regi a Consil. Aul. & olim in Academ. Frideric. Jur. & Phil. P.P. Ord. postea Francof. evocati, Antiquitatum Romanarum, Jurisprudentiam illustrantium, Syntagma. Editio secunda.

Argentorati, sumtibus Jo. Reinold. Dulsseckeri, 1724, 8. Alph. 2 pl. 13.

EGregiam quidem & juvenibus legalis doctrinæ studiosis apprime fructuosam operam Excell. Autor, nunc in Academia Frisiorum Antecessor, hoc libro navavit. Cum vero, præter Justinianeos juvenes, etiam viri, quibus penitius sese his literis immittere minus contigit, eundem sibi usui esse intelligerent, facile evenit, ut sat cito prioris, quæ Halæ 1719. prodiit, editionis exempla sint distracta. Quare, ne utile adeo scriptum diutius frustra requireretur, illud recudi curavit, lima prius adhibita, quo emendatius & concinnius posset comparere. Videamus igitur, quid in ipso Syntagmate præstitum sit; quæ in præsenti editione, tollendis nævis, curæ severitas; quæ corrigendis nonnullis observationibus industria adhibita; quæ accessiones factæ sint. Ea enim singula præfatio, noviter adjecta, studiose facta pollicetur.

Et vero ad Methodum quod attinet, eam institutum Autoris, Institutiones Justinian. ex Antiquitatibus Roman. illustraturi, talem suggessit, ut ipsum titulorum ordinem sequeretur. Præmissa autem sunt argumenta admodum concinna singulis titu-

 lis,

lis, ex quibus, si qui junctim commodius explanari poterant duo pluresve apte conjunguntur. Neque est, quod in ipsa antiquitatum expositione vel justum ordinem, vel perspicuitatem desideres. Gratæ quoque res lectoribus notæ esse queunt, quibus ubique suus constat modus, & quæ vel probationibus, vel novis, aut certe singularibus observationibus sese passim commendant. Neque vero necessarias solum ad meliorem Institutionum intellectum antiquitates plene ac sufficienter exhibere Autor studuit, sed & bene multa, quæ in Institutionibus fere intacta reliquerat Tribonianus, imo vero nonnulla in latiori Digestorum opere minus explicata, verbi gratia *divisiones Personarum, ex Statu Civili fluentes*, itemque divisionem illam *rerum mancipi, & nec mancipi*, accuratissime supplevit. Imprimis Jus antiquum Civium Rom. Latinorum, Italiæ, Provinciarum, ut & Statum Peregrinorum, velut præclaram antiquitatis Rom. partem, in *Appendice libri I* exposuit, *Car. Sigonii libris de antiquo Jure Civium Rom. Italiæ, & Provinc.* ut & *Ezech. Spanhemii orbe Romano*, in compendium redactis. Sicubi tamen justo parcior in commentando esse videatur, certe vel obscuritas argumenti, vel Autorum silentium, uti solertissimum quemque antiquarium, talem & Nostrum esse coegerunt: quæ etiam in causa sunt, ut nonnullis locis ipsa ex Institutionibus verba, paulo planiora reddita, Pandectarum textibus in subsidium vocatis, pro antiquitatum enarratione substituenda fuerint. Cumque non apparatus solum, sed delectus adhuc magis testimoniorum e probatissimis antiquorum temporum scriptoribus, judiciumque de iis accuratum, indeque erutæ & studiose nexæ conclusiones in hujus generis commentationibus utramque faciant paginam; &, cum sine his omnes conjecturæ, quantumvis ingeniosæ, meræ nugæ & inanes fabulæ sint, quibus deturpatur magis, quæ in libris Juris superest antiquitatis facies, quam illustratur: Noster id de se affirmat: esse præstantissimos autores ubique in consilium adhibitos, eosque omnes a se esse evolutos, & bona fide allegatos: quamvis autem multum adjumenti a felicissimis harum antiquitatum indagatoribus acceperit, semper tamen sese ad fontes recurrisse, eaque re effecisse, ut haud pauca, ab aliis non reperta, obser-

observaverit. Cui quidem assertioni fidem libenter habemus, cum eam fama Viri & summa existimatio habere nos jubeant, & ulterius faciant nobis hanc fidem subjecta diligenter, neq; parcius citata veterum autorum loca, quæ etiam quam accurate citentur, facile quivis evolvendo poterit experiri. Ex quibus humanissimorum JCtorum operibus plurimum profecerit, dissimulare nec potuit, nec si forte potuisset, voluit: quin immortalia potius Nomina, præsertim *Brissonii, Cujacii, Fabrorum, Brummeri, Sigonii, Spanhemii, Noodtii, Bynckershœkii, Huberi, Schultingii, Thomasii*, grata mente celebrat. Nonnunquam nimium quidem aliorum, & singulatim Sigonii autoritati tribuisse multis videbitur: id quod animadvertit jam Dn. *B. Branchu*, atque in *Observ. ad Jus Rom. Decade II c. 15* Nostrum eo nomine bis notavit. Primo enim *ad Librum IV Inst. T. VI n.* (*u.*) Noster, *in lite Vindiciarum, quoties de domus possessione fuisset controversia, loco glebæ, in jus ad Prætorem festucam esse deferri solitam*, scripserat, adducto *Gellii N. A. XX c. 10, in quo vis festucaria ab ejusmodi festuca diceretur*. Negat *Cl. Branchu l. c. p. 84*, compertum sibi esse, unde ista observatio hausta sit, nisi ex *Sigonio*, qui tamen dubitantis in morem eam *de Judic. II c. 21* proferat. At longe aliam esse vis festucariæ appellatæ rationem, nempe a Vindicta, in vindicationibus a Prætore adhibita, quæ & festuca dicta sit apud Plautum & Juvenalem; (quemadmodum eadem, testimoniis iisdem firmata, jam ad Gellium notavit Oiselius, quem ex Ascensio descripsisse Gronovius arguit.) Quid ad hæc Noster? Immerito se vellicari existimans, defensionem causæ suæ aggressus est in præsenti libri sui editione, ipso loco, quem Dn. Branchu solicitaverat, suamque observationem, ex Gellio haustam, pertendit. *Gellium* enim, *ubi de lite Vindiciarum scribit, eam vim imaginariam vocare vim festucariam, nec docere, quasi litigantes semper glebam in jus attulerint, sed id modo exempli causa allegare, quia de agro sit locutus. Quemadmodum ergo ager per glebam, ita domum potuisse repræsentari per festucam.* Argumentum quoque repetit a Francorum ritu, qui inter alias juris solemnitates a Romanis acceperint quoque signum traditionis festucam, unde *prædium effestucare*, i. e. tradere,

dere, dixerint. Nobis quidem, si licet sententiam dicere, conjectura Dni Branchu probabilior videtur, intensius examinato Gellii loco, nec parum adductis testimoniis firmata. Sed liceat etiam de nostra opinione aliquid adjicere: Gellius cum vi bellica & cruenta ab Ennio conferri dicit, *vim illam civilem & festucariam, quæ verbo diceretur, non quæ manu fieret.* Civilem itaque nobis videtur appellasse illam, quæ ex LL. XII Tabb. correptione manus in re atque in loco præsenti fiebat; festucariam, quam Prætor consensu litigantium introduxit, ut litigantes non in jure apud Prætorem manum consererent, sed *ex jure manum consertum vocarent*: hæc est, *quæ verbo dicebatur.* Festucariam ergo appellavit pro Prætoria, a festuca, h. e. Vindicta Prætoris, quæ liti facile nomen conciliare potuit. Aut, si mavis, dicamus, Civilem simul & Prætoriam vocari, primo, ut undenam esset, puta ex Jure partim Civili, partim ex Prætorio, deinde ut, coram quo & quo loco instituta esset, scilicet coram Prætore, indicaretur. Enimvero si Gellius vim Prætoriam a Symbolo possessionis controversæ, in ea usurpato, denominare voluisset, facilius, imo aptius *glebariam* dicere debuisset, quam a gleba, qua de unice hactenus sermo fuerat, impetu quodam abripi ad festucam, de qua nullibi extat vel leve aliquod vestigium. Et quid obstat, quo minus glebam signum etiam domus fuisse, credamus? Nam, ut ex *Cic. Topic. n. 22 & pro Cæcin.* §.54 discimus, ædes fundo pares habebantur, & sub eadem interpretatione Prudentum comprehendebantur. Ergo festuca facile caremus. Sed alteram controversiam, quæ inter Viros Celeberrimos acta est, paucis quoque attingamus. Noster formulam juris notissimam: *Quando te in jure conspicio, postulo, anne fies autor?* cum Sigonio aliisque ad Actiones in Rem retulit, (Libr. IV T. VI n. (y.) *id vero erroneum esse*, monet Dn. Branchu, (l. c. p. 89.) *potiusque ad Actiones in Personam referri eam formulam debere, in quibus ob metum pluris petitionis necesse fuerit aliquid scire de conditione ejus, qui litem esset contestaturus.* Putat vero Cl. Heineccius, se ab observatore suo minus esse intellectum, quare prolixa fere declaratione operam dat, ut ab eo intelligatur, qua quidem, nostro judicio, supersedere potuisset.

Interea

Interea ex ea perſpicimus, Noſtrum in communi cum aliis opinione hærere, quaſi olim *autor* idem dictus fuerit, qui *poſſeſſor*, quod nullo prorſus teſtimonio probari poteſt, & longe diverſum vocis *autor* uſum pridem oſtenderunt *Briſſon. de Verb. Signif. Hotoman. Obſ. 7 c. 15 & Ravard. Protrib. c. 5*, quorum ultimum citavit Noſter, minime vero inſpexit, licet ad eum ab obſervatore ſuo ablegatus; quodſi inſpexiſſet, eadem ſane, quæ Dn. Branchu, erat obſervaturus. Mirati præterea ſumus, a Viro Cl. ſtatui, Edicto Proconſ. invectam eſſe reſtitutionem in integrum, ob alienationem judicii mutandi cauſa factum, id quod pridem refutavit *Huberus prælect. ad ff. tit. de al. jud. mut. c. fact.* Neque minus miramur, ad probandam porro Sigonii traditionem, de lite in Vindicationibus æſtimata tacenti ei, qui rogabatur, in ſubſidium vocari *l. 13 §. 3 ff. de interr. in jure fac.* quem §um nec ipſum, nec, quæ ex eo citantur, uſpiam in Digeſtis invenire licebit. Eſt l. 11 §. 4 d. t. qui docet: reum, qui apud Prætorem interrogatus tacuerit, *in ea cauſa eſſe, ut inſtituta actione in ſolidum poſſit conveniri, quia Prætorem contemnere videtur.* Quid iſta ad rei Vindicationem? Sed de his longius diſputare, præſens inſtitutum non permittit. Pergimus autem, quæ in hac editione præſtita ſint, referre. Ac de nævis, qui vel operarum incuria, vel Autoris feſtinatione priori edit. adhæſerant, & quos nunc ſeveriſſima cura tollere ſtuduit, ſupereſſe aliquos, animadvertimus, velut, cum Lib. I T. XI §. 1 *Vopiſci Valerianus*, loco *Aureliani*, citatur. Item, cum L. I T. II n. (b) non modo ad *Macrob. Saturn. II c. 13* falſo provocatur, quippe ejus libri tantum 8 capita ſuperſunt, verum etiam *Didia Licinia lex* profertur, cum *lib. III c. 17 ap. Macrob.* ita legatur: *Poſt Didiam* (legem ſumtuariam peculiarem) *Licinia lex lata eſt.* Merito quoque lapſus in allegata *l. 13 §. 3 de int. in jur. fac.* de qua modo diximus, in utraque editione commiſſus huc refertur. Verum liberaliter agere, atque omiſſis talibus, emendationes, variis ſubinde obſervationibus adhibitas, laudare malumus, ex quibus ſpeciminis loco adducimus ſequentes. L. I T. XI §. 15 n. (a) ſolemnitatem adoptionis domi factam, quam antea promiſcue licitam exiſtimaverat, recte nunc vindicat Principibus, qui

multa sibi in arrogationibus indulserunt. Item L. II T. XVIII §. 5; figmentum Legis Gliciæ, in qua originem quærelæ officiosi invenisse sibi visus est Cujacius, erudite detegit, cum in superiori edit. a Cujacii partibus stetisset. Libro IV T. XVII in describenda forma judiciorum privatorum, optime testium & tabularum productionem adjecit §. 10, tum vero ad §. 13 n. (d.) plenius & accuratius de executione tradidit. Jam de observationibus, quæ accesserunt, fatemur, eas tam elegantes utilesque, quam numerosas esse, ut novum libri Indicem cum priore conferenti facile apparebit. Statim Lib. I T. II septem noviter adjectæ, duæ auctiores sunt notæ: eod. libro T. IX n. (b) historiam expositionis partus supplet ex *Ger. Noodtii Julio Paullo*. T. XI §. 11 de Nobilitate per adoptionem collata, adjecit. Lib. II T. VIII §. 3 docet, matronas dotibus sese fere solis sejunxisse a concubinis. Lib. III T. XIV §. 1 primum æs a Serv. Tullio R. signatum esse, ex *Dn. Branchu Observat.* addit. L. IV T. IV §. 1 quædam de Asse; eod. libro T. VI n. (c.) de Recuperatoribus recens adnotantur. Tit. XVIII ejusd. libri fere singulæ notæ vel sunt ipsæ accessiones, vel suas accessiones habent, & de jure quæstus meretricii §. 53 & seqq. tres nunc additos deprehendimus. Quis itaque emendatioris auctiorisque laudem huic editioni denegare velit? Nos præclaram adeo industriam in pulcherrimo hoc Syntagmate & adornando & recudendo collocatam merito prædicamus, lucemque hanc egregiam in Juris antiquitatibus accensam, interioris Juris scientiæ cupidæ juventuti impense gratulamur. Veruntamen haud ægre laturum Virum Amplis. si, in editionis forsitan iterandæ gratiam, adhuc nonnulla monuerimus, a singulari ejus humanitate nobis pollicemur. Lib. 1 T. XVI §. ult. optaremus, arctiorem minimæ cap. deminutionis nexum cum censu Rom. ostensum esse, tum quoque dubitationem de emancipatione, utrum ea ad min. cap. deminutiones referenda sit, perspicuitatis melioris ergo, ad Justinianeam emancipationem esse restrictam: id enim ex antecedentibus non liquet, secundum quæ potius de veteri & legitima sermo esse videtur. Eod. libro T. XII n. (a) *Dn. Thomasium* secutus negat, *durante captivitate jus patr. potest. in suspen-*

suspenso fuisse, quamvis ita loquatur *Ulpianus*; sed *plane peremtum esse, & postliminii demum jure recuperatum.* At pro *Ulpiano* faciunt *Papinianus in l. 15 ff. de suis & legit. hæred.* ut & *Julianus in l. 22 §. 2 ff. de captiv. & postlim.* Rationem expromit *Tryphoninus in l. 12 §. 1 ff. eod.* Dubium vero de nuptiis captivo patre contractis, quas is postliminio redux nequibat rescindere, eximit idem *Tryphoninus d. l. 12 §. 3.* Libro II T. X §. 3 ignorantiæ in antiquitatibus incusatur Tribunianus, quod *pr. I. de Militari testam.* hujus generis testamenta ob militum simplicitatem inventa putet. Etenim antiquam militiam ex delibuto civium flore lectam fuisse. Verum Tribunianus, eo certe loco non errans, loquitur de testamentis militaribus, quæ (postquam illa in procinctu facta pridem exoleverant, & postquam loco militiæ lectæ mercenaria placuerat, in quam certe delibutus flos civium, isque sagaciorum, non concessit,) Principum Constitutionibus introducta sunt. Lib. IV T. XVIII §. 34 vidimus, distinctis parum exemplis Populi Judicia ex historia Rom. illustrari, prout ea Sigonius obtulerat; quo ipso miscentur iterum, quæ hactenus probe discreta erant. Maximam enim partem exempla illa proprie judiciorum publicorum sunt, sed quæ, provocatione ad Pop. interposita, ad Populum devoluta fuerunt. Multum vero intererat, a Magistratu per accusationem, an per provocationem ad Pop. delata essent judicia. Sed & *de provocationibus*, opportuno licet ac fere necessario loco, ubi judicia describuntur, vel binis verbis dicere visum Nostro non est. Denique dissimulare nolumus, quemadmodum Fridr. Brummerus *M. Vertranii Mauri librum sing. de trium liberorum jure*, (quem frustra a se in bibliothecis quæsitum, dolet,) observante Nostro, in Tractatu Tractuum invenire potuisset; ita & *Adr. Pulvæi librum sing. ad Legem Atiniam, de Usucap. rerum furtiv.* quem Noster frustra quæsitum inspicere sibi adhuc nondum licuisse, queritur, (L. II T. VI § 4.) itidem in Tr. Tr. Tom. XVII extare, eumque una cum reliquis *Opusculis Pulvæanis* jam recudendum heic Lipsiæ curari.

ANONYMI MONITA AD JACOBI ELSNERI Matthæum.

Conf.

Conf. Act. Er. Anni 1721 M. Mart. p. 108 ff.

CAp. 1 p. 1 *quod non vertendum est*, secundum, *aut* juxta *Matthæum, sed* Mathæi). Videtur contradicere D. Gottfr. Oleario, & Rich. Simonium sequi p. 6. Atqui Beza etiam putabat, non temere scriptum κατὰ potius, quam Ματθαίυ. Et cur nullibi præterea Πράξεις κατὰ τὺς ἁγίυς Ἀποςόλυς, ἢ πρὸς Ῥωμαίυς ἐπιςολὴ κατὰ Παῦλον τὸν Ἀπόςολον, Αποκάλυψις κατὰ Ἰωάννην, τὸν θεολόγον. Cap. I, 18 p. 2, τὸ συνελθεῖν, *ut nonnullis placet, eodem significatu.*) Verba Gatakeri quodam[modo dubia. Nam *utrumque adhiberi ita, tam priscis Græcis, quam & nostris scriptoribus*, fatetur. An vero τὸ συνελθεῖν apud Matthæum h. l. de coitu sumatur, *forsan*, inquit, *juris controversi fuerit*, i. e. an liceat sic usurpare. Attamen, pergit, *non desunt autores magni e nostris, Erasmus, Piscator, Favorinus, qui sic sumant.* Ratio dubitandi, quia in libris N. T. alibi eo sensu non occurrit de Josepho & Maria, sicut de aliis conjugibus apud Corinthios, *1 Cor. VII, 5.* Et videtur Gatakerus hic legisse Erasmum Schmidium f. 14. De Græcis ergo scriptoribus frustra sollicitus erat Noster. Ibid. *Salva, quam mirando huic mysterio debeo, reverentia*). Vix alibi redit hæc protestatio, quæ oppido est necessaria; ne confundamus sacra cum profanis, vera cum fabulosis & turpibus. Neque putandum, Plutarchum loqui de illo Spiritu Dei, de quo Matthæus. Ægyptii dicebant, mulieri non impossibile, afflatum Dei accedere aut appropinquare, *& quædam principia sobolis ingignere.* Improprie, *H. Stephanus* T. 3 f. 1532, proprie enim dicendum fuisse, ἐγγεννᾷν. Longe autem castigatius de eadem re loquitur Plutarchus Sympos. 8 f. 718, ubi negat, τὸν Θεὸν πλησιάσαι, ὥσπερ ἄνθρωπον, sed alios ei contactus ἀφαῖς καὶ ψαύσεις tribuit. Cap. 2, 22 p. 8 ἐχεῖ *significare, eo, ad locum*). Largiri id nolebat Gatakerus, iterum forte dubitans de scriptoribus N. T. neque ex iis exemplum allatum est simile. Cap. 11 p. 10, *baptizabit vos Spiritu S. & igne*). Non potest huc, citra protestationem illam, pertinere lustratio Gentilium per ignem, sive apud Virgilium, sive in honorem Molochi, sive etiam per ignem in hac vita, ad exurendas vitiorum sordes in anima. Phrasium enim qualis-

cun-

cunque & verborum apud profanos convenientia non statim pertinet ad exhauriendas divinas res nostras: nisi quidlibet ex quolibet velis exsculpere. Locus Philostrati, Ἰνδοὶ καθαίροντας τῶν ἀκουσίων, recte translatus est a D. Oleario, *ab invitis commissa.* τὰ ἀκούσια enim opponuntur τοῖς ἐκ προνοίας, fatente Nostro. Cædes consulto non facta, est involuntaria, & ab invito commissa: sive id imprudentiæ, sive casui fortuito tribuas. Eadem mens Pollucis, in *addendis p. 494*. Quid verisimile sit credidisse Indos de illo cratere igneo, frustra cogites. Jamblichi autem mentem *de Myster. 5, 11 & 12* ideo obscuram dixit Gale *p. 268*, quia utroque capite idem per idem exprimitur. *Superos reddere nos per ignem Diis similes, per sacrificia scilicet, eorumq; divinum ignem, quem ignis noster, sacrificio applicitus, imitetur.* Reliqua ne dæmon quidem mysticis suis explicare potuit, eoque omnino legenda est ampla illa introductio Ezech. Spanhemii in opera Juliani. C. 3, 17 p. 14 *Talis quoque fuit Genius Socratis*). Si filia vocis plerumque fuit vox aut echo temere auribus allapsa, nolim dicere, genium Socratis fuisse talem filiam vocis. Pridem enim genius ille excussus est nostris. Et paulo aliter infra p. 65. Cap. 4, 5 p. 17 παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος). *Non est*, inquit Noster, *sublimem rapere, ut vulgo putant, sed comitem assumtum secum ducere.* D. Olearii mentionem facit hic circa patriam Apollonii, debebat autem ei quoque laudem interpretationis præsentis non invidere. *Observ. ad h. l. p. 106 seq.* C. 5, 6 p. 22 *Largiri non vult Gatakerus c. 41 de styl. N. T. etiam de hominibus usurpare* χορτάζειν *Græcos*). Extat sane hoc in summario capitis. Mens tamen ejus alia fuit. Ridet enim tantum, Pfochenium in verbis Platonis non vidisse lapsum typographi, ὑιῶν ponentis pro ὑῶν. Si corrigas hunc, utique Plato facit pro sententia Pfochenii §. 112 & illustratur Matthæus. Dixerat *libro 2 de republ.* Socrates, sensim crescere civitatem, & quomodo civibus prospiciendum sit de variis necessariis. Respondet Glauco, ita homines ab eo fingi convivantes sine obsonio. Supplet ergo Socrates ista. Iterum Glauco: Hominum etiam est, toris accumbere, & deliciis abundare, ne misere vivant. Non enim *suibus urbem,* ὑῶν πόλιν, *parari.* Ex his patet ergo, Platonem verbum χορτά-

ζειν utique de hominibus adhibere; etsi instantia obiter accedat de suibus, velut ab opposito. Cap. 5, 19 p. 24. λύειν ἐντολὴν seu νόμον, & καταλύειν, v. 17 idem esse, recte ait Noster. Hanc autem significationem, quam Christus adhibuit de lege divina, a se adimplenda, frequentem esse apud Græcos etiam profanos, nemo credet. Loca enim illorum loquuntur de abrogatione legum, quæ superioribus competit. Apud Matthæum autem is dicitur solvere legem Dei, qui eam nec facit, nec facere docet. Profanis neutrum erat cognitum, nec aspirabant ad sensum interiorem voluntatis & legis divinæ. Cap. 5, 44 p. 30, 31 διώκειν Nostro proprie est *accusare*. Hinc apud Lysiam Orat. 9: ὁ μὲν διώκων, ὁ δὲ φεύγων, exponit alter *actor*, alter *reus*. Sermo enim ibi est ad judices, in judicio forensi. At eo sensu capiendus non est M. Antoninus, *de rebus suis lib. 3* §. *7*: μήτε διώκων, μήτε φεύγων. Nullum enim ibi vestigium fori. *Is, qui mentem geniumque suum, & virtutem elegit atque sectatur, non tumultuatur, non ingemiscit, non solitudinem, non multitudinem quærit, quodque est maximum, vivet neque appetens, neque fugiens.* Similiter L. XI, 11: *quarundam rerum* αἱ διώξεις καὶ φυγαὶ, *sectatio & fuga, perturbant nos. Itaque abstine,* ὅτε διώκων, ὅτε φεύγων. Adhuc clarius Lib. 9, 1: *Ex æquo afficiaris a dolore & voluptate, morte & vita, gloria & ignominia. Impie agit, qui sectatur voluptates, velut bonum, & fugit dolores, ceu malum.* Sed nec *Lib. 6* §. *6* de actore vel reo agitur. Sacris porro scriptoribus διώκω non est semper forense. Rom. IX, 30, 31, XIV, 19 & alibi. Cap. 6, 2 p. 33. Approbare Elsnerum hic sententiam D. Olearii p. 167 seq. eamque legisse, certum est. Sed nominare tamen eum iterum noluit. Locus autem Ach. Tatii exhibet fœminam, quæ quasi in theatro publico ὑπὸ σάλπιγγι καὶ κήρυκι, adulterium committit. C. 6, 22 23. ὁ ὀφθαλμὸς ἁπλοῦς ὁ πονηρὸς). Ab Hammondo hic recte dissentit Noster, Hammondo autem cum ad singula satisfecerit D. Olearius p. 228 seq. utique id non erat dissimulandum. C. 8, 8 p. 44. Centurio ait, *non sum dignus*). An ideo, quod tantus sibi peccator videretur, ac tot tamque gravium facinorum reus, ut summum nefas suæ religionis hominibus esset idem tectum cum tali

subire,

ſubire, e textu non liquet. Ibid. p. 46 *Apollonius Tyanenſis gloriabatur*). Mercator tamen, qui Deorum ſimulacra vehebat, recipere Apollonium & ſocios in navem nolebat, ne ſimulacra Deorum conſortio iſtorum inquinarentur; infra Noſter ad *Luc. V, 8 p. 203.* Cap. 8, 28 p. 47. *ſi vera ſunt, quæ Antiochenſibus Chriſtianis).* Exprobrat iis falſo ſuperſtitionem enormem Julianus, *Miſopog. f. 344.* Alias eam diſſimulaturus non erat Cyrillus Alexandrinus fol. 203, 204. Tetigit hanc rem etiam Ez. Spanhemius, laudata introductione f. 15, a. Cap. 9, 6 p. 48. *Paralyticus ſurgens tollit lectum ſuum*). *Huc forte*, ait Noſter, *reſpiciens, ut ſolet homo ille, narrat Lucianus* de ſervo ab incantatore Chaldæo a morſu ſerpentis curato, quod *ſublato lectulo diſceſſerit in agrum*: Philopſeud. T. 3. Vixit Lucianus in Oriente, ſeculo ſecundo jam ſatis adulto, potuitque legiſſe Evangeliſtarum miracula de Chriſto. Appellat *ἄνδρα Βαβυλώνιον τῶν Χαλδαίων*, qui etiam alia fecerit *θεσπέσια ὡς ἀληθῶς*. Alius ibidem eſt *μάγος ἐξ Ὑπερβορέων*, quem *τὸν ξένον τὸν βάρβαρον* nominat, qui interdiu in aere volet, ac ſuper aquam, & per medium ignem incedat lente ac ſenſim, & mortuos *ἑώλους*, *heri vel pridie*, in vitam revocet. Tertius ibi eſt Syrus ille, ex Palæſtina, qui dæmonem, intrantem in hominem, adjurans ac minitans, ni paruerit, expellit, *ὁ ἐπὶ τούτων σοφιστής*, *harum rerum artifex. Philopſeud paſſim.* Jacobus Palmerius exiſtimabat, intelligi per Syrum hunc aliquem Apoſtolum aut diſcipulum Chriſti, qui habebant poteſtatem in dæmones. *Not. ad varios ſcript. Græc. p. 570.* De reliquis duobus ſentiat quisque, quod volet. Poſtulat autem res ipſa, ut cogitemus, Lucianum, aliosque Gentiles naris emunctioris, Chriſtianæ religioni paulatim invaleſcenti, (cum viderent, nihil ſibi amplius ad reſiſtendum ſupereſſe,) glaucomata primum varia ſimilium miraculorum fruſtra voluiſſe opponere, tandemque obmutuiſſe penitus. Cap. 10, 11 p. 52. *Ælianus V. H. Lib. 11, 8 Hipparchum occiſum eſſe*). Tueri hunc locum adverſus Perizonium tentavit Noſter. Lis eſt de virgine Attica, an digna fuerit, Deæ Minervæ ferre caniſtrum aureum cum primitiis ſacrificii in quinquennalibus? Indignam fuiſſe juxta intentionem filiorum Piſiſtrati, ait Thucydides, eo-

 que

que pertinere dubitantis particulam ἴσως apud Ælianum, visum est Perizonio, sed & excidisse negantem, μή. Hoc certum fuerit, quod Hipparchus, Senior filiorum Pisistrati, curam illorum quinquennalium Athenis gessit, voluitque Athenienses per carmina Homeri tunc canenda, suo exemplo erudiri. Ælian. *lib.* 8, *c.* 2. Spectabat ergo ad illius curam etiam, quænam ex virginibus honorem istum mereretur. Cumque soror Harmodii repulsam tulerit, Hipparchus autem famam viri justi ac probi haberet, lis ista finita censebatur. Quod si Ælianus Lib. 11, 8 firmiter affirmare voluit, ἴσως ἀξίαν illam fuisse, ceu Nostro placuit, jam quæstio facti plane invertenda est. Cap. 10, 23 p. 55. ὀ μὴ τελέσητε τὰς πόλεις). Cum Beza Noster vertit, *non circuibitis civitates Israëlis, quin venerit filius hominis, rursus vobis in auxilium affuturus.* Sicut autem alibi, ita hic quoque ei ante oculos fuit haud dubie observatio D. Olearii 32 ad h. l. p. 283, 284. *Non cessabitis in hoc ministerio prædicandi civitatibus istis, neque illo carebunt, quin venerit ultimum excidium templi & urbis.* Quæstio igitur non erat de spatio temporis, ad absolvendum illum cursum itineris, sed de constantia in exequendo ministerio apostolico. Cap. 11, 19 p. 58 seq. καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία). Affert noster hic explicationem novam, ceteris, ut ipsi videtur, faciliorem: *Et porro dicunt Judæi, condemnata est ejus doctrina ab ipsis discipulis ejusdem:* quia enim est amicus publicanorum & peccatorum, profanorum hominum & impurorum, quos sine initiis in disciplinam recipit, facile quisque de vili pretio ejus doctrinæ judicat, & ita propter discipulos illa condemnatur. Atqui notio *condemnandi* verbo Græco δικαιόω neque a LXX. neque a scriptoribus novi fœderis tribuitur, sed *absolvendi*, & justum prædicandi. Matth. XII, 37. Sic enim vincit, qui judicatur. Rom. III, 4 Κύριος μόνος δικαιωθήσεται, Syr. XVIII, 2. Non ergo Judæi hic loquuntur in Christum, neque hæc a Christo, ut præcedentia, referuntur ἀπὸ κοινοῦ, sed opponit ipse improbis Judæis genuinos suos discipulos, qui vere sunt filii sapientiæ cœlestis, & vi rapiunt ad se regnum Dei, Luc. XVI, 16 Math. XI, 12. Hi intelligunt doctrinam verbi & defendunt contra omnia scandala, & glorificant Deum. D. Olear. *Tract. Jesus Mess. p.* 276.

Sed

Sed neque apud Euripidem δικαιόω est *condemno*, judicii schemate. Exules Tracenses alloquuntur Athenienses, an justum putent & æquum, ut etiam Athenis non recipiantur, qui ab una aliqua civitate Græciæ nullo jure essent expulsi? Apud Thucydidem Cleon suadet Atheniensibus, ut Mitylenæos acerbe puniant. Si enim veniam iis concederent, sibimet ipsis injuriam inferrent & damnum. Perit ergo sententia condemnatoria in utroque loco. Cap. 11, 29, 30 p. 61, 62. πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, ὁ γὰρ ζυγός μου Χρηστός. *Ego*, inquit Noster, *exposuerim*, jugum meum *lene, mite, benignum opposite jugo Pharisæorum & Roboami. Non, quasi Christus sese in exemplar proponeret lenitatis & humilitatis*; *sed continet rationem, quare ad ipsum accedere suamque doctrinam amplecti debeamus*; quia ipse non durus sit vel ferox, neque gravia & non ferenda impositurus. Laudatque Alex. Morum ad h. l. Enimvero Morus ipse vertit, jugum *facile, utile, suave*; atque hoc opponit jugo Legis & peccati. *p. 54.* Et cum Clemente Alexandrino ait, *Si Christus adeo est humilis, quid nos faciemus, stantes sub gratia illius?* Hic ergo exemplar etiam imitandum involvitur utique. Joh. XIII, 15, 1 Petr. II, 21. Cap. 13, 11 p. 65. ὑμῖν δέδοται γνῶναι, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται). Plane huc pertinere putat Noster locum Plutarchi de Genio Socratis fol. 593 & simillimum haberi *Numer. XII, 6, 7, 8. Ore ad os loquor cum Mose & visione, adeo, ut speciem Jehovæ conspiciat.* Atqui Plutarcho nunquam in mentem venit, ad indagandam illam speciem Jehovæ cogitando ascendere. Ita enim ille: *sicut vir equorum amans, non omnibus eandem curam impendit, sed semper aliquem optimum seorsim exercet, alit, amat; Sic dii de nobis optimos peculiari dignantur institutione, non frænis aut habenis, sed λόγῳ διὰ συμβόλων εὐθύνοντες*, Quæ autem sequuntur, longius adhuc abeunt a mente Christi, τὸ θεῖον ὀλίγοις ἐντυγχάνει δι' αὐτοῦ καὶ σπανίως. Loquitur de signis divinationis. Statim: *Dii paucorum hominum vitam exornant, quos summe beatos & vere divinos reddere volunt.* Omisit ergo hæc Noster studio. De Genio Socratis ita disserit Plutarchus, ut appareat, nihil minus quam eundem aut similem fuisse Filiæ vocis. De puero enim Socrate jam prædictum patri illius

illius fuerat: *habere eum in se ducem vitæ, sexcentis magistris & pædagogis præstantiorem.* f. 589. Quæ omnia erudita dissertatione exhausit D. Olearius. Cap. 13, 15 p. 66 *incrassatum est cor populi hujus, ne forte videant*). Ad sententiam hujus loci plane pertinere Nostro creditur Hierocles *p. 192 aur. carm.* ut etiam verba ejus ex Matthæo sumpta esse putet. Hierocles ille fuit Philosophus Platonicus, scripsitque seculo quinto. Quantacunque ergo spolia e libris Christianorum intulerit in Platonismum suum ethnicum, mentem Spiritus S. & nucleum non vidit, sed corticem tantum abstulit. Decipiunt ergo, qui flosculos istos pro Junone arripiunt & venditant. Talis est iste locus Luciani, a Nostro etiam quasi ad illustrandam mentem Christi adductus, ubi regina Clotho ait ad Cyniscum Philosophum, *ephorum te ac medicum peccatorum humanorum relinquebam.* Nugæ. Cap. 13, 22 p. 68 *qui inter spinas seminatus).* In re iterum non dissimili eandem similitudinem reperit Noster in epistola Lysidis; eam vero Jo. Schefferus misere corruptam & pejus explicatam fuisse dicit *de Philos. Italica c. 13* & Heraldus *in Jamblich. c. 6 p. 166.* Lysis iste Pythagoræus corruptionem cordis humani tribuit initiationi Gentilium. Si enim cor hominis per disciplinas Pythagoræ non sit plene ac perfecte ante omnia purgatum, supprimi, quicquid anima mansuetudinis, comitatis & rationis habeat, nec posse facultatem intellectus prodire & emergere. Ergo plane dissimilia hæc sunt verbis divinis, atque etiam contraria. Cap. 13, 52 p. 69 *γραμματεὺς, doctus ad regnum Cœlorum similis est patri familias*). Apud Lucianum iterum reperit Noster non quod pueri, in faba, quando ipse etiam Christianis tribuit *γραμματέας, de morte Peregrini* Tom. 4. Lucianus autem seculo secundo accuratum discrimen Ecclesiæ Judaicæ & Christianæ aut ignoravit, aut sprevit. Christus enim Matth. XXIII, 34 ad Judæos mittens *γραμματέας*, retinuit quidem nomina doctorum Judaicorum, sed qui tamen docerent Evangelium; quod erat supra captum Luciani. Nec etiam pertinet huc locus Josephi *de bell. Jud. L. 6 c. 5 f. 1281 Edit. Hudson.* nam excidio urbis instante, nulli aderant ibi Christiani, qui de interpretandis ostentis tunc visis possent interrogari. Copiosus

est

eſt doctiſſ. Clericus ad annum Chriſti 165 §. 7 & 10 in enarranda tota illa digreſſione Luciani de primordiis eccleſiæ noſtræ, quam obiter tetigit tantum Noſter: niſi quod in *addendis p. 497* in Stephanum Le Moyne inciderit. De primis Chriſtianis ait Lucianus, Peregrinum, nobilem Philoſophum, ſed tunc exulem, ab iis in Palæſtina didiciſſe mirificam ipſorum ſapientiam. Lacuna hic eſt, quid Lucianus de natalibus Chriſti referat ex mente Peregrini; nam illa verba Chriſtiani forte deleta malebant. Quæ autem ſequuntur, de Chriſti ætate omnino loquuntur: Brevi illum, omnes Judæorum proceres oſtendiſſe præ ſe pueros eſſe; ita, ut ipſe ſolus omnia eſſet. Eundem libros quosdam Judæorum expoſuiſſe, multos etiam ſcripſiſſe, (aut de ſe ſcribi juſſiſſe.) Hunc, ceu Deum ipſum, colere Chriſtianos, & pro Legislatore ac Principe agnoſcere. Magnum itaque hunc Virum, *pergit*, divino cultu afficiunt adhuc, qui in Palæſtina crucifixus eſt; quia novum per omnia myſterium in vitam introduxit. Abrumpit hic Lucianus. Nec credam ipſum pro *μέγαν* ſcommate uſum, quod litera M. indicarint Chriſtiani. Redit enim Lucianus poſt pauca ad Chriſtianos: eos perperam ſibi perſuadere, ſe omnino fore immortales, perpetuo victuros, ideoque mortem contemnere. A primo illorum legislatore didiciſſe etiam, omnes inter ſe fratres eſſe; Græcorum Deos deteſtari; iſtum vero crucifixum, *σοφιστὴν αὐτῶν*, adorare, & ſecundum leges ejus vivere. Hic ergo nihil delendum invenere primi Chriſtiani. De ſenſu textus ipſius ait Noſter, *καινὰ καὶ παλαιὰ* intelligi *σκεύη*, *vaſa*, quæ in cella ſua, in cœtu ſuo, habeat paterfamilias, h.e. regenitos & non regenitos, qui ſemper manerent mixti. Reſpicit ad parabolam ultimam de ſagena, *v. 47*. Atenim Chriſtus v. 51 complexus eſt *ταῦτα πάντα*, parabolas omnes. Paterfamilias etiam e cœtu ſuo non *ἐκβάλλει* bonos vel malos, ſed e promptuario cordis ſui depromit antiqua, i.e. Legis ſenſum interiorem, & nova myſteria regni Chriſti. Ita profundius D. Olear. *b. l. p. 418*. Cap. 15, 5 p. 74 *πατρὶ ἢ μητρὶ, Δῶρον)*. Duas hic facit Noſter orationes. Vos autem dicitis *primo*, Korban eſto; *& porro, ἀπὸ κοινοῦ, dicitis*, ne honoret. Ita vero deeſt aliquid in prima: Si quis dixerit, Korban eſto, quod a me petis. Supple ergo. Unica autem utique eſt oratio, & nihil

nihil deficit, καὶ enim hic non copulat tantum, sed fortiter negat: *quicunque dixerit, Korban, Deo devotum est a me, quod cupis, minime tenetur de eo honorare patrem aut matrem.* Cap. 16, 19 p. 80, 81. Callide hic servit suæ hypothesi Noster, δέειν καὶ λύειν exponens de pœnis infligendis & absolvendis, tributis ligandis & solvendis. Huc refert mulierem vinculo Satanæ ligatam, sed a Christo solutam, & Ananiam a Petro occisum. Porro δέειν etiam esse, obligare ad obsequium legum, vinculo religionis, & abrogare vel solvere legem. Simile esse Apoc. III, 7. Atqui Piscator etiam vester, collato Joh. XX, 23. Matth. XVIII, 18, exposuit de ministerio Verbi & sacramentorum, de clavibus remittendi & retinendi peccata, Apostolorum pariter & successorum, de salute aut damnatione hominum pronunciantium. Lightfooto & aliis satisfecit D. Olearius h. l. p. 454 seq. Cap. 16, 26 *quid prodest homini*). Sententia hujus loci est, *inquit*, nihil vita esse pretiosius, nec jacturam ejus posse reparari. Nihil ergo hic de salute animæ, & exitio æterno. Rectius iterum Piscator h. l. p. 389, 396. Cap. 17, 2 p. 84 *transformatus est coram illis*). Comparat munus Mosis cum munere Christi; hoc enim fuisse augustius munere Mosis; ideoque Christum majori splendore hic coruscasse. 2 Cor. III, 7, 8. Respondit pridem D. Olearius, agi hic non de officio Christi, nec de illius luce reflexa, sed de luce Filio λόγῳ insita, naturali & essentiali. Fuit enim splendor Patris ab æterno & ὁμοουσίως, cujus hic radios sparsit. Paulus autem de ministerio Apostolico loquitur magnifice & gloriose, quia comparat cum splendore legis Mosaicæ. *p. 482 ad h. l.* Cap. 18, 6 p. 85 *qui scandalizat unum de pusillis, qui in me credunt*). Bene, quod Noster præterit & omittit, pusillos credere. Comparat autem doctrinam hanc cœlestem de scandalo cum verbis apostatæ Juliani, qui similiter atrocitatem illius expresserit, *Orat. 6.* Ergone uno ore locuti sunt Christus & Julianus? Neque vero mens Juliani erat harmonice loqui cum Christo. Sic enim semet ipsum ob atrocitatem facinorum suorum præcipitasset sub terram decem millibus ulnarum. Describit mores eorum philosophorum, qui vere canes sunt, procul autem est a consideratione scandali. Affectabat laudem consensus Gentilismi

lismi & Christianismi in genere morum, & ad extra; ut deciperet incautos. Nulla ergo hic similitudo rerum, sed verborum aliqualis tantum. Cap. 19, 12 p. 88. *Sunt eunuchi, qui se ipsos*). Mysticum hunc Christi Eunuchismum exponere iterum dicit etiam Julianum Orat. V, ubi Matri Deum gratias agit apostata, quod eum jusserit abscindere, quæ in motibus naturalibus supervacanea sunt & inutilia præsidi causæ animarum nostrarum rationali. Captat itaque unicam voculam ἀποκόψασθαι. Atqui Julianus ipse non cogitabat tunc de eunuchismo Christi imitando, sed mero studio æmulandi, Matrem Deum ejusque cultum tentabat opponere cœlesti Numini, & incrementis Christianismi quodammodo obstruere, seculo quarto anno 362, quo scripsit hanc Orationem. Confundimus ergo lumen cum tenebris, occasione voculæ alicujus. Ibid. v. 17 p. 88. *Serva mandata*). Voluit respondere Gatakero, Græcam omnino esse phrasin hanc, φυλάττειν aut τηρεῖν νόμον, occurrere enim apud profanos de legibus urbis, de pactis & fœderibus. Pfochenius §. 60 dixerat, eandem phrasin sacram Hesiodum ita expressisse, *perinde fere ac si Sacra Biblia inspexisset*. Hic verum non est, negasse Gatakerum, similia verba occurrere apud profanos, quorum loca ipse protulit c. 17 f. 107. Urget autem, Pfochenium confundere phrases cum sensibus. Nemo enim profanorum intellexit, quid sit, ex intentione DEI, satisfacere legi divinæ. In eandem ergo incidit Noster censuram, quoties existimat, æque fere exprimere profanos sensum librorum sacrorum ac si sacra Biblia legissent & exhausissent. Non enim exhauriunt, etiam qui inspexissent. Cap. 22, 4 p. 99. *Ecce prandium meum paravi)*. Mavult altilia *sacrificata sunt: venite ad reliquias* illius sacrificii nuptialis. Nam Judæos in nuptiis Deo sacrificasse, colligit ex Josepho *Lib. 4 Antiqv. c. 8.* Et verba Josephi respiciunt quidem ad prohibitionem sacrificiorum, ex mercede prostitutæ. Sed Deut. XXIII, 19 interdicitur genus votivum meretricis quodcunque. Neque apud Philonem libro περὶ τῦ μίσθωμα πόρνης, vestigium sacrificii, aut etiam περὶ θυόντων, sacrificii nuptialis. Claudicat ergo istud genus probationis. Agitur etiam hic de nuptiis regiis novi Fœderis. Cap 23, 23 p.

105 locum *Sap. II, 15* vertit, *præstantior est & omnium oculos in se convertit.* Βλεπόμενος tamen forte est is, qui *cavendus improbis*, quem ferre non possunt; factus enim illis est ad redargutionem *v. 14.* Cap. 24, 13 p. 109. *perseverans salvabitur.*) *Eandem*, inquit, *sententiam* habet *Luciani* Hermotimus Tom. II. Habet sane hunc verborum corticem initio dialogi: sed ita eum confutat mox Lucianus, ut Hermotimus in fine promittat, postquam ei nebularum caligo discussa erat, se porro non secus evitaturum conspectum philosophi, quam rabiosum canem, & communem cum aliis vitam victurum. Cap. 25, 9 p. 115 *respondent prudentes*) μήποτε. Subaudit, ὁρᾶτε, aut σκοπεῖτε. Atqui id nec Act. V, 39 subaudiri necesse est. Antecedit enim, *non potestis.* Sunt, qui hoc loco geminatum μὴ observent quasi scriptum esset, ὀ μὴ, nequaquam dabimus, μήποτε ἐκ ἀρέσῃ. Cap. 27, 24 p. 123. *Pilatus lavat manus*). Etsi *invitus Christum tradidisset*, addit Noster. Videbatur tamen sibi non nihil labis inde contraxisse, *more gentis suæ*, quocunque tandem modo cædes commissa esset. Vide tamen Marc. XV, 15 βελόμενος, & Luc. XXIII, 24 ἐπέκρινε, γενέσθαι τὸ αἴτημα αὐτῶν. Ibid. 54 p. 126 centurio colligebat, Jesum fuisse Dei filium). Paganis enim vulgo Deorum filii habebantur, qui humana natura præstantiores essent. Ita vero perit exemplum illuminationis & conversionis extraordinariæ: quod nollem in gratiam Bezæ; propter hoc quia nullus esset additus articulus, & ἦν, *erat*, i. e. esse desiit. Nugæ. Cap. 28, 2 p. 127. Angelus Domini descendit). *Causa hujus terræ motus erat*, inquit, Angeli adventus: *quod etiam scivit Jamblichus: cum archangeli apparent, partes tantum quædam mundi commoventur.* Quod forte a Mathæo didicisse suspicatur. A quo vero didicit, archangelum habere vel circa se vel ante se præeuntem, vel post se sequentem multitudinem quandam, πολὺ πλῆθος; iterum enim c. 7 f. 48 προπομπὲς ἀγγέλες παραβαλλομένων. Angelos etiam & Archangelos diserte distinguit Jamblichus utroque loco.

Richtige Lebens Vorurtheile der Welt-Kinder 2c.

h. e.

SECULI

SECULI MODERNI PRÆJUDICIA VItam concernentia; Autore M. CAROLO GODOFREDO ENGELSCHALL, Concionatore Aulico & Regio Elect. Saxonico.

Lipsiæ, apud Augustum Martini, 1724, 8.
Alph. 3 plag. 15.

QUum præconceptæ de rebus fidem piamque vitam spectantibus opiniones corruptissimo hocce seculo pestis instar ubique grassentur, morbo huic si pro viribus mederi studeret summe Reverendus Autor, operæ pretium facturus visus est. Eo consilio tres hactenus Tomos vulgarium in publicam lucem dedit Præjudiciorum; quibus jam quartum, laborem istum salutarem continuaturus seculique errores profligaturus, addit. Sufficiat in præsenti, singulorum, quæ hoc opusculo comprehenduntur, Capitum argumenta breviter annotasse. Cap. I eos, qui hypocrisin vitiis annumerandam negantes, tantum non pro virtute maxime necessaria illam habent, aggreditur. Cap, II in summo omnino salutis periculo eos, qui hostilem, aut irreconciliabilem plane animum adversus alios fovent, versari, commonstrat. Cap. III eos, qui duella homines nobili loco & genere natos imprimis decere sibi persuadent, ad saniorem revocat mentem. Cap. IV convellit eos, qui absque gravissimi peccati culpa perjurium committi posse putant. Cap. V turpitudinem libidinis & scortationis iis, qui eam negant, ob oculos ponit. Cap. VI jocandi licentiam constringit & destruit. Cap. VII sequiorem Sexum, fuco haud raro faciem illinere solitum, castigat. Cap. VIII impudicis exponit feminis, quanti, quæ nudatis mammis publice incedunt, reæ sint peccati. Cap. IX frequenti occurrit querelæ existimantium, quæ a Ministris divini verbi officia Christianismi exiguntur, dura nimium & observatu tantum non impossibilia esse. Cap. X falsam persuasionem, bona opera in externa cum divinis mandatis convenientia unice consistere, destruit. Cap. XI æternæ vitæ prægustum inficiantes atque pro mero fallacis phantasiæ somnio venditantes meliora docet. Cap. XII ebrietatis amatores defensoresque gravissimi sceleris

leris arguit. Cap. XIII moderni seculi usu receptas saltationes vitio minime carere disserit. Cap. XIV luxum vestiarium ideo-quod opibus abundant, pro licito reputantes quam maxime errare ostendit. Cap. XV sententiam illorum, qui suo arbitratu propriaque voluntate omnia metienda esse somniant, evertit. Cap. XVI eos, qui lusoriis chartis & aleis licere tempus fallere opinantur, refutat. Cap. XVII insatiabiles gloriæ majoresque sine omni moderatione honores consectantes compescit. Cap. XVIII obviat iis, qui in tanta miseriarum multitudine tranquillitatem animi servari posse negant. Cap. XIX vulgarem profligat opinionem, qua, sine pietatis læsione scenicos ludos & spectacula frequentari posse, non pauci credunt. Cap. XX diligentem mortis recordationem minime, uti multi prætexunt, melancholicum reddere hominem, exponit. Cap. XXI haud frustra erogari eleemosynas, contra secus sentientes dat probatum. Cap. XXII auri sacram famem & immoderatum opes corradendi studium cum veræ pietatis studio consistere non posse, avaritiæ crimen defendentibus luculenter ob oculos ponit. Quamvis vero de omnibus plerisque, quæ hic occurrunt, materiis multiplices jam Doctorum commentationes publice extent; minime tamen institutum Clarissimi Auctoris reprehendendum, sed singulari potius laude mactandum videtur, qui ex præstantissimis quibusque, antiquioris inprimis Ecclesiæ Patribus, Anglis præterea, Gallis, aliisque Scriptoribus, optima excerpsit & eleganti non minus, quam utili ratione proposuit.

Errata Supplement. Tom. VIII Sect. XII.

Pag. 520 lin. 29 lege ἐκεῖ, p. 521 l. 5 προνόιας, l. 31 prospiciendum, *p. 522 l. 12* exponit, alter, *l. ult.* esset, idem, *p. 525 l. 9 χρηστός, l. 10* benignum: opposite, *l. 29 εὐθύνοντες, p. 526 l. 27* pueri in faba, *p. 528 l. 23* insita.

Nota.

Cum factum sit negligentia Typographi, ut post p. 241 redeat p. 226 & hic numerus denuo continuetur, eas paginas, quæ in posteriori numerorum serie a p. 226 ad p. 241 continantur, asterisco notavimus in Indicibus sequentibus.

IN-

INDEX AUTORUM,

Quorum Libri aut Inventa hoc Volumine recensentur.

I *Libri Theologici & ad Historiam Ecclesiasticam spectantes.*

II. Libri Juridici.

III. Libri Medici & Physici.

Camussi

IV. Mathematici.

Hansen

V. Historici, Geographici,

Le

VI Libri Miscellanei.

INDEX RERUM
Notabiliorum
in hoc Volumine contentarum.

Assach

Came-

Christi

S.Cœnam

Diviso-

quo

Jacobus

Medi-

Prin-

Religio

Errata.

Pag. 149 *lin.* 29. *dele in initio* ministro *& in fine* de, *& lin. sequ.* 30 *post* quædam *adde* de ministro; *p.* 153 *lin.* 31 *lege* secundam; *p.* 159 *l.* 32. Patrono; *p.* 166 *l.* 17 *pro* II *lege* I; *p.* 184 *l.* 32 asserentes; *p.* 186 *l.* 14 adstringantur; *p.* 187 *l.* 23 crassa; *p.* 195 *l.* 18 Philippo; *p.* 275 *l.* 1 floruerit; *p.* 286 *l.* 18 expiscari, *l. pen.* proterve; *p.* 291 *l.* 22 de animabus; *p.* 330 *l.* 12 *in initio lege* rei; *p.* 463 *l.* 10 mortuos; *p.* 468 *l.* 4 cicatricem; *p.* 509 *l.* 15 illos *it.* prælectos.

FINIS.

)o(

